

DEMOKRATİK TOPLUM MANİFESTOSU

BEŞİNCİ KİTAP

KÜRT SORUNU VE DEMOKRATİK ULUS ÇÖZÜMÜ

(Kültürel Soykırım Kıskaçında Kürtleri Savunmak)

**ABDULLAH ÖCALAN SOSYAL BİLİMLER
AKADEMİSİ YAYINLARI**

BASIM YERİ: AZADİ MATBAASI

BASIM TARİHİ: EKİM 2011

DEMOKRATİK UYGARLIK MANİFESTOSU
Beşinci Kitap: KÜRT SORUNU VE DEMOKRATİK ULUS ÇÖZÜMÜ
Kültürel Soykırım Kısacasında Kürtleri Savunmak

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
GİRİŞ.....	11
Birinci Bölüm: KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE.....	19
A- KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	20
1- Kültür.....	20
2- Dil.....	21
3- Uygarlık.....	22
4- İktidar.....	24
5- Yönetim.....	25
6- Politika.....	26
7- Ahlâk.....	28
8- Hukuk.....	28
9- Demokrasi.....	30
10- Ekonomi.....	31
11- Asimilasyon.....	33
12- Soykırım.....	34
B- KURAMSAL ÇERÇEVE.....	36
1- Merkezî Hegemonik İktidar.....	36
2- İktidar ve Demokratik Yönetim.....	39
3- Demokratik Ulus.....	45
4- Sosyalizm ve Kapitalizm.....	50
5- Özgür Eş Yaşam.....	57
İkinci Bölüm: KÜRT GERÇEĞİ.....	73
A- KÜRT GERÇEĞİNİN KISACA TARİHSEL OLUŞUMU.....	76
1- Varlık, Varoluş Olarak Kürtler.....	77
2- Kürt Varlığı ve Gelenek.....	93
3- Kürt Varlığı ve İslamcılık.....	94
4- İslam Kültürü ve Arap-Kürt-Türk İlişkileri.....	104
5- Kürt Gerçekliğinde Ermeni-Süryani-Yahudi Etkileşimi.....	109

6- Ortadoğu Kültürü ve Kapitalist Modernite Hegemonyası.....	112
7- Ortadoğu Kültüründe İktidar ve Toplum Ayrışması.....	136
B- KAPİTALİZM ÇAĞINDA KÜRT GERÇEKLIĞİ.....	146
1- Kürt Gerçekliğinde Anavatan.....	150
2- Kürt Gerçekliğinde Ulusal Boyut.....	155
a- Türk İktidar ve Sermaye Tekelleriyle Mütteliklerinin Hegemonyası Altındaki Çağdaş Kürt Kimliği.....	164
b- Güney Kürdistan'da Çağdaş Kürt Kimliği.....	179
c- Doğu Kürdistan'da Kürt Ulusal Kimliği.....	185
3- Kürt Gerçekliğinde Sosyal Boyut.....	190
4- Kürt Gerçekliğinde Ekonomik Boyut.....	206
5- Kürt Gerçekliğinde Kültürel Boyut.....	211
Üçüncü Bölüm: KAPİTALİZM ÇAĞINDA KÜRT SORUNU ve KÜRT HA- REKETİ.....	223
A- KÜRT SORUNUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ ve ŞİMDİKİ HALİ.....	225
B- KÜRT HAREKETİNİN TARİHİ.....	240
C- ÇAĞDAŞ KÜRT HAREKETLERİ.....	250
Dördüncü Bölüm: PKK HAREKETİ ve DEVRİMCİ HALK SAVAŞI.....	279
A- PKK ve ULUS-DEVLETÇİLİK İDEOLOJİSİ.....	280
1- 1970'ler Dünyasının Koşullarını Doğru Tanımlamak.....	283
2- Reel Sosyalizmin Bunalımı ve Devrimci Çıkış.....	287
3- PKK ve Ulus-Devletçi İdeoloji.....	288
4- Bir Dönemin Ruh ve Bilinç Savaşını Doğru Yansıtmak.....	295
B- PKK'NİN DEVRİMCİ HALK SAVAŞI DENEYİMİ ve SONUÇLARI.....	310
1- Devrimci Halk Savaşı, Tasfiyecilik ve İhanet.....	313
2- Devrimci Halk Savaşı ve İttifaklar.....	323
3- Devrimci Halk Savaşı Deneyimi ve Demokratik Ulus.....	331
4- Devrimci Halk Savaşına Karşı NATO'nun Gladio Savaşları.....	335
C- KÜRTLERDE DEVRİMCİ SAVAŞ ve MİLİTAN YARATMAK.....	351
Beşinci Bölüm: BİLİMSEL SOSYALİZMDE BUNALIM, BÜYÜK KOMPLO ve PKK DÖNÜŞÜMÜ.....	373
A- BİLİMSEL SOSYALİZMİN BUNALIMI.....	373
B- BÜYÜK GLADIO KOMPLOSU.....	382
1- Suriye'den Çıkış.....	382
2(El yazması sh.505-yok).....	393

C- PKK'DE RADİKAL DÖNÜŞÜM.....	399
1- KADEK ve KONGRA GEL Deneyimi ve PKK'nin Dönüşümü.....	401
2- 2002-2004 Tasfiyeciliğinin Anlamı ve Önemi.....	405
Altıncı Bölüm: PKK, KCK ve DEMOKRATİK ULUS.....	413
A- PKK ve DEMOKRATİK ULUS YAŞAMI.....	416
1- Yeni Dönemde PKK'nin Kimliği ve Anlamı.....	420
2- PKK'nin Demokratik Ulus Yaşamındaki Yeri.....	425
B- KCK ve DEMOKRATİK ULUS ÇÖZÜMÜ.....	431
1- TC'de Hegemonik İktidar Kayması.....	435
2- Yahudilik, Türk-İsrail İlişkisi ve Kürt Sorunu.....	440
3- Türk-Kürt İlişkisinde İktidar ve Devlet Sorunu.....	450
4- Barış, Demokratik Çözüm ve Demokratik Ulus İnşası.....	455
C- KCK ve DEMOKRATİK ULUSLAŞMANIN BOYUTLARI.....	461
1- Demokratik Ulusta Özgür Birey-Yurttaş ve Demokratik Komün Yaşamı.....	469
2- Demokratik Ulusta Politik Yaşam ve Demokratik Özerklik.....	472
3- Demokratik Ulus ve Sosyal Yaşam.....	475
4- Demokratik Ulusta Özgür Eş Yaşam.....	478
5- Demokratik Ulus ve Ekonomik Özerklik.....	485
6- Demokratik Ulusun Hukuk Yapısı.....	490
7- Demokratik Ulus Kültürü.....	491
8- Demokratik Ulusun Öz Savunma Sistemi.....	496
9- Demokratik Ulus Diplomasisi.....	499
10- Demokratik Ulus Çözümünün Arayışçısı Olmak.....	502
Yedinci Bölüm: ORTADOĞU BUNALIMI ve DEMOKRATİK MODERNİTE ÇÖZÜMÜ.....	515
A- TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURGULANIŞI.....	520
B- ARAP ULUS-DEVLETLERİ ve İSRAİL KURGUSU.....	529
C- İRAN Şİİ ULUS DEVLETÇİLİĞİ ve ORTADOĞU'DAKİ ROLÜ.....	534
D- IRAK, AFGANİSTAN ve PAKİSTAN'DA ULUS DEVLETİN ÇÖZÜLÜŞÜ ve KAPİTALİST MODERNİTENİN YAPISAL ÇIKMAZI.....	537
E-ORTADOĞU'DA ULUS-DEVLET DENGESİ ve KÜRT SORUNU.....	540
F-ORTADOĞU'DA MODERNİTE SAVAŞLARI ve OLASI SONUÇLARI.....	545
1- Kapitalist Modernitenin Ortadoğu'daki Kaderi.....	547

2- Ortadoğu Bunalımında Demokratik Modernit özümü.....	552
G- ORTADOğU'DA ZİHNİYET DEVRİMİ.....	570
SONUÇ.....	576
SONSÖZ.....	587
İMRALI ADASINDA CEZAEVİ YAŞAMINA DAİR.....	608

KÜRT SORUNU ve DEMOKRATİK ULUS ÇÖZÜMÜ

ÖNSÖZ

Batı Avrupa'da yükselen kapitalist hegemonyanın Ortadoğu kökenli merkezî uygarlık sisteminin önderliğini ele geçirmesi ve Ortadoğu kültürü üzerinde kendini yeniden inşa etmeye çalışması büyük felaketler pahasına gerçekleştirilmiştir. Maddî kültür ve zihniyet kültürü üzerinde yürüttüğü hegemonik inşa ile binlerce yıllık toplumsal kültürleri kendi ajan kurumlarının en başta geleni olan ulus-devletçikler hegemonyasında, sürekli bir savaş ortamında sık sık gerçekleştirilen katliam, sömürgecilik, asimilasyon, soykırım ve zoraki entegrasyonlarla tasfiyenin eşğine getirmiştir. Ne yazık ki, Ortadoğu'nun son iki yüz yıllık tarihinde bünyesel çelişkileri de kullanılarak inşa edilen ajan hegemonik kuruluşların daha bilince çıkarılması bile düşünülmemektedir. Kapitalist modernitenin sadece oryantalizmin düşünce tarzında değil, tüm yaşam üzerinde egemen kılınması ancak çok kapsamlı çözümler ve 'demir kafes' içinde olma metaforuyla açıklanabilir.

Örneğin binlerce yıllık yerel otantik kültürlerin başında gelen Asurî, Ermeni, İon ve Gürcü mirasının neredeyse müzelik duruma gelmesinde kapitalist modernitenin rolü eleştiriye bile açılmamış, yaşadıkları katliamlar ve soykırımlar diyalektik düşüncenin ışığında aydınlatılmamıştır. Kaldı ki, kendilerini ulus-devlet olarak inşa eden hâkim Arap, Fars ve Türk kökenli iktidarların kendi öz toplumsal kültürleri üzerinde de birer soykırım makinesi gibi işlev gördükleri daha da karanlıkta bırakılmış gerçeklikler konumundadır. Ulus-devletin çözülmesi ve maskesinin düşmeye başlamasıyla birlikte, sadece sömürge coğrafyasında değil, ana hegemonik

güç coğrafyasında da 'homojen ulus-toplumlar' adına hareket eden bu kurumun 'azami kâr kanunu' gereği özünde bir totaliter-faşist yapılanma niteliğinde olduğu yeterince açığa çıkmıştır.

Kapitalist modernitenin yenilenmiş bu Leviathan'ı Kürtler söz konusu olduğunda en görünmez kılıklara girmekte, her tür ikilemler inşa etmekte ve gittikçe yoğunlaşan kültürel soykırımı 'ilerlemecilik' adı altında dayatmaktadır. Şüphesiz Kürt kültürel soykırımının Ortadoğu kökenli merkezî uygarlık sisteminde köklü nedenleri vardır; sadece kapitalist moderniteye bağlanamaz. Ama Batı Avrupa kökenli kapitalist modern hegemonyanın bölgedeki son iki yüz yıllık rolünü açıklığa kavuşturmadan, ne Kürt gerçekliğini ne de kangren halini almış Kürt sorununu kavramlaştırabilir ve kuramlaştırabiliriz. Osmanlı imparatorluk geleneğinin kalıntıları üzerinde vücut bulan Türk gerçekliğiyle ancak dar iktidarcılık bağlamında ilişkisi kurulabilecek olan ve Türk'ten çok her tür iktidar hastası milliyetsizlerden inşa edilen 'Beyaz Türk' faşist elidinin, Türk halkı da dahil, tüm Ortadoğu halk kültürleri üzerinde bir soykırım makinesi gibi çalıştırılmasında, başta İngiltere olmak üzere Almanya, Fransa ve diğer önde gelen Avrupalı hegemonik güçlerin sorumluluğu belirleyicidir. Çokça gündemleştirilen Ermeni soykırımında bu Beyaz Türk Faşizminin sadece bir alet gibi rol oynadığı rahatlıkla açıklanabilecekken, bu hegemonik güçlerin kendi sorumluluklarını açığa vurmaktan kaçınmaları ve tüm suçu Türklere yıkmaları ancak bilinçli bir saptırmayla izah edilebilir.

Bu gerçeklik daha açık olarak Kürt kültürel soykırımında gözlemlenip açıklığa kavuşturulabilir. AİHM'e yönelik savunmalarımın bu son kısmında bu gerçekliği aydınlatmaya çalışacağım. İmralı Adasındaki yargılanmam özünde Avrupa ulus-devlet sistemi adına Türkiye Cumhuriyeti'ne yaptırılmıştır. Yani Türk devlet gücüyle gerçekleştirilen bir yargılama değildir. Türk iktidar elidinin bundaki rolü taşeronluktan öteye gitmez. Şüphesiz bu çirkin ve düşünce karıştırıcı bir roldür. Gerçeğinin doğru bir ifadeye kavuşturulması büyük önem arz etmektedir. Şahsıma uygulanan iktidar baskısı ve hukuki oyunlar ısrarla görülmek ve kabul edilmek istenmemektedir. Son derece örtülü bir Gladio (Gizli NATO) operasyonu tutsak alınmam gibi evrensel hukukun ve AB hukukunun açıkça ihlali anlamına gelen bir husus bile, Avrupa Konseyi'nin sorumluluğu altında bulunan ve adil olması gereken AİHM'de de aleyhimde sonuçlandırılmaya çalışılmaktadır. Öyle ki,

sayıları iki yüzü geçen aynı statüdeki 'yeniden yargılanma' davalarına ilişkin kararlar içinde yalnızca şahsıma yönelik olanı, Avrupa Konseyi'nin Türk Devleti ile vardığı skandalvari bir anlaşma temelinde, hiçbir utanç ve vicdan azabı duyulmadan, sözde 'dosya üzerinde' sonuca bağlanıp AİHM'e iade edilmiş, böylelikle davanın en önemli bölümü tamamlanmış sayılmıştır. Tüm evrensel hukuk ilkelerini halen ihlal eden ve lehimde olan kanun hükümleri için özel maddeler çıkaran Türk yargısının çok açık olan bu hukuk dışı uygulamaları ve kararları AİHM'den hüküm beklemektedir. On iki yıldır hiçbir hükümlüye uygulanmayan bir infaz statüsü altında bulunmam ve hem Türk yargısı hem de AİHM'nin kendi hukuki normlarına ters düşen bu adil olmayan yaklaşımları, davanın etrafındaki uluslararası komplonun hukuki alanda sürdürüldüğünün ve Gladio'nun hâlâ işbaşında olduğunun kanıtı niteliğindedir.

Böylelikle Kürt kültürel soykırımının şahsıma yönelik davada açığa çıkmaması için sürdürülen komploya hukuki bir kılıf giydirilmeye çalışılmaktadır. Kürtler üzerindeki kültürel soykırım gerçeğinin inkârı ve kapitalist Batı hegemonyasının çıkarlarının son iki yüz yıldır olduğu gibi devam etmesi istenmektedir. Son savunmamı kapsamlı olarak hazırlamamın nedeni, küresel kapitalist hegemonyanın başta tüm Ortadoğu halkları olmak üzere, tüm dünya halkları üzerinde oynamaya çalıştığı bu büyük neo-liberal oyunu az da olsa deşifre etmek ve maskesini düşürmektir. Bunda şüphesiz en büyük desteğimi hakikat kavramına büyük katkılar sunan Avrupalı aydınlardan almaktayım. Ayrıca Avrupa halklarının büyük özveriyle yürüttükleri özgürlük, sosyalizm ve demokrasi mücadeleleri de en az entelektüel hareketleri kadar değerlidir. Kaldı ki, savunmamın özünde yatan evrensellik anlayışı aydınlar ve halkların özgürlük, sosyalizm ve demokrasi mücadelelerinin kopmaz birlikteliğini açıkça dile getirmektedir. Temel yöntemim tikel-evrensel ilişkisinin bütünselliği esasına dayanmaktadır.

Savunmalarımın hukuki bir kazanç beklememekteyim. Bu savunmam sadece kendilerini çok uygar sananların bana karşı sanki bir ilkel barbarı, bir vahşiyi terbiye ediyorlarmış gibi bir yaklaşım içinde olmalarının, daha da iğrenç olanı, şahsımda bir halkı, Kürt halkını terbiye edebileceklerine inanmalarının ne kadar alçakça ve zalimce olduğunu açıklamakla kalmamakta, aynı zamanda en aşağılık ve insanlığın hiçbir ahlâki normuna sığ-

mayan sistemin ve sahiplerinin gerçek yüzlerini de ele vermektedir. Bu bir yüzlü değil bin yüzlülerin, daha da ötesi yüz­süzlerin yüz­süzlüklerini anlaşılır kılmaktadır. Savunmalarımın başta Anadolu ve Mezopotamya coğrafyası olmak üzere tüm Ortadoğu coğrafyasında yerleşik kültürlerin kendilerini hakikat olarak ifade etmelerinde ve politik olarak özgür kılmalarında güçlü bir etkiye yol açtığı kesindir. İnancım odur ki, bu savunmalarım­la evrenin en anlamlı varlıklarından olan insanlığın bu kültürlerdeki kilometre taşlarından bir tanesi daha özgürlük, demokrasi ve sosyalizm adına kat edilmiş, gerçek insani yaşamın yolu ardına kadar açılmıştır.

GİRİŞ

Güncel haliyle Kürt sorununu tanımlayabilmek, sanılanın aksine, yerele özgü yanından çok evrensel konumuyla karmaşık bir hal arz ettiğinden oldukça zordur. Benim için Kürt sorunu köyümüze beş kilometre uzaklıktaki komşu Cibin köyü ilkokuluna her gün yayan gidip geldiğim günlerde başladı. Sorun fiziksel zorluklardan çok kültürel. Türkçe bir yabancı dildi. Kendini ilk ciddi hor görme, Kürtçe dediğimiz anadilden sessizce uzaklaşıp, ayrıcalıklı dil olan Türkçeye kapanmakla başladı. Sanırım kişiliğimde hor görmeyi ve hor görülmeyle aileme yansıtarak, karşılığını kendilerine ödetmeye çalışmıştım. Hala hatırımda olan tavukla civcivlerinin birbirleriyle anlaşma halini anneme yansıtımda bu dil çelişkisinden kaynaklansa gerek. Ailemin şahsında Kürtlük de benim için bir hor görülme nedeniydi. Kendi dilinde yazamayan, dilini kullanamayan bir halk toplumu hor görülmeyle layıktır! Bu olgunun çocuk ruhumda gittikçe derinleşen bir yara açması kaçınılmazdı. Yine halen hatırımdadır ki, Kürtlük artık bir 'kuyruk' gibi takılıp beni bir an bile rahat bırakmayacaktı. Kaldı ki, çevrede 'Kuyruklu Kürt' tabiri de duyulmaya başlanmıştı. Benim için bu ikinci bir darbeydi.

Savunma mekanizmalarımın iki yönlü oluştuğunu hatırlatmak isterim. Geleneksel kültürü temsilen dine sarılmak ve kendimle sürüklediğim on civarındaki ilkokul öğrencisine yolda 'imamlık' yapmak, açık ki ancak ciddi bir tepki olarak anlamlandırılabilir. Bu tutumum lise son sınıfa kadar aynen devam etti. Resmi laik geleneğe karşı sıkı bir dindar pozisyonunda olmam özgün ve ilginçti, tepkisel ve savunmacıydı. Ezberlediğim yaklaşık otuz üç Kuran suresi benim için savunma silahı niteliğindeydi. Kürtlüğe tepkimin bu ilk örtülü hali üzerinde durulmaya değer. Hor görülme kompleksine karşı ikinci etkili silahım, hep sınıfın birincisi olmaktı. Üniversitenin son sınıfına kadar öğretmenlerin gözde talebesi olmaktan hiç taviz vermedim. Bu da ezbere bir gösteriydi; tepkisel ve savunmacı bir mekanizmaydı. Şunu kanıtlamak ister gibiydim: Hem Kürtlüğün hor görülmesini telafi etmek, hem de kolayca teslim olmayacağımın işaretlerini vermek. Bu hep böyle oldu ve bu konuda başarılıydım.

Geleneksel din olarak gösteri yönü güçlü olan İslam sofuluğundan uzaklaşıp, **Sosyalizmin Alfabeti** kitabı ile laik din olarak sosyalizme takılı-

mam ve yeni müritliği bu görünüm altında sürdürmem lise son sınıfta başlamıştı. Değişim görüntüdeydi. Müminlik havam devam etmekteydi. 1970'ler aslında Dünyada ve Türkiye'de büyük dönüşüm adımlarının atıldığı yıllardı. Kapitalist modernitenin kutsallarında ilk gedikler açılıyordu. Bu yıllarda görünürdeki kapitalizm-sosyalizm çekişmesi özünde ciddi bir ayrışmayı ifade etmediği gibi, bana da derinden bir ayrışım gibi gelmemişti. Değişiklik büyük ölçüde retorikti. Belki de Türkiye'deki haliyle bu durum benim için tek kader değiştiren yönü, hor görülme kaynaklı Kürt duygularıyla isyancı görünümlü sosyalizm tercihini açığa çıkarması oldu. Kürtlük kendini sosyalizmle açığa vurmaktan ne utanmalı ne de korkmıyordu. Hava bunu gerektiriyordu. Öyle de yaptım. Bu havayla herhangi bir sol gruba sempati duymam, sosyalizme bulaşmış Kürt milliyetçiliğiyle buluşmam oldukça ürkek ama anlamlı bir süreci başlatıyordu. Bu hızla mevcut gruplardan tatmin olmamam, giderek bağımsız grup kurmam, ardından PKK, derken ARGK ve ERNK deneylerinden geçmem ve en son KCK ile süreci güncelleştirmem aynı ruh yapısının sonucu olup, Kürt sorununu anlaşılır kılmam açık haliyle yaklaşık kırk yıllık, örtük olan ilk ve ortaokul dönemini de eklersek elli yıllık bir maraton koşusuna mal oldu. Başta ana-babalar ve -acıyla söylemek durumundayım ki- sözde tüm büyüklerimiz çocukların ruh haline dikkat etmeli ve ruhlarını mutlaka doğru bir toplumsallıkla doyurmalı ki, çocuklar bu yönlü müthiş acılı ve öfkeli maraton koşularına mecbur kılınmasın!

Devlet ve toplum iyice açığa çıkan Kürt sorunu konusunda artık aynı güncellikte bir çözüm beklemektedir. Dert yerini buldu, şimdi sağlıklı bir çözümü dayatıyor. Görünüşte onuru kırılan ve çok yetersiz koşullarda yaşama gözlerini açan bir çocuk ruhunun sonucu olarak açığa vurulan Kürt sorunu, gerçekten mevcut konumuyla tamamen evrenselleşmiş bir hali yaşamaktadır. Sorunun evrensel hali yaşandıkça, çözümün de evrensel koşullarda aranması kaçınılmazdır. Bu da evrensel zihniyete sahip olmayı gerektirir. Halen aşılmamış büyük Alman Filozofu F. Hegel'in 1800'lerin başında felsefede evrenselliğe tırmanması tesadüfî olmayıp, dönemin koşullarıyla yakından bağlantılıdır. Napolyon'un işgaliyle daha da içinden çıkılmaz hale gelen Alman Prenslüklerinin yol açtığı Alman sorunu öncelikle ancak düşüncede çözümlenebilirdi ki, Hegel'de yansımasını bulan da bu gerçekliktir. Bu tarihten, yani 1800'lerden yaklaşık iki yüz yıl sonra kaleme

aldığım ilk büyük savunmamın (**Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa**) bir bakıma Hegel'in ilk büyük felsefi çıkışı olan 'Fenomenoloji'siyle benzer özellikler taşıdığı söylendiğinde hayret etmiştim. Çok sınırlı da olsa, Hegel'i ilk defa anlamaya başladım. Ben de evrensellekle boğuşmak durumundaydım. Zaten bana dayatılan ve dönemin Almanya'sındaki benzeyen Kürdistan üzerindeki çekişmelerle özdeş olan uluslararası komplonun benzer bir çözüme yol açması çarpıcıydı. Belki de dünyanın ilk oluşan en eski ülkesi ve halkı olan Kürdistan ve Kürt halkı en çok kendilerinden çalınmış ve unutturulmuşken, çağdaş güçlü tanrıları neredeyse maskesiz oynayan hegemonik güçler ve hempaları, bu ülke ve halk üzerinde hiçbir kurala bağlı olmayan bir tasarrufta bulunuyorlardı. Yoğunca yaşanan ve yaşatılan, örtülü bir kültürel soykırımdı.

İslam'ın ümmetçiliği, kapitalizmin liberalizmi ve kozmopolitizmi ile reel sosyalizmin enternasyonalizminde Kürtler ve Kürdistan'ın umutsuz birer vakıa olmanın da ötesinde, silik bir halde hâlâ zaman zaman hatırlatılmaya çalışılması, ancak örtülü soykırım gerçekliğiyle ifade edilebilir. Savunmalarımın giderek derinleşen üç halka halinde sunulması da bu gerçeklikle bağlantılıdır. 1975'lerde ilk defa soylu, inançlı yoldaşım Mehmet Hayri Durmuş'un kâtipliğinde sorunun tanımını için ilk taslağı kaleme aldığımızda, klasik bir emperyalizm ve sömürgecilik tahlilini aşamamıştım. Daha doğrusu, yaptığım kaba bir derlemeydi. Daha sonraki ilk propaganda gruplarına hitaplarım, aynı düzlemin giderek derinleşmiş haliydi. Reel sosyalizmin krizi şüphesiz mevcut düzlemi zorluyordu. Ancak zihniyet dünyası üzerinde kurulan -sağ ve sol halleri de dahil- liberal hegemonyayı delmem çok güçtü. Bu güçlüğü ancak uluslararası komploya (NATO Gladio'suna) karşı İmralı Adasında yaşadığım onur savaşıyla aşabilirdim. Nitekim öyle de oldu. İlk üç halkasını geçiş aşaması olarak yorumlarsak, beş cilt halinde hazırlanan savunmalarımın son haliyle artık evrenselliği yakalamış olarak tamamlandığından bahsedebiliriz.

Bu son ciltteki **İlk Bölümde** daha önceki kısımlarda açılmaya çalışılan bazı kavram ve kuramları Kürtler ve Kürdistan'a özgü olarak daha derli toplu ve somut biçimde sunmaya çalışıyorum. Tekrar gibi gözükse de, daha anlaşılır bir biçimde ve soruna özgü kılınarak kültür, uygarlık, hegemonya, iktidar, politika, sınıf, ulus, sömürgecilik, asimilasyon ve soykırım, kapitalist modernite koşullarında devlet, toplum, demokrasi ve sosyalizm

kavramları yorumlanmaya, hatta yer yer yeniden tanımlanmaya çalışılmaktadır. Bu yapılırken, tarihsel toplum gerçeği hep göz önünde bulundurulmaktadır. Böylelikle Kürt gerçeğini ve sorununu daha net bir anlayışla gündemleştirmek ve çözüme taşımak kolaylaşmaktadır. Kolaylaştırmak derken, özellikle örtülü kültürel soykırım gerçeğinin kavranmasını ve kapitalist modernitenin aslında olmayan çözümünün, daha doğrusu soykırımdaki rolünün anlaşılır kılınmasını kastetmekteyim. Kürt sorununun kavranmasında en fazla güçlük çıkaran husus, hegemonik sistemle özsel ilişkisidir. Sorunun karmaşıklığı çözümde kullanmamız gereken temel kavramsal ve kuramsal çerçevenin yetkin kılınmasını gerektirmektedir. Özellikle iktidar, devlet ve yönetim kavramlarının yetkince tanımlanması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca devlet ve demokrasi arasındaki ayırım ve ilişkinin kavranması kilit mahiyettedir. İktidarla politika kavramı arasındaki ayırım doğru tanımlanmadan, ne demokrasi ne de demokratik çözüm kavranabilir. Sınıf, halk ve ulus kavramlarının tanımı da benzer sorunların çözümünde önemli bir araçsal role sahiptir. Tüm bu kavramların temelinde rol oynayan devlet ve toplum kavramlarının bilimsel temelde tanımlanması öncelik taşımaktadır. Bu tür kategorik kavramlara hukuk ve ahlâkın da doğru tanımını eklemek gerekir. Kapitalist moderniteye karşı kendini alternatif olarak sunan reel sosyalizmin demokrasi ve devlet kavrayışlarının doğru çözümlenmesi de konuya açıklık getirilmesi açısından önemlidir.

İkinci Bölüm mevcut kavramsal ve kuramsal çerçeve ve önceki kısımların katkısıyla Kürt gerçeği ve sorununa daha somut ve özgünlüğü içinde yaklaşım geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kürt gerçeği ve bağrındaki sorunun iç ve dış koşullar bağlamında somut bir çözümlenmesi yapılmadan, kapsayıcı bir çözümü sağlamak güçtür. Kürtleri kültür ve uygarlık kavramları ışığında nitelemek hayli öğreticidir. Bu diğer halklar için de gerekli bir yaklaşımdır. Özellikle kültürel varlık olarak tarih boyunca uygarlıklar karşısındaki konumlarını gözlemlemek, Kürtleri ve sorunlarını doğru tanımlamaya oldukça katkı sunucu bir yöntemdir. Jeostratejik ve aşiretsel konum ile soykırım ve asimilasyona karşı kendini savunma arasında sıkı bir ilişki vardır. Burada statik bir yaklaşım yerine, dinamik ve süreçsel bir yaklaşımı esas almak konuyu oldukça açıklayıcı kılacaktır. Kürt sorununun ağırlaşmasında kapitalist hegemonya Ortadoğu'daki son iki yüz yıllık yayılmasıyla

belirleyici rol oynamaktadır. Kapitalist modernitenin sistemik çıkarlarını çözümlenmeden, kültürel soykırıma vardırılabacak kadar ağırlaştırılan bu sorunu kavrayamayız. Bu durumda tıpkı Ermeni soykırımı örneğinde olduğu gibi, havanda su dövme misali boşa çıkmak olasıdır. Özellikle Beyaz Türk Faşizmi kavramlaştırması tüm yönleriyle tanımlanmadan, ne Türkiye'deki cumhuriyet ne de demokrasi kavramlarını anlamak olasıdır. Halen olanca ağırlığıyla varlığını sürdüren askeri darbe-vesayet, her tür antide-mokratik rejim ve şiddet toplumu kavramlarını yetkince anlamak ancak Beyaz Türk Faşizmi kavramına açıklık getirmekle mümkündür. Özellikle bu kavramın altındaki sahte ve aşırı şoven milliyetçiliğin kapitalist hegemonik güçlerle ajanlık ve kurumsallık ilişkisinin çözümlenmesi kilit mahiyettedir. Anadolu ve Mezopotamya'daki soykırım uygulamalarının doğru kavranması, bu kavramın doğru tanımlanmasına bağlıdır. Ayrıca bu Beyaz Türk Faşizmi Cumhuriyet'in demokratikleşmesi önündeki temel engeldir.

Üçüncü Bölümde Kürt ulus hareketi ve ulus-devlet ilişkisi çözümlenmeye çalışılmaktadır. Denilebilir ki, Kürt sorununun ağırlaşmasında rol oynayan en temel etken, ne içsel bir olgu olarak Kürt ulusu ve ulus-devletçi ilişkinin doğru çözümlenebilmesi, ne de Kürt ulusal varlığının dış bir olgu olarak ulus-devlet olgusu karşısındaki konumunun doğru kavranabilmesidir. Sanki olmazsa olmaz bir ilkeymiş gibi hastalık derecesinde bir devletçi ve milliyetçi çözüme takılı kalmak, çözümsüzlüğün derinleşmesindeki temel etken durumundadır. Hâlbuki kendi tarihinde de bolca uygulama örneği bulmuş olan özerklik ve günümüzde özellikle Avrupa ülkelerinin kendi içlerinde ve aralarında geliştirdikleri demokratik federalist uygulamalar, Kürt sorununa çok zengin bir çözüm paketi sunmaktadır; hem de çok tutucu davranan ulus-devlet gerçekliğine rağmen. Demokratik siyaset ve demokratik özerklik kavramlarının kilit önem arz eden doğru tanımlanmaları çözüm için hayati önem taşımaktadır. Geç kapitalist modernite çağında soruna hem içten hem de dıştan ulus-devletçi yaklaşımları dayatmak Filistin-İsrail sorunundaki çözümsüzlüğü tekrarlamaktan, hatta daha yakın örnek olarak Irak ulus-devlet federalizminde olduğu gibi çıkmazı derinleştirmekten öteye sonuç vermez. Kaldı ki, bu yöntemlerin kapitalist hegemonik güçler ve geleneksel işbirlikçilerinin çıkarlarıyla ilişkisi ve sonuçta yol açtıkları felaketlerdeki rolü açıktır. 21. yüzyılda devletçilik zihniyetinden kopmadan ve demokratik siyaset araçları devreye so-

kulmadan kalınırsa, yalnız başına Kürt sorunu bile Ortadoğu'yu bir yüzyıl daha geleneksel hegemonik güçlerin çıkar alanı halinde tutmak için yeterlidir. Bunun tersi de geçerlidir. Ortadoğu'da demokratizmin gelişmesindeki ve dolayısıyla tüm toplumsal sorunların demokratik çözümündeki kilit rol Kürdistan'daki demokratik çözüm deneyiminden geçmektedir. Kürdistan'ın mevcut statüsü, daha doğrusu bölgenin temel komşu ulusları olan Türk, Arap ve İran uluslarının yanı sıra, daha iç unsurları olan Ermeniler, Süryaniler ve Türkmenlerin varlığıyla Kürtlerin yaşadığı tarihsel kader birliği, Kürdistan'daki demokratik çözümün domino etkisiyle tümüne yayılmasını olası kılmaktadır. Demokratik Kürdistan çözümü Demokratik Ortadoğu çözümünü doğurmaktadır.

Dördüncü, Beşinci ve Altıncı Bölümlerde PKK olgusu irdelenmektedir. Güncel çözümleyici konuma ulaşmış PKK'nin en az sorunun ortaya çıkarılmasındaki rolü kadar, kritik bir eşikte durduğu konumu çözümlenmek önemini tüm yakıcılığıyla korumaktadır. Hem Kürt sorununu derinliğine kavramak hem de ulus-devletçi yaklaşımları aşmak PKK tarihinde önemli olduğu kadar, PKK'nin daha çözümleyici bir yapılanmaya dönüştüğünü kavramak da Ortadoğu'nun tüm devlet ve siyaset güçleri açısından zorunluluk arz etmektedir. 'Terörist' yaftalamaları fazlasıyla çözümsüzlüğe yol açmakta ve sahiplerine de zarar vermektedir. PKK'nin KCK somutunda geliştirmeye çalıştığı demokratik özerklik modeli sadece Kürtler ve Kürt sorununun çözümü için değil, benzer sorunları yaşayan Arap, Türk, İran, Afganistan, Kafkasya toplumları ve diğer tüm toplulukların sorunlarının çözümü için de hayati önem taşımaktadır.

Yedinci Bölümde Kürt sorununun Ortadoğu genelindeki konumu, bu sorunun bölgedeki gelişmelerle iç içe ve bütünlük içinde kavranması amacıyla kısaca da olsa Ortadoğu'da günümüzde yaşanan bunalım ve bu bunalımın aşılmasında demokratik modernite kuramının çözüm olanakları değerlendirilmektedir. Bunun için kapitalist modernite unsurlarının bölgedeki bunalımın derinleşmesindeki rolleri irdelenmekte, buna karşılık demokratik modernite unsurlarının çözüm gücü sunulmaya çalışılmaktadır.

Sekizinci Bölüm olan Sonuç bölümünde Kürdistan Devrimi'nin olası evrensel katkısı değerlendirilmektedir. Bunun için yerelle evrenselin, tikel ile genelin tanımı ışığında Kürt sorununun devrimsel çözümünün bölgesel ve

küresel sonuçları iki farklı modernite çerçevesinde bir kez daha özetlenmekte ve böylece savunma bu son cildiyle tamamlanmaktadır.

Savunmamı son kez bu içerikte sunmam pratik gelişmelerle iç içe olmuştur. Bu gerçeklik ender rastlanan bir durumdur. İmralı'daki yaşamın zorluklarına değinmeyeceğim. Fakat hem devletçe hem de Özgürlük Hareketi'nce önderlik rolüne zorlanmam açık ki zorlukları katbekat artırmıştır. Çok sayıda aydın kişi, bir adada ve devletin en sert kuşatmasında ancak ucuz işbirlikçilik yapabileceğim gibi basit bir yanılgıya kapılarak, birçok haksız ve yanlış yoruma gitti. Hatta bizzat PKK içinde bazıları o denli etkisiz kılınacağım zehabına kapıldılar ki, en yaşamsal değerleri eşi görülmemiş bir hoyratlıkla parçalamaktan, kaçtırmaktan ve hiçleştirmekten çekinmediler. Hem yaşamım hem de ilişki düzeyim yeterince açıktır. Anamlı bir eleştiriyi oldukça hak ettiğim kanısındayım. Sadece Türkiye Cumhuriyeti'nin değil, Ortadoğu'daki birçok benzer kapitalist ulus-devlet yapılarının yaşadığı ağır sorunları sadece devleti yıkma mantığıyla aşamayacağımız ortadadır. Kaldı ki, Sovyet deneyiminin Çarlığı yıkma ve kendi diktatörlük rejiminin sonuçları yeterince ders verici özelliktedir. Aynı modeldeki Çin deneyimi en gerici, faşist küresel finans kapital hegemonyasının yaşadığı en ağır krizleri sürdürülebilir kılmada neredeyse başat rol oynamaktadır.

Şunu demek istiyorum: Reel sosyalist deneyimin kapitalist liberalizmin daha gerici bir devletçi varyantı olduğu, en azından bünyesinde bulunan temel yanlışlıkların kapitalist moderniteden kopuş için gereken doğru stratejik ve taktik programları geliştirmesine engel teşkil ettiği yeterince kanıtlanmıştır. Ancak bu gerçeklik verilen özgürlük, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin boşa gittiği anlamına gelmemektedir. Tersine, kapitalist hegemonyanın kaynaklandığı merkezî uygarlık sistemine karşı tarih boyunca demokratik, özgürlükçü ve sosyalist deneyimlerin hep var olduğunu, bu deneyimlerin güncel planda demokratik modernite olarak kendilerini ayırmlaştırabileceğini ve alternatif kılabileceğini ortaya koymaktadır. En güçlü çağında gibi gözükken küresel finans kapitalizmi, aslında sistemin en zayıf duruma düştüğünü ve sürdürülemez konumda tıkanıldığını göstermektedir. Sınırsız sömürü, toplum dışılık, barbarlıktan da öteye yaşam dışılık kapitalist modernitenin vardığı son duraktır. Kapitalist sistemin sadece toplumda çürüme ve çözölmeyi geliştirmekle kalmayıp doğanın

yıkımını da ürettiği, teorik olmaktan öteye günlük olarak yaşanan pratik bir olgudur. Savunmam özünde bu kapitalizme karşı yapılmıştır. Zaten İmralı'daki yaşamın fiziksel gerçekleştiriminin de bu çağın hegemonik güçlerince (Gizli NATO-Gladio) sağlandığı tüm çirkinliği, ahlâksızlığı ve hukuk dışılığıyla ortadadır. Savunmamı AİHM'e yazılı olarak sunmamın altındaki temel dürtü, çocukluk ruhumun hor görülmeye ve sahte büyüklüklere karşı takındığı aynı isyancı tutumun geç çağında da diriliğinden hiçbir şey kaybetmeden insan kalmaktaki ısrarını ve bunun uygun toplumsal öz ve biçim altında sürdürülmesini kanıtlamaktır.

Birinci Bölüm: KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Toplumbilimde temel kavram ve kuramların tanımı yapılmadan anlamlı yorumlar geliştirmek güçtür. Toplumbilim kendisini tanımlama konusunda bile görüş birliği sağlamaktan uzaktır. Bilimlerin her alanda yaşadığı kriz ortadayken, toplumbilim alanında kesinlik aramak anlamlı bir çaba değildir. Esas gerekli olan, toplumsal olgunun doğru tanımlanmasıdır. Toplumu tanımak, sanıldığından çok daha düşük düzeyde bir anlam birikimine sahiptir. Toplum tanımlanmaya çalışıldıkça, cehalette derinleşme gibi bir paradoksla karşılaşmaktadır. İnsan bireyinin gelişiminde toplum ne denli belirleyiciyse, gelişiminin önünde de o denli engeldir. Toplumsal paradoks budur. Liberalizmin derinleştirdiği bireycilikli komünitenin sıkıca bağladığı birey, benzer ölçülerde çarpık ve tekil olarak yaşamdan kovulmuş olmaktadır. Bu tür hasta bireylere dayanarak toplumu tanımlamak mümkün değildir. Ne yazık ki, insanlık günümüze kadar her iki halinden kurtulmuş değildir. Bu toplumsal paradoksla ne kadar bilim yapılabileceği son derece tartışmalıdır. Bilim yapılabilmesi için temel şart olan zekâ ancak toplumla dile kavuşarak sıçrama yapabilmekte, fakat bir adım ötesinde önü yine toplumsal varlık tarafından kesilmektedir. Böylece hakikat olgusu son derece izafi kalmaktadır. Tam da bu noktada dogmatik inanç veya düşünce katılarak, insan zekâsını en geri canlılarinkinden bile daha duyarsız ve yanlış algılı kılabilir. Dogmatik toplumun yaygınlığı düşünüldüğünde, bilimin göreliliği kendini oldukça hissettirmektedir.

Toplumsal paradoksun tümüyle aşılması imkânsız olmakla birlikte, bunu sınırlı ölçüde aşmak ve bilme düzeyine ulaşmak mümkündür. Bu durumda azami bilgilenme yaşamın kendisi hakkında olabilir. Kendini kavrayan doğa olarak yaşam, ölümü anlamsız kılabilir. “Canlıların cinsel çoğalması, beslenmesi ve korunması savaşı ne zaman durabilir veya sonuçlanabilir?” diye sordüğümüzde, herhalde en bilgili cevabı ‘kendini kavrayan doğa’ olarak ifadelendirmemiz mümkündür. Buna nihai evrensellik de diyebiliriz. Ağır bir öznelliğe düştüğüm düşünülse de diyebilirim ki, görünen, bilinen ve hissedilen her şey görelî insanla sınırlıdır. Dolayısıyla bu biçimde kendini kavrayan doğanın evrenselliği ne kadar temsil edebileceği oldukça tartışmalıdır. Fakat ‘kendini bilen doğa olarak insan’ dışında bir

evrenselliğin varlığı da yine son derece tartışmalıdır. Dünya canlılarının bir özeti olarak insan aklı dışında evren ne kadar tartışmalıysa, bu insan aklının kendisinin evreni ne ölçüde temsil ettiği de o kadar tartışmalıdır. Derken, yine bir paradoksa düştüğümüz söylenebilir. Fakat hakikatin tüm çerçevesi de bu paradoksla çevrilidir. Çıkarılması gereken temel sonuç, bilginin göreceli karakteri ve bunun toplumsal doğayla sıkı bağlantısıdır. Dolayısıyla bilim dünyasındaki kriz ancak toplumsal doğa üzerinde yoğunlaşmakla, onun Birinci ve Üçüncü Doğa'yla bağlantısını doğru, ahlâki ve estetik olarak kurmakla ve o da görece aşılabılır.

A- KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Konumuzla bağlantısı açısından toplumsal doğayı çözümlenmede temel iki kavram olan kültür ve uygarlığı tanımlamak ön açıcı olabilir. Diğer kavramlar peşi sıra daha iyi tanımlanabilir.

1- Kültür

Kültürü insan toplumunun tarihsel süreç içinde oluşturduğu tüm yapısalıklar ve anlamlılıklar bütünü olarak genel bir tanımlamaya kavuşturabiliriz. Yapısalıklar dönüşüme açık kurumların bütünü olarak tanımlarken, anlamlılıkları dönüşen kurumların zenginleşen ve çeşitlenen eşgüdümlü anlamlılık düzeyi veya içeriği olarak tanımlamak mümkündür. Bir benzetmeyle tanımlamayı güçlendirirsek, yapısalığı yapının maddi, somut çerçevesi olarak, anlamı ise bu maddi, somut çerçevenin içeriği, hareket ettiren, duygulu ve düşünceli kılan yasağı olarak belirlemek mümkündür. Burada Hegel'in 'doğa' ve 'tin' kavramlarına yakınlaştığımızı söyleyebiliriz. Özellikle Hegel'in iki yüz yıl önce bu kavramlara yüklediği anlamın ve bu kavramlar için yaptığı tanımlamanın içeriğinin daha sonraki bilimsel gelişmelerle yetkinleştiğini söylemek mümkündür.

Kültürün dar anlamda tanımı da oldukça sık kullanılmaktadır. Burada kültür daha çok anlam, içerik, yapının yasağı ve canlılığı olarak belirlenmeye çalışılmaktadır. Toplum söz konusu olduğunda, dar anlamda kültürü anlam dünyası, ahlâk yasağı, zihniyeti, sanatı ve bilimi olarak tanımlıyoruz. Politik, ekonomik ve sosyal kurumlar bu dar anlamla bütünleştirilerek geniş anlamda genel kültür tanımına geçilir. Dolayısıyla ancak temelde

kurumsal ve içerik olarak anlamı varsa, bir varlık olarak toplumun kendisinden bahsedilebilir. Sadece kurumsal veya anlamsal toplumdaki bahsetmek oldukça yanıltıcıdır. Tikel bir toplum ancak yeterli ölçüde bir kurumsal ve anlamsal düzey taşıyorsa kendisini bir varlık olarak kimliklendirebilir, adlandırabilir. Sadece kurumsal veya anlamsal toplumdaki bahsetmek, bu tür toplumlar içinde insanca yaşanabileceğini varsaymak, tarihte tüm toplumlarca dile getirildiği gibi yanlışlık, sapma, ahlâksızlık ve çirkinlik olarak yargılanır.

Bir toplum kurumsal olarak dağıtıldıktan sonra artık onun anlamından, dar kültüründen bahsedilemez. Bu durumda kurum bir tas su gibidir. Tas kırıldıktan sonra açık ki suyun varlığından bahsedilemez. Bahsedilse bile, o artık tasın sahibi için su değil, başka topraklar veya kapların sahiplerine akmış bir yaşam unsurudur. Toplumsal anlam, zihniyet ve estetik yitiminin sonuçları daha da vahimdir. Böylesi bir durumda adeta başı uçurulmuş canlı varlıklar gibi bir varlığın ancak çırpınmasından bahsedilebilir. Zihniyet ve estetik dünyasını yitiren bir toplum çürümeye, vahşice parçalanmaya ve yenmeye terk edilmiş bir leşe benzemektedir. Dolayısıyla bir toplumu kültürel olarak tanımlamak için onu mutlaka kurumsal ve anlamsal bütünlük içinde değerlendirmek şarttır. Bu konuda verebileceğimiz en yalın örnek, dramını yoğun yaşadığımız Kürt toplum gerçeğidir. Hem kurumsal hem de anlamsal olarak derin bir parçalanmayı ve zihniyet yitimini yaşadığı için, Kürt toplumu ancak 'kültürel soykırım toplumu' olarak tanımlanabilir.

2- Dil

Dil kavramı kültür kavramıyla sıkıca bağlantılı olup, dar anlamında esas olarak kültür alanının başat kavramıdır. Dili dar anlamıyla kültür olarak tanımlamak da mümkündür. Dilin kendisi bir toplumun kazandığı zihniyet, ahlâk ve estetik duygu ve düşüncenin toplumsal birikimidir; anlam ve duygunun bilince çıkmış, ifadeye kavuşmuş kimliksel ve ansal varoluşudur. Dile kavuşan toplum, yaşamın güçlü gerekçesine sahip olmuş demektir. Dilin gelişkinlik düzeyi yaşamın gelişkinlik düzeyidir. Bir toplum anadilini ne kadar geliştirmişse, o kadar yaşam düzeyini geliştiriyor demektir. Yine ne kadar dilini yitirme ve başka dillerin hegemonyası altına girmeye karşılaşmışsa, o denli sömürgeleşmiş, asimilasyona ve soykırıma uğramış

demektir. Bu gerçekliği yaşayan toplumların zihniyet, ahlâk ve estetikçe anlamlı bir yaşamlarının olamayacağı, hasta bir toplum olarak silininceye dek trajik bir yaşama mahkûm kalacakları açıktır. Anlam, estetik ve ahlâk yitimini yaşayan toplumların kurumsal değerlerinin ancak sömürgelemlerin değerlerinin hammaddesi olarak işleneceği de bu açık olmanın bir gereğidir. Sonuç olarak, dil örneğin Kürtlerdeki haliyle yaşandığında, bu durumdaki bir toplumun maddi olarak son derece yoksullaşacağı ve paramparça duruma düşeceği, dolayısıyla anlam, ahlâk ve estetikçe de yanlış, hain ve çirkin olarak yaşamaktan kurtulamayacağı gayet açıktır.

3- Uygarlık

Uygarlık kavramı daha çok genel kùltür kavramının sınıf, kent ve devlet aşamasındaki toplumunu tanımlar. Sınıflaşma, kentleşme ve devletleşme uygar toplumun temel kategorileridir. Buradaki toplum sınıflaşmış, kentleşmiş ve devletleşmiş toplumdur. Somut ve tarihsel gelişim haliyle eşitlikçi klan ve kabile toplumundaki sınıflaşma, tarım-köy toplumu üzerindeki kentleşme ve hiyerarşik toplumun bağrındaki devletleşme olguları uygarlığı karakterize eder. Uygar toplum, doğa-toplum bağlamındaki simbiyotik ilişkiye ilaveten, toplumsal doğa içinde hükümlanlık ilişkisinin tek taraflı gelişip gittikçe şiddetlenen bir çelişki halini almasıyla kendini somutlaştırır. Toplumda farklı yapısalıklar, anlamlar, ahlâk ve estetik duygular geliştirir. Toplum aısından uygarlığın olumlu bir gelişme mi, yoksa olumsuz bir gelişme mi olduğu son derece tartışmalıdır. Tarihi ege-men, sömürge kesim aısından inşa edenler bakımından uygarlık büyük bir tarihsel gelişmedir, hatta tarihin kendisidir. Kendini baskı ve sömürü altında yaşayan kesimler olarak tanımlayanlar aısından ise, büyük bir felaket ve cennet ütopyasının yitimi olarak değerlendirilir. Doğrusu da budur. Bu çelişkiyi derinliğine yaşayan bir toplumda düşünce, ahlâk ve estetik duygu farklılaşmasının oluşması toplumsal doğa gereğidir. Parçalanmış, çelişkili kurumlar ve anlamlar dünyasının oluşumu uygarlık gereğidir. Savaşlar en çok bu gerçekliği ifade eder. Savaş gibi içinde fiziki yok etmelerin yoğunca yaşandığı toplumsal eylemlerin varlığı, ancak derinliğine bölünmüş bir toplumu ifade edebilir. Anlam parçalanması ise ideolojik savaşı ifade eder ki, bu da uygar toplumda yoğunca yaşanan fiziki savaş kadar etkili bir hegemonik savaştır. Uygar toplumun çelişkili tarafları ken-

di farklarını bir yandan ideolojik ve fiziki, kurumsal savaşlarla ortaya koyarken, diğer yandan kendilerini egemen ve süreklilik arz eden esaslı yapı ve anlamlar bütünü olarak ifade etmekten geri durmazlar. Gerçek toplumun kendilerinden oluştuğunu, toplumun kendini bu biçimde varoluşsal kıldığını iddia ederler. Uygarlık çağı kendi içinde ne kadar dönemlere ve farklı kurum ve anlamlara bürünürse bürünsün, temel gerçekliği böyle kalır.

Uygar toplumun gelişiminde gözlemlenen temel bir olgu, bağrında geliştiği toplumu zor ve sömürü aygıtları içinde giderek yutması, eritmesi ve bu olguya bağlı olarak Birinci Doğa ile ekolojik-simbiyotik ilişkiyi çözüp yıkarak onu sadece kaynağa dönüştürüp sömürmesi ve giderek tüketmesidir. Bu durumda toplumun iç çelişkilerle mi, yoksa ekolojik çelişkilerle mi dağılacağı güncellik kazanmış bir sorudur. Doğru olan da, uygarlıkta köklü ve olumlu bir dönüşüm yaşanmazsa, her iki çelişkinin hükümranlığındaki Birinci ve İkinci Doğaların büyük felaketleri yaşamaktan kurtulamayacaklarıdır. Toplumların uygarlıksız yaşayamayacağı, uygarca yaşayan toplumların zengin ve güçlü toplumlar olduğu türündeki değerlendirmeler ideolojik olup, daha çok tahakkümcü ve sömürgeci tekeldin paradigmasını yansıtır. Sınıflaşma, kentleşme ve devletleşmenin vardığı düzey tüm etkili bilim çevrelerince toplumsal kanser (Biyolojik kanser de bu gerçeklikle bağlantılıdır) olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda fazlasıyla gösterge mevcuttur. Nükleer silahlanma, çevre yıkımı, yapısal işsizlik, tüketim toplumu, aşırı nüfus artışı, biyolojik kanser, cinsel hastalıklar, artan soykırımlar bu göstergelerin belli başlılarıdır. Dolayısıyla mevcut çelişkili ve kanserli uygarlığı tahakkümcü ve sömürgeci karakterinden çıkarıp dönüştürecek olan demokratik uygarlık-modernite, çıkış yolu olarak kendini gittikçe alternatif kılmaktadır. Doğru olan, eski uygarlığın çöküşünü tüm insanlığın çöküşü olarak görmek yerine, demokratik uygarlığın gelişimi ve başat hale gelmesi olarak değerlendirmektir. Bu durumda toplumsal kültürlerin daha kalıcı olduklarını, kültürlerin uygarlıkları dönüştürme gücünde olduklarını, uygarlıkları hem farklılaştırıp geliştirdiklerini hem de köklü dönüşümlere uğratma kabiliyetinde olduklarını bilmek önemlidir. Bir toplumdaki uygarlığın yıkılmasını köklü kayıp olarak değerlendirmek şurada kalsın, eğer kültürün hem yapısal hem de anlamsal olarak gelişmesine yol açmışsa, bu yıkılışı son derece olumlu bir gelişme olarak yargılamak gerekir. Eğer uy-

garlık dönüşümüne yol açmışsa, bu gelişmeyi köklü kurtuluş ve özgür yaşama kavuşma olarak da yorumlayabiliriz.

4- İktidar

İktidar kavramı toplumsal gerçekliği çözmede en çok zorluk çıkaran, çelişkili ve yanlış a yol açan kavramların başında gelmekte, içerik ve biçim olarak tanımlanmaya karşı adeta direnmektedir. Doğasındaki hâkimiyet tanımına da yansımakta, gerçekçi bir tanıma karşı direnmekte, kendini ele vermemektedir. Sanki nötr ama vazgeçilemezmiş ve tanrısal bir olguymuş gibi kendini genelleştirip mutlaklaştırmaktadır. Toplumsal iktidarı yoğunlaşmış ekonomik sömürü ve güç olanağı (potansiyeli) olarak tanımlamak en doğrusudur. İktidar toplumun tüm yapısal ve anlaksal odaklarında adeta genetik (DNA gibi) bir karakter kazanan birikmiş sömürü ve güç olanağı olup, bu iktidar mekanizmasını ele geçiren toplumsal güçler somut tarihsel devletle sömürü elitleri ve sınıflarını oluşturmaktadır. İktidarı hep sınıf ve devlet oluşumlarının potansiyel rezerv imkânı olarak anlamlandırmak büyük önem taşır. İktidar potansiyeli somutlaştığında, herhangi bir devlet ve ona hükmeden elitlerin dayandığı toplumsal sömürü sınıfını (kölecî, feodal, burjuva vb.) teşkil eder. İktidarı hem fiziki hem de entelektüel güç potansiyeli olarak düşünmek de mümkündür. Toplumda kendini zorunlu, mutlak ve sürekli gereklîymiş gibi dayatmasının diğer önemli bir etkeni, doğal toplumsal yönetim ihtiyacıyla kendini aynılaştırmasıdır. İktidar kendini yönetim olgusuyla özdeşleştirdiğinden vazgeçilmez kılmaktadır. Doğal toplum önderliğinden ayrıştırıldığında, iktidarın bir kanser uru olarak toplumsal bünyeye sızdığı görülecektir.

İktidarla devlet arasındaki farkı görmek de önem taşır. İktidar toplumda daha yaygın olduğu ve tüm gözeneklere sızdığı halde, devlet daha dar ve somut kurallı bir iktidar kimliğini ifade eder. Devlet daha denetim altına alınmış, kurala bağlanmış, gittikçe hukukileşen ve kendini meşrulaştırmaya özen gösteren bir iktidar biçimidir. İktidarı genel bir hükümlanlık durumu olarak değerlendirirken, iktidarsızlığı da genel bir kölelik durumu olarak yargılamak mümkündür. Farklı iktidar ve kölelik biçimleri devletin genel özellikleriyle bağlantılı olup ondan feyz alırlar. Bunları özgürlüğün karşıtı olarak yargılamak da mümkündür. Toplumda ne kadar iktidar potansiyeli varsa, o kadar özgürlük yoksunluğu yaşanır. İktidar ne denli azal-

tılırsa, özgürlük durumu o denli gelişim sağlar. Toplumda iktidara duyulan özleme çok dikkat etmek gerekir. Bu özlem ne denli yaygınsa, o denli toplumsal despotçuklar türer. Bu da demokrasinin tümüyle tükenişine götürür. Bir iktidar hastalığı olan despotluğun, Hitler tipi örneklerde görüldüğü gibi kontrol dışı kaldığında azman kesilmesi işten bile değildir. Tarihte keyfi yönetim biçiminde ortaya çıkıp toplumsal faşizm urları olarak yaşayan despotizmin, kapitalist iktidar süreçlerinde hızla büyüyüp tüm toplumsal gözeneklere yayılması ve toplumun totaliter güç yönetimi olarak somutlaşması mümkündür. Ulus-devlet tarzındaki iktidar biçimlenmesi kapitalist-faşist rejimle bağlantılı olup onun öncül halini ifade eder.

5- Yönetim

Yönetim kavramının doğru tanımlanması, iktidar kavramından kaynaklı olumsuzluklar ve miyoplukları gidermesi açısından önemlidir. Yönetim de kültür gibi toplumda sürekliliği olan bir olgudur. Daha da genelleştirsek, evrensel düzeyde ve özellikle biyolojik evrendeki sinir yoğunlaşmasına, beyinsel gelişmeye denk gelmektedir. Yönetim evrendeki düzenliliği, kaostan çıkış halini ifade etmektedir. Toplumdaki esnek zekâlı anlamsal doğanın gelişmiş hali, yönetim erkinin gelişkin olmasını beraberinde getirmektedir. Toplumsal beyne yönetim demek mümkündür. Bu durumda özyönetim ile yabancı yönetim kavramlarının çözümlenmesi önem taşır. Özyönetim kendi toplumsal doğasındaki erki düzenleme ve denetlemeyi, böylece toplumun sürekliliğini sağlamayı ve beslenip korunmasını güvence altına alırken, yabancı yönetim kendini iktidar olarak 'doğallaştırıp' ilgili toplumu baştan çıkarmayı (beynini koparmayı), böylelikle kendisi için bir sömürge haline getirerek yönetmeyi mümkün kılar. Dolayısıyla bir toplum için özyönetim hayati önemdedir. Özyönetimden yoksun kalmış bir toplum sömürge olmaktan kurtulamayacağı gibi, bunun doğal sonucu olarak asimilasyon ve soykırımla süreç içinde yok olması kaçınılmazdır.

Öze yabancı yönetimler iktidarın en zorbaca ve sömürgeci biçimini temsil ederler. Dolayısıyla bir toplum için en hayati, ahlâki, bilimsel ve estetik görev, özyönetim gücüne erişmektir. Bu görevi başaramayan toplumun ahlâki, bilimsel ve estetik gelişimi mümkün olmadığı gibi, siyasal ve ekonomik kurumlaşma ve gelişmesi de yok olur. Önemli olan, yönetim erkinin bir yandan kendini iktidar biçimine taşımaktan alıkoyması, diğer

yandan yönetimsizliğe karşı sonuna kadar direnmesidir. Yönetimi iktidarlaştırmamak kadar, iktidarın yönetim ayrıcalıklarının elinden almak da büyük önem taşır. İktidar ne denli anti-toplumsalsa, yönetim de o denli toplumsal erktir. Toplumsal erksiz ahlâki, estetik ve bilimsel gelişme olmaz. Böylelikle dar anlamda kültürleşme olmayınca, geniş anlamda ekonomik ve siyasal gelişme de olmaz. Bu durumda yaşanacak olan sömürgeçlik, asimilasyon ve soykırımsal tükenmedir.

İktidar yönetimi toplumda ne denli antidemokratikse, özyönetim de o denli demokratik yönetimle bağlantılıdır. Saf iktidar yönetimleri ne kadar demokrasi karşıtlığını ve toplumun yönetimden uzaklaştırılmasını ifade ediyorsa, özyönetimler de toplumu yönetime kattıkları oranda demokratikleşmeyi ifade ederler. Bu durumda demokrasi toplumun katılım sağladığı özyönetimi olarak tanımlanabilir. Özyönetimler hep toplumla ilgili olduklarından, katılımsız olmaları düşünölemeyeceğine göre, doğalarında demokrasi vardır. Demokrasiler daha çok halk ve ulus gibi makro toplumlar için düşünölen bir kavram olduğundan, özyönetimler en küçük klan toplumundan en geniş ulusal toplumlara kadar yaygınlaşan ve sürekliliği olan bir erki ifade ederler. Toplumbilimin yaşadığı en önemli kriz veya sorunların başında, iktidar ve yönetim kargaşasını ve çarpıtmasını çözememesi gelir. Bu da beraberinde tüm yapısal ve anlaksal analizlerle tarihsel yaklaşımları kaos içinde tutmakta, krizin ömrünü uzatmaktadır. Sonuç, iktidarın tüm toplumu ve çevreyi yutması, demokrasiyi içeriksizleştirip boş bir kabuk durumuna düşürmesi, kendini anlamsızca tekrarlayan bir biçimselliğe indirgemesidir. Sosyolojik bilim iktidar ve demokratik yönetim kavramlarını odağına alıp çözmedikçe ve bununla bağlantılı olarak çözümünü tarihe ve diğer bilimlere yaymadıkça, bilimsel alandaki krizin, dolayısıyla toplumsal krizin yeni bir yapısallık ve anlamsallık olarak aşılması mümkün olmayacaktır.

6- Politika

Politika kavramını da en az iktidar kavramı kadar kavranması güç toplumsal bir olguyu temsil etmektedir. Hem yönetim hem de iktidar kavramını çağrıştıran politika kelime olarak Grek kökenli olup, 'şehir yönetimi' anlamına gelmektedir. Fakat toplumsal olgu olarak söz edildiğinde, toplumun özgürce yönetilerek gelişmesi ve bireyselleşmesi olarak tanımlana-

bilir. Yönetim olgusunu içermekle birlikte ona indirgenemez. Hem özyönetimle hem de iktidar yönetimiyle özdeşleştirilemez. Politikayı toplumun özgürlük alanı, gelişmenin anlam ve iradece türetildiği yaratım alanı olarak yorumlamak öz gerçekliğine daha yakındır. Hatta politikayı özgürlükle özdeşleştirmek mümkündür. Burada toplumun hem düşünce hem de eylemle kendiliğini, kendi kimliğini bilince çıkarması, geliştirmesi ve savunması söz konusudur. Politika özyönetim erki haline geldiğinde demokratik politika olarak kimlik kazanırken, iktidar yönetimi haline dönüştürülmesi ise politikanın kendi öz gerçekliğinden saptırılması ve kendini inkâr eder duruma düşürülmesi olarak değerlendirilebilir. İktidar alanı politikanın inkâr edildiği alandır. Dolayısıyla devlet yönetimi liberalizmin ısrarla dayattığı gibi politika ve politik yönetim olmayıp, tersine politikanın inkârı ve yerine ya iktidarın keyfi yönetiminin veya devletin kurallı idaresinin geçirilmesi anlamına gelir. Devlet idaresi asla politika olarak tanımlanamaz; bir nevi kurallı, norma kavuşmuş iktidardır. İktidarın kendisi ise her halükarda politikanın yadsınmasıdır.

Toplumbilimde kavram kargaşasının en çok yapıldığı alan iktidar, yönetim ve politik ilişki alanıdır. Kavramlar o denli iç içe ve sanki özdeşmiş gibi kullanılmaktadır ki, tüm sosyal bilimin çatısı zincirleme tarzda yanlıştır. Liberal ideolojiden esinlenen sosyal bilim bu alanda sınır tanımaz bir kafa karışıklığına hizmet etmektedir. Özellikle tahakkümcü sistemlerin tüm eylemlerine politika denilirken, ayakta kalan politik kırıntılar ise görmezlikten gelinmekte; ilkel aşiret yönetimi, dar mahallcilik, uzun vadeyi görememek, iç ve dış temel ulusal çıkarları temsil edememek biçiminde yargılanmaktadır. Bu konudaki kafa karışıklığı ve kargaşa muazzam ölçülerdedir. Politika çoktan toplumdan kovulduğu, yerine ihanetle özdeş olan iktidar kodları egemen kılındığı halde, politik olarak büyük bir gelişim sağlandığından, politikada modern ve uygar bir seviyenin yakalandığından dem vurulabilmektedir. Hâlbuki politikanın olduğu toplumsal alanda geçerli olan, toplumun hayati çıkarlarıdır; onun yapısal ve anlamsal esenliği ve gelişkinliğidir. Politikasız veya zayıf politikalı toplumlar ya dıştan bir imha ve sömürge iktidarını ya da içten bir iktidar elidinin ve sömürücü sınıfın baskı ve sömürsünü yaşamaktan kurtulamazlar. Bir topluma yapılabilecek en büyük iyilik, onu politik toplum seviyesine yükseltmektir.

Daha da iyisi, onu demokratik siyasetin yirmi dört saat çalıştığı sürekli ve yapısal bir demokrasiye kavuşturacaktır.

7- Ahlâk

Ahlâkı politikanın tarihsel kurumsal gelenek halini almış biçimi olarak tanımlamak mümkündür. Politika daha çok günlük olarak yaratıcı, koruyucu ve besleyici rol oynarken, ahlâk geleneğin kurumsal ve kurallı gücüyle mevcut toplum için aynı hizmeti görür. Ahlâkı toplumun politik hafızası olarak yargılamak da mümkündür. Ahlâken aşılmış veya ahlâktan yoksun kalmış toplumlar politik hafızasını, dolayısıyla geleneksel kurum ve kural gücünü zayıflatmış ve yitirmiş demektir. Bu da bir toplum için öz savunmadan yoksun kalmak, her tür iç ve dış tahakkümcü, sömürgeci ve asimilasyonist uygulamalara açık hale düşürülmektir. İktidar sistemlerinin ve devlet oluşumlarının sürekli ahlâkı aşındırmaları ve yerine topluma üstten tek taraflı hukuk iradelerini (egemenlerin ahlâkı biçimini) dayatmalarının altındaki temel neden, özyönetimi ve politikayı tahrip ederek o toplumu sürekli ve yapısal olarak iktidar yönetimine ve sömürüye açık hale getirme zorunluluğudur. Kendi ahlâkını güçlü yaşayan bir toplum, iktidara ve açık sömürüye kolay boyun eğmez. Bir toplum için ahlâkın en olumsuz, geri ve ilkel hali bile iktidar ve devletlerin en ileri hukukları ve yönetimlerinden daha değerlidir. Ahlâkı ve politik toplumun yaşadığı yerde, iktidar ve hukuk gereksiz olmaktan da öteye, tahammül edilmesi güç bir yük haline gelir. Bir toplum ne denli ahlâkı ve politik kılınırsa, o denli demokratik, özgür ve eşitlikçi, dolayısıyla iktidar elidi ve sermaye tekellerinin istismarına kapalı ve direngen kılınır. Liberalizm esinli sosyal bilimlerin politikayı demagoji seviyesine indirgeyerek, özellikle devletin prototipi partilerin temel demagojik malzemesi olarak tanımlamaları sadece büyük bir kötülük ve bilim adına bilime ihanet olmayıp, bilinçli biçimde kendilerine tanınan rolü oynayarak, iktidar ve sömürü tekellerine hizmet etme misyonlarından ileri gelmektedir.

8- Hukuk

Hak ve adaletle tüm bağlantılarına rağmen, hukukun esas işlevi, devlet iktidarını kendisiyle daha da pekiştirip toplumsal alanı gittikçe daraltmaktır. Hukukun propagandası çok yapılır, ama esas işlevi bu nedenle çokça

açıklığa kavuşturulmaz. Toplumun sürekliliğini, beslenmesini ve korunmasını sağlayan kurallı yaşamı yerine ikame edilen hukukla bu imkân elinden alınmakta, toplum özyönetimden ve politikadan yoksun kılınarak, iktidarın ve devletin üstten tek taraflı hazırlanmış hukuku ve idaresiyle kuşatılmakta, sınıfsal baskı ve sömürüye tabi kılınmaktadır. Bu nedenle hukuk kavramı da en az iktidar ve politika kavramı kadar muğlâk, çarpıtılmaya oldukça müsait, kafa karışıklığının en çok işlendiği bir alan konumundadır. Bir toplumda hukukun çok gelişmesi ahlâktan yoksunluğu ifade ettiği gibi, o toplumda çok gelişkin bir sınıf çatışmasının, dolayısıyla sömürü ve baskının mevcudiyetini gösterir. Ayrıntılı hukuki düzenlemeler, çokça idea edildiğinin tersine, hakkın gücünü ve adaletin temsilini değil, baskı ve sömürü tekellerinin sistematik olarak kodlanmış çıkarlarını yansıtır. Özellikle kapitalist sömürü sistematığında hukukun korkunç boyutlarda gelişmesi, sistemin sınır tanımaz azami kâr eğiliminden ileri gelmektedir. Tarihsel olarak hak kavramını araştırdığımızda, kendini tanrı-kral olarak ilan eden iktidar tekeli ile karşılaşırız. Burada hak kavramı hem monarkın tek taraflı irade eylemini ve temellükünü, hem de tanrısallığını ifade etmektedir. Hak, Tanrı ve Allah kavramlarının özdeş kılınması, buna yontulması bu gerçeği ifade etmektedir.

Hukuku diğer bir yönüyle iktidar ve sömürü tekellerinin ahlâkı olarak yargılamak da mümkündür. Geleneksel ahlâk daha çok toplum adına ne kalmışsa o alanda seyrederken, hukuk toplumun alanını giderek daraltan devlet iktidarının kurallı eylem alanı haline dönüştürülmektedir. Ahlâkın mumla arandığı kapitalist modernitede neredeyse tüm yaşam alanlarının, havanın ve suyun bile hukuk konusu haline getirilmesi, hukuk kavramını daha somut hale getirmekte ve anlaşılır kılmaktadır. Eski uygarlık hükümlerlerinin çokça eleştirilen ve aslında çok zayıf olan toplumsal gaslarıyla karşılaştırıldığında, kapitalist modernitenin hukukla meşrulaştırılan gasları sınır tanımaz boyutlardadır.

Hukukun sosyal bilimde giderek üst sıralara tırmandırılması, özde hak adına haksızlıkların, toplumsal gerçeklik adına yalanın ve kurallı yaşam adına yaşamın zincirlenmesinin örtbas edilmesi ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle hukuk kapitalist modernitenin temel meşruiyet aracı olmak durumundadır. İktidar olgusunda görüldüğü gibi hukuk alanında da önemli olan, her ne kadar hukuklaştırılmış gibi gözükse de, bu-

radaki ahlâki boyutu görerek karmaşayı çözmek ve sınırlı da olsa toplumu bu hukuka içerilmiş ahlâkla savunmayı bilmektir; tıpkı iktidara yedirilmiş toplumsal yönetim erkini geri almak kadar, hukuka yedirilmiş ahlâkın toplumun korunmasında ve sürdürülmesindeki rolünden vazgeçmemektir.

9- Demokrasi

Gerek uygulamada sıkça kullanımı gerekse özüne ters biçimde yorumlanması, demokrasi kavramının doğru tanımını önemli kılmaktadır. Üzerindeki kavram kargaşasıyla yoğun kullanımda olan demokrasinin dar ve geniş tanımları yapılabilir. Demokrasi geniş anlamda devlet ve iktidarı tanınamış toplulukların kendilerini yönetmesi olarak tanımlanabilir. Klan, kabile ve aşiret topluluklarının kendilerini yönetmeleri bu kategoriye dahildir. Dar anlamda demokrasi ile iktidar ve devlet olgularının yoğunca yaşandığı toplumdaki iktidar ve devlet yönetiminin dışında kalan özyönetimleri bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. Devletli toplumlarda saf haliyle ne demokrasi ne de despotik yönetimler geçerlidir. Daha çok iç içe geçmiş yönetim olgusu söz konusudur. Bu da hem iktidarın hem de demokrasinin yozlaşmasına açık rejimler üretir. Doğası gereği, devlet iktidarı toplumla ilişkisinde demokrasiyi geriletmek ve sınırlandırmak durumundadır. Demokrasi güçleri ise, devleti tanınamak biçiminde sınırlarını sürekli genişletmek isterler. Sorunun özü, kendini demokrasiyle maskeleyen devletle devlet olmak isteyen demokrasi arasındaki karmaşadan kaynaklanmaktadır. Avrupa uygarlığında bu karmaşa sistemlice geliştirilmiştir. Doğu toplumlarında ise, toplum ve devlet doğaları arasındaki farklılık daha derindir. Devlet iktidarının kendini anayasalarla sınırlandırması ile toplumun daha çok temsili demokrasiyle sınırlandırılması, ikisi arasındaki sert çatışmaları yumuşatıp bir arada yaşamalarına imkân tanımaktadır. Kapitalist modernitenin geliştirdiği bu model, özünde sınıfsal çelişkileri yumuşatarak yönetmeyi amaçlamaktadır. Kapitalist modernite bir yandan ulus-devlet gibi devlet iktidarının en yoğun ve yaygın bir biçimini kendi dışındaki tüm toplumsal güçler üzerinde sürdürürken, diğer yandan sistemin baskı ve istismarı altındakileri sus payı kabilinden temsili parlamenter demokrasiye razı etmeye çalışmaktadır. Liberal demokrasi denilen olgu bu oluyor.

Toplumsal demokrasiyi bu iğfalden kurtarmak demokratik özyönetimler geliştirmekle mümkündür. Demokratik özyönetimleri devlet iktidarıyla özdeşleştirmeden, halkçı veya proleter diktatörlük adı altında saptırmadan geliştirmek, doğru çözüme en yakın model durumundadır. Ne halk adına devletleşmek ne de devletin basit eki olmak, demokratik özyönetimin esası ve ayrıcalığıdır. Bu yol dışında bir yöntemle liberal demokrasinin sağ ve sol çarpıtmalarını aşmak zordur. Kendini ister klasik liberal demokrasi ister reel-sosyalist halk demokrasisi olarak yansıtsın, liberalizmin esas yönetim gücü devlet tekeli ve ekonomik tekellerdir. Topluma düşen görev, tarih boyunca uygarlık güçleriyle çağımızdaki kapitalist modernite güçlerine karşı kendi demokratik modernite güçlerini inşa etmektir. Devleti yıkıp devlet olmayı amaçlamamak kadar, verili devlet içinde erimeden ve onun sivil uzantısı olmadan kendini tüm toplumsal alanlarda yapılandırmak ve anlamsal kılmak demokratik modernitenin tarihsel rolüdür.

10- Ekonomi

Özellikle fetişleştirildiğinden ötürü, ekonomiyi sınırları çizilmiş bir tanıma kavuşturmak büyük önem taşımaktadır. Her şeyi ekonomiye indirgeyerek ekonominin tanımını anlamsız kılan liberalizm, ekonominin tersi her olguyu da ekonomi saymaktadır. Genel anlamda ekonomiyi toplumun zorunlu maddi ihtiyaçlarını giderme eylemi, bunun kurumsal ve kuralsal ifadesi olarak izah ederken, daha dar anlamda pazar etrafındaki maddi ihtiyaç değiş tokuşu olarak tanımlamak mümkündür. Kullanım yerine değişim değerini esas alan pazar ekonomisi kabul gören bir tanım olmakla birlikte, kapitalizmin tıpkı demokratik alanı yozlaştırması gibi, ekonomik alanı da ulus-devlet ve sermaye tekellerinin tahakkümü altına alarak özünü boşalttığı çok iyi kavranması gereken bir gerçekliktir. Ekonomi sanki ulus-devlet çatısı altında inşa edilen pazarlar üzerinde sermaye tekellerinin öz faaliyetimiş gibi tanımlanmaktadır. Burada ekonomi inkâr edilmekte, yerine ekonomi olmayan ve gerçek ihtiyaçlar ekonomisinin inkârı olan tekeli ticari, sınaî ve finansal aşırı kâr sistemi ikame edilmekte; sanki ezel-ebed ekonomik faaliyet bu tekellerden ibaretmiş gibi bu sistem ekonomi bilimi adı altında yoğun bir meşrulaştırmayla sunulmaktadır. Ekonomik terör olarak da yorumlanabilecek bu faaliyet, yani toplumun ekonomik olarak yıkılması, pazarın kuşatılıp kâr alanına dönüştürülmesi, fi-

nansal araçlarla sınıf ve ticari alanlardaki kapitalist tekellerin ekonomiyle olan ilişkilerini tümüyle ortadan kaldırarak paradan para kazanmanın en temel kategori haline getirilmesi, tarihte eşi görülmemiş en büyük toplumsal felaket durumundadır.

Finans kapital çağı ekonomi ve toplumun yıkımının zirvesidir. Toplumun neredeyse yarısını işsizliğe çeken, silah ekonomisi adı altında imha araçları üretimini temel ekonomik sektör haline getiren, sadece kârı hedefleyen, toplumun zorunlu ihtiyaçlarıyla alakasız, çevreyi yıkan, tüm doğa ve toplum kaynaklarını kâra dönüştüren çılgın bir anti-toplum, anti-insan ve anti-doğa karakteri taşıyan bir canavarla karşı karşıyayız. Burada önemli olan, bu sistemin ilk sıradaki kurbanları olarak başta kadınlar ve gençlerin emeklerinin işlevsel kılınmaktan çıkarılıp ekonomisiz yaşamaya zorlanmaları, buna karşılık ekonomiyle ilgisi olmayan ve 'kelli felli' birer iktidar yönetim kurdu olan CEO'ların ekonominin kurmayları olarak sunulmasındaki akıl almaz çelişkinin başat ekonomik faaliyet olarak anlam bulmasıdır. Toplumun ezici çoğunluğunu gerçek ekonomiden koparan, kârı yegâne güdü haline getiren ve toplumla ilgisi ancak sömürü tekelleri inşa edip sürdürmek olan oligarşik tekellerin devlet iktidarını bile geride bırakan toplum kanserleşmesini ekonomi saymamak kadar, ekonominin inkârı olarak yargılamak hayati öneme sahiptir.

Çağımızda (kapitalist modernite çağında) ekonomi-politik bilimi adı altında Sümer Rahip Çağı'nın mitolojik yaratımlarından bin kat daha fazla toplum dışı güçlerin çıkarlarını mitleştiren modern rahipleri gerçek işlevleri itibarıyla iyi tanımlamak gerekir. Bu kategoriye şirket CEO'larını da dahil etmek gerekir. Ulus-devletin esas olarak bu modern rahip düzeninin zor sistemi olduğunu hiç göz ardı etmemek durumundayız. Bilim adına kapitalizme en çok kafa tutan K. Marks'ın, sanki meşru bir zemini varmış gibi bu sistemi bilimselleştirmeye yönelik olarak yaptığı **Kapital** çalışması yeniden yorumlanmaya muhtaçtır. Her ne kadar birçok alanda maskesini düşürmeye çalışmışsa da, kapitalizmi kaçınılmaz bir tarihsel sistem olarak sunması, Marksizm'in son tahlilde modernite içinde eritilmesinin temel nedenidir. Reel sosyalizmin Sovyetler Birliği ve Çin deneyimlerinde görüldüğü gibi liberalizme en büyük hizmeti sunarak sistemdeki yerini alması da bu gerçeklikle yakından bağlantılıdır. Toplumbilimi ekonomiye indirgemek, ekonomiyi de ekonominin sürekli inkârı demek olan kapitalist sistem

analizine ayırmak bilimsel alandaki krizin özüdür. Tüm toplumsal bilimi krize sürükleyen ekonomi-politik krizini aşmadan, kurumsal (üniversiteler), anlaksal ve felsefi perspektifini yitirmiş olan tüm genel bilimlerde yaşanan krizi aşmak mümkün değildir. Bilimdeki kriz aşılmadan, bilim yeniden anlamsal ve kurumsal inşaya kavuşturulmadan, genel toplumsal krizi ve kapitalist modernite çılgınlığını aşmak da mümkün olamaz.

11- Asimilasyon

Asimilasyon uygarlık toplumlarında iktidar ve sermaye tekellerinin kölelik statüsü altına aldıkları toplumsal gruplar üzerinde uyguladıkları ve bu grupları kendi ekleri, uzantıları durumuna indirgemek için başvurdukları tek taraflı ilişki ve eylemi ifade eder. Asimilasyonda esas olan, iktidar ve sömürü mekanizması için en az maliyetle köle oluşturmaktır. Asimile edilen grubun öz kimliği ve direnci dağıtılıp kırılarak, hâkim elit içinde hizmetlerine en uygun kölelerin derlendiği bir konuma düşürülür. Burada asimile edilen köleye düşen temel işlev efendisine mutlak benzeşmek, onun eki ve uzantısı olma uğruna her tür çabayı göstererek kendini kanıtlamak ve böylelikle sistemde kendine yer yapmaktır. Başka hiçbir çaresi yoktur. Yaşayabilmek için eski toplumsal kimliğini bir an önce terk etmek ve kendini efendilerinin kültürüne en iyi şekilde adapte etmek kendisine tek seçenek olarak sunulmuştur. Asimilasyonu yaşayan toplum en uysal, en çalışkan ve uşaklıkta yarışan vicdansız, ahlâksız ve zihniyetsiz insan taslaklarından oluşur. Özgürce aldığı hiçbir karar ve gerçekleştirdiği eylem yoktur. Tüm toplumsal kimlik değerlerine ihanet ettirilmiş, sadece midesini doyurma peşindeki insan kılıklı bir hayvana indirgenmiştir. Hâkim elit, asimilasyon toplumuna bu kimliksizliği dayatmak için iki temel silah kullanır: Birincisi, çıplak fiziki zor'dur. En ufak isyan ve başkaldırısında imha kılıcı başında sallanmaktadır. İkincisi, açlık ve işsizlikle karşı karşıya bırakmaktır. Şu demirden kanun geçerli kılınmaya çalışılır: Eğer kültürel kimliğinde ısrar eder ve efendinin dilediği gibi bir hizmetçi olmazsan, ya başın gider ya aç kalırsın!

Egemen elidin bunun için geliştirdiği temel mekanizma, kim olursa olsun, asimile edilen kültürle ilgili her şeye ilgi duyanlar ve bu kültüre bulaşanların resmi toplumda hiçbir yaşam imkânı bulmamaları için tüm yapısal ve anlaksal kültürel gelişme yollarını tıkatmaktır. Ne kadar yetenekli

olursa olsun, tüm devlet kapıları asimile edilen kültürle ilişki kuran ve bu kültürün yaşatılması için çalışan kişi, grup ve kuruluşların yüzüne kapandığı gibi, devlet dışı toplum alanlarından da kapı dışarı edilmeleri için gizli ya da açık, yumuşak ya da sert her türlü tedbir alınır. Asimile edilen kültür üzerinde başlangıçta amatör bir hevesle çalışan kişi ve kuruluşlar, süreç ilerledikçe tüm kapıların kendilerine sadece kapanmakla kalmadığını, ısrar etmeleri halinde fiziki varlıklarının da tehlikeye gireceğini kavradıklarında, ya asimile edici hâkim ulus-devlet toplumuna katılırlar ya da yöntem değiştirip çıkışı ve kurtuluşu aktif direniş kişiliği ve örgütlenmesinde ararlar. Kapitalist modernitenin tüm ulus-devlet oluşumlarında bu yönlü sayısız örnek vardır. Mekanizma sadece ezilen etnik topluluklar ve halklar üzerinde uygulanmaz; hâkim elidin mensubu olduğu ulusun farklı etnik grupları ve ezilen sınıfları da asimilasyondan paylarını alırlar; kendi etnik lehçelerini ve özgür kalan kültür değerlerini yitirmekle karşı karşıya kalırlar.

Ortadoğu'da asimilasyonun en büyük kurbanı durumunda olan Kürt halkı bu konuda çarpıcı bir örneği teşkil eder. Kürtlükte ısrar etmek, işsiz kalmak başta olmak üzere, soykırıma kadar giden bir sürece katlanmak demektir. Ne kadar yetenekli olursa olsun, bir Kürt bireyi hâkim ulus-devletin her türlü kültür politikalarını gönüllüce benimsemedikçe, kişisel ve kurumsal gelişmesinin önündeki tüm kapılar birer birer kapanır. Ya gönüllü teslimiyeti seçip cumhurbaşkanı olmaya kadar giden kapıların kendisine açıldığını görecektir, ya da teslim olmayıp direniş seçtiğinde soykırıma varana dek başına gelebilecek her türlü bela ve felakete katlanmasını bilecektir.

12- Soykırım

Asimilasyon olgusunun devamı niteliğindeki soykırım, asimilasyon yöntemiyle üstesinden gelinemeyen halkların, azınlıkların, her türden dinsel, mezhepsel ve etnik grupların fiziki ve kültürel olarak tamamen tasfiyesini amaçlar. Duruma göre bu her iki yöntemden biri tercih edilir. Fiziki soykırım yöntemi genellikle hâkim elit kültürüne, yani ulus-devlet kültürüne göre üstün konumda olan kültürel gruplara uygulanır. Bunun tipik örneği Yahudi kültürüne ve halkına uygulanan jenositlerdir. Tarih boyunca Yahudiler hem maddi hem de manevi kültür alanında en güçlü kesimleri oluş-

turdıklarından, karşıt hâkim kültürlerin fiziki darbe ve imhalarına maruz kalıp, sık sık pogrom denilen soykırımlara da uğratılmışlardır.

İkinci soykırım yöntemi olan kültürel soykırım denemeleri ise, daha çok hâkim elit ve ulus-devlet kültürüne göre zayıf ve gelişmemiş durumda bulunan halk, etnik topluluk ve inanç grupları üzerinde uygulanır. Temel mekanizma olarak kültürel soykırımla bu halkların, etnik ve dinsel grupların hâkim elit ve ulus-devletin dil ve kültürü içinde tümüyle tasfiye edilmesi amaçlanır; başta eğitim kurumları olmak üzere her türlü toplumsal kurumun cenderesi içine alınarak varlıkları sona erdirilmeye çalışılır. Kültürel soykırım fiziki imhaya göre daha sancılı ve uzun sürece yayılmış bir soykırım türüdür. Yarattığı sonuçlar fiziki soykırımdan daha felakettir; bir halk veya herhangi bir topluluk için yaşamda karşılaşılabileceği en büyük felaket niteliğindedir. Varlığını, kimliğini, toplum doğasının tüm maddi ve manevi kültürel unsurlarını terk etmeye zorlanmak, uzun sürece yayılmış kitlesel çarımha gerilmekle özdeştir. Burada soykırıma yatırılmış kültürel değerleri için yaşamaktan değil, ancak inim inim inlemekten bahsedilebilir. Kapitalist modernitenin azami kârını gerçekleştirirken tüm halklara, ezilen ve işsiz bırakılan sınıflara çektiği asıl acı sadece maddi olarak sömürmelerinden değil, diğer tüm kültürel değerlerinin çarımha gerilmesinden duyulan acıdır. Ulus-devletin resmi kültürü dışındaki tüm maddi ve manevi kültürel değerlerin yaşadığı gerçeklik, çarımha can vermedir. Zaten başka türlü insanlığın ve ekolojik çevrenin kaynak durumuna dönüşürülerek tüketilmesi mümkün değildir.

Kürtlerin durumu kültürel soykırımın en çarpıcı ve trajik örneğini temsil eder. Kürt halkı hâkim ulus-devletlerce tüm maddi ve manevi kültürel değerleri üzerine kurulu çarımha mekanizmasında inim inim inletilirken, başta emek değerleri olmak üzere tüm toplumsal birikimleri, yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları açık bir talana uğratılır; geri kalanı da imhaya terk edilir, işsiz bırakılır, çürütülür; çirkin kılınarak yaşanmaz, yüzüne bakılmaz duruma getirilir. Kürt insanının önünde artık tek yol bırakılmış gibidir: Hâkim ulus-devlet içinde erimek, tümüyle temel değerlerinden vazgeçmek! Bundan başka yaşam yolu yoktur. Zaman zaman fiziki soykırımlara da varan Kürt kültürel soykırımı belki de kapitalist modernitenin gerçekliğini tüm çıplaklığıyla gösteren en çarpıcı ve trajik örneklerin başında gelmektedir.

B- KURAMSAL ÇERÇEVE

Toplumsal kuramlar çok çeşitli ve çelişik yapıda olmalarına rağmen, ana konumuzu aydınlatmaları açısından bunlardan bazılarına dikkat çekmekle yetineceğiz.

Çok geniş bir evreni teşkil eden toplumsal çeşitlilikleri kuramlaştırmak mümkün olmakla birlikte amaca fazla hizmet etmez; bu kuramlaştırma asıl aydınlatılması gereken konuyu göz ardı etmeye ve önemsiz kılmaya götürebilir. Toplumbilimde en önemli husus her şeyin aydınlatılması değil, hayati önemi olan konular ve problemlerin belirlenmesi ve aydınlatılmasıdır. En önemli soru şudur: Toplumsal olgular ormanında en belirleyici olgular nelerdir? Bu konuda önemli olaylar ve kişiliklerden tutalım, devlet ve ekonomiye öncelik verenlere kadar uzun bir liste sıralamak mümkündür. Benim için en açıklayıcı bazı olgular ve yaşadıkları yapı-süreçler önem taşıdıklarından, bunları sırasıyla taslak halinde sunmaya çalışacağım.

1- Merkezî Hegemonik İktidar

Temel konumuz açısından hayati kuramsal tanımlama merkezî hegemonik iktidara ilişkin olmak durumundadır. Bir halkın soykırım eşiğine kadar getirilmesini aydınlatacak başlıca kuram, merkezî hegemonik iktidar kuramıdır. İktidar kavramı yeterince tanımlandığına göre, tarihsel gelişimi içinde iktidarın toplumu nasıl kısıkaç altına aldığını belirlemek önem taşımaktadır. Öncelikle iktidarın hegemonik karakterini iyi belirlemek gerekir. Doğuşundan itibaren iktidar odakları kendi aralarında şiddetli bir rekabete, giderek savaflara girişmek durumundadır. İktidarlar savaflarla başlangıçta birbirlerini yok ederek monolitik olmaya çalışırlar. Belli bir süre sonra bunun yararsız olduğu ve mümkün olmayacağı anlaşılınca, en güçlü iktidar merkezinin hegemonyası altına girmek diğer iktidar merkezleri için ehven-i şer olarak kabul edilir. Ayrıca sürekli dipten ve dıştan gelen anti-iktidar hareketleri, iktidar sahiplerinin ortaklık ettikleri bir hegemonun (dominant, başat komutan) iktidarı altında ittifak halinde yaşamalarını kaçınılmaz kılarlar. Tarihte saf iktidarlar bir istisna teşkil eder; kural olan, iktidarın hegemonik karakteridir. Merkezî iktidar ekonomik merkezle tamamlanmak durumundadır. Merkezî iktidar yoğunlaş-

ması başat ekonomik yoğunlaşmanın olduğu merkezle sıkı bağ içindedir. Merkezî ekonomi dalga dalga çevreye yayılarak kendini sistemleştirirken, bunu merkezî iktidarın iç içe yayılmasıyla birlikte taşımak durumundadır. Merkezî iktidar bizzat yoğunlaşmış ve en güçlü potansiyel ekonomik yapı olduğundan, güncelliği içinde ekonomiyi aktifleştirerek merkezden çevreye doğru yayılır. Kazancın, sermaye birikiminin azami oluşuna göre, merkez ve çevre sürekli yer değiştirir. Bu durum bunalım denilen süreçleri kaçınılmaz kılar.

O halde çevre ve bunalım, merkezî iktidar ve ekonominin vazgeçilmez temel niteliklerindedir. Sistem verimli çalıştıkça merkezin değişmesine gerek yoktur. Fakat tarihte çoğunlukla yaşandığı gibi, merkezin giderek asalaklaşması üzerine, verimli bir çevre bunalımların etkisinden de yararlanarak çıkış yapar; yeni teknolojik uygulamalarla ekonomiyi daha başarılı kılarak bunu gerçekleştirir. Yeni teknoloji yeni askeri teknik demektir. Böylesi tarihsel momentlerde yaşanan iktidar kaymaları yeni merkez ve çevre oluşumlarıyla sonuçlanır. İktidar hegemonyası yeniden kurulur. Yeni bir kavmin ve hanedanın öncülüğünde yükselen bu tür hegemonik iktidar oluşumlarıyla tarihte hep karşılaşılır. Burada ekonomi ve iktidarın belirleyiciliği arasında ayırım yapmak fazla anlamlı değildir. Hiçbir hegemonik iktidar ekonomik merkezsiz edemeyeceği gibi, hiçbir ekonomik merkez de merkezî hegemonik iktidar inşasına yönelmeden kendini uzun süreli kalıcı kılamaz.

Tarihte merkezî hegemonik iktidarla bağlantılı diğer çok önemli bir olgu, bu sistemin zincirleme bağlantılı ve boşluk kabul etmeyen bir özellik taşıması, hem zamansal hem de mekânsal kopukluklar halinde değil, bir zincirin halkaları gibi yaşanmasıdır. Hegemonik iktidarın doğasında zamanda ve mekânda boşluk bırakmak yoktur. Azami doluluk söz konusudur. Halkalar iç içe ve birbirine sıkıca bağlantılıdır. Boşluk ve kopukluk oldu mu, merkezin çökme olasılığı belirir. Uzun süre tamir edilip doldurulmazsa, çöküş ve yer değiştiriş kaçınılmaz olur. Merkezî hegemonik iktidarı sadece büyük imparatorluklara özgü bir durum olarak düşünmemek gerekir. Bütün toplum hegemonik iktidar ilişkileriyle birbirine bağlanmaya çalışılır. En büyük imparatorluk merkezinden bağımlısı aile birimine kadar hepsi için benzer hegemonik kurallar geçerlidir. Roma'da imparator neyse, köyde ağa ve ailede koca da odur. Tarihsel toplumun bu tür

hegemonik ilmeklerle dokunduğu göz ardı edilirse, tarihsel toplumu anlamak mümkün olmaz. Belki bilgi yığınımız olur, ama diyalektik kavrayışımız gerçekleşmez.

Merkezî hegemonik iktidar sadece ekonomiyle değil, en az onun kadar önemli olan ideolojik hegemonyayla tamamlanmak durumundadır. İdeolojik hegemonyasız iktidar hegemonyası olmaz. Özellikle uygarlık aşamasındaki temel mitolojik ve dinsel çıkışlar ya anti-hegemoniktir, ya da kısa süre içinde en azından bir kanadıyla iktidarla bütünleşerek hızla hegemonikleşir. Özellikle tek tanrılı dinlerin merkezî hegemonyayla iç içe gelişimi hayli öğreticidir. Çıkışları mutlak hegemonla bağlantılıdır. Tanrı, Allah kavramı baş hegemonun ya alternatif kavramıdır, bu durumda din muhalif ve direnişçidir. Ya da hegemonun bizzat kutsallaştırılması ve tanrılaştırılmasıdır; ikinci durumda din merkezî hegemonik sistemin yanısıradır. İlişki ve çelişki itibarıyla ikisi arasında çok yoğunca yaşanan ve savaşılan bir durum söz konusudur. Tek tanrılı dinler tarihini ancak merkezî hegemonik iktidarla birlikte inceleyerek anlayabiliriz. Başka türlü dinler tarihi anlaşılabilir. İktidar ve ekonomik temelden kopuk bir dinler tarihi koca bir safsatadan ibarettir. Din-tanrı-hegemon-iktidar-ekonomi arasındaki ilişki sanıldığından daha yoğundur. Gerçek tarih hegemonik iktidarın zaman ve mekânı zincirleme kuşatması gibi, din-tanrı-hegemon-iktidar-ekonomi iç içeliğiyle de kuşatılmıştır. Tarihsel toplum bu tür kuşatmalar, halkalar halinde tezahür ederek günümüze varır.

Somutlaştırırsak, bilinen haliyle ilk hegemon olan Akad Kralı Sargon'dan beri zincirleme halkalar halinde gelen ve günümüzde yine Sargon İmparatorluğu benzeri bir hegemon olan ABD ile devam eden bu süreç, merkezî uygarlık sistemi açısından bir ana nehir akıntısı gibidir. Sümer, Akad, Babil, Asur, Hitit, Mitanni, Urartu, Med, Pers, İskender, Roma, Sasani, Bizans, Arap-İslam, Türk-Moğol, Osmanlı, Britanya ve ABD hegemonyaları ana nehri oluştururken, Mısır, Elam, Harappa, Çin, Hint, Rus, Frank ve Germen İmparatorlukları ana nehrin yan kolları konumdadır. Tarihsel toplum, merkezî uygarlık tarihi boyunca somut olarak ana ve yan kollarıyla sembolize edilirse daha gerçekçi kavranabilir. Şüphesiz bu ana nehir ve yan kolların birer kültür ve uygarlık anlamına gelen daha küçük nehirler mesafesinde alt kolları da mevcuttur. Önemli olan, tarihsel gelişimin kopuk olmadığını, merkezî hegemonyanın ara geçişler haricinde

varlığını sürekli pekiştirerek günümüz dünyasını oluşturduğunu anlamaktır. Bu oluşum şüphesiz tek taraflı değildir. Diğer yandan anti-hegemonik güçler de çıkışından beri hep merkezî uygarlık sistemine ve onun hegemonik güçlerine karşı sürekli varlıklarını oluşturup dünyanın diğer kutbunu, yani demokratik uygarlık dünyasını günümüze kadar taşımışlardır. Bu dünyanın esas cevherinin demokratik, ahlâki ve politik olduğu, bitmez tükenmez demokratik konfederasyonlarla kendini hep yenileyip güçlendirdiği, genelde dinlerin ve özelde tek tanrılı dinlerin birer mezhebinde kendi ideolojik dünyalarını inşa ettikleri ve ekonominin de gerçek üretici güçleri oldukları tartışma götürmez.

Kapitalist modernitenin egemen kılmaya çalıştığı tekil ulus-devletler tarihi, merkezî hegemonik evrensel tarihsel gelişmeyi ne kadar bastırmak istese de, bu evrensel gerçeği değiştiremez. Evrensel tarih olmadan tikel tarih olamaz. Daha doğrusu, tarih tikel ile evrenselin birbirini beslemesiyle gelişir. Tikel ulus, sınıf ve hanedan tarihleri veya kişisel tarihler evrensel bağlam içine oturtulmadan anlaşılabilir. Kapitalist modernite kendi liberal tarihini 'tarihin sonu' olarak ilan ederek, her klasik hegemonik çağın baş vurduğu bir hileyi tekrarlamaya çalışmaktadır. Her hegemonik çağ kendini sonuncu olarak ilan eder. Fakat tarih devam ediyor. Sona eren belki de kapitalist modernitenin kendisidir. Küresel finans kapital çağıyla birlikte somut tarih ve toplumla hiçbir bağı kalmayan bu sistem öz itibarıyla anlamsızlaşmıştır. Biçim itibarıyla dağılması da günbegün gerçekleşmektedir. Belki de tarihte ilk defa merkezî hegemonik sistem tüm rezervlerini tüketmiş olup ağır ağır çatırdamakta, sürekli krizle boğuşarak sonuna yaklaşmaktadır. Özünde birçok yönüyle aşılmıştır. Kendini zırhlı bir kalıpla ne kadar koruyacağı merak konusudur; zaman ve mekânı yok sayarak biçimsel varlığını sonsuzlaştırdığı mı, yoksa tükenişinin mi yaşandığı araştırılmaya, hakikati keşfedilmeye değer bir konudur.

2- İktidar ve Demokratik Yönetim

Toplumsal yönetim olgusunda iktidarcı ve demokratik özerkçi biçimler arasındaki ayrım temel toplumsal sorunların çözümünde kilit öneme sahiptir. İki yönetim paradigması arasındaki köklü farklar ayrıştırılıp netleştirilmedikçe, geliştirilecek tüm çözümlerin işlevsiz kalması kaçınılmazdır. Toplumsal yönetimin kendisi özgürce tayin edilmedikçe, diğer tüm sorun-

lar son kertede yönetim çözümsüzlüğüne takılıp boşa çıkacak, hatta sorunların daha da ağırlaşmasını beraberinde getirecektir. Tarihsel bir örnek vermek gerekirse, yönetim olgusuna iktidarcı diktatörlük yaklaşımı Sovyet deneyiminin iflasında belirleyici rol oynamıştır. Başarısız devrimlerin temelinde de aynı olgu gizlidir. Bu devrimler iktidarcı yönetim anlayışından bir türlü kopamamalarının sonucu olarak ya iktidarlaşıp yozlaşmışlar, ya da yönetim olgusunu tümünden dışlayarak bireysel anarşizme kayıp yenilgiyi kaçınılmaz kılmışlardır. Toplumsal sorun yönetim olgusunun hiyerarşik ve devletçi iktidarın tecavüzüne uğramasından kaynaklanmıştır. Yönetim olgusu tecavüze uğramadan, çarpık ve saptırıcı kılınmadan baskı ve sömürü kurumlaşamayacağı için, bu olgular ya gerçekleşemez ya da geçici olmaktan kurtulamaz. Yönetim gaspı gerçekleştirildiği oranda, toplumlar üzerinde kapsamlı baskı ve sömürü mekanizmaları kurulur. Böylelikle de Pandora'nın kutusunun açılması misali tüm toplumsal olgular sorunlara boğulur.

Hiyerarşik yönetimle bozulan doğal toplum düzeni, doğadan kaynaklanan sorunlara ilaveten iç toplumsal sorunlarla da karşılaşacaktır. Toplumun maddi ve manevi kültüründe sorunlar giderek ağır basacaktır. Klanlar ve kabileler arasında şiddetlenen çatışmalar sorunlu yapıya işaret etmektedir. Zihniyet dünyasında ortaya çıkan çelişkili mitolojik fikirler ve tanrısal kavramlar özünde artan toplumsal sorunu ifade etmektedir. Tüm bu olguları Sümer toplumunda çarpıcı biçimde gözlemleyebiliriz. Tanrılar arasındaki savaş, aslında yükselen hiyerarşik hanedanların ve kent-devlet yöneticilerinin kendi aralarındaki çıkar çatışmasını ifade etmektedir. M.Ö. 5000-3000 yılları arasında Aşağı Mezopotamya'da daha sonraki tüm uygar toplumların tanıklık edeceği iktidar çatışmalarının, sömürü tekellerinin, kent-kır ('barbar') çelişkileri ve sınıf anlaşmazlıkları temelindeki köklü çatışmalı toplumsal sorunların prototipi oluşacaktır. Daha sonra ortaya çıkacak olan tüm toplumsal çatışma ve uzlaşma biçimlerinin, devletin, sınıfın, kent içi ve dışı kavgaların, barışın ilk örnekleri buralarda denenecektir.

Süreçten galip çıkan iktidarcı yönetim olmakla birlikte, toplum hiçbir zaman özyönetim arzusundan vazgeçmemiş, iktidarcı yönetime karşı sürekli özyönetim talebini yükseltmiştir. Kaldı ki, tarihin en yaygın toplum biçimlenişi olan kabile ve aşiret yönetimleri özünde özyönetimi yaşamış-

lar; yabancı iktidarcı yönetimlere boyun eğmektense, hep dağ, çöl ve bozkırların göçebe toplumu olmayı tercih etmişlerdir. Sonuna kadar kırımdan geçmeyi göze almışlar, ama toplumsal doğanın temel bir ihtiyacı olan özyönetim hakkından vazgeçmemişlerdir. Kabileler ve aşiretler özyönetimden vazgeçmenin kimliklerini yitirme ve esirleşme olduğunun derin bilinciyle yaşıyorlardı. Kentlere karşı barbarların direnişi denilen olgu, özünde kabile toplumunun özyönetiminden vazgeçmeme ve kendi kimliğini koruma savaşıdır. Bu olguyu günümüze kadar yaygın olarak gözlemek mümkündür. Sümer toplumuna karşı Batı'dan çöl kabileleri olan Aramitlerin (Proto Arap kabilelerin), Kuzey'den ve Doğu'dan Hurri (Proto Kürt) kabilelerin saldırı ve direnişleri, Sümer tabletlerinde çarpıcı ifadeler halinde destanlaştırılarak anlatılmaktadır.

Kabile ve aşiret topluluklarının kavim, milliyet veya halklaşma süreçlerinde özyönetim sorunu kendini demokrasi (Yunanca 'halkın kendini yönetmesi' anlamına gelmektedir) olarak somutlaştırmaktadır. Demokrasiyi iki önemli niteliğiyle tanımlamak gerekir: Birincisi, halk üzerindeki iktidar kurumlaşmasına, devletleşmesine karşıtlığı içermektedir. İkincisi, geleneksel toplumdaki kalma özyönetimini daha katılımcı kılmakta, tartışma ve toplantı kültürünü kurumlaştırıp parlamentonun prototipini oluşturarak sağlamlaştırmaktadır. Özyönetim, demokratik özerklik olarak tüm ilgili toplumsal birimlerin katılımını gerçekleştirmekte ve kurumlaştırmaktadır. Bu konuda da tarihsel örneği çarpıcı olarak ve yazılı belgelerden izleyerek Atina demokrasisinde bulmaktayız. Atina demokrasisi köleliği aşmadığı için tam demokrasi sayılmaz. Ama Sparta örneğindeki devletleşmeyi kabul etmediği için de devlet sayılmamaktadır. Tam demokrasiden devlete geçişin bu çarpıcı örneği gerçek demokrasiye ilişkin bugün için bile geçerli birçok ders vermektedir. Doğrudan demokrasi, yönetimin yıllık seçimlerle belirlenmesi ve seçilenlerin hiçbir üstün yanlarının bulunmayışı, demokrasinin emrindeki yönetim olgusu, vatandaşların politik tartışmalara katılımını sağlayan ve dolayısıyla eğitimini gerçekleştiren toplantı kültürü Atina demokrasisinden günümüze miras kalan değerlerdir. Şüphesiz yazıya dökmemiş olan diğer sayısız topluluğun yaşadığı da benzer demokrasi kültürüdür.

Kısaca örneklemeye çalıştığımız tarihsel deneyimler özyönetim ve demokrasi olgusunun yaygınlığını ve farkını ortaya koymaktadır. İktidarlaş-

mayan, böylece toplumsal soruna yol açmayan, baskı ve sömürünün doğuşuna fırsat tanımayan bir yönetim biçimi olarak kendisini tanıtlamaktadır. Demokrasinin veya demokratik özerkliğin bu temel niteliklerini iktidarcı yönetim yozlaştırmalarına karşı hep net kılmak ve bu niteliklerden vazgeçmemek büyük önem taşır. Demokrasiyi iktidarın veya devletin meşruiyet kılıfı haline getirmek ona yapılacak en büyük kötülük olacaktır. Demokrasiler asla iktidar ve devletle özdeşleştirilmemelidir. Bu tür bir karıştırma toplumsal sorunların bir türlü çözüm bulamaması kadar giderek yığılaşması anlamına da gelecektir. Toplumların politik bilincini ve ahlâki duyarlılığını sürekli canlı tutan demokrasiler, iktidar ve devletten kaynaklanan sorunların gerçek çözüm alanıdır. Toplumsal sorunu demokrasiler kadar savaşa başvurmadan çözme yeteneği gösteren başka rejimlere tanık olmamaktayız. Demokrasiler ancak toplumun esenliği iktidar ve devlet tarafından ölümcül bir tehdit altına alındığında coşkuyla savaşır ve kolay kolay kaybetmezler.

Kapitalist modernite çağında demokrasiler ve özerk yönetimler için en büyük tehdit ulus-devletçi iktidarlardan gelmektedir. Demokrasiyi kendine kılıf yapan çoğu ulus-devlet, en katı merkezîyetçiliği sağlayarak, toplumun özyönetim hakkını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Liberal ideolojik hegemonya ulus-devletin bu demokrasi karşıtı niteliğini 'demokrasi çağı'nın özelliği diye yutturmaya çalışmakta, demokrasinin ulus-devletçe yadsınmasına demokratik rejimin zaferi demektedir. Kapitalist moderniteye karşı demokrasilerin gerçek sorunu kendi farkını ortaya koymak, katılımcı ve süreklilik arz eden özelliğinden vazgeçmemektir. İktidar ve devlet hegemonyası dayatılmadığı müddetçe, demokrasilerin çözemeyeceği bir toplumsal sorun yoktur.

Reel sosyalizmin iktidar ve devlet sorununu bir karşı iktidar ve devlet oluşumu biçiminde çözmeye kalkışması iflas etmesinin temel nedenidir. Reel sosyalizm devlet ve iktidarın birikmiş sermaye olduğunu, bunlar işlev kazandıkça sermaye ve kapitalizmle sonuçlanacağını hiç hesaba katmamış, bu konuda ciddi bir teorik körlüğü yaşamıştır. Merkezî ulus-devletçiliği klasik liberal örneklerinden katbekat büyütürken komünizme varacağını sanırken, en vahşi kapitalist oluşumla karşılaşmıştır. Sosyalizmin demokrasizis gerçekleşmeyeceği, reel sosyalizm denemelerinin en önemli sonucu olmuştur. Günümüzde yavgınlık kazanan sivil toplum, in-

san ve azınlık hakları, yerel yönetim sorunları ve klasik tüm ulusal sorunlar demokrasi ve özyönetimlerin merkezî ulus-devletçe bastırılmasından kaynaklanmış olup, bu sorunların çözüm yoluna girmesi de ancak ulus-devletin gerçekleştirdiği hak gaspı zemininin aşılmasıyla mümkündür. Gerek ABD'nin federal karakteri, gerekse AB'nin kendisini gasp edilen demokratik değerleri azar azar da olsa yeniden sivil topluma, bireyler ve azınlıklara ve yerel yönetimlere aktarma temelinde geliştirmesi, üç yüz yıllık ulus-devletçi teori ve taktiklerden çark ettiklerini göstermektedir. Çünkü bu üç yüz yıllık süreç, tarihin hiçbir döneminde görülmeyen savaşlara, talana ve sömürgeciliğe, soykırımlar ve asimilasyonlara yol açmıştır. AB örneği sınırlı da olsa demokrasiye dönüşün tarihsel bir adımıdır. Tıpkı ulus-devlet örneğinde görüldüğü gibi, demokrasiye açık bu modelin giderek dünya devletleri ve halklarınca paylaşılması güçlü bir olasılıktır. Fakat asıl radikal demokrasi dünyanın diğer kıtalarında gelişeceğe benziyor. Latin Amerika deneyimi, eski reel sosyalist ülkelerin yaklaşımları, Hindistan ve hatta Afrika gerçeklikleri demokratikleşmenin önemini her geçen gün daha fazla ortaya koymakta, gelişmenin bu yönlü olmasına zorlamaktadır.

Merkezî uygarlığın ana ülkesi ve bölgesinde yaşanan büyük kaos, ulus-devletçiliğin ve iktidar paylaşıcılığının iflasını tüm yönleriyle ve bütün çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. Bu kaos Filistin-İsrail, Irak ve Afganistan ulus-devletçiliklerinin ve kökeni en gelişkin hiyerarşilere dayalı olan iktidarlılığın tüm maskelerini düşürmüş, sorunların temel kaynaklarını teşkil ettiklerini kesinleştirmiş, sınırsız şiddet, terör, savaşlar ve katliamların bu kaynaktan beslendiğini her yönüyle gözler önüne sermiştir. Ulus-devletçilik ve iktidar paylaşıcılığının bumerang gibi sahiplerini vurmaktan başka yeteneğinin kalmadığı yeterince kanıtlanmıştır.

Bu koşullarda radikal demokrasinin ve demokratik konfederalizmin çözümleyici gücü ortaya çıkmaktadır. Uygarlığın şafak vaktine beşiklik etmiş coğrafya, bu sefer demokratik federalizmin, radikal ve gerçek demokrasinin şafak vaktine beşiklik etmektedir. Doğada bir kural vardır: Her şey kendi kökeni üzerinde yeniden doğar. Demokrasi de neolitik devrimde gizli kökenleri üzerinde tam ve başarılı doğuşunu gerçekleştireceğe benzetmektedir. Halen tüm merkezî hegemonik uygarlıkların darbesini yemekte olan bu beşiğin demokrasi bebeğini de büyütmesi imkân dahilinde gö-

rünmektedir. Özyönetim gücünü, politik ve ahlâki toplum olma yeteneğini çoktan kaybetmiş bu topraklar, bu dağlar 'Kurti'lerin bir kez daha beşikten çıkıp yürüyüşe geçmesine tanıklık edebilir. Ortadoğu kültüründe her şey bileşik kaplar misali gibidir. Bir alanda başarısını kanıtlamış toplumsal hakikat, hızla diğer alanlara da yayılma özelliğindedir. İslam sadece otuz yıl gibi kısa bir zaman içinde bir dünya sistemi haline geldi. Ufacık bir Filistin sorunu yıllardır tüm bölgeyi esir almış gibidir. Kürdistan şafağında uygarlık beşiğinde büyüyüp atılım yapabilecek düzeye gelmiş gerçek demokrasi, demokratik özerklik, demokratik konfederalizm ve tüm bu olguların sistematik ifadesi olarak demokratik modernite, kapitalist modernite karşısında güçlü alternatif olarak rol oynamaya başlamıştır. Her geçen gün iflasını ibret verici derslerle kanıtlayan bu sistemin karşısında demokratik modernite yükselen yıldız niteliğindedir.

İktidar, devlet ve demokratik özerklik ilişkilerinde çözülmesi gereken temel problem, aralarındaki farklılıkları nasıl koruyup düzenleyebilecekleri hususudur; bir anlamda da toplumsal barış sorununu nasıl çözebilecekleridir. Tarihsel ve güncel örneklerden görüyoruz ki, birbirlerini tamamen tasfiye etme yaklaşımları sadece devlet iktidarının toplumsal canavara (Leviathan) dönüşmesine ve kaotik sürecin derinleşerek süreklileşmesine yol açmaktadır. Bu kapsamdaki her çözüm denemesi toplumu daha da nefessiz bırakmakta ve tüketmektedir. Çözumsuzlükten geriye tüketim kalıplarına sıkışmış ve devletin mutlak güdümünde olan karıncalaşmış bir insanlık kalmıştır. Bu gerçeklik kapitalist modernitenin topluma karşı yürüttüğü topyekûn saldırıyla oluşmuştur. Ütopik ve iktidarcılığı aşamamış devrimciliğin zaafı, kapitalist modernitenin daha da güçlenmesine neden olmuştur.

Demokratik özerklik çözümü bu devleşmiş yapılarla iki tür yöntemle baş edebilir: Devrimci ve reformcu yöntemler. Kapitalist modernite yapılanmalarını, özellikle ulus-devletçi iktidarı tamamen yıkmaya dayalı devrimci yöntemin tarihsel deneyimi iktidarcı ulus-devletçiliği daha da güçlendirme biçiminde olmuş; toplumun demokratik, özgürlükçü ve eşitlikçi yapılanmasını başaramamıştır. Reformcu demokrasi de hâkim modernite içinde erimekten kurtulamamıştır. Çıkarılması gereken sonuç, hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, asıl olanın demokratik modernite sistemini geliştirecek kurumsal ve anlaksal seçenekleri sürekli gündemleştirmek ve

uygulamak olduğudur. Her iki modernite sisteminin, belki de yüzlerce yıl bir arada yaşamak durumunda kalabileceklerini kestirerek, hem tikel ulus-devlet bünyesinde hem de evrensel ulus-üstü sistem içinde demokratik anayasal çözümleri geliştirerek, kendi aralarındaki ilişki ve çelişkileri aşmaları daha güçlü bir olasılıktır. Bu yönlü bir gelişme olumsuz geçmiş olumlu geleceğe taşıyabilir.

3- Demokratik Ulus

Devlet amaçlı ulusla ulus amaçlı devlet mücadeleleri çağın kanlı gerçeğinin ana etkenidir. İktidar ve devletle ulusu buluşturmak, modernite çağının sorunlarının ana kaynağıdır. Modernite çağının sorunlarını diktatörlükler ve hanedan devletlerinden kaynaklanan sorunlarla karşılaştırdığımızda, aralarındaki en büyük farkı devlet ulusu oluşturur. Sosyal bilimin en karmaşık konularından biri olan ulus-devlet, görünüşte modernite karşıtı tüm çağdışı sorunların çözümleyici aracı olan bir sihirli değnekmiş gibi sunulur. Özünde ise toplumsal sorunu bir iken bin yapar. Bunun nedeni de iktidar aygıtını toplumların kılcal damarlarına kadar yaymasıdır. İktidarın kendisi sorun üretir; sermayenin zor biçiminde örgütlenmiş potansiyel karakterinden ötürü, baskı ve sömürü olarak toplumsal sorun üretir. Ulus-devletin amaçladığı homojen ulus toplumu, ancak iktidarla tüm uzuvları testereyle kesilip eşitlenmiş gibi yapay ve şiddet yüklü sahte (sözde hukuken) eşit yurttaşlar inşa eder. Bu yurttaş kanun lafzında eşittir, ama hayatın her alanında birey ve kolektif varlık olarak azami eşitsizliği yaşar.

Kapitalist modernitenin ulus-devlet olarak örgütlenmesi, ekonomik tekel olarak örgütlenmesinden daha baskıcı ve sömürücü rol oynar. Marksizm'in ve genel olarak sosyolojinin ulus-devletin baskı ve sömürü ile bağlantısını görememesi veya ulus-devleti çok sıradan bir üstyapı kurumu olarak sunması temel bir eksiklik ve çarpıtmadır. Sınıf ve maddi sermaye tahlili ulus-devletten bağımsız yapıldığında, en bayat ve verimli bir toplumsal sonuç üretmeyecek olan soyut bir genelleme yapılmış sayılır. Reel sosyalizmin başarısızlığının temelinde bu soyutlama yatmaktadır; daha doğrusu başarısız olmasında bu soyutlamayla bağlantılı sonuçlar rol oynamıştır.

Kavram olarak ulus klan, kabile ve akraba aşiretlerin kavim, halk veya milliyet biçimindeki oluşumlarından sonra gelen ve kendini en çok dil ve kültür benzerliğiyle karakterize eden toplum biçimlenişidir. Ulusal toplumlar kabile ve kavim toplumuna göre daha kapsayıcı ve geniş hacimli, bu nedenle de gevşek bağlarla birbirine bağlı insan topluluklarıdır. Ulusal toplum daha çok çağımızın bir olgusudur. Genel bir tanımı yapılırsa, ortak bir zihniyeti paylaşanların topluluğudur denilebilir. Yani zihnen var olan bir olgudur. Dolayısıyla soyut ve hayali bir varlıktır. Buna kültür tanımlı ulus da diyebiliriz. Sosyolojik anlamda doğru olan da bu tanımdır. Sınıf, cins, renk, etnisite, hatta farklı ulus kökenliliğine rağmen, en genelde yaşanan ortak bir zihniyet ve kültür dünyasının oluşması ulus olmak için yeterlidir. Bu genel tanımlı ulusu daha sofistike kılmak için devlet ulusu, hukuk ulusu, ekonomik ulus, asker-ulus (ordu-millet) türünden üretilen ve genel ulusu tahkim eden ulusçuluklar daha farklı kategorilerdir. Bunlara güç ulusu demek de mümkündür. Güçlü ulus olmak kapitalist modernitenin temel bir ülküsüdür. Zira güçlü ulus sermaye ayrıcalığı, geniş pazar, sömürge imkânı ve emperyalizm üretir. Dolayısıyla bu tür tahkim edilmiş ulusları yegâne ulus modeli olarak görmemek, hatta şoven güç ulusları, sermayenin hizmetindeki uluslar olarak değerlendirmek önemlidir. Zaten sorun kaynağı oluşturmaları bu niteliklerinden ötürüdür. Kültür ulusundan üretilebilecek, ama sömürü ve baskıyı gemleyen ve dışlayan ulus modeli demokratik ulustur. Demokratik ulus özgürlüğe ve eşitliğe en yakın ulustur. Bu tanım gereği özgürlük ve eşitlik arayışı olan toplumların ideal ulus anlayışıdır.

Kapitalist modernitenin ve esinlendirdiği sosyoloji biliminin demokratik ulus kategorisini işlememesi yapısallığı ve ideolojik hegemonyası gereğidir. Demokratik ulus sadece zihniyet ve kültür ortaklığıyla yetinmeyen, tüm üyelerini demokratik özerk kurumlarda birleştiren ve yöneten ulustur. Belirleyici olan yönü budur. Demokratik, özerk yönetim tarzı demokratik ulus olmanın başta gelen koşuludur. Bu yönüyle ulus-devletin alternatifidir. Devlet yönetimi yerine demokratik yönetim büyük bir özgürlük ve eşitlik imkânıdır. Liberal sosyoloji, ulusu esas olarak ya kurulmuş bir devletle ya da devlet kurmayı amaçlayan bir hareketle özdeşleştirir. Reel sosyalizmin bile bu yönlü bir arayışta olması liberal ideolojinin gücünü gösterir. Demokratik ulusun alternatif modernitesi demokratik

modernitedir. Tekelcilikten kurtulmuş ekonomi, çevreyle uyumu ifade eden ekoloji, doğa ve insan dostu olan teknoloji demokratik modernitenin, dolayısıyla demokratik ulusun kurumsal temelidir.

Ulusal toplumlar için koşul olarak ileri sürülen ortak bir vatan ve pazar olguları, maddi birer unsur olarak ulusun belirleyici nitelikleri sayılmaz. Örneğin uzun zamanlar hep vatansız kalmış Yahudiler tarihte hep en güçlü ulus olarak dünyanın tüm zengin köşelerinde yaşamışlar, ulusal bir pazarları olmadığı halde dünya pazarlarının en güçlü tek ulusu olmayı bilmişlerdir. Şüphesiz vatan ve pazar devlet-ulusu için çok güçlü tahkim araçlarıdır. Vatan ve pazar uğruna tarihin en kanlı ve en fazla savaşları verilmiştir. Vatan mülk, pazar ise kârın gerçekleştiği alan olarak çok değerlidir. Demokratik ulusun vatan ve pazar anlayışı değişiktir. Demokratik ulus vatani değerli sayar, çünkü ulus zihniyeti ve kültürü için büyük bir imkândır; anısında yer almadığı bir zihniyet ve kültür düşünülemez. Fakat kapitalist modernitenin fetişleştirdiği ülke-vatan kavramını toplumdan öncelikli kılmasının kâr amaçlı olduğu unutulmamalıdır. Vatani abartmamak da önemlidir. “Her şey vatan için” anlayışı faşist bir ulus anlayışından kaynaklanır. Her şeyin özgür bir topluma ve demokratik bir ulusa adanması daha anlamlıdır. Bunu da tapınç düzeyine getirmemek gerekir. Asıl olan, yaşamın değerli kılınmasıdır. Vatan ulus ve birey yaşamı için sadece bir araçtır, ideal değildir. Devlet ulusu homojen toplum peşinde olduğu halde, demokratik ulus ağırlıklı olarak farklı kolektivitelerden oluşur. Farklılıkları zenginlik olarak görür. Yaşamın kendisi de zaten farklılıkla mümkündür. Tornadan çıkmış tek tip vatandaş olmaya zorlayan ulus-devlet, bu yönüyle de yaşama terstir. Robot insan yaratmak nihai hedefidir. Bu yönüyle aslında hiçliğe koşar. Demokratik ulusun vatandaşı, üyesi farklı olup, bu farkını farklı topluluklardan alır. Kabile ve aşiret varlıkları bile demokratik ulus için birer zenginliktir.

Dil şüphesiz ulus için kültür kadar önemli olmakla birlikte zorunlu bir şart değildir. Farklı dillerden olmak aynı ulustan olmaya engel teşkil etmez. Her ulusa bir devlet ne kadar gereksizse, her ulusa tek bir dil veya şive de gereksizdir. Ulusal dil gerekli olmakla birlikte, olmazsa olmaz bir şart değildir. Farklı dil ve lehçeleri de demokratik bir ulus için zenginlik saymak mümkündür. Fakat ulus-devlet katı bir biçimde tek dil dayatmasını esas alır. Çok dilliliğe, hele resmi çok dilliliğe kolay uygulama şansı ver-

mez. Bu yönüyle ulusun hâkim yönünün ayrıcalığından yararlanmaya çalışır.

Demokratik ulusun gelişemediği, ulus-devletçiliğin ise sorun çözemediği koşullarda bir uzlaşma ve anlayış olarak hukuk ulusundan bahsetmek mümkündür. Anayasal vatandaşlıkla kastedilen çözüm aslında hukuk ulusudur. Anayasaya göre hukuki vatandaşlık ırk, etnisite ve milliyet ayrımını esas almaz. Bu tip özellikler hak doğurmaz. Hukuk ulusu bu yönüyle gelişen bir kategoridir. Özellikle Avrupa ulusları giderek milliyet uluslarından hukuk uluslarına evrilmektedir. Demokratik uluslarda özerk yönetim, hukuk ulusunda haklar esastır. Ulus-devlette ise iktidar yönetimi belirleyicidir. En tehlikeli ulus tipi 'ordu-millet' zihniyeti ve kurumlaşmasıdır. Görünüşte güçlü ulusu temsil eder gibi gözükse de, özünde içinde yaşanması en güç, hep görev dayatan ve faşizme varan bir zihniyeti barındırır. Ekonomik ulus, ulus-devlete yakın bir kategoridir. ABD, Japonya, hatta Almanya gibi ekonomiye başat rol tanıyan bu ulus anlayışı Avrupa'nın geçmişinde daha güçlüydü. Sosyalist ulus kategorisi denenmek istendiyse de, pek başarılı olduğu söylenemez. Bu kısmen Küba'da rastladığımız ulus örneğidir. Fakat bu ulus örneği de ulus-devletin reel sosyalist biçimidir; özel kapitalist ağırlıklı ulus-devlet yerine, devlet kapitalizmi ağırlıklı ulus-devletin ikame edilmiş biçimidir.

Ulus teorisi söz konusu edildiğinde önemle kritiği yapılması gereken husus, ulusun kutsallaştırılması, tanrısallaştırılması gerçeğidir. Kapitalist modernite geleneksel din ve tanrı anlayışları yerine, bizzat ulus-devlet tanrısallığını inşa etmiştir. Bu husus çok önemlidir. Milliyetçilik ideolojisini ulus-devletin dini olarak yorumlarsak, ulus-devletin kendisini de bu dinin tanrısı olarak kavrayabiliriz. Devletin kendisi modernite çağında ortaçağın, hatta ilkçağın bütün tanrısallık kavramlarının özünü içerecek biçimde inşa edilmiştir. 'Laik devlet' denilen olgu ilk ve ortaçağ tanrısallıklarının tümüyle veya özde devlet olarak inşa edilmesi ve somutlaştırılmasıdır. Bu konuda hiç yanılmamak gerekir. Laik veya modern ulus-devlet cilasını kazıdığımızda, altından ortaçağ ve ilkçağın tanrısallık devleti çıkar. Devlet ve tanrısallık arasında çok sıkı bir bağ vardır. Aynı biçimde yükselen ilk ve ortaçağ monarkıyla Tanrı kavramı arasında da çok sıkı bir ilişki vardır. Şahıs olarak monark, ortaçağdan sonra etkinliğini yitirip kurumsallaştığında ve ulusal devlete dönüştüğünde, tanrı-monark da yerini ulus-devlet tanrısına bı-

rakmıştır. Dolayısıyla kutsallaştırılmış vatan, ulus ve pazar kavramlarıyla birlikte ulus-devlet kurumlarının benzer kutsallaştırılmasının temelinde kapitalist modernitenin azami kâr kanununu mümkün kılan ideolojik hegemonyası vardır. İdeolojik hegemonya ulusla ilgili bu kavramları dinsel-leştirdiği oranda azami kâr kuralını meşrulaştırmakta, böylece geçerli kılmaktadır.

Çağımızda 'tek bayrak', 'tek dil', 'tek vatan', 'tek devlet', 'üniter devlet' biçimindeki ulus-devlet sembolleri ve temel sloganlarının kulakları sağır edercesine haykırılması, gözlerin farklı renkten bayraklardan alerji duyup küçümsemesi, zihniyet dünyasının monolitik hale getirilip sakatlanması, ulusal şovenizmin her gösteride, özellikle spor ve sanat etkinliklerinde şahlandırılırcasına ritüel haline getirilmesi milliyetçilik dininin ibadetleri olarak yorumlanmalıdır. Aslında daha önceki çağların ibadetleri de aynı işlevi görür. Burada iktidar ve sömürü tekellerinin çıkarlarını ya gizleyerek ya da kutsayıp meşrulaştırarak geçerli kılmak asıl hedeftir. Günümüzde ulus-devletle ilgili tüm örtbas edici ve abartıcı yaklaşım ve uygulamaları bu temel paradigma altında yorumladığımızda, toplumsal gerçekliğin hakikatini daha doğru kavrarız.

Demokratik ulus tüm bu hastalıkları en az yaşayan ulus modelidir. Kendi yönetimini kutsallaştırmaz. Yönetim sade bir olgu olarak günlük yaşamın hizmetindedir. Gereklerini karşıladığında, herkes bir memur olarak yönetici olabilir. Yöneticilik değerlidir ama kutsal değildir. Ulusal kimlik anlayışı açık uçludur; kapalı bir din üyeliği, müminliği gibi değildir. Bir ulusa mensup olmak ne bir ayrıcalık ne de bir kusurdur. Birden fazla ulusa mensup olunabilir. Daha doğrusu, iç içe geçmiş farklı ulusallıklar yaşanabilir. Demokratik ulus hukuki ulusla uzlaşırsa rahatlıkla birlikte yaşanabilir. Vatan, bayrak ve dil değerli olmakla birlikte kutsal değildir. İç içe ortak vatani, dilleri ve bayrakları zıtlıklar yerine dostluklar biçiminde yaşamak sadece mümkün değil, aynı zamanda tarihsel-toplum yaşamının da bir gereğidir. Bütün bu özellikleriyle demokratik ulus olgusu kapitalist modernitenin çılgınlaştırıcı savaş aleti olan ulus-devletçiliğinin güçlü alternatifi olarak tarihteki yerini yeniden almaktadır.

Çözümleyici bir model olarak demokratik ulus modeli, devlet-ulusçuluğunun paramparça ettiği toplumsal ilişkileri yeniden demokratikleştirir, uzlaşıcı, barışçı ve hoşgörülü kılar. Ulus-devletin demokratik ulusa

doğru evrilmesi muazzam kazanımları beraberinde getirir. Demokratik ulus modeli öncelikle şiddet yüklü toplumsal algıları doğru bir toplumsal bilinçle yumuşatıp insancıl (akıllı ve duygulu, empatisi olan insan) kılar. Şüphesiz şiddet içerilmiş sömürü ilişkilerini tümüyle ortadan kaldırmaya bile epeyce azaltarak, daha eşit ve özgür bir toplum olanağını ortaya çıkararak bunu gerçekleştirir. Sadece kendi içinde barışı ve hoşgörüyü geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda dışta diğer uluslara karşı da baskı ve sömürü yüklü yaklaşımları ortak çıkarılara ve sinerjiye dönüştürerek bu misyonunu gerçekleştirir. Ulusal ve uluslararası kurumlar demokratik ulusun temel zihniyet ve kurumsal yapılanmasına göre yeniden inşa edildiğinde, yeni bir modernitenin yani demokratik modernitenin sadece teorik değil uygulamadaki sonuçlarının da Rönesans niteliğinde olduğu kavranacaktır. Kapitalist modernitenin alternatifi demokratik modernite ve onun temelinde yatan demokratik ulustur; demokratik ulusun içinde ve dışında ördüğü ekonomik, ekolojik ve barışçıl toplumdur.

Günümüzde içi boş veya boşaltılmış olan ulus-devletin kendisi, onun bölgesel ve küresel birlikleri ve özellikle BM yerine, üstün sorun çözümleyici özelliğiyle yeni demokratik ulusların hızla inşa edilmesi, demokratik ulusun sadece tekil ulus-devletin yerini alması veya dönüşümü olarak görülmemesi, bölgesel (AB kısmen bu yoldadır) ve küresel modellerinin de iç içe geliştirilmesi küresel finans kapital krizinden çıkışın en doğru, ahlâki ve politik yoludur.

4- Sosyalizm ve Kapitalizm

Kapitalist modernitenin topluma dayattığı bireyciliğe karşı toplumsallığı savunmak, bunu özgürlük ve eşitlik talepleriyle bağlantılandırmak klasik sosyalist ütopyanın temel idealleridir. Topluma, özgürlüğe ve eşitliğe duyulan geleneksel özlem kapitalizmin hegemonik özellik kazanmasıyla daha da şiddetlenmiştir. Liberal ideolojik hegemonya geliştikçe, sosyal ütopyalar gelişen bilimden etkilenerek kendilerini sosyalist ilan ettiler. Yeniçağın merkezî uygarlık sisteminin hegemonik kayması, Batı Avrupa kentleşmesinin uzun süreli mücadelesinin sonucudur. İslam ülkelerinin, Çin ve Hindistan'ın ellerinde bulundurduğu uygarlık hegemonyasının ciddi biçimde kayması 16. yüzyılda hız kazanmıştır. Batı Avrupa kent kültürünün eski

uygarlık merkezlerinin kültürünü başarıyla özümsemesi bunda temel rol oynar.

Sanıldığığının aksine, Batı Avrupa uygarlığı Hıristiyanlık kültürünün gücü ve çözümleyiciliğinden değil, yeni kent yaşamının ihtiyaçları karşısındaki çözümsüzlüğünden kaynaklanan yeni kültür arayışlarıyla bağlantılıdır. Hıristiyanlık 16. yüzyıldaki gelişmeler karşısında ancak reformla kendini sürdürebildi. Dinde reform, yeni kent uygarlığının kültürel ihtiyacını çok sınırlı ölçüde karşılayabilecek durumdaydı. Kilisenin uluslaşması özde değil biçimsel bir değişiklikti. Kültürel ihtiyacın asıl kaynakları, Ortadoğu İslam'ı ile Çin ve Hindistan uygarlıklarıydı. Bu merkezlerden yapılan aktarmalar, 18. yüzyılın sonlarında başlayan İngiliz ekonomik, Fransız politik ve sosyal devrimleriyle sonuçlanmıştır. Şüphesiz bunda başka birçok etken de rol oynamıştır. Keşifler ve icatlar her ne kadar yenilikler taşısa da, son tahlilde bu eski uygarlık merkezlerinin kültürel aktarışı olmadan hegemonik kayma mümkün olamazdı. Şüphesiz Avrupa Rönesans, Reform ve Aydınlanma hareketleriyle muazzam bir yenilik ve sentez kabiliyeti göstermiştir. Tarihin daha önceki dönemlerinde bu tür büyük hareketleri Verimli Hilal'de, Aşağı Mezopotamya'da, Doğu Akdeniz ve Ege kıyılarında görmekteyiz. Aslında sırasıyla bu tarihsel merkezlerden oluşan merkezî uygarlık sisteminin son büyük halkası Batı Avrupa kıyılarında atılmıştır. Bunda İtalyan kent uygarlıkları belirleyici rol oynamıştır.

Konumuz açısından bu yeni uygarlığın, yani kapitalist modernitenin önemi, yeni bilimsel paradigmayı kendi hegemonyasına almasıdır. Dinsel, hatta felsefi kökenli zihniyet yerine ikame edilen pragmatik yeni bilim yükselen değer haline geldi. Üniversitelerde 18. yüzyılın sonlarında gelişen bilimsel devrim diğer politik, sosyal ve ekonomik devrimlerin tamamlayıcısı oldu. Deneysel fizik bilimleri ile toplumsal doğayla ilişkili bilimlerin arasında köklü bir ayırım yapıldı. Kendi içlerinde çok sayıda uzmanlık alanları, bilim dalları oluştu. Liberal ideolojik hegemonya sosyal bilimlere damgasını vurmakta gecikmedi. Devrimlerin olumlu sonuçlarını kendi tekelinde evcilleştirip çıkarlarıyla uyumlulaştırdı. Sosyalist ütopyanın 19. yüzyılın ortalarına doğru K. Marks ve F. Engels öncülüğünde kendini bilimsel sosyalizm olarak açıklaması, liberalizmin bilimciliğinin etkisi altında gerçekleşti. Zaten K. Marks ve F. Engels kendi bilimsel sosyalizmlerinin

Alman felsefesi, İngiliz ekonomi-politiği ve Fransız sosyalizminin bir sentezi olduğunu açıklamaktan geri durmamışlardı.

Tüm bilimsellik ideasına ve eleştiriselliğine rağmen, bilimsel sosyalizm, başta Rusya ve Çin reel sosyalizmleri olmak üzere çok sayıda deneyimin de ortaya serdiği gibi, kapitalist modernitenin maddi kültür yapılarıyla (ekonomik, sosyal ve politik kurumlar) zihniyet ve bilimsel dünyasını aşma gücünü tam gösteremedi. Sosyalist devrimlerin tümüyle yenildikleri ve boşa çıkarıldıkları iddia edilemez. Bu devrimlerin büyük bir miras bıraktıkları, halen güncel yaşamın vazgeçilmez bir unsuru ve zihniyet dünyasının en umutlu gücü oldukları inkâra gelmez. Fakat alternatif uygarlık ve modernite farkını keskinleştirip tahkim edemediler. Kapitalist modernite içerisinde önemli ölçüde erimekten kurtulamadılar. Bu gerçeğin bir kader değil, kapitalist dönem sosyalizminin çözemediği sorunlarla bağlantılı olduğu günümüzde yeterince açığa çıkmıştır.

Sanayi kapitalizmiyle birlikte toplumla ilgili olarak yapılan tartışmalar önemlidir. Bu dönemde sosyalist ütopyalar giderek bilimsel bir temele ve eylemsel çizgiye oturtulmaya çalışılır. Fakat hepsinin altında geçmişle köklü bir kopuşu yaşayan Aydınlanma düşüncesi yatar. Aydınlanma düşüncesinin geçmişin diyalektik aşılması değil de geçmişten kökten kopuşla ilgili olması, daha sonraki iki yüz yıllık süreci güçlü bir biçimde etkilemiştir. Her olgu sanki yeni yapılanıyormuş, geçmiş ve gelenekle bağı yokmuş gibi ele alınmıştır. Hatta geçmişle ilgili her şey negatif değerlendirmelere konu edilmiştir. Yeni paradigma gereği bu tutumun anlaşılır nedenleri olsa da, toplumsal gerçeği çarpıtarak yansıtacağı açıktı. Şüphesiz Aydınlanma düşüncesinin hakikat kapasitesi birçok yönüyle (tamamen değil) kendinden önceki çağlarınkinin üstündedir. Öyle olmasaydı, zaten yeniçağı yaratamazdı. Ama böyle olması tüm hakikati kapsadığı anlamına gelmez. Ancak tüm öncüllerinin ideası bu yönlüydü. Sorunlar da bu ideadan kaynaklanmıştır. Hegel'i Aydınlanma düşüncesinin büyük ama onu revizyondan geçiren filozofu olarak tanımlamak mümkündür. Toplumsal tarihe hak ettiği yeri tanıdığı gibi, bilim felsefesini de henüz (bir yönüyle) aşılmamış güçte ortaya koymuştur.

Hegel'den beslenen K. Marks, Hegel'in felsefesindeki güçlü ve aşırı idealist yanını materyalizmle aşacağını sanmış ve bunda da tutarlı davranmıştır. Burada sorun olan, idealizm-materyalizm ayrımının pek önemli

olmadığının, özünde her ikisinin de idealist metafizik özellikler taşıdığına inanılmamasıdır. İki zıt felsefe yapıldığı sanılmıştır. Burada Marks Hegel'den daha çok Aydınlanmacı çizginin etkisindedir. Marks, geçmişini aşmışlıktan da öteye hükümsüz saymış veya bir gölge olaydan, görüntüden ibaretmiş gibi değerlendirmiştir. Geçmişin tüm ağırlığıyla 'şimdi' olduğunu idrak edememiştir. Bu konuda Hegel'den daha donanımsızdır. Ömrünün son yıllarında (1880-1883) bu eksikliğin ve hatanın farkına vardığı, hem üstyapı denilen devlet olgusunun hem de eski komünal toplumun önemini fark ettiği söylenebilir. Doğu toplumuna ilgisi artmıştır. Düşüncesinde bazı düzeltmeler yapmıştır. Fakat Aydınlanmacı çizgi tüm reel sosyalizm tarihi boyunca Marksizm'e egemen olmuştur. Bu tarihin temel hatası şudur: Yeni toplum veya komünizmin tümüyle kapitalizmin üzerinde, kapitalist toplumun aşılması biçiminde gerçekleşeceğine inanılmış, hatta buna 'bilimsel sosyalizm' olarak bilim seviyesinde bir değer atfedilmiştir.

Bu yaklaşımın kendisi de iki temel hata içerir: Birincisi, ne fizik bilimlerinde ne de biyolojik bilimlerde bilimsel kesinliğin tam geçerli olabileceği (Bunun o dönemin bilimlerine duyulan güvenle bağını görmek önemlidir), sonradan da olsa anlaşılması olan bu gerçek fark edilememiş, dolayısıyla toplumsal doğanın kesin bilimsel formülasyonlara tabi tutulamayacağı anlaşılabilmiştir. Toplumsal doğanın kendisi kültürdür. Zihniyetin ele avuca sığmaz etkisini her an taşımaktadır. Dolayısıyla toplumsal doğanın yasalarını fiziki veya biyolojik Darwinist yasalarla özdeşleştirmek hatalarının temelindeki bilimsel yaklaşımdır. İkinci hata, tarih felsefesiyle ilgilidir. Bizzat toplumun tarihsel bir olgu olduğu ama farklı, ikincil bir doğa olarak değerlendirilmesi gerektiği fark edilememiştir. Toplumsal şimdinin büyük oranda toplumsal tarih olduğu anlaşılabilir bile istenmemiştir. Aydınlanma düşüncesi bu fırsatı vermemektedir. Geriye liberalizmin içini boşalttığı pozitivist kaba bir dünya görüşü yapılmış kapitalizm değerlendirmeleri kalmıştır. Kapitalizm hâkim, biricik, dönemine göre en ileri toplum sayılmıştır. Kapitalizm bir sömürü biçimi olmanın çok ötesinde yeni toplumla özdeşleştirilmiştir. Milyonlarca, belki de milyarlarca yıllık dünya-toplum oluşumunu kapitalizm gibi ancak insan toplumunu en insanlık dışı, dolayısıyla dünya dışı yöntemlerle soyan bir istismar yöntemi toplumun zafere erişmiş gerçeği sayılmıştır! Marksist paradigmadaki temel zaaf burada

yatmaktadır. Dolayısıyla reel sosyalizmin çözülüşünün altındaki temel etken de budur. Marksizm'e veya reel sosyalizme dayalı bir düzeltme hareketi bu hakikatten yola çıkmalıdır.

Sosyalizmin kavram düzeyinde toplumculuk olarak kendini açıklaması doğrudur. Yanlış olan 'kapitalist toplum' kavramı ve ancak bu toplum biçiminin aşılmasıyla komünizme ulaşılacağıdır. Her şeyden önce çerçevesini çok iyi çizmeden, kapitalist toplum (Buna kölecî, feodal vb. modelleri de eklemek gerekir) kavramını genel bir toplumsal hakikatmiş gibi değerlendirmekten vazgeçmek gerekir. Kapitalizmi ölümcül derecede bir toplumsal hastalık, kanser türü bir toplumsal ürün büyümesi olarak değerlendirmek en doğrusudur. Kölecî ve feodal denilenler de dahil, kapitalizm öncesi tüm toplumlar kapitalizm türü sömürü biçimlerini en büyük ahlâksızlık saymışlar, onu toplumsal yarıklarda kendini gizlemiş ve marjinalleşmiş olarak yaşamak zorunda bırakmışlardır. Bu canavarın toplum üzerindeki hegemonik zaferini daha önceki ciltlerde çözmeye çalıştığımız için sadece dikkat çekmekle yetineceğiz. Gerçeği böyle olan bir toplumsal hastalık parazitinin 'en ileri, zafer kazanmış yeni toplum' olarak lanse edilmesi tüm sosyal bilimleri sakatlamıştır. Onun için diyorum ki, Sümer rahiplerinin kendi istismar rejimlerini tanrısalılaştırmalarından bin kat daha istismarcı olan kapitalizme ilişkin zihniyet çalışmaları ideolojik olup, bin kat daha fazla kutsallığa (suni) boyanmış maskesiz tanrılar rejimidir. Bunların hakikat olarak toplumsal bilimle alakası yoktur. Sadece bilimsel kavramların ustaca düzenekler (ekonomi, politika bilimleri) halinde çarpıtılarak bilimmiş gibi sunulması söz konusudur.

Toplum milyonlarca yıllık evriminin sonucu ve daha önceki canlılar aleminin devamı, müthiş bir akıl ve duygu dünyasının ürünü olarak farklı bir doğadır. Böylesi bir bütünlüğe sahiptir. Kendi farkına varmış on beş milyar (evren tarihi) yıllık bir evrendir. Kapitalist istismarın toplum yaratımı, Firavunlar ve Nemrutların tanrı yaratıcılığı gibi bir ideadan öte bir değere sahip değildir. Bu anlamda 'kapitalist toplum' uyduruk, firavunî bir ideadır. Doğru olan, kapitalizmi (finans kapital biçimiyle daha da azıtmış olan) bir toplumsal hastalık olarak kavramsallaştırmaktır. Adeta bir sağlık bilimi geliştirmek ister gibi insanlığı kapitalizmden kurtarmaya çalışan bir sosyalist bilimden söz etmek daha anlaşılır ve ahlâkî (öyle olması gerekir) bir yaklaşım olacaktır. Aksi halde son beş yüz yıllık savaşları, atom bomba-

sını, aşırı nüfus artışını ve çevre yıkımını izah edemeyiz. Hem liberal kapitalist modernitenin hem de onun reel-sosyalist varyantının geri toplumsal kalıntılar olarak gördüğü klan, kabile, kavim, ümmet ve hatta ulus-devlet olmayan ulusal nitelikteki toplumsal varlıklara yüksek değer biçmek gerekir. Toplumun farklılaşmış tüm bu biçimlenişleri değerlidir. Diyalektik gereği en gelişmiş ulusal toplumda bile klan, kabile, aşiret ve halk toplumlarını gelişmiş ve bütünleşmiş halde görmek gerekir. Nasıl ki yüz atomluk bir element atomun ortadan kalktığı anlamına gelmiyor, tersine atomların gelişmiş ve bütünleşmiş hali olarak değerlendiriliyorsa, klan toplumundan sonraki farklılaşmaları da benzer biçimde değerlendirmek daha çok toplumsal hakikate götürür.

O halde sosyalizmi kapitalizmin panzehiri olan, fakat sadece bundan ibaret olmayan, geçmiş tüm toplumların gelişmiş, bütünleşmiş, özgür ve eşitçe oluşmaya çalışan toplumu olarak değerlendirmek kendi hakikatinin gereğidir. Kapitalist modernite üzerinde yükselmesi şurada kalsın, bu modernitenin toplum üzerindeki 'demirden kafes' ve modern 'Leviathan' kılığındaki hastalıklal halini tarihsel toplumdan uzaklaştırarak kendi tanımına uygun biçimde gerçekleştirebilir. Sosyalizm, tüm uygarlık tarihi boyunca kapitalizm kadar olmasa bile, toplumsal gerçekliğe dayatılan köleci baskı ve sömürü tekellerinin kalıntılarından kendisini arındırmak suretiyle hem tarihsel temeline oturmuş, hem de güncel kazanımlarla (kapitalizmle mücadele aşamasında kazanılan değerlerle) kendisini pekiştirmiş ve yenilemiş olur.

Dikkat edilirse, bu yaklaşımda eski ve yeni toplum veya köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist toplum gibi ilerlemeci, kestirmeci bir yöntem kullanmıyoruz. Toplumsal gelişme, bütünleşme, özgürleşme ve farklılıklar temelinde eşitlik gibi kavramları esas alıyoruz. Daha da önemlisi, sosyalizmi gelecekte devrimden veya evrimden sonra yaşanacak bir toplum hali olarak da değerlendirmiyoruz. Zaten bu tür bir yaklaşım toplumun doğasındaki yaşam gerçeğine aykırıdır. İnsan türü hep toplumsaldır. Geçmiş-şimdi-gelecek birbirinden ayrıştırılarak yaşanmaz. Üç hal de iç içe olup birlikte yaşanır. Şimdiki an geçmiş olduğu kadar gelecektir de. Burada doğru bir felsefi yaklaşıma ihtiyaç vardır. Zaman felsefesini sonsuz geçmiş veya sonsuz gelecek olarak değerlendirmek pek bir anlam ifade etmez. Zamanı ancak varlık oluşumu olarak tanımlayabiliriz. Yani herhangi bir

varlığın oluşumu onun zamanıdır. Başkaca da bir zaman yoktur. Böyle olunca, toplumun zamanı onun oluşumudur. Toplum da sürekli bir oluşum halini yaşadığına göre, geçmiş-şimdi-gelecek o halde mündemiçtir, gizlidir. Dolayısıyla uzun aralıklarla düz çizgisel aşamalı gelişme halindeki bir toplum tasavvuru hatalıdır ve altından çıkılması imkânsız toplumsal değerlendirmelere yol açar.

Toplumsal gerçeği hep dolu yaşamak, onu tüm geçmiş birikimini içinden geçilen anın oluşum heyecanı ve geleceğin engin umutlarıyla yaşamak, hakikate en yakın yaşam gerçeğidir. Bu tarz bir yaşamı gerçekleştirmeyi sosyalist teori ve pratiğin temel sorunu olarak görmek büyük değer taşır. Bu gerçekleşme toplumsal hakikatin hem ifadesi hem de doğru yaşanması olarak anlam kazanır. Sosyalizmi sadece geleceğe ilişkin bir proje veya program olarak görmek yerine, anlık özgürleştiren, eşitliği ve adaleti gözeten, estetik değeri olan ahlâki ve politik bir yaşam tarzı olarak hakikatleştirmek gerekir. Sosyalizm hakikati ifade eden bilinçli bir yaşam tarzıdır. Tarihte örnekleri bolca görülen bilgiler ve müminlerin tarzına benzer zamanın bilgisi ve mümini olarak yaşamak gerekir. Liberalizmin ahlâk düşkünlüğünü ifade eden bireycilik özgürlük olmayıp, sahte bilinçle yaşatılan en aşağılık kölelik biçimidir. Anti-liberalizm olarak sosyalizm, özgürlüğü kolektif eylemde ve ahlâkta yaşamının ideolojisidir.

Toplumsal bakış açımızda kapitalizmi abartmamalıyız. Özellikle çağımızın emperyalizm ve kapitalizmin mutlak egemen olduğu bir çağ ve onun günlük yaşam biçimi olduğunu iddia etmek kapitalizme hak etmediği bir anlam atfetmedir; doğru değildir ve fazlasıyla propaganda altında oluşan bir yanılgıdır. Korku propagandasından beslenen bir ideolojik savaştır. Gerçek olan, kapitalizmin hep marjinal kalmaya mahkûm bir sistem, kendini ancak faşist zorbalıkla egemen kılmaya çalışan anti-toplumsal bir soygunculuk, bir kırk haramiler sistemi olduğudur. Eski çağlarda nasıl despot yöneticinin kutsanıp ilahlaştırılmasıyla insanlar cüce kullar haline getirilmişse, çağımızda da kapitalizmin benzer sonuçlar doğuran bir ideolojik hegemonyası vardır. Bu hegemonyanın soğuk ve sıcak savaşlarla beslediği bir kölelik ve cücelik söz konusudur.

Sosyalizmi hep devrimler ve savaşlarla kazanılacak bir toplum olarak görmek de yanlıştır. Şüphesiz koşullar oluştuğunda devrimci dönüşümler için savaşlar da mümkündür. Ama sosyalizm sadece devrim demek değil-

dir; topluma demokratik katılım ve kapitalizme karşı bilinçli ve eylemli yaşamdır. “Devrim olur, sonra sosyalist yaşam olur” demek, kendini kandırmak ve boş beklentiler içine sokmaktır. Geçmiş ne kadar bilinçle güçlü yaşanır ve şimdileşirse, gelecek de o denli güçlü ve bilinçli karşılanıp yaşanır. Şüphesiz tüm bu süreçlerde stratejik ve taktik önderlikler gereklidir. Ama sosyalizmi bu tür askeri terimlerle yürütülecek bir eylemlilik hali olarak görmek büyük hatalara yol açar. Reel sosyalizm bir yönüyle böyle yürütüldü. Yorgun düştüğünde de yığılıp kalındı. Genel demokratik modernite paradigması altında tarihsel toplumu esas alan, kapitalizmin endüstriyalizm ve ulus-devletçilikle kuşattığı tüketici topluma ve bağlarını koparttığı çevre yıkımına karşı çevreci, ekonomik ve demokratik konfederal yönetimle kendisini donatan sosyalist hareket, parti ve bloklara her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Sosyalist kuramın bu tip bir taslak altında geliştirilmesi ve pratiğe aktarılmasının gerekliliği öneminden hiçbir şey yitirmemiştir. Kaldı ki, bu sadece kapitalist hegemonyaya karşı gelişen bir öncü bilinç ve örgüt hareketi değil, tarih boyunca aynı özde ama farklı ideolojik-pratik veçheler altında sürdürülen gerçek bir toplumsallaşma hareketidir. Gerçek toplum bu hareketin doğasıdır, toplumsallaşma işlevinin kendisidir. Tüm uygarlık sistemlerinin yanı başında ama onların zıttı halinde, bir o kadar da sistematik olarak yaşanır. Fazla bilince çıkmaması, karşı tarafın ideolojik propagandasının gücüyle bağlantılıdır. Toplumsal hakikatler sosyalizmin kendisi olup, toplum sürdükçe gerçek yaşam tarzı olarak hep sürecektir. Tarih bu anlamda sadece sınıf mücadelesi tarihi değil, hegemonik iktidar ve devlete karşı toplumun korunmasının, özgürlüğün ve eşitliğin mücadelesidir. Sosyalizm bu toplumsal mücadelenin gittikçe bilimselleşen tarihidir.

5- Özgür Eş Yaşam

Kadınla erkek arasındaki ilişkiler kavranmadan, hiçbir toplumsal sorun ne yeterince kavranabilir ne de çözümlenebilir. Toplumsal sorunların temelinde kadın-erkek ilişkilerindeki sorunsallık yatar. Hiyerarşik toplumda ve uygarlık toplumunda kadına tek taraflı dayatılan evlilik kurumu erkek egemenliğini çok yönlü inşa ederken, bununla belki de doğada hiçbir canlının yaşamadığı, yalnızca insan toplumuna özgü bir bağımlılık ve kölelik kurumunun da temeli atılmış demektir. İlk ezen-ezilen toplumsallık, sınıf-

salık ve ulusallık statüsü hep bu temel üzerinde yükselir. Her tür kavga ve savaşların da temelinde bu gerçeklik yatar. Uygarlık tarihinin ve en son aşaması olan kapitalist modernitenin en çok örtbas ettiği, ters ve olumsuz yansıttığı şey, kadının bu temeldeki kölelik statüsüne ilişkin gerçekliktir. Adı uygarlık toplumunda şeytanla özdeşleştirilmiş olan kadın, modernite sosyolojisinde konformizmin en uysal kişiliği ve ücretsiz ev işçiliğinin çocuk annesidir.

Kadın yaşamına zorba ve sömürgeci erkek eli ve aklıyla binlerce yılda yedirilen kölelik düzeyinin tüm içerik ve biçimleriyle kavranması gerçekler sosyolojisinin ilk adımı olmalıydı. Çünkü bu alandaki kölelik ve sömürü biçimlenişleri tüm toplumsal kölelik ve sömürü biçimlerinin prototipidir. Bunun tersi de geçerlidir. Kadın yaşamına içerilmiş köleliğe ve sömürüye karşı özgürlük ve eşitlik mücadelesi ve bu mücadelenin kazanım düzeyi, tüm toplumsal alanlardaki köleliğe ve sömürüye karşı özgürlük ve eşitlik mücadelesinin temelidir. Uygarlık tarihinde ve kapitalist modernitede yürütülen özgürlük ve eşitlik mücadelesinin doğru temelde gelişmemesinin ve güçlü bir başarıya yol açamamasının temel nedeni de kadına yaşamda içerilmiş ve biçimlendirilmiş kölelik ve sömürü kurumları ve zihniyetlerinin yeterince kavranamaması ve bunlara yönelik mücadelenin temel alınamamasıdır. Balık baştan kokar derler. Temel doğru ve sağlam olmayınca, kurulacak bina ufak bir sarsıntıda yıkılmaktan kurtulamaz. Tarihte ve günümüzde yaşanan gerçeklik de bunun sayısız örnekleriyle doludur.

Dolayısıyla toplumsal sorunları çözmeye çalışırken kadın olgusu üzerinde yoğunlaşmak, eşitlik ve özgürlük çabalarını kadın yaşamı üzerinden kaynaklandırmak, hem temel araştırma yöntemi hem de tutarlı bilimsel, ahlâki ve estetik çabaların temeli olmak durumundadır. Kadın gerçeğinden yoksun bir araştırma yöntemi, kadını merkezine almayan bir eşitlik ve özgürlük mücadelesi hakikate erişemez, eşitlik ve özgürlüğü sağlayamaz.

Öncelikle kadını tanımlamak ve toplumsal yaşam içindeki rolünü belirlemek doğru yaşam için esastır. Bu yargıyı kadının biyolojik özellikleri ve toplumsal statüsü açısından belirtmiyoruz. Varlık olarak kadın kavramı önemlidir. Kadın tanımlandığı oranda erkeği tanımlamak da olasılık dahiline girer. Erkekten yola çıkarak kadını ve yaşamı doğru tanımlayamayız. Kadının doğal varlığı daha merkezî bir konumdadır. Biyolojik açıdan da bu

böyledir. Erkek egemen toplumun kadının statüsünü alabildiğine düşürmesi ve silikleştirmesi, kadın gerçekliğini kavramamızı engellememelidir. Yaşamın doğası daha çok kadınla bağlantılıdır. Kadının toplumsal yaşamdan alabildiğine dışlanması bu gerçeği yanlışlamaz, tersine doğrular. Erkek zorbaca ve yok edici gücüyle kadın şahsında aslında yaşama saldırmaktadır. Toplumsal egemen olarak erkeğin yaşama düşmanlığı ve yok ediciliği, yaşadığı toplumsal gerçeklikle yakından bağlantılıdır.

Bu yargımızı evrenselleştirirken, enerji-madde ikilemini esas alabiliriz. Enerji maddeye göre daha esastır. Maddenin kendisi yapısallaşmış enerjidir. Madde enerjiyi saklamanın, varlıksallaştırmanın form kazanmış biçimi oluyor. Madde bu özelliğiyle enerjiyi kafeslemekte, akışkanlığını dondurmaktadır. Her madde formunun enerji payı farklıdır. Zaten bu enerji farklılığı maddi formların, yapıların farklılığını belirlemektedir. Kadın madde-sindeki, formundaki enerjiyle erkek maddesindeki enerji farklıdır. Kadında taşınan enerji hem daha fazladır, hem de bu enerjinin niteliği farklıdır. Bu farklılığı doğuran kadın formudur. Toplumsal doğada erkek enerjisi iktidar aygıtlarına dönüştüğünde maddi formlar, biçimler halini alır. Biçimler tüm evrende soğumuş enerji olarak tutucudur. Toplumda egemen erkek olmak, iktidar biçimciliği haline gelmektir. Bu haliyle taşıdığı enerji ağırlıklı olarak form kazanmıştır. Form haline dönüşmeyen enerji azdır ve çok az kişilikte yaşanır. Kadında ise enerji ağırlıklı olarak form haline, biçimselliğe gelmez. Enerjisi akışkan halini korur. Erkek formunda, kafesinde tutuklanmazsa, yaşam enerjisi olarak akışkanlığını sürdürür. Dondurulmamış kadındaki güzellik, şiirsellik, tını kabiliyeti (anlam potansiyeli), ağır basan bu enerji haliyle yakından bağlantılıdır. Bu gerçekliği kavramak için canlı yaşamı daha derinliğine kavramak gerekir.

İnsan yaşamına kadar varan bir yaşamın evrimi kısmen tanımlanabilir veya tanımlanmalıdır. Öncelikle yaşamın gayesini sorgulamak gerekir. Niçin yaşıyoruz? Yaşam niçin kendisini sürdürüyor, besliyor ve koruyor? Yaşamak için beslenmek, korunmak ve üremek gerekir demek, herhalde cevap için yeterli değildir. Bundan öteye sorulacak soru niçin ürüyoruz, beslenip korunuyoruz sorusudur. Cevap 'yaşamak için' biçiminde verildiğinde bir kısırdöngüye düşmüş oluruz. Kısırdöngüye düşmek cevap değildir. İnsana kadar bir enerji biçimi olarak evrimleşen ve gelişen zihniyet seviyeleri, anlama olgusunun cevap için bazı ipuçları verebileceğini gösterir.

riyor. Evrenin insana kadarki evrimi hep gelişen bir anlam gücünü ortaya koyuyor. Evrendeki gizli veya potansiyel gerçeklik sanki hep açığa çıkmak, anlamak ve anlaşılır olmak gibi bir sonuca varmak istiyor. Anlama ve anlaşılma ihtiyacı evrimin temel dürtüsüdür. Bu noktadan sonra sorulması gereken soru, anlamının ve anlaşılır olmanın kendisine ilişkin olmalıdır. Anlamak, anlaşılır kılınmak istenen şey nedir? Kutsal Kitap'ta yer alan "Allah der ki, ben bir sır idim, bilinmek için evreni yarattım" hükmü sorumuza belki bir yanıt olabilir, ama yeterli değildir. Bilinmek ihtiyacı anlamı tam olarak tanıtlamaya yetmez. Fakat yaşamdaki sırrı kısmen ifşa eder gibidir.

Hegel'in mutlak tin tanımı da buna benzer bir anlama sahiptir. Hegel'de evren mutlak tin ile bilinçli olarak kendine dönmüştür. Bilinmek istenen evren bunu fiziki, biyolojik ve toplumsal aşamalardan geçerek, bilincin en yetkin hali olan felsefi bilinçle, yani mutlak tinle kendini bilmiş kılmaktan tatmin edilmiş bulmakta, böylelikle kendini bilmiş evren kılarak macerayı tamamlamaktadır. Önemli hakikat paylarını taşıyan bu yargılar, yaşamın gayesini anlamla özdeşleştirmektedir. Yunan felsefesindeki 'theoria' kavramı da benzer anlamlar içermektedir. Sonuç olarak 'anlam', toplumsal insanın tanrısallaşmasıdır. Buradaki önemli soru şudur: Toplumsal insanın tanrısallaşması veya kazandığı 'anlam' gücü, bütün evrendeki anlamı temsil edebilir veya ifadelendirebilir mi? Toplumsallıktaki azami anlam (Hegel'deki mutlak tin) evrensel anlamın kendisiyle özdeş kılınabilir mi? Toplumun kendisi eksikli bir varlık değil midir? O halde anlamı da eksik olmayacak mıdır?

Fakat insan halimizle bu soruları tam cevaplayamayız. Çünkü biz toplumla sınırlanmış durumdayız. Toplum-üstü varlık olamayız. Sadece soru sorabiliriz. Talihimiz şudur ki, soru sormak da anlamının yarısıdır. Dolayısıyla anlamaya (mutlak anlam) ilişkin ipuçları verebilir. Şimdilik anlamlı hale gelmenin çok önemli olduğunun ve yaşamın temel gayesini yakalamaya epey yaklaştığının farkına varıp tatmin olabiliriz. Anlamlı yaşamın kendisine ilişkin olarak temel sorunların büyük kısmını çözmeye, en azından arzulanan adil, güzel ve doğru toplumsal yaşama dair cevapları bulmaya muktedir ve yetenekli olduğumuza hükmedebiliriz.

Bu felsefi perspektifle kadın gerçeğine yöneldiğimizde, anlamlı yaşamın kadınla bağını iyi, doğru ve güzel yanlarıyla geliştirmek gerektiği so-

nucuna varabiliriz. Bu yargıdan yola çıkıldığında, kadınla yaşamın asıl amacı üremek ve çoğalmak olamaz. Şöyle ki, üremek en basit canlı olan tek hücreli canlıların da farkında olduğu, belki de tek amaçlı yaşamlarının bu temelde kodlandığı söylenebilir. Fakat gelişen evrim tek hücrenin neredeyse kendini iki eşit parçaya bölmesinin yaşamın sonu olmadığını, milyarlarca kez bölünen tek hücrelinin bu eyleminin yaşamı sonlandırmak yerine hızla çeşitlenme ve farklılaşmaya götürdüğünü, bir sonraki anlamlı cevabın çoğalma değil değişim ve dönüşüm olduğunu göstermektedir. Yaşamak için çoğalmak gerekli bir araçtır, ama onu kavramak için asla yeterli değildir. Çoğalmak araçsaldır, amaçsal veya anlamsal değildir. Daha doğrusu, anlamı sadece çoğalmak olan bir yaşam çok eksik ve kusurlu bir yaşamdır. Tek hücrelide durum buyken, kadınla insanca yaşamı yalnızca cinsel üremeye ve çoğalmaya bağlamak yaşamın sadece anlam eksikliğini değil, körleşmesini ifade eder. Zira kadınla amip gibi çoğalım olmayacağına göre, kadınla çoğalımı yaşamın merkezine koymak ve hedefi kılmak, canlıların muazzam evriminden gerekli anlamı çıkarmamak demektir. Kaldı ki, insan toplumunda nüfus problemi günümüz teknolojisiyle tamamen aşılmıştır. İnsan türünün nüfus azlığı değil, tersine dünyaya sığamaz hale gelen çoğalımı giderek büyük bir sorun haline gelmektedir. Kaldı ki, tek hücreli canlıda da kanıtlandığı gibi, çoğalım hızı geri ve ilkel düzeyle bağlantılı olup, her çoğalım bir ölüm demektir. Fiziki çoğalım tüm evrim türlerinde böylesi bir anlamı da içerir. Ölümlü varlık çoğalarak kendisini daimi yaşatabileceğini sanmaktadır ki, bu bir yanılgıdır. Kendisini kendisinin kopyasıyla sürdürmek güvenlik ihtiyacını ve sonsuzluğa katılma arzusunu tatmin edebilir, ama gerçekçi ve hakiki kılmaz.

Özcesi, kadınla çoğalıma dayanan yaşam felsefesinin ciddi bir anlamı yoktur. Sınıflı toplumda miras ve güçlü olma gibi olgular doğurgan kadına anlam yüklemiştir ve bu da baskı ve sömürüyle ilgili bir anlamdır ve kadın için negatiftir. Yani çok doğuran kadın, erken ölen kadındır. Kadınla anlam değeri çok yüksek bir yaşam ya çok az bir doğumla ya da genelde insan türü için bir nüfus çokluğu sorunu varsa hiç doğurmayan kadınla mümkündür. Çok çocuk doğurmak, kendini birey ve toplum olarak entelektüel ve politik güçle geliştiremeyen geri sömürge halkları için bir öz savunma olarak değer taşıyabilir. Kendine yönelik kırıma soyunu çoğaltarak cevap verme de bir direniş ve kendini var kılma yöntemidir. Fakat bu fazla özgür

yaşam şansı olmayan toplumların öz savunmasıdır. Bu nedenle anlam düzeyinin bu denli düşük olduğu toplumlarda kadınla estetik ve doğruyu esas alan bir yaşam mümkün olamaz. Dünya toplumlarının mevcut gerçeği bunu doğrulamaktadır. Kadınla yaşamın beslenme ve korunma işlevlerinde özgün bir yönü yoktur. Beslenme ve korunma her canlı için geçerlidir. Kadınsız veya erkeksiz yaşamı tartışmanın fazla bir anlamı yoktur. Eşeyli veya eşeysiz tüm yaşamlarda erillik-dişillik olgusu vardır. Dolayısıyla sorun eş yaşamın kendisiyle değil, insan toplumundaki anlamıyla ilgilidir.

İnsan toplumu herhangi bir canlı türünün yaşam biçimi değildir. Kendi içinde ve doğa üzerinde hükümlanlık ve iktidar olgusunu geliştirebilecek özellikler taşımaktadır. Ulus-devlet iktidarında olduğu gibi nicel ve nitel bakımdan azami ulus peşinde koşmak yaşam gezegenini yaşamın mezarına dönüştürebilir. Buradaki çarpıklık toplumdan, erkek egemen toplumdan kaynaklanmaktadır. Erkek egemenin kadın yaşamı üzerinde kurduğu hegemonya gezegenimizi yaşanamaz hale getirmektedir. Bu sonuca da biyolojik evrimle değil, erkek egemenlikli hegemonik iktidarla varılmaktadır. Dolayısıyla kadınla yaşamın erkek egemenlikli hegemonik iktidardan kurtulması gerekir. Yaşamı hükümlanlık altında geçen kadın, doğurganlığıyla insanlığı milyonlarca yıl yaşattığı halde, kapitalist moderniteyle birlikte bu doğurganlık ironik bir biçimde yaşamın sonunu getirmektedir. Mevcut statü altındaki kadınla yaşamın sonunu haber vermektedir. Bu gerçekliğin sayısız işareti vardır. B sıralarsak:

a- Nüfusun gezegene sığmaması ve diğer canlı türlerini tehdit altına alması aşamasına varılmıştır. Mevcut statü altındaki kadınla bu tarzdaki yaşam, yaşamın doğallığını ve ekolojisini her geçen gün artan bir hızla tehdit etmektedir.

b- Yine bu yaşam toplumların içinde ve dışında sınırsız iktidar şiddetine yol açmaktadır. Militarizmin ulaştığı düzey bu gerçekliği yeterince kanıtlamaktadır.

c- Kadının cinselliği korkunç bir istismar aracına dönüştürülmüş, üzerinde korkunç bir baskı ve sömürü geliştirilmiştir. Yaşam tümüyle saptırılmış, neredeyse kendini anlamsızca tekrarlayan bir cinsel sapıklıkla özdeş kılınmıştır.

d- Giderek toplumdan silinen kadın zorunlu soy sürdürme aracına, cinsel metaya ve en ucuz işgücüne dönüştürülmüştür. Başkaca bir anlamı yok gibidir.

e- Kadın üzerinde adeta kültürel bir soykırım yürütülmektedir. Ancak cinselliği ve soy sürdürme rolüyle ücretsiz veya ucuz ücretli işsizler ordusu olarak değer ifade etmektedir. Kendini fiziki, ahlâki ve anlamsal olarak savunabilecek öz güçten yoksun bırakılmıştır.

f- Bu etkenler altında kadını anlamsız bir yaşamın pençesinde kıvrandıran bir toplum ancak hasta bir toplum olabilir. Anlamsız kadının toplumu da anlamsız olur.

Daha da arttırılabilecek işaretler kadınla eş yaşamın köklü bir dönüşüme duyduğu ihtiyacı gayet açık ve ivedi kılmaktadır. Korunmasız ve mülk olan kadınla özgür yaşam mümkün olamaz. Ahlâken de bu mümkün değildir. Çünkü kölelik ancak ahlâk yok edildiğinde gerçekleşir. Tabii hegemonik güçlerin ahlâkına ahlâk diyemeyiz. Hegemonik güç, bu arada hegemonik erkeklik ancak toplumsal ahlâkın çöküşüyle gerçekleşir. Kadınsız yaşanamayacağına (Tersi de geçerlidir; erkek olmadan da yaşam olabilir, ama kölece bir yaşam olur) göre, yaşamı kurtarmak kadının kurtuluşunu zorunlu kılmaktadır. Bu anlatım daha çok toplumsal yapısallık içindeki kadınla ilgilidir. Zihniyet dünyası, ilişkisi içindeki kadın sorunu daha da önem kazanmaktadır. Kadın hakkında olumsuz işaretlere başarıyla karşı koyan bir zihniyet geliştirilmedikçe, genelde eş, özelde özgür yaşam eşi olarak yaşanılmaz. Dolayısıyla karşı tezler olarak kadınla özgür eş düzeyinde yaşamak için gerçekleştirilmesi gerekenler şöyle özetlenebilir:

a- Öncelikle soy sürdürümünü, çoğalmayı esas almayan, evrensel insanlık idealine uygun, gezegendeki diğer canlıların varoluşunu gözetken ekolojik bir eş yaşam kavramına ihtiyaç vardır. Toplumun vardığı evrensel düzey kadınla özgür yaşamayı zorunlu kılmaktadır. Gerçek sosyalizm ancak kadınla özgür yaşam temelinde inşa edilebilir. Sosyalizmin önceliği (sonralığı değil) kadınla özgür yaşam düzeyini mutlaka tutturmayı gerektirir.

b- Bunun için erkek egemen hegemonik iktidarla zihniyet ve kurumsal olarak mücadele etmek ve özgür eş düzeyinde bu mücadelenin zihniyet ve kurum olarak zaferini kesinleştirmek gerekir. Özgür eş yaşamı bu zafer ve başarı oluşmadan gerçekleştirilemez.

c- Kadınla yaşam asla cinsiyetçi güdüyü sürekli kılmak ve çok yaşamak anlamında yorumlanmamalıdır. Gerek uygarlık gerekse kapitalist moderniteyle korkunç bir düzeye taşırılmış olan toplumsal cinsiyetçi yaşamı tüm zihinsel ve kurumsal alanlarda tasfiye etmeden özgür eş yaşamı gerçekleştirilemez. Kadını bir mülkiyet olgusu ve cinsiyetçi nesne olarak gören paradigma ve kurumlarda kadınla yaşam sadece en büyük ahlâksızlık değil, aynı zamanda en çirkin ve en yanlıştır. Bu koşullar altında bir kadını ve dolayısıyla erkeği bu denli aşağılayacak ve çürütecek başka bir toplumsal olgu örneği yoktur.

d- Kadınla özgür eş yaşam ancak mülkiyetçilik reddedildiği, istismar edilen toplumsal cinsiyetçilik tümüyle aşıldığı, her düzeyde toplumsal eşitliğin (farklılık temelindeki eşitlik) sağlandığı koşullarda mümkündür.

e- Özgür eş yaşam ancak soy sürdürüm aracı, ucuz veya ücretsiz işçi ve işsiz olmaktan çıkmış, nesnellikten çıkıp öznelliğini her düzeyde gerçekleştiren kadınla mümkündür.

f- Toplum ancak bu olumlu koşullar altında özgür eş yaşamına uygun düşebilir, dolayısıyla özgür ve eşit koşullu topluma evrilebilir.

g- Olumlu toplumsal koşullar altında yapısal ve anlaksal değerini geliştirmiş kadınlar ve erkeklerin özgür eş yaşamı mümkün olabilir.

Hegemonik uygarlık ve modernitenin özgür eş yaşamın inkârı pahasına gerçekleştiğini çok iyi bilmek gerekir. Dolayısıyla toplumsal aşkın zorunlu koşulu olan hem yapısal hem de anlaksal güç dengesi, kadınla erkek arasında imkânsız kılındığından aşk gerçekleşemez. Aşk, anlam enerjisini yitirmiş ve köle toplumun kölece ilişkilerinin anlık olarak üretildiği evlilik koşullarında gerçekleşemez. Hegemonik ve modern iktidarın ölümcül etkisi bu nedenle en çok özgür eş yaşam olanaksızlaştırıldığında görülür. Bu yüzden insanlık tarafından büyülü bir mucize olarak karşılanan yaşam bu koşullarda mucizevi, büyüsel değerini yitirmiş, özellikle kadın tarafından kahr ve intiharla karşılanan bir felakete dönüşmüştür. Eş yaşamın bir toplumsal inşa olduğunu iyi bilmek gerekir. Bu yaşam eril ve dişil kişiler arasında gerçekleşmez; inşa edilmiş toplumsal kadınlık ve erkeklik arasında gerçekleştirilir. Hegemonik inşanın her iki cinsi sakat bıraktığı, aralarındaki ilişkinin bundan etkilendiği ve hegemonik ilişki olarak yansımaları bulduğu iyi bilinmelidir. Hegemonik ilişkide aşk gelişemez. İnsan aşkında temel şart, tarafların birbirine denk özgür iradeleridir.

Uygarlık ve modernite hem kurumsal hem de ideolojik hegemonik yaşamla geçerli kılındığından, aşk adına tarih boyunca hep paradoks içinde kalınır. Aşktan çok bahsedilir ama gerçekleştirilemez. Dünya edebiyatı bir anlamda gerçekleşmeyen aşkların trajik anlatılarından ibarettir. Savaşların hep kadın yüzünden çıktığını anlatan destanlar da bu gerçeğin kanıtıdır. Sanatın tüm biçimleri gerçekleşemeyen aşkın itirafı gibidir. Dinler bile tanrı-tanrıça ilişkilerindeki gerçekleşmeyen, tek taraflı kalan arzulardan şiddetle etkilenen bir nevi en eski sanat eserleridir. Uygarlık sistemlerinin eş yaşamı ‘özel yaşam’ alanı olarak kutsaması, toplumsal hakikatin en tersyüz edilmiş bir yargısıdır. Aslında kamusalın özel, özelin kamusal olarak kavranması toplumun doğasına daha uygundur. Eş yaşamdaki ilişki, evrenselliği ve tüm toplumsal bağları temelde etkileyen özelliklere sahiptir. Uygarlığın en büyük ikiyüzlülüğü, bu evrensel ilişkiyi sadece çok mahrem ikili bir tekil olgu saymasıdır. Sosyolojik bilginin değersiz ve yararsız olmasının en temel nedenlerinden biri budur. Sokrates’e ait olduğu söylenen “Kadın insanı ya filozof yapar ya da deli” deyişiyle, bir halk özdeyişi olan “Kadın vezir de eder, rezil de” deyişi, yine bu gerçek kamusallıkla bağlantılıdır. Zaten toplumda ‘özel’ ve ‘kamusal’ alan ayrımına gitmek modernitenin bir çarpıtmasıdır. Asli toplumda bu tür bir ayrımın anlamı yoktur. Doğru olan, temel ve belirleyici ilişki biçimleridir.

Yaşam adına insan toplumuna attığımız ilk adım eş yaşama ilişkin olmalıdır. Hiçbir yaşam alanı eş yaşam alanı kadar temel ve belirleyici özelliğe sahip değildir. Ekonomiyi, devleti temel ilişki saymak modernite sosyolojisinin bir saplantısıdır. Sonuçta ekonomi de, devlet de eş yaşamın aracı konumundadır. Eş yaşamlar ekonominin, devletin, dinin hizmetinde olmazlar. Tersine devlet, din ve ekonomi eş yaşamın hizmetinde olmak durumundadır. Bu nedenle bu terslik tüm modernite sosyolojisini kaplamıştır.

Tüm bu anlatımın gereği olarak ilk ilmi yapılması gereken alan, eş yaşam alanı olmalıdır. Çok ilkel bulunan ilkçağ mitolojisi ve dinlerinin kendilerini hep bu alanla başlatmaları boşuna olmayıp toplumsal hakikatle ilgilidir. Eş yaşam, özellikle kadın etrafında geliştirilecek bilim, doğru sosyolojiye atılmış ilk adım olacaktır. Sadece bir bilim olarak sosyolojide değil, tüm sanatsal ve felsefi alanlarda da ilk adım bu ilişki etrafında atılmalıdır. Felsefenin bir dalı olarak ahlâk ve dinin de önceliği bu alanda olmalıdır

demeye bile gerek yoktur. Ahlâk ve din kendilerini bu alana yeterince bağlamışlardır.

Sonuç olarak, çağımızdaki hegemonik iktidar ve sömürü güçlerinin iflâsı en çok eş yaşamdaki çöküşle görünür olmaktadır. Kadın-erkek ilişki tarihi en deklase, anlamını yitirmiş, ne onunla olunur ne onsuz olunur gibi bir tükenmişliğe gelip dayanmıştır. Başlangıç devrimini bu kaotik durumun tahliline dayandırmayanların kaosu sürdürmekten başka şansları yoktur. Kişisel ve kolektif çıkış yapanlar, ancak bu alanı bilimsel, sanatsal ve felsefi olarak temel alırlarsa, özgür eş yaşamına doğru adım atabilirler. Bu ilk çıkış adımları, çokça sanıldığı gibi iki kişi arasındaki tekil, özel adımlar olmayıp, gerçekleştirilecek demokratik sosyalist topluma ilişkin evrenselin ilk adımlarıdır.

Sosyalist olmak öncelikle eş yaşamda özgürlük düzeyini tutturmakla ilgili olmak durumundadır. Eski mitolojik ve dinsel yaşamın başlangıcında rastlanan büyük ilkesel ve çetin pratik yaşamların benzeri bir yaşam tarzını esas almak gerekir. Eş yaşamın sosyalistçe inşası, ancak uygarlık sistemlerinin ve kapitalist modernitenin evcil özünü ve biçimlerini aşmakla gerçekleşebilir. Sistemin banalleştirdiği cinsellikle, evcilik oyunlarıyla, soyculukla (çoğalım anlamında), 'bir yastıkta kocamak'la pek alakası yoktur. Özellikle güncel olarak tam bir hastalık haline getirilen günlük cinsel birleşmelerle de alakalı değildir. Kaldı ki, hiçbir canlıda günlük cinsel birleşmenin olmaması, tersine bunun döngüsel bir temele sahip olması, insan türündeki cinselliğin toplumsal tarzda inşa edildiğini kanıtlar. Cinsel açlık ve aşırılık, toplumsal inşa ve hegemonik iktidarla bağlantılıdır. Kadına dayatılan erkek cinsiyetçiliği tüm biçimleriyle bir iktidar gerçekleştirimi olarak kendini belli eder. Bu tür cinsiyetçilik, mutluluk vermesi şurada kalsın, tam bir hastalık ve mutsuzluk kaynağıdır, tükeniş ve erken ölümdür. Hiçbir kadın veya erkek bünyesi bu tarz cinselliğe uyum gösterecek yapıda değildir. Özellikle kapitalizmin kadın reklamcılığıyla körüklediği cinsiyetçilik tamamen ideolojik hegemonyayla ilgili olup, azami kâr kanununun gerçekleştirilmesini sağlamaya yöneliktir. Denilebilir ki, hiçbir ilişki toplumsal cinsiyetçilik kadar sistemi taşıma gücünde değildir. Dolayısıyla anti-kapitalist olmak ancak bu tarz cinsiyetçi yaşamı reddetmek ve aşmakla mümkündür.

Eş yaşam ilişkilerinde geliştirilecek düzey ne denli bilimsel, sanatsal ve felsefi olursa, o denli sosyalist topluma yol açabilecektir. Sosyalizmin öncelikle eş yaşam ilişkilerinde gerçekleşmesinin vazgeçilmez ilkesel ve pratik bir değeri vardır. Bu tarz ilişki dışında sosyalizme götürebilecek bir yol yoktur. Olsa da, bu ilişkiler dolaylı ve hatalara çok açık ilişkilerdir. Sosyalistçe eş yaşamı iki kişi arasındaki bir ilişki olarak algılamak eksik bir yaklaşımdır. Eş yaşamlar şüphesiz ikili somutlaşmaları yaşayabilir ama buna indirgenemez. Eş yaşam büyük anlam gücü, estetik ve ahlâkla soyut olarak daha çok yaşanan özsel bir yaşamdır.

Sosyalist yaşam bağlamındaki erkekler ve kadınlar ancak özgür yaşamı evrensel, kolektif olarak gerçekleştirdikçe, tekil olarak da doğru ve güzel yaşama şansını elde edebilirler. Tarihin tüm büyük toplumsal hareketlerinde bu gerçekliği görmek mümkündür. Tekil yaşamı güncel evlilik oyunları ile olduğu kadar, daha da olumsuzlaşan evlilik dışı biçimlerle karıştırmamak büyük önem taşır. Tekil yaşamda toplumsal evrenselliğin, kolektifin tüm potansiyeli gizli olduğu halde, uygarlık ve modernitenin tekil evcilik ve evlilik dışındaki biçimlerinde evrenselliğin, kolektifliğin inkârı gerçekleştirilir. Bu ayrımı yapmadan, sosyalistçe tikel özgür yaşam gerçekleşemez. Sosyalist ilişki kapsamındaki erkek, özellikle de kadın kendinde yaşadığı bilimsellik, estetiklik, ahlâkîlik ve felsefilikle muazzam bir çekim gücüne sahiptir. Bu tür erkek ve kadın kişilikler toplumsal yaşam karşısında yenilgi yaşamadıkları gibi, varlıklarıyla özgür toplumsal yaşamı inşa ederler. Tekil birliklerinde saygı ve güven hâkim olduğu için kıskançlık, karpis, doyumsuzluk ve bıkkınlık gibi sistem hastalıklarına yer yoktur. Birbirlerini mülkleştirmedikleri için, karşılıklı hak idealarıyla (Burjuva hukukunda bu geçerlidir) yaklaşımda bulunmazlar. Denk düzeydeki anlam güçleri bir kişide bütünü, bütünde bir kişiyi yaşatabilecek durumdadır.

Tarihsel-toplum hareketleri ancak böyle anlam kazanmış kişiliklerle başarıya ulaşır. Bu kişilikler kelimenin gerçek anlamıyla hep sosyalist olarak bilinmek, anılmak ve beklenmek durumundadır.

Sosyalist toplumun gelişiminde özgür eş yaşam kuramının uygulanmasına ilişkin bazı önemli tarihî tecrübeleri göz önünde tutmak önemlidir. Hıristiyanlık bu konuda rahip ve rahibe yaşamını kadrolarına şart kılmıştır. Batı uygarlığının gelişiminde bu uygulama önemli bir role sahiptir. Hıristiyanlık cinsiyetçi toplumun olumsuzluklarını bu kadrosal uygulamayla ol-

dukça sınırlamıştır. Ruhsallığın zihniyet üzerindeki cinsellik baskısını gemlemesi, toplumsallığın gelişiminde önemli rol oynamıştır. Fakat özgür eş yaşamı mümkün kılan diyalektik gelişime yol açamamış; ona karşı tepkisel olarak gelişen şey kapitalist modernitenin toplumsal cinsiyetçi patlaması olmuştur. Modern mülkiyetçi tek eş yaşamı, rahip-rahibe kültürüne karşıt bir yaşam tarzı olarak ikinci bir uç noktayı, kutupsallığı doğurmuştur. Modernist tek eşli yaşamdaki bunalımın temelinde Hıristiyanlıktaki rahip ve rahibe kültürü yatar. Cinsiyetçi toplumun aşılmasında her iki kültür de tıkalı kalmıştır. Batı toplumundaki cinsiyetçi kültür bunalımında bu gerçeklik saklıdır.

Konuya ilişkin İslamî çözüm de başarılı olmamıştır. Rahip-rahibe yaşamının tersine cinsel doyuma öncelik tanıyan İslamiyet, çok sayıda eş ve cariye konumlu kadınla sorunları çözeceğini sanmıştır. İslam'daki harem uygulaması bir nevi özelleşmiş genelev rolündedir. Genelevden farkı, bazı kişilere özel kılınmış olmasıdır. Özde aralarında fark yoktur. Doğu toplumunun Batı toplumlarının gerisine düşmesinde bu cinsiyetçi toplumsal uygulamanın belirleyici rolü vardır. Hıristiyanlığın cinsiyetçiliği gemlemesi moderniteye yol açarken, İslam'ın cinsiyetçi aşırı doyumunu teşvik etmesi, eski toplumun daha da gerisine düşmesine ve Batılı modernite toplumu karşısında yenilgiye uğramasına yol açmıştır. Doğu kadını ve erkeğinin Batı kadını ve erkeği karşısında yenik düşmesinde toplumsal cinsiyetçiliğin rolü oldukça önemlidir. Cinsiyetçilik toplumsal gelişme üzerinde sanıldığından daha fazla etkilidir. Doğu ile Batı toplumları arasındaki farkın açılmasında cinsiyetçiliğin rolü üzerinde önemle durmak gerekir. İslam'ın cinsiyetçilik anlayışı, gerek kadının derinliğine köleleşmesinde, gerekse erkeğin iktidarcı kesilmesinde Batı uygarlığına nazaran çok daha olumsuz sonuçlar doğurmuştur.

Özgür eş yaşam pratiğini geliştirirken, kadın ve erkek cephesinde dikkat edilmesi gereken önemli hususlar vardır. Özgür yaşam şansı olan veya bu şansı elde etmek isteyen kadının öncelikle yapması gerekenleri şöyle belirleyebiliriz:

a- Kadın erkekle girişeceği cinsiyetlik paylaşımının salt bir biyolojik tatmin olmadığını, kaplan kafesinde kaplanla yatmaya eş bir güç ve iktidar pençesiyle yüz yüze kalacağını peşinen bilmelidir. Özellikle kafesteki kaplanın açlık ve esaret hali, erkeğin pençelerini daha ölümcül kullanmasına

yol açabilir. Kadın klasik evlilik ilişkisiyle kafese girdikten sonra kolay sağ çıkamayacağını, bunun karşılığını ya canıyla ödeyeceğini ya da tamamen teslim olmuş dişi bir kaplana dönüşeceğini iyi bilmelidir. Dişi kaplan erkekleşmiş kadını temsil eder, iğrenç ve çirkindir. Hegemonik erkek ve ona tamamen teslim olmuş erkeksi kadın arasındaki cinsellik, bu iğrençlik ve çirkinliğin gerçekleşmesinde başat rol oynar. Erkekler kadın bakireliğini 'bozma' gününü gururla yaşarken, bunun altındaki neden güdü tatmini (biyolojik olgu) değil, bu ilişkinin iktidar-köle ilişkisinin oluşmasındaki payıdır. Bozmak, kadını sınırsız köleliğe mahkûm etmenin başlangıcıdır. İktidar efendi duygusuna yol açar ki, bu da erkekliğinin kanıtlanması anlamına gelir. Daha sonra bu yöntem genç erkeklere de uygulanır. Kölelik kurumu her iki cinse de uygulandı. Kadının erkek kadar cinsel ilişki peşinde koşmaması kölelik kurumuyla bağlantılıdır. Kapitalist modernitenin sınırsız çoğalttığı cinsellik eylemi, insanlık türüne dayatılan en kapsamlı kölelik aracıdır; sınırsız iktidar ve sömürü imkânına yol açar. Çoğu dinlerin bu ilişkiye kuşkuyla yaklaşması anlamlı olup, onun düşüş, çirkinlik ve hakikat dışılığa yol açmasıyla bağlantılıdır.

b- Kadın, eş evlilik durumunda olmadan, erkek egemen toplumun her alanında karşısındaki erkeğin her an avının üzerine atlamak durumunda olan bir panter psikolojisiyle hareket edeceğini bilerek kendi hareket tarzını geliştirmelidir. Erkek panter fırsat bulduğunda, yani önünde aşabileceği bir toplumsal engel çıktığında mutlaka kadına bir pençe atacaktır. İktidarcı erkek bu anda hiçbir ahlâki ve vicdani gerekçe tanımadan kadını avlamak isteyecektir. Ne dini örtünme ne de hukuk bunun önünde engeldir. Kadın bu durumu bilerek toplumsal alana çıkmalı, daha doğrusu garantili bir öz savunma olmadan tekin olmayan toplumsal sahalara inmemelidir.

c- Kapitalist modernitenin temel hedefinin özellikle gerek para ve iktidarın gücünü ifade eden sert yöntemlerle, gerekse başta edebiyat olmak üzere sanatın gücünü yansıtan yumuşak yöntemlerle kadını modern köle haline getirmekle yüklü olduğunu iyi bilmelidir. Kadın karşısında modernite gerek para ve iktidar yöntemleriyle gerekse bol aşk vaatleriyle eski toplum erkeğinin katbekat üstünde bir saldırı gücü konumundadır. Para ve aşkın korkunç erkek egemen gücüne karşı kadının özgür yaşam arayışı boş bir hayalden öteye anlam taşımaz. Tüm dürüstlüğü ve güzel

hareketleriyle ne kadar yaklaşım gösterip özgür eş yaşam peşinde koşarsa koşsun, kadın geçerli modernite erkeği karşısında hüsrana uğramaktan kurtulamaz. Yani her yol, modern kadın köleliğine götürecektir.

d- Eğer kadın tüm bu erkek egemen topluma rağmen özgür kalmakta ısrarlıysa, o zaman ya büyük bir yalnız yaşama ya da her anı sosyalist mücadeleyle dolu geçen bir militanlığın zorluklarına katlanmak durumunda-dır. Yalnızlık marjinal durumlar için geçerlidir. Sosyalist yaşam ise, eski tanrıça kültürüyle eş bir tanrıça yaşamını gerektirir. Tanrıçaların bir özelliğinin insan erkeğiyle evlenmemek olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Erkek tanrılaştığında ise, kadın tanrıçadan pek eser kalmadığını tarihten bilmekteyiz. Geriye melek kadın olmak kalıyor. Fakat melek kadın biraz da cinsiyet gücünü kaybetmiş güçsüz kadını temsil ediyor. Böylesi bir kadının toplumdaki rolü elçilik olmaktan öteye gitmez. Mitolojideki İnanna-Afrodit figürü daha farklı bir kadındır. Güzelliğini, cinsiyet cazibesini ve fiziki gücünü henüz yitirmemiş kadın imgesini temsil eder. Aşk Tanrıçası olarak İnanna-Afrodit kadınının eş yaşam arayacağı unsur, özgür eş yaşamı paylaşacağı unsurdur. Böylesi bir unsurun çoğunlukla sadece yarı-tanrı, yarı-insan bir Prometheus erkeği olabileceği iyi anlaşılmalıdır. Tarihte ve günümüzde bu unsur veya çoğunlukla erkek de sadece bir figür olarak tasarlanabilir. Somutlaşması olağanüstü bir savaçcılıkla mümkündür. Kapitalist modernitenin korkunç güçleriyle donanmış maskesiz tanrılarını yenmeden kendini gerçekleştiremez. İmkânsız olmayan ama zor bir somutlaşmadır bu. Sosyalist olmak, biraz da İnanna-Afrodit ve Prometheus imgesini somutlaştırmakla mümkündür.

Özgür eş yaşamın peşinde koşan bir erkeğin öncelikle yapması gerekenler şöyle özetlenebilir:

a- Bu erkek karşısına çıkarılan kadının beş bin yıllık uygarlık ve onun beş yüz yıllık kapitalist hegemonyası altında her tür kölelik şartlanmasına uğratılmış kadın olduğunu bilmelidir. Bu kadının tek çaresi kaplansı erkeğe karşı kaplansı dişi olmaktır. Bütün yaşam stratejisi ve taktikleri anlık olarak bu temelde inşa edilmiştir. Tersinden okursak, onun da kendine göre eş erkeği içerisine düşürmek istediği bir kafesi vardır. Eğer erkek özgür eş yaşam peşindeyse, böylesi kadın stratejisi ve taktiklerinden kurtulması en az köle kadınınkı kadar zordur. Bu kadının karşı kölelik olarak dayattığı strateji ve taktiklerden kurtulmak özgür eş yaşam peşindeki sosyalist er-

kek için öncelikli bir savaş alanı olup, burada kazanmadan sosyalist toplum mücadelesine adım bile atamaz.

b- Eş evlilik durumundaki erkek en az kadın kadar bir kölelik kurumunun etkilerine maruz kaldığını bilmelidir. Kurumun olumsuz etkilerini aşmak için bu erkeğin ev mekânında sürekli sosyalist yaşam peşinde koşması gerekir. Köle kadınla kölece yaşanır, yanlış yaşanır. Özelleşmiş genelev kültürünü aşmak, özgür eş yaşam kültürünü edinme başarısını göstermeyi gerektirir.

c- Kapitalist modernitenin baştan çıkarıcı cinsiyetçi kültürüne karşı nefis savaşını sürekli ve başarıyla vermek gerekir. Erkeği teslim almak için geliştirilen strateji ve taktikler en az kadın tutsaklığı kadar bitiricidir. Unutmamak gerekir ki, kapitalist modernitede erkek bir yandan sadece biyolojik olarak abartılmış bir erkeklığe dönüştürülmüş iken, öte yandan tüm toplumsal kültürüyle kadınsılaştırılmıştır. Aşırı cinsiyetçi biyolojik erkek bir yandan kaplanlaştırılırken, diğer yandan kadınsı (kölemsi kadın) kültürlü bir kediye dönüştürülür. Modernitenin dayattığı bu erkeklik yıkılmadan sosyalist olunamaz, sosyalist toplum mücadelesi verilemez.

d- Tüm bu olumsuz etmenlere karşı özgür eş yaşam için en az özgür kadın kadar özgür erkek mücadelesi gerekir. Özgür erkeklik tersinden erkek egemen toplumun köleleştirdiği erkek kişiliğini aşmakla mümkündür. Toplumsal gerçekliğimizde halen geçerli olan ariflik mertebelerini kazanmak gerekir. “Erkek doğulmaz, erkek olunur” kadar, uygarlık erkeği olarak doğulur ama özgür erkek de olunur. Prometheus erkeklik imgesi çağımızda ancak demokratik modernitenin bilimi, felsefesi ve sanatıyla somutlaştırılabilir. Mitoloji, din, felsefe, bilim ve sanatın yaşam için olduğu ve başta gelen rolünün özgür eşleşmeyi gerçekleştirmek, inşa etmek olduğu önemle kavranmalı, ahlâkileştirilmeli ve estetikleştirilmelidir. Mevcut çağdaş evlilikler hiyerarşik hanedanlık kültürünün (Bu yaklaşık yedi bin yıllık bir kültürdür) devamı olup, devletçi toplumun temel değerlerinin üretildiği alan olarak, tecavüzün norm, namus tarzında kadın ve erkek kişiliğine azami içerilmesiyle yüklüdür. Aşkın gerçekleşmeyişi, yaygın boşanmalar ve ailenin çözülüşü, kişiliklere yüklenen iktidar ve sömürü amaçlı tecavüz kültürünün sonucu olarak anlaşılmalıdır. Özgür ve sosyalist toplum ancak tecavüz kültürüne karşı anbean felsefe, bilim, etik ve estetikle yüklenen kişiliklerce gerçekleştirilebilir. Bu temelde gerçekleştirile-

cek özgür eş yaşamların birey ve toplum için sürekli güzellik, doğruluk ve iyilik üreteceği açıktır.

Kapitalist modernitenin yıktığı mucizevî, büyüleyici yaşamı ancak özgür eş yaşamla, onun sosyalist kişiliği ve toplumsal mücadelesiyle kazanıp paylaşabiliriz. Bunun için çocukluktan itibaren özellikle kız çocuklarını demokratik modernite zihniyeti ve kurumlarıyla eğitmek, demokratik sosyalist toplumsal mücadeleyle pratikleşmek yaşam tarzımız olarak benimsenmeli, özgeleştirmeli ve kazanılmalıdır.

İkinci Bölüm: KÜRT GERÇEĞİ

Varlık ve bilinç felsefenin en temel sorunudur. Varlık kavramının kendisi halen en çok merak konusu olan felsefi kavramların başında gelmektedir. Bunun yanı başındaki ikiz kavramı ise zamandır. İkisi birbirinden ayrılamaz. Varlık ne kadar zamansız olarak düşünülemezse, zaman da varlık olmadan olmayandır. Zaman tamamen varlıkla ilgilidir. İkisi arasındaki ilişki en çok oluş kavramıyla bağlantılıdır. Varlık ve zaman mutlaka oluşla gerçekleştirilir. Zaman varlıkta oluşa zorlar. Daha doğrusu, varlığın sürmesi oluşla mümkündür. Oluş halindeki varlıktan bahsettiğimizde zaman doğmuş demektir. Oluş varsa, bir yerde iki farklı çiçek mevcutsa, orada varlık ve zaman var demektir. Oluşun olmaması hem varlığın hem de zamanın yok olduğu anlamına gelir. Oluş varlığın farklılaşma, formlaşma halidir. Oluşum halinde olmayan varlık, olmayan varlıktır, olmayan zamandır.

Oluşma, farklılaşma hali potansiyel haldeki bilinçtir. Farklılaşma belki de bilince giden yücelişin ilk adımıdır. Varlık zamanla oluşup farklılaştı mı, bilince ilk adımını atıyor demektir. Ne kadar oluşum, form, biçim (Hepsi aynı anlamdadır) varsa o kadar bilinç var demektir. Evrensel anlamda bilinç farklılık, kategorik olarak bilinç ise farklılaşmadaki tüm bilinçlerin genel evrensel halidir. Fakat formlardaki sonsuzluk bilinç hallerinin de sonsuzluğu anlamına gelir. Ne kadar farklı form varsa, o kadar farklı bilinç vardır. Hegel'deki bilinç (tin) kavramı formdan önce gelir. Daha doğrusu formsuz, biçimsiz bilinç söz konusudur. Hegel, formu fiziki doğadan başlatıp devlete kadar yükseltir. Bilinç formlar yoluyla kendiliğindenli (formsuz) halden kendisi için bilinç haline gelmek ister. Fiziki, biyolojik ve toplumsal formlarla bilinç kendisini hem kanıtlar hem de tanır. İnsandaki bilinç kendi farkına varmaya başlayan bilinçtir. Felsefi bilinç bilincin en gelişkin hali olup, kendi farkına varmış tin (bilinç) olarak ilk haline döner; ama kendini fark etmiş olarak, yani mutlak tin olarak. Buna varlık ve zamanın macerası da diyebiliriz. Doğu toplumlarında daha çok dinsel inanışlarla, tasavvufla varılan bu düşünce tarzına Batı toplumu bilim ve felsefe yoluyla varmıştır.

Konumuz açısından önemli olan, oluş-varlık-bilinç arasındaki ilişkiye açıklık getirmek ve anlam kazandırmaktır. Söz konusu Kürtler olunca var-

lık, oluş ve bilinç kavramları hayli aydınlatıcı olacaktır. Kürtleri varlık, oluş ve bilinç halinde tanıtlamaya çalışmak, konunun köklü kavranmasının temelidir. Yakın döneme kadar belki de çoğu toplum ve devlet kesimi açısından Kürtlerin varlığı tartışmalı bir konuydu. Kürtlerin varlığını kanıtlamak için belki de kapitalist modernite bağlamında son iki yüzyılda hiçbir toplumsal varlığın yaşamadığı şiddette, içerik ve biçimde baskılar, inkârlar ve imhalar yaşandı. Kültürel ve fiziki soykırımlar uygulandı. Ana mekânlarında (Kürdistan) gerek fiziki parçalama, gerekse kültürel (zihnen) parçalama ve yok sayma için her tür zor ve ideolojik araçlar devreye sokuldu. Denilebilir ki, kapitalist modernitenin soykırımı varana dek uygulanmayan hiçbir baskı ve talan mekanizması kalmadı. Kürtlük bu açıdan benzeri olmayan bir olgudur. Yahudiler yaşadıkları soykırım için 'benzeri olmayan, biricik' kavramını özenle korurlar. Kürtler için sadece uğradıkları soykırım açısından değil, varlık olmaktan çıkaran diğer tüm uygulamalar nedeniyle 'biricik halk veya toplumsal varlık' tabirini kullanmak yerinde olacaktır.

Sadece PKK somutunda yaşanan son otuz yıllık mücadele Kürtler açısından varlık sorunu için verildi. Bu mücadele bir anlamda Kürtler var mı yok mu sorusunu netleştirme mücadelesiydi. Taraflardan biri intiharvari biçimde vardır derken, karşı taraf yoktur diyordu. Daha da ötesi ve utanılası olan, son otuz yıldan önceki altmış yılda da Kürt entelektüelliği açısından temel meselenin Kürtlerin varlığını kanıtlama uğraşı olmasıydı. Şüphesiz bir birey ve toplum için kendi varlığını tartışmak çok tehlikeli ve alçakça bir konumu ifade eder ki, bu da yaşam ve ölüm arasındaki ince bir çizgiye işaret eder. Tarihte hiçbir toplumsal varlık bu duruma düşürülmemiş veya çok az sayıda toplumsal varlık bu tür bir vahşete maruz kalmıştır. Kürtler kadar hiçbir toplumsal varlık kendiliklerinden utanır ve inkârı kabul eder hale getirilmemiş veya çok az sayıda toplumsal varlık böylesi bir aşağılanmayı yaşamıştır. Kürt olmak demek, öz vatani olmayan, hiç para etmeyen, parasız kalmakla özdeş olan, yoğunca işsiz kalan, her ücrete çalışan, sürekli yaşam kavgası veren, kültürel ihtiyacını unutan, maddi ihtiyaçlarının temini için korkunç çabalayan, NAN'ın (ekmeğin) anayurdunda (neolitik tarım devriminin anayurdu) NAN'sız kalan topluluk kalıntısı benzeri bir şey olmak demektir.

İlk asimilasyon okuluna başlarken yaşadığım trajediyi anlattım. Anadilimin yerine başka dilden eğitim veren ilkokulun altındaki tehdidi hisseder

gibiydım. O çocuk halimle dilimden vazgeçirilmem varlığımdan vazgeçirilmem oluyordu. Varlığımdan (Kürtlük oluyor) vazgeçecek miydim, vazgeçirilecek miydim? Kürt olgusu veya Kürt sorunu benim için böyle başlamıştı. Uzun yıllar hiçbir yanıtı olmayan, beni derin bir huzursuzluk içinde bırakan bir varlık veya sorun... Yaşadığım dil kaybının altında derin bir varlık kaybı vardı. Kaybettiğim nelerdi? Cevabı çok zor bir soruydu bu. Kürt savunulması zor, sorunlu bir varlık olup çıkmıştı. Yaşadığım bir varlık değil, tükeniş titreşimleriydi; cevabı verilmiş bilinçler değil, giderek büyüyen ve çıldırtan sorunlar yumağıydı.

1975'lerin başında M. Hayri Durmuş'a, sanki beni ezim ezim ezdiren sorunlar yumağına cevap bulmuş gibi hitap ediyordum. Sorunun cevapları taslak halinde yazıldı, sözüm açıldı. Açık ki cevabım ancak hayal meyal fark edilen, kendini bir gölge, bir iz gibi hissettiren bir varlığa ilişkin sözel ideaydı. Dünyaya sınıfsal ve ulusal kurtuluş penceresinden bakmayı cevap sanmıştım. Fazlasıyla idealist cevaplar geliştirişiyordum. Ne de olsa yeni hakikatin şablonu reel sosyalizmdi. Onun alfabetini bilmek gerisini getirecekti. Şüphesiz bu yaklaşım alaturka liberalizmin, faşizmin köreltici ve inkârcı etkilerine karşı bir panzehirdi. Hakikate vardırırsa da, zehirlenmeyi önleyebilirdi. Bunun kültürel soykırımı karşı varlık savaşına katkısı olacaktı.

Genel olarak toplumsal mücadelenin hakikat arayışıyla ilişkisi vardır. Herhangi bir toplumsal sorunu çözmeye çalışan bir mücadele, toplumsal hakikati ifade etmeksizin başarılı olamaz. Toplumsal hakikatin göreceliği son derece fazla olan kategorik özellikleri vardır. Mekân ve zamana bağlılığı sıkıdır. Hakikat açısından değerlendirildiğinde, PKK olayı tasfiyenin eşiğindeki Kürt varlığını sadece kanıtlamakla kalmadı, önemli oranda var kıldı. Klasik anlamda zaten ulusal kurtuluş hareketi olamazdı. Ne dayandığı varlık durumu, ne de taşıdığı bilinç buna elveriyordu. PKK eylem olarak Kürtleri var kıldı. 20. yüzyıldaki Kürtlük, kurtarılmadan önce var kılınması gereken bir Kürtlüktü. Başarılan şey varoluşturdu. Bir şey eğer varlık sorununu yaşıyorsa, öncelikle yapılması gereken onu kurtarmak değil, var kılmaktır. Kürtlerin durumu önceliği tamı tamına varoluşa vermeyi gerektiriyordu. Kurtuluş, özgürlük ve eşitlik gibi kavramlar ancak varoluşsal sorununun çözümlü varlıklar için anlam ifade eder. PKK eylemliliğinin kurtuluşçu yönünden çok, var kılıcı yönü büyük önem taşır. Yapı ve bilinç olarak taşı-

dığı tüm kusurlara rağmen, PKK'nin Kürt varoluşunda hayati bir rol oynadığı kesindir. Şu soru önemlidir: PKK eylemliliği olmadan Kürt varlığı mevcut halini alır mıydı? Buna evet demek zordur.

Kürt sorununu ve çözüm yollarını tartışmadan önce varlık sorunu konusunda aydınlanmak şarttır. Aydınlanmak, ilgili varlık konusunda hakikatle tanışmaktır. Hakikat ise, uğruna büyük mücadele verilmeksizin varılacak bir hedef değildir. Hakikat gerçek olmayıp, gerçeğin bilince varmış halidir. Hakikatsiz gerçek, uyuyan gerçekliktir. Uyuyan gerçekliğin sorunu yoktur. Hakikat uykudaki gerçekliğin uyandırılmış halidir. Kürtlere ilişkin uyku hali o denli derin ve ölüme yakındı ki, hakikati uğruna savaşın çok karmaşık ve zorlu geçeceği açıktı. Otuz beş yıl önceki halimden sonra Kürt halkının hakikatine yönelmek (İmralı Cezaevi'nin tüm ağır koşullarına rağmen, tutku ve heyecanımdan hiçbir şey kaybetmediğim gibi), Kürtlerin uygarlığın şafak vaktindeki aydınlatıcı rollerinden daha anlamlı bir bahara ışık tutar gibidir. Bunun romantik bir bakış olduğunun farkındayım. Romantik bakış herhalde ironik bakışın umut vaat etmeyen hakikat küllerinden çok daha taze hakikat filizlerine bir davet, bir çağrıdır. Kürt gerçeği ve sorununa ilişkin hakikatler, özgürlük umutlarının ilk defa gerçekleştiğine tanıklık etmektedir.

A- KÜRT GERÇEĞİNİN KISACA TARİHSEL OLUŞUMU

Kürt gerçeğine tarihsel yolculuk savunmalarımın daha önceki kısımlarında (ciltlerde) yapılmıştı. Tekrardan ziyade, önemli kavşaklardaki olgusallığına ilişkin çözümlerler yapmak daha aydınlatıcı olacaktır. Kürtlük tarihte hep sabit duran bir gerçeklik değildir. Her toplumsal olgu gibi dönüşüm geçirerek varoluşunu geliştirir. Şimdiki haldeki dönüşüm çok daha kapsamlı ve hızlıdır. Günümüzde Kürt olgusu çok yönlü bir açıklanma süreci yaşamaktadır. Sanatsal ifade tarzı geleneksel olarak en çok başvurulan bir ifade tarzıdır. Kürtlük bu yönüyle kendisini biraz da müzik yoluyla tanıtmaya çalışmaktadır. Müzik Kürt hakikatinin en önemli ifade tarzıdır. Kanıtli bilimsel tarzda da önemli gelişme vardır. Tarihsel ve sosyolojik kavramlarla Kürtlük değişik yöntemlerle izah edilmeye, kanıtlanmaya çalışılmaktadır. Akademisyenlerin uğraşısı daha çok bu yönlüdür. İdeolojik

temelli yaklaşımlar daha fazla kurtuluşçu idealler taşımalarının yanı sıra, hakikat olarak ifadenemeye de önemli katkılarda bulunuyorlar.

Şüphesiz her ideolojinin sınıfsal karakteri kendine göre bir hakikat payı taşır. Her model tek başına hakikatleri açıklamaya çalışsa da, gerçeğin ancak kısmen temsilini ifade eder. Toplumsal olgunun kendisi buna zorlar. Tıpkı üç renkli bir tabloyu içlerinden abartılan bir renkle açıklamanın yetmemesi gibi. Tarihsel-toplumun izahında tek modelli yaklaşımların gerçeği temsili hep eksik ve yanılgılı olacaktır. Toplumun karmaşık anlam ve biçim düzeyleri de buna eklenince, doğruluk paylarını temsil eden tüm yöntemlerin bütünleşmiş kullanımı önem taşır.

Çağımızda bilimsel yöntemin ağır basması, diğer yöntemlerin hakikati ifade edemeyecekleri biçimindeki yargıları ön plana çıkarmıştır. Fakat yaşanan bilimsel kaos, dayandığı yöntemlerin yetersizliğini bütünüyle açığa çıkartmıştır. Bilimsel yöntemin kendisi hakikatin kavranması önünde ciddi engel oluşturmaktadır. Bilimsel yöntemin Batı uygarlık sistemindeki hegemonik iktidar ve ideolojiyle bağı gittikçe açığa çıkmaktadır. Hakikate ilişkin tekil ve evrensel yaklaşımları birlikte kullanmak, varlığın gerçekleşme doğasının bir gereğidir.

1- Varlık, Varoluş Olarak Kürtler

Geçerli tarih yöntemleriyle Kürtlerin varlığını tespit etmek ve tanımlamak birçok zorluk içermektedir. Yaşadıkları coğrafya ve tarih varoluşlarını şiddetle etkilemiş, kendilerini marjinal kalmaya zorlamıştır. Son araştırmalar bugünkü insanların atası sayılan Homo Sapienslerin yaklaşık son üç yüz bin yıllık tarihlerinde yükselişe geçip hâkim tür haline gelişlerinin Verimli Hilal’de (Kürtlerin çoğunlukta yaşadıkları bugünkü Kürdistan’ın merkezinde yer aldığı coğrafyada) yoğunlaştığını, gerçekleştiğini göstermektedir. İnsan türünün tespit edilen üç milyon yılı aşkın tarihlerindeki Homo Sapiens aşaması simgesel dilin doğuşuna denk gelmektedir. Simgesel dilin gelişimiyle öne geçen Homo Sapiens devrimi, Verimli Hilal’deki tarihe daha köklü yaklaşımı gerektirmektedir. Bu durum gen araştırmalarıyla da kanıtlanmaktadır. Son Buzul Dönemi’nin yirmi bin yıl öncesinde sona ermesiyle buzulların geriye çekilmesi Neolitik Tarım Devrimi’ni mümkün kılmıştır. Coğrafyanın bitki ve hayvan zenginliğiyle Homo Sapiens’in dü-

şünce gücü birleşince, insanlık tarihinin en köklü devrimi olan Tarım-Köy Toplumuna geçiş Verimli Hilal’de büyük gelişmelere yol açmıştır.

Tarım ve Köy Devrimi ile dil ve düşüncede yaşanan sıçrama, o döneme dek eşi görülmemiş bir toplumsal biçimlenişe yol açtı. Hâkim dil-kültür grubu olan Hint-Avrupa (Bu unvan yanlış olarak verilmiştir; Aryen dil-kültür grubu demek daha doğrudur) toplulukları oluştu. Bugünkü Kürtlerin kökenini Hint-Avrupa topluluklarının kök hücreleri olarak tanımlamak mümkündür. Kürt dili ve kültürü üzerindeki araştırmalar bu gerçekliği ortaya çıkarmaktadır. Hem yaşam coğrafyası hem de tarihi bu gerçekliği daha da doğrulamaktadır. Son araştırmaların ürünü olan Urfa Göbeklitepe kalıntıları, on iki bin yıl öncesine kadar giden en eski kabile ve din merkezliği, mevcut kültürün gücünü kanıtlayan önemli birer örnektir. Dünyanın hiçbir yerinde böylesine eski bir örneğe rastlanmamıştır.

Din ve kabilenin halen etkili olan gücü değerlendirilirken, arkasındaki tarih ve coğrafyanın belirleyici konumda olduğu açıktır. Bir toplum tarih ve coğrafyanın ne kadar uzun süreli ve derinliğine etkisi altında kalmışsa, o toplumun otoktonluğu, yerelliği de o denli güçlü ve kalıcı olur. Güçlü ve kalıcı etkiler toplumun daha sonraki tarihini tutucu da kılar. Kürtlerin otantik, yerel olma özellikleri halen gözlemlenebiliyorsa, bu gerçekliğin temelinde hep güçlü ve kalıcı etkilenmelerin yattığından bahsetmek gerekir. Şüphesiz neolitik dönemde henüz halklaşma olgusu oluşmamıştır. Kabile toplumunun doğuşuna tanık oluyoruz. Klan toplumuna göre kabile büyük bir devrimsel gelişmedir. Neolitik devrime kabile devrimi demek de mümkündür. Kabile toplumunda dil-kültür farklılaşması, göçmenlik-yerleşiklik ilişkileri gelişmeye başlamıştır. Göbeklitepe’deki dinsel merkez kendi döneminde binlerce yıl göçmenlik ve yerleşikliği iç içe yaşayan kabilelerin Kâbe’si durumundadır. Özelde Urfa’da, genelde Kürtlerde din duygusunun halen güçlü olmasında bu gerçekliğin payı küçümsenemez. Sümer şehir uygarlığından binlerce yıl önce oluşmuş ve binlerce yıl sürmüş güçlü bir kültürün varlığıyla tanışmaktayız. Dikilitaşlarda ilk harf ve hiyeroglif öncesi yazı örnekleriyle karşılaşmaktayız. On iki bin yıl öncesinde o taşları yontmak ve simgesel dili hiyeroglif benzeri yazıya dönüştürmek, tarihsel değeri büyük bir aşamadır.

Sümer ve Mısır şehir toplumu kendiliğinden doğmadı. Bu örneklerin de kanıtlandığı gibi, kaynağını kesinlikle Yukarı Mezopotamya’daki kültürden

almaktadır. İbrahim peygamberin muhtemelen üç bin yedi yüz yıl önce yaptığı Mısır'a yönelik seferi, Verimli Hilal'deki tarihsel diyalektiğin nasıl geliştiğine dair çok önemli diğer bir kanıttır. Mısır ve Sümer uygarlığını doğuran kültür, Toros-Zagros dağ kavisindeki bu kültürdür. Önemli olan, toplumsal tarihte etkileri halen süren çok büyük bir kültür aşamasının varlığıdır. Bu kültürel merkezin izleri Kürtlerde halen yoğun biçimde yaşanıyor ve bu halk halen bu coğrafyanın en eski yerleşik halkı olarak varlığını sürdürüyorsa, Kürt gerçekliğinin oluşumunu bu kültüre dayandırmak kaçınılmazdır. Yaklaşık sekiz bin yıl önce kabile toplumu Toros-Zagros coğrafyasında belirginleşmeye başlamıştır. Bu öylesine otantik bir kültürdür ki, sanki kendini bir yandan ilk büyük Kâbe'siyle, diğer yandan ilk evrensel müzik kültürü, davulu, zurnası ve kavalıyla ilan eder gibidir. Zurna ve kaval bu kültürün sanatsal ifadesidir. Din merkezi onun düşünsel ifadesidir.

Kürt gerçekliği hem bu büyük tarihsel aşamanın bir ürünüdür, hem de bu kültürde çakılı kalmanın güçlü belirtilerini taşımaktadır. Bir kültürel kabileler halkı olarak kalmaktaki ısrarı salt uygarlık güçlerine karşı savunma durumunda kalmasıyla izah edilemez. Kültürün kendisi çok derin köklere sahip olmazsa, ya kendisi bizzat uygarlaşır ya da oluşumuna yataklık ettiği uygarlıklar içinde erir. Bu biçimde eriyen binlerce kabile toplumuna tanıklık etmekteyiz. Kürtler bu yönüyle örneği olmayan bir halk topluluğudur. Sosyolojik bir hakikat olarak bir toplum tarihsel bir devrimi köklü olarak yaşamışsa, o toplumun kendi içinde ikinci bir büyük ve farklı devrime önderlik etmesi zordur. Yaşadığı öz devrimin kendi zihniyet ve kurumsal dünyasını tamamiyle işgal etmesi bunda rol oynar. Başka bir devrim başka bir zihniyet ve kurumsallık gerektirir. Bu devrim de ancak güçlü kültür merkezine nazaran çevre teşkil eden ikincil kültürler içinde mümkündür. Bütün tarihsel veriler sadece üç yüz bin yıllık Homo Sapiens devriminin değil, yaklaşık on dört bin yıllık tarım devriminin de yerleşik Kürt kültüründe kalıcı etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Genetik haritalar hem Homo Sapiens türün, hem de tarım devriminin bu kültür merkezinden çevresine ve dünyaya yayıldığını kanıtlamaktadır.

Uygarlık aşamasına geçişte bu coğrafyanın sadece kültürel temel oluşturma bakımından değil, uygarlığın içeriği ve biçimlenişinin geliştirilmesinde de rolü belirleyicidir. İlk tarihsel uygarlıklar olan Sümer ve Mısır uygarlıklarının üzerinde yükseldiği coğrafyanın, Aşağı Mezopotamya ve

Aşağı Nil'in (Nil Vadisi) çok önceden gelişmiş bir kültürel temeli yoktur. Koşulları klan toplumunun yaşamasına bile elvermemektedir. Beş bin yıl önce gelişme gösteren bu uygarlıklar, bütün zihinsel ve kurumsal temelini binlerce yıllık görkemli bir yaşamı olan bu kültüre borçludur: Tıpkı Avrupa uygarlığının İslam ve Çin uygarlığına, Amerika uygarlığının Avrupa uygarlığına dayanması gibi. Tarih ve sosyoloji biliminin halen en zayıf yanı, kültür ve uygarlık arasındaki ilişkinin teorik ve pratik yönlerini yeterince çözümlenememesidir. Bunda Yukarı Mezopotamya ile Aşağı Mezopotamya ve Nil Vadisindeki kültürel ve uygarlıksal geçişlerin çözümlenmemesi önemli rol oynar. Tarih ve sosyoloji sadece analitik yöntemlerle bilimselleştirilemez. Tarihte nasıl olmuşsa öyle anlaşılmadıkça tarih, toplum nasıl ise öyle kavranmadıkça sosyoloji bilimselleştirilemez.

Kürtlerin kendi varlıklarını halen kültürel karakterleriyle korumaları, dayandıkları tarihsel kültürün gücünden ileri gelir. Kültürel yaşamı uygarlık yaşamına tercih etmeleri basit bir gericilik veya ilkelikle izah edilemez. Yaşadıkları kültür bir kent, sınıf ve devlet kültürü değildir; kendi içinde otoriterleşmeye, sınıflaşmaya yer vermeyen ve kabile demokrasisinde ısrar eden bir kültürdür. Kürtlerin kolay zapturapt altına alınamamaları bu kültürel demokrasileriyle ilgilidir.

Kentli, sınıflı ve devletli bir toplum yaşamının erdem değil düşüş olduğunu çok sonradan kavrayacaktım. Şüphesiz Rankeci (Tarihçi Leopold von Ranke, 1795-1886) ulus anlayışı da ulusal sorun kavrayışımızı etkilemede başat rol oynamıştır. Herhangi tikel bir toplumu düşünürken devletli, sınıflı ve ulusal olmasını gerçekliğinin asli özelliklerinden saymaktayız. Bu özellikleri kapsamayan toplumları toplumdaki saymamak gibi idealist tutumlara sıkça düşülmektedir. Batılı devlet-ulusçu düşüncenin temel bir özelliğine evrensel özellikler atfediyoruz. Tarih ve toplum imgelemimizi Batı merkezli ideolojik hegemonyanın bu devletçi ve ulusçu kalıplarından kurtarmadıkça, bilimsel bir anlayış geliştirmek güçtür. Devletli ulus olmak için tarihsel ve toplumsal zihniyetimizi aşırı zorluyoruz. Her toplum için bir tarih inşa etmek adeta ulus ve devlet olma koşuluna bağlanmaktadır. Eğer tarihte 'saygın' (artık her neyse) bir ulus ve devlet özelliğine sahip değilsek, toplum sayılma şansımızı kaybedecekmişiz gibi bir duyguya kapılıyoruz. Kesinlikle kapitalist modernitenin sömürü ve tahakküm zihniyetinin temel unsurları olarak gelişen bu ulusçu ve devletçi zihniyet, tarih ve top-

lum bilimindeki yetersizliğin, çarpıklığın ve körlüğün altındaki temel et-kendir. Tarih ve toplum bilimlerinde ufku karartan, kapitalist hegemonya-nın sömürücü ve ideolojik aygıtlarıdır.

Dolayısıyla insanlık tarihinin ve toplumsal kültürün en büyük aşamasını belirlemeye çalışırken, bugünden o döneme ulusçu ve devletçi bir anlayış-la yaklaşmıyoruz. Kürtlüğe ilişkin kalıplar oluşturmuyoruz. Evrensel tarihin ve toplumun peşindeyiz. Çok iyi bilmek gerekir ki, evrensel tarih ve top-lum anlayışına bağlı kalmadıkça, herhangi bir tikel topluluğu tarihte ve toplumdaki gelişmelerin neresine bağlayıp oturtacağımızı da kestireme-yiz. Yapacağımız tikel tarih ve toplum çalışmaları evrensel tarih ve top-lumdan kopuk ele alındığı için sübjektif yargılar olmaktan öteye gitmez. Batı uygarlık merkezli düşünce neden evrensel tarih ve toplumsal gelişi-medene kaçınmakta, azami olarak Greko-Romen tarih ve toplum anlayışıyla kendini sınırlamaktadır? Açık ki, bunda ideolojik ve maddi hegemonik çıkarları belirleyici olmuştur.

Fakat şu temel yanılgıya da düşmüyoruz: Şimdiyi yaşayan bir toplum, ne kadar devletsiz olursa olsun, ulus nitelikleri ne kadar az gelişmiş olursa olsun, kesinlikle evrensel tarihin ve toplumun bir parçası olmaktan kurtu-lamaz. Yanılgı birçok toplumun evrensel tarih ve toplumdan kopuk olarak incelenebileceğine ilişkindir. Anti-bilimsel ve her tür önyargıya açık olan bu zihniyetle tarih ve toplum anlaşılabilir. Kaldı ki, bütünsellik salt top-lumsal doğanın değil, fiziksel, kimyasal ve biyolojik doğanın da temel bir özelliğidir.

Kürtlere ilişkin tüm ayrıksı ve marjinal düşüncelerin bu tip bir sübjektif önyargıya dayandığını özenle belirtmek gerekir. Günümüzde ne kadar evrensel tarih ve toplumun dışında bırakılmış olurlarsa olsunlar, Kürtler tersine olarak klan toplumunun aşılmasından itibaren başlayan ve uygar toplumun (kentli, sınıflı ve devletli toplum) gelişmesine kadar süren evrensel tarihin ve toplumun tüm evrelerinde başat rol oynayan kabile top-lumunun temsilcisidir. Kabile kültürünün inşa edilmesinde ve sürdürülme-sindeki başat unsurdur. Kabileyi çağdışı ve dönemi kapanmış bir toplumsal olgu saymak yanlıştır. İnsanlığın temel formu kabiledir ve hiçbir zaman aşılmaz. Biçim ve içerik değiştirebilir, ama toplumsal olgudan tamamen dışlanması mümkün değildir. Toplumsal olgudaki klan ve ulus formları kabile formu kadar evrensellik ve tarihsellik taşımaz. Şüphesiz klan ve ulus

formları da evrensel özellik taşıyor, ama kabileninki kadar etkili değildir. Toplumsal insanın temel formu kabiledir. Kapitalizmde bile kabilenin aşılması şurada kalsın, bütün önde gelen kapitalist tekeller ve holdingler son tahlilde birer kabile örgütüdür. Belki tarihi oluşturan tarımsal toplumun, göçebeliliğin kabileleri değildir, olamazlar da. Kriz, çöküş toplumunun kentli kabileleridir: Hiyerarşik, devletçi, sömürgeci kabileler.

Yazılı tarihten itibaren Sümer uygar toplumuyla ilişkilerinde Kürtlerin prototipine sıkça rastlamaktayız. Sümerler, dayandıkları ana kaynaklar olmaları itibarıyla Kuzey ve Doğu'daki dağlık bölge halkına halen de anlam ifade eden KURTİ, Batı'daki kabile halklarına ise AMORİTLER genelleme- siyle karşılık verirlerdi. Kurti kelimesinin sözcük anlamı 'Dağlı Halk' demek oluyor. Kürt deyince günümüzde de dağlık temel bir özellik olarak çağrı- şım yapmaktadır. Aslında Sümer döneminin Kurti'leriyle günümüz Kürti'leri arasında belki de 'u' harfi üzerindeki iki nokta farkı kadar bir fark vardır. Binlerce yıllık kabile kültürlü Kürtler, halen ağır basan kabile Kürt- leridir. Şehirli, ovalı, sınıf ayrışması yaşayan, devlet işbirlikçisi, devlet karşıtı olanı bolca vardır. Ama ana gövde Kürtlük, soyunu güçlü yaşayan Kürtlük geleneksel kabile özellikleri ağır basan Kürtlüktür, ana kabilesel Kürtlüktür. Şehirli, egemen sınıflı ve devletli Kürt, çoğunlukla ve gelenek- sel olarak Kürtlükten kopmuş, asimilasyona yatmış geçiş Kürtlüğünü ifade eder. Gilgameş Destanı'ndaki ilk şehirli işbirlikçi Kurti olan Enkidu, belki de tüm şehirli, sınıflı ve iktidar işbirlikçisi Kurti'lerin ilk atasıdır. Destandaki Humbaba, Dağ Kurti'sidir. Enkidu ihanet ettiği Humbaba'yı öldürmesi için Gilgameş'e adeta yalvarır. Günümüzdeki işbirlikçi Kürti'yi ne de yaman çağırıştırıyor! Demek ki ikisi arasındaki fark 'u' harfi üzerindeki noktalar kadar olabilir derken pek de haksız sayılmayız.

Toplumsal değişimi, diğer bir deyişle tarihsel toplumu düşünürken bazı köklü yanlışlara düşmemek önem taşır. Bu köklü yanlışlardan en önemli- si, toplumsal gelişimi veya tarihi 'düz ilerlemeci' paradigmatik görüşle değerlendirmektir. Aydınlanma çağında hegemonik ideolojik çizgi haline gelen bu felsefi zihniyet, her tür değişimi ezelden ebede düz bir çizgi ha- linde ele alır. Dün dündür, bugün bugündür! İkisi arasında sanki hiçbir bağ veya aynılık yokmuş gibi yorumlar. Diyalektik gelişimin yanlış bir yorumu- dur bu. Bu paradigmanın zıddı değişimi kabul etmeyen, 'döngüsel', kendi- ni sürekli tekrarlama anlayışıdır. Değişim denen olguyu sürekli tekrarla-

madan ibaret sayar. Birbirine son derece zıt görünen bu felsefi anlayışlar özünde idealisttirler. Her ikisi de liberal ideolojinin iki değişik versiyonudur. Birincisinin sonsuz ilerlemeciliğiyle ikincisinin sonsuz tekrarlamaçılığı özünde değişimi inkâr etmekte buluşur.

Felsefenin ve dinlerin, hatta mitolojinin bu en eski meselesi çıkmazla sonuçlanır. İroniktir, mekân-zaman ilişkisini kavrayamamışlardır. Varlıkla zaman arasındaki ilişkinin oluş yani değişim olarak tezahürünü anlayamamışlardır. Anlayamamak bu zihniyetleri kaçınılmaz olarak ilerlemecilik ve döngücülük biçimine zorlar. Bu noktada diyalektik felsefenin getirdiği en önemli yenilik evrensel gelişimin özüne ilişkindir. Mekân ve zaman ancak varoluşla mümkündür. Değişim, varlık (mekân) ile zamanın mevcudiyetinin doğal bir sonucudur. Varlık ve zamanın olması için değişim şarttır. Değişim varlık ve zamanın kanıtıdır. Değişim kavramının içeriğini çözümlenmek daha da önemlidir. Değişimin olabilmesi için değişmeyen bir şeyin olması gerekir. Değişim değişmeye göre. Değişmeyen ise hep aynı kalandır. Değişmeyen asli varlıktır, öz olarak varlıktır, Varoluş'un kaynaklandığı ve baki kalan özdür. Belki burada mistik bir tanrısal kavrama yaklaştığımız söylenebilir. Fakat bu tür felsefi bir çıkarım zorunludur ve bilime de ters değildir. Kaldı ki varoluşa, mekân ve zamana dair insan bilinci tam kavrama yeteneğindedir demek metafiziktir. İnsanın mutlak'ı kavrama yeteneği kuşkuludur.

Dolayısıyla tarih ve toplum biliminde değişimi ne inkâr etmek ne de abartmak çok önemli bir husustur. Kültürel toplum uygar toplumdaki daha kalıcı olup, toplumun aslını, varlığını oluşturur. Kültürel olarak güçlü olmuş bir toplumun varlığı kalıcılıkta şanslıdır. Uygarlıklar ve devletler hızlı ve çoklu bir değişime tabi oldukları halde, kültürler çok sınırlı bir değişime şans tanır. Hiç değişim olmaz demek yanlıştır. Fakat hep değişen kültürlerden, hızlı değişen kültürel değerlerden bahsetmek de ilki, yani hiç değişmez diyen anlayışlar kadar yanlıştır. Modernitenin her şeyi bir an'a sıkıştırmasıyla yol açtığı müthiş değişim temposu, özünde değişmemeyi ifade eder. Kendini tekrar eden anlık yaşamlarla son sürat değişimler aslında mümkün değildir. Bir yanıltma ideolojisi inşa edilmiştir. Liberalizmin damgasını taşıyan bu ideolojik yanılsamalar, tarih ve toplum algısını, bilincini çarpıtma amaçlıdır.

Kürt olgusu ve tarihi üzerinde dururken, bu temel yönetsel yaklaşımları göz önünde bulundurmak gerekir. Ulusal ve devletsel tarihlerle Kürt gerçeğini kavramaya çalışmak aşırı zorlamadır. Bu yönlü denemeler zoraki tarihler olup, olgusal gelişmelerle pek ilgili değildir. Mitoloji ve destanlar kadar bile gerçekleri yansıtmaz. Kültürel tarih yöntemi olgusal gerçekliğe daha yakındır. Kültürel tarih uygarlık ve modernite süreçlerini de kapsamına alır. Fakat uygarlık ve modernite kültürü kültürün evrensel tarihini kapsamına almaz. Uygarlık ve modernite döneminin temel kategorileri olan devlet ve ulus, kültürel tarihin ancak bir bölümü olabilir. Kültürel evrenselliği kapsayacak yetenekten yoksundur. Kürtlerin uygarlık ve ulus tarihlerinde pek yer bulmaması, tarihsiz oldukları anlamına gelmez. Kültürel tarih bağlamında yaklaştığımızda, Kürtlerin binlerce yıllık başat bir tarihe sahip oldukları görülür. Bu kültürün temel niteliği kabile ve aşiret formlarını güçlü yaşaması, tarım ve hayvancılık ekonomisinde devrimsel bir rol oynamasıdır. Verimli Hilal kültürü insanlık tarihinde ne kadar rol oynamışsa, Kürtlerin halkların kültürel tarihindeki rolleri de ona denktir. Tarihte mezolitik ve neolitik dönemlerin (M.Ö. 15000-3000) merkez kültürüdür. Çin'den ve Hint'ten Avrupa'ya kadar tüm neolitik toplum kültürlerini beslemiştir. Kültürel yayılmanın izlerini hem genetik hem de etimolojik yöntemlerle bu alanlarda tespit edebilmekteyiz. Yaklaşık ve tespit edilebildiği kadarıyla Verimli Hilal merkezli on iki bin yıllık bir kültürel önderlik söz konusudur. İnsanlık tarihinde hiçbir kültürün bu denli uzun ve kapsamlı, güneş gibi aydınlatıcı, ısıtıcı ve besleyici bir rol oynadığına tanık değiliz. Varsa da, rolleri sınırlı ve yüzeyseldir.

M.Ö. 3000'lerde başladığı tespit edilebilen Sümer uygarlığı ile Mısır, Hint ve Çin uygarlıklarını Verimli Hilal'deki köklerinden yoksun düşünmek mümkün değildir. Sadece temel uygarlıkların oluşumunda değil, binlerce yıl sürdürülmelerinde de Verimli Hilal kültürünün ana kaynak rolü oynadığı tartışmasızdır. Bilindiği üzere, uygarlık kültürleri ancak neolitik kültürün verimli ortamında gelişebilirler. Kendi başlarına sıfırdan başlayan inşa yetenekleri yoktur. Verimli Hilal'deki Mezopotamya neolitiği neredeyse tek başına ilkçağ uygarlığına (M.Ö. 3000 - M.S. 500) beşiklik etmiştir. Mezopotamya merkezli uygarlık da dünya uygarlıklarının belli başlı olanlarına M.Ö. 3.000'den M.Ö. 300 yıllarına dek merkezlik yapmıştır. ABD'nin daha

yüz yılı bile bulmamış hegemonyasıyla karşılaştırırsak, aralarındaki muazzam farkı daha iyi kavramış oluruz.

Kürt neolitiğinin bu tarihsel rolü önemlidir. Merkezî uygarlık sisteminin (beş bin yıllık bir sistem) Mezopotamya kökenliliği ve üç bin yıllık merkezî önderliğinde yaşanması, neolitik kültürün öneminin daha iyi kavranmasını mümkün kılar. Kültürleri ve uygarlıkları halkların adıyla belirlemek abartma olabilir, dolayısıyla doğru bir yöntem olmayabilir. Fakat en azından prototip aşamasındaki rollerinden bahsetmek doğrudur. Tarihleri sadece tanınmış bazı imparatorluklar ve hanedanlıklarla tanımış olmamız gerçeğin ifadesi için yeterli değildir. Yine tanınmış bazı kavimlerle tanımlamak da çok yetersizdir. Hele tanınmış modernite uluslarını tarihin taşıyıcı gücü olarak tanımlamak, tarihte en büyük tahrifatın yapılması anlamına gelir. Tikel-evrensel bağını kurmayan, daha çok ideolojik hegemonyalardan miras kalan bu tarihsel zeminler aşıldığında, daha doğru bir insancıl toplumsal tarihle karşılaşırız. Tarihsiz bırakılan halklar ve emekçilerin tarihini ancak bu yöntemle inşa edebiliriz.

Kültürel tarihle demokrasi ilişkisi sosyolojide pek işlenmeyen bir konudur. Asıl demokratik kriter uygar olmakla değil, uygarlık karşıtlığıyla bağlantılıdır. Bir toplumun uygarlık güçlerine karşı gösterdiği direnç en önemli demokratik kriterdir. Liberalizm ise bunun tersini iddia eder. Demokrasi için uygarlaşmayı şart koşar. Uygarlaşmamış kültürlerin özünde güçlü bir demokratik gelenek vardır. Devlet formunun antitezi olarak var olan yönetimler demokratiktir ve bu özelliğiyle güçlü bir demokratik gelenek oluştururlar. Kent surlarının gerisinde sınıflaşmaya karşı direnen ve günümüze kadar devam eden kabile ve aşiret toplulukları, dinsel ve mezhepsel cemaatler, devletsiz halklar ve uluslar demokrasinin güçleridir. Sistematik olarak anti-uygarlık demokratiklidir. Marksizm'in ve liberal ideolojilerin demokrasiyi kent, sınıf ve devlet bağlamında kavramlaştırma ve kurumlaştırmaları büyük bir çarpıtmadır. Kent, sınıf ve devlet kapsamına alınan demokratik sistem iğdiş edilmiş, demokratik kültürün içeriği boşaltılmış, hâkim kent ve sınıfın devlet egemenliği altına alınarak boşa çıkarılmıştır. Uygarlık esas olarak demokratik kültürün zıddı olarak gelişen bir sistemdir.

Kürt kültürünün uygarlıklar karşısındaki konumunu değerlendirirken, yukarıda tanımlamaya çalıştığımız diyalektik bağı hep göz önünde tutmak

gerekir. Sümer uygarlık kültürüne karşı Kurtilerin hep direniş halinde olduklarını gözlemlemekteyiz. Bunu özellikle Dağ Tanrıçası'nın (Ninhursag) söz konusu edilen mitolojik anlatılarından izlemek mümkündür. Gılgames Destanı özünde Sümer uygarlaşmasına karşı direnen Kurtilerin özgürlük ve varlıklarını koruma mücadelesini ifade eder. Uygarlığın Kurtilerin içine sızması sadece direnişle karşılaşmaz; kendi zihniyet ve kurumsal temellerini de atar. Uygarlık kültürü genelde olduğu gibi pazar etrafında kentlerin kuruluşuyla neolitik toplumu etkisi altına alır. Somut olarak M.Ö. 4300'lerden itibaren Aşağı Mezopotamya kökenli El Ubeyd kültürünün Yukarı Mezopotamya kültürünü etkilediğini tespit edebilmekteyiz. El Ubeyd kültürü, güçlü hanedanlar etrafında oluşan hiyerarşik toplumla daha önceki kabile kültüründen ayrışır.

Daha eşitlikçi kabile kültürüyle sınıflaşmaya başlayan hiyerarşik kültür arasındaki ilişki ve çelişkiler Hurrilerin oluşumunda önemli rol oynar. Hurriler de tıpkı Kurtiler gibi aynı kökenden (Sümerce'de 'Kur' ve 'Ur' kelimeleri 'Dağ' ve 'Tepe' olarak kavranabilir) gelmektedir. Toros-Zagros sistemindeki dağ ve tepeliklerde yoğunlaşan toplum, adları her iki kelimededen türetilen aynı toplulukları ifade etmektedir. Kabileyle iç içe gelişen hanedan kültürü, Kurtlerin geleneksel kültürünün önemli bir parçası haline gelir.

M.Ö. 2000'lerden itibaren Hurrilerin (Kurti) uygarlık yolunda önemli adımlar attıkları ve Gudea Hanedanlığı'yla Sümer kentleri üzerinde (M.Ö. 2150-2050) hâkimiyet kurdukları tespit edilebilmektedir. M.Ö. 1600'lerden itibaren de İç Anadolu'da Hititler ve Yukarı Mezopotamya'da Mitanniler adıyla iki komşu ve akraba imparatorluk tesis ettikleri görülür. Hitit ve Mitanni kültürü, Sümer kültürünün etkisindeki Hurrilerin tarihe geçen en önemli ve güçlü uygarlaşma örneğidir. Her iki gücün özellikle dönemin Sümer kültürü üzerine kurulan Semitik kökenli Babil ve Asur güçlerine karşı birleştikleri, M.Ö. 1596'da Babil kentini işgal ettikleri görülmektedir. M.Ö. 1500-1200'lerde, Ortadoğu'nun en etkili uygarlık güçleri olarak, Mısır uygarlığı üzerinde de etkili olabilmişlerdir. Meşhur Nefertiti (Mısır'a gelin giden Mitannili prenses) kimliği, bu etkinin ne denli güçlü olduğunu kanıtlamaktadır. Asurluların M.Ö. 1200'lerde yükselen gücü karşısında Hurrilerin uygarlık gücü olarak dağıldıkları, döndükleri eski kabile kültürünü uzun süre yaşadıkları anlaşılmaktadır. Nairi Konfederas-

yonu (M.Ö. 1200-850; Nairi Asurcada Nehir, Su Halkı anlamına gelmektedir) adıyla gevşek kabile birlikleri halinde yaşadıkları tespit edilebilmektedir. Bu dönemlerde imparatorluk gibi güç merkezleşmelerinin öncesinde ve sonrasında sıkça gevşek konfederasyonların kurulduğuna tanık olunmaktadır.

Ünlü Urartu Krallığı (M.Ö. 850-600), geleneksel Aşağı ve Yukarı Mezopotamya kültürleri arasındaki ilişki ve çelişkilerden doğan diğer önemli bir örnektir. Uygarlıkta özellikle demircilik sanatıyla öne çıkmaktadır. Muhtemelen Hurri kökenliliği de bulunan ve bugünkü Ermenilerin o dönemdeki temsilleri olan kültürel öğelerin sentezinden oluşan Urartu kültürü, merkezî uygarlık sisteminin güçlü bir halkasını teşkil eder. Dönemin hegemonik gücü olan Asur İmparatorluğu'na karşı koyabilen, ayakta kalan ve zaman zaman Asurluları geriletken tek güçtür. Kürt ve Ermeni kültürü başta olmak üzere, bölgenin tüm kültürel zihniyet ve yapılanmalarında güçlü bir etkiye sahiptir. Zagroslardan Asur'a karşı yaklaşık üç yüz yıllık bir direnmeden sonra M.Ö. 612'de Asur'un başkenti Ninova'yı yakıp yıkan Med (Asurluların Hurrilere taktığı bir ad olsa gerek) Konfederasyonu bir imparatorluğa dönüşür. Kısa süren imparatorluk döneminin ardından, hanedan entrikaları sonucunda M.Ö. 550'lerde Fars Akhamenit soyundan kralların eline geçen bu imparatorluğun en etkili kültürünü yine Med kültürü oluşturmaktadır. Özellikle askeri sanatta böyledir. Pers İmparatorluğu adıyla Ege denizinden Hindistan içlerine, Mısır'dan bugünkü Türkmenistan'a kadar uzanan tek cihanşümul güç haline gelir. Merkezî uygarlık sisteminin en güçlü halkalarından biridir. M.Ö. 330'da İskender'in eline geçinceye kadar iki yüz elli yıl boyunca dünyanın tek hegemonik gücü olmuş, uygarlık kültüründe derin izler bırakmıştır. Roma uygarlığını doğuran özünde Med-Pers uygarlığıdır. İskender'in fethinden sonra aracı halka olarak kurulan krallıklar, giderek Sasaniler (Perslerin devamı; M.S. 216-650) ve Roma (M.Ö. 500-M.S. 500) arasındaki çatışmaların yedek güçleri haline gelirler. Antikçağın son iki büyük gücü olan Sasaniler ve Romalıların birbirlerini tamamen yenemeyip yorgun düşmeleri İslamî fethin yolunu açmıştır. Arap Yarımadasındaki çok güçlü kabile kültürünü İslamî kültür adıyla birleştirme hünerini gösteren Hz. Muhammed'le birlikte tarihin yeni bir kültürel çağı başlar.

Yaklaşık dört bin yıl süren ilköğ uygarlık kültürünün tüm önemli olayları Yukarı Mezopotamya ve yakın çevresinde cereyan etmiştir. Proto Kürt kültürü bu ikinci uzun dönemde olumlu veya olumsuz birçok gelişmeyi yaşamıştır. Hurriler, Mitanniler ve Hititlerin ilk iki bin yılda evrensel çapta etkiye yol açtıkları rahatlıkla belirtilebilir. Grek ve Roma kültürünün oluşumunda ve Batı kültürünün ortaya çıkışında esas belirleyici halka, Hurri-Mitanni-Hitit kültürüdür. Hem kendi öz yaratımlarını hem de Sümer kültür mirasını Batı'ya, Greko-Romenlere taşıyarak, merkezî uygarlık sisteminin kesintisiz sürmesinde altın halka rolünü oynamışlardır. Bu altın halkanın rolünü belirlemeden tarihin akışını izah etmek mümkün değildir. On iki bin yıllık neolitik kültür ve iki bin yıllık uygarlık kültürü tarafından beslenmeseydi, herhalde bugüne damgasını vuran bir insanlık kültüründen bahsedemezdik.

Uygar toplumun ilk iki bin yılında Proto Kürtlerin uygarlıkla ilişkileri çok yoğun olmuştur. İki yönlü bir ilişki tüm gelişmelere damgasını vurmuştur. İlk yönüyle uygarlık kültürünün baskıcı ve sömürücü kent, sınıf ve devlet unsurlarıyla hep çatışmalı gelişmeler yaşamışlardır. Bazen sömürü ve baskının merkezlerini istila etmeye kadar varan hamleler (Babil'in fethi, Ninova'nın yıkılışı) yaparken, güçleri yetmeyince de çoğu zaman dağların fethedilmez doruklarına çekilerek (Zagrosların güney eteklerinden Dersim'e kadar benzer lehçeleri konuşan Zaza kültürü bu gelişmelerle yakından bağlantılıdır) varlıklarını korumaya, bağımsız ve özgür yaşamdan vazgeçmemeye özen göstermişlerdir. Bu kültürün izleri bugün bile oldukça etkilidir. Dağ Kürt'ü denilen kesim esas olarak bu hat üzerinde yaklaşık beş bin yıl boyunca yaşayan Hurri kökenli kabilelerdir. Hurrice bazı kelimelerin kökeniyle Zazacanın birçok kelimesinin çakışması bu gerçekliği yeterince izah etmektedir. İkinci yönü uygarlık kültürüyle geliştirilen ilişkileri olumlu değerlendirip benimseme ve özümseme temelinde olmuştur. Kürt kültüründe uygarlığın bu yansımaları kentli, sınıflı ve devletli zihniyet ve kurumların oluşması biçiminde olmuştur. Birçok örnekte karşılaştığımız "Yenemiyorsan benzeş ve öyle yen" kuralı burada bir kez daha karşımıza çıkmaktadır. Guti, Mitanni, Hitit, Urartu, Med, Pers ve Sasani örnekleri, kendilerine saldıran uygarlık güçlerine karşı kendilerini bizzat uygarlık olarak inşa edip benzeşerek yenmeyi ve ayakta kalmayı ifade etmektedir.

Proto Kürtler açısından İslamiyet'e kadar gelen iki bin yıllık ikinci uygarlık aşaması kendi kentlerini inşa ettikleri, egemen sınıflarının oluştuğu ve devletlerini kurdukları dönemdir. Daha çok dağ eteklerinde ve ovalık alanlarda oluşan bu kültürün karma bir özelliği hâkimdir: Benzeşmeye çalıştıkları uygarlıkların dil ve kültürlerini yaşayan yönetici aristokrasi ile alt sınıfları oluşturan ve kendi öz dil ve kültürlerini yaşayan kesimler. Kürt coğrafyasının ağır etkisi altında oluşan bu kültürün ikili karakteri çok az değişerek günümüze kadar varlığını sürdürecektir. Gerek dağ ve ova kültürü biçimindeki 'ikili ayrışma', gerekse ova-kent kültüründeki sınıfsal ikili ayrışma temel karakteristik özelliklerdir. Üst tabaka yabancı, işgalci ve fetihçi sömürgenlere karşı hep muazzam bir uyum gücü gösterip kendi öz kabile-halk kültürünü işe yaramaz saymış, ikinci plana atıp iç ilişkilerinde çok sınırlı ölçüde kullanmakla yetinmiştir. İçinde rol oynadığı veya bizzat kurduğu uygarlıklara kendi dil ve kültürünü egemen kılmak için çaba göstermemiş veya çok az göstermiştir. Gutilerden Eyyubilere kadar bu hep böyledir. Kentli ve devletli bu egemen zümre, belki de hiçbir toplumda olmadığı kadar geleneksel Kürt kültürel varlığına karşı olumsuz rol oynamıştır. Yabancı dil ve kültürler içinde erimenin doğurduğu yüksek sınıfsal ve ailesel çıkarlar şüphesiz bu olumsuzlukta belirleyici olmuştur. Kendi içine kapanan Dağ Kürti'nin ve alt tabakanın çoğunlukla değişmeyen kabile ve aile kültürü binlerce yıl varlığını ancak içine kapanarak erimeden günümüze kadar taşıyabilmiştir. Bu iki kültürel kesim arasında dağlar kadar bir uçurumun oluşması, gerçek Kürtlük-sahte Kürtlük biçiminde köklü bir ayrışmaya yol açmıştır. Kapitalist modernite döneminde neden güçlü bir milliyetçi Kürt burjuvazisinin oluşmadığının kökeninde bu tarihsel gerçeklik yatar.

Neolitik dönemde ve ilkçağlarda çok güçlü yaşanmış bir Proto Kürt kültürel olgusundan bahsetmek gerekir. Birer tarihsel olgu olan toplumsal gerçeklikler bu çağlarda kendilerini tam farklılaştırıp kimlik kazanmış halk veya kavim gerçeklikleri biçiminde sunamazlardı. Henüz bu aşamaya gelinmemiştir. Halk veya kavimsellik açısından neolitik dönem ve ilkçağların görünümü kabile, aşiret ve hanedan birlikleri biçimindedir. Dinsel ve mezhepsel birlikler bile henüz tam anlamıyla oluşmamışlardır. Kabile, aşiret ve hanedan bilinç biçimleri bu dönemin en gelişmiş toplumsal bilinç biçimleridir. Neolitik çağ kabilenin görkemlilik çağıdır. Her kabile bir to-

temle temsil edilir. Totem kabilenin kimliğidir. Urfa Göbeklitepe'deki tapınak muhtemelen en güçlü kabilenin din-tanrı merkezidir; yörenin en güçlü kabilelerinin ortak dinî merkezidir. Dikilitaşlardaki hiyeroglif benzeri işaretler her bir kabilenin soy kütüğü olarak da okunabilir. Piramit, ziggurat ve Kâbe'nin, yani ilkçağın temel iki uygarlığı olan Mısır ve Sümer uygarlıklarıyla ortaçağın İslam uygarlığının din merkezlerinin, tanrı evlerinin ilk örneği, prototipidir. Bu nedenle tarihsel önemi büyüktür. Hz. İbrahim'in Urfa'dan çıkış yapması ve üç tek tanrılı dine atalık etmesi tesadüfî veya rastgele bir olgu değildir. Tespit edilebildiği kadarıyla en az on iki bin yıllık geçmişi olan Urfa yöresindeki dinsel merkez kültürünün bir sonucudur. Sadece Göbeklitepe'deki tapınak sistemi belki de o çağın tespit edilebildiği kadarıyla üç bin yıllık dinsel Kâbe'si rolünü oynamıştır. Harran'ın da benzer rolünden bahsedilebilir. Muhtemelen henüz keşfedilmemiş birçok merkez vardır. Siverek'te Nevala Çori'deki tapınak kültürü de on bir bin yıl öncesine kadar gidebilmektedir.

Neolitik dönem kabilelerinin her birisinin genellikle bir hayvanı kendilerine totem seçtiklerini biliyoruz. Totem kabilenin bir nevi soyadı, kimliğidir derken, kabile bilincinin bir nevi ilk biçimlerini de tanımış oluyoruz. Nasıl bugünkü ulus-devletler bayraklarıyla kendilerini temsil edip kimliklendiriyorlarsa, kabile birliklerinin totemleri de aynı anlamı ifade etmektedir. Nasıl BM'deki bayrak sayısı kadar ulus-devlet temsil ediliyorsa, dinsel tapınak merkezlerindeki totemlerle de dönemin güçlü ve nam salmış kabileleri temsil edilmektedir. Aralarındaki fark özde değil hacimleriyle ilgilidir. Totemin belli bir tabu, tapınma özelliğini taşıdığını biliyoruz. Toteme tapınma kabilenin kendini kutsallaştırma, yüceltme, böylelikle uzun vadeli güvenceli bir yaşama kavuşturma arzusunu ifade etmektedir. Ölüm sonrası yaşam inancı atalara duyulan büyük bağlılığın sonucudur. Varlıkları onlarla özdeştir. Atalarına saygıları ve bağlılıkları, kendilerini ölüm sonrasındaki bir sonsuz yaşam inancına götürmektedir. Daha sonraki tek tanrılı dinler bu kabile inancının, din ve tanrı anlayışının gelişmiş biçimidir.

Urfa yöresindeki neolitik dönem ve uygarlık çağlarının kabile kültürünü çözümlmek, yaklaşık on beş bin yıllık bir tarihi bulunan bu kültürün neden bu denli direngen ve kalıcı olduğunu ortaya koyabilecektir. Halen çok güçlü olan dinsel duygular ile aile ve namus anlayışlarının kökeninde de

bu en eski kabile kültürünün kolay silinmez izleri bulunmaktadır. Namus ve kan davasının halen çok güçlü olan varlığı da yine bu kültürel toplum gerçeğinin bir sonucudur. Toplumsal kimliğe kazanmış yasalar kolay kolay silinmez ve etkisini yitirmez.

Kabilenin kültürel varlığının doğurduğu duygu ve düşünce dünyası asla küçümsenemez. Halen insanlığı ayakta tutan bilinç bu kültürel varlığın derin izlerini taşımaktadır. Sanat, bilgi, felsefe, din ve mitolojiyle dile getirilen, duyumsanan belli başlı tüm bilinç biçimlerinin kaynağında kabile kültürü vardır. Kabile kültürünü dile, duyguya getirmeyen hiçbir mitoloji, din, felsefe ve sanat ekolü yoktur. Mitolojik, dinsel, felsefi ve sanatsal farklılıkları derinliğine araştırdığımızda, her bir farklılığın temelinde kabileleşme varlığı görürüz. Daha sonraki kavim ve ulus bilinçleri, çoklu kabile birliklerine dayalı olarak geliştirilen kabile bilinçlerinin türevleridir. Örneğin tarihte en çok karşımıza çıkan İbrahimî dinlerin, bu dinlerin mezhepleri ve tarikatlarının, en son dinsel milliyetçilik olarak uluslaşmalarının temelinde İbrani Kabilesi (Hz. İbrahim'in kabilesi) yatmaktadır. Bu dinler, mezhepler ve uluslar ortaya çıkmadan önce, gerçekliklerinin potansiyel gücü İbrani kabilesinin Verimli Hilal ve Mısır uygarlıkları arasındaki dolaşımından kaynaklanır. İbrahimî devrimin temelinde, Urfa yöresindeki tapınak merkezinde biriktirilen kabile totemleri olan put-tanrıları kırıp, yerine daha kavramsal bir kabile inancını yerleştirmesi yatmaktadır. İsevî din bunu yoksullaşmış kabileler ve köle döküntüleri adına dönüştürmüştür. Hz. Muhammed'in başardığı din olan İslamiyet ise, aynı şeyi Bizanslılar ve Sasaniler arasında sıkışan ve başta Arap kabile dünyası olmak üzere benzer yaşamları olan diğer kabileler dünyası için gerçekleştirmiştir. Yoksullaşmış kabileler ve sığınacak vicdan arayan köleler yığını olmadan Hıristiyanlığı, yoksul Arap kabileleri olmadan da İslam'ın çıkışını düşünemeyiz.

Hıristiyan cemaati ve İslamî ümmet, kabileler ve kabilelerden kopmuş avare insanlarla işsiz köleler ve kaçak askerlerin ortak inanç temelinde oluşturdukları yeni bilinç toplumlarıdır. Burada kabileyi aşan, sınıf temeli gelişmiş bulunan yeni bir toplum ve onun yeni inançları söz konusudur. Fakat bu yeni toplum koşullarında da kabile çok az değişikliğe tabi kıldığı varlığını güçlü bir biçimde sürdürmektedir. Söz konusu olan, krize girmiş kabile toplumunun yeni bir ideolojik ve toplumsal yapılanma temelinde dönüşümüdür; kabilenin kendi öz birimi içinde bulamadığı çözümü, dışa-

rıda kabile demokrasisinin inkârı temelinde vücut bulan şehir, sınıf ve devlet kültürünün gelişimi içinde bulmaya çalışmasıdır.

Kabile çağında sayıları artan ve hacimleri büyüyen kabilelerin krize girmeleri söz konusudur. Kriz döneminde iki anlayış belirir: Birincisi, yoksul kabile tabanı bölünerek ve özgürlüğünde ısrar ederek yaşamak isterken, kabile hiyerarşisi hâkim hanedan olarak kabilenin yoksullaştırılmış tabanından kopup, genellikle uygarlık dini dediğimiz ideolojik çıkışlarla kendini yeni devlet toplumu olarak örgütler. Eski kabile kültürü uygarlık kültürüne yenik düşmüştür. Bu dönüşümle iç içe olan gelişme kentleşme, sınıflaşma ve devletleşmedir. Uygarlığın kabile kültür krizine bulduğu temel çözüm budur. Tarihte çokça tartışılan ve Marksist'lerin çokça paylaştığı düşünce, bu dönüşümün ileriye doğru atılan dev bir adım olduğudur. Uygarlaşma hep ilerleme ve üstün yaşam biçimi sayılmıştır. Marks ve Engels bu dönüşüme tarihsel materyalizm perspektifiyle kanunsal bir zorunluluk atfetmişler, tarihin ileriye yönelik dev bir adımı olarak değerlendirmişlerdir.

Ben bu anlayışı eleştiriyorum. Kabile toplumunda yaşanan, krizin zorunlu bir aşaması olarak değerlendirilemez. Yaşanan şey hiyerarşik unsurların sınıfsal tercihidir. Kabile demokrasisi, özgürlüğü ve eşitliğinin geriletilmesi pahasına sağlanan bir değişim (Gelişme diyemiyorum) olduğu için, görelî olarak muazzam bir gerileme, insanlık için bir düşüş adımıdır. Tarih hep egemen zümrelerin ideolojik bakışlarıyla kodlaştırıldığından, bu değişime zorunlu, ilerletici, hatta devrimci gelişme diyoruz! Doğrusu, bunun zorunlu olmayan ya da zorunluluğu bulunmayan gerici, düşürücü ve devrim karşıtı bir adım olduğudur. Tarihin anlatılmayan diğer yüzü olan, kendi hiyerarşik hanedancı elitlerinin ihanetine karşı hep mücadele eden, kabilenin demokratik, özgür ve eşitlikçi yapısında ve bilincinde ısrar eden kültür ilerleme ve gelişmeyi temsil eden asıl güçtür. Tarihin bu kültür tarafından bilimsel olarak sistematik biçimde ifade edilmemesi bir eksiklik olabilir. Ama bu gerçeklik böylesi bir tarihin mevcut olmadığını göstermez; tersine yazılmadığını, yazılsa bile bastırıldığını ve propagandasının güçlü yapılmadığını gösterir. Egemen zümrenin, ideolojik tekeller ve sömürü tekellerinin geliştirdikleri uygarlık krize çözüm olmamış; kendini hep toplumun sırtında kanser uru gibi büyüten kentleşme, sınıflaşma ve iktidarlaşmayla günümüze doğru en büyük kriz kaynağına dönüştürmüştür.

İnsanlık eğer yaşayacaksa, tarihsel kriz toplumuna karşı kabile çağındaki demokratik, özgür ve eşitlikçi kültürü uygarlık boyunca kazanılan zihinsel ve kurumsal gelişmeler temelinde yeniden yaşamsal kılarak bunu başaracaktır.

Proto Kürtlerin neolitik kültür ve antikçağ kültüründen kalan en değerli mirası olan kültürel varlığı demokratik modernite bilinciyle bütünleştiginde, günümüz Ortadoğu krizinden çıkışta tarihine ve kimliğine uygun bir gelişmenin sahibi olabilecektir.

2- Kürt Varlığı ve Gelenek

Kürt varlığının gerçekleşmesinde Zerdüşt geleneği önemli bir rol oynar. Bu gelenek tek tanrılı İbrahimî dinlerle putatapar (totemik) dinler arasında tarihsel geçiş halkasıdır. Kabile kültürlerinde egemen din anlayışı olan totemik yapıları ilk defa tabusal olmaktan çıkarıp ahlâki-kavramsal bir temele dönüştüren Zerdüştlük ilk büyük dinsel-ahlâki devrimdir. Arap kabilelerine dayalı İslamî çıkışa benzeyip onu önceler. Proto Kürt Med kabilelerinden inanç ve ahlâk temelli daha üst bir birlik ortaya çıkarmayı hedefler. Kabile toplum krizine demokratik yanı ağır basan bir çözüm geliştirir. M.Ö. 1000'lerde varlığını görünür kılan bu inanç sistemi, Zerdüşt (M.Ö. 6. yüzyıl) ile etkili bir toplum sistemi geliştirir. Zerdüşt devriminde önemli olan, dar kabile ve hanedan birliklerini ilk defa aşip, tüm Med kabileleri arasında ortak bir üst kimlik inşa etmesidir. Mağî denilen rahipler (bilge insanlar) yeni toplumun çok etkin güçleridir. Zerdüştlük muazzam bir toplumsal enerjiye yol açar. Bir araya gelmeleri çok zor olan kabileleri ortak dinî-ahlâki inanç temelinde bir araya getirmeyi başarması, tarihin üzerinde yeterince durmadığı büyük bir devrimdir. İslamiyet ve Hıristiyanlıktan daha az etkili değildir. Hatta İbrani kabile geleneğinin oluşumunda da temel kaynak rolündedir. Med Konfederasyonu'nu mümkün kılan temel harçtır. Pers Akhamenit Hanedanlığı'nın özünde daha demokratik muhtevalı Med Konfederasyonu'nu entrikalarla ele geçirmesi ve tarihin en büyük imparatorluğunu kurması da Zerdüştî toplumsal gelenekle yakından bağlantılıdır. Geleneğin saptırılıp demokratik özünden boşaltılması, İran merkezli uygarlık geleneğiyle sonuçlanmıştır.

Aryen imparatorluk geleneği, tarihte demokratik muhtevalı kabile kültürünü kendi yönetim çarklarında en çok kullanma ustalığına sahiptir. Demokratik muhtevayı uygarlık sisteminde eriterek tarihin en güçlü monarklarını yaratmakla övünür. Batı'da Atina demokrasisine karşıt bir Doğu despotizm geleneği olarak, günümüze kadar kendini pekiştirip sürekli kılabilmiştir. Atina demokrasisinin yol açtığı felsefi bilinç Batı uygarlığının oluşumunda temel kaynak rolünü oynarken, Pers saraylarındaki despotizmin içini boşalttığı Zerdüş geleneği sadece İskender'in ordularına yenilmekle kalmamış, Doğu toplumlarının kültürel birikimlerini de heba olmaktan kurtaramamıştır: Tıpkı Osmanlı despotizminin geriye kalan İslamî kültürel birikimleri kapitalist Batı uygarlığına karşı koruyamaması gibi. Êzidi Kürtlerinde neredeyse kurumaya yüz tutmuş bu tarihsel demokratik gelenek araştırılmaya değer önemli bir konudur. Êzidi Kürtlerle Alevi Kürtler yakından gözlemlendiğinde, özellikle kadınlarında temsilini bulan Zerdüşî kültürün demokratik, özgür ve eşitçi özellikleri rahatlıkla fark edilebilir. Tüm bastırılmışlıklarına rağmen, doğayla bütünleşmiş, açık sözlü ve cesur yanları dikkate değerdir.

İslamiyet'e kadar otantik özelliklerini büyük oranda koruyan Kürt kültürel gerçekliği üzerinde yürütülecek araştırmalar sadece Kürtlerin tarihini aydınlatmakla kalmayacak, evrensel tarihin binlerce yıl sürmüş dönemlerini de aydınlatacaktır. Günümüzde her ne denli silik kalmış olsalar da, tarihleri konusunda yapılacak araştırmalar Kürtlerin demokratik uygarlık tarihinin de temel kilometre taşları olduklarını kanıtlayacaktır.

3- Kürt Varlığı ve İslamî Gelenek

İslamî Rönesans'ın tüm geleneksel Ortadoğu kabile kültürü ve uygarlık sistemi üzerinde dönüştürücü etkisi olmuştur. Değişimle içte kabile toplum krizi İslam ümmetçiliğini geliştirme, dışta Bizans ve Sasani imparatorluk krizleri daha evrensel İslamî sultanlığı inşa etme temelinde aşılmaya çalışılmıştır. Böylelikle iki köklü çelişki hem tekil hem de evrensel düzeyde İslamî sentezle aşılmaya, yeni ideolojik ve yapısal düzenlemelerle giderilmeye çalışılmıştır. Ortaçağ uygarlık sistemi denilen olgunun temelinde İslamî çıkış yatmaktadır. İslam'ın ümmet ve saltanat geleneğinin tarihte çok etkili olması bu yeni çağ özelliğinden ileri gelmektedir. Bir nevi erken

kapitalist modernite rolünü oynamıştır. Adeta Batı Avrupa kapitalist modernitesinin bir ön habercisi, düşük doğmuş ölü çocuğu konumunda kalmıştır. İslamî uygarlık olmadan Avrupa uygarlığının doğuşunu beklemek veya düşünmek yanlıştır.

İslamiyet'in geleneksel kabile kültürü ve uygarlık sistemi üzerindeki etkisi devrimsel önemdedir. Belki de kabile kültüründe yüzyıllarca yaşanan krize en etkili devrimsel yanıttır. Arabistan Yarımadasındaki Arap kabileleri yüzlerce, hatta binlerce yıl kendi aralarında bitmez tükenmez bir çatışma ortamına girmişlerdir. Kabile kültüründe büyük bir yozlaşma yaşanmaktadır. Kadın düşürülmüş, kız çocukları diri diri gömülecek kadar değersiz addedilmiştir. Bu kültür çözüm olarak klasik toplumu besleyecek koşullardan yoksundur. Kısacası ne geleneksel kabile federasyonları ne de geleneksel köleci iktidar yapılanmalarıyla krizin önüne geçilebilmektedir. Hz. Muhammed'in oldukça pratik, ideolojik ve politik önerileri bu ortamda ilaç gibi etkili olmuştur.

Muhammedî devrimin temel özelliği, kabile toplumunun üstünde yeni bir topluma evrilmeden ve yanı başındaki Bizans ve Sasani İmparatorluklarının buyruğuna girmeden, ikisini de aşan yeni politik bir sisteme cesaret etmesi, kendini buna ehil ve yetkili kılmasıdır. Allah kavramını o kadar yüceltmesinin temelinde bu iki devrimsel olgunun, İslamî ümmet toplumluluğu ve politik kültürünün doğması yatar. Allah kavramının sosyolojik ve tarihsel çözümlenmesi bilimsel bir biçimde yapıldığında, bu iki olgunun önemiyle bağı daha net ortaya çıkacaktır. Allah kelimesinin taşıdığı doksan dokuz tür anlam, aslında siyasal, sosyal ve hatta ekonomik manifesto-yu dile getirmektedir. Zaten kendisini 'elçi', 'beyan edici' olarak tanımlaması, arkasındaki tarihsel ve toplumsal sentezin yeni kimliğini gayet iyi ve güçlü biçimde açıklamaktadır. Allah kavramının evrenselliği, cihanşümulluğu, haberdarlığı, bilinçliliği, affediciliği, cehennem ve cennet ödülleriyle uyarıcılığı ve mükâfatlandırıcılığı yeni sistemin kimliğini buyurur gibi sunmaktadır.

K. Marks ve F. Engels'in kaleme aldıkları **Komünist Manifesto** neyse, Hz. Muhammed'e indirildiği söylenen Allah'ın Kuran'ı da odur. Birincisi bilimsel Avrupai, ikincisi dinsel ve Doğu'ya özgü kodlarla beyan edilmiştir. Sosyalist toplum ve proletarya diktatörlüğü denen olguların İslamiyet'teki karşılığı ümmet toplumu ve İslamî sultadır. Ümmet toplumundaki enter-

nasyonalizm, özgürlük ve eşitlik temaları, sosyalist toplumdaki enternasyonalizm, özgürlük ve eşitlik temalarından daha zayıf değil, daha güçlü ve sistematik olarak dile getirilmiştir. Yine İslamî sulta anlayışı, sosyalist diktatörlük anlayışından daha az sistematik değildir. Reel sosyalizmdeki gibi her iki olgu da yüzlerce yıl sistemlice geliştirilmeye çalışılmıştır.

Uygurluk tarihinde her devrimin başına gelen ikilem İslamî devrimde de güçlü biçimde yaşanmıştır. Gerçekleşmesinden kısa bir süre sonra, devrimin demokratik doğrultuda mı, yoksa iktidar-devlet doğrultusunda mı yaşanacağı temel sorun olmuştur. İslamiyet'in doğuşundan itibaren her iki eğilim de kendisini güçlü bir biçimde hissettirmiştir. Kabile üst tabakası ve iktidar heveslileri devrimi hızla İslamî saltanat haline getirmeye çalışırken, kabile alt kesimi ve köle unsurlar demokratik doğrultuda geliştirmeye büyük çaba gösterdiler. Hâkim kabile olan Kureyş'in üst tabakası, Muaviye önderliğinde, İmam Ali'nin daha çok orta yolcu nitelikteki demokratik çıkışını önlemeye çalıştı. Muhammed'in ölümünden sonra, ilk üç halife olan Ebubekir, Ömer ve Osman, İmam Ali ile aralarındaki çelişkidenden ötürü geçiş aşamasında (M.S. 632-656) halifeliği (Muhammed yardımcılığı, artçılığı) sırasıyla üstlenmek durumunda kaldılar. Bu dönemde demokratik (şabiye) gelenekle iktidarcı gelenek (sulta) arasında yoğun bir çatışma yaşandı.

Bu çatışma İslam'ın iç savaşının bir nevi ilk örneğini temsil etti. İmam Ali'nin (Hz. Muhammed'in damadı, ilk Müslimlerden) çizgisi, sanılanın aksine radikal sol, uç veya demokratik (şabiye) olmayıp, mutedil bir orta yolculuk biçimindedir. Gerçek radikalizmi ve demokratizmi Hariciler temsil etmektedir. Hariciler kabilelerin en yoksul kesimlerinden oluşmaktadır. Ali'nin denge durumunda (Siffin Savaşındaki durum) hakemlik kurumuna razı olması, hem arkasındaki radikallerin (Haricilerin) ayrılmasına ve yeni bir mezhep (ilk mezhepsel oluşum) oluşturmasına, hem de Muaviye'nin daha ustalıkla iktidar hesapları yapmasına yol açtı. Sonuçta iktidar yanlıları devrimden galip çıktı. Bu üç ana akım kendilerini değişik adlar ve kavramsal içeriklerle İslamiyet'in zaferinden günümüze kadar taşımışlar, kendini aşırı tekrarlayan bir kısırdöngüyü tarih boyunca Ortadoğu toplumlarına yaşatmışlar; büyük iktidar savaşlarına, kanlı hanedan çatışmalarına, mezhep kavgalarına ve itikat ayrılıklarına yol açmışlardır. Sonuç, sayısız iktidarcı devletçikler, imparatorluklar, mezhepler ve tarikatlar temelinde

kabile toplumsal krizinden daha ağır bir İslamîk toplum (ümmet) krizine geçiş olmuştur. Günümüze doğru Batı kapitalist hegemonyacılığına karşı ağır yenilgilere uğramasının ve altından çıkılması zor bir güncel Ortadoğu topyekûn toplumsal krizinin yaşanmasının temelinde bu tarihsel gerçeklik yatmaktadır.

Kürt kültürel varlığı da yanı başındaki İslamî çıkıştan şiddetle etkilendi. Daha çok da Saltanat İslam'ının yıkıcılığıyla karşılaştı. Emevi hanedanlık ve sultanlık rejimi, İskender'in fetih ve tahrip tarzına çok benzer bir biçimde giriştiği kanlı geçen fetih savaşlarıyla Kürt topraklarını kısa sürede sultası altına aldı. Özellikle Zalim Haccac gibi komutanlar, eli kılıç tutan tüm Kürtleri katledip, kadınlarına ve çocuklarına toptan el koydular. Kürtlerin karşılaştığı bu tip istilaların tarihte bilebildiğimiz ilk örneği, Gılgamesh Destanı'na konu olan bugünkü Irak'ın (Irak adı ilk kent devleti Uruk'tan kaynaklansa gerek) kuzeyinde ve doğusundaki ormanlık ve dağlık sahaya işbirlikçisi Enkidu'yla birlikte gerçekleştirdiği ve kan döktüğü (Öldürülen canavar Humbaba, aslında kabile şefi konumundaki bir figür olarak anlaşılmalı) seferdir. Kürtlerin saltanat İslam'ına karşı tavrı derinden bir ikileme yol açan tarzda olmuştur. Geleneksel aşiret hiyerarşisi, bağlı olduğu İran-Sasani İmparatorluğu'nun yenilip çözülüşüyle birlikte, yeni efendilerine sadakat göstermekte gecikmedi. İktidar denilince hep işgalci efendiye uşaklığı aklına getiren Kürt işbirlikçi zümresi, süreç içinde Emevi Hanedanlığı'yla önce bütünleşti, giderek gönüllü asimilasyonla Araplaştı.

İktidar işbirlikçisi Kürt elidinin Araplaşma öyküsü hayli ilginçtir. Binlerce yıl işbirliği ettiği ve etnik açıdan akraba olduğu İran imparatorluk kültürü içinde dil ve kültür varlıklarını önemli oranda koruyan bu kesimin hızla Araplaşmayı seçmesi, sınıfsal oluşumuyla yakından bağlantılıdır. Araplaşma öncesi Kürt hiyerarşik önderleri kabile kültürüyle hala yakın bağ içindeydiler, aynı kabile ve aşiretin mensuplarıydı. Dolayısıyla sınıflaşma zayıftı. Çıkarları sınıflaşmadan ziyade, kabile ve aşiret içinde hiyerarşinin üst tabakası olarak kalmalarını daha yararlı ve gerekli kılıyordu. Aşiret kültürel bağlarını yitirip yalnız birey veya aile olarak yabancı hâkim hanedanlık kültürü içinde erimeleri çıkarlarına uygun değildi. Böyle bir durumda her şeylerini yitirebilirlerdi. Önlerinde bunu kanıtlayan çok sayıda tarihsel örnek vardı. Kürt kabile ve aşiret gerçekliği kendi kültürüne çok katı bir biçimde bağlı olup, dış güçlerle bütünleşmeyi ve asimilasyonu olanaksız

veya istisnai kılıyordu. Bunun yanı sıra tarihsel olarak sınıflaşmanın maddi koşullarının fazla gelişmemiş olması (kent ve devlet kültürüyle az karşılaşmış olmaları) ve en önemlisi, dıştan kaynaklı işgalci, fetihçi ve sömürgeci istilalara karşı sürekli mücadele içinde olmaları bunda önemli rol oynamıştı.

Arap Emevi Hanedanlığı'ndan kaynaklanan işgal döneminde hem tarihsel hem de toplumsal bakımdan bir farklılaşma yaşanıyordu. İslamî sultayla birlikte Arap kabile üst tabakası kendi kabilesinin alt tabakasından koparak hızla yeni bir egemen sınıf haline geliyordu. Derin bir sınıflaşma söz konusuydu. Emeviler döneminde çok güçlü bir İslam-Arap aristokrasisi oluşmuştu. Ortadoğu kültüründe ilk defa geleneksel köle-efendi ilişkisini aşan ve Avrupa'da daha sonra gelişecek olan serf-senyör ilişkisine benzeyen yeni türden bir bey-maraba (mevali) ilişkisi oluştu. Klasik köleliğe nazaran daha katlanılabilir sınıfsal ilişkilerin oluşumu, İslamî sultanın en önemli çıktısıdır. İslamî iktidarın yeni sınıf düzeni söz konusudur. Bunun önderliğini yapan güç Emevi Hanedanlığı'dır. Emevi hanedanları kendilerine hizmet etmeleri için kısa süre içinde saraylarını Bizans ve Sasani saltanat artığı bürokratlar ve sınıfsal işbirlikçilerle doldurdular. Fethettikleri tüm kültürlerin üst tabakaları, bu tarihsel toplumsal yeni sınıflaşmayı kendi çıkarlarına son derece uygun bularak, işbirlikçi temelde de olsa hızla aristokratlaştılar. Bunlar hâkim hanedan aristokrasisi ile çok sayıda evlilik bağı kurdular. Çocuklarını resmi Arap dil ve kültürüyle eğittiler. Kendi kabile dil ve kültürlerinden bu sefer hızla uzaklaştılar. Eskiden çıkarlarına aykırı olan bu durum, yeni İslamî aristokrasi koşullarında son derece uygun gelmekteydi. Kaldı ki, tarihte de benzer örnekler çokça yaşanmıştı.

Resmi Akadca, Aramice ve Süryanice, Arapçadan binlerce yıl önce klasik köleci imparatorlukların ortak dil ve kültürleri konumundaydı. Batı'da Grekçe ve Latincenin oynadığı rolü çoktan oynuyorlardı. Arapça ilk defa İslamiyet'le birlikte Ortadoğu kültürünün yaygın ortak dili konumuna yükseliyordu. Hanedanlık kültürü de Arapça ile ifade edilip tüm Ortadoğu İslamî aristokrasisinin ortak yaşam kültürü oluyordu. Kökenini Arap hanedanlıklarına bağlamayan yeni yükselen Ortadoğulu aristokratik aile yok gibiydi. Her işbirlikçi aristokratik aile, kökenini bir Arap hanedana, özellikle Ehlibeyt'e bağlamaya büyük özen gösteriyordu. Bu kervana yeni ulema ve asker sınıfını da eklemek gerekir. Hepsi eski kökenlerini inkâr etmeyi ve

yeni sülale unvanları taşımaya alışkanlık haline getirdiler. Binlerce yıllık Fars kültürü bile Arap dili ve kültürü içinde yoğun bir asimilasyonu yaşamaktan kurtulamadı. Daha zayıf dil ve kültürler kolayca yutuldu. Eski Akadca önemini tamamen yitirirken, Aramice ve Süryanice gücünden çok şey kaybetti.

Kürt kabile ve aşiret üst tabakası da bu hızlı bütünleşme ve asimilasyondan payını aldı. Eski Zerdüşti geleneği sürdürmek kendileri için yarardan çok zarar getiriyordu. Bu kültürde ısrar, varlıklarını yitirme anlamına geliyordu. Kısa bir darp döneminden sonra tarihte egemen sınıfların yattıkları çıkar temelli yabancı dil ve kültür içinde erimeyi hızla benimsemeleri, varlıklarını sürdürmelerinin bir gereğiydi. M.S. 7. ve 10. yüzyılları arasında Arap aristokratik dil ve kültürü içinde eriyip bütünleşen çok güçlü bir işbirlikçi Kürt üst tabakası oluştu. Bu kesimler şeklen Kürt sayılsalar da, dil ve kültürce resmi Arapçanın birer bendesi durumundaydılar. Bu yeni dil ve kültürle yaşamayı seçkinlik işareti sayıp gurur duyuyorlardı. Kendi dil ve kültürlerini en erken terk edenler bu kesimlerdi. Halen Kürdistan'da bunlardan kalma güçlü kalıntılar vardır.

İktidara oynayan işbirlikçi Kürt aristokrasisi mezhep olarak Sünni geleneğe bağlıdır. Sünnilik anlam olarak da kabile hiyerarşisinin üst tabaka geleneğinin yüzeysel İslamleşmesini ifade eder. Sünni İslam egemen ve iktidarcı olan İslam'dır. Güçlü bir sınıf temeli vardır. Ortaçağın Kürt beyliklerinin ekseriyetle Sünniliği benimsemeleri çıkarları gereğidir; İslam'ın hakikatle ilişkisi bakımından bir anlam ifade etmez. Denilebilir ki, İslam'ın çıplak iktidar ve rantıyla ilgilenen zümrelerinin maskeli inanç biçimidir. Bu maske altında dinin toplumsal vicdan ve ahlâkıyla derinliğine uyuşmayan, hatta ona zıtlık oluşturan birçok uygulamayı yaşarlar. Sünni İslam'a sultanların saraylarındaki entrikalara, zulme ve istismara maske olma rolü tanınmıştır. Emevi, Abbasi ve Osmanlı saraylarındaki örnekler bu konularda oldukça öğreticidir. Ortaçağdaki beyliklerinden günümüzdeki bireysel ve ailesel kalıntlarına kadar Kürt işbirlikçilerinin ezici bir çoğunluğunun Kürt kültürel varlığı karşısındaki inkârcılığı, saygısızlığı ve onu geliştirmekten alıkoymaları sınıfsal karakterleri, ideolojik ve iktidarcı yapılanmalarıyla bağlantılıdır. Bir sınıfsal varlığın ideolojik ve yapısal olarak oluşum tarzı toplumun bütünsel kültürel varlığı üzerinde derin etkiler bırakır. İslam'ın Arap, Fars ve Türk egemen sınıf oluşumundaki tarzı, bu kesimlerin kendi

toplumlarıyla ilişkilerini de belirlemiştir. İşbirlikçilikleri sınırlı olduğu ve iktidarın inisiyatifli güçlerini teşkil ettikleri oranda, toplumsal kültürlerini de olumlu ve olumsuz yönleriyle etkilemişlerdir. Daha az asimilasyonist olmalarına karşılık, alt tabakalarına karşı daha etkili bir baskı ve sömürü geliştirmişlerdir. Daha çok işbirlikçi olan Kürt egemenleri asimilasyona daha yatkın olurken, Kürt toplumsal varlığı üzerinde daha zayıf bir egemenlik tesis etmişlerdir. Egemenliklerindeki zayıflık ve asimilasyona yatkın özellikleri, toplumsal dil ve kültür karşısında inkârcı ve yararsız olmalarına yol açmıştır. Günümüze doğru bu eğilimleri, asimilasyondan öteye kültürel soykırıma varan bir işbirlikçiliğe kadar tırmanış göstermiştir. Kendi öz toplumlarını kemirerek beslenen yaratıklara dönüşmüşlerdir.

İslamî devrime karşı ikinci eğilimi demokratik yaklaşım temsil eder. Kürtlerin İslam'ı karşılayışları bütünlük içinde olmamıştır. Dağ Kürtleriyle ova Kürtlerinin yaklaşımları farklı olduğu gibi, alt ve üst tabakanın yaklaşımları da farklı gelişmiştir. İslam'ın ilk fetih darbeleri karşısında teslim olmayan kabilelerle Zerdüşî din adamları, tarihte hep olduğu gibi dağların yükseklikleri ve derinliklerine çekilip direnişlerini uzun süre sürdürmüşlerdir. Direnişleri radikal ve sürekli olan başlıca kesimler, Aleviler ve Zerdestîler olarak, ya Sünni İslam'la zıt olan bir İslam'ı ya da hiç İslamlaşmamayı tercih etmişlerdir. Dağlarındaki mekânlarından da anlaşılmalıdır ki, Alevilik geleneksel direnişçi, kültürel varlığını koruyan, asimilasyonu küfür sayan ve kendi kültürel varlıklarıyla uyduğu ölçüde İslam'ı kabul eden radikal kesimin inanç kültürüdür. Aleviliğe tam anlamıyla İslam kültürü denilemez. Kendi kabile ve aşiret kültürlerine en çok bağlı kalan, kendi kültürleriyle uyduğu ölçüde bazı İslamî değerleri başkaları için değil kendileri için asimile edip içselleştiren bir kültürdür. Bu özellikleri nedeniyle beş bin yıl öncesindeki Hurri kültürleri ve dilsel varlıklarıyla benzerlik göstermeleri anlaşılır bir husustur. Dış istilalara karşı sürekli direnmeleri, dağların gerektirdiği sıkı kabileci yaşam kültürü bu sonucu doğurmuştur.

Zerdestîlerin durumu daha değişiktir. Bunlar daha çok kabilesel değil, dinsel boyutta direnmişlerdir. Dinsel varlık kabilesel varlığa üstün tutulmuştur. Birkaç farklı mezhep halinde günümüze kadar yansıyabilmişlerdir. Sünni Kürtlere göre Kürtlüğün daha saf değerlerini temsil ederler. Tarihte birçok kırım yaşamalarına rağmen inançlarında ısrar etmişlerdir. Gelenek-

sel Kürt kültürünün zengin bir kaynağı olmalarına rağmen, kitap birikimlerinin yakılması ve özgür yaşamlarının sürekli baskılanması, bu zengin kaynağın fakirleşmesine ve adeta kurumasına yol açmıştır.

Ova kesimindeki Kürtlerde asimilasyona karşı direnen bir eğilim olarak tasavvufî tarikatları gözlemlemekteyiz. Tasavvuf, devlet-sulta İslam'ı dışındaki boyutlarıyla, toplumsal vicdan ve ahlâki yönleriyle daha derinliğine kavranan İslam'ı (Bâtını İslam) ifade eder. Genel anlamıyla devletle bütünleşmeyen, iktidardan hoşnut olmayan, dini bireysel vicdan, duyuş ve bilinçle yaşamak isteyen toplumcu İslam'ı ifade eder. İslam'ı iktidarcı-devletçi ve toplumcu olarak iki temel kategoriye bölmek tarihsel toplum gerçeğine uygundur. Toplumcu İslam ancak tasavvufî olarak yaşanabilir ki, yaygın halkçı tarikatlar halindeki örgütlenmesi de bu gerçeği gösterir. Toplumcu İslam demokrasiyle bağlantılıdır. Hızla iktidarlaşan İslam'a karşı (Buna anti-İslam demek de mümkündür) toplumcu İslamî örgütlenme olan tasavvuf, halk dayanışmasının bir biçimi ve sığınağıdır. İslamî toplum iktidarcı resmi İslam'la değil, tasavvufî tarikatlarla yaşanabilir. Bir de bireysel İslam kategorisi vardır. Bireysel İslam mistik İslam'dır; bireyin tanrısalılığı kavrayışını ifade eder. Belli bir anlamı vardır. Fakat hep iktidara oynayan İslam kendi derin toplumcu özünden kopmuş, ona karşıt konuma geçmiş İslam olarak anlaşılmalıdır.

Kürt toplumunda tasavvufî akımların derin ve yoğun biçimde yaşanması, özünde iktidarla aralarının iyi olmamasıyla bağlantılıdır. Çok sayıda tasavvufî tarikatın kurucularının Kürt kökenli olmaları toplumsal gerçeklikleriyle ilgilidir. Tarikatlar bir nevi halkın öz savunma örgütleridir. İşçi sınıfı sendikalarının kapitalist iktidara karşı oynadığı rolü, ortaçağda Ortadoğu toplumlarında benzer biçimde tasavvufî tarikatlar oynamıştır. Hem inanç ve düşünce, hem de ekonomik örgütler ve savunma örgütleri rolünü oynamışlardır. Çokça politik örgütlere dönüşmüşler, bu dönüşümler bazen saptırılarak yeni iktidar ve devlet inşalarına yol açmıştır. Toplumsal İslam en az devlet İslam'ı kadar etkili olmuştur. Buna bireysel İslam'ı da eklemek gerekir. Bireysel İslam, devlet İslam'ı ve toplumsal İslam'dan farklı olarak, bir vicdan ve şahsi din biçiminde yaşanır. Devlet İslam'ını din saymak güçtür. Devletin ideolojik, hukuki ve ekonomik alanlardaki tasarruflarına meşruiyet sağlamakta kullanılmaktadır. Burada önemli olan devletin mi dini, yoksa dinin mi devleti kullandığı sorunudur. Eğer devlet dini kul-

lanırsa, o din kimliğini yitirmiş sayılır. Dinin özü hep toplumla ilgilidir. Dinin devleti kullanması farklı olmakla birlikte aynı kapıya çıkar. Devlet gibi kapsayıcı bir yönetim çarkının dinin buyruklarına girmesi daha büyük bir tehlike teşkil eder. Bir nevi ortaçağ faşizmi yaşanır. Dinin toplumsal alanla sınırlandırılması ve bireylerin özgür tercihine bırakılması çıkış özelliklerine daha uygundur.

Kürt toplumunda dinin bu üç etkinlik alanında da rol oynadığı belirtilebilir. Devlet İslam'ı veya İslam'ın devleti buyurgan ve antidemokratiktir. Devlet eliyle dinin, din eliyle de devletin meşrulaştırılması, dinsel tutuculuğun ve dinin işlevsiz kılınmasının temel nedenidir. Kürt toplumunda İslam'ın etkili olması da bu temel nedendir. Bir nevi ona karşı öz savunmayı sağlamaktadır. Kürdistan'ın çok sayıda tarikata beşiklik etmesi öz savunmasıyla derinden bağlantılıdır. Bireysel İslam ise, Kürtlerde derin olan güvensizlik ortamına karşı bir moral etki yaratmaktadır. Kürdistan'da kapitalist modernitenin ideolojik etkilerinin ortaya çıkmasına kadarki süreçte, İslam en az kabilenin etnik kültürü kadar rol oynayan bir toplumsal kültür biçimidir. Kabile ve aşiret bağlarının üstünde toplumsal bağların oluşmasında temel etkindir.

Ortadoğu ortaçağında kabile ve aşiret üstü toplumsal bağların oluşturulmasında her üç tek tanrılı dinin önemli bir etkisi olmuştur. Kabile ve aşireti aşan toplumsal bağların geliştirilmesi büyük bir devrimsel anlamı ifade eder. Bu gelişme yeni bir toplumun doğuşu anlamına gelir. İslam, Hıristiyan ve Yahudi ümmeti, kabile ve aşiret örgütlenmesini aşan toplumsal örgütlenmelerin inşa edilmesi anlamına gelir ki, somutta bu hususta karşımıza çıkan olgu halk ve milliyet gerçeğidir. Halk ve milliyet kategorilerinin oluşumunda dinler katalizör rolünü oynamıştır. Başka türlü kabile ve aşiretleri bir üst kimlikte birleştirmek çok zordur. Bunun başarılmasında dinin oynadığı rol küçümsenemez. Halklaşma ve milliyetleşme ortaçağın en belirleyici özelliklerindedir. Nasıl ki yakınçağ uluslaşmaların belirginlik kazandığı çağsa, ortaçağ da halk ve milliyet oluşumunun belirginlik kazandığı çağdır. Halk kavramına göre milliyet dine daha yakın bir kavram olup, kabile ve aşiretin din içinde ikinci plana düşmesine, söz ve karar sahibinin dinî cemaat olmasına yol açar. Halk, kabile ve aşiretlerin dinin etkisiyle etnik özellikleri ağır basan kavim anlamına da gelir. Milliyet ise, dinin damgasını vurduğu, kabile ve aşiret üstünde oluşan ümmetin dili

farklı olan toplumlarını ifade eder. Bir İslam ümmeti çok sayıda milliyetle temsil edilebilir. Tek bir İslam milliyeti zorlama bir kavramdır. Bu husus Hıristiyanlık için daha da geçerlidir. Hıristiyanlıkta milliyetleşme erken başlamıştır. Yahudilikte esas milliyet Yahudiler olmakla birlikte, az sayıda diğer milliyetlere de rastlanmaktadır.

İslam'la yükselişe geçen esas milliyet Araplar oldu. Araplardan sonra Farslar da Şia İslam'ıyla milliyet olarak belirginleştiler. Üçüncü sırada yer alan Türkler 10. yüzyılla birlikte kavim ve milliyet olarak belirginlik kazandılar. Dördüncü büyük milliyet olarak belirginlik kazanmalarına karşılık, Kürtler bu hususta diğer üç milliyetten daha geri konumda kaldılar. Bu da devlet olup olmamakla ilgili bir husustur. Avrupa ulusları nasıl kapitalist devlet etrafında güçlenmişler ve devlet-ulusu haline gelmişlerse, Arap, Fars ve Türk kabile boylarının daha çok devletleşmeleri de onların daha gelişkin milliyetler olarak varlık kazanmalarına yol açmıştır. Devlet olmada zayıf kalan Kürtler, üst tabakanın yoğun bir asimilasyonu yaşaması nedeniyle milliyet olarak güçsüz kaldılar. Devlet milliyetliği ancak üst tabaka açısından önemlidir. Alt tabakalar için daha önemli olan, tasavvufi tarikatlar etrafında halk olarak şekillenme, form kazanmadır. Devlet milliyetleşmede, tasavvuf cemaati halklaşmada daha etkilidir. Devlet odaklı zayıf bir milliyet gerçeği olmalarına rağmen, Kürtlerin güçlü tasavvufi tarikatlar etrafında daha demokratik, özgür ve eşit halklaşma gerçekliğini yaşamaları söz konusudur. Kürtlerin İslamiyet döneminde gerek güçlü beylikler gerekse tasavvufi tarikatlar etrafında halklaşma ve milliyetleşme yolunda tümüyle geri kalmadıklarını da belirtmek gerekir. Üst tabakanın milliyetleşmesiyle alt tabakanın halklaşması arasında farklılaşma olmakla birlikte bunu abartmamak gerekir.

Kürt kabile ve aşiret kültüründen çıkışla gerçekleşen halklaşma olgusuna Kurmanc denilmektedir. 'Kürt insanı' anlamına gelmektedir. Türklerde Türkmen, Araplarda Bedevi , İran'da Acem aynı anlamı içermektedir. Kurmanc aşiret ve kabile bağlarından tümüyle sıyrılmaya da, günümüze doğru hız kazanan kentleşmeyle birlikte gittikçe gelişen bir kategoridir. Tüm aşiretler ve kabilelerden çeşitli nedenlerle kopan ailelerin kalabalık köy ve kentlerde bağımsızlaşarak güçlenmesi, Kürt halklaşmasının temel gücünü teşkil etmiştir. Bu tarzda Kürtler halk olarak gelişir ve yeni demokratik uluslaşmaya doğru yol alırken, aşiret üst tabakasının zayıf milliyetten

millete, ulusa geçiş yapması aynı yoğunlukta ve hızda gerçekleşmemiştir. Bu tabakanın devlet-ulusu haline gelmede yaşadığı başarısızlık, demokratik uluslaşmanın Kürtlerin şansı haline gelmesine yol açmıştır. Demokratik uluslaşmayla devlet uluslaşması arasında köklü farklar vardır. İleriki bölümde bu konunun üzerinde uzunca durulacaktır.

Ortaçağ kültüründe İslamlaşmayla Kürt kültürünün varoluş mücadele-sindeki olumlu ve olumsuz yönleri böylece belirlemeye çalışırken, bu sürecin dinamik karakterini vurgulamak gerekir. Halklaşma ve kavimleşme daha hacimli ve gelişkin bir toplumsal formdur. Pazar etrafındaki ekonomi-k gelişmeyle halklaşma etrafında yeni bir halk kültürünün oluşumu, tasavvufi cemaatler, st tabaka milliyetliliği bütünsel olarak diğer halklar gibi Kürtleri de uluslaşmanın (milletleşme) eşiğine getirmiştir.

4- İslam Kültürü ve Arap-Kürt-Türk İlişkileri

Ortaçağ İslam kültürü temelinde şekillenen Kürt-Arap-Türk ilişkileri Kürt gerçekliğinin gelişiminde çok önemli bir rol oynar. Özellikle 7. ve 11. yüzyıllar arasındaki dönemde, Arap-Kürt ilişkilerinde Arap-İslam kültürünün etkisi altında ortaya çıkan bir yandan beylikler halindeki iktidar-devlet oluşumları, diğer yandan tasavvufi tarikatlar temelindeki sivil toplum oluşumları Kürtlerin halklaşma, kavimleşme ve milliyetleşmeleri yolunda (Her üç kavram arasında pek az fark vardır) nemli gelişmeler yaşamalarına yol açmıştır. Daha nceki yüzyıllarda Fars-Kürt ilişkilerinde de benzer gelişmeler yaşanmıştır. Bunları taslak halinde değerlendirmiştik. Bu sürecin devamında gelişen Kürt-Türk ilişkileri her iki halkın özellikle varlıklarını korumalarında çok daha önemli stratejik ilişkilere dönüşmüştür.

Orta Asya'nın gerek iklimsel gerekse toplumsal koşullarında meydana gelen olumsuzluklar nedeniyle 10. yüzyılda Ortadoğu'ya doğru güçlerini hızlandıran Türk boyları, kendileri için sürekli yaşayabilecekleri yeni yurtlar arama peşindeydiler. Geleneksel İnan imparatorluk arazilerinde fethe dayalı yerleşkeler oluştursalar da, bunlar pek kalıcı olamamıştı. Hem iç boy ilişkilerinde hem de komşu kavimlerle ilişkilerde sürekli iktidar boğuşmalarını yaşıyorlardı. Çatışmalar kalıcı ve güvenlikli bir yerleşmeye çok az olanak tanıyordu. Dolayısıyla daha batıya doğru ilerleyerek Arap ve Bizans imparatorluk arazilerine açılmaları zorunluluk arz ediyordu. Bu

sefer kavim olarak karşlarına Araplar, Kürtler ve Ermeniler çıkıyordu. Arap Abbasi sultanlarının en önemli devşirme askerleri Türk kökenliydi. Bu yöntemle ancak en seçkin savaşkan Türkler iskân edilebilirdi. Kaldı ki, bunlar kısa sürede kolayca Araplaşmış kendi kabile kültürleriyle bağlarını kesebiliyorlardı. Geriye kalan geniş boy birliklerine acilen yerleşim alanlarının sağlanması temel sorun olarak duruyordu. Arap sahasına, özellikle bugünkü Irak'tan Mısır'a kadar uzanan alanlarda askeri yetenekleri temelinde Atabekler ve hanedanlar olarak birçok beylik oluşturmuşlardı. Fakat akınların büyüklüğü karşısında bu beylikler ihtiyacı karşılamıyordu. Burada da askeri-devşirme olgusu temel olup, geri kalan Türk boyları daimi bir arayış halinde olmaya ve göçebe olarak yaşamaya devam ediyorlardı. Kürtlerle tarihsel temasları bu arayışlar sırasında gelişti.

Hem beylikler hem de sivil toplum olarak Kürtlerin bu dönemdeki (11. ve 12. yüzyıllar) temel sorunu, bir yandan Arap sultanları ve işgalcileriyle süregelen gergin, çatışmalı ve uzlaşmalı ilişkilerden, diğer yandan Bizans İmparatorluğu'nun Roma'dan kalma geleneksel yayılma ve işgal hattı üzerinde bulunmalarından ötürü sürekli sıkışmalarından kaynaklanıyordu. Güneyden çöllük alanlardan, ta Yemen'den gelişen ve geçmişi El Ubeyd kültürüne (M.Ö. 5000-4000) kadar uzanan Semitik kökenli kabile saldırıları bitmek nedir bilmiyordu. Akadlar, Babilliler ve Asurlular döneminde imparatorluk desteğiyle devam eden bu Kuzey'e (cennet kavramına yol açan arazilere, coğrafyaya) doğru yayılmalar, M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren gelişen Arap istilalarıyla daha da hız kazandı.

İslamiyet'le birlikte Araplar çığ gibi büyüyen istilalarıyla Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya içlerine kadar sel gibi akarken, bundan en büyük zararı Kuzeydeki Aryen kökenli geleneksel topluluklar ve bunların önde geleni olan Proto Kürtler ve Kürtler gördüler. Kürtler belli bir direnmeden sonra İslamlaşarak, Kürt kabile üst tabakası Arap-İslam asimilasyonunu kabul ederek, alt tabaka tasavvufi sivil toplumlar oluşturarak ve geleneksel olarak hep yapıldığı gibi dağların doruklarına ve enginliklerine çekilerek varlıklarını koruma stratejileri geliştirdiler. Bahsedildiği gibi, bu stratejilerle varlıklarını olumlu ve olumsuz yönleriyle birlikte korumayı ve geliştirmeyi başardılar. İşbirlikçi üst tabaka olumsuz yönü ağır basan Sünni bir milliyetleşmeyi (kendini ağırlıklı olarak Arap milliyetinden sayma, işine geldiği vakit Kürtlüğü kullanma) varlık gerekçesi haline getirirken, alt tabakalar

olumlu yönü ağır basan sivil toplum karakterli tasavvufi tarikatlar (özellikle medreselerde) temelinde halklaşma yolunda ilerlediler ve ortaçağda Kürt gerçekliğine önemli katkılar sağladılar.

Kuzeyden ve batıdan gelen, İskender'le başlayan, Roma ve sonrasında ardılı olan Bizans İmparatorluğu'yla birlikte İran, Pers, Part ve Sasani İmparatorluklarına yönelen saldırılar, ağırlıklı olarak Kürt kökenli toplulukların temel yaşam alanlarında gerçekleşiyordu. Kuzeyden, güneyden ve batıdan gelen bu tarihsel saldırı akınları, Türk boy ve beylikleri ve ardından gelen imparatorluklarının akınlarıyla İran İmparatorluğu'nu yıkmaları sonrasında, doğu yönünden güç kazanarak ve katlanarak gelişti. Böylelikle cennet olarak tabir edilen topraklar, lanetli topraklar haline geldi. Kürtlerin talihsizliği ve lanetliliğinin arkasında böylesi acımasız savaşlarla yüklü bir tarihin bulunduğunu önemle belirtmek gerekir. İster kabile ve aşiretler olarak varlık bulsunlar, ister kavim olarak varlık kazansınlar, Kürtler dıştan kaynaklı ve her dem iç uzantıları bulunan olumsuzlayıcı güçlerin farkındaydılar. Türk beylik, sultanlık ve kabile boylarıyla bu ahval ve şerait içinde karşılaştılar. Her iki güç de tecrübeli ve savaşkandı. İlk temaslarında bazı çatışmalar yaşasalar da, ağır basan yön dostluk ve uzlaşmaydı. İki tarafın da buna şiddetle ihtiyacı vardı. Çatışma yolunu tercih etmeleri her iki tarafa da stratejik olarak kaybettirebilir, birlikte tükenebilirlerdi. Bu yönlü bilincin her iki tarafta da var olduğu anlaşılıyordu.

Abbasi halifesinden sultanlık unvanı alan Oğuz-Selçuklu Hanedanından Sultan Alparslan, Anadolu'nun kapılarını açmak için Kürdistan'da müttefik bulma peşindeydi. 1071'de Malazgirt Savaşına hazırlanırken, dönemin güçlü Kürt beylikleri ve aşiretleriyle ilişkiler geliştiriyordu. Bunun sonucunda Meyafarqin (Silvan) merkezli Mervani Sultanlığı'nda aradığı müttefikleri buldu. Yörenin birçok aşiretinden de kendi kabile güçlerine denk bir kuvvet derledi. Sanıldığı gibi aksine, Bizans İmparatorluğu'na karşı verilen Malazgirt Savaşı sadece Türk boylarından derlenen güçlerle değil, en az onlar kadar Kürt aşiret ve beylik güçleriyle verilen ve kazanılan bir savaştı. Malazgirt Savaşını doğru çözümlediğimizde, Kürt-Türk ilişkilerindeki temel stratejik mantık da anlaşılacaktır. Durum özce şöyledir: Kürtler batıdan ve kuzeyden gelen Roma ve Bizans saldırılarına karşı varlıklarını korumak ve geliştirmek için güçlü müttefiklere ihtiyaç duyuyorlardı. Arap-İslam güçlerinde bu imkânı gördüler. Türk boylarının bölgeye gelişine kadar Arap

güçleriyle geliştirdikleri ilişkiler temelinde hızla İslamlaşmalarının temel nedenlerinden biri bu güvenlik ihtiyacıydı. Türk boylarının yeni yurt ihtiyaçları onları ya Kürtlerle savaştırıp işgalci güç konumuna düşürecek, ya da bu mümkün olmazsa, ittifak kurup Bizans İmparatorluğu'nu daha da batıya sürerek kendilerine yerleşkeler kuracaklardı.

Her iki taraf Malazgirt Savaşı'na bu stratejik mantıkla girdi. Savaş kesinlikle Bizans İmparatorluğu'na karşı Kürtlerle Türklerin ortak savaşıydı. Bu savaşın sonuçları açıktır: Türk boyları için Anadolu'nun kapıları açılmış, tarihî bir dönem başlamıştır. Kürtler ise kendilerini yüzyıllardan beri sürekli baskılayan ve geriye iten tarihî bir engelleyici güçten kurtulmuş olmaktadır. İslam bu ilişkide harç görevini görmüştür. İslamî örtü altında verilen ortak savaş, aslında kabile ve aşiret özellikleri ağır basan iki halkın varlıklarını koruma ve geliştirme amaçlıydı. Başarısızlık daha o zaman her iki halk için varlıklarını yitirme ve gerileme anlamına gelecekti. Resmi tarih Malazgirt Savaşını hep Türk Sultanı'nın büyüklüğüne bağlayıp özünü gizler. Malazgirt Savaşı en az Türkler kadar Kürtlerin de savaşıdır. Resmi tarihte yazılı olmamak bir gerçekliği ortadan kaldırmaz.

Zaman zaman çatışmalarla bozulsa da, Kürt-Türk ilişkilerinde bu mantık günümüze kadar geçerliliğini sürdürecektir. Türklerin Anadolu içlerine yerleşmeleriyle birlikte, bu yeni strateji geçerliliğini hep koruyacaktır. Tarihin kritik anlarında her iki güç ancak birlikte davrandıklarında başarılı olabileceklerini hatırlayacaklardır. Kürt Eyyubi Hanedanlığı'nda, birçok Anadolu Beyliğinde ve Osmanlılar döneminde bu mantık hep işleyecektir. Tarihin derinliklerine uzandığımızda, Hitit-Mitanni (M.Ö. 1600'ler) ilişkilerinden beri Anadolu ve Mezopotamya'daki güçler arasında benzer bir stratejinin işlediğini görmekteyiz. Hem halk ve sivil güçler hem de iktidar güçleri olarak bu iç içelik yaşanacaktır. Sadece batıdan değil, doğudan ve güneyden gelen tehditlere karşı da bu ortak savunma stratejisi işleyecektir. Osmanlı Sultanı Birinci Selim, İran Safevi Hanedan İmparatorluğu'nun yayılmasını yine benzer bir ittifak anlayışıyla durdurmuştur. Aynı tarihlerde (1514-1517) güneyden gelen Mısır merkezli Memlûk Sultanlığı da İdrisi Bitlisî öncülüğünde kurulan ittifakla önce durdurulmuş, sonra yıkılmıştır. 1920'lerdeki Kurtuluş Savaşı'nda da aynı strateji yürürlükte olacaktır.

İran Safevi Hanedan İmparatorluğu'nun yayılmasına karşı verilen 1514 yılındaki Çaldıran Savaşında Yavuz Selim'in ordusunda yeniçerilerden da-

ha fazla Kürt beylik ve aşiret kuvvetleri vardır. Savaş hem verilen yer hem de askeri bakımdan Osmanlı-Kürt ittifakıyla (Amasya'da yirmi sekiz Kürt Beyi ile Yavuz Selim arasındaki protokol) kazanılmıştır. Memlûkların Urfa-Mardin'deki hâkimiyeti göz önüne getirildiğinde, Mercidabık (Kuzey Suriye'de Halep'e yakın bir yer) Savaşının da benzer karakterde olduğu görülür. Her iki savaşın stratejik olarak Kürtlerin varoluş ve bağımsızlığında önemli rol oynadığını belirlemek son derece gerçekçi ve gereklidir. Şoven tarih hep gerçeklerin üzerini örtmüştür. Selçuklu, Eyyubi ve Osmanlı Hanedanlıkları döneminde Kürdistan coğrafyasında verilen savaşları ağırlıklı olarak Kürtlerin işgalci güçlere karşı savaşları biçiminde değerlendirmek en doğrusudur. 1920-1922'deki Ulusal Kurtuluş Savaşı da buna dahildir. Türklerin bu savaşlardan kazancı, Kürtler olmaksızın barınamayacakları Anadolu'da kalıcı bir yurtluk kazanmış olmalarıdır.

Kürtlerin Türk kavimleri, beylik, sultanlık ve boylarıyla kurduğu ilişkilerin mahiyeti doğru kavranmadan, her iki toplumun varoluş tarihleri doğru yazılamayacaktır. Kürtlerin Türklerle ilişkilerinde varlıkları asimilasyonla ya da askeri zorla tehdit altına girsin diye değil, varlıklarını birlikte daha güçlü korumak ve geliştirmek için bu stratejiyi benimsediklerini çok iyi anlamak gerekir.

Türklerin tarihsel derinliği olan zihniyetlerinde de aynı stratejik mantık geçerlidir. Objektif olarak Batı ajanlığı anlamına gelen 'Beyaz Türk Faşizmi'nin son yüz yıldır bu stratejik mantığı ve tarihsel işleyişi inkâr eden tavrının temelinde her iki toplumsal kültüre karşı komplocu niyet ve uygulamaları vardır. Daha inşa edildiği ilk dönemlerden beri özü böyle olan ilişkilere inkâr, imha, asimilasyon ve soykırımı dayatmak, her iki toplumsal kültüre en büyük ihanet olup birlikte kaybetmeleriyle sonuçlanacaktır.

Ortaçağda toplumlar arasındaki ilişkilere damgasını vuran olgu dindir. Din ortaçağda bugünün milliyetçiliği gibi bir etkiye sahiptir. Fakat toplumsal gerçeklikte din ideolojik bir örtü olup, asıl varlığı dil ve geleneksel kültür oluşturur. Kürtlerde de dil ve kültürlerinin İslamî örtü altında gösterdiği değişim olumlu ve olumsuz yönleriyle devam etmiştir. Bu çağda daha da belirginleşen halklaşma ve kavimleşme olguları kültürel gerçekliğin temel boyutlarından biri haline gelmiştir. Aşiretsel ve dinsel zihniyetle birlikte kavimsel zihniyet de gelişim göstermiştir.

5- Kürt Gerçekliğinde Ermeni-Süryani-Yahudi Etkileşimi

Ortaçağın Kürt gerçekliğinde Hıristiyanlar, Ermeniler ve Asurîlerle Yahudilerin etkileşimi de önemli rol oynamıştır. İslam'dan altı asır önce inşa edilen Hıristiyanlık, bir dinî duygu ve düşünce olması itibariyle daha erkenden etkileyici olmuştur. Başlangıç itibariyle daha çok yoksullaşanlar ve baskı altında yaşayanların bir hareketi halinde gelişmiştir. Hıristiyanlığın doğuş döneminde Roma İmparatorluğu'nun bölge üzerinde doruk noktasına varan bir egemenliği söz konusudur. Bu egemenlikten en çok Helenler, Asurîler ve Ermenilerle kısmen Kürt ve Arap kökenliler acı çekmektedir. Yahudilerin de yoksul kesimleri oluşmuştur. Yahudi kabileciliği artık dar gelmektedir. Üst tabakası Roma'yla işbirliğine yöneldiğinden, parçalanma daha kökten olmuştur. Hz. İsa bu radikal bölünmenin ürünüdür. Yoksulların dinî önderi olarak ortaya çıkmıştır. İsevilik aslında Yahudilikten türeyen ikinci büyük dinî oluşumdur. Yahudiler kabilelerinin Kutsal Kitabı olan Eski Ahit'ten ötürü derinliğine parçalanmamıştır. Ayrılanlar azınlıkta kalmıştır. Yeni din en çok Helen, Ermeni ve Asurî kökenliler üzerinde etkili olmuştur. Miladî 3. yüzyılda Hıristiyanlığın yayılması hızlanmıştır. 4. yüzyıl büyük dönüşüm yüzyılıdır. Her üç halk, çoğunluğu itibariyle Hıristiyanlaşmıştır. Hıristiyanlaşma Roma köleliğinden kopuş anlamını da taşıdığından, bir nevi erken milliyetçilik rolünü oynamıştır. Bu milliyetçilik kapitalist ulusçuluktan farklı olmakla birlikte proto-ulusçuluk rolündedir. Dolayısıyla erken kapitalizm nüvelerini de taşır. Kapitalizmin Hıristiyanlığın bağrında hegemonikleşmesi tesadüfî değildir. Roma İmparatorluğu'nun 4. yüzyılda ikiye bölünmesinde Hıristiyanlık büyük rol oynamıştır. Doğu Roma'nın yani Bizans'ın oluşumunda Hıristiyanlık belirleyici olmuştur. Kısa süre sonra Batı Roma da Hıristiyanlaşmıştır. Katoliklik ve Ortodoksluk bu bölünmenin ideolojik ifadesidir. Latince Katolik kültürün, Grekçe Ortodoksların ifade dili olmuştur. Ermeni ve Süryani-Keldaniler (Hıristiyanlaşmış Asurîler) de kendi mezheplerini inşa etmede gecikmemişlerdir. Bu bölünmeler Ortadoğu kültüründe köklü ayrımları da beraberinde getirmiştir. Helen, Ermeni ve Süryani ayrışması hız kazanmış, bu topluluklar adeta erken doğum yapan proto-uluslar haline gelmişlerdir.

Bu halkların gerek maddi gerekse manevi, entelektüel seviyeleri diğer halklar, özellikle Kürt ve Arap kabilelerinin olduğu üstündedir. Arala-

rında farkın açılması kaçınılmazdır. Her üç halk da Ortadoğu'nun en eski kent kökenli halkıdır. Kent kökenli olmak kültürel üstünlük sağlar. Kuzey'deki dağ Kürtleriyle güneydeki çöl Araplarının bu üstünlük karşısında çelişkiye düşmeleri doğaldır. Kaldı ki, Bizans'ın Ortodoks Helenlere, Sasanilerin farklı mezheplere mensup Ermeniler ve Süryanilere sahiplik etmeleri var olan çelişkileri daha da karmaşık hale getirmiştir. 7. yüzyılda İslamiyet'in doğuşu ve her iki imparatorluk ve bağlı mezhepleri karşısında hızla üstünlük sağlaması çelişkileri hem arttırmış hem de şiddetlendirmiştir. Yahudilikle geleneksel çelişkiler de her zaman kaosun tetikleyicisi olmuştur.

İslamiyet'le birlikte Kürt coğrafyası (Bu coğrafya 11. yüzyıldan itibaren Kürdistan olarak literatüre geçecektir) bu yeni çelişkiler karmaşasının tam göbeğinde. Araplar, Farslar, Kürtler, Süryaniler, Ermeniler ve kısa süre sonra Türklerin güç gösterisi alanına dönüşmüştür. Kürdistan daha üstte Bizans ve İslam İmparatorluğu'nun (daha öncesi Sasanilerin) temel çarpışma alanı konumundadır. Kürtler kuzeylerinde daha çok Ermeniler, güneyde Süryaniler, batıda Rumlar ve doğuda ise Farisilerle iç içeydiler. Çoğunluk halkı oluşturmalarına rağmen, bu komşu halkların özellikle kentlerdeki gücüyle daimi temas halindeydiler. Kendileri çoban ve ziraatçı halk olarak varlık kazanırken, Ermeniler ve Süryaniler kentli-zanaatkar halk olarak varoluş halindeydiler. Böylece aralarında tarihsel bir işbölümü de gerçekleşmiş oluyordu. İlişkiler çelişkili olmaktan çok simbiyotik (karşılıklı birbirini besleme ilişkisi) ilişki niteliğindeydi. Bu ilişkilere Yahudileri de dahil etmek gerekir. Yahudilik daha doğusunda Kürt coğrafyasıyla yakın bağ içinde olmuştur.

Bu dönemde Kürtlerin büyük çoğunluğu Zerdüşti inancını paylaşırken, kısmen Yahudileşen ve Hıristiyanlaşan azınlık Kürtler de oluşmuştur. İslam'ın bölgeye girişiyle bu denge kökten değişmiştir. Süryaniler, Yahudiler ve Rumlara (İslamî örtü altında Hıristiyanlar ve Yahudilere) karşı Araplar bugünkü Irak ve Suriye'de üstünlük kurmuşlardır. Mısır'da Kıpti Hıristiyanlara karşı aynı durum yaşanmıştır. Türkler Anadolu'da Rumlar ve kısmen Ermeniler karşısında üstünlük ve çoğunluk sağlamıştır. Kürdistan'da Ermeniler ve Süryaniler karşısında Kürtler benzer bir üstünlük ve çoğunluk sağlamıştır. Buradaki kavim isminden kavmin içindeki üst tabakanın hegemonyası anlaşılmalıdır. Tüm çatışmalar ve fetihlere rağmen, alt tabaka-

lar ve halklar arasındaki ilişkiler ağırlıklı olarak dostça sürmüştür. Kürtler Ermeni ve Asurî kavimleriyle iç içe yaşamışlar ve ortaklaşa birçok uygarlık ve kültürel girişimlerde bulunmuşlardır. M.Ö. 2.000'lere kadar uzanan bu yönlü ilişkilerin varlığı tarihen de tespit edilebilmektedir. Kavim beylikleri arasındaki tüm iktidar çekişmeleri ve mülk kavgalarına rağmen, 19. yüzyılın başlarına kadar Ermeni, Kürt, Türkmen ve Süryani halkları arasında yoğun kültürel ilişkiler yaşanmıştır. Bu ilişkiler ağırlıklı olarak simbiyotik olup, hem maddi hem de manevi-kültürel alanlarda gelişmiştir. Bu halkların kaderlerini köklü olarak değiştirecek olumsuzluklar yaşanmamıştır. Var olan çelişkiler daha çok kavim üst tabakalarının çıkarları temelinde kışkırtılıp çatışmalara dönüştürülmüştür. Alt tabakaların dinsel ve mezhepsel farklılıkları saygıyla karşılanmış, dostluğun ve kardeşçe ilişkilerin önünde engel olarak görülmemiştir. Tarihin hegemonik güç ve ideolojiler temelinde yazılıp propaganda edilmesi bu gerçekliğin üstünü örtemez, ortadan kaldırmaya yetmez.

Ortadoğu'da ortaçağın sonlarına doğru gelindiğinde, Kürt gerçekliğinin İslam kültürüyle kurduğu ilişkiler önemli sonuçlar doğurmuştur. Yaklaşık bin yıl süren bu ilişkilerin olumlu ve olumsuz yönde etkileri olmuştur. Olumsuz yönü, Arap dili ve kültürünün asimilasyonist etkisidir. Araplaşma ve Arapçanın etkisi yüzyıllarca sürmüştür. Kürt üst tabakası bir sınıf olarak oluşup Kürt halk kültüründen uzaklaşmış, geleneksel işbirlikçilikte mesafe kat etmiştir. Bu işbirlikçiliğini 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı-Türk Hanedanlığı'yla daha da geliştirmiş, Ermeni ve Süryani halklarıyla zaman zaman çatışmalara girmiştir. Egemen işbirlikçi sınıf olarak, Kurmanc denilen kabile ve aşiretlerin yoksul tabakaları üzerinde baskı ve sömürsünü geliştirmiştir. Olumlu yönleri, halk-kavim olarak Kürtlerin bu dönemde ilk defa bu ismi resmen ve fiilen kullanmaları ve coğrafyalarına artık resmen Kürdistan denilmesidir. Özcesi, ülke ve halk ismi bu dönemde kesinleşmiştir. Kürt dilinde edebi eserler yazılmıştır. Şerefhan'ın **Kürdistan Tarihi**, Ahmedê Xani'nin **Mem û Zin**'i, Feqiye Teyran'ın şiirleri başta olmak üzere Kürtçe yazılmış birçok bilimsel ve edebi eser bu dönemin ürünüdür. Kürt kabile ve aşiretlerinin kısmen çözülmesiyle birlikte Kurmanc kategorisi oluşmuş ve bunlar birçok yerleşik köy ve kentin esas nüfusunu oluşturmuşlardır. Halklaşmanın belkemiği kabile ve aşiret üyelerinden giderek yeni serbest emekçiler haline gelen Kurmanclara kaymıştır.

Sultanlık ve beyliklerin olumsuz olan iktidar, ekonomi ve ideoloji alanındaki tekelci hegemonyasına karşı başta tasavvufi tarikatlar, Alevilik ve Êzidilik olmak üzere sivil toplum benzeri birçok yeni kategorik gruplar oluşmuştur. Tüm bunlar demokratik içeriği güçlü olan kategorik gelişmelerdir. Özcesi, 19. yüzyıl başlarına gelindiğinde, Kürt gerçekliği dünya genelinde yaşanan toplumsal kültür ve kavim gerçeklerinden geri olmayıp oldukça ilerisindedir.

6- Ortadoğu Kültürü ve Kapitalist Modernite Hegemonyası

Ortadoğu kültürünün kapitalist hegemonyanın etkisine girmesi, toplumsal gerçeklikler üzerinde felaket boyutunda sonuçlara yol açtı. Kapitalist hegemonyanın inşa mantığında Ortadoğu kültürüne karşıtlık en önemli yeri tutar. Son büyük Ortadoğu kültürü olan İslamiyet'in hem İspanya ve Sicilya üzerinden Batıdan, hem de Anadolu üzerinden Doğudan Avrupa üzerinde büyük tehdit oluşturduğunu (8. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar) daha önceki kısımlarda işlemiştik. Kapitalist hegemonya bu tehdide karşı geliştirildi. Geleneksel Doğu-Batı çelişkisi de eklendiğinde, yeni Batı hegemonyasının niteliği daha iyi anlaşılacaktır. Ortadoğu kültürü etkisizleştirilmeden, Batı kapitalist hegemonyası ne gelişebilir ne de kalıcılışabilirdi. Napolyon'un 19. yüzyıl başlarındaki Mısır ve Moskova seferleri hegemonik hamlenin ilk ciddi denemeleriydi. Napolyon'un yenilgisiyle hegemonik önderliği ele geçiren İngiliz İmparatorluğu Ortadoğu kültürü üzerinde hem hegemonyasını geliştirdi hem de giderek kalıcı kıldı. Bu hamle İskender zamanından beri, Roma ve Bizans dönemlerindeki de dahil, Batı uygarlık sisteminin genelde Doğu ve özelde Ortadoğu üzerinde gerçekleştirdiği en büyük fetihtir. Kapitalizmin kendisi bu fethin mümkün kılınması için hegemonikleştirilmiştir. Tarihi doğru okumadan, Ortadoğu'nun son iki yüzyılında yaşananları çözemeyiz. Gerçekleşen, Osmanlıların, İranlıların, Cengiz Han'ın, kısacası herhangi bir uygarlığın fethi değildir. Arkasında ideolojik, ekonomik, siyasi ve askeri olarak yeniden kurumlaşmış merkezî uygarlık sistemi vardır. Bin yıllık çabanın (1096'daki ilk Haçlı Seferinden 2003'teki son Irak Seferine kadar) sonucunda merkezî uygarlık sisteminin Batı Avrupa'da kapitalist tarzda inşası temelinde ele geçirilmesi ve hegemonyasının kurulması (16. yüzyıldan itibaren) söz konusudur.

Ortadoğu kültürü son iki yüzyılda nasıl fethedildiğini halen kavramış olmaktan uzaktır. Bunu en açık biçimiyle Saddam Hüseyin'in trajedisinden çıkarsayabiliriz. Gerek yeniden İslamcılık gerekse laik milliyetçilik adına son iki yüzyılda verilen sözde bağımsızlık savaşları özünde kapitalist hegemonyayı geliştirme savaşlarıydı. Bu yöntemler (İslamcılık, milliyetçilik) oryantalist ideolojinin birer versiyonu olarak geliştirildi ve kapitalizm adına kendi kendilerini işgal etmeleri temelinde kullanıldı. Hegemonik sistem, birkaç öncü savaş dışında, aslında sisteminin hegemonik yayılışını bu ideolojik ve politik (iktidar) aygıtlarla bizzat Ortadoğu kültürünün elit tabakaları eliyle gerçekleştirdi, geliştirdi. Bu husus çok önemlidir. Gereği gibi anlaşılmadan, Ortadoğu'nun bugünkü halini çözümlmek ve çözmek mümkün değildir. Daha doğrusu, bölge hegemonik sistemin projeleri (BOP) yoluyla kaos halinde tutularak, sistemin öz çıkarları temelinde çözümlenip yeniden yapılandırılmaya çalışılacaktır.

Kürt gerçekliğindeki son iki yüz yıllık gelişmeleri ancak bu global ve bölgesel değişimler temelinde çözümlerabiliriz. Kürdistan 19. yüzyılın başlarında güneyden Irak üzerinden İngiltere İmparatorluğu, Kuzey'den Rus Çarlığı tarafından giderek sıkıştırılmaya çalışıldı. Kendisi de bu iki gücün sıkıştırması altında olan Osmanlı İmparatorluğu, ayakta kalmak için ölüm kalım savaşı veriyordu. Üçüncü Selim ve İkinci Mahmut'un ıslahat çabaları çöküşü geciktirmeye yönelikti. Hanedanlığın Mısır Valisi M. Ali Paşa tarafından el değiştirme çabaları ancak İngiltere ve Rusya İmparatorluğu'na verilen tavizlerle durdurulabildi. Milliyetler savaşı imparatorluğu dağıtırken, bunu önlemek için geliştirilen çare ıslahat-reform yoluyla Batı sistemiyle bütünleşme oldu. Sened-i İttifak, yeniçeriliğin lağvı, yeni ordunun kuruluşu, Tanzimat ve ıslahat Fermanı, Birinci ve İkinci Meşrutiyet ilanları bu amaçlardı. Reformların sonucu kapitalist hegemonik sistemle tamamen bütünleşme oldu. Bunun sonucu olarak Ortadoğu kültürü hem maddi hem de manevi yönleriyle sonuna kadar sistemin fetih ve asimilasyonuna açıldı. Bu amaçla oluşturulan Osmanlıcılık akımı ve bürokratik yenilenme, özünde halk üzerindeki geleneksel iktidar aygıtlarının çözümlüşünü durdurmaya ve kapitalist hegemonyanın geliştirilmesine yönelikti. Bu işi esas olarak İngiltere yönetiyordu. Fransa, Almanya ve Rusya'nın etkileri de sürekli artacaktı.

19. yüzyıldaki isyanları ve bağımsızlık hareketlerini çözümlerken, İmparatorluğun hasta halini ve fiili yöneticinin kapitalist hegemonik güçler olduğunu iyi kavramak gerekir. Görünüşte İmparatorluğu Osmanlı padişahı ve bürokrasisi yönetiyordu, fakat bu yönetim taşeron olmanın ötesinde bir anlama sahip değildi. Son iki yüzyılda sadece Osmanlı İmparatorluğu değil, İran İmparatorluğu üzerinde de asıl oyuncular sistemin hegemonik güçleri olup, diğerleri figüran konumundaydı. Direkt işgal, fetih ve sömürgecilik hem çok pahalıydı hem de amaçları açısından gerekli değildi. Hegemonik amaçlar figüranlar eliyle en az masrafla ve daha kalıcı olarak gerçekleştiriliyordu. Tüm halklar (Hâkim etnisite olan Türkler de buna dahildir) bu yeni hegemonik sisteme karşı ayaklanma haline geçtiler. Genel bir tepki ve direniş söz konusuydu. Sistem bunu bastırmak ve kopuşu önlemek için çeşitli yöntemler geliştirdi. Oryantalizm, misyonerlik, islahatçılık başlıca yöntemlerdi. Bu yöntemlere meşrutiyetçilik ve milliyetçilik de eklendi. Devlet-ulusçuluğu, bütün bu yöntemlerin sonucu olarak, bölgede küçük ulus-devletler inşa edip sisteme yeniden eklemledi. Ekim Devrimi temelinde gelişen anti-sistemik hareketlerin, önemli başarılar kazanmakla birlikte, kapitalist moderniteyi aşamamaları ve yeni bir moderniteyi geliştiremeyişleri kendilerini derin bir krize taşıdı. Bir kesim sisteme eklemleirken, geriye kalanlar etkisiz muhalifler konumuna düştüler.

Kürt gerçekliği taslak halinde belirlemeye çalıştığımız bu gelişmelerden şiddetle etkilendi. Osmanlı İmparatorluğu Kürtlerle kurduğu geleneksel ittifakı bozup tam egemenlik peşinde koşarken, Ruslar kuzeyden Ermeni üst tabakasını kullanarak etkili olmaya çalıştılar. İngiltere güneyden Süryanileri kullanıp hem kurulması olası Irak'ta, hem de Kürdistan üzerinde denetimini geliştirmeye çalıştı. Erken kapitalistleşen Ermeni ve Süryani burjuvazisinin desteği de bunda önemli rol oynadı. Üç önemli güç Kürdistan'ı yeniden paylaşımına tabi tutuyordu. Kürtlerin iç dinamikleri tüm bu gelişmeler karşısında boş durmadı. Üst tabaka geleneksel otoritelerinin elden gittiğini görünce yer yer isyanlar geliştirdi. Kürdistan tüm 19. yüzyıla yayılacak bir isyan alanına dönüştü. En güneyde Soran bölgesinde 1806'da Baban Aşireti önderliğinde başlayan isyan süreci, orta kesimde Botan'da 1842'deki Bedirhan Bey İsyanıyla doruk noktasına ulaştı. Bedirhan Beyin yenilgisiyle klasik beylik dönemi sona eriyordu.

Beylerin yerine ikame edilen şeyhlik kurumu yeni toplumsal önder güç olarak ortaya çıktı. 1878'de Şeyh Ubeydullah'ın hem Osmanlı hem de İran İmparatorluğu'na karşı yürüttüğü isyan ancak İngiltere'nin her iki imparatorluğa desteğiyle bastırılabilirdi. 1925'te Şeyh Sait'le başlayan, 1930'da Ağrı'da ve 1937-38'de Seyit Rıza önderliğinde Dersim'de son kez denenen isyanlar yenilgiyle sonuçlandı. 1920'lerde Güney Kürdistan'da Mahmut Berzenci ve Doğu Kürdistan'da İsmail Simko önderliğindeki isyanlar da benzer karakterli olup yenilgiden kurtulamadılar. Bu yenilgilerde yine İngiltere belirleyici rol oynadı. 1946'da İran Kürdistan'ındaki Mahabad Cumhuriyeti deneyimi ve 1960-1975 yılları arasında gelişen Mustafa Barzani önderliğindeki otonomi hareketi ilk dönemini yenilgiyle kapattı. 1975'lerden günümüze kadar yeni bir dönem açıldı. Klasik beyler, ağalar ve şeyhlerin önderliğindeki isyanların yenilgisi ardından başlayan yeni süreçte, aydın ve halk ağırlıklı demokratik ulusal hareketler etkinliğini gösterdi.

Kürt gerçekliğinde son iki yüzyılın önceki tarihî dönemlerden ayrılan ve benzeyen özelliklerini daha yakından görmek öğretici olacaktır. Görkemli neolitik çağda Proto Kürtler evrensel tarihin motor gücüydüler. İlkçağda merkezî uygarlık sisteminin doğuşunda ve beslenmesinde beşik ve ana rolündeydiler. Ortaçağda merkezî uygarlık sisteminin, İslamiyet'in güçlü ve öncü kavimlerinden biriydiler. Yeniçağda, kapitalist modernitenin hegemonik çağında Ortadoğu'nun bu görkemli, cesur ve emekçi gerçekliği neredeyse tarihten silinmekle yüz yüze geldi. Kürt gerçekliği üzerine sanki değil, gerçek bir kâbus çöktü. Peş peşe soykırımlar için kullanılan bir deyim olan 'büyük felaketler'e uğradı. Her ne kadar varlığını koruyorsa da, bu varlık özgür olmayıp cehennemın sırat köprüsünden geçmektedir.

Savunmanın ilk dört cildinde genelde uygarlık, özelde kapitalist modernite üzerinde yoğunlaşmanın nedeni, peş peşe yaşanan bu büyük felaketlerin sosyolojik çözümlenmesini yapabilmektir; son iki yüzyılın Kürt gerçeği üzerindeki kâbusu kaldırmak, karabulutları dağıtmaktır. Bu büyük felaketler çağında, uygarlık tarihi boyunca Kürtlerle iç içe yaşayan ve bölgenin en gelişkin kültürlerine imzalarını atan iki kadim halk ve kültürü soykırım kurbanı oldu ve tasfiye edildi. Anadolu'nun üç bin yıllık Helen kültürü tümüyle tasfiye oldu. Kürtlerin kendileri soykırımın örtülü ve kültürel temelde yürütülen özel savaşı tarafından imha edilmekle yüz yüze-

ler. Hâkim ulus-devletler halinde tutulan güçler Arap, İran ve Türk halklarını Beyaz-Kara-Yeşil Faşizmlerinin içinde adeta erittiler. Özellikle **Özgürlük Sosyolojisi** adlı savunma çalışmamda kapitalist modernitenin bu sürecin asıl sorumlusu olduğunu göstermeye çalıştım. Bu çalışmalara ilave edilecek hem çok hem de az şey vardır. Durumlara ve bakış açılarına göre bazı yönlerden tamamlamaya çalışalım.

a- Son iki yüz yılın belirleyici hegemonik gücü İngiltere ulus-devleti ve imparatorluğudur. Bu imparatorluk son üç yüz yılda Avrupa'nın büyük güçlerini Kara Avrupa'sında çatıştırıp etkisizleştirirken, dışta onların etkilerini kırıp sömürgelerine ve ticaret yollarına hâkim oldu. Kalanları kontrolü altına aldı. Amerika, Doğu ve Güneydoğu Asya'yı aynı yöntemle kendisine bağladı. Üzerinde Güneş Batmayan İmparatorluk oldu. Ortadoğu kültürünü de son iki yüz yılda benzer yöntemlerle parçalayıp küçük ulus-devletlere bölerek, ekonomik ve ideolojik olarak tekeline aldı. Son iki yüz yılda İran ve Osmanlı İmparatorluğu sözde yaşamaya devam ettiler. Araplar, İranlılar ve Türkler daha sonra çok sayıda sözde bağımsız ulus-devlete bölünerek bağımsızlıklarını sürdürdüler. Derinliğine çözümlendiğinde, aslında tek hegemonik sistemin dünya geneline yayılmış sistematik egemenliğinin bir bölümünün de Ortadoğu'da geçerli kılındığı rahatlıkla görülebilir. Merkezî uygarlık teorisini işlerken bu gerçekliği açığa vurmaya amaçlamıştım. Ancak kafaları paramparça edilmiş kimsecikler, tarihi durağan ve ilişkisiz duran parçalar biçiminde düşünebilir. Gerçek bunun tersidir. Evrensel tarih gerçektir ve günümüze kadar bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlıdır veya ana nehir gibi kesintisiz akıp gelir. Merkezî uygarlık sisteminin hegemonik gücü olarak, eskisi kadar etkili olmasa da, İngiltere sisteminin inşa gücü ve sürdürücüsü olmaya devam etmektedir.

Ortadoğu'daki ulus-devletleri bu sistemin birer valiliği olarak değerlendirmek bizi toplumsal hakikatlere daha çok yaklaştıracaktır. Valiliklerin bağımsız cumhuriyet veya krallık olmaları özlerini değiştirmeyecektir. Az bağımlılık, çok bağımsızlık bir palavradır. Bu gerçeği kavramayanlar yetmiş yıl sonra Sovyet Rusya'da yaşanan çözülmeyi, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Beyaz Faşist Yönetimi, Arap ulus-devletlerindeki kara faşizmi, İran, Pakistan ve Afganistan'daki yeşil faşizmi anlayamaz. Dünyanın her tarafındaki sözde tam bağımsız devletlerin ani çöküşlerini, renk değişikliğini, Çin gibi

muazzam bir gücün nasıl kapitalizmi yaşatan temel bir güç haline geldiğini de çözemez.

Ortadoğu'da ulus-devletler devrimlerle kurulmadılar; hegemonik sistem tarafından kurduruldu. Bu devletlerin temel amacı, halklarını bu sistem adına en katı bir biçimde sömürgeleştirmektir. Bu anlamıyla da başarılı olmuşlardır. Dünya genelinde de aynı süreç işlemektedir. Ortadoğu'da derinleşen ve ancak vahşetle sürdürülebilir kaotik durumun temelinde bu sömürgeci rejimler yatmaktadır. Son neo-liberal finans kapital çağında olup bitenler bölge halklarını toptan işsizliğe mahkûm eder, kaynakları tüketir ve çevreyi bitirirken, gerçekliği daha iyi kavrayabilmekteyiz. Son tahlilde sistemin paradan para kazanan yüzde onluk kesiminin tüm toplumsal, ekonomik ve kültürel yaşam üzerinde kurduğu egemenlik, bu egemenliğini gizlemek için milliyetçi ve dinci fanatizmi sürekli gündemde tutması, ne ülkelerin kalkındığını ne de uluslarının bağımsızlığını kanıtlar. Halklar tarihlerinin en felaketli dönemini yaşarken, toplumsal kültürün son kalıntıları ulus-devletin çarklarında eritilmektedir. Sözde bireysel haklar ve özgürlükler çağında, birey onurunun son kısıntılarına da elveda demekteyiz. Soykırım kavramını çözümlerken, daha genel ve sistemik özü yakalayarak bunu başarabiliriz. Yahudi soykırımı için 'biricik' sözcüğü özenle korunur. Gerçek bunun tersidir. Kapitalist modernite sisteminde 'biricik' soykırımlar yoktur. Her toplumda, halkta ve de ulus-devlette az veya çok soykırımlar vardır. Kiminde fiziki uygulamalarla yürütülür, çoğunlukla örtülü ve kültürel olarak gerçekleştirilir. Tarihsiz, ekonomisiz, yönetsiz ve zihniyetsiz bırakılmak, en az fiziki ve kültürel soykırımlar kadar etkili ve acımasızdır.

Kapitalist sömürü biçiminin, azami kâr kanununun işleyebilmesi için endüstriyalizm ve finans kapitalin tekelleşmesi gerekir. Tekelleşme ise, milliyetçi ideolojinin hegemonyası altında, kılcal damarlarına kadar iktidar aygıtlarının kontrolü ve gözetimine alınan homojen toplum amaçlı ulus-devlet egemenliğini gerektirir. Ekonomi üzerinde endüstriyel tekelleşme ve finans kapital tekelleşmesi ulus-devlet tekelleşmesiyle birbirine destek temelinde iç içe inşa edilir. İdeolojik alanda milliyetçi tekelleşmenin inşasıyla süreç tamamlanır. Sonuçta amaçlanan homojen toplum gerçekleştirilmiş olur. Bu ise faşizmin zaferi anlamına gelir. Faşizmi Hitler ve Mussolini'nin uygu-

lamalarına indirgemek, bunları sanki faşizmin biricik olgularımış gibi değerlendirmek liberal ideolojinin en önemli saptırmalarından birisidir.

Homojen toplum soykırımdan geçirilmiş toplumdur. Homojenleştirme ile toplum gerçek tarihinden kopartılır, fiktif (kurgusal, en içeriksiz din) bir ideolojik kurgulamayla tüm farklı kültürler yok edilir. Böylece ekonomi üzerinde azami kâr kanunu geçerli kılınırken, iktidar üzerinde de ulus-devlet tekelciliği gerçekleştirilmiş olur. İkinci Dünya Savaşıyla gerçekleştirilen, Alman, Japon ve İtalyan hegemonyacılığına karşı İngiltere, ABD ve Rusya hegemonyacılığıdır; iki tekelci hegemonik bloktan birinin diğerini yenmesidir. Yoksa liberalizmin idea ettiği gibi faşizme karşı demokrasinin zaferi değildir. Alman bloğu yenilmiş, ama faşizm bir iktidar biçimi olarak dünya çapında egemenlik çağına girmiştir. Kapitalist modernitenin yükseliş ve hegemonik çağı, geç dönem finans kapital çağı (1970'ler sonrasında ekonomi üzerindeki hegemonya) ve bu da homojenleştirilmiş (soykırımdan geçirilmiş) toplum üzerinde ulus-devlet çağıyla tamamlanır. Şüphesiz bu süreç düz bir çizgide ilerlememiştir. AB'nin ortaya çıkışı (1960'lar sonrası), Sovyetler Birliği'nin çözülüşü (1990'lar sonrası) genelde kapitalist modernitenin ve özelde faşist ulus-devletçiliğin çözülüşü bağlamında değerlendirilebilir. Postmodernite denen çağ, aslında faşistleşmiş geç kapitalist modernitenin çözülüşü ve kaosa düşmesi demektir. Kendini yenilemiş kapitalist modernite kadar, demokratik modernitenin de kaostan büyük güç kazanmış olarak çıkması mümkündür. Burada süreci belirleyecek olan, tarafların ideolojik, politik, ahlâki ve sanatsal alandaki anlam ve eylem gücüdür. Sonuçta iki hakikat gücü karşı karşıya gelip mücadele edecek, duruma göre ya kaos derinleşerek sürecek ya da taraflardan biri galebe çalacak, ama mücadele bu biçimlerle uzun yıllar ve belki de yüzyıllarca devam edecektir.

b- Bu bağlamda ve konumuz itibarıyla Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında nelerin gerçekleştiği sorusuna verilecek yanıt büyük önem taşır. Kadim merkezî uygarlık sisteminin olduğu ve binlerce yıl varoluşunu sürdürdüğü alanlar olması nedeniyle Anadolu ve Mezopotamya coğrafyası kapitalist modernitenin hegemonik gücü İngiltere İmparatorluğu açısından (ona rakip olarak yükselen Almanya ve Rusya açısından da) stratejikti. Ortadoğu, Kafkasya, Orta Asya ve Hindistan'ın kontrolü açısından mutlaka denetim altında bulundurulmayı gerektiriyordu. Bu coğrafya

tarihsel olduğu kadar güncel olarak da önemini bu gerçeklikten almaktadır.

Jön Türkler ve İttihat ve Terakki Cemiyeti denen oluşumlar (1840'taki Tanzimat'tan günümüze kadar etkili olan modern milliyetçi ideolojiler ve iktidar yapılanmaları) ancak kapitalist modernitenin hegemonik hesaplarıyla olan bağları temelinde doğru çözümlenebilir. İzah edildiği gibi, can çekişen Osmanlı ve İran İmparatorlukları hegemonik denge hesapları nedeniyle yaşayan değil, yaşamalarına müsaade edilen fosil oluşumlar durumuna düşmüşlerdi. İmparatorluk bürokrasileri için iktidarda kalmanın tek yolu, bir veya birkaç hegemon güce dayanarak varlıklarını sürdürmekti. Dolayısıyla adı geçen bölgeler üzerinde İngiltere, Almanya, Rusya ve kısmen Fransa'ya bağlı yeni iktidar elitleri ayrıışmaya başladı. Elitlerin kapitalist moderniteyi taklit etmeleri kaçınılmazdı. Bunların eski imparatorluk kültürleriyle yaşama şansları olmadığı gibi (Kapitalist modernite kültürü onları çoktan fethetmişti), demokratik halk seçenekleri de söz konusu olamazdı. Varlıkları halk kültürünü gasp etme üzerinde inşa edilen bürokrasilerden ve onlara vücut veren üst tabakadan (istisnalar dışında) demokratik çıkış beklenemezdi. Bu kesimlerin yeni hegemonik güçlere eklenmekten başka şansları yoktu. Geriye bürokratik aydınlanmayla modernite taklidinin olduğu gibi aktarımı kalıyordu. Dünya genelinde (daha önceleri Fransa Devrimi sonrası Avrupa'da) olduğu gibi, Osmanlı bürokrasisi de bu yola girdi. Tanzimat Paşalarından sonra Genç Osmanlılar ve ardından 1890'lardan itibaren İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne dönüşmüş Jön Türk Hareketi bu yolda atılmış kritik adımlardı. İdeolojik olarak önce Osmanlıcılıkla başlayan ve Panislamizm'le devam eden dönüşüm Türkçülükle sonuçlanmıştı. Osmanlıcılıkla tüm imparatorluk bakiyelerinden bir ulus-devlet yaratmak amaçlanmışken, Hıristiyan uyrukların ayrılık eğiliminde olmaları karşısında, Panislamizm temelinde Müslüman halklardan (özellikle Arapları da kapsayan) bir oluşumla imparatorluk sürdürölmek istendi. Araplarda ayrılma eğiliminin güçlenmesiyle birlikte Türkçölük eğilimi öne çıktı. Birinci Meşrutiyet deneyimi Genç Osmanlıların arzusu iken, İkinci Meşrutiyet'te İslamcı ve Türkçü ideolojiler daha baskın durumdaydı.

1913'ten günümüze kadar Türkçölük zihniyeti, devlet ve devlet odaklı partilerin resmi ideolojisine dönüştü. Bu eğilimlerin hepsinde hegemonik

güçlerin az veya çok etkisi vardır. Daha da önemlisi, ciddi bir Masonik sızma vardır. Fransız Devrimi'nden beri Masonlar tüm genç ulusçu laik hareketleri desteklemiştir; bir nevi burjuva sivil toplumculuğunun teolojik iktidar yanlılarıyla hesaplaşmasını ifade eder. Tanzimat'la başlayan süreçte her üç akımda da son derece etkili olmuşlar, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin oluşumunda ve iktidarında asıl yönetici elidi teşkil etmişlerdir. Bu akımlarda Siyonizm'in de etkisi olmuştur. 1896'da kendilerini resmen Yahudi burjuva milliyetçiliğinin temsilcileri olarak ilan eden Siyonistler, Kudüs merkezli eski Yahudi-İsrail Devletinin yeniden inşası peşindeydiler. Bunun yolu Osmanlı İmparatorluğu'nda etkili olmalarından geçmekteydi. Bunun için elverişli aygıt ise İttihat ve Terakki Cemiyeti'ydi. Cemiyet 1913 Ocak darbesiyle ideoloji olarak her ne kadar resmen Türkçülükte karar kıldıysa da, içerik olarak hayli karmaşık bir ideolojik ve politik yapılanmadı. Buradaki Türklük sosyolojik bir olguya dayanmaktan ziyade, Türklere daha çok her türlü milliyetin tortusal öğelerinden oluşan bir karmaşayı ifade ediyordu. Başta ordu olmak üzere, bürokratik kurumların kendilerine gelecek arama hesabının ağır bastığı bu süreçte, söz konusu oluşumun herhangi bir sınıfsal veya etnik temeli bulunmuyordu. Türkçülük başlangıçta bu yönüyle yapay ve tortusaldı. İktidarı ele geçirmesiyle birlikte kendine bir sosyal temel hazırlamak istedi. Bürokrasiden bir burjuva sınıf oluşturulmaya çalışıldı. Cumhuriyet iktidarları bu programı daha da geliştirerek günümüze kadar sürdürmeye çalıştılar. Süreç içinde merkezîyetçi ve âdemi merkezîyetçi olarak bölünseler de, ideolojik ilkeleri hep aynı kaldı.

Çıkışta toplumsal ve sınıfsal temeli bulunmayan bu iktidarcı ve ideolojik elidin geliştireceği burjuvazi ancak devlet kapitalizmiyle oluşabilirdi. Devlet kapitalizmi kapitalizmin yaratıcılıktan yoksun en gerici biçimidir. Ya dıştan beslenerek gelişecek ya da içte toplum üzerinde amansız terörle artık-değer elde ederek varlık bulacaktır. Dış destek ihtiyacı Yahudi sermayesinin sızmasına hep elverişli bir ortam yarattı. Kaldı ki, Selçuklulardan beri, özellikle 1550'lerden sonra kapitalist hegemonyanın yükselme çağında Yahudiler çok etkiliydiler. İspanya'dan atılmalarından sonra (1492) bir kolları Hollanda-Amsterdam, ikinci önemli kolları ise İzmir-Selanik-İstanbul merkezli olarak üslendi. Anadolu'da geleneksel olarak da Yahudi sermayesi hep var olageldi. Dıştan ve içten en örgütlü sermaye

kesimi Yahudilerdi. Bu sermayenin Yahudilere yurt edinme hesabı öncele-ri Rusya, Polonya, Almanya, Hollanda ve Britanya Adasında yoğunlaştı. Almanya, üzerinde en çok hesap yapılan ülkeydi. Burjuvazisinin oluşu-munda Yahudilerin ideolojik, politik ve ekonomik rolleri yoğundu. En ideal Almanlığa öncülük ettiler. Kraldan daha kralcı bir yaklaşımla Alman milli-yetçiliğini ve devlet eliyle kapitalizmini geliştirmede yaratıcı rol oynadılar. Rusya, Fransa ve İngiltere hegemonyacılığına karşı Alman hegemonyacılı-ğını öne çıkardılar. Siyonizm daha çok Alman-Avusturya Yahudi burjuvazi-sinin eğilimiydi. İngiltere ve Rusya Yahudileri de faaldi. Fakat 1918'lere, Alman İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar, Alman Yahudi burjuvazisi hep öndeydi.

Osmanlı İmparatorluğu'nda İkinci Abdülhamit'le gelişen denge hesap-ları sonucunda Alman devlet sermayesine bağlılık öne çıktı. İttihat ve Terakki'de zaten güçlü olan Alman etkisi, özünde Yahudi sermayesinin etki-siydi. Buna Masonların ve yerel Yahudi sermayesinin etkisi de eklenince, Yahudi milliyetçiliği İsrail Siyonizm'inden önce Anadolu-Türkiye Siyo-nizm'ini güçlü bir biçimde konumlandırdı. Meşrutiyet'in ilanı, 1 Ocak 1913 darbesi, 1919-1922 Ulusal Kurtuluş süreci ve Cumhuriyet'in inşasında asıl rol sahibiydiler. İşte tam da bu nedenle Türkçülük ideolojisi kendilerini maskelemelerinde ideal bir örtü rolünü oynadı, kullanıldı. Türkiye kapita-lizminin oluşumunda genel geçer soyut tahliller açıklayıcı olmaktan çok, somut gelişmeyi olduğu gibi açıklamaktan uzaklaştırıcı ve körleştirici bir rol oynarlar, anlam saptırmasını gerçekleştirirler. Alman kapitalizminde Yahudi sermayesinin tüm ideolojik, kültürel ve iktidar aygıtlarındaki ko-numundan daha yoğun ve hükmedici bir etki gücü Türkiye kapitalizminde, özellikle onun dış politikasında, ordu yapılanmasında, ideolojik ve kültürel kurumlarında geçerlidir. Ortada bir Türk burjuvazisi yoktur. Gerçek Türk-lük olarak yoksul Türkmen ve reaya, köylü yığınları vardır. Türk burjuvazisi rolünde değme 'Yeşilçam Filmleri'ne taş çıkartacak bir Yahudi sermayesi ve burjuvazisi vardır. Cumhuriyet burjuvazisinin bir numarası Vehbi Koç ve holdinginin hikâyesine bakıldığında, tüm Türkiye burjuvazisinin hikâyesi okunmuş olacaktır. Türk burjuvazisi oluşmadı, hiç olmadı denilmiyor; nasıl oluşturulduğuna somut olarak bakılıp çözümlenmesi gerekir deniliyor.

Kapitalist modernite döneminde temel inşacı güç olarak Yahudi ser-mayesinin gücünden kimse kuşku duyamaz. Entelektüel ve kültürel gü-

cünden de kuşku duyulamaz. Aynı zamanda Yahudi aydınları ve emekçilerin ezilenlerin ideolojik ve pratik hareketlerindeki öncü rolünden de kuşku duyulamaz. Burada amacımız anti-Semitik duygular geliştirmek olmayıp, kapitalizmin ve ona karşıt hareketlerin tarihsel-toplumsal konumlanışını doğru belirlemektir.

1918'de Alman İmparatorluğu'nun yenik düşmesiyle İngiltere ve Hollanda'da merkezileşmiş Yahudi sermayesi öne çıktı. Daha doğrusu, 16. yüzyıldan beri birbirleriyle ulusal rekabet halinde olan her iki taraftaki hegemonik güç mücadelesinden (önce İspanya İmparatorluğu, sonra Fransa İmparatorluğu, en son Alman, Rus ve Osmanlı İmparatorlukları) nihai olarak hep İngiltere galip çıktı. Yahudi sermayesinin bu galibiyetteki rolü çok önemlidir: Tıpkı daha önceleri İngiltere'nin sömürgesi olan ABD'nin inşa edilmesinde ve hegemonik güç haline getirilmesinde olduğu gibi. Hitler'in ve Nazilerin ortaya çıkış nedenlerini bu gerçeklikte aramak gerekir. Adeta Alman kılığına girerek şoven tekelci bir devlet kapitalizminin inşa edilmesinde stratejik rol oynayan Yahudi sermayesi, Almanya'nın 1918'deki yenilgisinden sorumlu tutuldu. Hitler'in partisi dar görüşlü ve ufuksuz küçük burjuvalardan oluşuyordu. Büyütüldükleri şoven ideoloji, onlarda Alman kılıklı (maskeli) Yahudilere karşı muazzam bir nefret oluşturdu. Bu nefret soykırımla sonuçlandı. Çünkü onlar İngiltere'nin hegemonyasından ve Sovyet Rusya'nın kuruluşundan da Yahudileri sorumlu tutuyorlardı. Ayrıca Rosa Luxemburg gibi Yahudi kökenli çok sayıda sosyalist de içindeki savaşta öncü rol oynamıştı. K. Marks da Yahudi kökenliydi. Tüm bu etkenler bir araya getirildiğinde, kapitalizm ve soykırım gerçeği daha iyi açıklanmış olur.

İlave edilmesi gereken diğer önemli bir gerçek, Yahudi milliyetçiliği (Siyonizm) ile Yahudi evrenselciliği arasındaki ayırımıdır. Her ne kadar İsrail ve dolayısıyla Yahudi milliyetçiliği etkili bir konumdaysa da, evrenselci Yahudiler hem uluslararası sermaye hem de emekçiler kampında her zaman etkide bulunmuşlardır. Milliyetçi Yahudilerin dikkat merkezleri İsrail iken, uluslararası (küresel şirketler yoluyla) Yahudilerin dikkati yerel ulus-devletlerin ekonomi ve iktidar tekellerine, buralardaki güçlü konumlanışına, uluslararası şirketlerin, medyanın ve kültürel faaliyetlerin içindeki güçlü rolüne yöneliktir.

Her ulus-devletçi milliyetçi ideoloji ve kültür, az veya çok bu sermayenin sadece rengine değil, özüne de bağlıdır. Her ulus-devlet tekelciliğinde tıpkı ekonomik tekelcilikte olduğu gibi evrensel Yahudi sermayesinin eli vardır: Tıpkı ezilenlerin özgürlük ve eşitlik hareketlerinde sosyalist Yahudilerin oynadıkları evrensel rolde olduğu gibi.

Stratejik nedenlerle (Filistin’de inşa edilecek İsrail) gerek çıkışta, gerek girişte Anadolu toprakları Yahudilik için tarihi bir role sahiptir. Babillilerden, Asurlardan, Araplardan, Roma ve Bizans’tan beri bu stratejik rol hep geçerlidir. Kudüs’ten (kısmen Mezopotamya’dan) çıkışın yolu gibi, girişin yolu da Anadolu’dan geçer. Dolayısıyla Siyonistler açısından Anadolu, İsrail için en önemli atlama taşı ve stratejik duraktır. Kaldı ki, İzmir-Manisa, Selanik-Edirne hattı bir grup Yahudi tarafından uzun süre anayurt konumunda değerlendirildi. Bunun için buraları geliştirdiler, kalkındırdılar.

Alman modelini kendine örnek alan Enver Paşa’nın düzenlediği 1 Ocak 1913 darbesi (Daha öncesinde Meşrutiyet ilanı için de benzer bir hamlesi vardır) bu bağlamda değer taşır. O dönemde Yahudi kadrolar Almanya’da en güçlü konumlarını yaşamaktadır. Enver ve grubunu eğiten de Liman von Sanders, Goltz Paşa gibi bu tür kadrolardır. Alman ve Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışı, öncülüğü İngiltere yanlısı Yahudi kadrolarına geçirdi. Kurtuluş Savaşındaki büyük önderlik çekişmesi bu geçişle bağlantılıdır. M. Kemal Paşa’nın İngiltere’nin onayıyla Samsun’a çıktığı bir gerçekse de, Anadolu başkaldırısındaki rolü bağımsızlık ve yurtseverlik temelindedir. Bu durumun kavranmasıyla İngiltere iki tedbir geliştirdi: Dıştan Yunan işgalini destekleyip isyanı bastırmak; bu mümkün olmazsa, İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak üzerinden içte Mustafa Kemal’i kontrol altında tutmak. Yunanlıların (İşbirlikçi Yunan burjuvazisi geleneksel olarak İngiliz-ABD yanlısıdır) yenilgisiyle birlikte, tüm ağırlık İsmet ve Fevzi Paşaların güçlü kılınmasına hasredildi. İsyanın başında ve isyan kararında İsmet ve Fevzi Paşaların rolü olmadığı gibi, her ikisi de İstanbul’da İngiltere ve müttefiklerinin denetiminde kalan orduda kendilerine verilen görevlerin başındaydılar. Herhangi bir önlem alınmadan, daha sonra harekete katıldılar, daha doğrusu gönderildiler. Bu temelde isyana öncülük eden beş paşadan dördü (Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay ve Refet Bele) çeşitli gerekçelerle tasfiye edildi. Geriye kalan Mustafa Kemal Paşa, gerek stratejik konumu gerekse oynadığı denge politikası nedeniyle yerini korudu.

.....(s.165 bir satırlık boşluk var).....1925 komplo zinciriyle siyasi program halinde hayata geçirilen Beyaz Türk Faşizmi diyebileceğimiz rejim, kendisini katı laik Türkçü bir sistem olarak tanımlasa da, özünde metafizik olan, çok daha dogmatik ve terörist olan yeni bir dindir; bu konuda tarihsel tecrübeye sahip olan Yahudi ideolojisinin güncel Türkiye Cumhuriyeti'ne biçtiği yeni dindir. Mustafa Kemal'in tanrılaştırılması, İnönü'nün peygamberleştirilmesi, Fevzi Çakmak'ın komutanlaştırılması (Yeşua, Davut örneği) Yahudi mitolojisinin bir gereğidir. Türk toplumunun ezici çoğunluğuna rağmen, ilan edilen ve siyasi programa dönüştürülen yeni dinin ideolojisi olan Türkçülük, günümüze kadar devam eden terörün, soykırımların ve sömürünün gerçekleşmesindeki genetik kodu oluşturmaktadır.

Mustafa Kemal İzmir suikastıyla sindirilmek istendi. Kürt isyanlarıyla provokasyona getirildi. Kendi yakın arkadaşı Fethi Okyar bu nedenle (Kürt isyanını kanlı bastırmadan yana değildi) başbakanlıktan alınıp yerine İsmet Paşa getirildi. Ordu da tümüyle Fevzi Paşa'nın denetimine bırakıldı. Mustafa Kemal'in konumu artık sembolik Cumhurbaşkanı unvanıyla Çankaya'da bir nevi tutsaklıktır. İngiltere'nin de Ulusal Kurtuluş Savaşında yenildiği söylenir. Bu düpedüz yalandır. 1922'den itibaren İngiltere'nin olası kurtuluştaki rolü kesinleşmiş gibidir. Desteğini Yunanlılardan çoktan çekmiş (Sultan Vahdettin'i de İngiltere geri çekti), kendi has kadrolarıyla ulusdevlet inşasına girişmiş, kocaman bir imparatorluktan Anadolu'ya sıkıştırılmış Türkiye Cumhuriyeti'yle amacına ulaşmıştır. Bunun diğer bir kanıtı, Cumhuriyet'in Sovyet Rusya'nın önünde hep bir baraj duvarı gibi tutulmasıdır. Bunun için Mustafa Suphi'lerle başlayan sosyalistlere yönelik soykırım günümüze kadar sürdürüldü. Ermeni soykırımı sadece bir başlangıçtı. Kürtler üzerindeki kültürel soykırım ise halen devam etmektedir. Diğer azınlıklar, kültürler, Süryaniler ve Türkmenler Türkçülüğün dehşeti ve uyguladığı karmaşık küçük soykırımlarla kendiliklerinden, kendilerinden vazgeçirildiler.

Bütün bunların evrensel ve milliyetçi Yahudiler ve Yahudi sermayesiyle ne ilişkisi vardır sorusu boş bir soru değil, son yüz yıllık Türklük tarihini anlamanın temel kritik sorusudur. İçinde Türk olmayan Türklük tarihi bir ideolojik inşadır; hem kuram hem de uygulama olarak yarı yarıya Filistin öncesi bir Ön-İsrail hazırlığıdır. Mustafa Kemal'in dengeleyici (Dışta Sovyetler Birliği ve İngiltere, içte çeşitli sınıf ve tabakalar arasında) politikaları

olmasaydı, hiçbir güç Anadolu'daki yeni oluşumları İttihat ve Terakki kadroları ile Enver Paşanın denetiminden çıkaramaz, Türkçülüğü Alman faşizmine taş çıkartacak bir şoven faşist tirmanışa geçmekten alıkoyamazdı. Bu da Cumhuriyet'in (Cumhuriyet kurulur muydu? Bu da ayrı bir sorudur) daha İkinci Dünya Savaşına varmadan yıkılışı olurdu. İkinci Dünya Savaşının hemen öncesinde Mustafa Kemal'in ölümü, 1938-45 yılları arasında İngiltere ile Almanya'nın Türkiye-Anadolu üzerinde rekabeti, 1945 sonrasında ABD hegemonyasının kesinleşmesi, Türkiye'nin sistem tercihini NATO'ya girerek resmileştirmesi 1922'nin devamı niteliğindedir. Cumhuriyet'in partisi olan CHP sistemin sigortası niteliğindedir. 2000'li yılların başına kadar darbe ve komplolarla yürütülen sistemin diğer bir adı 'Beyaz Türk Faşizmi'dir. Bundan kasıt, yapay Türklük ve toplumun bu Türklüğe göre terörle homojenleştirilmesidir; bu tanım dışında kalan hiç kimseye ve hiçbir kültüre yaşam hakkı tanınmamasıdır.

ABD hegemonyasının 'Yeşil Kuşak' teorisiyle beyazdan yeşile kayan Türkiye kapitalizminin Anadolu'ya geçinen ve İslamî örtüye sarılan kesimi baştan beri çıkış yapma peşindeydi. Ona bu fırsatı Türkiye Solu ve Kürdistan Özgürlük Hareketi verdi. Beyaz Türk Faşizminin Sol'a ve Kürt Özgürlük Hareketi'ne karşı yürüttüğü savaşta yıpranması ve tecrit olması Anadolu'ya kanadı güçlendirdi. ABD'nin hem bölge halklarına, hem de Sovyet Rusya'nın yayılmasına karşı harekete geçirdiği İslamî milliyetçi hareket Türkiye somutunda önce koalisyonlarla, 2000'lerden sonra ise tek başına iktidara yerleşti. Beyaz Türk Faşizminde Yahudi Siyonist milliyetçiliği ne denli etkiliyse, Yeşil Türk Faşizminde de evrensel Yahudi sermayesi o denli etkilidir. Bunların en son karar kıldıkları sigorta partisi AKP oluyor. Türkiye bürokratik burjuvazisinin doğusunda Siyonist Yahudi milliyetçiliği ne denli etkiliyse, Anadolu burjuvazisinin (Liberal, özel sermaye de denilmektedir) gelişiminde ve iktidara yerleşmesinde de küresel Yahudi sermayesi (Karamimler) o denli etkilidir. Hitler türü faşizmi Enver Paşa, Nihal Atsız, Alparslan Türkeş ve MHP (Milliyetçi Hareket Partisi, kuruluşunu Fevzi Çakmak'ın Millet Partisi'ne dayandırır) temsil etmek istedi. Almanya'nın yenilgisi Kara Türk Faşizmi diyebileceğimiz bu kanadın iktidar şansını düşük kıldı. Faşizmin her üç kanadı da dış hegemonik güçlerin uzantısı olup, hangi güç sisteme egemen olursa onun devamı olarak iç iktidara yerleşir.

Türkiye'nin son iki yüz yıllık tarihi dış hegemonik güçlerden bağımsız değildir; sıkı bağıllık içinde özenle oluşturulmuş 'özel valilik' statüsündedir. Türkiye'nin kritik kavşak noktasındaki konumu, uluslararası hegemonik dengenin özgün bir yansımasını gerekli kılmaktadır. Keskin bağımsızlık idealarına rağmen, hegemonik sistemin en çok tahkim edilen ve sarsılmamasına özen gösterilen bağımlı ülkesi, ulusu ve ulus-devletidir. Kapitalist hegemonik sistem doğru çözümlenmeden Türkiye doğru çözümlenemez. Tersi de geçerlidir. Sistemin evrensel çözümü Türkiye çözüdür. Böylelikle soykırım gerçekleri de doğru çözümlenebilir.

c- Hıristiyan halklara yönelik terörü, Ermeniler, Süryaniler, Pontuslular ve farklı kültürlerden Müslümanların yaşadıkları asimilasyonu ve soykırım denemelerini ancak kapitalist modernitenin Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasındaki gerçekleştirimleriyle bağlantılı olarak çözümleriz. Ermeni soykırımını sadece Beyaz Türk Faşizmine (İttihat ve Terakki Cemiyeti ile CHP'nin resmi ideolojisi ve siyasi programlı hareketi) bağlamak dar bir yaklaşım olur. Bu soykırımın kökeninde çok gerilere giden bir tarih ve daha karmaşık toplumsal etkenler vardır. Ermeni kabilelerin üst tabakası da, Yahudi sermayesi kadar olmasa da, Ortadoğu kültüründe sermayenin oluşumunda önemli bir yer tutar. Ermenilerin kentleri kendilerine erkenden merkez edinmeleri, zanaatçılıktaki ustalıkları ve üstün ticari nitelikleri, daha Hitit Devleti zamanından beri onları sermayenin sahibi kılmıştır. Özellikle Anadolu ve Mezopotamya kentçiliğinde temel aktör konumundaydılar. Hıristiyanlıkla birlikte (M.S. 300'ler) hem bu rolleri daha çok farklılaştı, hem de varlıkları görünür hale geldi. Kapitalizmin Ortadoğu'da bir nevi erken doğumunu gerçekleştirdiler. Erken derken, sistematik bir doğuştan bahsediyoruz. Yoksa kapital birikimi Sümerlerden beri her kültürün marjinal unsurlarınca gerçekleştiriliyordu. Ermeni burjuvazisi Hıristiyanlıkla birlikte ilk defa bu birikimi etkili ve sistemik hale getirdi. Zanaat ve ticaretteki etkili konumları bunu mümkün kılıyordu. Sermaye birikimi her zaman komünal düzenli kabile ve aşiret toplumlarının öfkesine ve karşı koyuşuna yol açar. Çünkü kendi eşitlikçi kültürleri üzerinde devamlı tahribat yapar. Kent, sınıf ve devlet oluşumlarını geliştirerek kurumsal çelişiklere yol açar. Ermeni soykırımının kökeninde bu yönlü bir çelişkinin varlığını hep göz önünde tutmak gerekir.

Kapitalist modernitenin yükselişe geçtiği çağın başlangıcı olan 16. yüzyıl, Ermeni burjuvazisinin de yükselişe geçtiği yüzyıldır. Hem İran hem de Osmanlı İmparatorluğu içinde manifaktür (el tezgâhtarlığı) sanayisi ve ticaretinde başat rol oynuyorlardı. Bender Abbas ve İsfahan kentleri ile İran, İstanbul ve İzmir üzerinden Avrupa ve Uzakdoğu Asya'ya kadar geniş bir alanda faaliyet yürüten ticaret tekellerinde önemli pay sahibiydiler. Belli başlı birçok kentte gelişmiş Ermeni mahalleleri vardı. 19. yüzyıla kadar Ermeni büyük ve küçük burjuvazisi esas olarak ekonomik alanda etkilidir. Mimarlık sanatında da önde gelen bir role sahiptirler. Ortadoğu'nun birçok mimari eserinin altında imzaları bulunmaktadır. Batılı Hıristiyan misyonerlerin 19. yüzyıla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda yoğun faaliyete geçişlerinde Ermenileri kazanmak ilk hedefleriydi. Süryani ve Rum kiliseleri kendi kendilerine yeterliydim. Kritik durumda olan Ermeni kiliseleriydi. İslamî halklar arasında son derece dağınık bir yerleşimleri vardı. Çoğunluk arz ettikleri coğrafyalar çok sınırlıydı. Özellikle Anadolu ve Mezopotamya'da kent ile kır arasındaki işbölümü çerçevesinde görülen karma yerleşim birimleri demografik yapının temel özelliğiydi.

Avrupa'nın, 19. yüzyıl milliyetçiliğinin misyonerler kanalıyla açtıkları okullar ve propaganda faaliyetleriyle Ermeni toplumu üzerinde güçlü kışkırtıcı etkilere yol açması kaçınılmazdı. Daha da önemlisi, Avrupa sermayesinin ilk küreselleşme hamlesiyle işbirliğine giren Ermeni burjuvazisi, dünya genelinde yaşandığı gibi, Avrupa'da oluşan ulus-devlet amaçlı milliyetçiliğin yoğun etkisine girdi. Kendi sermayesini emin biçimde kullanabileceği ulusal pazar derdine düştü. Tıpkı Yahudi sermayesinin yurt arayışı gibi, Ermeni yurdu talebi de güçlü bir biçimde gündeme yerleşti. Ermeni toplumu kadim yerleşik bir halktı, ama çoğunluk ve homojenlik arz eden bir konumdan yoksundu. Dolayısıyla ulus-devlet arayışı tehlikeli gelişmeleri beraberinde taşıyan bir amaçtı.

19. yüzyılın ikinci yarısında geliştirilen ilk milliyetçi örgütlenmeler, imparatorluk içinde nüfusları ve sermayeleri oranında bir siyasi katılımı hedeflemekteydi. Bu daha gerçekçi ve uygulama kabiliyeti olan bir programdı. Birinci ve İkinci Meşrutiyet'te de oldukça başarılı olmuşlardı. Fakat milliyetçiliğin doruklara tırmandığı 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlangıcında giderek bağımsız ulus-devlet talebine yöneldiler. Talepte bulunan topraklarda başta Kürtler ve Türkler olmak üzere birçok değişik

kültür barınıyordu. Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi gibi bir oluşum olsaydı, belki de 1905 ve 1917 Rus Devrimlerine benzer devrimler temelinde Osmanlı İmparatorluğu'nda bir federatif sistemin kurulmasını hedeflemek en gerçekçi çözüm yöntemi olabilirdi. Sol Hınçak ve sağ Taşnak Partileri katı, dar milliyetçi örgütlenmeler olma konumunu aşamadılar.

Trajedinin altındaki diğer önemli bir tarihsel etken, Hıristiyanlıktan da etkilenen ve karşıt etkilere yol açan Ermeni milliyetçiliği idi. Yahudi milliyetçiliğinin Avrupa'da yol açtığı anti-Semitik etkilere benzeyen bir etki Müslüman toplumlarda yankı buluyordu. Daha da vahimi, Yahudi sermayesinin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki etkisiyle olan rekabetiydi. Genelde Hıristiyan sermayedarlarla Yahudi sermayedarlar arasında daha İmparatorluğun kuruluş yıllarında, İstanbul'un fethinde ve özellikle İspanya'dan kovulan Yahudilerin ağırlıklı olarak İstanbul ve Selanik'e yerleştirilmesinde kendini gösteren bu çelişki giderek kızıştı. Çünkü imparatorluktaki Rum ve Ermeni kültürü ve sermayesinin etkisi daha eskilere gitmekte olup, sürekliliğe ve yoğunluğa sahipti. Kaldı ki, imparatorluğun mali, sınaî ve ticari faaliyet alanları bu üç etnisite ve iki din, millet (Osmanlı sisteminde bunlara millet denirdi) arasında paylaşılmıştı. Aralarında rekabet kaçınılmazdı. Avrupa kapitalizminin hegemonikleşmesi ve imparatorluk üzerinde yayılması bu rekabeti daha da kızıştırdı. 19. yüzyılda her üç etnik grupta sadece güçlü iktidar paylaşım talepleri değil, yurt arayışları da geliyordu. Bu arayışlar da birbirleriyle çelişkiliydi ve rekabeti körüklüyordu. Ayrıca Hıristiyanlığın daha doğuşu sırasında Hz. İsa'nın Roma Valisi'nin işbirlikçisi Yahudiler tarafından çarmıha gerdirilmesi, genelde Hıristiyanlarla Yahudiler arasında sürekli bir hoşgörüsüzlüğe ve nefrete yol açmıştı. Tüm bu etkenler birleşince, Osmanlı sarayı ve bürokrasisiyle daha güçlü mali ilişkilere sahip olan Yahudi sermayedarlar üstün bir konumu işgal etmekteydi.

İttihat ve Terakki Cemiyeti Yahudilerin güçlü desteğiyle, hem ideolojik (Türkçülük faaliyetleri) hem de maddi (Türkçülüğün esas besleyici kaynağı idiler) yönden katkılarıyla kuruldu ve geliştirildi. Alman militarizmini temsil eden yeniden inşasına başlanan modern Osmanlı ordusunu eğiten Alman paşalar ve subayların büyük kısmı Yahudi kökenliydi. Hem İkinci Meşrutiyet'in ilanında, hem 31 Mart karşı darbesinin bastırılmasında, hem de Birinci Dünya Savaşının ardından gelişen Ulusal Kurtuluş Savaşında Yahudi kadrolar stratejik rol sahibiydiler ve bu rollerini başarıyla oynadılar.

Türkçülüğün tüm temel yapıtları ilk defa Yahudi aydınlar (Vambery, Cohen gibi) tarafından yayınlanıyordu. Türkçülük ideolojisinin gerçek yaratıcısıydılar. Türk toplumunun ezici çoğunluğu bu ideolojiye ters bir gerçekliği yaşıyor olmasına rağmen, eğitimsizliği ve örgütsüzlüğü nedeniyle etkisiz olup, bu kadrolar devletin yeniden inşasında da (İttihat Terakki ve CHP yoluyla) yine temel çekirdek rolünü oynayacaklardır. Yahudilerin bu bariz üstünlükleri karşısında, Hıristiyan Ermeniler ve Rumların yeni devlet oluşumlarında etkili olma şansları çok azdı. Ekonomideki güçlü varlıkları, iktidarda bulunan rakipleri (Yahudi sermayedarları ve oluşturdukları Türkçü devletçi kolektif kapitalist sınıf) karşısında daha çok hedef haline gelmelerine yol açıyordu. Cumhuriyet ilan edildiğinde geriye pek bir şeyleri kalmayacaktı.

Ermeni soykırımı, bu genel tablo içindeki en trajik bölümdür. Ulus-devlet için ayağa kalktıklarında (1914 öncesinde ve savaşın ilk yılında), İttihat ve Terakki yönetiminin 24 Nisan 1915 tarihli kararı temelindeki karşı saldırısıyla kendilerini binlerce yıllık yurtlarından atılmak ve yollarda imha edilmekle, geriye kalanların ise uzun süreli diaspora yaşamına mahkûm edilmesiyle karşı karşıya bulacaklardı. Diaspora Ermenileri bir gerçekliktir, ama çok mutsuz, ezik ve yıkık bir gerçekliktir. Kurulan küçük Ermeni Ulus-Devleti belki de bir teselli kaynağı olacaktı. Soykırımında sadece Türkçü burjuvazinin değil, Kürt feodallerinin de payından bahsedilir. Bunlar sadece Ermeni soykırımında değil, aynı dönemlerde daha değişik biçimlerde (özellikle Hamidiye Alayları'nda) yürütülen Kürt soykırımında da asli suçlu unsurlar durumundaydılar. Halen yürütülmekte olan Kürt soykırımında bunlar 'köy korucuları' olarak Kürtlüğü inkâr karşılığında mülklerini ve sermayelerini arttırarak ve gerektiğinde sahte Kürtçülük yaparak lanetli rollerini oynamaya devam etmektedir.

Hiçbir örnek ulus-devletçiliğin bir soykırım rejimi (genel olarak tarihi yadsıma, yerel kültürü ve demokratik otoriteyi yok etme) olduğunu Ermenilerle Türkçü ulus-devlet çatışmasından daha öğretici biçimde gösteremez. Ermeni halkının trajedisi, erken kapitalistleşen bir burjuvaziye ve komşularının üstünde bir kültürel gelişme düzeyine sahip olmasından ve kapitalist hegemonyacılığın acımasız oyunlarından (küçük günlük bir menfaat karşılığında binlerce yıllık bir kültürü gözden çıkarmalarından) kaynaklanmaktadır.

Süryani-Keldani soykırımı da aynı mekanizma tarafından bu kez Kürdistan'ın iç güneyinde gerçekleştirilecektir. Asurlular ve Babilliler ile (Mardin Mahalmilerinin kendilerini Akadlara dayandırmalarını hesaba katarak) Akadlardan kalma bu üç Hıristiyan kültürün ve diğer versiyonlarının tüketiliş öyküleri de son derece trajiktir. Bir dönemler üç görkemli imparatorluk (Akad, Babil, Asur) kültürünü yaşayan bu halklar, tarihin belki de ilk tüccar ve zanaatkâr kavmiydiler. Kentle doğmuş, kentle büyümüşlerdi. Mitolojinin, dinin ve sanatın büyüleyiciliğini derinliğine yaşamışlardı. Sümer kültürünü dünyaya taşımışlardı. Uygarlığı dünyaya taşıyan kavimlerdi. Beş bin yıllık bu görkemli tarihten geriye ancak müzelik bir miras kalmış gibidir: Biraz özgün kilise kalıntıları, birkaç zanaat ve biraz da mimari eserleri ve moda sanatı. Öyküleri Ermenilerinkine benzer. M.Ö. 2000'lerden başlayan ilk kapital sahibi olmaları, ilk kârhaneleri (Kâr = kârüm, ilkçağın acentesi anlamındadır) açmaları, ilk kervan sahipleri olmaları asli özellikleriydi. Ticaret kolonilerini ilk kuranlardı. Güzel dokumanın ticaretini yapanlardı. Telkârî zanaatının öncüleri, gümüşün ve altının en güzel işlemecileriydi. Ticari muhasebenin, binlerce tuğla tabletli mektubun yazıcılarıydı. Tarihin gurur veren yönü kadar hüzün veren bu yönleri hep iç içe var olageldi.

Roma için dillendirilen "Hıristiyanlıkla savaşı özelliklerini kaybettiği için çöktü" sözü, Doğu'nun Hıristiyan halkları için de söylenebilir. Bu antik kültürler Hıristiyanlığa sarılmasalardı, acaba daha çok yaşama şansına sahip olamazlar mıydı? Soru önemlidir ve güncel gerçeklikle ilgilidir. Bunlar ilk Hıristiyanlaşan halklardı. Aynı kökenden geldikleri Arapları uygarlıkla tanıştıranlardı. Arap İslam'ının doğuşunun da asıl hazırlayıcılarıydı. Kültürel mirasın en az ticaret kadar güçlü taşıyıcılarıydı. Çin ve Hint'ten Avrupa ve Afrika içlerine kadar sadece mal taşımadılar, çok zengin kültürel değerleri de taşıdılar, kültürel değerler yarattılar. Kültürleri birbirlerine tercüme ettiler. İşte tüm bu tarihsel mirasın sahipleri olan bu halkların tükenişi gerçekten incelenmeye değer tarihsel konuların başında gelir. Hem konuların hem de sorunların başında yer almaktadır.

Hıristiyanlıktan önce Antikçağ dönemindeki kapitalle ilk tanışan unsurları başlarında taşımaları bu halkların talihsizliği olabilir. Kapitalin laneti Yahudilere de çok çektirdi. Soykırımı uğramaları da sonuçta kapitalizmdeki zaferleriyle ilgilidir. Benzer bir durumu kapital sahibi öteki kültürler-

de de görmek mümkündür. Kaldı ki, bu kapitaller Akad, Babil ve Asur İmparatorlarının acımasız talan ve katliam seferlerinin bir nevi geri dönüşüdür. Geçerli olan biraz da 'etme, bulma dünyası' oluyor. M.Ö. 600'lerden itibaren hegemonyalarını önce Medler ve Perslere, daha sonra İskender, Helenler, Roma ve Bizanslılara kaptıran bu antik Mezopotamya kültürleri, Hıristiyanlığın kurucu halkları olarak bir nevi karşı direnişi geliştirmek durumundaydılar. Süryani ve Keldani olarak ad değiştiren bu kültürler Roma, Bizans, Persler ve Sasaniilere karşı Hıristiyanlık kültürüyle yanıt oluşturdular. Bu önemli bir tespittir. Yeterince fiziki güçleri olmadığı için varlıklarını ancak yumuşak güçle, yeni bir dinsel kültürle devam ettirebilirlerdi. Hıristiyanlığı yaratmak zorundaydılar. Başka türlü davranmaları halinde her iki hegemonik gücün ayakları altında, elleri arasında yok olacaktı. Dolayısıyla Hıristiyanlığın yumuşak dili ("Sağ yanağına vurduğunda sol yanağını çevir!") bir tercih değil bir zorunluluktur. Bu temelde eski imparatorluk kültürü ve putperestliğinden yoksulların yeni barış ve kültür dinine dönüş yaptılar, dönüşüm yaşadılar. Tarihin zalim kültüründen mazlum kültürüne bir dönüş ve dönüşümdü bu. Hıristiyanlık bu anlamıyla ilk üç yüz yılında köleci sistemin dışındaki kolektif insanlığın ilk ciddi vicdani ve ahlâki hareketidir. Özgürlük bilincinin ilk önemli biçimlerindedir. Babil, Asur, Grek ve Ermeni kültürü o dönemin en gelişkin kültürüdür.

Kudüs Yahudi peygamberlik geleneğinde önemli bir merkez konumundaydı. Daha doğrusu, Urfa'dan sonra ikinci önemli tapınak merkeziydi. Roma döneminde dinsel üst tabaka işbirliğine yatinca, alt tabakanın temsilcisi olarak Hz. İsa'nın yolu açılmıştı. Yahudilerin zengin üst tabakası Roma'yla birlik olunca, İsa taraftarları azınlığa düştüler. Bu durumda geriye kalan en kültürlü topluluklar olan Grekler, Asurlular, Babilliler ve Ermeniler Hıristiyanlığı en çok benimseyen halklar oldular; kolektif bilinç ve örgütlenme hareketi olarak paylaştılar. Hıristiyanlık ezilenlerin, yoksulların ilk kavimler ve kabileler arası dayanışma hareketi olarak da değerlendirilebilir. Komünist Enternasyonal'in bir nevi ilkel biçimidir.

Helenler, Ermeniler, Süryaniler ve Keldaniler M.S. 300 yıllarından itibaren patriklerin himayesinde kendi kiliselerini kurarak dini kurumsallaştırdılar. Hıristiyan halklar, kavimler haline dönüştüler. Dönemine göre bu önemli bir dönüşümdü. İslamiyet'in çıkışına kadar da bu konuda oldukça başarılıydılar. Avrupa'ninkinden çok önce Ortadoğu kültüründe ve uygar-

lığında tarihsel bir aşamayı gerçekleştirmişlerdi. 6. yüzyıla geldiğimizde batıda Bizans topraklarını tamamen Hıristiyanlaştırmış olup, Avrupa'nın içlerine doğru hızla yayılan tarihsel Haçlılar Hareketini çoktan başlatmışlardı. 10. yüzyıla gelindiğinde, Hıristiyan aklı ve vicdanı tüm Avrupa'ya damgasını vuracaktı. Doğu'da Sasani İmparatorluğu'nu dinsel açıdan neredeyse düşürecek (Zerdüştlüğü geriletme) kadar güçlenmişlerdi. Hindistan ve Çin'in içlerine kadar yayılmışlardı. Burada öncü rolü Süryani din adamları olan patrikler oynuyordu. Hıristiyanlık tam da dünya dini haline gelecekti ki, İslamiyet doğdu.

İslamiyet'in ilk çekirdek savaşçıları (mücahitler) ilkel dinler olan animizm ve totemizme inanan putataplardan dönüşenler teşkil ediyorlardı. Hz. Muhammed'in söyleminde uygarlık diyarları 'cennet' olarak tasvir ediliyordu. Aslında cennet kavramındaki öte dünyalılık, ölümüne savaşanların kazanacakları güzel yaşamlı memleketler, yani uygarlık diyarları oluyordu. Daha sonra Hz. Muhammed'in söylemi softalarca saptırılarak, ölümden sonra girilecek bir ahret yaşamı olarak yorumlandı. Doğru olan, bu dünyadaki (Arabistan çöl yaşamına kıyasla) cennet gibi güzel yaşamlı uygarlık diyarlarının fethedilmesiydi. Bu da ölümüne savaşçılığı gerektiriyordu. Buradaki ölümünelik ahretteki cennet olarak yorumlandı. Eğer İslamiyet'i doğru anlamak istiyorsak, bu tür yorumun bir söylem saptırması olduğunu çok iyi bilmek durumundayız. Bu vaat çölün ilkel kabile insanına çok çekici geldi. Bilindiği üzere daha bir yüzyıl dolmadan, bu insanlar Atlas Okyanusu'ndan Büyük Okyanus'a (Fas'tan Çin'e) kadar yayıldılar. İbrahimî bir din olarak İslamiyet de onun aynı kökenden (Yahudilik ve Hıristiyanlıktan sonra) üçüncü versiyonu olarak doğmuştu. Bu nedenle kendini tamamlanmış son din ve peygamberliği olarak ilan ediyordu. İlk iki versiyonun artık gereksiz olduğuna, üçüncü versiyonun tamamlanmış din ve Hz. Muhammed'in de son peygamber olduğuna binaen hak dini ve peygamberi olarak kabul edilmesi gerektiğini Allah'ın emri ve dinin şartı olarak beyan ediyordu. Bu durumda Yahudilik ve Hıristiyanlıkla çelişme ve çatışma kaçınılmazdı. Kökenlerinin ortak olması, daha sonra yaşadıkları farklılaşmanın kabile ve kavim (günümüzde de ulus-devletin iktidar ve kapitalist elitleri) üst tabakalarının çelişkileriyle birleşip çatışmalara dönüşmesini engelleyemeyecekti.

Bu bağlamda özellikle İslamiyet'in ilk hızlı yayılma alanlarında yaşayan Süryani, Helen ve Ermeni toplumları için olumsuz bir dönem başlamış oluyordu. Bu toplumlar ilkin siyasi ağırlıklarını yitirdiler. Kendilerini kollayan iktidarlar ve devletler yıkıldı. İslamîk hegemonya başkaldırmamaları kaydıyla kendilerini sağ bıraktı. Buna karşılık ağır bir vergi olan 'cizye'ye bağlayıp, gittikçe çaresiz kalan ve yoksullaşan halklar, kavimler olma sürecine soktu. Fakat ekonomik ve kültürel tecrübeleri kendilerini İslamî iktidarlar döneminde de yine zengin kılmaya yetiyordu. İktidarlar kendilerinin ekonomik ve kültürel becerilerine muhtaçtı. Aynı husus Yahudiler için de fazlasıyla geçerliydi. Bu temelde varlıklarını kapitalist hegemonyanın Ortadoğu'da yayılmaya başladığı 19. yüzyılın başlarına kadar taşıdılar.

Avrupa hegemonik güçlerinden İngiltere, Mısır'dan Hindistan'a kadar uzanan hattı güvence altında tutmak için kendine bağlı unsurlar bulma peşindeydi. Bunları bir yandan Osmanlı sultanları eliyle (baskı ve şantaj politikalarıyla) temin etmeye, diğer yandan yerel unsurlarla da takviye etmeye çalışıyordu. Süryaniler bu politika için uygunluk arz eden önde gelen unsurlardandı. Körfez ve Irak'ın denetiminde öncü rol oynayabilerlerdi. Kuzeyden Rus Çarlığı da Ermeniler üzerinden aynı oyunu oynuyordu. İç etkenler olarak Hıristiyanlık, erken kapitalistleşme ve misyonerlik faaliyetiyle güçlenen erken milliyetçilik Ermenileri felakete sürüklediği gibi, Süryaniler ve Keldanileri de büyük felaket (soykırım) sürecine soktu. Ermeni soykırımındaki mekanizma Süryaniler ve Keldaniler için de aynı biçimde çalıştı. Kuzey Kürdistan'da Hamidiye Alayları nasıl Ermeni felaketinde kullanıldıysa, Güney Kürdistan'da, Botan ve Behdinan'da daha erkenden, 1840'larda Kürt beylik güçleri Süryanilere karşı kullanıldı. Süryani katliamları yaşandı. Sonuçta hem provoke edilen Bedirhan Bey önderlikli Kürt Hareketi, hem de patrik önderliğindeki Süryani Milli Hareketi tasfiye edilmekten kurtulamadı. Geliştirilen bu provokasyon Osmanlı Sultanlığı ve bürokrasisinin Kürdistan'da, İngiliz hegemonyasının da Irak'ta gelişmesine ve kökleşmesine yol açtı. Bu katliamdan sonra Süryaniler bir daha kendilerine gelemadiler. Dağılma ve diaspora yolunda hızla ilerlediler.

Sünni İslamcılık daha Emeviler döneminden beri Hıristiyan halklar için bir talan rejimiydi. Onurlu bir halk olarak yaşamalarına fırsat tanıımıyordu. Ortadoğu açısından Hıristiyanlığın tasfiyesi kültürel bakımdan ve zenginlik açısından ürkütücü bir döneme işaret ediyordu. Bu kültürlerin kaybı bü-

yük bir zihniyet ve maddi zenginlik kaybıydı, sanatın gerilemesiydi. Bu soykırım ve tasfiyelerin gerçekleşmesinde esas sorumlu güç kapitalist modernitedir. Müslüman işbirlikçiler ikinci derecede bir rol sahibidir. Halkları adına varlık ve özgürlük mücadelesini yürütenlerin doğru bir tarih ve toplumsal çözümlemeyle ve demokratik modernitenin bakış açısıyla geriye kalan kültürel miraslarını koruyabileceklerini ve özgür kılabileceklerini çok iyi bilmeleri gerekir.

Anadolu Helenlerinin tasfiye edilmesi öyküsü de benzer çizgiler taşır. M.Ö. 1000'li yıllarda başlayan İon kolonileşmesi M.Ö. 600'lerde Ege kıyıları başta olmak üzere kıyı ve iç bölgelere sızmış, yeni bir uygarlığın temelini atmıştı. Doğu kültürünü başarıyla özümsemiş ve yeni bir sentezle tarih sahnesine çıkmıştı. Bilim, felsefe ve sanat alanında görkemli bir döneme damgasını vurmuştu. Sümer uygarlığından sonra ikinci büyük uygarlık aşaması olmuştu. Sanılanın aksine, bu uygarlık Atina ve diğer yarımada kentlerinden kaynaklanmıyordu; tersine, Ege kıyılarındaki uygarlık, Atina'dan Marsilya'ya kadar Kuzey Akdeniz ve Karadeniz kıyılarını kolonileştirmişti. İskender'in fethiyle bu uygarlık Ege kıyılarından Hindistan'a kadar taşındı. Helen Çağı denilen bir dönem (M.Ö. 300 - M.S. 250) açılmıştı. Roma ve Bizans bu kültür üzerinde gelişmişlerdi. Aynı kültür Sasanileri de oldukça etkilemişti. Süryaniler kanalıyla Ortadoğu kültürüne tercüme edilmiş, İslamiyet'in doğuş ve hikmet yolunda (felsefede) gelişmesinde ana damarlardan birini oluşturmuştu. Bizans'ın kendisi bir nevi Hıristiyan-Grek İmparatorluğu'ydu. İslamiyet'le gerileme sürecine girmekle birlikte, Helenler İstanbul'un fethine kadar siyasi güçlerini devam ettiriyorlardı. İstanbul'un fethiyle siyasi egemenliklerini yitirdiler. Fakat Ermeniler gibi ekonomik ve kültürel güçlerini yaşamaktan ve geliştirmekten geri durmadılar. Osmanlı İmparatorluğu'nun oluşumunda, denizcilik, ticaret ve zanaatçılıkta önemli yer tuttular. Bu konumlarını Yunan ulus-devleti kuruluncaya kadar (1829) devam ettirdiler.

Bu tarihten sonra tarih kendileri için de acılı olmaya başladı. 20. yüzyılın başlarında gittikçe kan kaybediyorlardı. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşından sonra durumları daha da güçleşti. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Yahudi sermayedarlarla kurduğu ittifak, kendilerinin yanı sıra tüm Hıristiyan halkların aleyhine çalıştı. Savaşta İngiliz yanlısı olmanın ağır faturasını ödediler. Başta İstanbul olmak üzere birçok kent ve köyden

ayrılmaya zorlandılar. Ermeniler ve Süryanilere uygulanan politikanın benzeri onlara da uygulandı. Ulusal Kurtuluş Savaşından sonra mübadele yoluyla üç bin yıllık yurtlarını terk etmeye zorlandılar. İngilizlerin basit bir dönemsel çıkarı tarihin en önemli kültür ve uygarlıklarından birinin tasfiye edilmesine yol açmıştı. Geriye kalanlar da Beyaz Türk faşist terörüyle neredeyse tümüyle Anadolu'dan atıldılar. Varlıkları en az Ermeni ve Süryani trajedisi kadar ağır bir durumla sonlanmıştı. Karadeniz kıyısındaki halkların akıbeti de aynı oldu, aynı trajediyi paylaştılar. Hâlbuki onlar da (Pontuslular) bu alanda binlerce yıllık bir uygarlığı geliştirip yaşatmışlardı.

Hıristiyan bir halk olarak Gürcüler Kuzeydoğu Anadolu'da, Doğu Karadeniz kıyılarında çok eski bir tarihten (Hititlerden beri tanınmaktaydılar) beri bir uygarlık geliştirmişlerdi. Hıristiyanlık döneminde uygarlıkları daha da gelişmişti. Onlar da Ermenilerinkine benzer bir kaderi paylaştılar. Anayurtlarının büyük kısmını İslamcı yayılmacılara kaptırıp küçük bir alana sıkıştırıldılar. Bunda Çarlık Rusya'sının politikalarının payı da vardır. Ağır zorluklarla boğuşan bu halk yaşadığı travmalardan kendini hala kurtarabilmiş değildir.

Anadolu Yahudiliği daha önce bahsettiğimiz gibi Selçuk Beyden beri (Hazara Yahudi Devleti, M.S. 900'ler) Türk kabile üst tabakasıyla ittifak halindeydi. Değişik biçimlerde bu birlikteliği Kafkasya, Kırım, Doğu Avrupa ve Anadolu'da da sürdürdüler. İspanya'dan atılmalarından sonra Anadolu kendileri için emin bir sığınak olmuştu. Bunda imparatorluk maliyesindeki doldurulamaz yerleri önemli bir rol oynamıştı. Hıristiyan halklara karşı Osmanlı Sultanı ve bürokrasisiyle bağları gittikçe güçlenmişti. 1550-1600'lerde Osmanlı sarayını büyük ölçüde kontrollerinde bulunduruyorlardı. 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde İmparatorluğun görünmeyen gerçek gücüydüler. İkinci Meşrutiyet, 1 Ocak 1913 Darbesi, Birinci Dünya Savaşı ve Ulusal Kurtuluşta stratejik önderlik rolünü de görünmez biçimde Türkçü maskeyle başarıyla oynamışlardı. Beyaz Türk ulusçuluğunun (faşizminin) gerçek mucidi ve inşacıydılar. Ekonomiden kültüre, askeriyeden dış politikaya kadar tüm önemli kurumsal gelişmelere hem zihniyette hem de yapısallaşmada öncülük etmişlerdi. Bu rol (Anadolu Türk Müslüman burjuvazisiyle aralarında bazı çelişkiler doğsa da) halen devam etmektedir. Cumhuriyet son tahlilde Hıristiyan halklara karşı bürokratik Türk burjuvazisiyle Yahudi sermayesi arasındaki ittifakın

bir ürün olarak doğmuş, günümüze kadar bu niteliğini (Yahudi sermayesi İsrail'in kuruluşundan sonra kısmen çekilse de) sürdürmüştür. Selçuklulardan beri Anadolu'daki iktidar, ekonomi ve ideolojik tekellerde Yahudi kültürünün rolünü hesaba katmadan, ne Hıristiyan halkların tasfiyesini ne de Türk iktidarıcı, ekonomik ve ideolojik elitlerinin gelişmesini çözümleyebiliriz. Zaten bu ittifakı çözülmeden, 1925 yılından beri Kürtlere yönelik yürürlükteki tenkili, tedibi, asimilasyonu ve soykırımı hiç anlayamayız.

Taslak halindeki bu değerlendirmeler savunma esprisi içinde Anadolu'nun son bin yıllık tarihinin gerçek yüzünü açığa çıkarmaya yöneliktir. Bu konudaki tarih bilincinde muazzam bir kirlilik ve körlük vardır. Bu kirliliği ve körlüğü aşmadan halkların, özellikle trajik konumda olan halkların kültürel mirasının değerini doğru anlayamayacağımız gibi, güncelde doğru yaşayamaz, geleceğe taşıyamaz ve özgür kılarak kardeşçe yaşamayı başaramayız.

7- Ortadoğu Kültüründe İktidar ve Toplum Ayrışması

Ortadoğu'da toplum ve iktidar ayrışmasının ve Müslüman halklar üzerindeki sömürgeciliğin derinleşmesi, açıklanması gereken en temel sosyolojik sorunların başında gelmektedir. Resmi tarih ve sosyoloji kitaplarında sanki bu yönlü sorunlar yokmuş gibi bir yaklaşım sergilenmektedir. Uygarlık tarihi bir anlamda toplum ve iktidar ayrışmasıyla başlar. İktidar ve birlikte olduğu sermaye tekelleri, toplumdan ayrıştıkları oranda, ayrıcalıklı bir güç olarak toplumun artı-değerlerini gasp ederler. Marksizm'deki sınıf çelişkisi ve sömürüsü bu konuda sınırlı bir gerçeklik payını taşımakla birlikte, asıl çelişki, dolayısıyla baskı ve sömürü toplum ile iktidar ve sermaye tekelleri arasındaki ilişki düzleminde gerçekleşir. Ortadoğu kültüründe yaşanan bu yönlü olgusal gelişmeler çarpıcıdır. Merkezî uygarlığın beş bin yılı aşan hegemonyası nedeniyle gerçek bir toplum ve iktidar savaşımı tarihi Ortadoğu toplumsal kültüründe izlenmek durumundadır. Bu bağlamda devlet, özünde toplum ve iktidar arasındaki çelişki ve çatışmanın çerçevelenmiş, bazı temel kurallara bağlanmış ve meşruiyeti sağlanmış geçici ateşkes veya barış hali olarak da tanımlanabilir. Geçici ateşkes hali olarak devlet, henüz normları oluşmamış ve meşruiyeti sağlanmamış fiili devlet halidir. Barış hali olarak devlet ise normları oluşmuş, meşruiyeti

sağlanmış (toplumla iktidar arasında sözleşmeye varılmış) devlet gerçekliğidir. Din ile iktidar arasındaki sözleşmeye devlet demek de mümkündür. Tek tanrılı dinler aslında yükselen uygarlık güçleriyle çıkarları ayrışan ve çelişen toplulukların devlet temelli uzlaşma arayışlarıdır. Uzlaşmaya varılmadığında dinler isyancıdır. Uzlaşma gerçekleştiğinde meşru devlet doğmuş demektir. Hıristiyanlık ve İslam tarihi bu yönlü örneklerle doludur. Mezhepleşme gerçeği de aynı dinde uzlaşmaya varan kesimlerle varmayan kesimler arasındaki çelişkiden kaynaklanır. İktidarla uzlaşan mezhep devletleşirken, uzlaşmayan kesim muhalif olarak mücadelesini ya açık ya da gizli sürdürerek, toplumsal gerçekliğini iktidarsız ve devletsiz yaşatmaya çalışır.

Hıristiyan halkların imparatorluk güçleri ve İslamî iktidarlara çelişkilerini ve yaşadıkları büyük felaketleri önceki başlıklarda değerlendirmeye çalışmıştık. Durumu daha da açıklamaya ihtiyaç hissettiren, Ortadoğu'nun aynı dinden olan diğer toplum ve iktidarlara arasındaki ilişkidir.

a- Arap İslam'ı (Afrika'daki uzantıları da dahil) iktidar ve devlet güçleriyle toplumsal halk güçleri arasında çok ciddi bir çelişki ve çatışmayı tarihi boyunca hep yaşamıştır. Daha Hz. Muhammed hayattayken bu çatışma başlamıştır. İslam dini (bir nevi ideolojik ve siyasal program), Hz. Muhammed'in de mensubu olduğu daha yoksul bir kabileyle (Haşimiler) daha zengin ve üst tabakası güçlenmiş olan aynı etnik boydan diğer kabile şefleri arasındaki mücadelenin bir ürünü olarak doğar. Ölümünden sonra çelişki daha da şiddetlenir. Bu çelişki nedeniyle ilk dört halifeden üçü (Ömer, Osman, Ali) öldürülür. Üst tabakanın temsilcisi olarak Muaviye bu süreçte kendi eğilimini hanedanlık devletine (Emevi Devleti) dönüştürmeyi başarır. Geriye toplumsal bir güç olarak Ehlîbeyt (Hz. Muhammed'in Ailesi) yandaşlarıyla daha yoksul kabilelerin radikal toplumsal güçleri olan Hariciler kalır. Bu ilk ciddi toplum, sınıf ve devlet bölünmesidir. Süreç içinde bu bölünme gelişerek günümüze kadar devam eder.

İktidar İslam'ı kendini sayısız küçük devletler ve imparatorluklar halinde pekiştirir, normlaştırır ve meşrulaştırırken (Bunu İslam şeriatı ve Sünnî mezhebi yoluyla gerçekleştirir), iktidar karşıtı İslamî mezhepler kendilerini Hariciler ve Ehlîbeytçiler olarak var kılmaya çalışırlar. En yoksul toplum kesimi olarak Hariciler giderek Bedevileşir. Bedevileşmek daha çok kır kökenli köy emekçileriyle kentlerin proleter unsurlarına dönüşmek anla-

mına gelir. Araplarda proleterleşme kendini Bedevileşme olarak somutlaştırır. Günümüze kadar bu haliyle devam eder. Ortaçağ feodalitesinin Bedevileri, günümüz kapitalizminin fellahları ve işçilerine (amal) dönüşerek ortak bir tarihi paylaşım yaşarlar. Ehlibeýtçiler bir nevi orta tabaka Araplarını temsil ederler. Yoksul kesimi daha radikal Şia ve Alevi toplulukları halinde iktidar ve devlet karşıtlığını sürdürürken, üst kesimleri birçok devlet oluşumunda varlıklarını devam ettirir. Fas'tan Hindistan'a, özellikle bugünkü Lübnan, Suriye, Irak ve İran'a kadar, daha yoğun olarak tüm Müslüman coğrafyasında toplumsal ve iktidarsal güç olarak, bu temel nitelikleriyle varlıklarını sürdürürler. Geleneksel iktidar İslam'ı ise, baştan itibaren kendini devlet normuna (şeriata) ve meşruiyete (Sünni mezheplere) uğratarak varlığını günümüze kadar sürdürmeye çalışmıştır. Arap toplum ve devlet güçlerinin hem tarihte hem de günümüzde çok parçalı ve çatışmalı olmalarının temelinde İslamî ortak örtünün bile gizleyemediği ve bastıramadığı toplum ve iktidar ayrışmasının derin ve kapsamlı gerçeği yatar.

b- İran ve ötesi olarak Afganistan, Pakistan ve Güneydoğu Asya İslam'ındaki toplum ve iktidar ayrışması da benzer üçlü çizgi halinde gelişir. Yanlış anlaşılması açısından önemle belirtmeliyim ki, çizgisel gelişme derken düz bir hat halini değil, döngüsel gelişme hali olarak çizgiselliği kast ediyorum. İslam'ın köklü bir biçimlenmeye uğradığı alanlardan biri İran'dır. Bunu geniş anlamda uzantılarını da hesaba katarak anlamak gerekir. İran'da şekillenen İslam, dönüşen İslam'dır. Genel hatlarıyla Şia olarak adlandırılrsa da, daha geniş bir perspektif ve yoruma sahiptir. Özünde orta sınıfın Ehlibeýt İslam'ıdır. Önderliğin hep Ehlibeýt ailesinde olması gerektiğini, hak olarak öyle algılanmasını esas alır. İran'ın İslamiyet tarafından fethinde daha çok Sünni geleneğin ve Emevilerin başvurdukları zalimce uygulamalar bu yöndeki eğilimi güçlendirmiştir. Aynı Emeviler hep Kerbelâ'da Ehlibeýt'in seçkin temsilcisi olan İmam Hüseyin'i ve yetmiş iki mürafıkını katletmekle anılırlar. İmparatorluk tarzındaki gelişimi ve zengin kültürü nedeniyle İran'ın İslam'ı Arap toplum ve iktidar geleneğinden farklı olarak şekillendirmesi doğası gereğidir. Burada önemli olan, orta sınıfın alt ve üst kesimlerinin çelişkili ve çatışmalı iktidar ve toplum yaklaşımıdır. Üst kesim imparatorluktan miras kalan iktidar alışkanlıkları nedeniyle İslam'ı hızla devletleşmeye taşıyarak yaşamak istemiştir. Alt

kesim ise, tarih boyunca hep iktidar sahiplerinden neler çektiğinin derin bilincinde olarak, İslam'ı bir sivil toplum biçiminde ve iktidar karşısı yönüyle yaşamaya çalışmıştır. İslamî İran tarihinde bu gerçekliği sürekli izlemek mümkündür. Kaldı ki, tarihsel arka planda Zerdüşti gelenekte ta Med-Pers gelişisine kadar uzanan bu yönlü bir toplum ve iktidar çelişkisi hep var olagelmiştir. Bunun kökeninde ise kabile toplumunun hiyerarşik bölünmesi yatar.

İran sadece Pers etnik geleneğine sahip değildir; aynı coğrafyada çok sayıda etnik gelenek vardır. Toplumsal yarılmalarda etnik ve dinsel özellikler iç içe gelişmiştir. Üst toplum ve iktidar olarak İran'ı, ne sadece dinsel ne de etnik yanı ağır basan özelliklerle tanımlayabiliriz. Etnik ve dinsel özelliklerin iç içe geçip kaynaşmasının özgün bir biçimi olarak tanımlamak daha öğretici olabilir. Her iki yan zaman zaman öne çıksa da, tarih boyunca aralarında radikal bir bölünme pek izlenmemektedir. Örneğin ne Araplar gibi klasik anlamda bir kavim toplumu, ne de Yahudiler gibi dinsel bir toplum olabilmıştır. Kendiliğini adeta üçüncü bir model olarak geliştirme gereğini duymuştur. Çok sayıda etnisite ve dinsel inancın mevcudiyeti bunda önemli rol oynamıştır. Kapitalist modernitenin son iki yüz yıllık etkisini bu gerçeklik temelinde karşılamıştır. Ne Avrupa ülkelerinde görülen türden bir milliyetçilik ve ulus-devlet deneyimini, ne de Arap ülkelerindekine benzer bir ulus-devletçiliği yaşamıştır. Tarihsel özelliklerini koruyarak, her iki modele karşılık kendi modelini sürdürmede ısrarlı olmuştur. Şahlık İran'ının tutunamamasının altında bu gerçeklik yatar. Fakat bu tarzdaki varoluşunu kapitalist moderniteye, küresel kapitalizme karşı çok fazla devam ettiremez. Ya köklü bir dönüşümü yaşayacaktır (İktidar ve devlet açısından bu çok zordur; liberal bir ulus-devlet olmak modelin çöküşü demektir); ya da parçalanıp alt tabakanın İslamî geleneğinin sivil demokratik değerlerini esas alma ve güncel demokratik modernite değerlerini özümseme temelinde, Ortadoğu kaosundan çıkışta demokratik modernitenin önde gelen inşa güçlerinden biri olarak, bir kez daha geçmişine yaraşır biçimde tarihteki yerini alacaktır.

c- Türkler köken itibarıyla Ural-Altay dil grubundan bir halk olarak, ilk şekillenmelerini yaklaşık yedi bin yıl önce Güney Sibiryâ eteklerinde yaşamış, oradan daha güneye inerek kabile topluluklarına dönüşmüş önde gelen kültürel gruplardan biridir. Benzeri her kültürde yaşandığı gibi,

Proto Türkler de ancak uygarlık gelişmesiyle tarih sahnesinde görünür olmuşlardır. Özellikle aynı kültür gruplarından Çinlilerin erkenden uygarlaşması (M.Ö. 1500'ler), Türk boylarının da etkilenmelerine ve tarihte yer almalarına yol açmıştır. M.Ö. 3. yüzyılda yerel beylikler kurdukları anlaşılmaktadır. İktidarlaştıkça Çin'in içinde erimek durumunda kalıyorlar. Etnik varlıklarını ancak kabile olarak koruyabiliyorlar. Çin'le baş edemeyince batıya doğru yayılıyorlar. Bunda Orta Asya Çölünden kaynaklı zorluklar, kuraklık ve nüfus artışı da önemli rol oynar. İran uygarlığıyla Milattan önceki yüzyıllara dayanan ilişkileri vardır. Hindistan üzerinden de benzer ilişkiler mevcuttur. Milattan sonra 3. yüzyıldan itibaren Batıya doğru yoğunlaşan göçler Hazar Denizi'nin güneyi ve kuzeyinden olmak üzere iki ana güzergâha ayrılmıştır. M.S. 450'lerde kuzeyden Batı Roma İmparatorluğu sınırlarına dayanmış olup, işgal edecek kadar güçlenmişlerdir. Macaristan merkezli olarak İtalya ve Fransa içlerine kadar ilerleyip saldırı düzenleyebilmektedirler. Fakat kendilerini kalıcı olarak kurumsal bir iktidara, devlete dönüştüremiyorlar. Aynı tarihlerde İran sınırlarını da zorlamaktadırlar. Ayrıca M.S. 550'lerde ilk defa Göktürkler adıyla etnik kökenli bir devlet oluşturuyorlar. Bunu Mani dinini resmi din olarak kabul eden Uygur Türkleri (M.S. 740'lar) takip etmektedir. 8. ve 9. yüzyıllarda Abbasi ve Bizans İmparatorluklarında paralı asker olarak önemli rol oynuyorlar. İslamiyet'i kitlesel olarak ilk defa 10. yüzyılda kabul ediyorlar. Karahanlılar ilk Müslüman Türk Beyliği oluyor.

9. ve 10. yüzyıllarda Hazar'ın kuzeyi ve doğusunda bir Yahudi Türk Devleti de varlık kazanmıştır. İslamîleşerek İran içlerine inen ilk Türk boyları Oğuz Türkleri olup, Selçuklu Hanedanlığı olarak tanınmaktadır. Selçuk Bey Yahudi Hazara Devleti'nde bir Subaşı (yüzbaşı seviyesinde bir komutan) iken, kabilesiyle ilk defa bugünkü Türkmenistan'da, Seyhun ve Ceyhun nehirleri arasında bir beylik kurma denemesine girişiyor. Sert çatışmalar yaşanıyor. Kabilenin üst tabakası olarak iktidar tecrübesi kazanıyorlar. Ganimet seferleri düzenliyorlar. Başarılı olmak ve bol ganimet toplamak için İslamlaşmaları gerektiğini kavriyorlar. Abbasi saraylarında da daha 9. yüzyılda önemli bir paralı asker grubu oluşturuyorlar. Kendileri için Samara kenti inşa ediliyor. Selçuklu boyundan birlikler Bizans içlerine kadar sızıp saldırıyor, ganimet topluyor. Karşılarında Hıristiyan Türkleri buluyorlar. 11. yüzyılın başlarında toptan Müslümanlaşıyorlar. Selçuk Bey

1008'de ölüyor. Yerine geçen oğullarının adlarının Mikail, Musa, Yunus ve Arslan olması Yahudilikten oldukça etkilenmiş olduğunu gösteriyor. Bu dönemde kabilelerin alt yoksul kesimleriyle üst zengin tabaka arasındaki ayrışma ve çelişkiler yoğunlaşıyor. İktidar elidinden ilk kopan kabileler 1018'den itibaren İran içlerine girmeye başlıyorlar. Oradaki devlet yetkililerinden kendi kabile şeflerine karşı korunma istiyorlar. Tarihte ilk defa Türkmen (Araplarda Bedevi, Kürtlerde Kurmanc karşılığı) halk, kabileler olarak, kendi beylerine karşı çıkıp bağımsız yaşamak istiyor.

Türk kabile toplumlarını gözlemlenen bu ilk ciddi ayrışma tarihte kalıcı bir etki bırakacaktır. İktidar ve toplum temelindeki bu ayrışma, sert geçen bir mücadeleyi beraberinde getirecektir. Türk olgusu bu tarihten (Türk-İslam Tarihi) itibaren aralarında oldukça çelişkili ve çatışmalı geçen iki kol halinde ilerleyecektir. İktidar aygıtı etrafında örgütlenen kabilelerin üst tabakası bu tarzda yaşamayı bir ölüm kalım sorunu haline getirecektir. Daha Hazara Yahudi Türk Devleti'nde oluşan bu iktidar temelli yaşam gittikçe güçlenerek günümüze kadar devam edecektir. İktidarsız ve devletsiz yaşamak bu elit gruplar için hep ölümle eş sayılmıştır. İktidar ayrıcalığını bir din seviyesine (kutsal devlet, ana-baba devlet) yükseltmişlerdir. Allah ile devlet (Zıllullah = Tanrının gölgesi) arasında cisim = gölgesi ilişkisi kurulmuştur. Uhrevi, semavi bir kavram olan Tanrı, Allah sözcükleri en çok devlet olgusunda somutluk kazanmıştır. Bu bağlamda Selçuklu Beyleri hem içte hem de dışta müthiş iktidar ve devlet savaşçısı haline geldiler. Bu işten başka işle ilgilenmez oldular. Abbasiler, Gazneliler, Samanoğulları, Atabekler, Tolunoğulları gibi birçok hanedan devletinde ya temel askeri güç olarak hizmet gördüler ya da bizzat devlet kurdular. 1055'lerde Selçuklu İmparatorluğu'nu tesis ettiler. 1071'deki Malazgirt Savaşından sonra Anadolu'nun her tarafında beylikler inşa ettiler. 1086 yılında Anadolu Selçuklu İmparatorluğu'nu kurdular. Beyliklerin kendi aralarındaki savaşlar Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşuna kadar devam etti. Osmanlı İmparatorluğu'nda azami iktidarlaşmayı yaşadılar. Tüm bu iktidar-devlet yoğunlaşmasında İslam şeriatı (hukuk normları) temel normları, Sünni İslam mezhebi ise temel meşruiyet aracını oluşturdu.

Türk iktidar elidinde genelde din, özelde İslam dini tamamen iktidarsal bir araç olarak anlam ifade eder. İktidar dışında din çok az değer taşır. Türk iktidar metafiziğini çok iyi bilmeden, doğru bir devlet ve toplum çö-

zümlemesi yapılamaz. Yapılanlar büyük eksiklik ve yanlışlık payı taşımaktadır. Türk iktidar elidi daha ilk beylik sürecinde, hatta kabile üst hiyerarşisinde Şamanist kavram ve figürleri fetişleştirmiştir. Bugünkü bayrak benzeri simge tapımcılığı oradan kaynaklanmaktadır. Kabile totem fetişizmi de oldukça nüfuz etmiştir. Ata tapınma bununla bağlantılıdır. Beylik iktidarında at, avrat, silah üçlüsü en kutsal namus değerleri olup yaşamın kendisidir. İktidar yaşamı demek at, avrat, silah demektir. İktidarın kök hüccesine bu üç temel gen oturtulmuş ve genetik özellikler haline getirilmiştir. İslamiyet'in Allah'ıyla iktidar arasında azami bağlantı kurulmuş, örtülü tanrı-iktidar özdeşliği oluşturulmuş, dolayısıyla iktidar ve devlete en büyük kutsallık atfedilmiştir. Tabii bu kutsallığın altında ganimete el koyma (fethin amacı, hakkı olan, el konulabilecek her şey) güdüsü yatmaktadır.

Ortadoğu kültüründe iktidarı bu yönlü kavramlarla azamileştirenlere Türk iktidar elidi öncülük etmekle birlikte, yalnız onlar değildir. Ortaçağdan günümüze kadar tüm iktidar elitlerine öncülük etmiş olan güçler birbirleri içinde adeta erimişlerdir. İsmi Türk olan, fakat en başta Türkmen'i, toplumsal Türk'ü ezen, sömüren ve 'Etrak-ı bi idrak' (anlayışsız cahil Türkler) haline getiren bu Türklüktür. Toplumsal Türklüğe en zalim ve sömürgeci davranan da yine bu Türklüktür. Dolayısıyla iktidar Türklüğü, hiçbir toplum veya halk üzerinde geliştiremediği baskıyı, sömürüyü, sömürgeciliği ve kırımı Türkmenler üzerinde gerçekleştirmiştir. Bu konuda pek çok yöntem uygulanmıştır. En başta ölünceye kadar asker kılmaya mahkûm etme, ayrı vergilendirmeye tabi tutma, cahil bırakma, en ufak bir tepkisine karşılık toplu kırımdan geçirme, sık sık talan etme, sürgüne yollama, en ufak demokratik istemlerini bastırma, iç sömürü yetmediğinde yaban diyarlara köle statüsünde gönderip sözün özcesi 'eti senin, kemiği benim' ilkesini sonuna kadar kullanma, günümüzde varoşlara doldurma, tekelci kârlar gereği yarısından fazlasını işsiz bırakma, ulus-devletçiliği azami kılıp toplumsal kültür olarak hiçleştirme bu yöntemlerden bazılarıdır. Bu temelde oluşan ikinci kategori Türklüğü veya Türkmenlik apayrı bir toplumsal olgudur.

Türkmenlik (iktidar dışında kalan Müslüman Türkler) iktidarla olan köklü ayrışmasını daha Selçuk Beyin yaşadığı dönemde göstermiştir. İlk yoksul Türkmen oymakları 1005 yılında bey zulmünden korunmak için

Gaznelilere sığınmışlardır. Daha sonraları İran'ın çeşitli yörelerine, özellikle kuzeybatısına, bugünkü Azerbaycan'a çekilerek kendilerini korumaya çalışmışlardır. Geniş kollar halinde bugünkü Irak ve Suriye topraklarında barınma çabası içine girmişlerdir. Bu ilk yüzyıllarda kopuş sürekli gelişmiştir. Kuzey Hazar güzergâhı üzerinde de benzer gelişmeler yaşanmıştır. Selçuklu beyleri ve sultanları Türkmen baskısından kurtulmak için onları hep Kafkasya'ya, Arabistan'a, Kürdistan'a ve Anadolu'ya sürmüşlerdir. Askerliğe yarayanlar dışında diğerlerini kendi kaderleriyle baş başa bırakmışlardır. Karadeniz ve Akdeniz dağ silsileleriyle Orta Anadolu bozkırları Türkmenlerle dolmuştur. Zor yaşam koşulları, baskı ve sömürü Türkmenleri sürekli isyana sevk etmiştir. Sultan Sancar'ı kafese koyup yanlarında taşımaları, Alevileşerek iktidar Sünniliğinden kopmaları, çok sayıda tarikat kurarak sivil toplumu (Ahmed Yesevi'den Mevlana'ya, Baba İshak'tan Şeyh Bedreddin'e, Pir Sultan Abdal'dan Şah İsmail'e, Celali ayaklanmalarından esnaf ayaklanmalarına) geliştirmeleri ve bu uğurda ayaklanmaları bu konuda önemli örnekler olarak gösterilebilir. Kendi direniş kültürlerini Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Köroğlu, Dadaloğlu söylemlerinde destansı tarzda sergilemişlerdir. İktidarın Farsça ile Arapça karışımı ucube diline karşı Türkçenin arılığını da yine Türkmenler taşımıştır. Ortadoğu halklarıyla dostça yaşamışlar, gönüllü iç içe yaşamaktan çekinmemişlerdir.

Toplumsal kültür olarak Türkmenlik, hem maddi hem de manevi yönleriyle üzerinde kapsamlı araştırmalar yapılmasını gerektirir. Kendi öz toplumsal tarihlerinin inşası gereklidir. Kapitalist modernite döneminde Türkmenlerin varlığı daha da zorlaşan koşullarla çevrelendi. Göçebe toplum ve yerleşik yaşam olanakları azaldı. En tehlikeli alanlarda azap askerleri misali yaşatılmaları yetmiyormuş gibi işsizlik, dışarıya göç ve varoşlarda yoğunlaşma temelinde günümüzün zorlu koşullarında varlıklarını devam ettirmeye çalışıyorlar. Bir ulus kadar anlam ifade eden tarihsel Türkmenlik, kapitalist tekeller ve ulus-devletin baskı ve sömürü çarklarında, faşist ve dinci devlet partilerinin kısılcığında tükenmekle yüz yüze kalmıştır. Kendi demokratik hareketini oluşturamaması bunda en önemli rolü oynamıştır. Bu boşluğu dolduran iktidar-devlet hedefli dinci ve faşist hareket, Türkmenliğin olumlu özelliklerini zıddına dönüştürerek en büyük ihaneti gerçekleştirmiş, büyük değer ifade eden tarihsel-toplumsal Türkmen kültürüne ölümcül bir darbe vurmuştur.genelde

.....(eksik satır s.192) ve Kafkasya'da, özelde Anadolu'daki tarihsel toplumsal Türkmen Türk'ünün iktidar-devlet çarklarında oluşmuş iktidarcı, cinsiyetçi, dinci ve milliyetçi Türklükten çok farklı bir oluşum ve olgu olduğunu çok iyi kavramak ve kurumlaştırmak gerekir. Daha da önemlisi, Türkmenleri kapitalist modernitenin fidelğinde Türk olmayan unsurlarca en yapay tarzda oluşturulmuş, beyaz-siyah-yeşil renklere bürünen komplocu-faşist ulus-devletçi yapılanmalardan ayırıştırarak demokratik cumhuriyet, demokratik vatan ve demokratik ulus temelli demokratik modernite unsurlarına dönüştürmek gerekir. Bunun için demokratik siyaset, sivil toplumculuk ve özerklik örgütlenmesi ve eylemini temel almak, bunu geleneksel Türkmen-Türk kültürüyle sentezleyip çağdaş bir kültür geliştirmek gerekir. Türkiye Demokratik Hareketinin temel sorunu, bu kültürü tüm tarihsel ve toplumsal yönleriyle doğru tanımlamak, araştırmak ve sahiplenmek, bunun için eğitip örgütlendirmek ve eylemleştirerek demokratik modernite sistemiyle bütünleştirmektir.

Türkmenler dışında Anadolu ve Mezopotamya'da İslamî kültürle yaşayan başka halklar ve kültürler gerçeği de vardır. Torosların güneyinde yaşayan Arap azınlık İslam'ın fetih döneminden kalmadır. İktidar ayrıcalığını yitirdiğinden, gittikçe yoksullaşmakta olan bir kültürdür. Üst tabakası hâkim Türk elidi içinde erimiştir. Yoksul kesimlerin Arap kültürü de asimilasyonun etkisiyle gerilemiş olup giderek kullanımdan kalkmaktadır. Kürtlerle iç içe olmakla birlikte varlıklarını korumuşlardır. Kapitalizm koşullarında varlıklarını devam ettirmeleri gittikçe güçleşmektedir.

Balkan kökenli Arnavut ve Boşnak gruplar, iktidarla bağlantılı bir kültürü temsil ederler. Fazla ayrışma geçirmemişlerdir. Bürokrasi içinde varlıklarını devam ettirmeye çalışırlar. Resmi ideolojiye oldukça bağlıdırlar. Türk milliyetçiliğini çıkarları gereği oldukça savunurlar. Nicelik olarak daha az olan yoksul kesimler proleterleşmiş olup, emek hareketinin etkinliklerinde rol aldıkları görülür. Resmi iktidar ideolojisi gereği, etnik aidiyet konusunda ısrarlı değildirlir.

Kafkas kökenliler daha ağırlıklı grupları teşkil etmektedir. İktidarla yakın bağlantı içinde olmak, iktidar elidi içinde yer almak kültürlerinde oldukça yer bulmuştur. Anayurtlarına özlemleri olmakla birlikte, dönüş yakın döneme kadar bir hayaldi. Sovyetler Birliği'nin çözüluşünden sonra anayurtlarıyla tekrar ilişkilendiler. Balkan kökenliler de benzer bir durumu

yaşamaktadır. Güçlü tarafta yer almak bunların üst kesimleri için bir gele-
nektir. Devrimci hareketlere önderlik düzeyinde katıldıkları gibi, sağ hare-
ketlere de benzer biçimde katılım sağladıkları gözlemlenmektedir.

Anadolu ve Mezopotamya topraklarının kültür mozaïği nitelemesi uy-
gun bir kavram olmakla birlikte, ne yazık ki yer altından çıkan mozaik yüz-
leri gibi oldukça yıpranmıştır. Ulus-devletin homojen toplum yaratma
projesi nedeniyle bu kültür mozaïği adeta küçük çakıl taşları haline geti-
rilmekte, varlıklarına yönelik bir soykırım gerçekleştirilmektedir. Kültürel
varlıklar ne kadar azınlık konumunda olsalar da, mutlaka korunması gere-
ken tarihsel miraslardır. Ulus-devletin soykırımcı niteliği en çok bu kültür-
lere karşı geliştirdiği politikalarda yansımasını bulur. Kapitalist
modernitenin dünyanın her tarafında geliştirdiği katliamların en önemli
parçasıdır. Zor uygulamalarının yanı sıra, ekonomik olarak da değersiz
kılıp kendilerini yaşamaları adeta imkânsız hale getirilir. Adeta şu kural
geçerli kılınır: Kendi kültüründe yaşamaya devam eder ve resmi çoğunluk
kültürüne teslim olmazsan, aç ve işsiz kalırsın! Resmi ulus-devlet kültürü-
ne katılmadan, kendi kültürünü terk edip bu katılımı teslimiyet haline
getirmeden toplumda yer tutma ve ilerleme sağlama, önüne dikilmiş bin
bir engelle olanaksız hale getirilir. Böylece resmi homojen toplumun üye-
liği kaçınılmaz kılınır.

Avrupa'da İkinci Dünya Savaşında yaşanan faşizm denemesi,
moderniteyi homojen toplum projesini gözden geçirmeye zorlamıştır.
Avrupa Birliği projesi ile alternatif olarak kültürel çoğulculuğa dönüş ya-
pılmıştır. Postmodernite özünde kültürel çoğulculuğu temel değer olarak
paylaşmakla birlikte, kapitalist moderniteye alternatif olmaktan uzaktır.
Resmi kültürel kimliğin dışında yaşayan tüm kültürler son tahlilde marji-
nalleştirilerek, ya kendiliğinden ya dolaylı baskı ve kapitalist sömürü yön-
temiyle ya da ulus-devletin resmi homojen toplum yaratma politikalarıyla
tasfiye edilme ve soykırımla tükenme gerçeğiyle karşı karşıya bulunmak-
tadır. Buna karşı durmanın en doğru yolu, kültürel varlığını korumak ve
özgür kılmak için açık uçlu bir kültürel kimlik anlayışını benimsemek, bunu
diğer kültürlerle sentezleyerek daha üst bir aşamada ortak yaşam projele-
ri geliştirmektir. Demokratik ulus, anayasal vatandaşlık, demokratik cum-
huriyet, çoğulcu bir vatan ve kültür anlayışı bu tür projelerin belli başlı
olanlarıdır. Demokratik siyaset, sivil toplum örgütlenmeleri ve demokratik

özerklik yöntemleri bu projelerin temel uygulanma araçlarıdır. Hem geleneksel kültürlerin korunup özgürleştirilmesi, hem de çağdaş kültürlerle bir sentez halinde yaşamaları için, demokratik modernite çözümü hayati ihtiyaçtır.

B- KAPİTALİZM ÇAĞINDA KÜRT GERÇEKLİĞİ

Çocukluk çağında Türk ilkokul sistemiyle karşılaştığımda, hayal meyal seçilebilen Kürtlük gerçeği beynimde ve ruhumda soru işaretlerine yol açmıştı. Türklüğü doğal olarak benimsemiyordum. Alçaltıcı bir etkiyi ruhumun derinliklerinde hissetmeye başlamıştım. İlk aklıma gelen, Türklükle ilişkili ailesel bağlar aramak oldu. Ana tarafından Türklükle uzaktan yaşanan akrabalık bağı fazla çözüm gücü olamıyordu. Ne de olsa ataerkil bir Kürtlük kendini açıkça hissettiriyordu. Bu gerçeklikten kaçamazdım. Ama ilkokulla birlikte ilk yarayı da bu gerçeklik bağlamında almıştım. Benim için çok sorunlu bir gerçeklik olarak Kürtlükle ilk temasın bilinci böyle oluştu. Akranlarımla benzer duyarlılıkları pek gelişmiyordu. İlkokulun bulunduğu eski Ermeni köyünde Cumhuriyet Türklüğünü benimseyen çocuklarla farkı kapatmanın yolu öğretmenlerin gözüne girmemden geçiyordu. Öyle anlaşılıyor ki, ilkokuldan itibaren hep birincilik peşinde koşmam, Kürt gerçekliğinden kaynaklanabilecek olumsuzluklara karşı bir savunma yöntemiymiş. Özgünlüğümü böyle kanıtlamak istiyordum. Bunda başarılıyım. Üniversitenin son sınıfına kadar bu yönlü başarı öykümü hep tekrarladım. Bu yöntemle kendi ciddiyetimi, adam olabileceğimi 'dosta-düşmana' kanıtlamıştım. Artık önemli işlere el atabiliyordum.

Aslında daha geleneksel olan din bilincini de dua ezberleme babında kazanmıştım. Otuz üç surecik ezberlemiştim. Köy İmamının minber altlığına yerleşip yanı başında namaza duracak tırmanışı göstermiştim. İmamdan aldığım yanıt şöyleydi: "Abdullah, bu hızla gidersen uçabilirsin!" Bu da benim için diğer bir kapı aralama, etkinlik sağlama yöntemiymiş. Böylece geleneksel toplum içinde de gözde olma konumunu edinmiştim. Bu iki yöntemi yeterli bulmuştum. Diğer konularda pek hevesim gelişmedi. Zaman zaman amelelik yaptığımda da örnek olabiliyordum. Diğer konularda ise hep geride duruyordum. Tabii dağ yürüyüşleri, yılan öldürmeler, kuş avcılığı da öncülük ettiğim uğraşlardandı.

1969'da ilkin sosyalizme, 1970'te de Kürtlüğe adım atma cesaretini gösterdim. İkisini birlikte yürütmek esastı. Kendi içinde büyük sorun yaşayan bu gerçeklikleri ele alış tarzım, başlangıçta inanç ve dogma yönü ağır basan özellikler taşımaktan öteye gidemezdi. Dönem slogan devrimciliği denen bir dönemdi. Birkaç temel sloganla yol almaya çalışıyordum. Tabii ustalara hep dikkat ederdim: 'Kürt vardır', 'Kürt sorunu vardır', 'Ulusların kendi kaderlerini tayini bir haktır', 'Devlet kurma hakkı da vardır', 'Milli mesele en doğru yoldan sosyalizmle çözülür', 'Ulusal kurtuluş savaşı göze alınabilir', 'Ortak parti olmazsa milli bir parti de olabilir'" sloganları kutsal-laştırdığım başlıca sloganlardı.

Pratikte de zaten çocukluktan beri bir arkadaş avcısıydım. Küçük çocuk birlikleri oluşturmak temel sorunumdu. Bunun için her şeyi kullanıyordum. İlkokula gidişlerimde kendi namaz cemaatimi bile oluşturup imame-te başlamıştım. Yılan öldürme seansları, kuş avlama seferleri, çiğdem toplama kampanyaları hep gündemdeydi. Hep bir bahane bulup çocukluk arkadaşlarımla peşine düşecektim. Aileler bu konuda oldukça uyanmıştı. Çocuklarını benden koruma çarelerine başvuruyorlardı. Ne de olsa ben bir 'Dinê Çolê' (Dağın Delisi) idim. Bu yönlü arayışların da gösterdiği gibi, geleneksel ve modern toplum çehrelerini tatmin edici bulmuyordum. Ruhumda ve zihnimde derin boşluklar oluşmuştu. Hiç de kolay tatmin olacağına benzemiyordum. Köyün yaşlı bilgisi bir keresinde biraz da uyarıcasına şöyle demişti: "Cıva gibi hiç yerinde duramıyorsun!" Gerçekten de o yoldaydım. Dur, durak kavramları benim için oluşmamıştı. Bu hızla üniversite son sınıfına eriştiğimde artık olgunluk sınavını geçmiş, kutsal işlere ciddi adımlar atabilecek duruma gelmiştim.

1970'lerin başlarından itibaren Kürtlerin ulusal ve toplumsal işlerine el attığımda oldukça çelişkiliydim. Adeta çok genç ve çok yaşlı bir kişiliği iç içe yaşıyordum. Geleneksellikten kopmuş, ama moderniteyi de benimsememişim. İkisi de sırttan yapay bir elbise gibi sırtımda duruyordu. Her ikisini de sırf dostlar alışverişte görsün diye sırtımda taşıyordum. Aslında bu yönüyle devrimcilik yapmaktan uzaktım. Daha doğrusu iki arada bir dere, ama her an boğuntuya getirebilecek coşkun selli bir dere de kalmıştım. Kalmışlıktan çok, boğulmamak için koşturup duruyordum. Önümde duran ve kendilerini kurtuluş aracı olarak sunan iki mekanizma vardı: Kürt milliyetçiliği ve Türk solculuğu. İkisine de yanaştığım oldu. İkisinin de

ilgi çekici yönleri vardı. Barzanici-Talabanici Kürtçülük ses veriyordu. Çömezleriyle ilişkiliniyordum, ama tatmin edici olmaktan uzaktılar. Mahirci-Denizci-İbrahimci sol militanlık bana daha yakın mesafedeydi, ama onlara erişim sağlayabilecek konumdan uzaktım. Mahir sempatanlığıyla yetinmiştim.

Bu haleti ruhiye içinde 1975 kışında kendimizce sözün resmi propagandacılığına giriştim. Teori ve propagandayı birlikte geliştirişiyordum. Ne de olsa Mahir Çayan ve arkadaşlarının 30 Mart 1972'de Kızıldere'de katledilmelerinden sonra yaptığımız boykot ve sonrasında geçirdiğim yedi aylık Mamak Hapishanesi pratiğinin (Nisan-Ekim 1972) ardından, 1973 Newroz'unda Çubuk Barajı eteklerinde yaptığımız toplantıyla en los grup pratiğine girişme cesareti ve sorumluluğunu göstermiştim. Benim için Kürt gerçekliği artık grup pratiğinden çıkacak sonuçlarla bağlantılı olacaktı. Sonradan sıkça düşündüm: Kürt gerçekliğine doğru varmak için acaba grup dışında daha iyi bir araç var mıydı? Halen bu yöntemin gerçeğe varmak için en doğrusu olduğuna inanmaktayım. İnanmaktan da öte, benim yaratıcı veya devrimci (muhafazakâr ve karşıdevrimci için de) bir kişi olmam, onun vazgeçilmez aracı olan kolektif bir grup olmaktan geçirdi. Halen grubu, örgütü olmayan bireyin toplumsal insan olacağına inanmam. Elbette aracın içeriği ve formu sonuç alınmasında temel belirleyendir. Ben grubu, grup beni geliştirmek durumundaydı. Kendisini 1978 yılı Kasım'ında PKK olarak ilan edinceye kadar, grubun bir nevi hakikati araştırma ve yayma niteliğini aştığı pek söylenemezdi. Politikanın acemisi bile sayılmazdı. Ama genel politika ve şiddet ortamından da etkileniyorduk.

12 Eylül 1980 darbesine kadar bu ortamın herhangi bir grubunun çok ilerisinde değildik. Ortadoğu'ya açılım stratejik bir yönelimdi. Gerçeklik ufkumuzu daha da açacaktı. Silahlı mücadeleye sistematik dönüş, gerçekliğimizin daha gelişkin bir bilincine erişmeye zorlamıştı. Zor ile Kürdistan ilişkisi araştırılmaya çalışılmıştı. 15 Ağustos Hamlesi görünüşte askeri, özünde politik gerçeklik yanı ağır basan bir süreci başlatmıştı. Politikayla şiddet arasındaki ilişki gittikçe açığa çıkıyordu. Toplumsal kişilik, bireyin yaratıcılığı, örgütlenmenin gücü, ulusal toplumsallık, kadın özgürlüğü kendini daha açıklayıcı kılıyordu.

İkinci Büyük Hicret (Birincisi Hz. İbrahim'in izinde Ortadoğu'ya yapılanıydı; hatta buna köy isyanıyla bağlantılı kente hicreti de eklemek gerekir)

uluslararası gerçekliğin daha yakından tanınmasına katkıda bulundu. 1999 başlarında başlayan İmralı'daki tutsaklık süreci, gerçekliği daha da derinliğine ve bütünlüğüne kavramaya zorladı. İmralı sürecindeki hakikat oranı daha önceki süreçlerin ilerisindeydi. Soyuttan somuta, dogmatizmden realizme, duyarsızlıktan duyarlılığa, ulus-devletçilikten demokratizme, ekonomizmden kapitalist moderniteye (sermayecilik, endüstriyalizm ve ulus-devletçilik), kapitalist moderniteden demokratik modernizme, idealist tarihçilikten bilimsel-felsefi tarihçiliğe doğru önemli gelişmeler sağlandı. Hakikat kişiliği, İslamî tasavvufta da oldukça işlenmiş ve mertebelenmiştir. Ulusların, toplumların kaderi hakkında söz ve eylemde bulunmak hakikat aşamalarıyla yakından bağlantılı olup, pratik sonuçlar bağlamındaki hakikat oranıyla belirlenir.

Kapitalist moderniteyle temasın başlangıcında Kürt ve Kürdistan gerçekliği herhangi bir komşu gerçekliğin ne çok ilerisinde ne de gerisindedir. Hatta evrensel çapta benzer örneklerle kıyaslandığında, aralarında ciddi bir uçurumun olmadığı görülür. Belki de eksikliği yoktur, fazlalığı vardır. Evrensel gerçeklikten kopuş asıl olarak 19. yüzyıl başlarında başlamıştır. Evrensel tarih açısından 19. yüzyıl ulusal tarih bilincinin öne çıktığı dönemdir. Toplumların din temelli bölünmeleri ulus temelli bölünmelere dönüşmüştür. Avrupa'da ortak Hıristiyan Katolik ümmetinden çok sayıda laik ulus ayrılmış, ulusal toplum kategorileri doğmuştur. Ulusal toplumlar kapitalizmin gelişmesiyle ulus-devletçi, endüstriyalist formlara bürünmüşlerdir. Geleneksel toplumun kapitalizm, endüstriyalizm ve devlet ulusçuluğu üçlüsü temelinde yutulması, 'demirden kafes'e konulması söz konusudur. Buna karşı nitelikte sosyalist ve demokratik toplumculuk kavramları ve sınırlı deneyimleri geliştirilmiştir. Avrupa'nın 19. yüzyılda yaşadığı bu deneyimler 20. yüzyılda bütün dünyaya yayılmıştır. Kapitalizmin küreselleşmesiyle birlikte endüstriyalizm de küreselleşmiş ve dünya iki yüzü aşkın ulus-devlete bölünmüştür. Dünya çapında toplumsal gerçeklik giderek rijit, katı sınırlar dahilinde homojen ulus-devlet toplumuyla özdeş sayılmıştır. Toplumsal hakikat açısından çok çarpık ve yanılsamalı bir süreç kapitalist modernitenin gelişimiyle daha da derinleşmiştir. Uygarlık sisteminin geliştirdiği metafizik bakış açıları kapitalizmin pozitivist biçimlerine dönüşerek, toplumsal gerçeklikle ilgili algılama, kavram ve kuramlara damgasını vurmuştur.

Toplumsal, insani bilim adıyla pazarlanan bu kavram ve kuramlar topluluğu günümüze (1970'ler sonrası) doğru her ne kadar derin bir krize girseler de, yine de temel toplumsal bilinç kalıplarını oluşturmaktadır. Bin bir dala bölünen toplumsal gerçeklik kavramı artık kapitalizmin, endüstriyalizmin ve ulus-devletçiliğin hakikat düşmanı politikalarını maskeleyen aracına dönüşmüştür. Buna rağmen modernitenin bu üçlü sacayağının kendi içinde bir bütünlüğü, dolayısıyla gerçekliği vardır. Modernitenin gerçekliği tarihsel toplumun inkârı pahasına gerçekleşmektedir. Gerçeklik uygarlık toplumlarının kapitalist olanında daha derinleşmiş olarak yapılmış, yaralanmış ve parçalanmış haldedir. Azami kâr etrafında inşa edilen toplumsal gerçeklik, çıkarları bundan zarar gören toplumsal gerçekliğin asimile edilmesi ve soykırımı tabi tutulması pahasına yapılandırılır. Örneğin kapitalist toplum ancak geleneksel toplumun ve emekçiler toplumunun kendi kölece eki ve uzantısı haline dönüştürülmesiyle gerçekleştirilir. Ek ve uzantı durumuna gelen toplumsal unsurlar ancak nesne olarak var olabilirler. Kendi başlarına pek bir hakikatleri yoktur. Dolayısıyla çok zayıf bir gerçekliği temsil ederler. Endüstriyel toplum ancak tarımcı ve zanaatkâr toplumun sömürgeleştirilmesi ve ücretli kölelere dönüştürülmesi temelinde var olur. Ulus-devletçi toplum devlet dışı toplumun, demokratik sivil toplumun eritilmesi, karıncalaştırılması pahasına gerçekleştirilir. Bu örneklerde tarihsel toplum gerçeklik olmaktan çıkarılırken, yerine ikame edilen toplum ise toplum olmaktan çok, azami kâr olgusunu gerçekleştiren mekanik araçlar haline getirilmiştir. Toplumsal gerçekliğin çöküşü bu olguda yatmaktadır. Burada dev endüstri tekelleri, finansal kurumlar ve ulus-devlet kurumları mekanik araçlar konumundadır. Kendi başlarına toplumsal gerçeklikleri yoktur. Toplumu ve doğasını yiyip tüketen endüstriyel ve mali canavarlar, militarist ve asimilasyonist ölüm araçları konumundadır. Kürt gerçekliğini modernitenin bu tanımı ışığında yorumlamak doğruya daha yakın ve hayli öğretici olacaktır.

1- Kürt Gerçekliğinde Anavatan

Kapitalist modernitenin Anadolu ve Yukarı Mezopotamya'da, Türkiye ve Kürdistan'ın büyük parçası üzerinde gerçekleştirilen üçlü sacayağı mekanizması, geleneksel Türk-Türkmen toplumunu kendi içinde tümüyle

sömürgeleştirip eritirken, Kürt gerçekliğini de çeşitli boyutlarda parçalayıp varlık olmaktan çıkarmayı hedeflemiştir. Kürtler dışındaki kültürlerin gerçekliğinde olup bitenleri taslak halinde sunduğum için tekrarlamayacağım. Fakat Kürt gerçeğiyle sıkı bağları nedeniyle tekraren de olsa sıkça birlikte yorumlamaya özen göstereceğim. Kürt gerçekliğini çeşitli boyutlar altında yorumlamak, kolaylık sağlaması ve öğreticiliği açısından daha uygundur. Tüm boyutları birlikte değerlendirdiğimizde hepsindeki parçalanmış, nesneye dönüştürülmüş, eritilmiş ve kendisi olmaktan (soykırım nedeniyle) çıkarılmış halde bile bütün parçalarında benzerlik olduğunu özenle göz önünde bulundurmak gerekir.

Tarihsel olarak Proto Kürtlerden çağdaş Kürtlere kadar Kürtler için bir anavatan gerçekliği hep var olagelmıştır. Sümerlerde Kurtiye, Luwilerde Kürdiwana (Kürtlerin Memleketi), Helenlerde Kardokya kavramları aynı kökenden türemiş olup zamanla dönüşüme uğramış, Selçuklu sultanlarının İran'daki egemenlikleri döneminden (M.S. 11. yüzyıl) itibaren resmen Kürdistan olarak son şeklini almıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde de yüzlerce fermanda (sultanın buyrukları) kavram olarak Kürdistan daha sıkça kullanılmıştır. Cumhuriyet'in kuruluşunda bizzat M. Kemal Kürdistan kavramını yazılı ve sözlü olarak defalarca kullanmış olup, bölgeden TBMM'ne gelen ilk milletvekilleri de kendilerini 'Kürdistan Mebusu' olarak tanımlamışlardır. 1925'teki Beyaz Türk komplosundan itibaren Kürt, Kürdistan ve Kürtlükle ilgili her tür miras ve adlandırma birdenbire dehşet verici yöntemlerle yasaklanıp olgu olmaktan çıkarılmak istenmiştir.

Kürdistan kavramına yönelik bu darbe birçok amaç taşımaktadır. Birincisi, Beyaz Türklerin (Buna genç bürokratik Türk burjuvazisi de diyebiliriz. Ama içindeki yönetici çekirdek olarak Yahudi sermayesini dahil etmek kaydıyla) Kürdistan'ı İngiliz ve Fransız sömürgeci yönetimleriyle yeniden dört parçaya bölüp en büyük parçayı kendi paylarına ayırarak, içindeki her şeyiyle birlikte Türk sayıp soykırım sürecine sokmasıdır. Bu, Kürdistan coğrafyasına yönelik komplocu bir darbedir. 1925'teki Şark Islahat Planı'yla Kürt gerçekliği tümüyle tarihten silinmek istenmiş, Kürtlerin vatani 'yok hükmünde' sayılmıştır.

Vatan, anavatan kavramları uluslaşma çağında önem kazanmıştır. Sosyolojik bir kavram olarak anavatan, yüzyıllardan beri üzerinde kültür yaratılmış, pazar oluşturulmuş, tarih bilincine sahip olunmuş ve demografik

olarak yerleşmiş bir coğrafyayı tanımlamaktadır. Pazara bağımlı olan kapitalistler, daha önemlisi toplumsal kültürün gerçek yaratıcısı olan halk ve ulus açısından vatan, yaşamın vazgeçilmez mekânı konumundadır. Vatan, toplumsal yaşamın sadece maddi üretimi ve kültürünün gerçekleştiği coğrafya değil, onun tarihi ve ruhunun olduğu beşiktir, evdir. Ondan yoksun kalmak (kavram ve ruh olarak), evsiz ve ruhsuz kalmaktan beterdir. Toplumunu evsiz ve ruhsuz bırakan, maddi ve manevi kültürsüz de bırakabilir. Nitekim bu yönlü gelişmeler Şark Islahat Planı adı altında çok barbara bir biçimde uygulamaya sokulmuştur. Komplo gereğince provokasyon zemininde gelişen isyanlar bahane edilerek taş üstünde taş bırakılmamış, Kürt ve Kürdistan gerçekliğine ilişkin tek bir sözcüğün bile kullanılmamasına çalışılmıştır. Cumhuriyet'in asli kurucu ögesi, tarihin belki de ilk defa kendi adıyla vatan sahibi olmuş halkı, kendini öz vatanlı halk olmaktan çıkmakla karşı karşıya bulmuştur.

Tarihin hiçbir çağında hiçbir ideoloji ve din tarafından bir vatanın bu biçimde yok sayıldığı görülmemiştir. Türk toplumunun ezici çoğunluğunun zihninde ve kararında da böylesi bir yaklaşım yoktur. Beyaz Türk olgusunun pratiğinin benzerini aynı tarihlerde Almanya, İtalya ve Japonya başta olmak üzere kapitalist moderniteye geç giriş yapmış birçok ulusta (devletçi ulus, devlet eliyle yaratılan ulus, ulusçuluk ve milliyetçilik eliyle oluşturulan devlet) görmek mümkündür. Fakat Türk ulusçuluğundan devlet üretmek isteyen İttihat ve Terakki bürokratik kadro, birlikte savaşmışları (Birinci Dünya Savaşı) Almanları ve fideğinde yetiştikleri Alman milliyetçiliğini ve militarizmini esas aldıklarından, Nazi ulusçuluğunun sadece benzeri veya ikizi değil kurucu unsurlarındandı. Hitler Yahudi soykırımı deneyimine girişirken, İttihat ve Terakki Hükümetinin gerçekleştirdiği Ermeni soykırımı deneyiminden etkilendiğini bizzat itiraf etmiştir.

Kürtlerin vatansız bırakılmasının bu iki tarihsel deneyimle yakın bağlantısı vardır. Buna bir de pozitivist ideolojinin zirveye çıktığı bir dönemin etkisini eklemek gerekir. Pozitivist bilimcilik, sosyal olguları da tıpkı fizik ve biyoloji biliminde geçerli yasalara göre değerlendiriyordu. Bu ideolojinin dogmatik laikçi etkisini taşıyan Beyaz Türkçüler, bir olguyu kanunla yok saydıklarında, artık o olgunun hükmünün geçerliliği ve gerçekliğinin kalmayacağı inancındaydılar. Bu yönüyle ortaçağ dogmatiklerinden daha katı dogmatiktiler. Türkiye kavramı bu yıllarda oluşmuştu. Türk nüfusunun

çokluğu ve tarihsel oluşumu nedeniyle bu yanlış bir kavram değildi. Fakat zoraki ve kanunla bunun Kürdistan'ı da içerecek tarzda genişletilmesi tarihsel gerçeklere aykırıydı. Türk ulusçu modernitesi sanki yeni bir din kuruyormuş gibi, kabul etmediği her kavram ve olgunun "Yok olsun" demekle yok olacağına kendini inandırmıştı. Elbette öldürücü militarizm bunda başrolü oynuyordu.

Kürt isyanları Kürdistan'ın Kürtlere vatan olarak kalmaması için acımasızca ezildi. Cumhuriyet'in kuruluşunda yer almış bir halk ve vatani gitmiş, yerine her şeyiyle ezilmesi ve yok sayılması gereken dilsiz ve vatansız, adı yasaklanmış, dağda karda yürürken 'kart kurt' sesi çıkaran bazı vahşiler kalmıştı. Kapitalist hegemonik güç olan İngiltere bu politikanın yakın işbirlikçisiydi. Hiç ses çıkarmadı, bu politikayı alttan destekledi. Zaten Musul-Kerkük petrollerine bu nedenle konmuştu. Fransa'ya yakınlık, laik ulus ve hukuk anlayışını benimseme bu insanlık dışı uygulamaları unutmaması için yeterliydi. Almanya zaten kurucu üyeydi. Rus reel sosyalizmi açısından Beyaz Türkcülüğün Kürdistan'daki uygulamaları gericiliğe karşı ilericiğin zaferiydi. Doğu Kürdistan'daki Mahabad Kürt Cumhuriyeti de aynı politikanın kurbanı olmuştu. Kanıtlanan şey, kapitalist modernist güçlerin günlük çıkarları uğruna bir halkın binlerce yıllık vatanını bir çırpıda feda edip yok saymaktan çekinmeyecekleriydi.

Güney Kürdistan gerçekliği soğuk savaş hesapları sonucunda ısıtıldı. Fiziksel de olsa varlığını koruyan Kürt halkının bilinç olarak da gelişip kederine hükmetmesini önlemek ve sistemin ileri karakolu halinde tutmak amacıyla küçültülmüş bir Kürdistan hep yedekte tutuldu. Bu sefer çıkarları bunu gerektiriyordu. Irak Kürdistan'ı denilen olgu, tıpkı Helen ve Ermeni halklarının tarihsel vatanlarını kaybetmeleri karşılığında bir diyet borcu olarak kendilerine sunulmuş küçük vatan parçalarına mahkûm edilmelerine benzer biçimde ortaya çıkarıldı. 20. yüzyıl sona erdiğinde, tarihin belki de oluşmuş ilk ve en eski vatani neredeyse yok edilmişti. Bir toplum için kapitalist modernite tarafından yurtsuz sayılmak, kendi varlığını ve gerçekliğini yarı yarıya kaybetmektir. Vatan, Yurt, Welat yok sayıldıktan sonra toplumunu ayakta tutmak, maddi ve manevi kültürünün varoluşunu devam ettirmek mucizelere kalmıştır. Bu durum bir insanın boşlukta yüzmesine veya yürümesine benzer. Ya balık olup yüzersin veya kuş olup uçar-sın.

Kapitalist modernitenin vatan olgusuna karşı en büyük suçlarından birisi katı, değişmez, tek uluslu sınır anlayışını en kutsal bir kavrammış gibi sahtekârca piyasaya sunmasıdır. Ulus-devletin sınır anlayışı, sözde vatani nasıl koruduğunun göstergesi olarak bir kült, bir ibadet gibi işlenir. Özünde ise, en geliştirilmiş ve genelleştirilmiş bir mülkiyet sınırınıdır. Mülkiyetin en geliştirilmiş biçimidir; bir tarlanın etrafının çitlenmesiyle başlayan mülkiyet tarihinin vardığı en son aşamadır. Sınırlar o kadar katı kılınır ki, sözde bir karışı uğruna savaşlar verilir. Savaşlar verilir, ama bu savaşlar halkın, ulusun çıkarları uğruna değil, içerdikleri azami kâr potansiyeli nedeniyle verilir. Ulus-devlet sınırları ne denli katılaştırılmışsa, o denli azami kâr sağlıyor demektir.

Şüphesiz halkların, ulusların vatan sınırları vardır. Fakat bu sınırların oluşumu ve savunulması ulus-devletçi zihniyetten tamamen farklıdır. Mülkiyetin katılaşması olarak değil, komşularıyla en canlı işbirliğinin, paylaşımın, alışverişin, kültürel sentezleşmenin gerçekleştirdiği dayanışma, dostluk ve üst toplumsal oluşumlar hattıdır. Çok ulusluluğun, kültürlülüğün en fazla gerçekleştiği bu alanlar, daha üst bir kültür ve uygarlığın mayalandığı yaratıcı halkalardır; kavganın veya savaşın değil, barışın ve kardeşliğin yaşandığı alanlardır. Tarihte böylesi işlere yataklık etmiş sınırlar, kapitalist modernitede en çok düşmanlığın ve savaşların yaşandığı, mayınlanan, tel örgüler ve duvarlarla aşılmaz hale getirilen hatlara dönüştürülmüştür. Halkların, ulusların içinde tutulduğu hapishanenin duvarlarına dönüşmüştür. O sınırlar dahilinde yaşayan halklar, uluslar korunmaz; demir kafese konulur, tutsak kılınır, zoraki asker yapılır, işsiz ve az ücretli tutulur. Resmi hâkim ulus dışındaki etnisiteler, halklar ve uluslar kültürleri ve gelenekleriyle asimilasyona ve soykırıma tabi tutulur. Ulus-devletçi sınır gerçekliğinin özünde sermayenin, iktidar tekellerinin sınırsız çıkarları gizlidir.

Anavatanından koparılan Kürt gerçekliği yaralı, can çekişen bir gerçekliktir. Anavatanını sahiplenememek, tarihinden ve kültüründen vazgeçmek demektir. Sonuçta toplum halinde yaşamaktan ve ulus olmaktan vazgeçmek demektir. Kürt toplum gerçekliği vatansız olarak tanımlanamaz, varlığını sürdüremez, ardı sıra dağılmaktan ve tasfiye olmaktan kurtulamaz.

Sömürgecilik ve soykırımın yaşandığı bir vatan gerçekliği olsa da, Kürdistan'ın varlığı inkâr edilemez. Üzerinde tarihine ve toplum gerçekliğine bağlı ve layık şekilde özgür yaşamak isteyenlerin son ferdi durdukça varlığı devam edecektir. Yalnız Kürtlerin değil, Ermenilerin, Süryanilerin, Türkmenlerin, Arapların ve özgür yaşamak isteyen her birey ve kültürün demokratik, özgür ve eşitçe paylaştığı bir ortak vatan olacaktır. Ulus-devlet olmaması şanssızlığı değil şansı olacaktır. Bu sefer yeni bir sınıflı, ekoloji düşmanı kentleşmenin ve ulus-devletçi uygarlığın değil, Ortadoğu'da demokratik modernitenin şafak vaktinin doğuş yaptığı ve beşiğinde büyüdüğü vatan olacaktır.

2- Kürt Gerçekliğinde Ulusal Boyut

Kürt gerçekliği Kürt sorunu bağlamında kavramlaştırılmaya çalışıldı. Sorundan bahsederken ne tür bir gerçeklikle karşılaşıldığına ilişkin kapsamlı bir bilinç geliştirilmemişti. Sorunla bağlantılı olarak, Kürt gerçekliği öncelikle farklı dil ve kültür yönleriyle kanıtlanmaya çalışılıyordu. Ayrıca Kürt gerçekliği resmi ideoloji tarafından yoğun bir inkâr ve imha kampanyasıyla kuşatıldığından, Kürtlerin varlık olarak kanıtlanması öncelikli sorun biçiminde gündemleştirilmişti. Bu, gerçekliğe çok geriden ve hatalı bir yaklaşımdı. Zaten ortada olan bir varlığı kanıtlamaya çalışmak, güneş var mı yok mu tartışmasına benzerdi. Bu da boş yere çene çalmak ve vakit öldürmek, sömürgeci ve soykırımcı rejimin gündemine çekilmek demektir. Bu tartışmayı esas olarak asimilasyondan geçirilmiş işbirlikçi Jön Kürtler geliştiriyordu. Kürt sorununu tartışma adı altında aslında kendi varlıkları ve konumlarını tartışıyorlardı.

Bu işlere el atarken bu tür tartışmalara fazla alet olmadım. Doğru olanı derinden çözümlemesem de, sorunun varlık-yokluk tartışması biçiminde değil, kurtuluş ve özgürlük kavramlarıyla dile getirilmesinin daha doğru bir yöntem olacağına inandığım için bu temelde giriş yaptım. Bölük pörçük olmuş diğer hakikat gruplarının hızla önüne geçmemizin en önemli nedeni bu yöntemsel çıkışı esas almamızdı. Yöntem doğru seçilince, er geç bizleri gerçeğin kendisine götürecekti. Fakat bu yöntemin yol açtığı bir eksiklik, Kürt gerçekliğinin dogmatik yorumuna açık olmasıydı. Kürt gerçekliğinin de herhangi bir halk veya ulus gerçekliği gibi ele alınabileceğine dair ön-

yargılar güçlüydü. Gerçekliği gerçeklik olarak tartışmamak ne kadar doğru bir yöntemse, nasılının çok farklı olabileceğini öngörmemek ve şüpheyle karşılamamak da o denli eksik bir yöntemdi.

1973 Newroz’unda ilk grup toplantısına sunduğum ve bana göre o günlerde bir sır gibi saklanması gereken kavram ‘Kürdistan’ın bir sömürge olduğu’ gerçeğiydi. Bu dönemde işbirlikçi asimilasyonist eğilimin iki önde gelen grubunun temsilcileri olan Kemal Burkay ve Mümtaz Kotan da bu kavramı kullandıklarını iddia etseler de, bunun doğru olmadığı kanısındayım. Öyle olsaydı, bu kavramı sır gibi saklama gereği duymazdım. Daha sonra Kürtlere ilişkin tartışmalar ‘Sömürge Kürdistan’ kavramı üzerinden gelişmeye başladı. Türk solundan çoğunluk, “Bütün Türkiye sömürge veya yarı-sömürgeci” deyip sorunu bulandırma derdindeydi. Benim açımdan Kürtlerin devrimci tarzda varlığı, başta Mahir Çayan, Deniz Gezmiş ve İbrahim Kaypakkaya ile arkadaşlarının ölümleri pahasına kelime olarak bu kavramı dile getirmeleriyle kanıtlanmıştı. Gerisi mevcut statüden kurtuluş ve özgürlük sorunuordu. Sömürge Kürdistan teorisi bu yolda doğru bir başlangıçtı.

Rasyonalizm ve ampirizm, Kürt gerçekliğinde de iki temel araştırma yöntemi olarak işlevselliğini ortaya koydu. Rasyonalistler Kürt gerçekliğinin kanıtlanmasıyla amaçlarına ulaşacaklarına kendilerini inandırmışlardı. İhtiyatlı burjuva aydınlar dernekler kurarak, dergiler çıkararak ve suya sabuna dokunmayan parti hareketleriyle bu yolda sonuç alacaklarından emindiler. Kapitalist modernite mantığının bir gün kendilerinden yana çark edeceği beklentisi içindeydiler. Dar deneycilik çabası içinde olanlar, daha çok isyancı duyguların patlamasını tercih edenlerdi. Devrimci gençlik konjonktür gereği bu konumu yaşadı. Şüphesiz 12 Eylül darbesi fazla zorlanmadan her iki kesimin soluksuz kalmasını, teslimiyete çekilmesini ve imhasını gerçekleştirmekle hakikat ve irade güçlerini açığa çıkarmıştı. Özünde sistemden kopmayanlar teslimiyet yolunda ilerlerken, sistem dışında arayıştan vazgeçmeyenler daha derinlikli bir hakikat arayışı ve güçlü irade peşinde koşacaklardı.

Benim 12 Eylül darbesini karşılamada hakikat arayışım ve iradeyi güçlü kılma çabalarım her iki eğiliminkinden farklıydı. Belli bir rasyonalitem vardı. İradeli çabalarım da küçümsenemezdi. Daha sonraları kendimi gözden geçirdiğimde farkımı kavramıştım. Beni farklı kılan, teori-pratik iç

içeliğini lafta değil, özde gerçekleştirmekti. Söylem ve eylemi sağlam teorik ve pratik gerekçelere dayandırarak yol almam, 15 Ağustos 1984 eylemliliğini ve 1993 barış söylemini mümkün kılmıştı. Aynı yolda yürümem imralı sürecindeki demokratik çözüm pratikleriyle demokratik modernite kavrayışına taşıyacaktı.

Kürt halk ve ulus gerçekliği tarihte ilk defa en gelişkin bilinç aşamasını yakalamış durumdadır. Burada söz konusu olan, yeterli veya yetersiz, gerçekliğin bir elit grup veya parti bilinci dahilinde olmayı aşmasıdır. Gerçekliğin ana kütlesi, halk ve ulus olarak kendi gerçekliğinin bilincine varmıştır. Kendi bilincine varan bir ulus veya halktan bahsediyorum. Ulusun kendisi kavram olarak bir zihniyet durumunu ifade eder. Kürtler açısından bu zihniyet durumu gerçekleşmiştir. Fakat aynı hususu bedenleşme için söyleyemeyiz. Salt zihinle yaşanmayacağına göre, bedenleşme önemli bir gerçekleşme, dolayısıyla hakikat durumunu ifade eder, edecektir.

Neolitik kültür dönemini Proto Kürtlerin muhteşem çağı olarak yorumlamıştım. Kapitalist moderniteye kadar merkezî uygarlık sisteminde Proto Kürtlerden kavimsel olarak güçlü bir Kürt gerçekliği çıkış yapmıştı. İlkçağın aşiret ve kabile federasyonlarından imparatorluk deneyimlerine kadar politik yönetimlerle tanışan komüniteler, özellikle Zerdüşti inanç sistemiyle halklaşma formunu yakalamışlardı. Kürt ilkel formları dönemine göre artçı değil, öncül konumundaydı. Ortaçağ İslam'ıyla bu formlar biraz daha çarpıtılsa da, hem zihniyet bakımından hem de bedensel olarak Kürtler kavimsel formlarını pekiştirmişlerdi. Her kabile ve aşiret Müslüman olduğu kadar Kürt'tü de. Ayrıca her mezhepleşme belli bir sınıf gerçekliğine denk geliyordu. Halk veya kavim formu, etnisitenin kendi içinde ayrışarak sınıfsal topluma dönüşümünün ilk adımıdır. Kabileler ve aşiretler varlıklarını korurlar, ama bağrılarında sınıfsal oluşumların doğmasına da açık hale gelmişlerdir. Etnik gerçeklik sınıfsal gerçeklikle iç içedir. Tek tanrılı dinler biraz da bu iç içe geçmiş gerçekliğin ideolojik formunu, örtüsünü teşkil ederler. İster bağımsız beylikler biçiminde olsunlar, ister imparatorluk sisteminin bağımlı bir birimini teşkil etsinler, kabilelerin üst tabakaları birer iktidar odağı haline gelmiş sınıf gerçekliğidir. Kendilerini hâkim elidin hanedanlığı olarak isimlendirirler.

Ortaçağda iktidar anlamında kavimsel sorun merkezî bir krallık oluşturmaktır. Ahmedê Xani'nin mısralarında dile gelen bu özlemdir. Araplar,

Acemler ve Türklerde merkezî krallıkların (saltanatın) doğuşuna gıptayla bakılmaktadır. Kürtlerin de bu yönlü bir merkezî krallığı oluşturma kimsenin önünde duramayacağı, böylelikle sorunların çözüleceği varsayılmaktadır. Ortaçağda Kürt kavimsel gerçekliğinde bu yönlü bir sorun vardır. Gittikçe hamle gücü artan bir dinamizmi ifade eder. Kabileler ve aşiretlerin içinden ayrılan yoksul halk kesimlerine Kurmanc denildiğini vurgulamıştık. Tıpkı Araplarda Bedevi, Türklerde Türkmen, İran'da Acem denildiği gibi. Kurmanc kategorisi önce köyde, ardından kentleşmede sayıları giderek kabaran, emeğini satarak ya da kiralayarak geçinmeye çalışan halk kesimidir. Sınıflaşmanın ücretli, kiracı alt tabakasını oluşturur. Bu bir nevi proleterleşmedir. Özellikle ücretli ve kiracı hale geldiklerinde, öteki adlarıyla zahmetkeş veya karker diye de adlandırılmaktadırlar. Kapitalist modernite koşullarında bu süreç hızlanacaktır. Halklaşmaya paralel olarak, kabile ve aşiret kültüründen halk kültürüne dönüşüm yaşanacaktır. Ulusal oluşum aşamasına bu maddi ve manevi kültür ortamında gelinecektir.

Ulus doğuranın pazar olduğu söylenir. Ama bu, burjuva ulus gerçekliğinin oluşum tarzını ifade eden bir görüştür; reel sosyalizmin yanlış ulus kavramlarından bir tanesidir. Kapitalist modernite koşullarında iki tür ana ulus yöntemi geçerlidir. Yöntemler çeşitlenebilir. Birinci yöntem, pazara hâkimiyet temelinde hareket etmek, bunun için de feodal çitleri (beylik sistemi) kaldırarak, sürüm ve kâr payını artırmak amacıyla ulusal pazar sloganına sarılmaktır. Burjuvazinin savunduğu milliyetçiliğin ilk döneminde herkesin ortak çıkarını kısmen ifade ettiği için, bu uluslaşma yöntemi toplumu geliştirici bir unsur olarak değerlendirilmiştir. İktidarın ve sermayenin ulus boyutunda örgütlenmesi her iki kesimi güçlendirdiği için ulus-devletçilik var gücüyle desteklenmiştir. Bu tür ulusçuluk başlangıçtaki uluslaşmaya katkısını giderek terk eder. Ulusçuluk pazar ve ücretliler, küçük üreticiler, tacirler ve zanaatkârlar üzerinde baskı ve sömürünün ideolojik aracı haline gelir. İkinci ana uluslaşma yöntemi, iç ve dış iktidar ve sermaye güçlerine karşı emekçi tabakaların demokratik ulusçuluğudur. Bu tür ulusçuluk hem ideolojik akım hem de eylemsel olarak etkili olmaya çalışmıştır. Avrupa demokrasileri denilen olguların temelinde bu etkililik vardır. Burjuva demokrasisi kavramı yanlıştır. Ayrıca burjuva demokrasisi olamaz, bir devlet biçimi olarak demokrasi ise hiç olmaz. Avrupa'da ger-

çekleşmiş olan durum, emekçi tabakaların hak mücadelesinin iktidar ve sermaye tekelleriyle girdiği uzlaşmayı ifade eder.

Ortadoğu genelinde olduğu gibi Kürt olgusundaki ulusal gelişmeler de Batılı kapitalist hegemonik güçlerin bölgeye sızmalarıyla iç dinamikten kaynaklı olmaktan çıkmıştır. 19. yüzyılın başlarında hızlanan bu süreç uluslaşma süreçlerini çarpık kılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki uluslaşmalar hegemonik güçlerin destekleri veya kösteklemeleriyle biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Belirleyici kriter sistemin çıkarlarıdır. Çıkarlar gereği ulus oluşturulur veya bastırılır, hatta yok olmasına yol açılır. Osmanlı İmparatorluğu uluslaşmaya karşı uzun süre direndi. Kendini yapay ulusçuluk yöntemleriyle sürdürmeye çalıştı. Osmanlılık, Panislamizm ve Pantürkizm sırasıyla denenilen yöntemlerdi. Bu yöntemlerin boşa çıkması ve hegemonik güçlerin çıkarlarıyla uyumlu çok sayıda ulus-devletin doğuşuyla birlikte, geriye Anadolu ulusçuluğuna uygun bir zemin kaldı. Ulusal Kurtuluş ve Cumhuriyet ulusçuluğu dediğimiz süreç bu gerçeği ifade eder. Kemalizm olarak da lanse edilmeye çalışılan bu eğilimin öyküsünü anlatmıştık. Tekrarlamaktansa Kürt, Türk, Yahudi ve Arap ulusçuluğu bağlamında değerlendirmek daha öğretici olacaktır.

Anadolu ulusçuluğu Mustafa Kemal önderliğinde kurtuluş hareketi olarak hayat buldu. Bunda gerçeklik payı vardı. Başlangıçta hegemonik güçlere karşı bir isyanı temel alıyordu. Kürtlerin ve Yahudi unsurların bu harekette kurucu rolleri vardı. Kürt eşraf ve toprak sahipleriyle Yahudi sermayedar ve elit kadrolar Türk bürokratik milliyetçi unsurlarla ittifak yaptılar. Hıristiyanlar bu ittifakın dışında kalıp, çoğunlukla hedefi konumundaydılar. Bu ittifak İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kuruluş aşamasına dayanır; Birinci Dünya Savaşında uygulanır. Ulusal Kurtuluş Savaşında (1919-1922) daraltılarak devam ettirilir. Bazı kuşkuları olsa da, Kürt aydınları ve eşrafi çoğunluk itibarıyla bu ittifakı destekler. Amasya Protokolü, Erzurum ve Sivas Kongreleri, TBMM'nin ilk bileşimi bu ittifakı açıkça yansıtır. 10 Mart 1922 tarihli Kürt Reform Kanunu ile bu ittifak pekiştirilir. Lozan Antlaşması'nın imzalanması ve Cumhuriyet'in ilanıyla yeni bir aşamaya girilir. İngilizlerle devam eden Musul-Kerkük anlaşmazlığı, Kürtler aleyhindeki çok trajik bir anlaşmayla sona erdirilmeye çalışılır. Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması her ne kadar Misak-ı Milli'den taviz verilerek kısmen Kürtlerin (ayrıca Suriye'deki Türkmenlerin) aleyhine sonuçlandırılmışsa da felaket

boyutlarında olmamıştır. Cüzi bir Kürdistan parçası Fransa'ya terk edilmiştir. Fakat Kürt ulus gerçekliğinde yarattığı olumsuzluk açısından üzerinde önemle durmayı gerektirir.

Kürdistan'ın oluşturulmak istenen Irak temelinde parçalanması, Misak-ı Milli'nin açık ihlalidir. Bu gelişme TBMM'de ve Kürtler arasında büyük infiale yol açmıştır. İngilizlerle yapılan 5 Haziran 1926 tarihli bu anlaşma halen karanlıkta bırakılmış birçok unsur taşımaktadır. Kürt soykırımının başlangıç tarihi olarak işlemek şarttır. Mustafa Kemal'in bu konuda da çok zorlandığı ve hesap vermekte çok güçlük çektiği bilinmektedir. Bu antlaşmayla Kürtlerle Türkler arasındaki tarihsel uzlaşmanın temelinde dinamik konulduğu da bilinmektedir. 1925'teki Şeyh Sait önderlikli isyan aslında bu tarihsel ihaneti örtbas etmek için hem provoke edilmiş, hem de anlamsız yere çok acımasız ve kanlı biçimde bastırılmıştır. 1925 yılı bu anlamda sadece isyanın değil, asıl olarak komplonun, ihanetin ve soykırımın başlangıç tarihidir. Bunda belirleyici rolü İngiliz diplomasisi ve Yahudi unsurlar oynamıştır. Bu dönemde Fethi Okyar'ın "Ben elimi Kürt katliamına bulaştırmam" dediği için başbakanlıktan düşürüldüğü ve yerine İsmet İnönü'nün getirildiği bilinmektedir. Fethi Okyar, Mustafa Kemal'in çocukluktan beri tanıdığı ve en güvendiği arkadaşıydı. Serbest Fırka denemesinde başarılı olduğu görülünce, yine İsmet İnönü tarafından düşürülmüştü. Açık ki, bu yıllarda sadece Sol ve İslamî unsurlar tasfiye edilmiyor, asıl tasfiyeyi ulus olarak Kürtler yaşıyor. Ayrıca M. Kemal ve ekibi de oldukça güçsüz bırakılmıştır. Ortaya demokratik olması gereken bir cumhuriyet değil, tasfiyeci bir diktatörlük sistemi çıkmıştır.

Çağdaş Kürt ve Türk gerçekliğinin kavranması ve aralarındaki ilişkinin doğru anlaşılabilmesi için 1925 komplo sürecinin çok kapsamlı bir biçimde çözümlenmesine ihtiyaç vardır. Resmi görüşün her şeyi bağladığı bir 'Atatürk' imajı, Türkiye'de tüm zihniyet algılamalarına hegemonik olarak yerleştirilmiş durumdadır. Bu imaj çok güçlü olan İslamîk zihniyete göre çok daha baskın kılınmıştır. Kendini laik Türk ulusçuluğu biçiminde yansıtan bu zihniyet kesinlikle yeni bir dinsel olgudur. Laiklik ve Türk ulusçuluğu pozitivist bir din olarak inşa edilmiştir. Bunun yakın bir örneği Fransa'da (1880'lerdeki Üçüncü Fransız Cumhuriyeti'nde) inşa edilmiş ve Türk ulusçuluğu bu örneği kendisi için model almıştır. Çok daha önemli olan, bu laik ulus inşasında sadece Türk milliyetçiliğinin değil, Siyonist Yahudi milliyet-

çiliğinin de çok etkin olmasıdır. Hatta bu yeni ulus inşasında Siyonist Yahudi milliyetçiliği dış politika, askerlik ve ekonomik rejim konularında da öncü role sahiptir. Çağdaş Türk tarihinde en çok gizlenen husus bu rolün mahiyetidir. İsrail'den önce Siyonist milliyetçilik Anadolu'da kendisini Türk ulusçusu 'Beyaz Türk' maskesi altında egemen kılmış ve inşa etmiştir. Bir Proto İsrail söz konusudur.

Beyaz Türk ulusçuluğu her iki ulusçuluğun katı diktatörlük rejimi altında sürdürülmesidir. Burada Ulusal Kurtuluş Savaşında ekonomi, dış ve iç politika ve kültür politikalarında ittifak halinde olan Sol, İslam ve Kürt öğelerin komplolar temelinde tasfiye edilmeleri söz konusudur. Komplo kendi içinde de amansız yürütülmüştür. Hedef olarak Kürtler seçilmiş, isyan provoke edilmiş (Dicle ilçesindeki Şeyh Sait'in üzerine küçük bir jandarma timinin gönderilmesiyle çıkan çatışmada iki askerin öldürülmesi tam bir provokasyondur) ve sonuçta soykırımlara varan yöntemlerle Kürtler sistemden tasfiye edilmiş ve 'yok hükmünde' sayılmıştır. M. Kemal ekibinden (isyancı beş generalden oluşan ekip) dört general çeşitli oyunlarla iktidarın elit grubundan dışlanmış, tek bırakılan M. Kemal Kürtlerle karşı karşıya getirilmiş (M. Kemal'in ekibinden en yakın arkadaşı Fethi Okyar "Ben elimi Kürt katliamına bulaştırmam" dediği için başbakanlıktan istifa ettirilmiş), aynı oyunun bir parçası İzmir Suikastına taşırılmış, böylelikle M. Kemal sembolik bir kişilik durumuna indirgenmiştir. Aynı oyunlar Sol ve İslamî güçlerin tasfiyesinde de oynanmıştır. Burada görünüşte belirleyici iki güç, Başbakan İsmet İnönü ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'tır. Fakat onların da arkasında yeni rejimi asıl olarak üreten, oluşturan ve sürdüren dönemin İngiliz hegemonyası ve bünyesindeki sermaye grupları vardır. Bu sermaye gruplarından biri olan Yahudi sermayesi (tümü değil) Yahudiler için yurt peşindedir. Filistin'de Yahudi yurdunun inşa edilmesi için önce Abdülhamit kullanılmaya çalışılmış, tam istendiği gibi davranmadığı için 9 Mart karşı darbesi (provokasyonu) bahane edilerek Abdülhamit devrilmiş, Birinci Dünya Savaşı'na girilmiş, savaş koşullarının oluşturduğu fırsatlar temelinde Ermeni soykırımı gerçekleştirilmiş, Ulusal Kurtuluş Savaşına müdahale edilmiş, pratik öncülük sağlanmış, geriye kalan Rum kökenli Hıristiyanlar tasfiye edilmiş, savaş sırasında ve sonrasında Sol ve İslamcı müttefiklerin yanı sıra stratejik müttefik olan Kürtlerin tasfiye edilmeleriyle kompo 1925'te zafere ulaşmıştır.

1925'te M. Kemal sanıldığıının aksine gücünün zirvesinde değil, sembolik bir güç haline getirilen, yeni dinin tanrısallık mertebesine yükseltip Çankaya'ya mahkûm edilen bir 'ikon'u halinde tapınılmaya terk edilmiş biridir. Komplonun en derinlikli olanı, özellikle Kürt isyanları fırsat bilerek, Kurtuluş Savaşının devrimci özüne (demokratik cumhuriyet, 1921 Anayasası) ve isyanın veya savaşın gerçek önderi M. Kemal'e karşı bir süreç halinde ölümüne kadar sürdürülmesi, böylece ilk raundun başarıyla tamamlanmasıdır. Bu konuda sorun M. Kemal Atatürk'ü abartmak veya küçültmek değil, kendisini gerçek tarihi bağlamına oturtmak, böylelikle mitolojiden ayrılmış kişiliğinin rolünü ortaya koyabilmektir.

1925-40 sürecini değerlendirirken İngiltere'nin dünya hegemonu olduğunu, Ulusal Kurtuluş Savaşında yenilmediğini, sadece taraf değiştirdiğini ve bunu sistemin çıkarları gereği yaptığını iyi bilmek gerekir. Cumhuriyet İngiltere'ye karşı kurulmadı, bilakis İngiltere'nin belirleyici desteğiyle kuruldu. İngiltere'nin bunda iki amacı vardı: Birincisi, o dönemde dünya devrimi peşinde koşan Sovyetler Birliği'nin güney yolu üzerinde Türkiye'yi stratejik bir denge konumunda tutmak; ikincisi, yeni Türk ulus-devletini kendisi için tehlike teşkil etmeyecek dar bir sınıra sığdırmaktı. Lozan Antlaşması bu yaklaşımın sonucudur. Gerisi ucuz zafer propagandasıdır. İngiltere'nin Cumhuriyet üzerinde sıkı denetimi vardır. Bu denetimi Proto İsrail ile gerçekleştirmektedir. Ancak ahmak küçük-burjuva aydın bozuntuları böylesi hegemonik bir dünyada 'tam bağımsız cumhuriyet'ten bahsedebilirler. O koşullarda sadece Anadolu'da değil, dünyanın hiçbir yerinde tam bağımsızlık düşünülemez. Kaldı ki, merkezî uygarlık sistemi beş bin yılı aşkın bir süreyi bulan hegemonik karakterini kapitalist moderniteyle azamileştirmiştir. Bağımsızlık özgül koşullarda ancak nispi olarak yaşanabilir. M. Kemal Atatürk de bu koşulları (İngiltere-Rusya dengesi) değerlendirmiş olup, elden geldiğince bağımsızlık politikasını sürdürmeye çalışmıştır.

Proto İsrail olmadan Türkiye Cumhuriyeti'nin ne kuruluşunu ne de sürdürülüşünü anlayabiliriz. Ama bu iki iç içe geçmiş ulus-devletçiliği mümkün kılmak ve sürdürmek için bir 'ötek'i'ne ihtiyaç vardı. O da Kürtler oldu. Kürtlerin hedef kılınmasında İngiltere'nin de çıkarı vardı. Musul-Kerkük'ü (Misak-ı Milli gereği) içine almış bir Türk-Kürt Cumhuriyeti, Irak petrolünü elinde bulundurması açısından ciddi bir darbe olacaktı. M.

Kemal Atatürk önüne konulan ikilemden birini, yani ya Cumhuriyet'i ya da Musul-Kerkük'ü seçecekti. İkiyi birden olamazdı. İkisini amaçlamak, dünya hegemonuyla savaşı göze almaktı. M. Kemal bunu göze alamayacak kadar gerçekçiydi. İşte tarih bu noktada günümüze kadar devam edecek büyük Kürt trajedisine, komplosuna ve soykırımına varacak olan sürece adım atacaktır. Kürt trajedisinden kasıt şudur: Cumhuriyet yaşayabilmek için Musul-Kerkük'ü İngiltere'ye bırakmak zorundadır. Musul-Kerkük'ü bırakmak ise, Kürtleri can evinden vurmakla özdeştir. Proto İsrail Türkiye Cumhuriyeti ve İngiliz hegemonyacılığı kutsal çıkarları için bir kurban aramışlar, bu kurban da Kürtler olmuştur. Daha da önemli olan, 1925'le başlatılabilecek bu çağdaş Kürt trajedisinin ağırlaşarak günümüze dek aralıksız devam etmesidir.

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığında Kürt gerçeğinin üzerine kalın bir beton dökülmüştür. 1950'ler sonrasında bu gerçeklik sorgulanamaz ve sorunlaştırılmaz olarak zihinlere egemen kılınmıştır. Türk Cumhuriyeti yönetimlerinin bir tabusu olarak muhafaza edilmiş, politikalarının kırmızı çizgisi haline getirilmiştir. Kürt gerçekliğinin ulusal boyutu daha yeşermeden adeta kasıp kavurulmuştur. Dört parçaya bölünmekle yetinilmemiş, her parça üzerinde varlık olmaktan çıkarıcı birbirinden beter politikalar uygulanmıştır. Dolayısıyla 1925 sonrasında Kürt ulus gerçekliğini soykırım sürecine alınmış bir gerçeklik olarak değerlendirmek gerçekçi bir yaklaşımdır. Sömürgecilik tezi bu noktada yetersizdir. Elbette sömürgeciliğin tüm boyutları uygulanmaktadır, ama sömürgeciliği aşan ve Kürt varlığını silmeyi amaçlayan bir uygulama da söz konusudur. Kaldı ki, bunun adı da soykırımdır.

1970'ler sonrasında Kürt sorununu özgürlük sorunu olarak ele almak bir yönüyle doğru olsa da, diğer bir yönüyle önemli bir eksikliği beraberinde taşımaktadır. O da Kürtlerin varlık (ontolojik) sorunudur. Kaldı ki, varlığı imhaya karşı karşıya olan bir gerçekliğin ilk sorunu özgürlük değil, öncelikle varlığını korumak ve bu mümkün olduğu ölçüde iç içe özgür kılmaktır. Varlığı olmayanın özgürlüğü olmaz. Özgürlük ancak varlıkla mümkün olabilir. Çağdaş Kürt ulus gerçekliğindeki özgünlük buradadır. Yine yakın tarihlerde yaşanan Ermeni ve Yahudi soykırımlarından farklı olarak (Bu soykırımlarda fiziki imha ön plandadır), Kürt soykırımında kültürel (kendilik olmaktan zihnen vazgeçiş) boyut ön plandadır. Kendilik

olmaktan çıkmış bir kültür grubu, ister fiziki ister zihni olarak gerçekleşmiş olsun, soykırımdan geçmiş veya soykırımı gerçekleştirilmiş demektir. Kürtlerin dört parçalı bölünüşü ve her parça üzerinde varlığına yönelik değişik tasfiye uygulamaları nedeniyle süreç (soykırım) farklı işlemiş, her parça değişik düzeyde soykırımdan nasibini almıştır. Tabii tutulduğu soykırımın karakterinden ötürü bu süreç halen devam etmektedir. Bu yönüyle işgal, sömürgecilik, asimilasyon ve soy tüketişiyile karşı karşıya olan Kürt gerçekliği böylesi bir süreç kapsamında değerlendirilmelidir: Ulusal kimlik olmaktan çıkarılmaya çalışılan bir gerçeklik!

Günümüzde Kürt gerçekliği Kürt kimliği olarak ifade edilmeye çalışılmaktadır. Kimlik deyimi varlığa karşılık gelmektedir. Bu durumda değerlendirilmesi gereken temel husus Kürt kimliğinin niteliklerine ilişkindir. Kürt gerçekliğinin, güncel deyimle Kürt kimliğinin oluşumu, ancak uzun bir tarihî geçmişi kadar 'şimdiki' zamanın özgül uygulamalarıyla da yapılandırılmak veya kendilik (Xwebûn) olmaktan çıkarılmak istendiği bütün yönleriyle değerlendirildiğinde bilince çıkar. Yani hakikat değeri kazanır. Tarih içindeki Kürt veya Proto Kürt gelişimiyle ilgili arayışlar ne denli önemliyse, güncel olarak Kürt gerçekliğinin ne tür uygulamalarla karşı karşıya bulunduğu da o denli önem taşır. Tarih ile şimdi arasındaki ilişkiyi çözümlenmeye çalıştığımız için tekrarlamayacağım. Fakat gerçekliğini tarih içinde araştırmadan, hiçbir toplumsal olgunun sadece güncel analitik yöntemlerle tanımlanamayacağını, tarihselliğin dışında ele alınması durumunda toplumsal gerçekliğin çok eksik ve yanlış kavranacağını iyi bilmek gerekir. Bu nedenle ele aldığımız toplumsal gerçeklikleri hep tarihsellikleri içinde araştırıyoruz.

Tarihsel arayışımızı taslak halinde de olsa kapsamlı yaptığım kanısındayım. Güncellik yani şimdiki zaman itibarıyla Kürt gerçekliğini veya diğer deyişle kimliğini çözümlenmeye (analitik yöntem) çalışalım.

a- Türk İktidar ve Sermaye Tekelleriyle Müttetiklerinin Hegemonyası Altındaki Çağdaş Kürt Kimliği

Tarihe ilişkin değerlendirmemizde de gördük ki, geleneksel Osmanlı iktidar ve sömürü tekeli çöktüğünde, bürokratik gelenek içinde şekillenen İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin özne rolünü oynadığı elit bir zümre, çeşitli

darbeler ve komplolarla İkinci Meşrutiyet'te, Mart 1909 ve 1 Ocak 1913'te, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşında ve en son 1919-1922 Ulusal Kurtuluş Savaşında en örgütlü bürokratik burjuva bir güç olarak iktidar tekeli gasp ediyor. Hem ideolojik hem de ekonomik olarak tekelci hegemonyaya damgasını vuruyor. 1923'ten beri Cumhuriyet yönetiminin gaspını gerçekleştiriyor. İktidar aygıtı etrafında yapay bir Türk ulusçuluğu ideolojisiyle oluşturulan Beyaz Türklük temelinde, bir zümre olarak, Ulusal Kurtuluş Savaşının temel müttefikleri olan Sosyalistleri, İslamî Ümmetçileri ve Kürt Milli Güçlerini komplocu yöntemlerle tasfiye ederek, günümüze kadar kesintisiz devam eden bir 'oligarşik diktatörlük' kuruyor. Bu iç hegemonik diktatörlük, dışta dünya hegemonik güçlerinin başını çeken İngiltere'nin yakın denetimi ve perspektifi altında rolünü oynuyor. Özellikle M. Kemal Atatürk'ün kişiliğini (bağımsız ulus kişiliği) sembolleştirip (özünde çok sert uygulamalarla güçten düşürüp), Atatürkçülük veya zaman zaman Kemalizm adı altında ortaçağ taassubundan daha ağır olan faşist bir ideolojik kimlikle (etnik-Sünni Türkçülükle) sınırları kapsamındaki tüm toplumsal kültürlerin asimilasyonunu ve soykırımını programlaştırıp uyguluyor. Ekonomik olarak devlet tekerciliğiyle toplumu iliklerine kadar sömürüp kurutuyor. Kendi içlerinde çok sert rekabetleri ve savaşları olsa da, hegemonik ilişkiler içindeki tekeller (ideolojik, ekonomik ve iktidar olarak), toplumsal kültürlerin (maddi ve manevi yönleriyle) istismarı ve tasfiyesinde tam bir birlik halinde hareket ediyorlar. Esas olarak Beyaz Türk kliği komplo, darbe ve kontrgerilla (NATO gizli örgütü Gladio'nun Türkiye parçası) yöntemleriyle kurduğu diktatörlüğünü 2.000'li yılların başlarına kadar sürdürüyor.

Anadolu'da Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan hegemonik yapı herhangi bir yapıya benzemez. Görünüşte çok katı Türkçü bir egemenlik söz konusudur; özde ise çok dar komplocu bir grubun manipülasyonu yürütülen bir sistem vardır. Devlet sistemleri olan monarşi, cumhuriyet ve demokrasilerle pek alakalı değildir. Kendine özgü bir despotizmdir. Çok gizli ve falsifikasyonlarla yürütülen bir mekanizması vardır. Şüphesiz bunda Türk bürokratik burjuvalaşmasının, Proto İsrail'in Ermeni, Süryani, Pontus ve diğer Helenistik Hıristiyan unsurların tasfiyesiyle yürütmekte olduğu Kürtlüğü imha etme harekâtının belirleyici payı bulunmaktadır. Soykırımlara kadar varan uygulamalarda bulunan bir rejim açıktan ve

meşru yöntemlerle sürdürülemez. Sadece güncel olarak yürütülen Kürt kültürel soykırımındaki gizlilik, rejimin tüm içyüzünü açıklamaya yetebilir. Ama hiç kimse bunu açıklama cesareti gösteremez. Eleştirmek ve karşı çıkmak ise bilinmez biçimlerde 'fail-i meçhul'lere kurban olmaya götürür. Dünyada şeffaflık belki de en çok bu yapılanma için gereklidir.

Beyaz Türk Faşizmi olarak adlandırabileceğimiz bu sistemin kurucu olma özelliği vardır. İşin tuhaf yanı, sistemde rol oynayanlar veya alet olanların ezici çoğunluğunun oynadıkları rolle neye hizmet ettiklerinin farkında olmamalarıdır. Çok azı, o da dışarıda sistemle yakından ilgilenenler rollerinin ne anlama geldiğini fark edebilirler. Başta M. Kemal Paşa olmak üzere isyanın beş ünlü generalinin anıları iyi okunduğunda, inşa etmek istedikleri eserin çok dışında, hatta karşıtı oluşumlara tanıklık etmiş olmaktan ötürü çok öfkeli ve rahatsız oldukları açıkça anlaşılır. En vahimi de, Beyaz Türk Faşizminin adını aldığı Türklükle çok az alakalı olması, Türk toplumunun ezici çoğunluğunun ise bu gerçeğin farkında olmaması, hatta kara cahili olmasıdır. 'Etrak-ı bi idrak' bu gerçeği ifade etse gerek. Gerçi tarih boyunca tüm iktidar inşalarında benzer argümanlar vardır, ama hiçbiri Anadolu'nun çağdaş iktidar yapılanmasındaki argümanlarla boy ölçüşemez ve bu argümanlara benzemez.

İkinci Dünya Savaşından sonra sistemin hegemonik önderliğini devralan ABD, Beyaz Türk Faşizmini daha da tahkim ederek Türkiye Cumhuriyeti'ni denetlemeye devam etti. Daha sonra 27 Mayıs darbesini yapacak olan bir grup subayı 1945 ve 1950'lerde Gladio örgütlenmesi temelinde eğittiği ve sistemin kompanse edilmesinde bunları kullandığı bilinmektedir. İngiltere'nin daha önce 1940'larda bir grup Türk pilotunu savaşta bu çerçevede kullandığı da bilinmektedir. Özellikle bu subaylar içinde öne çıkan Alparslan Türkeş ve grubu 1960'lar sonrasında Türkiye sol ve emekçi hareketlerini yine bu çerçevede işleme kılmakta kullanılmıştır. Bu noktada Beyaz Türk Faşizmiyle ilişkili olsa da, bu grupların değişik bir versiyonunun da bu arada hep devrede olduğu bilinmek durumundadır. Bunlar anti-Siyonist olup, daha çok Hitlercilik paralelinde faaliyet yürüten ırkçı Türk faşistleridir. Siyah Türk faşizmi diye de adlandırabileceğimiz bu kesimler, Anadolu'da Proto İsrail varlıklarını tasfiye ederek, saf Türklükten ibaret bir Anadolu Türk hegemonik sistemi inşa etmek isterler. Bu kesimler Birinci Dünya Savaşında kazandıkları ve ilk defa Ermenilere karşı uyguladıkları

sistemi bir daha tam olarak ele geçiremediler. Kismen, o da Beyaz Türk Faşizmi ihtiyaç duyduğunda, mevcut yapılanmaya eklendiler. Özellikle Türkiye demokratik ve sosyalist hareketlerine karşı çok acımasızca, hukuk dışı ve komplocu tarzda kullanıldılar. İşin tuhaf yanı, Kürt kimliğinin tasfiyesi söz konusu olduğunda, ulus-devletçi sol ve demokratik yapılanmaların da istisnalar dışında Beyaz Türk Faşizminin çekirdek yapılanmasına dahil olmaktan geri durmamalarıdır. Hem de sözde karşı çıktıkları emperyalistler tarafından nasıl kullanıldıklarını fark etmeden!

Saf ırk yaratma peşinde olanlar, gerektiğinde tüm Anadolu'yu (Buna Kürdistan da dahildir) yeniden fethedip, daha dar bir etnik temele dayalı bir Türk ulus-devleti kurmayı temel ütopyaları sayarlar. Çelişkileri çeşitli azınlık kültürlerinden olanlar ve İsrail yandaşlarıdır. Fakat İsrail olmasızın (hem içteki, hem dıştaki İsrail) yapamayacaklarını iyi bildiklerinden açıktan tavır alamazlar. Parti olarak varlık nedenleri, en ırkçı Türk etnik milliyetçiliği ve ulus-devletçiliğidir. Hem Beyaz hem de Siyah Türk Faşizminin Kürt kimliğine ilişkin politikası ya fiziksel ya da kültürel olarak tamamen tasfiye etmedir, Kürtlerin varlık olmaktan çıkarılmasıdır. Beyaz Türkler kendilerini Türk sayanların Türk olarak kabul edilmelerini uygun görürken, Siyah Türkler (Bozkurt Türkleri de denilebilir) buna pek yanaşmazlar. Bunun yerine ırk arılığı peşinde koşarlar. Er ya da geç fiziki soykırımla Kürtlüğü ortadan kaldırmak temel hedefleridir. Hegemonik güçler tarafından demokratik ve sosyalist hareketlerin tasfiyesinde kullanılan Siyah Türkler, günümüzde artık eskisi kadar gözde değiller.

12 Eylül darbesinin Türk-İslam sentezini benimsemesi, üçüncü kuşak faşist hareketi gündeme taşıdı. Yeşil Türk Faşizmi diyebileceğimiz bu akım, 1970'lerden itibaren Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'da yayılmasını önlemek, Sovyet Rusya'yı Afganistan'dan atmak, Orta Asya'da sorunlarla uğraştırmak ve İslam ülkelerinin demokrasiye ve sosyalizme kayışını önlemek isteyen ABD'nin ırkçı milliyetçiliğe göre daha kullanılır görmesi ve desteklemesi sonucunda gelişim sağlamıştır. İslamcı Hareket ağırlıklı olarak İngiliz hegemonyacılığına hizmet temelinde ortaya çıkmıştır. Kapitalist moderniteden bağımsız değildir. Sanıldığı kadar millici ve özgürlükçü de değildir. Kapitalist milliyetçiliğin bir versiyonu olarak geliştirilmiştir. Temel hedefi, İslamî kültürün yaygın yaşandığı toplumların demokratikleştirilmesini ve sosyalistleştirilmesini barajlamak, İslam kültürünü kapitalizme en-

tegre etmektir. Tüm hegemonik güçlerin bu amaçla kullandığı araçlar arasındadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda İslamî unsurları devlet içinde bir arada tutmak ve İngiliz hegemonyacılığına karşı kullanmak için önce Almanya destekli Panislamizm geliştirildi. İngiltere buna Arap coğrafyasında Vahhabiliği geliştirerek yanıt verdi. İslamcılık, daha doğuşunda İslam kültürünü istismar eden işbirlikçilerin, hegemonik güçlerin sömürsündeki paylarını geliştirip arttırmaları için kullanıma girmiştir. Dinsel milliyetçilik biçiminde kapitalist hegemonyacığa eklenir. Yurtsever İslamî unsurları siyasi İslamcılardan ayırt etmek gerekir. Nitekim bu yönlü anti-hegemonik önderler ortaya çıkmıştır. İslam kültürünün homojen olmadığı, sınıfsal ve sosyal durumlara göre farklı tavırların geliştirilmesine açık olduğu anlaşılır bir durumdur. Ulusal Kurtuluş Savaşında bir güç olarak İslamcılar anti-hegemonik tavır göstermişlerdir. Sosyalist ve Kürt yurtsever unsurlar gibi, yurtsever İslamî güçler de Beyaz Türk Faşizmi tarafından tasfiye edilmiştir. Beyaz Türk komploculuğuyla birlikte devlet içinde yurtsever İslamcılarının yeri olamazdı. Bunlar katı laikçilikle (laik dincilik) bir arada yaşayamazlardı. Bu nedenle susturuldu. ABD'nin hegemonik önderliği altında tıpkı diğer anti-komünist kanatlar gibi siyasi İslamcılık da yeniden canlandırılmaya çalışıldı. İrkçi Türk faşizmi gibi bu akım da demokratik ve sosyalist hareketin sıçrama yaptığı 1960'lardan sonra partileşti. Diğer faşist kanatlarla çelişkileri olsa da, hepsi ana hedefte birleşiyorlardı. Onlar da 1970'lerden itibaren iktidarda yer edinmeye başladılar.

Bunda devrimci hareketin yükselişinin açık etkisi vardır. Fakat 12 Eylül 1980 darbesiyle ittifak durumuna girebilecek kadar önem kazanmalarında, Afganistan'ın Sovyetlerce işgali ve İran'da yaşanan Şii Devriminin önemli payı vardır. Hem Sovyetler Birliği hegemonyasının kırılmasında hem de İran Devriminin önüne set çekilmesinde yeniden inşa edilecek bir İslamî harekete şiddetle ihtiyaç vardı. Türkiye'de bu model için radikal sayılan Necmettin Erbakan Hareketinden (Milli Görüş, bir milli Türk burjuvazisi yaratma amaçlıdır) daha ılımlı sayılan unsurlar ayıklanarak ve değişik cemaatlerden kadro derlenerek bir iktidarcı elit grubun devşirildiği anlaşılmaktadır. Turgut Özal'la yapılmaya çalışılan buydu. Fakat hala nasıl ve niçin tasfiye edildiği bir sır olarak duran Turgut Özal'ın fiziksel ve siyasal olarak tasfiye edilmesi ve Necmettin Erbakan'ın 28 Şubat 1997'de Başba-

kanlıktan düşürülmesinin ardından, daha sonra kendini AKP olarak şekillendirecek model üzerinde çalışıldığı anlaşılmaktadır. AKP'nin çıkışı öyle sanıldığı gibi 2001'de değildir; en azından 12 Eylül darbesine kadar giden bir kökeni vardır. ABD Cumhurbaşkanı G. W. Bush döneminde BOP'un (Büyük Ortadoğu Projesi) gündeme girmesi, Afganistan ve Irak işgalleri Türkiye'deki İlimli İslam projesini yeni bir alternatif haline getirdi. Beyaz Türk Faşizmi laikçi ve eskimiş yapısı nedeniyle kitlelerden tecrit olmuştu. Ayrıca içe kapanmacıydı. Küresel kapitalizme pek açık değildi. Karşısında ciddi bir sosyalist ve demokratik hareket olmadığı için, ABD bir ırkçı faşizme pek ihtiyaç duymuyordu. Daha da önemlisi, Kürdistan genelinde olduğu gibi Türk egemenliğindeki Kürdistan'da da büyük gelişme sağlamış olan Kürt Demokratik Özgürlük Hareketi gelişimini sürdürüyordu. Dolayısıyla beyaz ve ırkçı tonlardaki faşist ideolojilerin tecrit olmuş durumu göz önüne getirildiğinde, bir yeşil faşist Türk elidine ihtiyaç duyulduğu kendiliğinden anlaşılır.

İslamî kültürün Kürt kültürel kimliğinde önemli rol oynaması da bunda etkili olmuştur. Kürt toplumunda tarikatçı eğilimlerin yüzyıllardan beri etkili olması, Yeşil Türk faşist seçeneğini daha kullanılabilir bir argüman haline getiriyordu. Diğer iki kanat faşizminin ordu içinde ve siyasi partilerdeki (CHP ve MHP başta olmak üzere) temsilcileri içteki bu iktidar kaymasına şiddetle karşı çıktılar. 2001'den 2007'ye kadar dört darbe denemesine giriştiler. Fakat ABD ve AB desteğinden yoksun olmaları başarılı olmalarına imkân tanımadı. Ayrıca AKP'nin aşırı küresel finans sermaye yandaşlığı tek seçenek olmasını, hatta tek partili iktidar olarak kalmasını pekiştirdi. AKP'nin iktidara gelmesi, devlette yeni hegemonik dönemi ifade eder. Cumhuriyet'in seksen yıllık Beyaz Türk hegemonyası, yerini yavaş yavaş ve sancılı şekilde Cumhuriyet'in İlimli İslamcı geçinen Yeşil Türk Faşizmine bıraktı. Şüphesiz bu durum devletin tümüyle fethedildiği anlamına gelmez, fakat o yola girilmiştir. Ankara merkezli Beyaz Türk Faşizmi yerine, Konya-Kayseri merkezli Yeşil Türk faşizmi yavaş yavaş fakat emin adımlarla Cumhuriyet'in yeni hegemonik gücü olma yolundadır. Cumhuriyet'in 100. yılı olacak 2023 yılının bu hegemonya altında karşılanması daha şimdiden açıkça planlanmaktadır.

Bu yeni hegemonik dönemde Türk kimliği ulus-devletçi niteliğini olduğu gibi korumakla birlikte, Sünni İslamcı ideolojik aygıtlarla daha da pekiş-

tirilecektir. Asıl kimlik problemini Kürtler yaşayacaktır. Ordunun bir kanadının yeni hegemonik güçle ittifak kurması, Kürt kimliğinin bastırılıp tasfiye edilmesinde İslamcı ideolojik aygıtların önemli rol oynayacaklarına inanmasından ileri gelmektedir. Diğer iki faşist ideolojik aygıtın sıfırlanması, ordunun yeni komuta kademesini buna ikna etmede etkili olmuştur. Kaldı ki, 12 Eylül darbesinin komuta kademesinin de benzer bir eğilimi vardı ve birbirleriyle organik bağları açığa çıkmış durumdaydı. Önemli olan diğer bir husus, yeni hegemonik gücün Yahudi sermayesi ve ideolojik versiyonlarıyla olan ilişkisidir. Yeni hegemonik gücün ılımlı İslamî yapısı ve benzer İslamî güçler ve iktidarlarla ilişkisinin İsrail Siyonizmiyle (katı milliyetçilik) çelişkiye yol açması kaçınılmazdı. Fakat bu durum AKP'nin Yahudi sermayesi ve diğer ideolojik aygıtlarıyla bağının olmadığını göstermez. Tersine, AKP, Yahudi sermayesinin Siyonist olmayan evrenselci-küreselci finans kanadıyla ve evrenselci Karaim Yahudi ideolojisiyle en sıkı bağlara sahiptir; daha doğrusu, Siyonist kanat yerine bu kanadın daha güçlü biçimde ikame edilmesidir. AKP herhangi bir beyaz ve ırkçı Türk partisinden çok daha fazla evrenselci Yahudi sermayesi ve ideolojik aygıtının Anadolu'daki, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki temsilcisi, acentesi konumundadır.

Unutmamak gerekir ki, bu köklü Yahudi sermayesi ve ideolojik aygıtı son dört yüz yıldan beri kapitalist modernitenin küresel hegemonyasını geliştiren ve yürüten temel güçlerin başında gelmektedir. Yüzlerce devlet iktidarı ve sermaye tekelinin oluşumunda, dolayısıyla çatışma ve savaşların çıkmasında belirleyici rolü vardır. Kapitalist modernitenin dünya hegemonyasında ideolojik ve ekonomik olarak bu denli etkili olan bir gücün, kendisi için en stratejik alan saydığı bir coğrafyada, Anadolu ve Mezopotamya'daki iktidar oluşumunda ve modernite tesisinde etkisiz kalacağını varsaymak rasyonel değildir. Nasıl ki Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında laik-milliyetçi bir ulus-devlet inşa ettiyse ve çıkarlarına (Proto İsrail; Sovyet hegemonyacılığına karşıt ve bölgeden izole edilmiş kapalı bir iktidar yapılanması) en uygun modernite modeli saydıysa, 2000'li yıllarda da benzer amaçlar temelinde ama tersine araçlarla (yeniden düzenlenmiş Türkçü-Sünni ulus-devlet, dışa açılan sınırlar, bölgeye daha çok karışan ve küresel sermaye ile bütünleşen bir Türkiye Cumhuriyeti) hegemonik güç düzenlemesine gitti. Bilinmesi gereken en önemli husus, bu yeni hegemonyanın tesis edilmesinde dünya hegemonik gücünün belirleyici rol oynadığıdır.

Kürt kimliğinin bu yeni hegemonik güç döneminde tasfiyesi için yeni komplo yöntemleri denenmektedir, denenecektir. Bunun provaları ilk defa açıkça Türkiye Hizbullah'ı (Kürdistan halkının Hizbul-Kontra dediği oluşum) adıyla 1990'larda yapıldı. JİTEM'in kurucusu Albay Arif Doğan'ın açıkça dile getirdiği gibi, Hizbul-Kontra kendilerinin inşa ettiği bir oluşumdur. Bu oluşumun on bini aşkın insanın fail-i meçhul bir biçimde katledilmesinde önemli rol oynadığı herkesçe bilinmektedir. Bu deneyimden sonra AKP ile ikinci aşamaya geçildi. AKP'nin müttefikleri (ittifak ettikleri tarikat-holding güçleri, özellikle F. Gülen adıyla tanıtılan, özünde devlet-içi olan ve ABD'nin ülkücü siyah kontralar yerine ikame ettiği yeşil kontra) ile birlikte Kürdistan için öngördüğü temel tasfiyeci model ve bu modelin temel uygulama aracı İlimli Sünni İslamcılık iken, Hizbul-Kontra yerine yeni tetikçi güç olarak öngördüğü yapılanma ise bir nevi Kürt Hamas'ı dediğimiz oluşumdur. Yeni tasfiye planı eski Beyaz ve Siyah Türk faşist yöntemlerini tümüyle devre dışı bırakmıyor, daha çok tamamlayıcı nitelikte olup onların etkisiz kaldıkları alanları yeni baştan düzenliyor. Bu alanları 'PKK ve şehir uzantısı KCK terörüne karşı' ekonomik, sosyal, kültürel-psikolojik, askeri, siyasi ve diplomatik olarak beş-altı önemli bölüme ayırarak, daha sistemli ve yoğun olarak düzenlemeyi öngörüyor. AKP, özellikle ABD ve ordunun resmi komuta grubuyla 5 Kasım 2007 tarihli Washington ve 4 Mayıs 2007 tarihli Dolmabahçe (Başbakan Erdoğan ve dönemin Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt arasında varılan, ölünceye kadar gizli kalması kararlaştırılan protokol) Protokolleriyle bu düzenlemeleri hızla hayata geçirmeye çalıştı, çalışıyor. Daha önce eşi görülmeeyen hava saldırıları, ABD ile anında istihbarat paylaşımı, KCK operasyonları, DTP'nin kapatılması, sahte Kürt burjuva sivil toplum inisiyatifleri, Roj TV'ye yönelik saldırılar, AB ülkelerinde geliştirilen yaygın operasyonlar ve tutuklamalar, Kürdistan'ın her ilindeki holdingleşme, çocukların yatılı il bölge okullarına (YİBO) kapatılmaları gibi en önemli uygulama örnekleri bu yeni düzenlemenin önemli ipuçlarını sunmaktadır. Kürt gerçekliği, Kürt kimliği özünde tarihinin en kapsamlı ve her alanda (ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal, askeri, diplomatik, sportif vb.) planlanmış bir özel savaş kuşatmasıyla karşı karşıya getirilmiştir. Bazı sözde demokratik açılım örnekleri (Kürtçe kurslar, yayın serbestisi, TRT-6, beyaz eşya ve kömür dağıtımı) bu soykırımı gizleyip örtülemek amacıyla geniş propagandalarla sunulmaya çalışılmış-

tır. Buna Güney Kürdistan'daki sermaye yatırımlarını, diplomatik ilişkileri ve üçlü ittifakları (Irak-ABD-TC, Suriye-İran-TC ittifakı; iç kuşatmayı dış kuşatmayla tamamlamak) da eklemek gerekir. Böylelikle tarihin en kapsamlı ve tüm toplumsal alanları kapsayan soykırımcı, özel, örtülü, gizli ve açık savaşı hayata geçirilmiştir.

Bürokratik cumhuriyetin çöküş dönemine denk gelen yeni hegemonik iç iktidar döneminin ideolojik, sosyal ve ekonomik alanlardaki tekelci yapılarının kuruluş dönemindeki yapılanmalardan önemli farkları vardır. Ulus-devletin inşası dönemindeki resmi ideoloji pozitivist laik milliyetçilikti. Katı Darwinist görüşler hâkimdi. Homojen kültür oluşturmaya karar verildiğinde, diğer kültürlerin ve bunların başında gelen Kürt kültürel varlığının tasfiyesi, Darwinist 'güçlü olanın yaşama hakkı' kanunu gereğince ilerlemecilik adına meşru sayılmaktaydı. Aynı kanun Avrupa'da ulus-devletlerin inşasında da uygulanmıştı. Sonuç, resmi ideoloji dışında kalan kültürlerin soykırımlara varana dek imhasıydı. Burjuvalaşmanın bürokratik karakteri bu biyolojist görüşü daha amansız bir uygulamaya götürüyordu. Anadolu'daki soykırımlar ideolojik güçlerini bu kaba pozitivist-biyolojist görüşten almışlardı. Oluşturulan yeni toplumsal yapılanmanın hegemonik gücü devlet eliyle yetiştirilen (Gayri Müslimlerin el konulan malları ve sermaye birikimleri bu yetiştirmede önemli rol oynar) bürokratik burjuvazidir. Başka türlü Türk burjuvazisini oluşturmak mümkün görünmemektedir. Ekonomik olarak kapalı bir iç pazar etrafında tekelci devlet kurumlarıyla sanayileşmeye öncülük tanınmıştır. Aslında ticari, mali ve sınaî tekellilik iç içe olup, dönemine göre sektörler başat kılınmaktadır. Alman kapitalistleşme modeli (devlet eliyle kapitalistleşmeye ağırlık veren model) baştan ve zorunlu olarak tercih edilmişti. İktidar tekelinin kendisi tek partili oligarşik diktaydı. Kapitalist sömürü nedeniyle bu iktidar yapısının faşizmle le göbek bağının olması anlaşılır bir husustur.

Bu ana yapılanma alanlarında inşa edilen ulus-devletçiliğin baş hedefi homojen toplum yaratmak olduğu için, bu durumda Kürt gerçekliğini bekleyen akıbet, fiziksel ve kültürel soykırımlarla tasfiye olmaktı. Kürtleri tasfiye etme sürecinin isyanlara yol açması kaçınılmaz olduğu gibi, toplumun provoke edilmesi de aynı tasfiye amacının gereği idi. Pozitivizm gereği buna inanılmıştı. Kürt gerçekliğinin tasfiye edilmesi ilerlemecilik sayılmaktaydı. Ulus-devletçi güçler bu tasfiyenin kısa zamanda tam başarılabacağına

dan emindiler. Bunun anayasadaki ifadesi “Kendini vatandaşlık bağıyla devlete bağlayan herkes Türk’tür” maddesiydi. Pozitivist ideoloji görünüşte kendini dünyevi (sekülerist), olgusal ve bilimsel olarak tanımlar. Dinsel ve metafizik düşünceden sonra üçüncü ve nihai insanlık paradigması sayar. Özünde ise o da metafizik bir düşünce kalıbı olup daha dar, kaba ve dogmatik bir dünya görüşüdür. Bu gerçekliği en açık biçimde laik ve ulusçu ideolojiye dayanan Türk ulus-devletinin Türklük tanımında görmekteyiz. Sanki tanrının “Ol!” emriyle her şeyin oluştuğu gibi bir zihniyetle “Türk ol!” demekle Türk olunabileceğine kendini inandırmıştır. Sosyolojik bilimsellik bu örnekte görüldüğü gibi boşlukta kalmış, pozitivist metafizikçi karakterini çarpıcı biçimde kanıtlamıştır. Çok acımasız olarak uygulanan da bunun gereğidir. Irkçı milliyetçiliğin baş ideologu Nihal Atsız bile, Beyaz Türklerin bu uygulamasını ‘Türklük dehşeti’ olarak yorumlamıştır.

1950-1980 dönemi, Beyaz Türk Faşizminin olgunluk dönemidir. Ancak komplo ve darbelerle yürütülebilmiştir. Dış hegemonik gücün değişmesinin (İngiltere’nin yerine ABD’nin geçmesi) gereği olarak farklı bazı uygulamalar (çok partili parlamenter demokrasicilik, liberal kapitalizme açılım, laiklikten kısmi tavizler verme) gelişse de, oligarşik faşist diktatörlük esas yapısını koruyarak sürdürmüştür. Sert toplumsal ve sınıfsal çatışmalar sonuç vermemiştir. Sonuç 12 Eylül askeri darbesi olmuştur. İç ve dış konjonktür gereği (Ortadoğu’da İran Devrimi, Sovyetler Birliği’nin Afganistan’ı işgal etmesi nedeniyle bozulan dış denge, içteki devrimci mücadelenin yükselişinin durdurulamaması nedeniyle iç denge) tezgâhlanmış olan darbe, tarihsel anlamda Beyaz Türk faşist sisteminin çöküş sürecine denk gelmiş ve çöküşü durdurmak istemiştir. Bunun için ideolojik planda laik ulusçuluk yerine Türk-İslam milliyetçiliği esas alınmış, ekonomik alanda içe kapanmacılıktan küresel tekellerle bütünleşmeye açılım sağlanmış, bürokratik ağırlıklı burjuvaziden özel sermayenin öncülüğüne geçilmiş, siyasi-iktidar alanında askeri vesayet geçerli kılınmıştır. Bu düzenlemeyi sağlayan 12 Eylül Anayasası zorla kabul ettirilmiştir. Çöküş döneminin vesayetçi rejimi ağırlıklı olarak son Bülent Ecevit Hükümetine kadar (1999-2002) devam etmiş ve tam bir iç savaş düzeniyle sürdürülmüştür. Türkiye toplumu üzerinde yoğun bir pasifikasyon rejimi uygulanırken, Kürdistan’da özel savaşın her türü denenmiştir. Belki de tarihin örneğine az rastlanır bir iç özel savaş rejimi (kendi anayasalarını da fiilen çiğneyerek) tesis

edilmiş, dolayısıyla anayasa göstermelik kalmıştır. Hem devlet içinde (1993'te Turgut Özal ve Eşref Bitlis'in tasfiyesiyle başlayan çok kapsamlı tasfiye süreci) hem de devletten topluma müthiş bir terör (binlerce Kürt köyünün boşaltılması, zindan vahşetleri, on binleri aşan faili meçhul bırakılmış cinayetler, Sivas'ta Madımak Oteli katliamı, hiçbir savaş yasasına uymayan kontrgerilla eylemleri, yüz binleri aşan tutuklamalar, kırk bini aşan öldürülmeler) estirilmiştir. Bu temelde belki ulus-devletin çöküşü önlenmiş, ama klasik anlamda devlet de devlet olmaktan çıkmıştır. Cumhuriyet Aydınlanmacı anlamda zaten bir türlü inşa edilememiştir ve 1980 sonrasında da askeri vesayete teslim olmuştur.

Bu süreçte başından itibaren PKK öncülüğünde özellikle 15 Ağustos Hamlesiyle gelişen ve çok zorlu geçen bir direniş süreciyle sadece Kürt gerçeğinin varlık olarak tasfiyesi durdurulmamış, özgürlük yolunda da önemli mesafeler kat edilmiştir. Dış hegemonik güçlerin (başta ABD, İngiltere ve Almanya) yoğun desteğiyle (karşılığında ekonomik olarak küresel finans sistemine teslim olma, bölgesel politikalarına tam destek verme, askeri alanda NATO gizli ordusu Gladio'nun Türkiye bölümünün büyüyerek savaşta kullanılmasına onay verme) sürdürülen özel savaşta, bir avuç hain ve işbirlikçi dışında, varlık ve özgürlük savaşındaki Kürtler yalnız bırakılmış ve tecrit edilmiştir. Tüm ulus-devletler katı bir biçimde çıkarlarının gereğini yerine getirip bu vahşete ya taraf olmuşlar ya da seyirci kalmışlardır. Özellikle İsrail ulus-devleti, 1958'den beri yapılan gizli askeri antlaşmaları 1996'da daha genişletmiş olarak, bu özel savaşta Türk devletine desteğini ileri boyutlara taşımıştır. Kapitalist modernitenin hegemonik (Buna Sovyet Rusya da dahildir) güçlerinin desteği (çıkarları gereği) olmadan, Anadolu ve Mezopotamya'da hiçbir toplumsal kültür soykırımından geçirilemezdi. Bunda sermayenin azami kâr peşinde koşma eğilimi sonucu belirleyici olmuştur. Bu gerçeklik bütün açıklığıyla, hukuk ve ahlâk dışılığıyla yüz yılı aşan bir süreden beri gittikçe yoğunlaşan Kürt kültürel soykırımında kendini kanıtlamaktadır. Sermayenin kısa süreli çıkarları için binlerce yıllık kültürel varlıklar ve toplulukların tasfiyesine ya göz yumulmuş ya da açıkça destek verilmiştir. Soykırımla ulus-devlet ve sermaye tekelleri arasındaki ilişki hiçbir ülkede Kürdistan'daki kadar açık biçimde kendini sergilememiştir. Filistin Kurtuluş Hareketi bile tavizkâr davranıp (Türkiye iktidarlarıyla uzlaşmıştır) gereken desteği vermemiştir.

İç savaşta rejimin aşırı yıpranması ve ABD'nin Irak operasyonu (görünüşte provokatif El Kaide örgütünün İkiz Kulelere saldırısı bahane edilse de) Türkiye'de yeni bir iktidar hegemonyasını zorunlu kılmıştır. Yeni hegemonyanın iç araçları 1970'lerden beri zaten derlenmekteydi. Türk-İslam sentezinin benimsenmesi, 24 Ocak 1980 Ekonomik Kararları (küresel finans sermayesine açılım), 12 Eylül darbesi, Beyaz Türk ulus-devletçi partilerin kapatılması, Genelkurmay'da kural dışı atamalar, Doğru Yol Partisi'nde Tansu Çiller Operasyonu ve Hükümeti, 28 Şubat süreci, Erbakan Hükümeti'nin düşürülüşü ve en son Bülent Ecevit'in hem kişisel hem de hükümet olarak tasfiyesi bu sürecin belirgin aşamaları olarak sıralanabilir. AKP'yi böylesi aşamaların tüm iç ve dış unsurlarının bir düzenlemesi olarak değerlendirmek büyük önem taşır. Bu, Türkiye çağdaş tarihinin Cumhuriyet hamlesi kadar önemli bir hamledir; o ayarda bir dönüşümün adıdır. Nasıl ki CHP Tanzimat, Birinci ve İkinci Meşrutiyet ve Ulusal Kurtuluş sürecinin merkezî devlet partisiyse, AKP de aynı süreçlerde çoğunlukla muhalif kalmış, Abdülhamit rejimiyle uzlaşmış, Alman hegemonyasına karşı İngiltere hegemonyasını esas almış, laik ulusçuluğa karşı İslamî milliyetçiliği geliştirmiş, Siyonist milliyetçiliğe karşı Karaim Yahudi evrenselciliğiyle ittifak kurmuş, ordunun 12 Eylül darbesinde desteklediği Türk-İslam ideolojisini kendine destek yapmış, bizzat ordunun 28 Şubat süreciyle radikal millici Necmettin Erbakan'ın partisini parçalaması sonucu hayat bulmuş uzun bir sürecin merkezî ulus-devlet partisidir. Deniz Baykal önderliğindeki CHP'nin ana muhalefet partisi olması karşılığında, R. Tayyip Erdoğan'ın önderliğinde kurulmuş stratejik hegemonik bir parti kimliğiyle, yeni dönem Yeşil Türk faşizminin inşa edici ve yürütücü gücü olarak, uzun bir tarihi geçmişe dayanan, hegemonik iç ve dış güçlerin desteğini arkasına alarak iktidara oturmuş bir partidir.

AKP önderliğinde somutlaştırılmaya çalışılan rejime İkinci Cumhuriyet veya İlimli İslam Cumhuriyeti demek erken bir yorum olacaktır. Esas karakteri idea edilmesine ve anayasada ifadesini bulmasına rağmen, rejim hiçbir zaman demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti haline gelememiş, kuruluşundan beri oligarşik faşist karakterini hep korumuştur. Cumhuriyet rejimi klasik anlamda hep bir ad olarak kalmıştır. Özellikle demokratik cumhuriyet haline gelememiştir. Tıpkı CHP hegemonyasına karşı olduğu gibi, AKP hegemonyasına karşı da demokratik cumhuriyet ve ana-

yasası mücadelesi gündemde olacaktır. Dolayısıyla yaşanan sürece oligarşik dikta ile ona karşı verilen demokratik cumhuriyet mücadelesi dönemi demek daha doğru olacaktır. Her ne kadar ısrarla ve çok bilinçli medyatik çarpıtmalarla seksen yıllık Beyaz Türk Faşizminin alternatifi olarak sunulsa da, bu rejimi özünde uyduğu renk farkıyla sürdürme kararındadır. Yıpranan, içte ve dışta desteklerinin önemli bir kısmını yitiren Beyaz faşist rejimin hem gizli desteği hem de yıpranmasının doğal sonucu olarak, AKP'nin Yeşil Faşist rejiminin önü, yolu açılmıştır.

AKP iktidarının ilk sekiz yılı CHP'nin ilk sekiz yılına (1923-1931) çok benzemektedir. İkisinde de tek partili rejim egemendir. Tıpkı 1931'den itibaren (M. Kemal'in Serbest Fırka denemesine rağmen) ağırlaşan İsmet İnönü ve Recep Peker faşizmi gibi, AKP'nin de 2011 seçimlerinden itibaren (Hitler'in 1933 seçimlerindeki konumuna oldukça benzemektedir) diktatoryasını yoğunlaştırma ve kendi anayasasıyla pekiştirme olasılığı yüksektir. Yine tıpkı dönemin CHP'sinde olduğu gibi sürecin sancılı geçmesi ve iç çelişkilerin artması (Mustafa Kemal ile İsmet İnönü arasında olduğu gibi) AKP'yi farklı rotalara saptırabilir. R. Tayyip Erdoğan ile Abdullah Gül çekişmesi gelişebilir. Demokratik uzlaşmaya yatan bir kesim ayrışabilir. Demokratik Türkiye ve Demokratik Anayasa olasılığı da ciddi bir seçenek olarak gündemde ağırlığını hissettirebilir. AKP'nin hegemonik iktidarı henüz kesinleşmediği gibi, demokratik anayasal bir rejimin kaderi de kesinleşmiş değildir. Her iki olasılıktan hangisinin kesinlik kazanabileceğini hegemonik güçlerle Türkiye'nin demokratik, sosyalist ve Kürdistan'ın demokratik özerklik mücadelesinin durumu belirleyecektir.

Yeni hegemonik iktidar döneminde Kürt varlığı ve özgürlüğünü tasfiye amaçlı özel savaş rejimi daha da güçlendirilerek yürütülecektir. Zaten AKP'nin ordu şahsında rejimin eski iktidar sahipleriyle yaptığı uzlaşmanın temelinde Kürt varlığının (ontolojik gerçeklik) ve özgürlüğünün (bilinç ve örgütlülük) tasfiyesi ve kültürel soykırımın sürdürülmesi yatmaktadır. İktidar başka türlü AKP'ye teslim edilemezdi. 1925'teki Siyonist milliyetçilik ve Türk ulusçuluğu arasındaki uzlaşmanın temelinde de Kürt varlığının inkârı ve isyancı güçlerin şiddetle tasfiye edilmesi yatmaktaydı. Bu uzlaşma AKP döneminde sadece olduğu gibi kabullenilmekle kalmamış, İslamî argümanlarla daha da güçlendirilerek devam ettirilmiştir. Özcesi, her üç ana akım milliyetçiliklerin (Siyonist ve Türk ulusçuluğu, ırkçı Türk milliyet-

çiliği ve Türk-İslam milliyetçiliği) ortak paydası Kürtlerin kültürel soykırımıdır. Her üç milliyetçilik diğer tüm konularda birbirlerine karşı darbe yapıp kanlı mücadelelere girseler de, Kürt gerçekliği karşısında hep ortak tavır alırlar. Faşist rejimin 'tunç yasası' denen olgu budur. Bu yasayı tanımayan hiçbir güce sistem içinde yaşama ve siyaset yapma hakkı tanınmaz.

AKP hegemonyasının daha değişik taktik uygulamaları ortak stratejiye (Kürt varlığı ve Özgürlük Hareketi'nin tasfiyesi) ters düşmediği gibi, bu stratejiyi daha yaratıcı biçimde başarıyla uygulamak için giriştiği taktik manevralar olmaktadır. Örneğin R. Tayyip Erdoğan 2005'te Diyarbakır'da önce "Kürt sorunu bizim de sorunumuzdur" diyerek Kürt halkının önemli desteğini arkasına aldıktan sonra, 2006'da çocuklar ve kadınları kapsamına alıp daha da geliştirilen TMK'yı (Terörle Mücadele Kanunu'nu, tüm Cumhuriyet dönemlerinin anti-Kürt yasalarının en şiddetlisini) sinsice çıkarmaktan çekinmedi. Çocukların ilk defa yaygın olarak tutuklanmaları, KCK operasyonları, hava saldırıları bu stratejinin gereğidir. Psikolojik savaşın her türlü, işbirlikçi bir Kürt sermayenin hem Güney hem de Kuzey Kürdistan'ın önemli kentlerinde çekim merkezi olarak oluşturulmaya çalışılması ve sahte Kürtçü sivil toplum örgütlerinin kuruluşu da bu yeni stratejiyle yakından ilgilidir. Buna işbirlikçi Kürt medyasını da (psikolojik savaş araçları) eklemek gerekir. Spor ve sanatın birçok dalı da benzer stratejik amaçlarla kullanıma açılmıştır. Belki de en vahim uygulama, Hizbul-kontra yerine Kürt Haması'nın oluşturulması deneyimleridir. Dinci yayın ve örgütlenmelerin temel hedefi, son aşamada KCK'ye karşı kendi Kürtçü Hamas'ını kurup harekete geçirme ve başat kılmadır. Örneğin Filistin'de mücadeleyle hiçbir ilgisi olmayan, MOSSAD'ın FKÖ'yü zayıf düşürmek için kurdurduğu Hamas, bugün FKÖ'yü ve özellikle temel güç olan El Fetih'i tasfiyenin eşiğine kadar getirmiştir. Aynı model Kürdistan'da KCK'ye karşı geliştirilmeye çalışılmaktadır. Yeni dinci liseler ve Kuran kursları da bizzat açıklandığı gibi bu amaçla aceleyle tesis edilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı tüm camileri kültürel tasfiyeciliğin hizmetine sokmuştur. Din tamamen politize edilip Kürt varlığının inkârında ve özgürlük mücadelesinin karalanmasında kullanılan bir araç durumuna indirgenmiştir.

Benzer yüzlerce uygulama yeni hegemonik gücün sadece niyet ve politikalarını değil, çok tehlikeli tasfiyeci uygulamalarını da açıkça ortaya koymaktadır. Nasıl ki CHP 1925-1940 döneminde Kürt direnmesi ve varlığı

ğının kanlı tasfiyeci ulus-devlet partisiyse, 2000’li yıllardan itibaren AKP de aynen ve daha da ağırlaştırılmış koşullar temelinde Kürt gerçekliğini ve Özgürlük Hareketi’ni tasfiye etmeyi amaçlayan ulus-devlet partisidir. Şüphesiz içindeki bazı aykırı sesler ve farklı dönemsel uygulamalar stratejik amacını değiştirmemekte, bilakis doğrulamaktadır. AKP’nin 2002 yılının sonundan itibaren PKK içinde yürüttüğü tasfiye hareketi (ABD, Güney Kürdistan otoritesi ve PKK’li işbirlikçi tasfiyeci unsurlarla yürütülen tasfiye girişimi), 2006’dan beri diyalog adı altında DTP ve KCK’nin Avrupa temsilcileriyle sürdürülen ve Abdullah Öcalan’a kadar yansıyan görüşmeler, bazı devlet yetkililerinin iyi niyetine rağmen, aynı stratejinin duvarlarına çarparak boşa çıkarılmıştır. Açık ki, bu barış düşmanı tasfiyeci strateji terk edilmedikçe, yeni AKP hegemonyası altında özel savaş yoğunlaşarak devam edecektir. AKP ve dayandığı iç ve dış güçler barış konusunda stratejik bir yaklaşımı kamuoyuna açıkça deklere etmedikçe ve demokratik bir anayasa için bağlayıcı kararlar almadıkça, Kürt gerçekliğine ve Özgürlük Hareketi’ne yönelik sergilenen her tutum, eylem ve söylem tasfiyecilikten öteye bir anlam ifade etmeyecektir.

Sonuç olarak, çağdaş Kürt gerçekliğine ve Özgürlük Hareketi’ne karşı yürütülen savaşın son iki yüz yıllık deneyimi giderek daha da ağırlaşan bir kültürel soykırıma dönüşmüştür. Kürt varlığı ve özgür yaşam tutkusu, amansız soykırım hamleleri altında kendisini sürdürmeye çalışmıştır. Çağdaşlaşan (modernleşen) Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlatılan Kürdistan beylik, aşiret şefliği ve şeyhlik otoritelerini tasfiye etme hareketleri, giderek Kürt kültürel gerçekliğinin tasfiyesine yönelmiştir. Cumhuriyet’in ilk döneminde Beyaz Türk Faşizmi bu politikayı daha da derinleştirerek tüm topluma yaymış, Kürtleri ulus-devletin içinde eriterek yok etmenin eşiğine kadar getirmiştir. Buna karşı gelişen direnmeler, dayandıkları sosyal temel ve önderliklerinin karakteri nedeniyle tasfiyeyi daha da derinleştirmekten öteye sonuç vermemiştir. Olgunluk döneminde Kürt gerçekliğini inkâr etme temelinde varlıklarına izin verilen işbirlikçi katmanlar daha da geliştirilerek kültürel soykırım derinleştirilmiştir. 1980’lerden itibaren içine girilen çöküş döneminde, ABD’nin kendi çıkarları temelinde sağladığı destekle eşi görülmedik özel savaş yöntemlerine başvurularak, Kürtlük sadece Özgürlük Hareketi olarak değil, bizatihi varlık (dil yaşağında görüldüğü gibi ontolojik varlık olarak da) olarak sona erdirilmeye çalışıldı.

şılmıştır. Bu eşi görülmemiş kırım hareketlerine karşı PKK öncülüğünde geliştirilen Özgürlük Hareketi, birçok eksikliğine ve yanlışlıklarına rağmen, sadece Kürt kültürel varlığını kesinleştirmekle kalmamış, özgürleşen varlık olarak da önemli bir aşamaya taşımıştır. Bu yönlü gelişmeler diğer Kürdistan parçalarını da etkisi altına almış; Irak Kürdistan'ında ulus-devletçi yanı ağır basan bir siyasi oluşuma yol açarken, İran ve Suriye Kürdistan'ında halkın büyük uyanışı, Özgürlük Hareketi'ne katılımı ve demokratik özerkliklerini geliştirmeleriyle sonuçlanmıştır.

Türk hegemonik güçlerinin KCK'ye karşı tasfiyeci özel savaşının önümüzdeki dönemde stratejik, politik ve toplumsal açıdan önemi büyük olan gelişmelere yol açacağı kesindir. Stratejik barış kararı verilmezse, Kürdistan somutunda ve giderek komşu coğrafyalarda gelişecek olan en önemli bir olasılık da demokratik modernite perspektifli devrimci halk savaşının üst boyutlarda gelişimidir; öz savunma savaşıyla iç içe demokratik özerk yönetimlerin ekonomik, sosyal, kültürel, hukuksal ve diplomatik boyutlarda geliştirilmesidir.

b- Güney Kürdistan'da Çağdaş Kürt Kimliği

Çağdaş Kürt kimliğinin çözümlenmesinde, Birinci Dünya Savaşından sonra oluşturulan Irak ve Suriye devletlerinin sınırları içerisinde bırakılan Kürtlerin konumu oldukça öğretici dersler sunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması sürecinde, Sykes-Picot Antlaşması (1916) gereği, İngiltere ve Fransa'nın hegemonyasında Irak ve Suriye'de mandater rejimler oluşturulmuştur. Mandater rejim geçici sömürge yönetimi anlamına gelmektedir. Demiryolu hattı yeni Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye devletinin sınırı sayılmıştır. Irak-Türkiye sınırları Musul Antlaşması çerçevesinde çizilmiş, sınırların belirlenmesinde petrol çıkarları esas alınmıştır. Her iki sınır antlaşması da, kutsal ilan edilen Misak-ı Milli'nin çiğnenmesi pahasına imzalanmıştır. Birinci Dünya Savaşında üçlü İtilaf Devletlerinden biri olan Fransa'nın çıkarları gözetilerek, Ulusal Kurtuluş Savaşının daha başlangıcında, Ocak 1921'de Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Daha sonra Suriye Arap Cumhuriyeti olarak ilan edilecek devletin sınırları içinde bırakılan Kürtlerin, hatta Türkmenlerin varlığı hiç dikkate alınmamış, sadece askeri ve siyasi güç dengesi hesaba katılarak oldubittiyeye getirilmiş-

lerdir. Kaldı ki, Arapların konumu da herhangi bir yasallığa bağlanmamış, sadece mandacı devletin (Fransa'nın) çıkarları gözetilmiştir.

Kendi başına bu durumun ne denli ciddi sorunlara yol açacağı daha işin başında kurulan statükodan bellidir. Nitekim 1920'den beri Suriye devleti bir türlü normalleşmemiştir. Halen resmen sıkıyönetimle idare edilmektedir. Toplumsal uzlaşından geçen bir anayasal sisteme sahip değildir. Kürtlerin önemli bir kısmı vatandaş bile değildir, yani hukuki açıdan yok hükümdedir. Geriye kalanların hiçbir yasal, kültürel, ekonomik, idari ve siyasi hakları yoktur. Kürtlerin durumu önce Fransa'nın mandater ve daha sonra Arap milli çıkarları gereği sömürge konumundan daha geri olup, varlıkları üzerinde (tıpkı Türkçü ulus-devlet sisteminde olduğu gibi) inkâr, imha ve kültürel soykırım süreci başlatılmıştır. Hegemonik iktidarların denge hesaplarına göre bu statüko kısmi değişikliklerle ama sonuçta yoğunlaşarak günümüze kadar devam etmiştir. Irak-Türkiye sınırlarının çizilmesinde Kürt gerçekliği üzerinde geliştirilen komplonun belirleyici önemi vardır. Kürt bütünlüğüne yönelik bu komplo geliştirilirken yüzyıllar sonrası hesaplanmıştır. Bu komplo Kürtler için soykırım fermanının başlangıcıdır. Kürdistan'ın bu dönemde dört parçaya bölünmesinin edebiyatı çok yapılı, ama ne yazık ki özü bir türlü gerçekçi olarak açıklanıp yorumlanmaz. Hâlbuki bu gerçeklik olanca çıplaklığıyla çözümlenip yorumlanmazsa, bir bütün olarak Kürdistan'da olup bitenler, Kürt gerçekliği ve toplumsal varlığı doğru dürüst tanımlanamaz.

Irak sınırı bağlamında Kürdistan'ın ve Kürtlerin parçalanması 20. yüzyıl tarihinin en trajik olaylarından biridir. Bununla sadece Kürtlerin değil, Araplar, Acemler ve Türklerin de tarihlerinin temeline atom bombasından daha etkili bir bomba konulmuş gibidir. Bu dönemde TBMM'de mevcut gidişata karşı büyük bir itiraz oluşmuştu. O dönemin Kürt aydınları ve ordudaki subayları ayakta idi. 1925 İsyanının temelinde bu gerçeklik yatar. Resmi tarihte uydurulanın tersine, İngiliz hegemonyasıyla anlaşılan Kürtler değil, Beyaz Türk rejimiydi. Beyaz Türk rejiminin komplocu niteliğini ısrarla vurguluyorum. Bu rejimin M. Kemal'i bile bu komployle etkisizleştirdiğini çok iyi bilmek gerekir. M. Kemal'in bu anlaşmayı hayatının en zorlu ve nahoş olayı olarak değerlendirdiği, onaylamaması halinde Cumhuriyet'in bir bütün olarak tehlikeye gireceğini dile getirdiği bilinmektedir. Önce doğuda Kars Antlaşmasıyla (1921), sonra batıda Lozan Antlaşmasıyla ka-

zanılanlar 5 Haziran 1926'daki Musul-Kerkük Antlaşmasıyla stratejik bir kayba uğratılmıştır. Bu kaybın ne denli stratejik olduğu son Irak işgalinde gayet açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır. Yine sanıldığına aksine, bu sınırın çizilmesiyle sadece Musul-Kerkük petroleri kaybedilmemiştir, aynı zamanda Kürtler kaybedilmiştir, Kürt-Türk tarihsel kardeşliği kaybedilmiştir, Ortadoğu'nun tüm halklarının kültürel bütünlüğü kaybedilmiştir.

Halen günlük olarak coğrafi kaydırmalarla sözde düzeltilmeye çalışılması, duvarlar örülmesi, elektrikli tel çekilmesi, çelikten örülmüş karakollarla donatılması, özel orduyla savunulması gibi yöntemlerle bu sınırın düzeltilebileceği ve korunabileceği sanılmaktadır. Bu yöntemlere başvurmak tam bir gaflet, tarihten ders çıkarmama, komploya bel bağlama veya alet olma demektir. Ancak temel yanlışlıklar kaldırılıp yerine temel doğrular konularak düzeltilebilir. Kaldı ki, İngilizler bu oyunu tüm Avrupa, Asya, Afrika ve Amerika, hatta Avustralya kıtasında oynayarak hegemonyalarını geliştirip sürdürdüler. Yüzlerce, binlerce toplumsal kültür cetvelle çizilen sınırlar temelinde parçalanıp birbirine düşürülerek yönetildi. Ulus-devletçilik bu oyunun iktidar çatışması düzeyinde geliştirilen en tehlikeli biçimidir. Dünya bugünkü iki yüzü aşkın ulus-devletçiliğe bölünmeden, kapitalist hegemonyanın sağlanması ve sürdürülmesi mümkün olamazdı. Gerçek tarih ancak bu yöntemle kimlerin kazanıp kimlerin kaybettiğinin, hangi ideoloji ve kültürün kazanıp hangilerinin yitip gittiğinin anlaşılması ve açıklanmasıyla ortaya çıkabilir.

Çağdaş Kürt tarihi ve varlığı da ancak bu bütünsellik içinde ve Irak-Suriye sınırı temelindeki parçalanması bağlamında aydınlığa kavuşturulabilir. Bu öyle bir bölünmedir ki, içinde soykırım dahil, tüm imha seçenekleri potansiyel olarak depolanmış gibidir. Üzerinde çok yönlü hesaplar yapılmaktadır. Birincisi, Irak Kürtleri Irak Araplarını kontrol etmek için yedeklenmiştir. Irak Kürt Hareketinin karakteri bu gerçeği yeterince kanıtlamıştır. En son Saddam Hüseyin rejimi esas olarak Kürtlere dayanılarak yıkılmıştır. İkincisi, İran-İrak çelişkisinde en önemli kullanım aracıdır. Tarih bunu da yeterince kanıtlar. Üçüncüsü, Türkiye Cumhuriyeti'ni kontrol altında tutmak için yedeklenmiştir. 1925'ten, hatta ilk çağdaş Kürt isyanı olan Babanzade Abdurrahman Paşa önderliğindeki 1806 Soran İsyanından beri tüm önemli tarihsel gelişmeler Osmanlı ve Cumhuriyet yönetimlerini meşgul etme ve kontrolde tutmanın en önemli araçları olmuştur. Dör-

düncüsü, Ortadoğu'yu dünya hegemonik güçleri olan İngiltere (Hegemonik güç 1800'lerden 1945'lere kadar İngiltere, 1950'lerden günümüze kadar ABD'dir) ve ABD'nin kontrolünde tutmanın en elverişli araçlarından biri olmuştur. Beşincisi ve en önemli olanı, bizzat Kürdistan'ın tümünü ve Kürt halkının devrimci potansiyelini denetim altında tutma ve saptırmanın (1920'den beri Irak Kürt Yönetimi sözüm ona statü-koya kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca ilkel aşiretçi, dinci, modernist bağımlı ideolojilerin merkezi yapılmaktadır) ana üssü konumunda tutulmaktadır. Bu küçücük parçaya ve yönetimine bağlanmak suretiyle tüm Kürdistan ve Kürt halkı stratejik bir kontrol aracına bağlanmış olmaktadır. Altıncısı, küçümsenmeyecek yeraltı zenginlikleri, suyu ve güzel coğrafyası kolayca istismar edilmektedir.

Bu ana başlıklar daha yakından çözümlendiğinde, esas olarak bir Kürt ulus-devletçisi hep potansiyel halde yedekte tutulmakta, ha kuruldu ha kurulacak denilerek hem bölge ulus-devletleri kontrol ve terbiye edilmekte, hem de kendi öz güçlerine dayanmak yerine, dış hegemonik güçlerden kaynaklı olası bir oluşum umuduna kilitlenen Kürtlerin varlıklarını koruma ve özgürlüklerini geliştirme hareketleri felç edilmektedir. Bu temelde özgüvenden yoksun kılınmakta, hep dış güçlere bağlanmak zorunda bırakılmakta, böylece adeta her an katliamlara tabi tutulabilecek bir statüye mahkûm edilerek efendilerinin sadık kulları ve bendeleri haline getirilmektedir. Onların şahsında tüm Kürtlere aynı oyun oynanmaktadır. Bu oyunu bozmaya çalışan gerçek yurtsever, ulusal, demokratik ve devrimci hareketler kolayca tecrit edilerek, Kürtleri tehlikeye atmakla (Aslında kendilerinin çok iyi oynadıkları bir oyundur), diplomasiyi (efendilerine bağlılık) bilmemekle, Kürtleri bölmekle (Kürdistan'ı ve Kürtleri can evinden bölen sınırları yine kendileri baş görevleri olarak meşrulaştırmaktadır) ve dünya dengesini (hegemonik güçlerin yarattığı statüyü korumak) hesaba katmamakla suçlanırlar. Sürekli Kürt halkının kendi başına hiçbir şey yapamayacağını (Ancak hegemonik güçlerin lütfettikleriyle yetinilmelidir) teori ve pratiğini yaparak demokratik, özgür ve eşitlikçi bir toplumun inşa edilmesini imkânsızmış gibi göstermeye çalışırlar. Belki de çağın en devrimci halklarından biri olabilecek Kürtler, bu hegemonik zihniyetle dünyanın en dipte kalmış, soykırımın eşliğinde tutulmuş köle halkına dönüştürülür. Kürtlere 'avukatsız halk' denilerek, hep bir sahte avukatın

peşinde koşturulmaya çalışılır. Kaldı ki, doğru olan bir halkın kendi kendisinin avukatı olabilmesidir.

Irak sınırları içinde kalan Kürtler üzerindeki diğer önemli bir oyun da Kürt ulusal kimliğinin oluşumundaki çarpık, uyduruk Sünni burjuva karakterdir. Tarihin en zengin kültürlerinden birini günümüze kadar taşıyan Kürt halk ve kavim gerçekliği, onun çok zengin kabile, aşiret ve inanç kültürü yok sayılarak, kapitalist modernitenin en tortumsu ilkel milliyetçiliğinden ve Sünni İslam gericiliğinden beslenen yapay bir Kürt ulusu inşa edilmek istenmektedir. Demokratik ulusal toplum yerine ulus-devletçiliği kutsal ütopyası sayan, demokratik olmayan, özgürlüğe ve eşitliğe kapalı, kadın düşmanı bir ulusal kültür adeta tek toplumsal gerçeklikmiş ve onu da kendileri temsil edebilirlermiş gibi yapay bir hakikat algısı yaratılmaya çalışılmaktadır.

Irak sınırları içinde yaşayan Kürtler üzerindeki derin bir hesap da Kürt sorununun çözümünün yegâne yolunun kapitalist moderniteden geçtiğine dair oluşturulan inançtır. Hegemonik ilişkilerin uzun vadeli planlamasında Irak Kürtleri hep bir laboratuvar malzemesi olarak kullanılmaktadır. Kürt ulusal gerçekliğinin vücut bulması ancak kapitalist ilişkilerle mümkün olabilecek bir olgu ve inşa olarak projelendirilmiştir. Devrimci, demokratik ve sosyalist nitelikli ulusal gerçeklik sanki mümkün olamazmış gibi bir algı sürekli gündemde tutulmaktadır. Bu konuda hegemonik güçlerin ellerindeki en önemli alet, Bağdat merkezli Arap-Sünni veya Şii milliyetçiliğidir. Üzerlerindeki Arap milliyetçi tehdidini hep canlı tutarak, Kürtleri sığınmazlık bir duruma mahkûm ederler. Aynı tehdidi Kürtlerden Araplara yönelik olarak da canlı tutarlar. Aynı biçimde Kürt devleti ha kuruldu ha kurulacak diye Türkiye, Suriye ve İran devlet rejimleri tehdit edilir. Öte yandan bu üçlü veya dörtlü öğeler de birer tehdit kaynağı halinde tutularak, Kürtlerin kendilerine tam sadakati sağlanmış olur. Görülüyor ki, laboratuvar politik oyunlar tezgâhlamakta hayli üretkendir. Sistemler kurulup yıkılır, ama Irak Kürt laboratuvarında bir türlü kalıcı bir malzeme (politika) oluşturulup yaşamsallık kazandırılmaz. Sürekli efendilerin emrinde yaşatılıp üretken kılınmalarına devam edilir. Ortadoğu'da en eski bir sorun olmasına rağmen, Kürt sorununun hala çözülmemesinde bu mantık temel rol oynar.

Nasıl ki İsrail Siyonizm’i açısından Anadolu’daki Beyaz Türk ulusçuluğu Proto İsrail rolü oynamışsa, Irak Kürdistan’ındaki Kürt milliyetçiliği de özellikle Barzani kabilesi üzerinden benzer bir rol oynamıştır. Bu bir nevi Beyaz Kürt ulusçuluğudur. Aynı güçler tarafından ideolojik ve pratik olarak inşa edilmiştir. Beyaz Türk ulusçuluğuyla Beyaz Kürt ulusçuluğu arasında sadece teoride değil, pratikte de güçlü bağlar mevcuttur. KDP (Kürdistan Demokrat Partisi) Kürtlerin CHP’si olarak planlanmış olup, 1925’ten beri faaliyette olan komplocu güçlerin devam eden faaliyetlerinin bir parçasıdır. Komplocu güçler Kürtleri bir yandan 1925-1940 döneminde katliamlardan geçirmeye çalışırken, diğer yandan Kürdistan’ı 1926’da sadece zorla parçalamakla yetinmiyorlar; Irak parçası üzerinde bu sefer kurtarıcı pozisyonda tuttukları bir Beyaz Kürt ulusçuluğunun temellerini atıyorlar.

Aslında tüm provokasyonlar İsrail’e giden yolda birer kilometre taşıdır. Aynı şeyi Şia ve Arap BAAS milliyetçiliği için de düşünmek mümkündür. Ortadoğu’daki milliyetçi ulusçu (Buna dini milliyetçilik de dahildir) akımlar görünüşte ne kadar anti-Siyonist ve anti-İsrail geçinirlerse geçinsinler, ontolojik olarak (varlık olarak inşa zihniyeti) İsrail milliyetçiliğinin birer varyantı konumundadırlar. Nasıl ki tek tanrılı dinler ilk Musevi dinin (Tevrat’ın) birer türevi, varyantı iseler, sadece bölge çapında değil, kapitalist modernite kapsamındaki tüm dünya milliyetçilikleri ve ulusçulukları da İsrail milliyetçiliğinin birer varyantıdır. Dünya milliyetçiliğinin kumanda merkezinde İsrail milliyetçiliği durur ki, diğer tüm milliyetçi, ulusçu parti ve ulus-devletler ne kadar karşıt konumda görünürlerse görünsünler, ontolojik olarak Ana Kumanda Gücü’ne hizmet etmekten kurtulamazlar. Çünkü sistem (milliyetçilik ve ulus-devletçilik) bu temelde inşa edilmiştir. Saddam Hüseyin’in sistemi tanımamasından ve yanlış karşı çıkış tarzından kaynaklanan trajik sonu bu konuda çarpıcı, kanıtlayıcı bir örnektir. Hatta Sovyet Rusya’nın yetmiş yıllık reel sosyalizm deneyimi de son tahlilde hegemonik sistemdeki ulus-devletin ve kapitalizmin inşa güçlerinin başat konumlarının sonucu olarak çözülmekten kurtulamamıştır. Sistemleri doğru değerlendirmek ne kadar gerekliyse, kendilerine karşı çıkışın da sistemik olması bu nedenle önemlidir. Aksi halde trajedilerin önüne geçilemez. Üzerinden yetmiş yıl da geçse, yanlış sistemlerin sonu hüsrana olur. Kapitalist moderniteye karşı demokratik modernite, Irak ve Irak Kürtleri

bakımından da bu nedenle büyük önem taşır. Dinci, milliyetçi ulus-devletçilere mahkûm değiliz. Gerçek toplum ancak milliyetçiliğin ve ulus-devletçiliğin körleştiren paradigmasından kurtulduğunda kavranabilir, demokratikleştirilebilir.

Kürtlerin Irak ve Suriye ulus-devlet oluşumları temelinde parçalanmaları, bu kısa tanımların da gösterdiği gibi, Kürt ulusal toplum gerçekliği açısından yaralayıcı ve kendilik olmaktan çıkmaya yol açıcı bir etkide bulunmuş; ulusal toplumun gelişmesi ve bütünleşmesine büyük darbe olmuştur. Bu da bir nevi gövdenin bir kol ve bacadan yoksun bırakılmasıdır. Demek ki Kürtlerin ulusal toplum haline gelememesi, sakat ve sürekli yaralı halde bırakılması, Irak ve Suriye sınır çizimleri üzerinde önemle durmayı ve bunun sorumlusu olan kapitalist moderniteye karşı demokratik moderniteyi geliştirmeyi gerekli kılar. Kürt ulusal bütünlüğü deyince bundan ulus-devleti anlamamak, tersine demokratik ulusal toplumu çikarsamak gerekir. Bunun için yeni ulus-devletçilerin sınırlarına gerek yoktur. İç içe yaşayan tüm toplumsal kültürlerin ve özellikle komşu halkların demokratik özerk yapılanmalarına dayanan çözümlere hayati ihtiyaç vardır. İyice açığa çıkmıştır ki, kapitalist modernitenin inşa ettiği Ortadoğu ulus-devletçileri barış içinde bir arada yaşayamaz ve toplumlarını mutlu kılamazlar. Buna karşılık binlerce yıllık kültürel mirasların özgürlüğünü, özerkliğini ve eşitliğini hedef alan demokratik modernite sistemi, toplumsal barış ve mutlu yaşamın daha doğru, iyi ve güzel yoludur.

c- Doğu Kürdistan'da Kürt Ulusal Kimliği

İran ülke olarak Kürt kimliğinin oluşumunda önemli bir paya sahiptir. Dil ve kültür yakınlığı bu oluşumda önemli yer tutar. İran adı Aryen kavramından kaynaklanır ki, kökeni neolitik topluma kadar gider; 'Aryen topluluklarının ülkesi' anlamına gelir. Aryen toplulukları ise, neolitik devrimi gerçekleştiren çiftçi ve çoban klan ve kabile topluluklarıdır. Bunlardan Proto Kürtler kültürel olarak kendilerini tarih sahnesine çıkartan ilk öncü gruplardandır. Ari kavramı esasta bu grupları tanımlamak için kullanılır. Bir anlamıyla ard = toprak, diğer anlamıyla ar = ateş demektir ki, her iki

anlamda da aynı gerçekliği ifade eder. Ard'ın ve ar'ın kutsallığı İran kavramının temelinde yatar. Zagros eteklerinde kışın ateş, yazın ziraat yaşamın temel unsurlarıdır. Hem Sümer hem de İran uygarlıkları Zagros eteklerindeki ateşli, tarımlı ve hayvanlı toplumsal kültürün ürünleridir. Tarih boyunca Sümer-Gut'lerden Med-Perslere, Sasanilerden bugünkü İran'a kadar gelen oluşumlarda bu gerçekliği gözlemlemek mümkündür. İlk kavimsel kimliğe de Zerdüşt rahiplerinin önderliğinde Med Konfederasyonu döneminde önemli bir hamle yaptırılmış, bu kimlikte bir aşama gerçekleştirilmiştir. Kürt kimliği açısından Medler, Kürt kavminin tarihsel olarak bilinen ilk ataları unvanına sahiptir. Pers kimliği de varlığını esas olarak Medlere borçludur. **Heredot Tarihi**'nde Medler, dönemin en gelişkin kavmi olarak tanımlanır ki, o dönemin Persleri ve Grekleri Medlerden kültür öğrenen şakirtler konumundadır. Merkezî uygarlık sisteminin aşama kaydetmesinde en az Sümerler kadar rol oynamışlardır. Pers, Ege, Helen ve Roma uygarlıklarını mümkün kılan ve temelini atan Med kültürüdür.

Aynı tarihsel miras ortaçağın İslam kültürünün oluşumunda da önemli rol oynar. Kuran'ın büyük kısmı Zerdüşt öğretisinden derlenmiştir. Hem inanış hem de ahlâki kategorilerin önemli bir bölümü kaynağını bu geleekten alır. Êzidilik bu geleneğin halen yaşayan küçük bir bölümüdür. Kürt Alevi, Soran ve Lor geleneklerinde de bu mirasın payı geçerlidir.

Şia İran'ı kategorik olarak Türkmen, Fars ve Kürt kavimsel varlıkların iktidarcı Sünni İslam'a karşı ittifakı temelinde inşa edilmiştir. İlk Şii hanedan olan Safevilerin mezhepsel temelini Şeyh Safiyuddin adlı ocak sahibi bir Kürt atmıştır. Süreç içinde Sünni Osmanlı Türk hanedanına karşı olan Şii Türkmen ağırlıklı hanedanlar da iktidar hastalığına kapılmaktan kurtulamamışlardır. Demokratik gelenekleri ağır basan bir siyasal konfederasyondan merkezî bürokratik yanı ağır basan bir devlet sistemine dönüşmüşlerdir. Şialık da resmi iktidar ideolojisinin bir parçası olmuştur. Önemli bir kısmında anti-iktidarcı gelenekler her ne kadar bugüne dek yaşasa da, Şia İslam'ı da Sünni İslam gibi iktidarcı ve devletçidir. İlginç biçimde İran Kürtlerinin büyük kısmı katı olmayan bir Sünni İslam geleneğiyle Şia iktidarlarına karşı demokratik muhalefeti, dolayısıyla gerçekliği temsil etmektedir. Çağdaş İran Kürtlüğü 19. yüzyılın başlarından itibaren kendini Şia iktidarlarına karşı şekillendirmeye çalışmıştır. 1920 Simko İsyanı, 1946

Mahabad Cumhuriyeti deneyimi bu gerçeği ifade eder. Bu direniş geleneği ve gerçekliği, en son Humeyni önderlikli İran İslam Cumhuriyeti'ne (İran despotik iktidarı) karşı duruşuyla kendini bir kez daha kanıtlamıştır. İster Sünnilik ister Şialık olsun, iktidarcı İslamî kültürler Kürtler üzerinde kendilerine yakışmayan, zorla giydirilmiş kirli elbiseler gibi durmaktadır. Kürtler özgürlük fırsatını bulur bulmaz bu kirli elbiseleri atmakta ve kendi hakiki kültürel elbiseleriyle donanmaktadır.

İran Kürtlerinin Kürdistan'ın ve Kürtlerin bütünlüğünden kopartılmalarında 1639 Kasr-ı Şirin Anlaşmasının önemli payı vardır. Bu anlaşma Zagros Kürtlerinin Kürt bütünlüğünden koparılması anlamına geliyor. İran Kürtleri Kürt kimliğinin kök hücreleri konumundaydılar. Zerdüşti geleneğinin önde temsilcileriydiler. Şia iktidarlarına karşı İslamî konumları daha demokratiktir. Batı Kürdistan'daki Alevi Kürtlerin Sünni iktidar geleneğine karşı yürüttüğü demokratik özgürlük mücadelesinin benzerini Şia iktidarına karşı Doğu Kürdistan'da Sünni Kürtler yürütmektedir. Bu durum iktidarın ideolojik-kültürel kaynaklarıyla bağlantılıdır. İran Kürt gerçekliğindeki hâkim kültür dinsel ve mezhepsel olmaktan çok etnik ve kavmi niteliktedir. Şia kültürü içinde Farslar ve Azerilerin kavmi nitelikleri daha çok zayıflarken, Kürtlerin çoğunluğu resmi Şia kültürüne karşıtlıktan ötürü kavmi niteliklerini korumuştur. Buna karşılık daha azınlıktaki Şia Kürtlerinin ve Lorların (Kürtlerin en eski kültürel kollarından biri) kavmi nitelikleri zayıflatılmıştır. Şia kültürü içinde erken asimile olmaları söz konusudur. Doğu Kürdistan'da çağdaş Kürt kimliğinin oluşumunda 1806'da Soran Babanzadeler önderliğinde başlayıp günümüze kadar devam eden direnişlerin önemli etkisi vardır. 19. yüzyılın başlarında gelişen isyanların etkisi geneldir. Kürt beylik ve aşiret otoritelerinin tasfiyesini amaçlayan merkezî iktidarı güçlendirme hareketleri geleneksel işbirlikçi iktidarları tasfiye etmekle beraber, toplumsal kültür üzerinde pek etkili olamamışlardır. Bir nevi iktidar Kürtlüğü tasfiye olmuş, toplumsal Kürtlük ise yeni bir evreye girmiştir. İsyancılar daha çok kaybedilen iktidarı tekrar elde etme amaçlıdır. Tüm Kürtlerin ulusal varlığını koruma ve geliştirme amacından yoksundurlar. Aristokratik otonomilerin bu özelliğini çok iyi kavramak ve ulusal varlığı koruma ve özgürlüğü geliştirme hareketlerinden farkını iyi ayırt etmek gerekir.

Demokratik olmayan otonomi savaşları ve çatışmaları, öncülerinin sınıfsal yapısı gereği çoğunlukla yenilgiyle sonuçlanmış, bu da bir bütün olarak Kürt ulusal varlığı ve özgürlüğü üzerinde derin tahribatlar yaratmıştır. Her yenilgi bir kırıma yol açmış, her kırım ise kültürel soykırımı bir adım daha ilerletmiştir. Doğu Kürdistan'da 1878'deki Şeyh Ubeydullah Nehri, 1920'lerdeki Simko ve 1945'lerdeki Kadı Muhammed önderliğindeki hareketler benzer sonuçlara yol açmışlardır. Yenilgi ve daha çok ezilme ulusal varlığı ve özgürlüğü daha da zayıflatmış, umutsuz duruma düşülmesine yol açmıştır. Kadı Muhammed'in önderlik ettiği Mahabad Cumhuriyeti deneyimi, modern halkçı niteliğine rağmen, öteki isyanlarla aynı akıbeti paylaşmaktan kurtulamamıştır. Beyaz Türk Faşizmiyle Rıza Pehlevi faşizmi arasında 1937'de Sadabad Paketi adıyla varılan anlaşma, özünde Kasrı Şirin Antlaşmasının çağdaş biçimi olup, Kürt bölünmesini derinleştirme ve özgürlük hareketini ortaklaşa tasfiye etme amaçlıdır. Günümüzde de Türkiye'deki Yeşil faşist iktidarla İran İslamî faşist iktidarı arasında Kürdistan'ın ulusal varlığını koruma ve özgürlüğünü sağlama mücadelesine karşı gizli yapılan ve yürütülen çok sayıda anlaşma söz konusudur.

Avrupa'da, eski Sovyet Federasyonu ve Ortadoğu'nun birçok ülkesinde Diaspora Kürt gerçekliği diyebileceğimiz varlıkların ulusal duyarlılıkları gelişmekte, ulusal kimliğin önemli bir parçası haline gelmektedir. Bu kesimler özellikle kültürün bilinç ögesine daha açıktırlar. Ulusal kimlikte bütünlüğün sağlanmasında katalizör rolünü oynamak durumundadırlar.

Ulusal gerçeklik olarak Kürtlüğün kapitalist modernite çağında ölümcül darbeler yediği açıkça ortaya serilmiş bulunmaktadır. Buradan çıkarılması gereken en önemli sonuç, kapitalist modernitenin temel araçlarıyla (**Özgürlük Sosyolojisi**'nde kapsamlıca çözümlenen tekelci sermaye, ulus-devlet ve endüstriyalizm üçlüsü) Kürt ulusal varlığının sağlanamayacağı ve korunamayacağıdır. Gerek hegemonik sistemin baş aktörleri (İngiltere, ABD, Almanya vb.) gerekse işbirlikçi unsurları (bölgesel beyaz faşist rejimler, komprador kapitalizmi ve çevreyi yok eden döküntü sanayiler) hesaplarını Kürdistan'ın parçalanması, parça parça kalması, her parçası üzerinde Kürt ulusal varlığını ya tümüyle asimilasyon ve soykırımdan geçirmeye veya tamamlayıcı nitelikte uygulamalar olan yapay Kürtçü oluşumlarla egemenlik altında tutmaya dayandırmaktadır. Bu hesaplar eğer dümdüz bir hatta keyiflerince işlerse, ortada ne Kürdistan ne de Kürt ulusal varlığı

kalır. Hegemonik sistemin Kürtlük adına her parçada ortaya çıkardığı yapay, sahte ve saptırılmış bir Kürtlüğü maske olarak takan işbirlikçi unsurların rolü, esas olarak asimilasyon yoluyla uzun sürece yayılmış Kürt kültürel soykırımını meşrulaştırmaktır. Kürt ulusal varlığı üzerinde entelektüel, politik, ahlâki ve estetik çalışma yürütenlerin bir an bile akıllarından çıkarmamaları ve duygu dünyalarında canlı tutmaları gereken temel hususlardan birisi bu maskeli, örtüleyici sahte Kürtlük oluşumlarının birer tuzak olduğunu unutmamaktır. Niyetleri ne olursa olsun, bunların rolü soykırımı meşru kılmaktır. Bunlar görünüşte Kürt ulusal varlığının bir unsuru olduklarını idea eder ve realizasyonuna girişirler; özünde ise, Kürt ulusal varlığının potansiyel unsurlarını kemiren, ağacın kökünü yiyen ağaç kurtçuklarıdır. Ne acıdır ki, çoğu da bu ağacın kurdu olma rollerini bilinçsizce, günlük çıkarlar uğruna ve en vahimi de iyi niyetlice yerine getirmektedir.

O halde çağdaş Kürt ulusal gerçekliği iki zıt yönlü eğilim içinde kendini var kılmaya ve özgürleştirmeye çalışmaktadır. Birincisi, sömürge ötesi bir statü altında kapitalist modernite kaynaklı istila, işgal, imha, tenkil, tedip, asimilasyon ve soykırımlara dek varan yöntemlerden oluşan tasfiye etme, ulus olmaktan çıkarma, özgür ulusal toplum haline gelmekten alıkoyma ve sonuçta yok etme eğilimidir. Bu eğilimde dikkat edilmesi gereken temel husus, Yahudi, Kızılderili veya Ermeni soykırımları gibi fiziksel yanı ağır basan soykırımlardan ziyade, görünüşte Kürtlük yaşıyormuş ve kendisine dokunulmuyormuş izlenimi veren sahte Kürtçü ve bol hainli gruplarla meşrulaştırılarak yürütülen kültürel soykırım yöntemleridir. İkinci eğilim, birinci eğilime karşı kendiliğinden veya onunla birlikte bilinçli, örgütlü ve eylemli olarak yürütülen Kürt ulusu olarak var olma, varlığını sürdürme ve bu varlıkla birlikte onun bütün parçalarının bütünleştirilmesi ve özgürleştirilmesi, böylelikle özgür Kürt ulusal toplumunun inşa edilmesi eğilimidir. Çağdaş Kürt kimliğinde bu iki eğilim zıtlık halinde bulunmaktadır. Öldüren, yaşamı her geçen gün ortadan kaldıran ve anlamsızlaştıran eğilimin mi, yoksa yaşamı var kılan, bütünleştiren anlamlı ve özgür yaşam eğiliminin mi üstünlük sağlayacağını aralarındaki mücadele belirleyecektir. Ulusal varlığını koruma ve özgür kılma mücadelesi diyebileceğimiz, son iki yüz yıldır devam eden bu çağdaş süreci, Kürt kültürel varlığının ideolojik, askeri, siyasi, sosyal, ekonomik ve diplomatik alanlarda verdiği, vermekte olduğu ve vereceği, ölümüne bir direnişi esas alan özgürlük ve demokrasi

güçlerinin kapsamlı strateji ve taktiklerle yürüteceği mücadele belirleyecektir.

3- Kürt Gerçekliğinde Sosyal Boyut

Kürt kimliği veya herhangi bir kimlik söz konusu olduğunda ilk önce anlaşılması gereken husus, kimliğin sosyal bir gerçeklik olduğudur. Toplum insan türünü kapsayan en geniş olgudur. Dolayısıyla toplum kavramı kullanıldığında, ayrıca bir aidiyet kavramına ihtiyaç duymak fazlalık gelebilir. Belki de daha doğru olan, toplum kategorisini iç kimliklerle tanımlamaktır. Fakat toplumlar büyük bir çeşitlilik arz ettiğinden, kendilerine ad takmak da kaçınılmaz oluyor. Burada önemli olan, toplum asli kavramının evrensel olduğudur. Evrenselde tüm kimlikler temsil edilebilir. Evrenseli çeşitliliklere bölmek özünü etkilemez. Amerika toplumuyla Avrupa toplumu özde aynıdır. Aralarındaki fark biçimselliğe ilişkindir. Kürt gerçekliği derken, aslında Kürt toplumunu kategorize ediyoruz. Burada tekrar toplumun toplumu demek abes kaçabilir. Kürt gerçekliği demek, maddi ve ideolojik olarak Kürt toplumu demekle özdeştir. Dolayısıyla Kürt toplumunda toplumsal boyut demek anlamsız gelebilir. Fakat burada dile getirmeye çalıştığımız incelik, evrenselde tikel arasındaki bağla ilgilidir. Kürt gerçekliği olarak toplum değişmeyen, hep aynı kalan öz iken, Kürt toplumsal boyutu bu özün farklı biçim kazanmış hali oluyor. Klan boyutu da, ulus boyutu da Kürt gerçeği kapsamındadır. Gerçek aynı iken, klan ve ulus değişen, biçim kazanan toplumu ifade ediyor. Bu düzeltmeyle birlikte sosyal boyut üzerinde durmak öğretici değer taşır.

Antikçağ veya neolitik çağ Kürtlüğüyle modernite kısıracındaki Kürtlük arasındaki büyük fark hemen tespit edilebilir. Her toplumda olduğu gibi Kürt toplumunun da bir neolitik veya antikçağ gerçekliği vardır, ama çağdaş veya modern bir gerçekliği de vardır. Modern bir gerçekliği olup da klan, kabile, aşiret veya kavim kimliğini kazanmamış toplum olamaz. Kavim aşaması moderniteye taşındığında kimlik artık farklılaşmıştır. Eğer yok olmamışsa, ulusal kimlik özellikleriyle tanışmaya başlamış demektir. Ulusallık artık kavimsel toplumun aldığı bir üst biçimdir. Toplumunu ulusal niteliğiyle kavramak gerçekliğe daha uygundur. Ona etnik Kürtlük demek, bilinçli olarak veya bilinçsizlikten kaynaklanan bir çarpıtma demektir. Gü-

nümüzde bu çarpıtmaya yoğunca başvurulmaktadır. M.Ö. 5000'lerde gerçekleşen bir olgu olan etnisitenin günümüze taşırılmasıyla çoktan üst biçim haline gelmiş olan Kürt ulusal toplum gerçekliği inkâr edilmek, bu aşamayı yaşamamış sayılmak gibi bir çarpıtılmaya uğratılmaktadır. Dolayısıyla bu başlık altında çözümlenen, ulusal kimlik haline gelmiş toplum olarak Kürt gerçekliğidir. Sosyolojinin çok girift bir bilim denemesi olduğu bilindiğinden, bu tür açıklamalar çokça gerekli olmaktadır.

Daha dar anlamda sosyal boyut, sınıfsal özellikler kazanmış toplumlar için kullanılmaktadır. Örneğin kabile, klan ve kavim niteliğini kazanmış gerçekliklerden doğrudan o kabile, klan veya kavmin adıyla bahsetmek doğru bir yaklaşımdır. Dar anlamda toplum kavramını işlevselleştirmeye gerek yoktur. Toplum ancak sınıfsal nitelik kazandığında, ona Kürt toplumu veya herhangi bir toplum demek daha işlevsel olur.

Kürtlerin tarih boyunca iç veya dış kaynaklı sınıflaşma eğilimleriyle yoğunca tanıştıklarını rahatlıkla belirtebiliriz. Neolitiği derinliğine ve devrimci tarzda yaşayan Kürt orijinler, Sümer sınıflı toplumundan beri sınıflaşmayla tanışmışlardır. Dış boyutlu sınıflaşma giderek iç boyutlu olmaya taşınmaktadır. Örneğin Guti Hanedanlığı (M.Ö. 2250-2150) Sümer toplumunda sınıflaşmayı yaşayan Kürt orijinli bir kabileler federasyonuna dayanmaktadır. Benzer sayısız gelişmeler yaşanmıştır. İlkçağda Babil, Hitit, Asur ve Urartu devlet oluşumlarında Kürt aşiret federasyonlarının, yani somut biçimiyle Hurrilerin büyük etkisi vardır. Ya kendilerinden birçok hanedan bu devletlerin inşasında rol almış ya da bu devletler Hurri toplulukları içinde kendilerine bağımlı çok sayıda hanedan oluşturmuşlardır. Bu kesindir. Bunlara rağmen Kürt orijinleri kendi asli kabile ve aşiret özelliklerini korumaya büyük özen göstermişlerdir. Tüm bu durumlarda kabileler ve aşiretler ancak belli bir federasyonlaşmayla varlıklarını koruyabileceklerinin ve özgür yaşayabileceklerinin derin bilincindeydiler. Med Konfederasyonu Asur İmparatorluğu'nun yıkılış tarihi olan M.Ö. 600'lerin bitiminde bizzat dönemin en büyük imparatorluğu haline dönüştü. Akabinde Perslerle devam eden bu imparatorluk döneminde Kürt orijinlerinde sınıfsallık olgusu içsellik kazanmış ve kök salmıştır. Denilebilir ki, Kürt beylik sistemi bu tarihlerden itibaren toplumsal bir olgu haline gelmiştir. Helenistik dönemde, Sasaniler ve Roma dönemlerinde Kürt orijinler, beylik ve aşiret düzenleri (federasyonları) temelinde çeşitli iç ve dış ittifaklarla var-

lıklarını korumaya (Bu dönemlerin savaşları ağırlıklı olarak Kürt orijinlerinin yaşadığı coğrafyada gerçekleşiyordu) ve özgürlüklerini savunmaya özen göstermişlerdir.

İslamiyet'in yeni bir toplumsallık olarak Kürt orijinler üzerindeki etkisi, dinsel cemaatlerle beylik düzenlerini geliştirme ve güçlendirme temelinde olmuştur. Dinsel cemaatler daha çok tarikatlar biçiminde sivil toplumu oluştururken, geleneksel beylik düzenleri daha gelişkin sınıfsal ve askeri düzenler halinde kendilerini yenileyip pekiştirdiler. Birer sivil toplum örgütü olarak tarikatlar, belki de Zerdüşt rahip toplumundan sonra toplumsal bünyede çok daha derinlik sağladılar. Aslında saf haliyle tarikatlar iktidar temelli sınıflaşmaya karşı direniş kurumlarıydı; günümüzdekilerden daha radikal ve işlevsel sivil toplum örgütleriydi. Fakat iktidarların sıkça kendilerine el atması ve üst tabakalarının işbirliğine çekilmesiyle yozlaşmış amaçlarına ters düşüyorlardı. Ortaçağ toplumu özünde feodal beyliklerle tarikat cemaatlerinin öne çıkmasıyla nitelenebilir. Kürt toplumunda her iki olgu da yoğunca yaşanmıştır. Beyliklerin çoğu daha geniş devletlere dönüşmüşlerdir. 16. yüzyıla kadar Kürt beylikleri bağımsızlığa yakın statüde yaşıyorlardı. Halifelere sembolik bağlılıkları söz konusuydu. Safevilere karşı Osmanlı İmparatorluğu'na bağlandıklarında, özerkliklerini gittikçe yitirmeye başladılar. 19. yüzyılda 1847'de Bedirhan Bey'in şahsında son Botan Beyliğinin tasfiye edilmesiyle sonları geldi. Tarikatlar, özellikle Kadirîler ve Nakşibendîler, paralel örgütlenmeler olarak sık sık beyliklere karşı alternatif olarak kullanıldılar. Sultanlar çıkarlarına göre her iki kesimden de yararlandılar. 19. yüzyılda beyliklerin sonu getirilince öne çıkarılan tarikatlar Kürt toplumundaki temsil düzeylerinde büyük gelişme sağladılar. Şüphesiz bu rol isyanlara karşı kullanıldığı için olumsuzdu. Bu yüzden toplum üzerinde derinliğine tahribata yol açtılar. Hamidiye Alayları Kürt toplumunda çok daha yıkıcı sonuçlara yol açtı. Kürt üst tabakasını hem kendi içinde hem de Ermeniler, Süryaniler ve Arap aşiretleriyle çatıştırdı. Kürt işbirlikçiliğinde en olumsuz aşamaya geçildi.

19. yüzyılla birlikte Kürt toplumunda yaşanan gelişmeler iç dinamiklerin sonucu değildi. Gerici, işbirlikçi ve giderek inkârcı tarz gelişmelere damgasını vuruyordu. Üst tabakalar iktidara bağlanma ve rant sağlama karşılığında Kürtlükten vazgeçmeyi temel politika, daha doğrusu politikasızlık haline getirdiler. Kürt toplumu tarihinin en büyük ihanetini kapitalist

moderniteyle bağlantılı olarak son iki yüz yılda yaşadı. Burada belirleyici olan üst tabakanın maddi çıkarlarıydı. Kürt toplumuna bağlılık, ulusal toplum peşinde koşma ve savaşmayı gerektiriyordu. Bu temelde geliştirilen isyanlar da başarılı olamayınca, hızla iktidara teslim olma, sağlanan rant karşılığında Kürtlükten vazgeçme, Kürtlüğe ihanet etme, hatta tasfiyesinde rol üstlenme kaçınılmaz oluyordu. Aksi halde maddi yaşamlarını sürdürmezlerdi. Geriye öndersiz ve bilinçten yoksun yığınlar kalıyordu. Bunlar da binlerce yıl önceki formlara, ilkel klan ve kabile toplumuna dönüyorlardı. Tarikatların pençesine düşenler toplumsal gerçeklikten tümüyle kopuyorlardı. Çünkü bu yüzyıllarda tarikatlar esas olarak üstten itibaren ajanlaşmanın en etkili kurumlarına dönüşmüşlerdi. Bu dönemde toplumsal boyutta gözlemlenen en önemli gelişme, kabile ve aşiret dışına taşınmış, beylik ve tarikat örgütlenmelerinde yer bulamamış, daha doğrusu dışlanmış geniş toplumsal kesimlerin oluşmasıdır. Dolaylı da olsa kapitalist gelişme sonucunda oluşan mülksüzleşme, emeğini ücret karşılığında piyasada değerlendirme durumunda kalan bir proleterleşme söz konusuydu. Bunlar yarı çiftçi, ortakçı, mevsimlik ücretli işçi konumundaki kimseler, daha doğrusu kimsesizlerdi. Sayıları gittikçe artıyordu. Tabanda oluşan bu kesime kategorik olarak Kurmanc, 'Kürt insanı' denilmekteydi. Giderek Kurmanlıkla Kürtçülük çakıştı. 19. ve 20. yüzyıllarda Kürt denildiğinde genellikle Kurmanc anlaşılırdı.

Burada ilginç olan, Türk boylarında yaşanan gelişmenin bir benzerinin geç de olsa Kürt aşiretlerinde de yaşanmasıdır. Bu daha öncesinde Araplarda yaşanan Medeni-Bedevi (şehirli Arap-çöl Arap'ı) ayrışmasının karşılığı oluyordu. Türk üst tabakası iktidar temelinde alt tabakadan ayrıştıkça, Türkmen toplulukları oluşup genişliyordu. Türkmen kendi üst tabakaları tarafından hakir görülüp 'idraksiz Türk' olarak damgalanıyordu. Hâlbuki geleneksel Türklük Türkmenlerde yaşanıyordu. Aynı durum gecikmeli de olsa Kürt toplumunun ayrışmasında da ortaya çıkıyordu. Buradaki temel fark, Arap ve Türk üst tabakaları daha çok devletin hâkim unsuru iken, Kürt üst tabakasının daha işbirlikçi bir kesimi oluşturmasıydı. Arap ve Türk üst tabakası kendine özgü bir Araplığı ve Türklüğü yaşarken (Türk üst tabakasında oldukça güçlü yaşanan, kozmopolit, Arap ve Fars dili ve kültürü karışımı bir saltanat kültürüydü), Kürt üst tabakası iktidarda yer almanın karşılığı olarak Kürtlükten, özellikle ulusal ve siyasi Kürtlükten büyük

oranda kopuyor, çoğunlukla Kürtlüğe ihanet ediyordu. İktidara uşaklık etmenin başka bir yolu yoktu. Dolayısıyla giderek kalabalıklaşan kesim (Bedeviler ve Türkmenlerde olduğu gibi) Kurmanclar oluyordu. Kürtlük olgusu da esas olarak bu kesimin niteliği haline geliyordu. Kabile ve tarikat toplumundan ulusal topluma dönüşümün bu primitif, ilkel şekli bundan sonra çağdaş Kürt toplumunu oluşturacak asıl kesim olacaktır. Serbest hale gelen işgücünün sahibi olarak Kurmanclar sanayi devriminden yoksun oldukları için ekseriyetle işsizdi. Ortakçılık tarımsal alanda en çok gelişen yarı-proleterleşme biçimiydi. Ardından mevsimlik ırgatlık işgücü geliyordu. Sömürge ve yarı-sömürge toplumlarda yaşanan benzeri bir durumdu bu. Önce köylerde gelişen Kurmançlık günümüze doğru kentlere doluşacak, varoşların esas kitlesi olacaktı. Yurtdışına göçün de temel kitlesi idi. Siyasi ve kültürel boşluk yaşayan bu kesimin çağdaş sosyal boyutu temsil etme iddiasıyla ortaya çıkan PKK'nin temel kitlesini oluşturması tesadüf değildir.

Kürtlerde üst ve alt tabakalarda meydana gelen çağdaş dönüşümler kendine özgü farklılıklar içerir. Kürtlerdeki üst tabakaya burjuvalaşma demek epey zorlama olacaktır. Burjuvalaşma yaratıcı bir sınıf olarak Batı Avrupa'nın çıkış gücüdür. Burjuvazi kendine özgü bir kültürü ve tekniği birlikte geliştirdi. Siyasi kültürünü iktidara taşıdı. Kâr temelli ekonomik sektörleri öne çıkardı. Bu temelde dünya çapında hegemonyasını kurdu. Kendine bağlı oluşan bağımlı coğrafyalardaki burjuvalaşma taklitçi olmak durumundaydı. Tüm hegemonik sistemlerin benzer bir özelliği vardır. Ortadoğu kültüründe de yaşanan, bu evrensel gelişmenin bir biçimiydi. Fakat binlerce yıllık merkezî uygarlık sistemine öncülük eden Ortadoğu, kapitalist modernite karşısında daha çok direndi. Hegemonik sistemin kuklası haline gelen Osmanlı ve İran İmparatorluklarında yaşanan bu gerçeklikti. Burjuvalaşmaya karşı uzun süre direnme yaşandı. Burjuvalaşmaya karar verildiğinde de, tümüyle yok olmaktansa onun bürokratik biçimi esas alındı. Bürokratik burjuvazi devlet eliyle burjuvalaşma demektir. Daha genel olarak, geleneksel iktidar sahiplerinin gerici tarzda geç burjuvalaşmaları söz konusudur. Bu nedenle bu tür burjuvaların yaratıcılıkları, millilikleri sınırlıdır; daha çok komprador (aktarmacı, acenteci) niteliklidirler.

Kürt üst tabakasının bu tür burjuvalaşma imkânı da yok denecek kadar azdır. Kendisi herhangi bağımsız veya yarı-bağımlı bir devletin sahibi olmadığı ve tarihsel olarak da köklü bir işbirlikçiliği ve inkârcılığı yaşadığı için Kürt burjuvalaşması sözde kalmaktadır. Ne milli pazar için savaşacak gücü ne de buna yönelik bir siyasal kültürü söz konusudur. Tersine, ancak kendi pazar kavgasından ve onun milli kültüründen vazgeçtiğinde, çok kısıtlı da olsa yaşamasına imkân tanınıyordu. Dolayısıyla 19. ve 20. yüzyıl boyunca bireysel sesler dışında bir Kürt burjuva retoriğine tanık olamıyoruz. Tersine kraldan daha kralcı bir tavırla (Tarihte bunun örnekleri çoktur) Kürtlüğün tasfiyesinde rol aldıkça kârlarını arttırıyorlardı. Adeta kural haline gelen bu eğilime uygun olarak, birbirleriyle ulusallıkta değil, ulusal inkârcılıkta yarışıyorlardı. Tarihsel kökenleri de bu eğilime oldukça yatkındı. Bireysel unsurlar dışında yaratıcı ya da bürokratik burjuvalar olarak bir Kürt üst tabakasından bahsetmek mümkün görünmemektedir. Burjuva sınıf kültüründen bahsetmek daha da zordur.

20. yüzyılda kendini İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Türkiye Cumhuriyeti olarak örgütleyen Beyaz Türk burjuvazisinin niteliğini kısmen açıklamıştık. Gerçekten de bu şablonlar altında bürokratik yanı ağır basan bir burjuvalaşma vardı. Bunun iktidara dayalı bir burjuvalaşma olduğu kesindir. Ayrıca dıştan bir hegemonik güce dayanmaksızın oluşamazdı. İçte ise daha erken burjuvalaşan Hıristiyan, Ermeni ve Rum burjuvalarını tasfiye ettikçe gelişebilirdi. Ermeni ve Rum tasfiyelerini (soykırımlarını) bu sınıfsal ve hegemonik gerçeklik temelinde çözümlenmek en doğrusudur. Beyaz Türk burjuvazisinin hegemonik gücü esas olarak Yahudi sermayedarlar ve kültürel unsurlarıydı. Daha doğrusu, bunlar hem maddi hem de ideolojik açıdan hegemonik konumdaydılar. Ayrıca yüzyıllardan beri Ermeni ve Rum burjuvaları önlerinde bir engel konumunda bulunuyordu. Azami kâr kanunu gereği bu engellerden kurtulmaları gerekiyordu. Birinci Dünya Savaşı ve Ulusal Kurtuluş Mücadelesi kendilerine bu fırsatı sundu. Kendi fideliklerinde yetiştirdikleri Türkleri ve Müslüman azınlıklardan gayri milli unsurları kendi önderliklerinde ustaca birleştirdiler. Her iki savaştan hâkim güç olarak çıktılar. Ayrıca dünya çapında İngiliz hegemonyasındaki güçlü konumları kendilerini büsbütün şanslı kılıyordu. İngilizlerle uzlaşma temelinde Cumhuriyet'in ilanı bu kesimlere eşsiz bir fırsat sundu. Yeni Cumhuriyet hem coğrafya hem de nüfus olarak kapitalist azami kâr için

büyük potansiyel taşıyordu. Ermeniler ve Rumlar tasfiye edilmiş, dik başlı davranan Çerkezler sistemin dışında bırakılmıştı. Geriye kalan Müslüman Balkan ve Kafkas kökenlilerden Cumhuriyet'in ideal bürokrat kadroları derlenebilirdi. Araplar da dışlanmıştı. Geriye olası tek büyük tehdit kaynağı olarak Kürtler kalmıştı.

Her ne kadar çoktan işbirlikçi kesilmişse de, Kürt üst tabakasının iktidardan daha çok pay almak ve eski statüleri peşinde koşmak istemesi tehlike oluşturabilirdi. Ayrıca her an ayaklanabilecek potansiyel bir halk kitlesi oluşmuştu. Anlaşıyor ki, 1925'te İngilizlerin senaristliğini yaptığı Kürt kırımında bu temel gerçeklikler belirleyici olmuştur. Anadolu'daki azami kârın garanti edilmesi, tıpkı Ermeni, Rum ve Süryani kırımında olduğu gibi Kürtlerin de köklü hallini gerektiriyordu. Hegemonik güç olarak İngilizlerle Yahudi sermayedarlar ve Siyonist kadrolar bu konuda Türk bürokratik burjuva unsurlarla sıkı gizli ve komplovari bir ittifak temelinde uzlaşmışlardı. Bu uzlaşma Beyaz Türk olgusunu kavramak açısından kilit önem taşır. Bu ittifakın ilk meyvesi Şeyh Sait önderlikli gelişen ve provoke edilen direnişin amansızca ezilmesi, ardından Musul-Kerkük'ün İngiliz hegemonyasına terk edilmesidir. Yine bu ittifak gereği sosyalistler ve İslam ümmetçileri de amansızca tasfiye edildi. Saltanat ve hilafet lağvedildi. Tarihi 1920 ile başlatan, öz Türk ve İslam kültürü ile ilişkisi olmayan, öykündükleri Aydınlanmacı Avrupa kültürü ile de ilgisi bulunmayan, yeni bir tanrısallık diyebileceğimiz tuhaf bir ideolojik ve siyasi kültür geliştirildi. Bu yeni ideoloji ve kültür katı homojen bir toplum yaratmayı hedefliyordu. Mutlak itaat peşindeydi. Demokrasinin var olan unsurları ve kısıntıları da bahsedildiği gibi tasfiye edilmişti. Dolayısıyla genelde tüm Kürtlük özellikleri, özelde Kürt üst tabakası ya bu katı ve homojen toplum hedefi içinde gönüllü veya zorla eritilecek ya da yok edilecekti. Yok'un karşılığı isyanlar bahanesiyle fiziki tasfiyedir. Pozitif felsefe gereği buna inanılmış ve aynı kararlılıkta uygulanmıştı. Yoksa iddia edildiği gibi o dönemde bilinçli, örgütlü, tehlike arz eden bir Kürt direnişi yoktu. Ama direnişin güçlü bir potansiyeli oluşuyordu. Söz konusu olan, isyan bahanesi veya komplolarla bu potansiyeli yok etme. Gerçekleştirilen de bu oldu.

Bu tasfiyenin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynayan Türk bürokratik burjuva unsurlar, kâr paylarını daha da arttırmak için, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yahudi zenginleri ve sermayedarlarını Varlık Vergisi adı altında

tam olmasa da Almanya'dakine benzer bir uygulamaya tabi tuttular. Alman burjuvazisine ebelik eden Yahudi sermayedarların Hitler Almanya'sında Alman burjuvazisi tarafından tasfiye edilip sermayelerine el konulmasının bir benzeri, Hitler'in güçlü olduğu yıllarda genç Türk bürokrat burjuvazisi tarafından daha sınırlı ölçülerde kendisine 'ebelik' eden Yahudi sermayesine karşı gerçekleştirilecekti. Sermayeleri oldukça kırpılan Yahudiler ya çok azla yetindiler ya da çoğu gittikçe hızlanan göçlerle Anadolu'yu terk etti. Türk bürokratik burjuvazisi bu tasfiye hareketini kendi dışındaki diğer Türk üst tabakasına karşı da uyguladı. Özellikle toprak sahibi ve tüccar-esnaf erbabına göz açtırılmadı. Kürtler ise soy olarak hep hedef olmaya devam edeceklerdi. 1950'ler sonrasındaki darbeler, iç savaş ve komplolar süreci bu geleneğin daha da yoğunlaşarak devam etmesidir. 1980'ler sonrasında Kürtler üzerinde doruğa vardırılan komplo, imha, işkence, köylerin boşaltılması, Kürtçenin yasaklanması aynı hegemonik gücün NATO-Gladio takviyeli olarak yürüttüğü en kapsamlı son uygulamasından başka bir şey değildir. Yani yüz yıllık bir geleneğin hız ve kapsam bakımından büyütülen uygulamalarından başka bir anlama gelmez.

O halde Cumhuriyet Türkiye'sinde Kürt sosyal gerçekliği ağır tasfiyeyi yaşayan bir gerçekliktir. Kürt gerçekliği çelişik bir konumu yaşamaktadır. Var olmakta ısrar bir direnme gerekçesi iken, homojen toplum yaratma adına tasfiye planı da bir yok etme gerekçesidir. Dolayısıyla Kürt sosyal gerçekliği herhangi normal bir sosyal gerçeklik değildir. Üst tabakası tarihsel olarak Kürt sosyal gerçekliğinden kültürel ve siyasal kopuşu gerçekleştirmiş, işbirlikçi ve ihanetçi bir konuma savrulmuş iken, geriye kalan ideolojisi ve öncüsüz ana kitle asimilasyona yatırılmıştır. Bu yetmezse, herhangi bir bahaneyle başlarının ezilmesi devreye girer. Hedef, Kürtlükten kolektif olarak tamamen vazgeçirmek, geriye hiçbir iddiası olmayan, Kürtlüğünden utanan, Kürtlüğe bulaştı mı başına en büyük tehlikeyi alan, işsiz ve beş para etmez bir duruma indirgenmiş bir Kürtlük (eğer geriye bir şey kalmışsa) bırakmaktır. Belki de çağdaş dünyada bu tür bir sosyal realitenin ikinci bir örneği yoktur. İşin daha da vahim tarafı, gerçeğin bu yönlü bilincine ya çok az varılması ya da hiç varılmamasıdır. Ortada bilinçli ve kültürlü olarak ne Kürt burjuvazisi (Zaten buna niyet bile edilmedi) ne de çağdaş proleter veya küçük burjuva sınıf vardır. Bu durumda gölge veya sanal sınıflardan bahsetmek gerekiyor. Kürt yurtseverliğini, ulusallığını ve top-

lumsallığını biraz da bu sanal hale getirilmiş gerçekliğe karşı inşa etmenin ne denli zor olduğu bu çözümler temelinde herhalde daha iyi anlaşılacaktır.

Hareketin, özellikle PKK Hareketi'nin dayanmak istediği zemin, Kürt varlığının kendilik olmaktan çıktığı, hayal kabilinden bile olsa öz bilinç edinme cesaretinin gösterilmediği, Kürt insanının direniş konumuna geçtiğine bin pişman edildiği, anavatan, ulusallık ve öz sosyallik ideasının ya hiç edinilmediği ya da çoktan terk edildiği bir zemindi. Bu zeminde varlık ve özgürlük ideolojisi ile direniş-kurtuluş hareketi olmanın ne kadar zor olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

2000'li yılların başlarından itibaren Beyaz Türk hegemonik sisteminde bir dönüşüm yaşanmaktadır. Geçmiş 1970'lere dayansa da, hegemonik iktidar kayması bu yıllarda gerçekleşmeye başlamıştır. Dünyadaki hegemonik iktidarla bağlantılı olan bu gelişme, ABD'nin 'Yeşil Kuşak' teorisinin Türkiye Cumhuriyeti'ne yansımaları ifade etmektedir. Değişiklik özde değil biçimdedir. Bilindiği üzere 'Yeşil Kuşak' teorisi Ortadoğu'daki hegemonik sistemle ilgilidir. Kapitalist hegemonik sistem özellikle İngiltere ve ABD önderliği altında son iki yüz yılda inşa edilen hegemonik sistemin korunması ve geliştirilmesi, değiştirilmesi halinde kırılmaması ve elden gitmemesi gibi sorunlarla uğraşmakta, bu sorunlara çözüm bulmaya çalışmaktadır. Birinci Dünya Savaşına, hatta Hitler rejimiyle birlikte İkinci Dünya Savaşına kadar Almanların Ortadoğu'ya yönelik hegemonik ideası vardı. Birinci Dünya Savaşından sonra Sovyetler Birliği'nin yükselişi ve İkinci Dünya Savaşından sonra Ortadoğu üzerinde rekabete girişmesi, aralarında 'Soğuk Savaş'ın yaşanmasına yol açtı. 'Yeşil Kuşak' asıl olarak Sovyet Rusya'nın bölgeye yönelik hegemonyasını kırmaya yönelikti. Sovyet Rusya'nın Afganistan'daki bozgunuyla birlikte başarılı da olmuştu. İran Devrimi 'Yeşil Kuşak' teorisinde kargaşaya yol açmakla birlikte, özde bunu değiştirmede. Esas olarak bölge halklarının demokratik dönüşümünü kırmaya yönelik yönü sürdürülmeye devam etti.

Türkiye Cumhuriyeti'nde 12 Eylül askeri darbesiyle resmi ideoloji haline getirilen Türk-İslam sentezi aslında ABD ve İngiltere patentli bir çıkıştı. O dönemdeki İran Devrimi ve Afganistan'daki Sovyetler Birliği işgali (1979-1980), ABD ve İngiltere ağırlıklı hegemonik sistemi bu gelişmeler karşısında TC üzerinden tedbir geliştirmeye zorladı. Sonuç Türkiye dev-

rimci mücadelesinin acımasızca bastırılması ve Kürdistan'da soykırım uygulamalarının derinleştirilmesiyle birlikte Ortadoğu'nun güvenilir jandarması olmuştur. Türk devlet rejimi bu amaç kapsamında bütünüyle Gladiolaşmıştır. Olan aslında gizli NATO ordusu Gladio'nun kapsamlı biçimde kullanılmasıydı. Bugün Irak ve Afganistan'da yaşanan savaş da aslında ilk defa Türkiye'de harekete geçirilen bu Gladio aygıtları yürütmektedir. Son NATO Zirvesi bu savaş konseptini NATO'nun yeni resmi stratejisi olarak ilan etmeye (2010 sonlarındaki Lizbon Zirvesi) hazırlanmaktadır.

Beyaz Türk Faşizmi, Gladio'nun kendisine sunduğu olanaklardan yararlanarak, 1985'le birlikte Kürtleri tümüyle tarihten silmeye çalıştı. Bu noktada aralarında bir çelişki çıktı. Tıpkı 1923'teki Musul-Kerkük çelişkisi gibi, aynı bağlamda Irak Kürdistan'ını da kontrol altına almaya çalışan Beyaz Türk Faşizmi, doğusunda olduğu gibi karşısında yine İngiltere ve stratejik ortağı ABD'yi buldu. Eski çelişkiler yine canlandı. Faşizm görünüşte PKK'nin tasfiyesini hedefliyordu. Fakat objektif olarak tüm Kürtler hedef konumuna düşürülüyordu. Dolayısıyla ilgili güçlerle çelişki daha da arttı. İran, Irak ve Suriye rejimleri de sürece dahil oldu. Ayrıca PKK'nin 1925-1940 sürecindeki direniş hareketleri gibi kolay tasfiye olmayacağı anlaşılmıştı. Bu durum seksen yıllık (1925-2002) Beyaz Türk faşist hegemonyasının ciddi bir sarsıntı geçirmesi ve çöküş yaşaması anlamına geliyordu. Sosyal bakımdan tüm iç rakiplerinden kurtulmuş Beyaz Türk bürokratik burjuvazisi (ilk defa Siyonist ortaklarını da epeyce darbeleyip önemli bir kısmını dışlamaya başlamıştı) tam hegemonyasını kurmuşken (Türk Gladio'sunun PKK'yle savaşında tüm sistem kanallarını kontrolü altına alması), karşısına umulmadık biçimde ABD-İngiltere karşı hegemonyası çıktı.

Aslında Türk Gladio rejiminin (Özellikle Doğan Güreş, Tansu Çiller ve S. Demirel, E. İnönü, M. Ağar dönemi) sınırsız yetkiyle donanmasında ABD, İngiltere ve diğer Batılı müttefiklerin onayı tamdı. Çelişki PKK'nin Irak Kürdistan'ındaki varlığından kaynaklanıyordu. Bu amaçla 1984-1999 (15 Ağustos Hamlesinden A. Öcalan'ın 15 Şubat 1999'da komployla yakalanmasına kadar) döneminin sonuna kadar her tür kontrgerilla eylemini birlikte kararlaştırıp uyguladılar. Güneyli Kürt işbirlikçi güçleri de buna tam destek verdiler. Ama Beyaz Türk Faşizmi daha fazlasını istiyor, tüm Kürtle-

rin tasfiyesini planlıyordu. Batılı sistem bu noktada durdu. Ankara merkezli Beyaz Türk faşist rejimi kendini yalnız bulmaktan dehşete kapıldı. Daha ileri giderse Hitler gibi yargılanması da söz konusu olabilirdi. Tam bu çelişki yoğunlaşırken, ABD ve müttefiklerinin Afganistan ve Irak operasyonları devreye girdi. Bu durumda Türk Gladio'sunun Saddam Hüseyin rejimi ve Pakistan askeri istihbaratıyla kurulu stratejik ilişkileri açığa çıktı. Umulmadık biçimde NATO Gladio'suyla Türk Gladio'su (Bu dönemde Ergenekon adıyla tam millileşmişti) karşı karşıya geldi. Süleymaniye'de yaşanan 'çuval hadisesi' bu savaşın sembolik işaretiydi. ABD ve İngiltere'nin farkında oldukları bu gelişme sonucunda, geleneksel Beyaz Türk burjuvazisinden desteğini çekme ve 'Yeşil Kuşak' teorisi gereği çok önceden besleyip geliştirdikleri Yeşil Türk-Kürt burjuvazisini öne çıkarma ve hegemonik güç haline getirme operasyonları peş peşe devreye girdi. Bunun yüzeye vuran en önemli işaretleri Süleymaniye'deki 'çuval olayı'yla birlikte İstanbul'da bir Sinagog ile HSBC (İngiliz Küresel Bankası)'nin bombalanması, Taliban'ın tekrar harekete geçirilmesi ve Irak muhalefetinin güçlendirilmesiydi. Savaş ABD ile El Kaide arasındaymış gibi görünse de, özünde Türk Gladio'suyla ABD arasına kaymıştı.

Sonuçta AKP, sivil görünümlü ABD, İngiltere ve diğer Batılı ortaklarının yeni işbirlikçi güçlerinin hegemonik ittifakı öne çıktı. Tamamen millileşen veya yalnız bırakılan Türk Gladio'su, ordu bünyesinde dört defa darbe girişiminde bulunduysa da başarılı olamadı. Cumhuriyet mitingleri, CHP ve MHP'nin 'Kızıl Elma' ittifakı, bu tepkinin sivil toplum ve siyasi alandaki yansımalarıydı. Bu ittifak Rusya, Çin ve Almanya'dan beklenen desteği alamamıştı. Suriye ve İran'la kurulan ilişkiler ise pek güvenilir olmayıp, daha da köşeye sıkışmalarına yol açtı. Bu arada Irak'taki Kürt siyasi oluşumu mesafe kat etmişti. AKP'nin sözde başarılı adımları işte bu ortamda gerçekleşti. Tüm bu olan bitenleri AKP'nin seçim zaferi olarak yorumlamak ve R. Tayyip Erdoğan'ın marifetiymiş gibi yansıtmak bir propaganda oyunudur. Savaşın asıl güçleri örtülü ve çok kapsamlı hareket ediyorlardı. Tıpkı 1920'lerdeki gibi Anadolu ve Mezopotamya üzerinde büyük bir hegemonik savaş verilmekteydi.

Daha da tipik olan, Yahudi sermayesinin bu hegemonik savaştaki konumuydu. Seksen yıllık Beyaz Türk burjuvazisinin hegemonik savaşında temel müttefiki Siyonist milliyetçi Yahudi sermayesiydi. İsrail'in inşa edil-

mesi süreci bu stratejik ittifakı gerekli kılıyordu. İsrail'in günümüzdeki gücü bilinmektedir. Eskisi kadar Beyaz Türk burjuvazisine muhtaç değildir. Bunun tersi geçerlidir. Dolayısıyla aralarındaki ilişkinin sarsıntı geçirmesi beklenebilirdi. Fakat bu durum TC'deki oluşumlarda ve yeni hegemonik gücün inşasında Yahudi sermayesinin etkisiz kalacağı anlamına gelemezdi. Bu sermayenin Siyonist milliyetçiliğine pek yatmayan, daha küresel hareket eden ve özellikle finans alanında etkili olan kesimleri aktif olarak devreye girdiler. Türkiye'yi 'sıcak para'ya boğan bu kesimlerdi. AKP'yi esas finanse eden kesim bunlardır. Evrensel, küresel Yahudi sermayesi ve ideolojisi (Evangelizm) diyebileceğimiz bu kesim, Siyonist sermaye ve ideolojinin yerine kolaylıkla ikame edildi. Zaten bu sermaye ve ideolojileri temsil eden iki kesim arasında aşılmaz Çin setleri yoktur. Kısacası Konya-Kayseri merkezli (ilki ideolojik, ikincisi sermaye ağırlıklı) yeni Yeşil Türk burjuvazisinin iç ve dış hegemonik güçlerle birlikte inşa ettiği İlimli İslamî Türkiye Cumhuriyeti dönemi başlıyordu.

Cumhuriyet'in inşa edildiği ilk yıllardan 2000'li yılların başlarına kadar hegemonik sermaye ve ideolojiden sorumlu, onunla büyüyen ve güçlenen sosyal kesime Beyaz Türk derken, bununla salt Türk orijinini kastetmiyoruz. Bunun içinde dış hegemonik sermaye ve ideolojinin belirleyici önderlik payı vardır. Özcesi genelde Avrupa, özelde İngiltere hegemonik sermaye ve ideolojik gücünü ve diplomatik uzlaşmasını hesaba katmadan Türkiye Cumhuriyeti'ni kavramak mümkün değildir. Kavradığını iddia etmek, örneğin Cumhuriyet'in mutlak bağımsız milli sermaye ve öz milli ideolojiyle inşa edildiğini söylemek kendini aldatmak ve yanlışa mahkûm etmektir. Aynı genelleme Beyaz Türk burjuvazisinin yerine inşa edilmeye çalışılan Yeşil Türk burjuva hegemonyası için de çok daha fazlasıyla yapılabilir. Çünkü Cumhuriyet'in başlangıç yıllarında Kurtuluş Savaşından alınan güçlü bir bağımsızlık ruhu vardı ve içte özgür hareket imkânları daha fazlaydı. Ayrıca kapitalist hegemonik güçler Birinci Dünya Savaşından büyük güç kaybederek çıkmışlardı. İngiltere kendi içinde bile zorbela ayakta duruyordu. Devrim tüm Avrupa devletleri için yakın tehlike durumundaydı. Daha da önemlisi, Beyaz Türk burjuvazisi hem fiili hem de objektif olarak Sovyet Rusya'dan destek alıyordu. Oysa yeşil sermaye ve ideolojinin böylesi konjonktürel bir durumu yoktur. Mevcut birikimi İstanbul ve Ankara merkezli tekeli bürokratik sermayenin yoğun denetimi altındadır. Gele-

neksel İslam ideolojisine (İktidar İslam'ı) ve İslamî addedilen uluslararası sermaye odaklarına dayansa da, bu imkânlar hegemonya tesisi için sınırlıdır. Dolayısıyla dünya kapitalist hegemonik sistemine önemli oranda bağımlı olması kaçınılmazdır. AKP üzerinden bu bağımlılık durumu açıkça okunabilir. AKP, dışta küresel sermayeyle sıcak ilişkiler geliştirerek, içte genelde demokratikleşme ve özelde Kürt sorununun çözümünü sürekli gündemde tutarak, çözmek yerine çözecekmiş gibi bir pozisyonu kullanarak, karşı hegemonik güç odaklarının (kısmen ordu, yargı, CHP, MHP ve bağlı sol örgütler) bu konularda tıkanmış çözümsüzlük halini propaganda ederek tırmanışını sürdürdü. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki hegemonik inşada olduğu gibi, yeni hegemonik iktidar tesisinde de motor güç, dış kaynaklı İngiltere ve özellikle ABD'ydi.

Bu bağlamda küresel finans kapitalin desteği belirleyici oldu. İdeolojik alanda da Siyonist milliyetçiliğin Beyaz Türk türevi yerine, evrensel Yahudiciliğin Evangelist, Kabalacı ve Karaimci unsurlarının dinsel yaklaşımları etkileyici rol oynadı. İslamcı veya Yeşil Türk olarak kavramlaştırılabileceğimiz bu yeni hegemonik tırmanış devam etmektedir. Dayandığı strateji ve taktikleri kullanmakta daha da ustalaşmıştır. Hedef olarak Cumhuriyet'in 100. yıldönümünde hegemonik insanın tamamlanmasını öngörmektedir.

Kürtler açısından bu yeni hegemonya, üzerinde önemle durulmayı gerektirmektedir. Bu hegemonya bu konuda (Kürt sorununda) bir yandan Kürt kırımında büyük rol oynamış ve mesafe kat etmiş Beyaz Türk bürokratik ve tekelci (İkisi hep iç içe oldu) iktidar ve sermayeye yüklenirken, diğer yandan kendi hegemonyasını kuruluş aşamasındaki yöntemler de dahil daha gelişkin yöntemlerle pekiştirip öncekini aratmayacak biçimde yürütmektedir. Bu iş için esas gücünü dış sermaye ve ideolojik aygıtlardan (think-tank kuruluşları) alırken, ordunun desteğini sağlamak için de İslam'ı kullanma ustalığını pazarlamaktadır. Tüm meşruiyetini yitiren Beyaz Türk faşist argümanlar yerine, meşrulaştırıcı ideoloji olarak 'din kardeşliğini' ve 'tarihsel beraberliği' (özde değil, demagojik tarzda) kullanmaktadır. İrkçi milliyetçiliğin ve inkârcı ulusalcılığın iflasını kullanarak, orduyu ve diğer bazı bürokratik kurumları ancak İslam'ın kullanılmasıyla Kürtlerin hepsini olmasa da önemli bir bölümünü kontrol altında tutulabileceği konusunda ikna etmeye çalışmaktadır. Özcesi, Kürtler üzerindeki geleneksel din etkisi, yeşil sermayenin hegemonik hesaplarında önemli yer tutmaktadır. Bu

konuda geleneksel tarikatlarla yeni açılan ve daha da açılacak olan Kuran Kursları, İmam Hatip Liseleri ve benzer öteki ideolojik aygıtlar devreye sokulmaktadır. Nakşîlik ve Kadirilik başta olmak üzere, tarihte olduğu gibi üst kesimi hep iktidardan geçinen ve son dönemde bizzat holdingleşen tarikat önderlikleri önemli bir koz olarak kullanılmaktadır. Bazıları vurucu güç (Hizbullah kanatları) rolünü oynamaktadır. Yeşil sermaye hegemonyası dinin istismar aracı olarak kullanılmasında büyük çıkar ummaktadır.

İkinci önemli istismar ayağı, yapay bir Kürt burjuvazisi oluşturmaktır. Geleneksel feodal işbirlikçilik yerine, modern Kürt burjuva işbirlikçiliği geliştirilmektedir. Irak Kürdistan'ındaki siyasi oluşum bu amaçla yoğun biçimde kullanılmaktadır. Kürdistan genelinde tüm sermaye gruplarına buradaki ekonomik yatırımlarda öncülük şansı tanınmaktadır. Arabistan'da Dubai'nin oynadığı rolün benzeri Kürdistan'da Erbil'e oynatılmak istenmektedir. Süleymaniye ve Diyarbakır ikinci ayak olarak düşünülmektedir. Bu temelde siyasi parti ve sivil toplum örgütleri kurulmaktadır. Sanki Kürtlük davasına can, mal ve akıl gücü vermişlermiş gibi, sahte bir Kürtçülük türü de bu projede bir paravan olarak kullanılmaktadır. Bu oluşumun arkasında bulunan küresel sermaye, tıpkı Türkiye'de olduğu gibi bu işte belirleyici rol oynamaktadır.

Hem küresel sermaye hem de Türk sermayesi bir Kürt burjuva oluşumuna yoğun ilgi göstermekte, adeta kendilerinin uzantısı, maketi durumunda olan bir sosyal oluşum inşa etmektedirler. Esas hedefte Kürdistan'da canı ve malıyla ve zihinsel olarak ağır bedeller ödemiş ulusal ve toplumsal güçlerin devrimci demokratik hareketini bölme ve etkisizleştirme vardır. Bunu başardıkları oranda, kendi geleneksel çıkarları kadar, yeni ortaya çıkan sermaye ve rant edinme imkânlarını koruyup geliştirebileceklerini sanmaktadırlar. Daha önce Kürtlüğü inkâr etme temelinde sağladıkları ve korudukları çıkarlarını bu sefer sahte Kürtçülükle (uğrunda hiçbir fedakârlıkta bulunmadığı gibi, bulunanları, can ve kan verenleri şiddet yanlısı ilan edecek denli pervasızlaşan bir Kürtçülük) hem devam ettirmek hem de büyütme istemektedirler. Kürt işbirlikçileri bu konuda tarihsel olarak tecrübeli ve esen rüzgâra göre hareket etmede ustadırlar. Güncel tartışmaya sunulan devlet federalizmi ve Erbil merkezli küçük Kürt ulus-devletçisi küresel sermaye ile yakından bağlantılıdır. Türk ve Arap ulus-devletçilerinin bir nevi Kürt versiyonu oluşturulmaktadır. Gelişen

demokratik modernite perspektifli Demokratik Özerk Kürdistan projesine karşı bu temelde bir alternatif sunulmaktadır.

Kürt sosyal gerçekliğine milli burjuva enjekte etme çabaları iç dinamikten yoksundur; yapay ve dıştan bir dayatmadır. Öyle ki, soykırımı uygulayan güçler çok sıkıştıklarında, yapay işbirlikçi bir Kürt sahte aydın ve burjuva sektör yaratmaktan geri durmamaktadır. Hamidiye Alayları ve köy koruculuğu, sanki mümkünmüş gibi, rant karşılığı bu sahte aydın ve burjuva tabaka ile sürdürülmek istenmektedir. 'Köy koruculuğu' ve itirafçılığın entelektüel, siyasal ve modern sosyal alandaki bir nevi yansımaları ile tamamlanması söz konusudur. Kürt toplumsal gerçekliğindeki iç dinamiklerin önemli oranda kırılmış olması, bu yapay ve sahte unsurlara cesaret vermektedir. Bu durum dikkatli ve ustaca yaklaşımlarla bunların maskelelerinin düşürülmesini ve gerçek yüzlerinin ortaya çıkarılmasını gerektirmektedir.

Yeni hegemonyanın hesapları sadece geleneksel İslamîk ve yeni yapay unsurların harekete geçirilmesiyle sınırlı değildir. Bu hegemonya Beyaz Türk Faşizminin kullandığı diğer tüm yöntemleri de devrede tutmaktadır. Ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel hegemonyacılık, asimilasyon ve soykırıma kadar varan yöntemlerle, ancak insan ve Kürt bireysel hakları (Kolektif haklar olmadan bireysel hakların olmayacağı ve olsa bile hiçbir anlam ifade etmeyeceği iyi bilinmelidir) ile üzeri biraz cilalanarak sürdürülmektedir. Kürtlerin vatani, ulusu ve toplumsal kimlikleri tanınmamaktadır. 'Tek dil', 'tek vatan', 'tek ulus', 'tek toplum', 'tek bayrak' söylemi olduğu gibi devam ettirilmektedir. Kürtlerin hiçbir anayasal ve yasal statüsü olmadığı gibi, bunu talep etmek bile suç sayılmaktadır. Ekonomik hak, eğitim ve sağlık hakkı, kendini dilediği ulusal ve toplumsal kimlikle tanımlama hakları ifade düzeyinde bile suçlanma konusudur. Siyasi haklar zaten söz konusu edilemez. Yeni hegemonya sadece tüm bu katı hak gasplarını olduğu gibi sürdürmekle kalmamakta; 'teröre karşı mücadele' adı altında milyonluk sayılara ulaşan askeri, siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik ve diplomatik ordularıyla Kürtlerin varlığını ve özgür yaşama iradelelerini yedi surlu kuşatmalarla ablukaya almakta; devletin ve müttefik devletlerin tüm olanaklarını seferber ederek tasfiye etmeyi en temel görev saymaktadır. İttihat ve Terakkici CHP geleneğinin (bürokratik burjuva gelenek) 20. yüzyıl boyunca demokrasiye, sosyalizme ve kültürel varlıklara

karşı yürüttüğü kırım ve asimilasyon, 21. yüzyılda AKP ile farklı cılarla tamamlanmaya çalışılmaktadır.

Kürt toplumsal gerçekliğindeki bu çağdaş sosyal oluşumların üst tabaka boyutunda olanlarının tarihsel kökenleri ile uygunluk içindeki bu olumsuz yönlü, katı ve yabancılaşmış unsurlarına karşılık, alt tabaka boyutundaki çağdaş gelişmeler de olumsuz etkilenmiştir. Ulusal ve toplumsal kültürü asgari düzeyde de olsa temsil etmeleri gereken modern tabakaların (bireysel istisnalar dışında) oluşmayışları, oluşanların da yabancılaşmış olup egemen ulusal gerçekliklerin uzantıları konumunda varoluşları, balık baştan kokar misali Kurmanc ve karker tabakaları üzerinde derin tahribatlara yol açmıştır. Yaralı ve çürüklerle dolu bir toplumsal gerçeklik... Bu gerçeklik ne denli yeni ve çağdaş ise, yaralar ve çürüklük de o denli derin ve kapsamlıdır. Kendisi için sınıf ve sosyal alanlar yaratmak şurada kalsın, kendiliğinden sınıf ve sosyal gerçeklikler haline bile gelememektedir. Kendiliğindelik için gerekli güç ve çabadan yoksun kalınmaktadır. Yeni sınıf ve sosyal kültür geliştirmeyi bir yana bırakalım, geleneksel olandan bile yoksunluk yaşanmaktadır. Kürt sosyal gerçekliği alt tabakalarda ancak marjinal boyutta yaşamaktadır. Kendini egemen ulus ve toplum güçleri içinde eritme gücünden de yoksun olduğu için, adeta toplumsal kadavralar ve ceset parçaları halinde bulunmaktadır. Çünkü egemen kültürler içinde erimek de yetenek ve güç istemektedir. Bunlar olmayınca, geriye marjinal Kürtlük unsurları kalmaktadır. Aşiretçi, dinci, Kurmancî Kürtlük marjinal kalmayı aşamamakta, modern sınıf ve sosyal tabakalar halini alamamaktadır.

Tüm bu durumlar sadece üzerinde uzunca durduğumuz kapitalist modernite güdümlü egemen ulus ve toplum gerçekliklerinin genel anlamda geçerli baskı ve sömürülerinin sonucu değildir. Bu baskı ve sömürü Kürtleri ulusal, vatansal, toplumsal, ekonomik ve kültürel gerçeklik olmaksızın çıkarmayı amaçlayan kültürel soykırım politikalarıyla ilgilidir. Kürt sosyal gerçekliği dünyada eşine ender rastlanan tüketme uygulamalarıyla karşı karşıyadır. Tüm bu uygulamaların doğası çözümlenmeden Kürt olgusu kavranamaz; kavransa da büyük yanlışlıklar taşır. Sonuç kendinden korkan, kaçan, kendini inkâr eden, kendini inkâr ettikçe modern insan halinde kimlik kazanacağını sanan, gafil, sahtekâr, cahil, ukala, kendini bilmez, hak tanımaz, hukuktan anlamaz, siyaset dışı, anormal, tükenmiş

bir 'Kürtlük'tür. Buna marjinal Kürtlük de denilebilir. Belki de norm kazanan bir biçimi kalmadığı için tanımlanması yapılamayan bir olgu söz konusudur. Yahudilerin kendi soykırımlarına ilişkin yaptıkları dünya çapında kabul gören bir edebiyatları vardır. Yaşadıkları sayısız filme, romana, bilimsel esere, müziğe ve resme konu olduğu halde, Kürtlerin yaşadıklarına veya Kürtlere yaşatılanlara ilişkin tersi bir durum söz konusudur. Yaşadıklarının ne bir edebiyatı, sineması, ne de bilimsel incelenmesi yapılmıştır. Geriye sadece müzik alanında geleneksel bir destan türü kalmıştır. O da tükenmekte, tüketilmektedir.

Kürtlük realitesi üzerinde durmaya cesaret ederken, bu hakikatlerin ezici etkisini hep duydum. Onu en uygun açıklama yöntemi bellediğim bilimle ifade etmek istedim. Açıklama yetmedi, siyasetini yapmak istedim. O da yetmedi, savaşına soyundum. O da yetmedi, barışa adım attım. O da bir türlü tutmuyor. Tüm bunlar Kürt sosyal gerçekliğinin çağdaş halinin ne denli vahim durumda olduğunu kanıtlıyordu. Bu satırlarla gerçekleri zor-bela dile getirmeyi başarmanın bile asla küçümsenmemesi gerektiğinin farkındayım. Bunları düşündükçe dışındaki dost ve yoldaşlara üzülürken, gerçekliğin ikiyüzlü, hiç-yüzlü ifadesiz kılıcılarına karşı öfkemi koruyorum.

4- Kürt Gerçekliğinde Ekonomik Boyut

Toplumsal doğayı çeşitli alanlar veya boyutlara ayrıştırarak kavramaya çalışmak modernitenin bilim anlayışının bir ürünüdür. Bu yöntem kapitalizmin hegemonik bir sistem olarak yükselişi ile bağlantılıdır. Ekonomipolitiğin sosyal bilimin en gözde alanı haline gelmesinde ekonomi üzerindeki kapitalist etkinliğin önemli payı vardır. Görünüşte sanki siyaset ve iktidardan bağımsız bir alanmış gibi kendini yansıtan kapitalist etkinlik, özünde siyaset ve iktidarın, dolayısıyla zorun en yoğunlaşmış ifadesidir; zorun, şiddetin, en verimli kâr dediğimiz ve daha çok parada somutlaşan ve topluma en çok hükmeden olgunun ifadesidir. Kapitalizmin toplumdaki yabancılaştırıcı etkisi en fazla olan sistem haline gelişi, para ve şiddet arasındaki ilişki ile yakından bağlantılıdır. Para zorun en rafine biçimi, damıtılmış özüdür. Her ne kadar ideolojik olarak iktidar ve devlet karşıtı biçiminde sunulsa da, iktidar ve devletin temelindeki unsurdur. Kapitalizm sadece artı-ürün gaspına dayalı bir sistem değildir; bütün gaspçı, el koyu-

cu talan sistemlerinin, dolayısıyla iktidar yapılanmalarının temelindeki özdür. Onu sadece endüstriyalizmle, azami kârcılıkla, çağdaş üretimle, pazarla nitelenecek büyük yanılgılara yol açar. O bütün baskıcı ve sömürücü yöntemlerin en gelişmiş biçimlerini kullanan, kendini maskeleyen ve ideolojik hegemonyayla meşrulaştırmış, şiddeti topluma azami ölçüde zerk eden bir iktidar biçimiyle (ulus-devlet) örgütlenmiş, doğal çevreye karşı endüstriyalizmle (teknolojik saldırı) saldırıya geçmiş bir sistemin adıdır. Toplumu 'demir kafes'e kapatmış, esir almış bir sistemdir. Zorun en kapsamlı soykırım biçimlerine kadar vardırılmış ideoloji ve pratiğidir.

Kürt gerçekliğinin kapitalist moderniteyle karşılaşmasında yaşadıkları, bu tanımlamaların en çarpıcı kanıtlarını sunar. Kapitalizmi, çağımızın bu hegemonik sistemini kavramak isteyenler için Kürdistan ve Kürt gerçekliği tam bir laboratuvar konumundadır. Kapitalizmin gerçek yüzünü Londra ve New York'ta değil, Diyarbakır-Erbil, Mahabad-Kamışlı hattında tanıyabiliriz. Bir ülkeyi ve halkını tüm toplumsal doğasıyla ne hale getirdiğini çarpıcı olarak anlamak için bu hatların çevreleriyle tanımlanması, bizi gerçeğin çıplak, kendini gizleyemez ve meşru kılamaz halini tanımaya götürür. Bu gerçekleştiğinde asimilasyonu ve soykırımıyla, talanı ve işsizliğiyle, zorbalığın her biçimiyle, ulus-devletin sınır tanımayan bitirici uygulamalarıyla, bürokratik ve özel sermayedarın bir günlük çıkarı uğruna Kürt gerçeğinin toplum olmaktan, ulus ve vatan sayılmaktan, insan olmaktan nasıl çıkarıldığının tüm sonuçlarıyla karşılaşırız.

Dolayısıyla Kürt gerçekliğinde çağdaş ekonomik boyut sadece ekonomik yaşam olmaktan çıkmak olarak yorumlanamaz. Bu çok dar ve yanıltıcı bir yorumlama olur. Görünüşte ekonomik anlamda yüzde seksenleri aşan bir işsizlik, tasfiye edilmiş bir tarım ve hayvancılık, talan edilen yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları temel göstergeler olarak sunulur. Bunlar doğru, fakat birçok eksiklik taşıyan göstergelerdir; ekonomi denilen olgunun hakikatini eksik ifade ederler. Burada burjuva ekonomi-politiğinin anlam yitirici ve saptırıcı niteliğini açığa çıkarmak daha da kolaylaşmış oluyor. O da gerçeğin parça parça edilerek, yani yaşamın kadavralaştırılarak incelemeye sunulmasıdır. 'Öldür, parçala, incele' yöntemi! Sistemin kendisi kadar vahşi bir yöntem, yaşamı inkâr ettiren bir yöntem! Toplum söz konusu olduğunda, onu daha da bütünlüklü, canlı, irade ve ahlâkı olan bir sistem olarak değil, parçalanmış, canlı olmaktan çıkarılmış, nesne haline getiril-

miş, ahlâk ve iradeden (gerçek anlamıyla politikadan) yoksun bırakılmış, anlamı değil anlamsızlığı, vicdansızlığı ve körlüğü geliştiren halde sunuşu söz konusudur.

Görünüşte Kürt gerçekliğinde kapitalist modernite unsurlarının etkisinin pek gelişmediği, olup bitenlerle ilişkilerinin olmadığı veya çok sınırlı olduğu sanılır. Bu yaklaşım ciddi bir yanılgıdır. Eğer kapitalist modernite unsurları (azami kâr kanunu, ulus-devlet ve endüstriyalizm) olmasaydı, Kürt gerçekliği tüm boyutlarında (vatan, ulus, sosyalite, ekonomi, kültür, diplomasi) inkâr ve imhanın eşliğinde olmazdı. Sistemin özü gereği bu konuda bir yok oluş yaşanmaktadır. Kürt gerçekliği diye oluşturulup yaşatılan unsurlar bir yandan Kürt olgusunun inkârında kullanılır ve örneğine az rastlanır bir ihaneti yaşarken, diğer yandan aynı unsurlar çıkarları gereği sahte Kürtçülük yapmaktan, maskeli tuzak örgütler kurmak ve sistemler geliştirmekten de geri durmazlar. Bunu yatırım yapma, fabrika, yol, baraj (coğrafya ve tarımcı yaşama karşı kırım), okul (kültürel soykırım kurumları) ve cami (dinin imhayı örten ideolojik araç olarak kullanılması) inşa etme ve vatani savunma adına askerlik (kendi kendini vurma sanatı, en azından Kürt gerçekliğini kabul-ret açısından) yapma adı altında son derece çağdaş birer hizmetmiş gibi sunarken, diğer yandan öz varlığını koruma ve özgürlüğünü sağlama mücadelesine karşı tüm toplumsal cephelerden saldırıya geçmeyi, imhanın bir parçası olarak işbirlikçilik yapmayı, ağacın kurdu misali soy ağacını kemiren kurtçuklar oluşturmayı ihmal etmezler. Ekonomi bu açıdan bir imha aracı olarak rol oynamaktan fazlasıyla payını alır.

Proto Kürtler tarihte tarım ve hayvancılık ekonomisinin temelini atan kültürün sahibidir. Diğer komşu halk kültürleriyle birlikte madencilik, ticaret ve acentecilik (karum) temelinde ilk defa tarihte görünür olan pazar ekonomisini de geliştirmişlerdir. 19. yüzyıla gelinceye, yani kapitalist modernite kendi bölgelerine nüfuz edinceye kadar dünya ekonomisinin başat unsurlarından idiler. İnsanlığa ekonomiyi hem maddi kurumsal kültür, hem de manevi, ahlâki bir zihniyet olarak öğretmişlerdi. Tarihte bu denli köklü olan kültürler son iki yüzyılda ekonomik olarak iflasın eşğine getirildiler. Modernite ekonominin gerçek yaratıcılarından intikam alıyordu. Öncelikle tarım, hayvancılık, yeraltı ve yerüstü kaynakları sömürgeleştirildi, talan edildi, kurutuldu. Nüfusun ezici kitlesi, emekçi tabakaları mu-

azzam bir işsizler ordusuna dönüştürüldü. En az ücretle en tortu işlere muhtaç edildi. Tüm dünyada işgüçlerini en ucuza sunmaya mahkûm bir kitleye dönüştürüldü. Bir avuç sömürgeci hâkim ve zorba güçle komprador ajanlar (sözde yerel burjuvalar) dışında, toplum bütünüyle açlık, işsizlik ve hastalıktan kıvrandır durumda, eğitimsiz ve çaresiz bırakıldı. Daha doğrusu, bilinçli olarak dayatılan bu yöndeki iktidar uygulamalarıyla kendisini tam teslim olmaya zorladılar.

Günümüz Kürdistan'ında ekonomi tam bir zulüm ve ajanlaştırma aracı olarak kullanılmaktadır. Toplum aç ve işsiz bırakılarak tüm toplumsal niteliklerinden soyunmaya zorlanmakta, Kürtlükten vazgeçirme temelinde iş ve aş sahibi olabileceği belletilmektedir. İyi bir devlet veya şirket çalışanı olabilmek için hâkim ulusçuluğun tüm değerlerini özümsemiş olmak temel koşul haline getirilmiştir. Kürtlük, Kürt kimliğinde ısrar gözden düşmeye ve iş olanaklarını yitirmeye yol açmakta, açlık ve yoksulluğun gerekçesi yapılmaya çalışılmaktadır. Kurulan holdingler ve üniversiteler birer Kürtlüğü hiçleştirme merkezi olarak işlevselleştirilmektedir. Barajlar tarihî yerleşim yerlerini, tarım alanlarını, köyleri ve ekolojiyi yutan canavar rolünü oynamaktadır. Kürt olgusuna hizmet edebilecek tüm maddi ve manevi kurumların içi boşaltılmakta, sonra sömürgeleştirilip Kürt özelliklerini yutma araçlarına dönüştürülmektedir. Bunun için her türlü zor ve ekonomik araç (para, iş, pazar, meslek) silah olarak kullanılmaktadır. Görünüşte politika ve iktidarla içli dışlı olmaması gereken ekonomik alanlar, Kürt gerçekliğini en çok kemirip tüketen alanlar haline getirilmektedir. Bunun için en basit bir bakkaliye faaliyeti bile koz olarak kullanılmaktadır. Banka, kooperatif, fabrika araçlarına sahip olmanın yolu Kürtlük gerçeğine elveda demekten geçmektedir. Kürt gerçekliğini yaşatmak için bireysel veya kolektif araçların geliştirilmesi yasak kapsamına alınmakta, bu yönlü çabalar üzerinde sıkı denetim kurulmaktadır. Kendi yerel pazarını geliştirme ve korumaya hiç fırsat tanınmamaktadır. Pazar üstünde kapitalizmin en vurguncu araçları mutlak egemen kılınmaktadır. Zaten neredeyse olmayan yerel metalarla yerine getirilen metalar arasında rekabete imkân tanınmamakta, tekelci fiyatlardan korunmak olanaksız kılınmaktadır. Kredi, tasarruf ve vergilendirme uygulamalarında aynı amaçlar, yani Kürtsüzleştirme ve hâkim ulusun içinde eritme geçerli kılınmaktadır.

Varlığını koruma ve özgür kılma mücadelesinin yok edilemeyeceği anlaşıldıkça, bu temelde direniş örgütlenmesi ve özgür yaşam alanları geliştikçe, ekonomik alan yeniden dizayn edilmektedir. Kürdistan'ın büyük kent merkezleri başta olmak üzere, ekonomik potansiyeli yüksek alanlar üzerinde tamamen güdümlü ve metropol merkezlerle bağlantılı sözde Kürt burjuva ortaklarla holdingler kurulmaktadır. Hatta bu konuda yönetici Kürt işadamları ve kadınlarından dem vurulmaktadır. Bu yönünü genelvedekinden beter bir şekilde sunmaya hazır sözde birçok Kürt, hatta Kürtçü ve sivil toplumcu girişim başlatılmaktadır. Odalar, birlikler kurulmaktadır. Şüphesiz tüm bu alanlar ve girişimlerde dürüst, kendi ulusal ve toplumsal kimliğine bağlı unsurlar da vardır. Fakat her alanda olduğu gibi istisnalar genel kuralı bozmaz, tersine doğrular. Burada önemli olan, Kürt gerçekliğine dayatılan darbe vurma ve imha amaçlı girişimler ve unsurlarla bu gerçekliği yaşatmaya ve korumaya dayalı girişimler ve unsurları birbirinden ayırt etmektir. Ekonomik alan toplum var oldukça yaşayacağına göre, onu öz toplumsal gerçekleri darbelemek ve imha etmekten alıkoymak, bunun yerine toplumsal varlığın gelişmesine ve özgür kılınmasına aracı kılmak gerekmektedir.

Kapitalist modernite açısından son Irak işgali (2003) nedeniyle stratejik önemi artan Kürdistan ve Kürt toplumsal gerçekliği üzerinde, ekonomi de dahil, dönüştürülmüş temel uygulamalar söz konusudur. Özellikle Güney Kürdistan merkezli bir refah ekonomisi geliştirilmeye çalışılmaktadır. Buradaki siyasi oluşumla birlikte ekonomik oluşumlar da tamamen hegemonik küresel, bölgesel ve yerel güçlerin kontrolünde geliştirilmekte ve model olarak sunulmaktadır. Dünyanın birçok bölgesinde kapitalist modernitenin yaşadığı bu yönlü dönüşümü demokratik modernite paradigması altında çözümlenmeye ve alternatif çözüm araçlarını geliştirmeye büyük ihtiyaç vardır. Bu son emperyalist-sömürgeci silahın özellikle ekonomik yöntemlerle demokratik dönüşümü etkisizleştirmesine fırsat tanımamak çok önemlidir. Bunun için demokratik modernitenin üç temel aracını; demokratik ulus, ekolojik sanayileşme ve kullanım amaçlı sosyal pazar ekonomisini geliştirmek esas olmalıdır. Hem ekolojik sanayileşme hem de temel insan ihtiyaçlarına dayalı, kâr amaçlı olmayan ve toplumsal dayanışmaya hizmet eden toplumsal pazar ekonomisi en önemli araçlar olarak değerlendirilmek durumundadır.

5- Kürt Gerçekliğinde Kültürel Boyut

Dar anlamda kültürel boyuttan bahsetmek gerekir. Kültürel boyut daha çok zihniyet durumuyla bağlantılıdır. Zihniyetin temel ifade aracı olduğundan dil önem taşır. Dil en eski toplumsallaşma araçlarından; toplumsallaşmada ilk aletlerden olan yontma taşlar kadar rol oynamıştır. Daha doğrusu, dilsel gelişme araçsal gelişmelerle bağlantılı olup, birbirlerini sıkıca etkilerler. Simgesel dil düzeni Homo Sapiens'in en önemli çıkış nedenidir. Bu dil düzeniyle insanlık düşünce gücünü geliştirmiş, akabinde peş peşe devrimsel gelişmelere yol açmıştır. İnsan türünün toplumsal sıçrama yaptığı bu devrimlerin ana merkezi, coğrafi konumu gereği Toros-Zagros dağ sistemidir. Bunun nedenleri üzerinde durmuşuk. Kürt anaları ve ataları bu sistemin ana gruplarıydı. Oluşturdukları en eski dil grubu olan Aryen dil ve kültürü hem neolitik devrimin, hem de kent-uygarlık sürecinin gelişiminde temel rol oynamıştır. Tüm bu yönlü gelişmeler yaklaşık yirmi bin yıl öncesine kadar götürülebilmektedir. Dolayısıyla Kürtlerin zihniyet dünyalarında neolitik ve uygarlık süreçlerinin izlerini okumak mümkündür. Daha sonra Hint-Avrupa dil ve kültür grubu denen gelişme de kökenini bu geçmiştenden almaktadır. Bu dil ve kültür grubundakiler karşılarında hep iki farklı dil ve kültür grubunu buldular. Güneyden Afrika kökenleriyle yakından bağlantılı olan Semitik gruplarla (çöl ve sıcak alan kültürü) kuzeyden Sibiryaya eteklerinden kaynaklı Ural-Altay gruplarına (tundra ve soğuk alan kültürü) nazaran durumu en avantajlı gruplar orta alandakilerdi. Coğrafi avantaj gelişmede belirleyici rol oynadı. Bu nedenle orta alan grupları tarihsel olarak gözlemlenen büyük çıkışların gerçekleşmesine damgalarını vurdular. Hem maddi hem de manevi kültürel gelişmede başat rol oynamaları bu nedenle anlaşılırdır.

Kürt kültürü tarih boyunca ana nehir kültürünün gelişiminde ve ondan etkilenmede önde gelen bir role sahiptir. Fakat hep uygarlık tarihinin çatışma alanında yaşaması, varlığını ancak dağların doruklarına çekilerek koruyabilmesini beraberinde getirmiştir. En eski halk olma unvanını bu dağ yaşamına borçludur. Bunun olumsuz sonucu ise, bünyesinde kent kültürüne fazla yer vermemesidir. Kent uygarlığıyla sürekli zıtlık içinde olmuş, kenti kendisini yutan bir karşı-barbar olarak görmüştür. Dolayısıyla

geleneksel kabile ve aşiret kültürü varlığını günümüze kadar koruyabilmiştir. Kabile ve aşiret formu Kürt kültürünün temel biçimi, kapları durumundadır. Sosyolojide tanımlandığı gibi aşiret kültürünü kan bağına dayalı bir kültür olarak değil, uygarlığa karşı direnişin belirlediği bir varoluş tarzı ve özgür yaşam kültürü olarak tanımlamak daha doğrudur. Kürtlerde aşiret kültürünün çok güçlü olmasında, tüm uygarlık tarihi boyunca hep direniş konumunda varlığını koruma ve özgür yaşam iradesi rol oynamıştır. Kan veya akrabalık durumu bunda belirleyici değildir. Zerdüşî geleneği bu çerçevede Semitik din geleneğinden farklı olarak kullaştırma yönünde değil, özgür yaşam yolunda etkileyici olmuştur. Aralarında bu yönlü köklü bir fark vardır. İslam hâkimiyeti döneminde Zerdüşî geleneğin darbe yemesi beraberinde kullaşmayı da getirmiştir. İktidar İslam'ının Zerdüşî geleneğe düşman kesilmesinin temelinde bu İslam'daki sert bir sınıflaşma ve kullaşma olgusu yatmaktadır. Kürtlerin iktidar İslam'ına katılmaları oranında kullaştıkları, köleleştikleri hususu çok önemlidir. Kürt kültüründeki özgür yaşam iradesi İktidar İslam'ıyla büyük bir kırılmayı yaşamıştır. Buna karşılık Alevilik ve Êzidilik temelinde gösterilen direniş eski Zerdüşî gelenekle bağlantılı olup, özgür yaşamdan ve buna imkân veren kültüründen vazgeçmeme iradesinde esas rol oynamıştır. İktidar İslam'ından kaçınan mezhepler ve tarikatlar da iktidar hastalığına bulaşmadıkça, daha özgür ve ahlâklı bir toplum yaşamına katkıda bulunmuşlardır. Bunlar ortaçağın bir nevi öz savunma örgütleriydi. Kürt kültürü ortaçağda esas olarak bu iki yoldan hem varlığını korumuş, hem de kullaşmayı derinliğine yaşamamış ve özgürlüğüne tutkulu bağlılığını sürdürmüştür.

Kapitalist modernite maddi kültür alanında olduğu gibi manevi kültüre yönelik olarak da asimilasyonist ve soykırımcı bir tutum sergilemiş, bunu da ulus-devletçi imha mekanizmaları yoluyla gerçekleştirmiştir. Kapitalist modernitenin ajan kurumları ve acenteleri niteliğindeki Arap, Türk ve İran ulus-devletleri, geleneksel iktidar yapılanmalarından yararlanarak Kürt kültürünü tam bir cendereye almışlar, anadilde eğitimin tüm olanaklarından mahrum bırakmışlar, geleneksel medrese düzenlerini de yıkıp yasaklayarak Kürt dili ve kültürünü ulus-devletlerin hâkim dil ve kültür kurumlarında imha olmaya terk etmişlerdir. Kürt milliyetçiliğinin Kürt kültürünü koruma amaçlı cılız çabaları (dil ve edebiyat çalışmaları) başarılı olmadığı gibi, güçlü rakipleri karşısında ters etkiye yol açmıştır. Direniş kültürü güç-

lü olmayınca, benzer her olguda rastlandığı gibi, giderek erime ve yok olma kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca burjuva milliyetçi formlar genel olarak da halk kültürlerini yaşatma ve geliştirme kapasitesinde olmayıp, tersine çarpıtma ve özünden boşaltma işlevini yerine getirirler. Yazılı kültürün zirve yaptığı modernitede, yasaklama ve asimilasyon nedeniyle kimi cılız çalışmalar dışında Kürt kültürü çok az ürün vermiştir. Bu ürünlerde de özgür yaşam doğru bir ifadeye kavuşturulmamış, daha çok aşiret aristokrasisi, beylik düzeni ve dinî otoriteler öne çıkarılmıştır.

Kürt gerçekliğinde ulusal kültürün gelişiminde kapitalist modernitenin rolü olumsuzdur. Burjuva ulusal kültürünü oluşturma açısından bile gerçekliğe yaklaşamamıştır. Geçerli olan kültür hâkim ulus-devletin imhacı, asimilasyoncu ve soykırımcı kültürüdür. Her gün tekrarlanan faşist slogan olan 'tek vatan', 'tek ulus', 'tek devlet', 'tek dil', 'tek bayrak' söylemi bu gerçekliği ifade eder. İlk ve ortaçağların kültürel baskı ve asimilasyonunun çok ötesinde bir sistemi olan kapitalist modernite unsurları, mahşerin üç atlısı olarak, bir an önce mahşeri gerçekleştirme peşindedir. Azami kâr, endüstriyalizm ve ulus-devlet kültürü Kürtlerin henüz modernleşmiş olmaktan uzak olan geleneksel kültürünü uluslaşmadan tüketmek için tüm imhacı yöntemlerini uygulamaktan çekinmemektedir.

Türk bürokratik kapitalizminin yarattığı Beyaz Türk burjuvazisinin oluşum öyküsü tümüyle komplocudur. Komploculuk baştan itibaren geleneksel imparatorluk kültürünü kendine basamak ve maske yaparak, iç ve dış odaklı olarak toplumu rehin almıştır. Bu kültürde toplum tutsaktır. Kendine orijin saydığı toplumsal kültürü (Türk etnisitesi ve Sünni İslam) bile rehine olarak kullanan bir sınıfsal elit türeyişin Kürt kültürel gerçekliği üzerinde çok daha tahripkâr rol oynayacağı açıktır. Tüm 20. yüzyıl tarihi bu yönde çarpıcı örneklerle doludur. Laik temelde çıkış ideası olan İttihat ve Terakkici kültür ve onun özellikle CHP ile daha da iktidarlaşmış biçimleri Ermeni, Helen ve Süryani kültürel varlığının tasfiyesini tamamladıktan sonra tüm güçleriyle Kürt kültürünün tasfiyesine yönelmişlerdir. Gerek 1925-1940 döneminde provoke edilen isyanlar sürecinde, gerekse daha sonraki beyaz ölüm sessizliğinde imhacı yöntemler sonuna kadar uygulanmıştır. Yer yer fiziki soykırımlar da uygulanmakla birlikte, uygulanan esas olarak kültürel soykırım modeli olmuştur.

Bu dönemde Kürt kültürü tüm maddi ve manevi unsurlarıyla mutlak bir inkâra ve yasaklamaya uğratılmış, sınırsız asimilasyon uygulamalarıyla kültürel soykırım tamamlanmaya çalışılmıştır. Kürtlerin kültürel varlıklarını yaşatmaları için tek bir 'anaokulu' açmalarına bile imkân tanınmamıştır. Dünyada bir örneği daha olmayan bir uygulama söz konusudur. Tek bir yasa maddesinde bile kültürel kimlik ifadesine yer verilmemiştir. Kürt kültürü tüm unsurlarıyla (edebiyat, tarih, müzik, resim, bilim vb.) hukuk dışı sayılmıştır. Bunun da yeryüzünde ikinci bir örneği yoktur. Kürtlkle ilgili yıkılması ve yok olması gereken unsurlar yıkılıp yok edilmiş, kullanılması gerekenler burjuva ulus-devlet kültürüne entegre edilmiş ve eritilerek Türk kültürü sayılmıştır. Anadilin yasaklanmasıyla birlikte tüm tarihsel köy, şehir, bölge ve anavatan adları da yasaklanmış, yerine Türkçe 'Beyaz Türk' adlar ikame edilmiş, böylece gerçekliklerinin de kolayca tasfiye olacağına hükmedilmiştir. Kürt kültürünün tüm ifade tarzları olan edebiyatı, müziği, resmi, tarihi ve bilimi aynı yasaklama kapsamında tutulmuş; daha da ileri gidilerek bu alanlarda çalışma yapanlar sadece hukuk dışı ilan edilmemiş, işsizliğe ve yoksulluğa mahkûm edilerek felç edilmişlerdir. Yaşama şartı olarak kendilik kültüründen vazgeçiş dayatılmış ve uygulanmıştır. Özellikle isyan döneminden sonra ekonomi, hukuk ve siyaset en etkili tasfiye silahları olarak kullanılmıştır. Bu uygulamalardan geriye kendinden vazgeçmiş, yanına yaklaşılması bile başa en büyük belayı getirecek olan bir Kürt kültürel kadavra kalmıştır. Hazmedildikçe tüketilen bir kadavra! Tabii ki leş kargalarının yediklerinden geriye kalan unsurların çürümesi gibi bir kadavra! Kürt kültürel olgusunda büyük bir çürüme süreci yaşanmıştır, yaşanmaktadır.

Burjuvalaşmış İslamî iktidarcı gelenek Beyaz Türkçü yaklaşımı aşma yeteneğini gösterememiş, hatta onun daha da gerisinde bir tutum takınmıştır. Kürt kültürel varlığına karşı modernist laikçi yöntemlere ilaveten, İslamî gelenekleri de kullanarak, Türk-İslam sentezi adı altında milliyetçiliği daha da koyulaştırıp uygulamıştır. Özellikle tasfiyede laikçi Türkleştirme yetersiz kalınca, Türk-İslamcı motifler devreye sokulmuştur. Nakşî ve Kadîrî tarikatlar başta olmak üzere, bütün dinsel araçlar, bu konuda kültürel imhanın araçları olarak kullanılmıştır. Resmi Diyanet İşleri Başkanlığı zaten Cumhuriyet'le birlikte kuruluşundan beri laikçilerin hizmetinde çalışmıştır. Özellikle Kürtlerin din kültürüne bağlılığı istismar edilerek, dinin

komplocu tarzda kullanımına büyük ağırlık verilmiştir. Tarikatların geleneksel direnişçi özellikleri içi boşaltılarak tersine amaçlar için kullanılmıştır. PKK'nin direnişçi ve özgürlükçü yaşam kültürüne karşı mücadelede işlevsiz kalan Beyaz Türk milliyetçiliği (güncel olarak somutta CHP, MHP vb.) yerine veya onunla birlikte, Türk-İslamcılığını temsil eden (başta AKP olmak üzere Milli Görüş ve benzer diğer akım ve partiler) oluşumların ulus-devlet politikasının (Atatürkçü Cumhuriyet ilkelerine ters olduğu halde) gereği olarak kullanılmasından çekinilmemiştir. Kürt kültürel varlığı söz konusu olunca, birçok İslamcı akım ve parti, bir nevi 'Haçlı Seferleri' tarzında hareket etmeyi 'milli birlik ve bütünlüğün' gereği saymışlardır.

Son dönemde Kürt kültürel varlığının imhasının tamamlanamayacağı anlaşılınca, küresel hegemonyanın da dayatmasıyla geleneksel imhacı soykırım politikaları gevşetilmiş, ucu sahte bir Kürt ulus-devletçi kültüre varan oluşumlara yol açılmıştır. Bunda belirleyici etken, Kürt direniş ve özgür yaşam kültürüdür. Sahte, içi boş ve komplocu tarzda inşa edilen Kürtlükle esas olarak devrimci demokratik Kürt ulusal toplum kültürü hedeflenmektedir. Sanki bu tarz burjuva liberal bir Kürtlük varmış gibi çaba harcanarak, Kürt direniş ve özgür yaşam kültürü yerine ikame edilmeye çalışılmaktadır.

Bu yöntem kapitalist modernitenin ideolojik hegemonyası tarafından doğdukları günden beri tüm devrimci ideolojilere, reel sosyalizme ve ulusal kurtuluşu gerçekleştiren kültürlerle karşı kullanılmış ve bunda oldukça başarı sağlanmıştır. Liberal ideolojik hegemonya son üç yüz yılda, özellikle devrimler çağında bu işlevini hem ince hem de kaba tüm araçlarla başarıyla uygulamada büyük bir tecrübe kazanmıştır. Başarı kazanmış sosyalist, demokratik ve ulusalcı deneyimler kendilerini kapitalist modernitenin liberal ideolojik hegemonyasından kurtaramamışlar, aralarına net çizgiler çekememiş olarak içinde erimekten kurtulamamışlardır. Şüphesiz bu durum direniş ve özgür yaşam kültürünün tümüyle yok edildiği anlamına gelmez; uygarlık tarihi boyunca sıkça yaşanan hegemonik baskının daha gelişkin bir benzerinin başarıyla geliştirilip uygulandığını kanıtlar.

Tarih boyunca Kürt direniş ve özgür yaşam kültürüne dayatılan hegemonik ideolojiler ve ikame kültürler en yıkıcı ve asimilasyonist uygulamalarını kapitalist modernite sürecinde sergilemişlerdir. Bu durum kapitalist modernitenin faşist özülle bağlantılıdır. Azami kâr endüstriyalizmi,

endüstriyalizm de ulus-devletçiliği zorunlu kılan bir kölelik sistemine dayanmak durumundadır. Evrensel çapta yaşanan kültürel soykırımlar bu sistemin işlerlik kazanması için sıkça başvurulan uygulamalardır. Kürt kültürel soykırımı sistemin bu varoluşsal niteliğini açığa vuran başta gelen bir örnektir. İddia edildiği gibi soykırım, sosyolojik birer olgu olan Türk, Arap, Yahudi veya herhangi bir ulusal olgudan kaynaklanmaz. Soykırım kapitalist modernitenin sömürü tarzıyla bağlantılı bir olgudur. Fakat görünüşte soykırım sanki modern uluslar arasında gerçekleşen bir olguymuş gibi yansıtılır. Kùltürler soykırımlara varıncaya dek birbirleriyle çatıştırılmazsa, kapitalist azami kâr eğilimi işlemez kalır.

Türk ulus-devletince Kürt kültürel varlığına karşı yürütölen soykırım süreci, benzer biçimde ve bağlantılı olarak, öteki parçalayıcı ulus-devletler olan Arap ve İıran devletlerince de işletilir. Sistemin mantığı gereği, birlikte parçalama ve imha etme başarı için gerekli görölür. Son dönemde İıran, Suriye ve Türkiye ulus-devletleri arasında oluşturulan anti-Kürt koalisyonu deneyimlerinin tarihsel temeli vardır. Fakat petrol ve İsrail'in güvenliği nedeniyle küresel hegemonyanın çıkarları yerel ulus-devletlerinkiyile çatışınca, bu uygulamalar eskisi kadar rahat yürütölememektedir. Çelişki sistemin yer yer çatlaklar yaşamasına yol açmaktadır. Bu durumda Kürt kültürel direniş ve özgür yaşam hareketinin bir kez daha tarihî bir rol oynama şansı doğmakta; uygarlığın en son merkezî gücü olan kapitalist moderniteye karşı demokratik modernitenin kendini güçlü bir seçenek olarak sergilemesine fırsat sunmaktadır. Modern Kürt kùltürü özgün nedenlerden ötürü kendini ancak demokratik modernite unsurları kapsamında başarıya götürebilir. Başarı derken, özgür yaşam kùltürünün kalıcı, yok edilemeyen varlığından bahsediyoruz. Bu yaşamın temel formları demokratik ulus, ekolojik endüstri ve sosyal pazara da yer veren komünal ekonomidir. Kürdistan ve çağdaş Kürt gerçekliği tarihsel olarak uygarlık sisteminin doğuşuna beşiklik ettiği gibi, demokratik modernitenin de sistem olarak kendisini kanıtlanmasına beşiklik etme şansına sahiptir. Demokratik kùltürün sadece Kürtlerin modern yaşam kùltürünün değil, bölgenin ve evrensel insanlığın da bir şansı olarak bu temelde rol oynaması büyük bir tarihsel önem kazanmaktadır.

Sonuç olarak, Kürt gerçekliğini tanımlamaktaki güçlükler gerçekliğin bizzatı kendisinden kaynaklanmaktadır. Kürtler sadece sorunları çok ağır

bir toplumsal gerçeklik değildir; varlık olarak tanımlanmaları konusunda da güçlükler öne çıkmaktadır. Tarihte ve daha çok da kapitalist modernite sürecinde varlıklarının tartışmalı hale gelmesinin altındaki temel etken, üzerlerinde uygulanan baskı ve sömürü sisteminin soykırımlara kadar varan özellikler taşımasıdır. Kürtlüğün kendisi sadece özgürce oluşmakla kalmamakta, aynı zamanda paramparça edilmekte, sömürge olmaktan öteye adeta toplumsal kadavralara bölünerek bitirilmeye çalışılmaktadır. Fakat yine de bir türlü bitirilememektedir. Bunda esas rol oynayan, coğrafyasının elverişli yapısı ile kabileci ve tarikatçı toplumsal özelliklerini tarih boyunca hep korumasıdır. Siyasal, iktidarsal ve devletsel bir toplum haline gelmek istediğinde sert kuşatma ve imha seferleriyle karşılaşmakta, bu yönlü kategorik gelişmeleri yaşamasına fırsat tanınmamaktadır. Böylesi durumlarla karşılaştığında, küçük toplumsal birimler halinde bölünmek ve dağlara sığınmak zorunda kalmaktadır. Bu küçük birimler neolitik çağdan beri oluşan kabileler toplumunu aşmamaktadır. Küçük birimlere bölünmesi toplumsal gerilikle ilgili olmayıp, çevresinde ve iç uzantılarındaki uygarlık güçleriyle (kent, sınıf ve devlet) bağlantılıdır. Kürt kabileciliği ve aşiretçiliğindeki gerçeklik, bu gerçeklikteki ısrar kendi iç dinamiklerinden kaynaklanmamaktadır. Merkezî uygarlık sisteminin oluşumu ve sürdürülmesinde Kürt coğrafyasının stratejik konumu belirleyici olmaktadır. Coğrafyasının konumu ve uygarlıkla çatışmalı süreç, Kürt toplumsal gerçekliğine dağlı kabile ve aşiret toplulukları halinde varlığını sürdürme ve korumayı dayatmaktadır. Aynı hususlar Arap ve Türk toplumsal gerçeklikleri için de geçerlidir. Arabistan ve Orta Asya çölleri ve etrafındaki uygarlık sistemleri, Arapları ve Türkleri tarih boyunca güçlü kabilesel ve aşiretsel özellikler taşımak zorunda bırakmıştır.

Kürt gerçekliğindeki sınıflaşma ve kentleşme süreci önemli toplumsal dönüşümlere yol açmıştır. Kendisini dinsel ideoloji ve kurumları biçiminde yansıtan bu dönüşüm sürecinde, Kürtler kabile ve aşiret toplumunu aşan toplum biçimleriyle tanışmışlardır. İki yönlü etkiye yol açan dinsel ideoloji, kabile ve aşiret üst tabakasını devlet olmaya zorlarken, alt tabakaları tarikat topluluklarına dönüştürmüştür. Saf haliyle tarikatlar, iktidarlaşan ve devletleşen dinsel hiyerarşiye karşı bir nevi öz savunma toplulukları olarak tanımlanabilir. Kürt orijinli topluluklarda yaşanan ilkçağdaki Zerdüşst geleceği ile ortaçağdaki İslamî gelenekte bu ikiliği yoğun olarak gözlemlemek

mümkündür. Kürtler için Zerdüştlük tarihte ifadesini bulan ahlâki ve politik toplumun seçkin örneği olarak önem taşımaktadır. Med Konfederasyonu'nda ve uzantısı olan Pers İmparatorluğu'nda bu ikilem güçlü bir biçimde yaşanmıştır. Medler ile Persler arasındaki iktidar değişikliğinde Mağîlerin çok etkili oldukları ve yoğun bir mücadele verdikleri kanıtlanmaktadır. Ortaçağ İslam'ında bu yönlü ikilem ve mücadeleler daha açık ve görünür bir hal almaktadır. İslam'ın çıkışından itibaren devlet İslam'ı ile kabile İslam'ı biçiminde bir ikilem yaşanmış veya kabilenin üst hiyerarşisinin devletleşmesine karşılık, alt tabakaların isyanları kendisini sayısız mezhep ve tarikat çatışmaları biçiminde yansıtmıştır.

Tüm İslam topluluklarında gözlemlenebilen bu mücadele sürecinin Kürt toplumsal gerçekliğinde de sürekli ve yoğunca yaşandığı bilinmektedir. İlk çağdaki Kürt orijinlerinde aşiret ve kabile toplumu başat iken, ortaçağdaki İslamî uygarlık sürecinde Kürtlük hem ad olarak hem de olgusallık bakımından kendini daha iyi tanımlayabilmektedir. Ama aynı süreç derin bir bölünmeyi de beraberinde taşımıştır. Kürtlük önemli oranda kabilesel ve aşiretsel özelliklerini korurken, kentleşen ve sınıflaşan Kürtlük devletli Kürtlükle ona karşı savunma halinde olan sivil tarikat ve mezhep Kürtlüğü halinde bir ayrışmayı yoğunca yaşamıştır. Ortaçağ toplumsal tarihi esas olarak bu üçlü ayrışma ve olgusallaşmaya dayanmaktadır. Anlatılar hangi ifade biçimlerine bürünürse bürünsün, temelindeki maddi olgular aşiret, tarikat ve mezhep olarak kalmaktadır. Tüm kavimsel ve sınıfsal çatışmaların dayandığı birimler bu üçlü kategoriler içinde yer almaktadır. Bu tarz parçalanmalar tüm Ortadoğu toplumları için geçerlidir, hatta evrensel özellikler kazanmıştır. Kürt gerçekliği açısından durum farklı değildir. Kayıplar ve kazanımlar birbirini karşılamakta, iktidar seçeneğinin tüm imhacı ve asimilasyonist varlığına rağmen aşiretler, mezhepler ve tarikatların baskılanmış ve sömürüye yatırılmış kesimleri toplumsal varlıklarına sıkıca sarılmakta ve özgür yaşamı savunmaktadır.

Merkezî uygarlık sisteminin Batı Avrupa'ya kayması Ortadoğu toplumunda köklü dönüşümleri beraberinde getirdi. Zaten sürekli devrevi bunalmımlarla kendini sürdüren uygarlık sistemi, bu yeni kapitalist modernite aşamasında derinliğine çöküş sürecine girmişti. 19. yüzyılla birlikte bölge üzerinde gelişen Batı hegemonyası, kendine bağımlı acente ve ajan kurumlarla gerçekleştirdiği dönüşümle birlikte çöküşü hızlandırdı. Kapitaliz-

min azami kâr eğilimi kendini ancak despotizmin en yoğunlaşmış ifadesi olan ulus-devletçiklerle sürdürebilirdi. Endüstri devriminden yoksun ve politik devrimin çok uzağında olan bu yeni statükonun, toplumun genelinde olduğu gibi Kürt gerçekliğinde de varlık-yokluk ikilemine yol açması kaçınılmazdı. Hem devlet hem de toplum olarak ayakta durmak oldukça tartışmalı hale gelmişti. Osmanlı ve İran İmparatorluklarında bu tartışmaları izlemek mümkündür. İslamik uygarlık döneminde daha başat konumda olan Arap, Fars ve Türk egemenleri devletlerini korumayı temel mesele sayarken, ezilen topluluklar ve milliyetler toplumsal varlıklarını koruma sorunuyla karşı karşıya kaldılar. Coğrafyasının jeostratejik konumu ve dağınık toplum yapısı nedeniyle Kürtler bu dönemde statükonun geleneksel baskı ve sömür uygulamalarından daha fazlasına maruz kaldılar. İngiliz İmparatorluğu başta olmak üzere, kapitalist modernitenin hegemonik güçlerinin geliştirdiği acenteli ve ajan rejimler yöntemi, dünya genelinde olduğundan daha yoğun olarak bölgede, özellikle Anadolu ve Mezopotamya'da iktidar dışında kalmış topluluklar ve kavimler üzerinde tam bir felakete yol açtı. Geleneksel ümmet ideolojileri temelinde fethedilmeleriyle oluşturulan bir statüye mahkûm edilen Hıristiyan halklar, en büyük felaketi yani soykırımı yaşayarak, binlerce yıllık kültürleriyle birlikte tasfiye oldular. Geleneksel baskı ve sömürüye tabi kılınan Müslüman topluluklar da bu felaketlerden paylarını aldılar. Ermeniler, Helenler ve Süryaniler kadar, değişik biçimde de olsa Arap Bedeviler ve Fellahlar, Türkmenler, Acemler, Berberiler ve Kürtler de arkalarında sistem olarak duran kapitalist modernitenin bölgesel acente ve ajan kurumlarınca gerçekleştirilen bu büyük felaketi hep birlikte yaşadılar.

Kürt gerçekliği ortaçağ boyunca geliştirdiği kavimsel varlığını ve kültürünü büyük oranda bu dönemde yitirdi. Gidiş baş aşağıya, daha doğrusu gerisin geriyeydi. Modernitenin var olma tarzı olarak özüne uygun bir kapitalist sisteme, endüstriye ve ulus-devlete sahip olmak şurada kalsın, hegemonik güçlerin kendileri tarafından ve acente-ajan kurumlarınca bu üçlü sacayağı altında adeta cayır cayır yanmaya terk edildi. 20. yüzyılın ortalarına geldiğimizde, Kürtler açısından esas tartışma konusu çağdaş özgürlük, demokrasi ve eşitlik konuları olmaktan ziyade, "Var mıyız, yok muyuz?" ikilemi etrafında dönmekteydi.

Kapitalist modernitenin hegemonik güçleri, bölge ulus-devletçilerini bölge halkları ve ulusları üzerindeki soykırıma kadar varan uygulamaların sorumluları olarak yansıtmaya özel önem verirler. Gerçekte olan ise farklıdır. Ulus-devletçi elitleri bizzat oluşturan, onların hem ideolojik hem de askeri ve ekonomik donanımlarını sağlayan, hegemonik sermaye ve ideolojik tekellerin bizzat kendileridir. Örneğin Anadolu ve Mezopotamya'daki soykırım uygulamalarından sorumlu tutulan laikçi Beyaz Türk faşistleri, hem ideolojik olarak hem de maddi donanım kapsamında baştan sona hegemonik güçlerin (İngiliz, Fransız, Alman, ABD) desteğiyle inşa edilmişlerdir. Bunların desteği olmadan varlık bulmaları olası değildir. Zaten kültür olarak ne İslamiyet ne de Hıristiyanlık veya Musevilik soykırım pratiğini üretecek kapasiteyi taşır. Bu kapasiteyi kapitalist modernite unsurları taşımakta, ihtiva etmektedir. Fakat görünüşte soykırımlardan genel kategori olarak Araplar, Türkler, Yahudiler, Kürtler sorumlu tutulur. Günümüzde İslamcılık adı altında türetilen milliyetçi ideolojilerle benzer uygulamalar sürdürülmeye çalışılmaktadır. Hâlbuki bu ideolojik ve örgütsel çıkışların da temelinde İngiltere'nin geleneksel, ABD'nin güncel olarak payları belirleyicidir. Hegemonik güçlerin desteği olmadan, İslamcı güç denen odaklar nefes bile alamazlar. Kürt gerçekliği üzerinde günümüzde sürdürülen yenilenmiş soykırım uygulamalarından sorumlu tutulması gereken Yeşil Türk faşizmi de baştan sona Londra, Washington ve Berlin merkezlidir. Bu merkezlerin desteği olmadan, Yeşil Türk faşizmi adım bile atamaz. Burada da sorumluluk geleneksel İslam dini üzerine yıkılır. Hâlbuki Beyaz Türk Faşizminin sosyolojik Türklükle çok az alakası olduğu gibi, Yeşil Türk Faşizminin de geleneksel ve sosyolojik İslam'la çok az ilgisi vardır. Varlık ve biçimleri kesinlikle kapitalist modernite ve onun hegemonik güçleri ile bağlantılı olarak oluşturulmuştur. Sürdürülmeleri de yakın destekleriyle mümkün olmaktadır. Örneğin tüm Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'deki İslamî tandanslı iktidar oluşumları ve sürdürülmeleri de laikçi modellerden daha fazla hegemonik güç merkezlerinde inşa edilmekte ve desteklenmektedir.

Kürt gerçekliği, diğer belli başlı İslamî gelenekli toplumsal varlıklardan farklı olarak, kendini ulusal toplum haline dönüştürmekte başarılı olamamış, onların ulus-devlet imkânlarını kullanamamıştır. Tersine, hâkim ulus-devletler tarafından ulusal toplum haline gelmemesi için sistemli ve sü-

rekli olarak soykırımlara kadar varan baskı ve talan rejimlerine tabi tutulmuştur. Bu soykırım ve talan rejimleri hegemonik güçlerin desteği olmadan sürdürülemez. Ulusal toplum haline gelememe, doğal olarak neolitik dönemden kalma kabile ve aşiret kültürü ile ilk ve ortaçağlardan kalma dinsel mezhep ve tarikat kültürlerinin çıkarıcı, köreltici, hiyerarşik etkisi altında iç dinamiklerden yoksun kalmaya götürmüştür. Adeta toplumsal kadavra halinde tutulmaktadır. Üzerinde hegemonik güçlerin ve mahkûmu olduğu ulus-devletlerin sınırsız imha ve talan uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Varlık-yokluk tartışmasının altında bu gerçeklik yatmaktadır. Son tahlilde bu gerçeklik tamamıyla kapitalist modernite unsurları ve işbirlikçi acente-ajan kurumları ile inşa edilmekte, mümkün kılınmaktadır.

Şüphesiz her toplumsal olguda evrensel olarak geçerli olduğu gibi, Kürt gerçekliğinde de varoluşsal olarak direniş kutupları doğuşundan günümüze kadar hep var olagelmıştır. İlk kabile ve aşiret oluşumlarında bile belirleyici olan, karşıt toplulukların ve doğal koşulların tehditlerine karşı korunma refleksidir; ilkel korunma düşüncesi ve örgütlenmesidir. Darwinist yorumlar bu konuda gerçeği yansıtmamakta ve çarpıtmaktadır. Kabile ve aşiret oluşumlarının belirleyici yönü kan ve akrabalık bağı değil, tehditlere karşı korunma, daha verimli beslenme ve üretilir. Kürt gerçekliğinde kabile ve aşiret kültüründeki direnişçi, üretici ve üreyici yapı bu varsayımı kesinlikle doğrulamaktadır. Aynı husus daha sonra oluşan mezhep ve tarikat kültürlerinin saf haliyle toplumun direniş, üretim ve sağlıklı üreme tarzı ile bağlantısı için de geçerlidir. Mezhepleşme ve tarikatlaşmaların iç ve dış iktidar odaklarına, kentlin bozucu nüfuzuna ve sınıflaşmaya karşı toplumu savunma, varlığını sürdürme ve özgür tutma rolleri önemlidir. Böyle olduğu içindir ki, ya imha edilmek istenmişler ya da içlerine işbirlikçi unsurlar yerleştirilerek, direnişçi ve var kılıcı-özgürleştirici rollerinden uzaklaştırılmaya çalışılmışlardır.

Kapitalist moderniteye karşı geliştirilen modern demokratik özgürlük ve eşitlik hareketleri tarihsel geleneği sürdürmeye çalışmışlardır. Kürt gerçekliğinin özgül koşulları, kapitalist modernite unsurları eliyle modern bir ulusal toplumun oluşturulmasına fırsat tanımamıştır. Küçük burjuva ve feodal unsurların bu yönlü cılız çabaları sonuçsuz kalmıştır. En son başvuru yapay Kürt ulus-devletçisi, eğer kapsamlı demokratik ulusal toplum oluşumlarıyla kuşatılmazsa, soykırımla tasfiyeyi, büyük felaketleri davet

etmekten öteye ciddi bir sonuç doğuramaz. PKK'de ifadesini bulan demokratik sosyalist toplum inşacılığı, Kürt gerçekliğini farklı bir modernite anlayışıyla buluşturmakta, demokratik modernite teorisi ve pratiğiyle varlığını koruyup bütünleştirebileceğini ve özgür kılabileceğini söylemlerle tirmekte ve eylemlendirmektedir.

Demokratik modernite alternatifi sadece geleceğe ilişkin bir ütopya veya geçmişte kalan toplumsal bir mitoloji değildir; toplumsal gerçeğin doğası ile paralel gelişen bir seçenektir. Demokratik modernite dönemlere göre biçim değiştirmekle birlikte hep var olan, uygarlık tarihi boyunca kendisi de karşıt bir tarihe sahip olan bir gerçekliktir. Zorba ve sömürge güçlerin dışında kalan evrensel tarihin tüm insanlığını temsil etmektedir; daha doğrusu sistemini ifade etmektedir. Proto Kürt gerçekliği orijin olarak uygarlığın beşikliği rolünü oynamışsa da, evlat gadrine uğrayan ana gibi, uygarlık güçlerinden en çok darbe yiyen ve bu güçlerin imhasını yaşayan kültürü de ifade etmektedir. Dolayısıyla varlığını ancak geleneksel sınıf uygarlığı dışında bir uygarlıkla, demokratik toplumcu uygarlıkla gerçekleştirebilir. Eğer anlamlı bir Kürt tarihi yazılacaksa ancak bu çerçevede yazılabilir. Bunun günümüzdeki ifadesi demokratik modernitedir. Kürtler geriye kalan varlık parçalarını (ontolojik parçalar) ancak demokratik uygarlık tarihinin ışığı altında daha açık görebilir; bunlardan yola çıkarak demokratik modernitenin demokratik ulus, ekolojik endüstri ve sosyal pazar ekonomisi ile kendini yeniden inşa ederek var kılabilir.

Tarihte Toros-Zagros coğrafyası Afrika (İnsan türünün türediği kıta) ile Avrasya (uygar toplumun gerçekleştiği coğrafya parçası) arasında insan toplumunda Homo Sapiens, neolitik tarım ve kent uygarlık devrimlerine beşiklik etmekle kalmamış, bunları yakın tarihe, Batı Avrupa endüstri devrimine kadar büyüterek taşımıştır. Şimdi ise kökü kapitalist modernitede yatan en derin insanlık krizinde varlığı imha ile karşı karşıya olan, ziyaretlik mezarlık konumundadır. Tarih bir kez daha aynı coğrafyada insanlık adına Kürtleri toplumsal varlıkları korumak ve özgür insan kılmak için devrime zorlamakta, demokratik modernitenin inşasına çağırılmaktadır.

Üçüncü Bölüm: KAPİTALİZM ÇAĞINDA KÜRT SORUNU ve KÜRT HAREKETİ

Evrensel olarak sorun kavramını, olmakta veya olmamakta zorluk çekmek, acılı süreç yaşamak biçiminde tanımlamak mümkündür. Tüm varoluş süreçlerinde yaşanan bir kategoridir. Toplum söz konusu olduğunda, sorun geniş ve dar anlamda tanımlanabilir. Geniş anlamda toplumsal sorun, toplumsal doğanın birinci doğa-çevre karşısında içine düştüğü zorlukları ifade eder. Örneğin aşırı kuraklık, sıcaklık veya soğukluk karşısında çevrenin yaşamı biyolojik olarak sürdürmede yetmez duruma düşmesi ciddi toplumsal sorunlara yol açar. Yine benzer statüde yaşayan topluluklarda güçlü olanın güçsüz olan karşısında başvurduğu zorlayıcı eylemler de bu kapsamda değerlendirilebilir. Dar anlamda toplumsal sorun, hiyerarşik toplumun, kent, sınıf, iktidar-devlet olgularının ortaya çıkmasıyla bağlantılı olarak yaşanan baskı ve sömürüye dayalı gelişmeler, uygulamalar biçiminde tanımlanabilir. Sosyolojik bakımdan esas toplumsal sorunlar baskı ve sömürü kaynaklı olanlardır. Diğer sorunlar farklı kapsamlarda değerlendirilebilir.

Hiyerarşiler ve devlet, başlangıçta uç veren toplumsal sorunları çözmek amacıyla oluşturulmalarına rağmen, süreç içinde en önemli toplumsal sorun kaynağı durumuna düştüler. Bir toplumda hiyerarşik ve devletsel kurumlar ne denli ağırlıktaysa, o toplumda o denli sorunların yaşandığına hükmedilebilir. İlk hiyerarşiler genellikle kadın üzerinde gelişen erkek egemenliği tarzında olduğundan, ilk toplumsal soruna kadın sorunu demek mümkündür. Ardından kadın köleliğinden esinlenerek geliştirilen toplumsal sınıflar, köle sınıfı ile birlikte cins ayrımı gözetmeyen toplumsal sorunlar aşamasına geçildi. Böylece toplumda hiyerarşi ve sınıflaşma iç içe geçerek, giderek tüm toplumsal alanlarda etkili olan sorunlu toplumlar dönemi başladı. Hemen her toplumsal alana cinsiyetçilik ve sınıfçılık damgasını vurdu. Toplumsal grupların, birimlerin içte yaşadıkları sorunlar dış topluluklar üzerine de taşırıldı. Toplumdan topluma baskı ve sömürü olgusu gelişti. Daha somut olarak klandan klana, aşiret ve kabileden aşiret ve kabileyeye, kavim ve ulustan kavim ve uluslara doğru uzanan sorunlar

oluştı. Kent, sınıf ve devletin gelişmesi ile birlikte oluşan uygarlıklar sorunları evrenselleştirdi, sistem haline getirdi. İlk ve ortaçağlardaki tüm uygarlık sistemleri esas olarak baskı ve sömürü olgusu temelinde tanımlanabilir. En son uygarlık sistemi olarak kapitalist modernite, baskı ve sömürüyü azamileştirmekle tanımlanabilir. Genelde tüm uygarlık aşamalarında, özelde kapitalist modernite aşamasında toplumsal sorunlar trajik krizlere ve uzun süreli kaotik ortamlara yol açtı. Günümüzde, özellikle 1970'lerden itibaren kapitalist moderniteye damgasını vuran finans kapital süreci, toplumsal krizlerin en derinlikli ve sürekli yaşandığı çağ olarak değerlendirilebilir.

Kürdistan'ın merkezinde yer aldığı Ortadoğu coğrafyasındaki toplumlar 19. yüzyıldan itibaren kapitalist moderniteden kaynaklanan derin bir krizin içinde yaşamaktadır. Beş bin yılı aşan merkezî uygarlık sistemi içinde hegemonik konumlarını Batı Avrupa uygarlık merkezine kaptıran Ortadoğu devletleri, 20. yüzyılın başlarında sömürge toplum konumuna düşmüşlerdi. Yaşanan sadece toplumsal sorunlar olmayıp, tüm iktidarsal, ekonomik ve ideolojik alanları kapsayan bütünsel nitelikte sistem kriziydi. Günümüzde bu kriz bütün şiddetiyle devam etmektedir. Yaşanan krizin önemli bir özelliği de uzun süreli olup kaotik bir hal almasıdır. Kaotik ortam tüm coğrafyayı ve yakın komşularını etkisi altına alarak, Orta Asya'dan Kafkaslar ve Balkanlara, Himalayalardan Kuzey ve Orta Afrika'ya kadar uzanan alanlarda yaşayan tüm toplumları etkilemektedir. Toros-Zagros dağ sisteminde insanlık tarihindeki en uzun süreli inşa rolünü oynayan Kürdistan coğrafyası, ilk defa günümüze doğru kapitalist moderniteden kaynaklı bu kaotik ortamı en derinliğine yaşama paradoksuna düşmüştür. Paradoks, tarihsel büyük devrimlerin ardından insanlığın giderek gürleşen uygarlık nehrinin kapitalist modernite döneminde kurumaya yüz tutmasını ifade etmektedir. En eski otantik bir halk olarak Kürtler bu kaotik ortamın en çileli kurbanları durumuna düşmüşlerdir. Homo Sapiens devriminden neolitik, kalkolitik, tunç, kent ve demir devrimlerine kadar insanlığı bugüne taşıyan hemen hemen tüm tarihsel alt üst oluşlara beşiklik etmiş bu coğrafyanın neredeyse tarihten silinecek bir halkı durumuna gelmek şüphesiz büyük bir trajediyi ifade eder. Yaşanan basit bir toplumsal sorunlar yumağı değildir. Her insan toplumunda benzer çağdaş sorunlar yaşanmaktadır. Kürtlerin kökleri tarihin derinliklerinde de olsa,

yaşadıkları sorunlar, halk olarak kapitalist modernitenin en zalim ve sömürgeci unsurlarının çok sayıda ve çok yönlü pençeleri ve mideleri arasında can çekişmeye terk edilmiş olmalarından kaynaklanmaktadır.

Yaşanan sorunlar, krizler ve toplumun içine düşürüldüğü kaotik ortam sadece kapitalizmin azami kâr kanunundan kaynaklanmamakta; ulus-devletin kültürel soykırımlarıyla birlikte endüstriyalizmin yol açtığı bütünsellikli toplum olmaktan çıkmayı, tüm alt ve üst yapı kurumlarıyla yoksullukları, yoklukları, işsizlikleri, eğitimsizlikleri, sağlıksızlıkları ve zihniyet kayıplarını da içermektedir. Yaşanan durum sorundan öteye en büyük toplumsal felaket boyutundadır. Kendiliğinden toplum olmaktan çıkmanın ötesinde, dağıtılmış ve sinir merkezlerini yitirmiş duyarsız parçalara dönüştürülme söz konusudur. Kürt sorunu demek, herhangi bir tarihsel veya güncel toplumsal sorun demek değildir; tüm çözümlemelerde açıklamaya çalıştığımız gibi, Kürt gerçekliğinin özgün konumundan kaynaklanan, uzun bir tarihsel sürece yayılmış ve tüm toplumsal alanları kapsayan kültürel soykırımlara kadar varan felaketleri peş peşe, iç içe yaşamak demektir.

A- KÜRT SORUNUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ ve ŞİMDİKİ HALİ

Bugünkü Kürt sorununun kaynağında sadece Kürtlerin değil, belki de insanlığın ağırlıklı bir bölümünün yaşadığı Verimli Hilal'deki neolitik toplumun bağrında gelişen hiyerarşi, kent, sınıf ve devlet gerçekleşmesi yatmaktadır. Aşağı Mezopotamya'daki Sümer uygarlığı (M.Ö. 3000-2000), bir anlamda Yukarı Mezopotamya kaynaklı neolitik toplumun yol açtığı toplumsal sorunlara çare olarak üretildi. Sorunlar fazla nüfus, yetmeyen topraklar ve artan kavgalardan kaynaklanıyordu. Aşağı Mezopotamya'da Sümer rahipleri gelişkin bilgeliklerine dayanarak ve beslendikleri neolitik kültürün tüm maddi ve manevi unsurlarını kullanarak tapınak merkezli kenti, sınıf ve devleti icat edip bu sorunlara tarihsel yanıtlar aradılar. Başlangıçta yanılmadıkları da ortaya çıkmıştı. Kent, sınıf ve devlet üçlüsüne dayanan yeniçağ, dönemin sorunlarına adeta mucizevî bir çözüm bulmuş gibiydi. Dönemin mitolojisi boşuna yeni, belki de insanlık tarihinde bütün gelişmelerin ilki anlamına gelen tanrısal bir düzeni ifade etmiyordu. Neolitik devrim mucizesi uygarlık mucizesine dönüştürülmüştü. İnşa edilen sistem yine belki de tarihin en uzun ve arızasız işleyen sistemiydi. Fakat

bağrındaki çelişkiler olgunlaştıkça, bu sefer de toplumsal sorunların ilk ebesi rolünü oynamaktan geri kalmadı. Tarihte toplumsal sorunun en saf haliyle Sümer toplumunda yaşandığı ilk yazılı belgelerde de yer almaktadır. Kendilerini tanrılarla tanrılar, tanrılarla kulları arasında yansıtan anlaşmazlıklar aslında toplumsal sorunları, iktidar sahiplerinin kendi aralarındaki ve kendileriyle köle olarak kullandıkları insanlar arasındaki çelişki ve çatışmaları yansıtmaktadır. Tarihte birçok ilke damgasını vuran Sümer toplumu, yol açtığı sorunlar açısından da eşsiz bir ilki temsil etmektedir.

Kürt orijinli toplulukların ilk ciddi toplumsal sorunlarını Sümer uygarlığına bağlamak mümkündür. Gilgames Destanı zaten bu sorunlar üzerine kurgulanmıştır. Gerek El Ubeyd hiyerarşik kültürü (M.Ö. 4500-3500) gerekse Uruk site kültürü (M.Ö. 3500-3000) kendini sürekli olarak doğuya ve kuzeye doğru genişletmek durumundaydı. İlk kentli, sınıflı ve devletli kültür oluşumları olarak yaşayabilmek için her iki yön üzerindeki neolitik toplumdaki beslenmek zorundaydılar. Zorunluluk çatışmayı beraberinde getirir. Gilgames ve Enkidu ikilisi arasındaki ilişki, tarihte ilk ve tipik olan emperyal-sömürge ilişkisindeki sorunsalı ifade eder, yansıtır. Kürt orijinli topluluklar, Humbaba şahsında emperyal sömürgeci ilişkiye karşı direnişini temsil ederler. Sorunun temelinde neolitik toplumdaki eşitlikçi ve özgür yaşamı kentli, sınıflı ve devletli yaşama karşı korumak yatar. Enkidu Uruk kentine tutsak olarak getirilmekte, evcilleştirilmekte ve kent toplumu içinde geldiği topluluklara karşı bir işbirlikçi, bir yol gösteren olarak kullanılmaktadır.

Hurri kabileler kent uygarlığının yükselişine karşı sürekli direnme halindedirler. Zagros dağ silsilesine dayalı bu direnmeler toplumsal sorunların ne kadar yaygınlık ve süreklilik kazandığını göstermektedir. Gutiler kendilerini tarihe yazdıran ilk Zagros kökenli kabilelerin Sümer yöneticilerine karşı başarı kazanmış konfederatif yapılanmasını ifade etmektedir. Daha sonraları uygarlık tarihi boyunca karşımıza çıkacak olan yenilenlerin yenilenlerin egemen kültürü içinde erimelerinin ilk örneklerini de bu süreçte yakinen gözlemlemekteyiz. Savaş sanatının ortaya çıkardığı hegemonlar egemen sistemi sürekli güçlendirmektedir. Sorunlar çözümlenmeye çalışılırken, paradoksal olarak daha da büyütülmektedir. İktidar daha fazla iktidara, devlet daha çok devlete yol açmakta; böylece sorunlar da katlanarak büyümektedir.

Sümerlerden iktidar geleneğini devralan Babil ve Asur hegemonları (M.Ö. 1950-M.Ö. 600), sistemi derinliğine ve genişliğine yayarken benzer bir durumu yaşamaktadır. Kent, sınıf ve iktidar-devlet kaynaklı bu sorunlar derinleşme ve genişlemeyle daha da büyürken, çözüm aynı kısır döngü içinde daha fazla genişleme ve derinleşmede aranmaktadır. Genişleme emperyalizme ve sömürgeciliğe, derinleşme daha fazla sınıfsallaşmaya ve sömürüye yol açmaktadır. Daha sonra günümüze kadar kendini büyütürken tekrarlayacak olan bu sistemin mekanizması hep aynı kalacaktır: Dışta emperyalist sömürgeci yapıyı geliştirmek, içte sınıfsal egemenlik kurmak. Yenilen de, yenilen de aynı sistemin kurbanı olmaktadır. Buna karşılık Kürt orijinlerin Toros-Zagros dağ silsilesine dayalı anti-uygarlık direniş döngüsü de kendini hep büyütürken tekrarlayacak olan kendi özgür mekanizmasını geliştirecektir. Direnişin özgürlük mekanizması bağlamında kabile ve aşiret bilinci daha da gelişecek, örgütlenmeleri genişleyecek, böylelikle daha çok kabile ve aşiret özgür kalmaya çalışacaktır. Her iki mekanizmada da varoluş diyalektiği işlemekte, her iki diyalektik işleyiş kendini sürekli büyütmektedir.

Kürt orijinlerin, Sümer kültürel yayılmacılığından kaynaklanan Babil ve Asur hegemonyasıyla şiddetlenen uygarlık sorunlarına verdikleri yanıt, kendisini Mazda-Mitra ve Zerdüşt geleneğinde yansıtır. Bu geleneklerin özünde Sümer kültürünü olduğu gibi benimseme değil dönüştürme, kendi yaratıcılıklarını sergileme esastır. Dönüşüm tarihseldir. Greko-Romen kültür geleneğini mümkün kılan da bu tarihsel dönüşümdür. İnsanlık tarihinde köleci toplumun dogmatizmini yıkmasa bile esnetme, kırma ve yer yer yeni seçenekler sunma üstünlüğüne sahiptir. İnsanı, ahlâkı, dolayısıyla iradeyi bir üst aşamaya sıçratır. İnsan özgürlüğünün ahlâk ve iradeyle bağı kurar. Daha öncesinin tanrıları ve tanrı-kralları nazarında bir hiç mesabesinde, basit kullar yığını durumunda olan insanlık, artık isyan eden, iradesini konuşuran, ahlâkını yeniden inşa eden özgür nitelikler kazanır. Zagros eteklerindeki kültür ve özellikle Zerdüşti cevap dönemin temel sorunlarını kavramak açısından kilit öneme sahiptir.

Uygarlık kaynaklı sorunlara verilen İslamî yanıt daha yakından çözümlenebilir. İslamiyet'i esas olarak dönemin iki, hatta üç hegemonik güç odağını temsil eden Bizans, Sani ve Habeş uygarlıklarının dört bir yandan Arabistan Yarımadasındaki kabile yaşamı üzerindeki etkileriyle gittik-

çe yoğunlaşan toplumsal sorunlara devrimsel bir yanıt olarak yorumlamak mümkündür. İlkçağ kültürünün son temsilcileri olan bu uygarlıkların, tüm ilkçağ boyunca oldukça yoğunlaşan sorunlara yanıt olmaktan çok, sorunları daha geniş alanlara yaymak ve derinleştirmekten öteye bir rolleri kalmamıştı. İbrahimî dinsel yanıt geleneği, esas olarak ilkçağ tanrı-kral kültüründen kaynaklanan sorunlara özgü bir çözüm tarzı olarak yorumlanabilir. İbrahim'den Musa'ya kadar olan aşama, Sümer kökenli Babil ve Asur Nemrutlarıyla (dönemin tanrı-kralları) Mısır Firavunları (tanrının kendisi olduğunu idea eden krallar) arasında sıkışan toplumdaki kaynaklanan sorunlara peygamberce arayışlar ve yanıtlar dönemi olarak yorumlanabilir. Tüm özgünlüğüne rağmen, Musevi yanıt, İbrani kabilesinin sorunlarına karşılık olarak küçük bir İsrail Krallığı olmaktan öteye gidememiştir. Kendisini özellikle Davut ve Süleyman Peygamber figürleriyle yansıtan krallık, Babil ve Mısır kültürlerinin kaba bir sentezidir; üst tabakanın krallık öyküsünü ifade eder.

İsevi gelenek, eski geleneğin Roma İmparatorluğu döneminde devasa boyutlara taşınan köleci toplum sorunlarına yoksullar, köleler ve işsiz aylak kesimler açısından gelişen bir yanıttır. Hıristiyanlığın Musevilikle olan çekişmesi ilk başlarda sınıfsaldır. Hem İbrani kabileleri içinde hem de diğer komşu kabile kültürlerinde Roma'nın açtığı yarılma kendini yeni bir dinsel kopuş biçiminde yansıtmıştır. İsevi geleneğin ilkçağ toplumsal sorunlarının en çok yoğunlaştığı ve başkaldırı geleneğinin köklü olduğu alanda oluşması, Zerdüşti gelenek kadar olmasa da, yine de insanlık tarihinde çağ atlatma potansiyelinde olmuştur. Hıristiyanlık tüm kabile kültürlerinde yaşanan sorunlara kendisini bir cevap olarak sunmuştur. İlk defa kapsamlıca ve bir daha silinmemecesine kabile toplumlarını aşan dinsel cemaat toplulukları oluşmuştur. Her kabile ve etnisiteden insanlar yeni dinin kutsanmış üyeleri sayılmaktadır. Toplumsallık açısından bu önemli bir aşamadır. Halk toplumlarının kendilerini tarih sahnesinde daha güvür ve açık seçik biçimde yansıtmaları söz konusudur. Ermeniler, Süryaniler, Grekler ve Latinler kendilerini daha çok Hıristiyanlıkla sahnelemiştir.

Muhammedilik, aynı geleneğin sorunlarını çözemediği ve içi çoktan boşalmış ilkçağ despotizminin temsilcileri tarafından dört bir yandan sürekli sıkıştırılan Arap kabilelerinin tarihsel yanıtıdır. Hz. Muhammed'in bir

yandan Habeş, Sasani ve Bizans İmparatorlarına karşı çıkışı seslendirirken, diğer yandan hak dinleri olarak kabul ettiği Museviliğin ve Hıristiyanlığın miadını doldurmuş olduklarını ilan etmesi bu gerçeği yansıtmaktadır. Arap kabile topluluklarının hem içte hem de dışta had safhaya ulaşmış sorunlarına ne Yahudilik ne de Hıristiyanlık bir yanıt oluşturabilmiştir. Bu dönemin Yahudiliği ve Hıristiyanlığı devrimci özünü çoktan yitirmiş, tutucu kabile ve kavim milliyetçiliğine dönüşmüştür. Geleneksel tanrı-kral despotizminin son temsilcileri olan Habeş, Bizans ve Sasani Krallıklarının gerek kendi içlerinde gerekse aralarında yaşadıkları sorunlar ve çatışmalar hem kendilerini zayıf düşürüyor hem de gereksiz kılıyordu. Dolayısıyla Hz. Muhammed'in çöl kabilelerinin diri özgürlük tutkularıyla fetih arzusu taşıyan üst tabakanın cennet diyarları ele geçirme tutkularını yeni bir dinsel gelenekle karşılaması anlaşılırdır.

İslam geleneği hem çıkış dönemindeki Arap kabile gerçeğini hem de uygarlık gerçeğini hesaplayarak kendisini inşa etme özelliklerine sahiptir. İdeolojik ve politik olarak iki kültürel seçeneği, yani yoksul kabile kültür seçeneğiyle üst tabakaların kent, sınıf ve devlet seçeneğini sentezleme ustalığını göstermiştir. Dönemin geçiş yolları üzerindeki Mekke kenti iki kültürün en çok karşılaştığı ve sentezleştiği bir yer olma üstünlüğünü ve avantajını yaşamaktadır. Hz. Muhammed'in tarihsel önemi bu sentezi başarıyla yapması ve buna damgasını vurmasıdır. İslam Devriminin sosyal açıdan en önemli sonucu, katı kabileci toplumdan farklı bir ümmet toplumu geçiş sağlamasıdır. Arabistan gibi izole olmuş bir alanda binlerce yıllık kabile gelenekli toplumdan ümmet toplumuna geçiş yapmak büyük bir sosyal devrimdir. Yeni sosyalite daha başından itibaren kendi içinde bir ikilemi barındırıyordu. Kabile aristokrasisinden devralınan üst tabakanın devletli bir sınıfa dönüşme eğilimiyle, yoksul tabakanın eşitlikçi ve demokratik eğilimi sürekli çatışma halinde yaşadı. Toplumsal sorun daha da genelleşmiş olarak yeniden biçimleniyordu. Daha Hz. Muhammed hayattayken başlayan bu yeni sorunsallık ve çatışmalar etkisini günümüze kadar sürdürecektir.

Ortaçağın bu en büyük sosyal devrimi, Kürt orijinli topluluklarda da hemen etkisini göstermiştir. Gerek Arap aristokrasisinin fetihçi eğilimi gerekse Kürt üst tabakasının iktidar-devlet arayışları, ilişkili ve çatışmalı geçen uzun bir süre kapsamında Kürtlerde de ümmet toplumunu geliştir-

di. Genelde yaşandığı gibi, yeni ümmet toplumu da sorunluymdu. Kentli, sınıflı ve devletçi eğilimle eşitlikçi demokratik eğilim kendini mezhep ve tarikat farklılaşması biçiminde yansıttı. İslamîk iktidar hegemonyasını temsil edenler ümmet toplumuna damgalarını vurdukça, alttan tasavvufi tarikatlar, eski geleneklerini varlık gerekçesi olarak kullanan Alevi ve Zerdeştî Kürtler kendilerine özgü direnişçi cemaatlerini geliştirmekte ısrarlı davrandılar. Kürt toplumu diyebileceğim bir olgu oluşmakla birlikte, oldukça parçalı, birbirine yabancılaşmış sınıf ve katmanlara bölünmüş olarak varlığını sürdürdü. Toplumsal sorunlar kendisini daha çok farklı tarikatlar biçiminde yansıtıyordu. Kent ile kır arasındaki çelişkiler sınıfsal bölünmelerle iç içe geliyordu. Ortaçağda her şey ilkçağdakinden daha çok bölünmüş ve sorunsallaşmıştı. Kabile ve aşiretlerin yerleşiklik-göçebelik sorunlarına ek olarak, kent-köy çelişmesine dayalı ve kentteki sınıfsal bölünmeden kaynaklı sorunlar eklenmişti. Kabilelerin üst tabakaları devlet biçiminde yoğunlaşırken, daha da küçülmüş yoksul kabile parçaları yeni yoksul kabilelere dönüşüyordu. Köye dayalı yaşam kültürü kente dayalı yaşam kültürü karşısında geriliyordu. Kent toplumunda sosyal çelişki ve çatışkılar artıyordu. Sonuçta tüm bu çelişkilerin çözümü daha da güçlendirilmiş devlet aygıtında aranıyordu. Devlet ise, daha fazla parazit hanedanlar ve artan sorunlar anlamına geliyordu. Ortaçağ toplumu bu tür toplumsal sorunlar döngüsüne mahkûm olmuştu.

Ortaçağda Kürt toplumu Arap, Fars ve Türk iktidar elitlerinden farklı olarak kendi güçlü iktidar elidini oluşturamamıştı. Temel sorunlarına ne birleşik, merkezileşmiş krallıkla çözüm bulabiliyor, ne de eskinin geleneksel, durgun ve içe kapalı kabile toplumu halinde yaşayabiliyordu. Bu çelişkiden doğan sorunlara daha çok mezhepçi ve tarikatçı cemaat toplumlarıyla yanıt bulunmaya çalışılıyordu. Zerdüştilik giderek parçalanıp zayıflıyordu. Alevilik ancak dağlık alanda fethi zor bölgelerde varlığını koruyordu. Kent ve ova halkı üzerinde hâkim olan iktidar İslamcılığı oldukça istismarcıydı. Sultanların temsilcileriyle yerel beylikler toplumu altından çıkılması zor sorunlara boğmuşlardı. Bu durumda sorunların çözümü değil, ancak sorunlardan kaçma söz konusu olabilirdi. Dolayısıyla çözüm diye sığınılan ümmetçilik ve tarikatçılık hızla kendi gerçeğinden kaçış ve yabancılaşma araçlarına dönüşüyordu. Ortaçağ diyalektiği kabaca böylesi bir işleyişle kendini yansıtıyordu diyebiliriz.

Kürt toplumunda asıl sorunlar kapitalist modernite bağlamında kökleşti, boyutlandı. Sistem olarak modernitenin kendisi toplumu bütün alanları ve yönleriyle kafeslemeye çalışır. Kafeslemek, toplumu tümüyle sorunsallaştırmaktır. Azami kâr kanununu işletebilmek için toplumun üstünde kapsamlı bir baskı ve sömürü sistemi kurmak kaçınılmazdır. Ancak bu baskı ve sömürü sistemi derinlik ve genişlik açısından ilk ve ortaçağlardan farklıdır. İlkçağlarda bir krallık hanedanlığını beslemek için gerekli artık-değerle kapitalist çağda sanayi tekellerinin binlercesi için gerekli artık-değer arasında sadece fark değil, kocaman bir uçurum vardır. Kapitalizmin tarih boyunca egemen bir sistem haline gelmemesi için ideolojik, siyasi ve ekonomik açıdan alınan tüm tedbirler, bu tür bir sömürü tarzının karşılanamayacağından duyulan ürküntüdüdü. Toplum o dönemde egemen bir sistem olarak kapitalizmi karşılayamazdı. Kapitalizm karşısında toplumun ayakta kalması mümkün değildir. Bundaki temel etken, kapitalist sömürü tarzının toplumsal doğada ve çevrede sürdürülebilir bir karşılığının olmayışıdır. Kapitalizmin egemen bir sistem olarak kendini gerçekleştirmek için elindeki en büyük silah, devlet iktidarını ulus-devlet iktidarına dönüştürmesidir. Ulus-devletin kendisi, iktidarın toplumun kılcal damarlarına kadar yayılmasıyla mümkündür. Kılcal damarlarına kadar iktidarın yayıldığı bir toplum ise sadece iliklerine kadar sorunlara boğulmakla kalmaz, paramparça edilerek dağılmaya mahkûm hale getirilir. Ulus-devlette toplum tümüyle kafeslenmiştir. Ülke sınırı, ulusal ordu, merkezî sivil bürokrasi, merkezî ve mahalli idare, ulusal pazar, tekelci ekonomik hâkimiyet, ulusal para, pasaport, vatandaş kimliği, milli ibadethane, ilkokul, tek dil, bayrak işaretleri, bütün bunların hepsi bütünleşik olarak toplum üzerinde kapitalizmin azami kâr kuralını işletmek gibi asli bir sonucu doğururlar. Modernite sosyologlarınca geleneksel toplumun aşılması ve modern homojen toplumun oluşumu diye tanımlanıp ilerlemenin temel göstergesi olarak sunulan bu süreç, özünde derinliğine demirden kafese alınıp kilitlenmiş toplumu ifade eder. Kafesteki toplum ancak kapitalizmin kurallarına göre tamamen evcilleştirildiğinde serbest bırakılır. Liberalizm denilen bu serbestlik, çağdaş kölelikten başka bir anlam ifade etmez. Kapitalizm çağının toplumunda özgürlükte ısrarın karşılığı faşizmdir. Faşizm ise en kanlı, azami sömürülü sistemin adıdır. Burada toplumun varlığından değil, yokluğundan bahsetmek daha gerçekçidir.

Çağımız sosyolojisi bilinçli olarak kapitalist köleliği çözümlenmemekte, liberal ideoloji gereği sınıfsal kölelik gerçekliğini meşrulaştırmayı esas görev bellemektedir. Dolayısıyla bilimsel değil, gerici mitik özelliklere sahiptir. Kapitalizmin en gerici, baskıcı dönemi olan finans kapital çağındaki 'para' hükümlanlığı hiçbir tarihsel tanrının erişemeyeceği gücü, belki de hükümlanların en güçlü tanrısını ifade etmektedir. Bu tanrı olmaksızın ne kapitalizm, ne ulus-devlet, ne de endüstriyalizm mümkündür. Para tanrısı karşısında toplumu ayakta tutmak büyük insani anlam ve kolektif toplumsal yaşam gücü ister. Böylesi bir toplumdan pek eser kalmamıştır. Bu ideayla ortaya çıkan sosyalist toplum deneyimleri sınırlı başarı gücü göstermişler, çoğunlukla da yenilmekten kurtulamamışlardır.

Fakat kapitalist modernite karşısında ne denli mahkûm yaşansa da, yine toplumsallıkta ısrar etmekten ve toplumu savunmaktan başka çare yoktur. Sorunlar ne denli kanserleşmiş, kriz ve kaotik boyutlara tırmanmış olursa olsun, toplumsal varlığı savunmak ve özgür kılınmasına çalışmak, insanca yaşamın vazgeçilmez koşuludur. Alternatif yaşam ya azami kârın geçerli kıldığı tüm insani değerlerden soyutlanmış ucube yaşam ya da mezarda çürümeye terk edilmiş yaşamdır.

Kapitalist modernitenin toplumsal gerçekliğe dayattığı köleleştirici sistemi en çıplak haliyle Kürt toplumsal gerçekliğinin içine düşürüldüğü halde gözlemleyebiliriz. Kürt toplumsal gerçekliği, toplumsal sorunlu olmanın çok ötesinde, uzun süreye ve tüm dokularına yayılmış bir soykırımla tüketilmektedir. Sorunlu herhangi bir toplum değildir, yaşananlar sorunlu olmayı da aşan bir durumu ifade etmektedir. İçine düşürüldüğü ibret verici ve dehşet yüklü durumun ifade ettiklerini kavramak açısından sadece diline bakmak yeterlidir. Tarihin en otantik dili zincire vurulmuştur. Anaokuluna bile büyük alanlar itibariyle sahip değildir. Daha da vahimi Kürt dilini sahiplenmek, o uğurda çabalamak hâkim sistem içinde işsiz ve aç kalmayı göze almakla mümkündür. Kürtlüğün kendisi beş para etmez bir nesneye dönüştürülmüştür. Dahası, bu nesneye kim daha çok tekme vursa, sistem ona sahip çıkmakta ve onun yaşam şansı olduğuna hükmetmektedir. Kendi öz toplumsal gerçekliğini ne denli inkâr eder ve hor görürsen, hâkim ulus sistemi içinde o denli ikbal kazanma, iş bulma ve yükselme şansına sahip olman imkân dahiline girer. Bu durum sistemiktir ve Kürt toplumsal değerlerinin tüm yüzeyleri için geçerlidir. Nerede sivrilmiş

bir Kürt varsa, parası çok ve işinden eminse, o Kürt mutlaka kendi toplumuna karşı ya bir hile içindedir ya da bilinçli bir inkâr, bir yabancılaşma çabasıdır. Her ne kadar son dönemde bazı Kürt figürler ulusal etiketli olarak lanse ediliyorsa da, tüm bunların kapitalist hegemonyanın küresel çıkarlarıyla yakından bağlantılı olduğunu çok iyi bilmek gerekir.

Arap, Türk ve Fars fatihleri başta olmak üzere egemen güçlerin tüm kavimsel fetihçiliğine, sömürgeciliğine ve asimilasyonculuğuna rağmen, ortaçağda Kürt orijinlerin toplumsallaşması gelişme halindeydi. Hem kabilesel hem de cemaatsel toplum kendisini kavim toplumu doğrultusunda geliştireyordu. Ortaya çıkan sorunlar tüm toplumlar için geçerli olan hiyerarşik iktidar ve devlet kaynaklı sorunlardı. Denilebilir ki, Kürt toplumu ortaçağı kat ederken, çağın birçok toplumunun ilerisindeydi. Yaşadığı sorunlara da benzer ölçülerde yanıtlar geliştirebiliyor, hatta sorunların çözümünde birçok topluma öncülük de edebiliyordu. Fatihlerin tüm saldırganlıklarına, tecavüz, istila, işgal ve sömürgeciliklerine rağmen, toplumun öz savunması ve kendini özgür yaşatma mücadelesi aralıksız sürdü-rülüyordu. Böylelikle ciddi bir varlık sorunu ve benzerlerinden epeyce farklılaşmış bir kölelik söz konusu değildi.

Kapitalizm çağında bu durum köklü olarak değişmiştir. Kendini azami kâr kuralına göre örgütleyemediği, ulus-devlet olarak kurumsallaştıramadığı ve endüstriyalizmi seferber edemediği için, Kürt halkı kendini tüm bu unsurları gerçekleştirmiş olan hâkim ulus-devletlerin ve onların tepesindeki kapitalist tekeller ve sistem hegemonlarının çok yönlü saldırı, işgal, sömürgeleştirme, asimilasyon ve soykırım hareketleriyle karşı karşıya buldu. Bu durum ne kapitalist sistemin hegemonik tırmanışa geçtiği 16. yüzyılda yaşanan Amerika kıtasının fethedilmesiyle, ne 19. yüzyıldaki Afrika işgaliyle, ne de 18. yüzyılda Asya'nın sömürgeleştirilmesiyle kıyaslanabilir. Kürtlerin toplumsal yaşamına damgasını vuran hâkim gerçeklik daha farklıydı. Kürtlere hükmeden rejim öncelikle kendini Kürt diye bir varlığı tanımamak, varsa da onu yok etmek ya da içinde eritmek amacıyla örgütlemiş, iç ve dış dayanakları özenle oluşturulup kurumlaştırılmış, sürekli komplocu taktikler ve stratejilerle yönetilen imhacı, yok edici bir rejimdir. 19. yüzyıldan itibaren gittikçe ağırlaşan sorunsallıklar yumağı ve ardı sıra gelişen katliamlar, yeniden fetihler ve ulus-devletin katı kısıncı altında

kapitalist talana açılma söz konusudur. Böylesi bir sistemin soykırımla sonuçlanmaması mümkün değildi. Yaşananlar da zaten o yönlüydü.

Kapitalist modernitede genelde olduğu gibi Kürt sorunu da kendini 'ulusal' boyutta ortaya koymaya çalıştı. Kürt sorunu deyince akla hemen ulusal sorun olarak gelmesi, kapsamlı bir araştırmadan ziyade konjonktür gereği söylemleştirilmiştir. Gerçek mahiyeti tarihsel-toplumsal bütünlük içinde serimlenmekten uzak bir değerlendirmeydi. Adeta dostlar alışverişte görsün kabilinden bir yaklaşıma dayanıyordu. Gerçekçi tanımlamalardan ve teorik çerçeveden uzak yaklaşımlar söz konusuydu. Fakat gerçek olan şuydu ki, sorunlu olan sadece Kürt gerçekliği olmayıp, Kürtlükle ilgili olan her şey ve herkes sorunlu gibiydi. Kendini sorunlu hissetmeyen, düşünmeyen kimse yoktu. Esasında sorun olan, yaşanan gerçekliğin mahiyetine ilişkindi; Kürt toplumsal doğasının ne'liğine ve nasıl'lığına dair farklı yaklaşımlardı. Tabii ki her şey ve herkes sorunlu sayılınca, sorunun özü de gözden kayboluyor, araştırma ve incelemelerin değeri kalmıyordu.

Şahsen kendi sorumluluğumda bu kısırdöngüyü kırmayı hep temel mesele saydım. Fazlasıyla demagojisi yapılan, ama görünenden daha ağırını yaşayan Kürt olgusuna netlik kazandırmak ve özgün yönlerini açıklamak sorunun özünü teşkil ediyordu. Başlangıçta ulusal sorunun evrenselliğinden kalkarak geliştirmeye çalıştığım yaklaşımlar, kısa süre içinde yine benzer bir evrensellik olan 'Sömürge Kürdistan' yaklaşımıyla sonuçlanmıştı. Dolayısıyla sömürge Kürdistan sorunu için düşünülecek kurtuluş reçetesi, dönemin gözde teorisi olan 'ulusal kurtuluş' teorisi ve yine gözde pratiği olan 'ulusal kurtuluş savaşı'ydı. Şüphesiz bu kavram, teori ve uygulamalarla gerçekliğin bağrındaki sorunların çoğu yakalanmıştı. Ama her genellemede olduğu gibi, bu genellemenin de eksik ve yanlış yönleri giderek açığa çıkacaktı. Özellikle sorunun muhatapları arasındaki diyalog ihtimali, gerçekliğe daha somut yaklaşıma zorluyordu. Dünya genelinde modernitenin aşınmaya başladığı 1990'lı yıllardan itibaren gelişen postmodernite etkileri de bu zorlayıcılıkta rol oynuyordu. Reel sosyalizmin çözülüşü aslında liberal ideolojik hegemonyanın çözülüşü gibi bir anlamı da beraberinde taşıyordu. Yenilen, çözülen sosyalizm değil, onun saptırılmış liberal sol mezhep saplantılarıydı. Gerçeğe daha somut yaklaşım, bu liberal sol çözülüşle yakından bağlantılıydı. Sonuçta Marksist gerçeklik algısının bağrındaki dogmatik-pozitivist yönler kendini ele verdikçe, top-

lumsal gerçekliğin daha tarihsel, felsefi, sanatsal ve bilimsel perspektifle ele alınışı imkân dahiline giriyordu. Özellikle kapitalizmi daha bütünlüklü, modernite bağlamında üç temel sacayağına dayalı olarak azami kâr eğilimi, ulus-devlet ve endüstriyalizm temelinde incelemek, araştırmak ve yorumlamak sosyal bilimde çığır açıcı bir nitelik taşıyordu. Bu temelde yaşanan şey sosyal bilimde devrimdi. Kendini en çok sosyal bilim, bilimsel sosyalizm olarak serimlemek isteyen Marksizm'in ve onun pratikleşmesi olan reel sosyalizmin bile aslında dogmatik, pozitivist metafizik zihniyetten kendini ayırtıramadığı ortaya çıkıyordu.

Kürt gerçekliğine ve bağrındaki sorunlu yapılara bu yeni sosyal bilim perspektifi ile (paradigmasıyla) bakılınca, her şey daha somut ve bütünlüklü olarak yorumlanabiliyordu. Mutlakçı yaklaşımların dogmatik niteliği anlaşılacağı gibi, aşırı görelileştirmelerin de aynı dogmatik sonuçlara götürme tehlikesi taşıdığı fark edilebiliyordu. Sonuçta çok karmaşık, parçalanmış ve hızla tüketilmekte olan bir Kürt olgusal gerçekliğine ve onun çok kapsamlı, bütünlüklü ve yapısal olduğu kadar tarihsel kökleri de olan sorunlarına hakikate daha yakın yaklaşımlar geliştirmek imkân dahiline giriyordu. Daha somut çözümler, sorunlara pratik uygulama değeri yüksek olan daha somut çözümleri mümkün kılıyordu.

Kapitalist modernite unsurlarını normlaştırma ve meşrulaştırma fonksiyonuyla yükümlü olan modern sosyal bilimler ve sosyoloji, iddiaların aksine, tarihsel toplum gerçekliğini ele alıpta ortaçağın ak-kara, iyi-kötü misali ikilemelerini yeniden üretmenin ötesine geçememişti. Sadece ulus-devlet düzlemi bile tarihsel toplum gerçeğini büyük oranda dümdüz etmeye yeterliydi. Hatta denilebilir ki, en sığ, üretken düşünce ve duygulara potansiyel teşkil etmeyen bir metafiziğe dayalıydı. Ulus-devlet potansiyel olarak en son aşamada faşizmi üretmekten başka bir sonuç doğuramazdı. Azami kâr düzeneklerinin toplumu ve çevresini tüketmekten öteye bir rolü yoktu. Endüstriyalizme dayanabilecek ne biyolojik ne de toplumsal bir yaşam söz konusu olabilirdi. Modernite kendi bilimlerinin alabildiğince normlaştırdığı ve meşrulaştırdığı bu unsurlardan başka bir şey değildi.

Kürt sorununa derinliğine bir yaklaşım geliştirildiğinde, sorun ve çözüm diye ortaya konulan değerlendirmelerin kendilerinin sorunlu olduğu görülmüyordu. Kürt sorununun temelinde yatan, kapitalist modernite unsurlarının kendileriydi. Dolayısıyla bu unsurlara dayanarak çözümlenme yapmak

ve pratik çözüm geliştirmek kendini yanılmaktan öteye bir işleve sahip olamazdı. Evrensel olarak yaşanan bu yönlü sorun-çözüm diyalektiği, sonuçta derinleşen küresel finans kapitalin kriziyle çözümsüzlüğünü kanıtlıyordu. Ortadoğu'da üretilen modernite kaynaklı ulus-devletlerin doğurduğu sorunlar, günümüze doğru tam bir kaotik bölge ve krizli toplumlarla sonuçlanmıştı. Milliyetçilik ve devletçilik ideolojileri ve kurumlaştırma çabaları Afganistan'dan Lübnan'a, Çeçenistan'dan Yemen'e kadar birçok ülkede ortalığı kan gölüne çevirmişti. Her iki hattın göbeğinde yer alan Sünni Irak ulus-devleti, kendi somutunda geleneksel uygarlıkla kapitalist uygarlığın adeta iflasını sergileyen trajik bir belgesel film gibi oynanan somut, çok kanlı ve acılı bir gerçeği yansıtıyordu.

Kürt gerçeği kapsamında çözümlenmeye çalıştığım tüm unsurlar, modernite koşullarında uluslaşma değil, ulus olmaktan çıkma sürecine girdiler. Dolayısıyla Kürt ulusal sorunundan ziyade, ulus olmama sorunu daha ağır basmaktadır. Anavatan ulusal vatan haline getirilemiyor, tersine hâkim ulus devletlerin vatani olarak gösteriliyordu. Yani ulus olmanın temel mekânı anayurt olmaktan çıkarılıyor, başka ulusların vatan aidiyeti kapsamında değerlendiriliyordu. Bizatihi ulusal varlığın kendisi Kürtleşmeden, Kürt ulusu oluşmadan hâkim ulusların içinde eritmeye çalışılıyordu. Arap, Türk ve Fars hâkim ulus-devlet kültürleri tarafından nesnelleştiriliyor, sömürgeleştiriliyor ve asimilasyonla eritiliyordu. Bunun için modernite unsurlarının tüm güçleri seferber ediliyordu. Bu noktada sorun ulus olmaktan çıkmaya varacak kadar ağırlaşıyordu. Modernitede ulusal sorunun çözüm gücü olarak ortaya çıkan sosyal tabaka ve sınıflar Kürt sorununa yaklaşımda tam bir paradoks halindeydi. Geleneksel üst tabaka burjuvalaştıkça, devlet rantından pay alma karşılığında işbirlikçilikten de öteye, Kürt inkârcılığı ve her tür imhanın aracına dönüşüyordu. Küçük burjuva katmanlaşmalar güçsüzlüklerinden ve devlet rantına ihtiyaç duydıklarından, sorunun demagojik unsurlarından öteye rol oynamıyorlardı. Böylelikle her iki modern güç sorun çözümleyici unsur olmaktan çıkıyordu. Geriye kalan çoğu işsiz, yarı proleter ve diğer emekçi kesimler objektif olarak Kürt sorununun temel çözümleyici güçleri oluyordu. Bu anlamda Kürt sorunu esas olarak burjuva bir sorun değil, emekçi toplumun sorunu haline geliyordu.

Ulus olabilmek için gerekli siyasal irade en basit uç vermelerde bile amansızca eziliyordu. Bunlar ‘devletin birlik ve bütünlüğü’ saptırması altında yürütülüyor; bir toplum için olmazsa olmaz koşul olan siyasal demokratik kültüre hemen ‘bölücülük’ ve ‘ayrılıkçılık’ damgası vurularak, soykırımlara kadar varan uygulamalar örtbas ediliyordu. Bir toplum için onsuz yaşanmayacak olan maddi ihtiyaçların sağlandığı ekonomik alan tümüyle denetime alınarak, ekonomi ulus olmaktan çıkmanın aracı olarak kullanılıyordu. Ekonominin kendisi ulusal olamamanın en önemli aracına dönüştürülüyordu. Kürt kimliğine ilişkin hiçbir hukuki belge ve statüye imkân tanınmıyordu. Kürt kimliği ulus haline dönüşmede yasadışı ve hukuksuz kılınarak bu açıdan da yok sayılıyor; hukukla hiçbir ilişkisi olmayan, tanımsız ve adsız bir kimliğe mahkûm ediliyordu. Kırk milyonu aşkın bir toplumsal varlık ulusal ve uluslararası hukukta yok hükmünde sayılıyordu. Eğitim modernitenin en önemli uluslaştırma aracı iken, Kürtler kendi tarihsel ve toplumsal kimlikleri bağlamında daha anaokulu aşamasında hâkim ulusların inkârcı eğitim sistemlerinde kimliklerinden koparılıyordu. Eğitim denilen toplumsallaştırma aracı, Kürt kimliği açısından öz kimliğinden ve toplumsallığından vazgeçirilme aracına dönüştürülüyordu. Anadilde eğitim çoğu parçada yasaklandığı gibi, egemen ulus dilleri anadil yerine ikame ediyor; anadilin kullanımı toplumsallaşmanın bir aracı olarak işlev görmek yerine, toplumsallıktan kaçmanın gerekçesine dönüştürülüyordu. Kürtlük kültürel zihniyet olarak kendi şuuruna varmayı çağrıştırmak yerine, hâkim ulusal kültürlerle teslim olmanın göstergesi haline getiriliyordu.

Örneğin Afrika halklarıyla karşılaştırıldığında, Kürt halkının Afrika halklarının uluslaşma düzeyinin çok gerisinde bırakıldığı açıkça gözlemlenmektedir. Bunun şüphesiz kapitalist moderniteyi uygulayan ulus-devletlerin farklı olmalarıyla bağı vardır. Kürtler modernite unsurlarını kendi öz iradeleriyle uygulamıyorlar. Uygulayanlar hâkim ulus-devletler oluyor. Böyle olunca da egemenlikleri kapsamında Kürt gerçekliğinin ulus olma hakkını tanımayan bu devletler, Kürtler açısından dört dörtlük özel faşist bir rejim ihdas ederek, inkâr ve imha çarklarını sürekli işletiyorlar. Ortaya çıkan sonuç, Kürtlerin ulus olmaktan çıkma ve uluslaşmama sorunu oluyor.

Kürt sorunu kendini çok farklı boyutlarda, mekân ve zaman koşullarında farklı nitelikleriyle yansıtıyor. Kürtler tüm bu boyutları mekân ve za-

man koşullarına bağlayan ana nitelikler kadar, kendilerini farklı ve tekil kılan özellikler de yaşıyorlar. Bunları daha da somutlaştırmaya çalışalım.

a- Türk ulus-devletinin hâkimiyetindeki Kürdistan ve Kürt gerçekliğinin varoluş tarzı ve gelişimi baştan itibaren katı bir inkârcı ve imhacı rejimle karşı karşıya bulunuyor. Haliyle bu durum gerçekliğin baştan itibaren ağır sorunlarla malûl olmasına, sakat kalmasına yol açıyor. Süreç içinde öz kimlik unsurlarını yitirmekle karşılaşılıyor. Türk ulus-devlet sistemi uluslaşmadan önce uluslaşmamayı, daha doğrusu ulus olmaktan vazgeçmeyi, kendini ret ve inkârı dayatıyor. Bu durum sorunsallıktan öteye bir gerçekliği, nereden bakılırsa bakılsın, adı konulmamış bir soykırım rejimini tanımlıyor. Farklı olarak, gizli ve örtülü biçimde yürütülen bir soykırım rejimi söz konusudur. Ermeniler ve Helenlerden farklı olarak, bu halklar açık uygulamalarla tasfiye edilirken, Kürtler hileli, bol hainli, işbirlikçili, zorluklu, işsizlikli, açlıklı ve işkenceli yöntemlerle gizlilik içinde ve örtülü temelde yürütülen bir tasfiyeyi yaşıyorlar. Yaşanan bir ulus olma sorunu değil, yok etmenin yol ve yöntemlerini etkisiz kılma sorunudur. Bu süreci durdurmanın adı da doğal olarak Kürtlerin var olma ve özgürleşme hareketi olmak zorundadır. Başka herhangi bir yöntem, özellikle sahtekâr liberal burjuvalarla, milliyetçi ve solcu geçinen ukala küçük burjuvaların yöntemleri inkâr ve imha sürecini durdurma, bunun kavram ve uygulamalarını geliştirme gücünde olamaz. Bu tip rejimlere karşı varlık sorunu vardır. Onun da çözümü var olma savaşı ve doğası gereği özgür yaşam gücüdür.

b- İran ulus-devletinin hâkimiyetindeki Kürdistan ve Kürt gerçekliğinin varoluş hali Türk ulus-devlet modelininkinden pek farklı değildir. Farklılık, modernitelerinin farklı olmalarından kaynaklanmaktadır. Yaşadıkları farklı tarihsel ve toplumsal gerçeklikler uygulama modellerinde de biçimsel farklılıklara yol açmaktadır. Her ikisinin dayandığı iktidar mirası Kürtleri ortaçağdan beri 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşmasıyla resmen parçalayarak güçsüz bırakmakta, moderniteyle birlikte Kürt başkaldırıları karşısında ortak hareket etmeye götürmekte, böylelikle ortak bir imha ve inkâr rejimine yol açmaktadır. İki arasındaki sınır temelde Kürt sorununu kendi lehlerine çözmeye, bunun için birlikte hareket etme esasına dayanmaktadır. Günümüzde Türk ve İran ulus-devletleri arasında oluşturulan anti-Kürt ittifak bu tarihsel gerçeği doğrulamaktadır.

c- Irak ulus-devleti hâkimiyetindeki Kürdistan ve Kürt gerçekliği biraz daha farklı bir rota izlemiştir. Bunda İngiliz hegemonyacılığı belirleyici olmuştur. Arap ulus-devletinin geç ve zayıf oluşumu Kürtlere ulusal varlıklarını biraz geliştirme fırsatı vermiştir. Rejim sertleştikçe Kürt direnişi de sertleşmiştir. Bu karşılıklı sertleşme durumu sürdükçe, Kürtler açısından yok olmaktan çok var olma yanı ağır basan bir süreç gelişmiştir. Son dönemdeki ABD hegemonyasının tesisiyle Kürtler federe nitelikte de olsa bir ulus-devletçik şansını elde etmişlerdir. Fakat bu şans komşu ulus-devletler, hatta merkezî Irak ulus-devleti nazarında hep tehdit olarak algılanmakta ve ilk fırsatta tasfiyesi amaçlanmaktadır. Her iki durumda uluslaşmaya da, ulus olmaktan çıkmaya da açık kapı bırakan Irak Kürtlerinin varlık ve özgür yaşama sorunları devam etmektedir.

d- Suriye ulus-devletinin hâkimiyetindeki Kürtlerin yaşadığı sorunlar, sistemin içinde eritmekten çok dışlanmadan kaynaklanmaktadır. Kürtlerin bir kısmı yok hükmündedir. Sınırdaki geliştirilen Arap Kemer, uzun vadede Kürtlerin eritilmesini amaçlamaktadır. İngiliz ve Fransız hegemonyasınınca Birinci Dünya Savaşı sonrasında çizilen sınırlar Kürtler açısından ikinci önemli parçalanmaydı. Amaçlanan, Türk hegemonyasıyla birlikte ortak çıkarlar temelinde Kürtlerin tasfiye edilmesiydi. Kürtler açısından bu parçalanma kapitalist modernitenin en yıkıcı adımıydı. Kürtlerin uluslaşmasını engellediği gibi, ulus olmaktan çıkışını kolaylaştırıyordu. Özellikle İngiliz hegemonyacılığı Ortadoğu'yu yönetmede Kürtlerin sürekli sorunsal konumda tutulmalarını çıkarları açısından en uygun yöntem olarak değerlendiriyordu. Sorunsallık bizzat inşa edilerek, sistemin kalıcılığı için temel payandalardan biri halinde tutuluyordu.

Sonuç olarak, Kürt sorunu Kürtlerin anavatanlarının parçalanması ve inkârı, toplumsal gerçekliklerinin derinden bölünerek kendilik olmaktan çıkarılmaları, siyasi iradelerine ket vurulması, devletlerin inkârcı ve imhacı yöntemleri karşısında boyun eğmeye zorlanmaları, ekonomik ihtiyaçlarını gidermenin öz kimliklerinden vazgeçme aracına dönüştürülmesi, kendi öz kimliklerine dayalı bir kültürel ve ideolojik varlık haline gelmelerine fırsat ve yasal statü tanınmaması, çağdaş eğitim araçları ve uygulamalarından mahrum bırakılmaları tüm bu alanların bütünleşik uygulamalarıyla öz varlıkları ve kimliklerinin yok sayılması ve özgür yaşamama sorununa dö-

nüşüyordu. Diğer bir deyişle Kürt sorunu bir ulusal sorun değil, ulus olmaktan çıkma sorunu haline geliyordu.

Parçalanmaların sürekliliği ve giderek her parça üstünde inkârcı ve imhacı rejimlerin güçlenmesiyle sorun uluslaşma sorunu olmaktan çıkıyor, varlığını sürdürme sorununa indirgeniyordu. Varlığını tümünden ortadan kaldırma anlamında fiziksel imha temel yöntem olmasa bile, kültürel boyutlu soykırım sürekli yaşanan gerçeklik oluyordu. Ermeni ve Yahudi soykırımlarında yaşandığı gibi fiziksel imhanın hemen gerçekleşmemesi süreci daha da sancılı kılıyordu. Açık ki, tüm bu etmenler göz önünde tutulduğunda, Kürt sorunundan çok Kürt kördüğümünden bahsetmek daha gerçekçidir. Nasıl ki İskender'in Gordion kördüğümünü kılıçla da olsa çözmesi tüm Asya'nın fethini mümkün kıldıysa, Kürt kördüğümünün çözümü de başta Ortadoğu'da olmak üzere tüm toplumların demokratik fethini ve özgür yaşama şansını mümkün kılacaktır.

B- KÜRT HAREKETİNİN TARİHİ

Toplumsal hareketler bilinçle ilgili olaylardır. Kendiliğinden hareketlerin bile ilkel bir bilinç olmadan yaşanması mümkün değildir. Toplum söz konusu olduğunda, bilinç ve nesnellik daha özgün bir hal alır. Evrensel anlamda hareketi mümkün kılan, adına enerji dediğimiz varlığın diyalektik olarak değişik hallere dönüşmesidir. Enerjinin kendisi bir muammadır; fakat dönüşerek hareketi, daha doğrusu oluşumu sağladığını bilmekteyiz. Hareketin varlık ve zaman olmaksızın gerçekleşmeyeceğini de bilmekteyiz. Enerji denilen muammanın zamanda hız, mekânda mesafe kat etmesi hareket demek oluyor. Bu da oluşmak, varlaşmak demektir. İdea edilen ilk büyük patlamadan (big bang) insan toplumuna kadarki gelişimi yorumladığımızda, dile getirilenlerin enerjinin değişik hallerinden başka bir şey olmadıklarını görürüz. Evrenin kendi kendisini enerjik yoldan inşa etmesinden söz ediyoruz. Fizikten biyolojiye kadar bilimler bu konuda bazı önemli bilimsel tanımlar geliştirmiştir. Bunların hepsinin enerjinin madde haline dönüşmesiyle ilişkisi vardır. Bilimin mümkün olabilmesi, en azından Batılı zihniyet ve yöntem açısından, özne-nesne ayrımının geliştirilmesini gerektirmektedir. Batı uygarlık sistemi özünde özne-nesne ayrımına dayalı bilimsel gelişmeyle yakından bağlantılıdır. Kapitalist modernitenin tarihi,

özne-nesne ayırımına dayalı zihniyet ve bilim yönteminin mutlak hakikat yolu olarak hegemonik güç haline gelmesine dayanır. Özne-nesne ayırımı bilinç ve uygulama olarak derinleştirilmeden, kapitalist modernitenin hegemonikleşmesi mümkün değildir. Bu durumda özne-nesne ayırımına dayalı hareketleri incelemek büyük önem taşır.

Neolitik ve öncesi toplumların özne-nesne ayırımı diye bir sorunu yoktu. Bu ayırımın temeli kentli, sınıflı ve devletli uygarlığın gelişmesiyle atılmıştır. İlk uygarlık olan Sümer uygarlığında rahiplerin tanrılar ve kulları bağlamında ilk özne-nesne ayırımı geliştirdiklerini bilmekteyiz. Tanrı ve kul kavramları özünde kentin kıra, üst sınıfın alt sınıfa, devletin topluma hükmetmesine, tekel kurup artık-değer elde etmesine dayanır. Özne-nesne ayırımının ilkel ve mitolojik olan biçimidir. Mitoloji bu durumda özne-nesne ayırımına dayalı ilk bilim veya bilinç biçimi oluyor. Sümer ve Mısır mitolojisine tepki olarak doğan ve Ortadoğu kültüründe peygamberlik geleneği denilen bilinç biçiminde tanrı-kul kavramı, özne-nesne ayırımını biraz daha geliştirir. Burada tanrı özne, kul ise nesne durumundadır. Fakat mitolojiden farklı olarak kulluk biraz esnetilmiş, köle insana çok az da olsa hareket imkânı tanınmıştır.

Zerdüşî geleneğinde kulluk durumuna isyan edilmekte, tanrı kavramı sorgulanarak katı özne-nesne ayırımına son verilmeye çalışılmaktadır. Sınırlı da olsa özgür insan kavramına yaklaşılmaktadır. Burada insan, tanrıya ihtiyaç duymadan, özgürlük ahlâkıyla hareket edebilmektedir. Zerdüşî geleneğin İon kültüründe daha da geliştirilmesiyle felsefi kültürün bağımsızlığı sağlanmaktadır. İnsanın kendisi özne kılınırken, nesnellik doğaya yansıtılmaktadır. Tanrı-kul özne-nesneliği yerine, özne insan-nesne doğa ikilemi ikame edilmektedir. Ortaçağda tekrar tanrı-kul özne-nesne ikilemine dönülmekte, bunun felsefesi geliştirilmektedir. Hıristiyanlık ve İslamiyet'te tanrı-kul ikilemi bir nevi felsefi din halinde sunulmaktadır.

Batı Avrupa üzerinde geliştirilen özne-nesne ayırımı (Descartes, Spinoza) ilk ve ortaçağda yarım kalan halinden en yetkin haline dönüştürülmektedir. Doğanın her üç hali, fizik, biyoloji ve toplum nesneleştirilirken, insan tanrı yerine geçirilerek tam özne halinde sunulmaktadır. Kapitalist moderniteye ortam hazırlayan ve meşruiyet sağlayan bu zihniyet devrimidir. İnsanın mutlak özneliğiyle doğanın mutlak nesneliği kapitalist sisteme hegemon olma şansı tanımaktadır. Hiçbir uygarlık çağında kapita-

lizme tanınmayan bu şansı, ancak insanın mutlak öznelliğiyle doğanın mutlak nesnellığı arasında kurulan özdeşlik sağlamaktadır. Bu ikilemde insan tümüyle tanrı rolündedir. Doğa da her üç biçimiyle tümüyle tanrı-insanın hizmetindeki nesne konumundadır. Tabii mutlak özne nihai olarak kapitalist modernitenin üç temel unsurunun azami birliğini sağlayan ulus-devletle ifade edilmektedir. Hegel felsefesiyle doruk noktasına varan özne insan, ancak ulus-devletle tanrı yerine ikamesi sürecini tamamlamaktadır. Mutlak tin'in macerası ulus-devletin azami bilinçli özgür insanında yeni tanrısallık olarak tamamlanmaktadır. Ulus-devlet tüm tarihsel ve toplumsal boyutlarıyla çözümlendiğinde görülecektir ki, o en geliştirilmiş tanrısallık olup, vatandaşı da en geliştirilmiş kuldur. Daha doğrusu, uygarlık tarihinin tanrılık ideolojilerinin öznellik konumları ulus-devlette en yetkin tanrısallık, nesne kulluk ideolojisi de vatandaş-kulluk halinde kendisini ifade etmektedir.

İkinci Dünya Savaşında Hitler şahsında tanrısallık temsilini bulan ulus-devlet tanrıcılığı, savaş sonrasında elli milyonu aşkın insanın ölümünden sorumlu tutularak sorgulanmaya başlandı. Aslında yükseliş halindeyken de bazı filozoflarca (örneğin Nietzsche) tehlikeli bulunarak eleştirilmişti. 20. yüzyılın ikinci yarısında maskesi düşürülerek en katil tanrı olduğu açığa çıkarılmıştı. Çözülmesiyle çözülmesi at başı gitti. 1970'lerde doruk aşamasındayken çözülmeye başlayan ulus-devlet bu gerçeği ifade ediyordu. Dolayısıyla kapitalist modernitenin en güçlü sacayağı çözüldükçe, sistemin çözülmesi de kaçınılmaz oldu. En son sığındığı Finans Kapital Çağının (1970'ler sonrası) para tanrısallığı, çözümlüşün daha da hızlanması anlamına geliyordu. Savaş tanrısı olarak maskesi düştükçe, para tanrısı olarak da bu tanrısallığın ne denli iğrenç bir doğa ve insan düşmanı olduğu açığa çıkmıştır. Sanal yöntemlerle tarihte eşi görülmemiş bir soygunculuğu, toplum çöküşünü ve doğal çevre yıkımını gerçekleştiren gerçek bir güç olduğu kanıtlanmıştır. Sanal güç haline gelişi, uygarlık tarihinin yalın özeti olarak yorumlanmalıdır. Tüm maskeli tanrısallıkların kendilerini ele verışı, gerçek karakterlerinin orta yere serilmesidir.

Toros-Zagros dağ silsilesinin dorukları ve etekleri bu uygarlık tanrısallığının mayalandığı alanlardı. Neolitik toplumun bağrında ama ağacın kurdu misali onu yiyerek varlık kazanıyordu. Mezopotamya ovalarındaki kent,

sınıf ve devlet örgütlenmesi onun gerçek gençlik ve olgunluk çağıydı. Batı Avrupa uygarlığı ise onun ihtiyarlık ve ölüm çağı oldu.

Vatan olarak Kürdistan ve toplum olarak Kürtler, kendi toprakları ve toplumlarının bağrında doğan ve gelişen bu tanrısallığın ölüm çağında en kahredici azaplarını çekmektedir. Kapitalist modernite unsurlarını uygarlık tanrısının ihtiyarlık ve ölüm çağındaki halleri olarak yorumladığımızda, gerçeklik daha da somutlaşır. Öznellik olarak kapitalist modernite ile nesnellik olarak Kürt ve Kürdistan gerçekliği, dünyanın hiçbir alanında görül-meyen bir boğuşmayı yaşamaktadır. Birçok büyük devrimde olduğu gibi adeta bütün tarih bir kez daha dirilmiş, bütün hünerleriyle savaşır gibidir. Bu savaşla birlikte yıkılan, çözülen sadece ulus-devlet, azami kâr kanunu ve endüstriyalizm sacayakları ve 'sêla sor' değildir; özne-nesne ayrımı da yıkılmaktadır. Devrimin özetinin özeti bu kavram parçalanmasının ortadan kalkmasında yatmaktadır. Özne-nesne ideolojisinin yükselişi, katılaşması (dogmatikleşme) ve çözülüşü, en azından beş bin yılı aşan çok kanlı ve sömürgeci bir sistem pahasına gerçekleşti. Bu sistem insanlık üzerinde tam bir kâbus rolünü oynadı. İnsanlık bu kâbustan yeni yeni uyanmaktadır. Özgür vatan ve insan olarak Kürdistan ve Kürtlerin bu uyanış hareketi umut vermektedir.

Kürt orijinlerin Toros-Zagros dağ silsilesinde ve eteklerinde gerçekleştirdikleri neolitik devrim özne-nesne ayrımını tanımıyordu; özne-insan ile nesne-doğa ayrımı da yoktu. Yaşam büyüleyici, coşku içinde geçen bir mucize olarak anlam kazanıyordu. Yaşamın kendisi mucizelerle dolu bir serüvendi. Dolayısıyla bu dönemin kabileler halinde toplumsallaşmış insanlığında özgür hareket her şeydi. Sadece hareket vardı, o da özgürceydi ve sarhoş ediciydi. Yaşam ana kadın etrafında örgütleniyordu. Dolayısıyla mucizeler ana kadına mal ediliyordu; tanrıçılığına da bu kapsamda varılmıştı. Tanrıçalık kaba güçle varılan bir yüceliş değildi, yaşamın gerçekleştirilişi ve sahiplenilişiyle ilgili bir zihinsel yüceliştir. Neolitik toplum ana kadının ellerinde, yüreğinde ve zihninde gerçekleştiriliyordu. Tarım ve hayvanlarla ilgili tüm keşifler ve icatlar onun damgasını taşıyordu. Gecikmeli de olsa ilk kent olan Uruk'un Tanrıçası İnanna'nın ilk gaspçı ve kurnaz erkek Tanrı Enki'ye karşı "104 adet buluş ve icadım" dediği değerler için kavgasını dile getiren ilk destanı bu gerçeği ifade etmektedir. İlk şehirleşmeye karşılık ilk şehir tanrısının hala bir tanrıça olması ve erkek tanrısallığıyla

boğuşması derin bir anlam içermektedir. Ana-kadının toplumsal kültürünün gücünü, hareketini ve uygarlığa karşı direnişini dile getirmektedir. Ana-kadın kültürünü günümüzün erkek-egemen uygarlık zihniyetiyle yorumlamak güçtür. Bu kültür binlerce yıl süren bir gerçekliktir. Beş bin yılı aşan merkezî uygarlık sisteminin hep erkek egemen bir sistem olarak gelişmesi bu gerçekliği kanıtlamaktadır. Doğada olduğu gibi toplumda da her şey zıddıyla geliştiğine göre, uygarlık sisteminin erkek egemen gelişimi ancak ana-erk kadın sisteminin varlığı halinde anlam ifade eder.

Özne-nesne ikileminin ilkin Sümer toplumunda baş gösterdiğini vurgulamıştık. Kürt orijinleri açısından bu gerçeklik, uzun süre boyunca ana-erk kabile toplumuyla çatışma anlamına gelir. Gerçekten Sümer uygarlığı boyunca Toros-Zagros dağ silsilesine dayalı neolitik kabile toplulukları kendilerini bu uygarlığa karşı daimi bir hareket halinde bulmuşlardır. Kabile, Batı sosyolojisinin iddia ettiği gibi salt kan, akrabalık bağına dayalı bir birlik olmayıp, uygarlığa karşı bir öz savunma, üretim ve üreme birimidir. M.Ö. 5000-4000'lerde başlayan bu süreç günümüze kadar sürmüştür. Bağrında hiyerarşik ve uygarlık işbirlikçisi güçler gelişmesine rağmen, kabile toplulukları esas karakterlerini korumuşlardır. Yani kabileler öz savunma, üretim ve üremenin gerçekleştiği en rantabl toplum birimleridir. Kabile bilinci ve hareketinde ağırlıklı olan yan, özne-nesne ayırımına yer vermeyen geleneksel komünal bilinç ve harekettir. Yanı başlarındaki uygarlaştırma hamlelerine rağmen, kabileler bu kolektif bilinç ve hareketlerini koruyup geliştirmişlerdir.

Hiyerarşi ve uygarlık işbirlikçiliği geliştikçe kabile kültürünün parçalanması, kabile bilinç ve hareketinin bağrında özne-nesne ayırımının gelişmesi kaçınılmaz oldu. Sümer ideolojik hegemonyasını yansıtan bu bilinç hareketine karşı geleneksel ana tanrıça kültürüyle (Star Tanrıça Kültürü) birlikte yenilikçi Mazda inanç hareketi gelişti. Mazdaik inanç sistemi aydınlık-karanlık güçler ikilemine dayanmaktadır. Özü evrensel diyalektik ikileme varmaktadır. Oluş için gerekli olan diyalektik tez-antitez hareketinin bilincine erişildiğini yansıtmaktadır. Bu yönüyle Sümer mitolojisinin kaba icadı olan yaratıcı tanrı ve yaratılan kul ikileminin çok ilerisinde bir harekettir. Mazdaik inancın özü, evrensel diyalektiği esas almaktadır. Yaratıcı tanrı ve yaratılan kul-nesne ideolojisi evrensel gerçekliği ifade etmediği gibi, ilk defa insan bilincinde onarılması güç bir çarpıtmaya yol

açmaktadır. Tüm dinlere, özellikle tek tanrılı dinlere damgasını vuran bu bilinç hareketi, günümüze kadar gelen özne-nesne ayırımına dayalı zihniyet hareketlerinin temelini teşkil etmektedir. Çin'deki Taoculuk ve bazı Hint bilinç biçimleriyle birlikte, Mazdaik bilinç farklı bir zihniyeti temsil etmektedir. Bu zihniyette yaratıcı-yaratılan ikilemi yerine, kendi kendini oluşturan diyalektik gelişmeye kapı aralanmaktadır.

Mazdaik inanç ve bilinç biçiminin devamı olan Zerdüştiler bilinci ve hareketi özgür insan ahlâkını mümkün kılmaktadır. Zerdüştiler inancı yaratıcı tanrıyı sorgulayan ilk bilinç ve hareket biçimidir. Zerdüştiler geleneğinden günümüze kalan "Söyle, sen kimsin?" hitabı, yaratıcı tanrıyı sorgulayan felsefenin özünü teşkil etmektedir. İyon uygarlığı Medlerden aldığı bu felsefeyi daha da geliştirerek, çağımıza damgasını vuran düşünce biçiminin temelini atmıştır. Tanrılardan kopuk, insanın özgücüne dayalı diyalektik düşünce biçiminin gelişimiyle birlikte özgürleşen insanın özü açılmıştır. Medlerin son Sümer uygarlık kökenli zalim Asur uygarlığını yenmesi büyük bir tarihsel adımdır. Medlerin yaklaşık üç yüz yıl süren bu ahlâki ve politik bilinç hareketi Asur'u yenilgiye uğratmalarının temel etkenidir. İyon uygarlığının önünü açan da bu tarihsel gelişmedir. Her iki hareketin M.Ö. 600'lerde tarihe damgalarını vurmaları tesadüfi olmayıp, ancak birbirleriyle bağlantılı olarak ele alınmaları halinde doğru kavranabilir. Pers ve Sasani İmparatorluk hareketlerinin egemenliği altında Med-Kürt unsurlarının ikinci plana düşmesiyle birlikte, özgür bilinç hareketleri de darbe yedi. Daha geride kalan ilkel kabile ve aşiret bilinç formlarına kapanma yaşandı. Zerdüştiler inanç ve bilinç imparatorluğun savunusuna dönüştükçe, özgürlükçü özünü yitirerek yozlaştı. Bu durum İskender'in zaferinde (M.Ö. 330) kendini yansıtmıştır. Aristo'da en güçlü temsilini bulan İyon felsefesi bu zaferde belirleyici olmuştur. Daha sonra gelişen Helenistik uygarlık aşaması (M.Ö. 300-M.S. 250), İyon felsefesinin üstün bilinç formuyla yakından bağlantılıdır. İlk defa Doğu-Batı sentezini gerçekleştiren bu aşamanın bilinci daha sonra gelişen tüm inanç ve düşünce biçimlerine damgasını vurmuştur. Roma'nın yükselişinin ve imparatorluk kültürünün bu inanç ve düşüncelerin izinde geliştiği ve anlam bulduğu açıktır.

Bu dönemde Kürt uygarlık unsurlarıyla yakın bağ içindeki Komagene (Yukarı Fırat merkezli), Abgar (Orta Fırat-Urfa merkezli) ve Palmyra (Aşağı Fırat-Palmyra merkezli) uygarlıkları belli bir görkemi ifade ederler. Hem

Roma'ya karşı direnirler, hem de başarılı uzlaşmalarla bilinç hareketlerindeki yükselişlerini sürdürürler. Hıristiyan bilinç hareketi bu dönemi sona erdirir.

Hıristiyanlık ancak birinci aydınlık felsefesinin (İon felsefesi) inkârı, olumsuzlanması temelinde gelişmiştir. Olumsuz, mutsuz bir bilinç hareketidir; Roma egemenliğinin yol açtığı acımasızlıkların mutsuz bilincini ifade eder. Aydınlık felsefesi açısından büyük bir gerilemeyi ifade etmesine rağmen, yoksulların kolektif hareketi açısından büyük bir ilerleme anlamına gelir. Sınıf bilincinin en erken oluşan ilkel biçimini temsil eder. İmparatorluk ve beylik ideolojisine dönüşmesi (M.S. 300'ler) bu niteliğini yitirmesine yol açar.

Hegemonik uygarlık sistemine tepki biçiminde gelişen ve Zerdüştükten sonra en gelişkin aydınlanma bilinci ve hareketi olan Maniheizm (M.S.250'ler) oldukça etkili olmuştur. Eğer Sasani imparatorları tarafından mahkûm edilmeseydi, belki de Avrupa'dan önce Ortadoğu'da ikinci büyük aydınlanma hareketine yol açabilirdi. Mani'nin kendisi İon felsefesi, Hıristiyanlık inancı ve Zerdüşti geleneği sentezleyerek, döneminin en büyük düşünce ve inanç reformunu gerçekleştirmiştir. Dicle kıyılarında başlayan bu hareket kısa süre içinde Roma'dan İndüs Vadisine kadar yayılmıştır. Fakat yozlaşmış Sasani imparatorluk geleneği gelişmesine fırsat tanımadığından (Mani derisi yüzülerek idam edilmiştir, M.S. 276), bu tarihi fırsat boşa harcanmıştır. Daha doğrusu hak ettiği yeri dolduramamış, zamana damgasını vuramamıştır.

Manicilik ve Zerdüştülüğe kıyasla Süryani rahipleri (Asur kökenli Hıristiyan rahipler) daha başarılı olmuşlardır. İslam bilinci ve hareketine kadar bölgeye damgasını vuran, Süryani rahip bilinci ve hareketidir. M.S. 300-600'lerde Akdeniz'den Hindistan ve Çin'in içlerine kadar güçlü bir bilinç hareketi geliştirmiş ve Hıristiyan cemaatler oluşturmuşlardır. Kürt bilinci bu dönemde ne tam Zerdüştükten kopmuş, ne Maniheizm'i tam benimsemiş, ne de Süryani önderlerini kabullenmiştir. Kürtler kendi marjinal ilkel bilinç formlarını muhafaza etmişlerdir. Dönemin çok gerisinde kalan geleneksel kabile ideolojisi ancak kabile varlıklarını ayakta tutabilmiştir. Dolayısıyla Kürtler bu dönemde iç içe yaşadıkları Ermeni ve Asurî toplumlarındaki ilerlemenin gerisinde kalmışlardır. Hıristiyanlık bilinci Ermeni ve Asur kökenli toplulukları daha gelişmiş ve bütünleşmiş halklar halinde

geliştirirken, ilkel bilinç formları Kürt topluluklarını daha içe kapanmacı ve ancak varlıklarını koruyabilen bir konumda tutmuştur. İdeolojik çözümsüzlük toplumsal gelişmeye ket vurmuş, bunalıma yol açmıştır.

İlkçağın bilinç bunalımından İslamiyet'le çıkış yapılmıştır. İslamiyet Ortadoğu toplumunda Yahudilik ve Hıristiyanlıktan sonraki dinsel boyutlu son evrensel bilinç ve toplumsallaşma hareketidir. İslamî bilinç formu kendini çok yenilikçi, tanrısal bir vahiy olarak sunsa da, belki de Ortadoğu bilinç formlarının en karma ve eklektik biçimini ifade eder. Kökeninde eskinin tüm bilinç formlarının etkisi vardır. Animizmden mutlak tek yaratıcıya kadar bütün bilinç formları karma bir düzen sunar. Özellikle Sümer ve Mısır mitolojik formları İbrahimî dinler yoluyla güçlü bir etkiye sahiptir. Mitolojik formların Yahudilik ve Hıristiyanlıktan sonra üçüncü versiyonudur. Fakat yalnız bu formların ve versiyonların izlerini değil, önemli oranda Zerdüş't ve Eflatun-Aristo felsefesinin etkilerini de taşır. Bunlara geleneksel pagan (putçuluk) dinlerinin etkilerini de eklemek gerekir. İslamiyet'in din olarak çok hızlı yayılmasının temel nedenlerinden biri de bu çok karma bilinç formunda kendisini sunmasıdır. Her topluluk kendine göre bir yorum yaparak benimseyebilir. Nitekim öyle de olacaktır. Her derde deva gibidir.

İslam bilincinin bu muhtelif durumu aynı zamanda onun temel bir zaafını teşkil eder; özgünlükten yoksun bırakır. Aşırı evrenselliği tekil özelliklerini zayıf bırakmış, basit bir ritüele dönüşmesi tehlikesine yol açmıştır. Bu yönüyle hem Yahudilikten hem de Hıristiyanlıktan daha verimsiz olmuştur. Anlam geliştirmenin, bu yönlü bir diyalektik düşünce gelişiminin formu olmaktan çok, dağınık, sistemsiz, hikâye türü bir bilinç torbasına dönüşmüştür. İslamî denilen toplumların geri kalmasında bu bilinç torbalarının etkisi büyüktür. Yahudilik ve Hıristiyanlık bilincinde durum farklıdır. Yahudilik kendi tanrısallığından sürekli kavram üretirken, ideolojik üstünlüğünü hep muhafaza eder. Hıristiyanlık sıkı kilise örgütlenmesiyle daha somut cemaatler oluşturur. Laikliğe aşırı kapalılığı sekülerizme ve laikliğe davetiye çıkarır. Her iki dinin etkisi altında ortaçağ Avrupa'sı diyalektik gereği hem seküler, hem de laik düşünce ve bilinç formlarını geliştirmekte zorluk çekmez. Avrupa modernite hareketine yol açan, her iki dindeki katı dogmatizmdir. Dogmatik bilinç o denli anlamsızlaşır ki, karşıt temelde yeni formların doğuşu kaçınılmaz olur. Fakat yine de Avrupa uygarlık ha-

reketinde her iki dinsel bilinç formunun belirleyici rol oynadığını iyi bilmek gerekir. Aksi halde Avrupa'nın modern bilinç formlarını ve toplumsal hareketliliklerini doğru tanımlayamayız, kavrayamayız.

İslamiyet farklı bir rota çizmiştir. Bünyesinde karma düşünce ve inanç yanında, sekülarizmin ve laikliğin birçok unsurunu da taşımıştır. Hem dünyevi hem de uhrevi din olarak kendini sunuşu, paradoksallığa ve içten tıkanmasına yol açmıştır. İslamî Rönesans diyebileceğimiz 9.-12. yüzyıllar arasındaki felsefi tartışmalar, Avrupa aydınlanmasında olduğu gibi felsefenin lehinde değil aleyhinde sonuçlanmıştır. Geriye ideolojik form olarak kalan, Sümerlerden beri yaşanan tanrı-kral figürünün gölgesi (Zıllullah)'dir. Bu figürlere sığınan despotik sultanlık ve emirlik rejimleri, 12. yüzyıldan günümüze kadar tutucu dogmatizmin ve keyfi iktidarın sayısız örneklerini sunmaktan öteye bir rol oynamamışlardır. Avrupa, hatta Çin bu yüzyıllarda önemli gelişmeleri yaşarken, tarihsel gelişmenin ana bölgesi en geriletici bir sürece mahkûm olmuş; 19. yüzyılla birlikte kapitalist modernite karşısında dağılmaktan kurtulamamıştır.

Bu dağılma döneminde her ne kadar İslam bilinci yeniden yorumlanıp yapılandırılmaya çalışılmışsa da, gerçek bir reform niteliği taşımaktan uzaktır. Hıristiyanlık kadar bile bir reformasyonu yaşamamıştır. Felsefi ve bilimsel devrimlerle de tanışmayınca, dağılma ve çöküş kaçınılmaz olmuştur. Aslında modernleşmekten öteye bir anlam taşımayan yeni İslamî arayışlar kapitalizme entegre olmaya çalışmaktadır. Herhangi bir özgünlük ve yaratıcılıktan uzaktır.

İslamiyet karşısında Kürt toplulukları uzun süre direniş halinde kalsalar da, üst tabakanın İslamiyet ve onun Sünni yorumuyla birlikte iktidar şansını yakalaması köklü dönüşümleri beraberinde getirdi. İki yönlü bir toplumsallaşma yaşandı. Üst tabaka adeta feodal devrimle kendi beylik toplumlarını çığ gibi oluşturup büyütürken, alt tabakanın ve günlük kesimlerin iktidar zulmüne ve sömürüsüne karşı bir nevi öz savunma örgütü olan tarikatlar ve mezheplere yönelmeleri, bu yönde bir toplumsal gelişme içine girmeleri kaçınılmaz oldu. Sınıfsal bölünmeyi derinleştiren farklı İslamî bilinç formları kendilerini mezhepler ve tarikatlar biçiminde yansıtıyordu. Kabile ve aşiret bilinçleri aşıldığında içine girilen bilinç formları üst hiyerarşik tabaka açısından Sünni İslam ve değişik mezhepleri olurken, alt tabakalar açısından Alevilik başta olmak üzere tasavvufi tarikatlar biçimi-

minde somutlaşıyordu. Sünni beylik Kürtlüğü bir yandan kendini alt tabakalar aleyhinde geliştirirken, diğer yandan onların bilinç formlarıyla sıkı bir çatışma içine giriyordu. Sınıfsal çatışma dinsel örtü altında sürdürülüyordu. Öte yandan Alevi ve tasavvufi Kürtlük kendini sık sık siyasi ve askeri örgütlenmelere dönüştürüp savunma konumuna geçiyordu. Toplumun bütünlüğü bu çatışma ve bölünmelerden büyük zarar görüyor ve acı çekiyordu. Bu durumun sona ermesi ya ahret umutlarına bağlanıyor, ya da bütünleşmiş güçlü bir krallık rejiminden umut bekleniyordu. Ortaçağ Kürtlüğünde bu yöndeki ideolojik arayışlar, formlar giderek güçlenecektir.

İdris-i Bitlisi'nin (16. yüzyılda) ve Ahmedê Xani'nin (17. yüzyılda) arayışları ve bilinç formları Kürt toplumundaki bu yönlü beklentileri karşılamaya çalışmaktadır. Buna karşılık bir Kürt şeyh sülalesine mensup Safiyuddin adlı bir kişi giderek Şii-Kızılbaş harekete öncülük ederken, sonuçta bu hareket yeni bir iktidar hanedanlığıyla, Safevi İmparatorluğu'yla sonuçlanacaktır. Bitlisli Şerefhan'ın (16. yüzyılın sonu) Şerefname'si Kürtlüğün beylik ve krallık yorumunu yaparken, Kadirilik ve Nakşîlik gibi tarikatlar iktidar dışı kalmış toplumun savunusuna yönelmektedir. Kürt üst tabakası Safevilerle Osmanlılar arasında kendileri için en uygun koruyucu ararken, Ahmedê Xani köklü çareyi büyük bir Kürdistan Krallığı'nda görmektedir.

Kürtlerin İslamî bilincinde medreselerin de büyük bir yeri vardır. Güçlü bir Kürt entelektüel tabakası her zaman oluşmuştur. Birçokları Arap, Fars ve Türk saraylarında kendilerine yer edinmişlerdir. Kürtlükle ilgileri olmakla birlikte, bu ilgi bağlı oldukları iktidarların karakteriyle sınırlı kalmıştır. Aşiret ve kabile bilinci varlığını ortaçağ boyunca da sürdürmüştür. Büyüyüp çoğalan Kabileler ve aşiretler beylik ve tarikat Kürtlüğünü besleyen ana kaynak konumundadır.

İslamî bilinç Kürt topluluklarını mutlu etmemiş, Hıristiyanlığın yaptığı kadar homojen bir topluma da dönüştürememiştir. Kendine oldukça yabancılaştırmak kadar ahret beklentisi içindeki çok sayıda tarikat topluluğuna dönüştürmüştür. Yabancılaşma ve parçalanmalardan verimli bir toplum beklemek, inşa etmek mümkün değildir. 19. yüzyılın başlarına geldiğimizde, kapitalist modernitenin etkisi altındaki merkezî bürokrasinin gelişimi, vergi ve asker talebi Kürtlerin ortaçağdaki statüsünü de bozacaktır. Kürt beylikleri ve tasavvufi tarikatlar kendi konumlarını savunmaya

çalıştıkça çatışmalar kaçınılmaz olacak, geleneksel toplum derin bir kriz ve kaos içine girecektir.

C- ÇAĞDAŞ KÜRT HAREKETLERİ

Modernite sosyal bilimince çağdaş toplumsal hareketler sınıf ve ulus kodlarıyla tanımlanmaya çalışıldı, bunun için teoriler inşa edildi. Gerçekliğin bu pozitif tarzda yorumlanması hakikat açısından önemli bir gelişmeydi. Sonuçların pratikte doğrulanması, sosyal bilimcilerde kendine olan güveni arttırdı. Gerçeğin biricik doğru yönteminin bu yaklaşım olduğuna inanıldı. Pozitif yöntemin hakikati araştırmadaki rolü giderek katı bir inanca dönüştü. Bilim yerine bilimcilik ikame edildi. Din ve metafiziği aştığını idea eden pozitivistin kendisi en kaba dine ve materyalist metafiziğe dönüştü. Böyle olunca, sosyal bilimler hızla yozlaştı. Bir yandan sosyal bilimlerde evrensel kategoriler inşa edilip somut gerçeklik inkâr edilirken, öte yandan tekillerde çakılıp kalınarak gerçekliğin bütünselliği bir yana bırakıldı. Sayısız sosyal bilim dalı ve tekil araştırmalar dönemi başladı. Ortaçağ dogmatizminden kurtulalım derken, modern dogmatizm toplumsal yaşamı tehdit eden bir araca dönüştürüldü. Özellikle ekonomi-politik, ulus-devlet ve endüstriyalizm teorileri toplumsal hakikatin önünde en karanlık ve köreltici bir perdeleme rolünü oynarken, azami kâr, ulus-devlet ve endüstriyel eğilimler toplum üzerinde birer kıyım mekanizmasına dönüştüler.

Ulus ve sınıf bazına indirgenen çağdaş toplumsal hareketler, birer evrensellik olarak üstten aynı rolü oynadılar. Toplum gibi girift gerçeklikler son derece indirgemeci bir tarzda sınıfsal ve ulusal kalıplara sığdırılarak hareketler tanımlanmaya, teorileştirilmeye ve pratikleştirilmeye çalışıldı. Milliyetçilikle ilgili kavram ve teoriler ulusal olguyu tanımlatırken, reel sosyalizmle ilgili kavram ve teoriler sınıf olgusunu özneleştirdi veya tanımlatırdı. Ortaçağ düşüncesinden kurtulalım derken, bu kaba indirgemeci şablonlar altında onu aratmayan dogmatizmlere düşüldü. Modernitenin baştan beri var olan krizi ve kaotik özellikleri sosyal bilimlerin krizine bu tarzda yansıdı. 1970'lerde daha yoğun biçimde yaşanan küresel ve yapısal sistem krizi ekonomi, çevre ve iktidar üzerinde etkilerini hissettirmeye başladı. Ekonomi finansal çağ hegemonyasında, tarihte eşi görülmemiş bir soygun sistemi altında can çekişirken, ulus-devletin yozlaşmasıyla iktidar

tam bir manipülasyon aracına dönüştü. Endüstriyel yaşam çevre ve iklim üzerinde tam bir felakete yol açtı. Sosyal bilimlerin bu gelişmeler karşısında krize girmemesi düşünülemezdi. 1990'larda reel sosyalizmin çözülmesiyle hem sağ hem de sol liberalizmin gerçek mahiyeti daha da açığa çıktı. Sosyal bilimlerdeki krizin önemli bir ögesi olarak, liberal ideolojik hegemonyanın krizi de bu dönemde kendini iyice hissettirdi. Postmodernitenin krize çözüm reçeteleri sadece modernitenin ideolojik-bilimsel krizini kanıtlar. Böylelikle çağdaş sınıfsal ve ulusal teorik çözümler ve pratik çözümler modernitenin sistematik krizini aşmada eski rollerini oynayamaz duruma düştüler. Gerçekleşmeleri halinde bile, ulusal ve sınıfsal kurtuluş ütopyelerinin toplumsal sorunların girift, karmaşık doğasını anlamaya ve çözmeye yeterli olmadıkları ortaya çıktı, anlaşılır oldu.

Bu çerçevede yorumlandığında, çağdaş Kürt hareketlerinin ulusallık ve sınıfsallık olgusunu pek yansıtmadıkları görülür. Modern bir ulusal kurtuluş hareketiyle tanışma oldukça cılız kalmıştır. İkel milliyetçiliğin geri ve cılız bir hareketliliği söz konusudur. Modern sınıf hareketlerine de tanık olamıyoruz. Batı tarzı burjuva, proleter ve küçük burjuva sınıf eksenli hareketlerin boy verdiği pek söylenemez. Kürt hareketlerini ideolojik, örgütsel ve eylemsel olarak planlı ve projeli modern ulusal ve sınıfsal şablonlarla tanımlamak güçtür. Ama yine de son iki yüz yıl oldukça çalkantılı ve kanlı geçmiştir. Bu yıllar bol isyanlı ve çatışmalı yıllardır. İsyancılar karşısında gittikçe modernleşen ordular ve ulus-devletler olmasına rağmen, kendilerinin aynı modern amaçlı ordular ve devletlerle hareket edemedikleri, hatta hareket etmek şurada kalsın, yanından bile geçemedikleri görülmektedir. Hareketleri mümkün kılan, beylik iktidarlarını koruma endişeleri ve dinsel örtülü çıkarlardır. Daha üstün donanımlı olan modern ordular ve ulus-devletlerin, ortaçağdan kalma iktidarlarını koruma ve hiyerarşilerini sürdürme amaçlı bu ideolojik ve eylemsel çıkışları bastırması güç olmayacaktı. Kürdistan'daki geleneksel oluşumların, ideoloji ve kurumların modernite güçleri karşısında başarılı olmaları beklenemezdi. Bazı örneklerle konuyu daha da aydınlatmak mümkündür.

a- Geleneksel beylik statüsü 19. yüzyılın başlarında tehdit altına girmişti. Modernleşme zorunluluğunu duyan Osmanlı İmparatorluğu, özellikle Sultan İkinci Mahmut'la (1839) reform hareketlerine girişti. Reformlar devletin yeniden düzenlenmesiyle ilgiliydi. Ulus-devlete doğru gidişte

merkezî bürokrasinin, vergi ve ordu sisteminin yeniden düzenlenmesi başta gelmekteydi. Reformlar karşısında geleneksel Kürt beylik düzeni sürdürülemezdi. Vergi ve askerlik sistemlerini kabul etmek, Kürt beylikleri için varlıklarının sonu demekti. Yapacakları ya kendilerini tasfiye etmek ya da isyan etmekti. Süleymaniye merkezli olarak başlayan ilk beylik ve tarikat temelli isyan (1806 Babanzade Hanedanlığı ve Kadirî tarikatı) bu sürecin başlangıcını ifade eder. Süleymaniye'nin ilginçliği Kürdistan'ın uç noktası olması, İran'ın içlerine yansıyan komşu kabile ve aşiretlerle ilişkisi ve güçlü bir entelektüel kapasiteye sahip aydınları barındırmasıdır. Ayrıca geleneksel Nakşî ve Kadirî tarikatlarının merkezlerindedir. Kürt beyliklerinin dengelerle oynayarak siyaset yapma ustalıkları gelişmişti. Geleneksellikle modernitenin ilk karışımları bu bölgede oluşmuştu. Yeni dünya hegemonu olan İngiltere İmparatorluğu'nun ilk el attığı yerlerdendi. Kürtlük veya Kürt hareketi bu koşullar altında başladı. Dinî, milli, kabilesel ve aristokratik özelliklerin iç içe rol oynadığı bu hareket yerel olarak kalmaktan kurtulamadı. Geleneksel imparatorluk politikaları ve bastırma seferleri karşısında uzun süreli direnemedi. Ama bu hareket yeni bir sürecin de başlaması anlamına geliyordu. Nitekim daha sonra kuzeye doğru peş peşe benzer hareketler baş gösterdi. Bunların belki de en önemlisi ve sonuncusu Botan Emiri Bedirhan Bey önderliğindeki hareketti.

Özellikle Mısır örneğinden ders alan Bedirhan Bey, 1820'lerden itibaren beyliğini sürekli genişletti; modern bir devlet düzenine doğru taşımaya başladı. Erken bir milli hareket olma özelliği taşımaktaydı. Bastırılmasaydı, ulus-devlete doğru gelişebilirdi. Modern nitelemesine en yakın bir hareket olarak, Bedirhan Bey önderliği etrafında gelişen olaylar ve politikalar, günümüz açısından da oldukça ders verici niteliktedir. İngilizler bölgede daha çok Süryanilere dayalı bir tampon oluşum yaratma peşindeydi. Tercihleri bu yönlüydü. Kuzeyden Rus Çarlığı benzer bir tampon mekanizmasını Ermenilere dayanarak gerçekleştirmek istemekteydi. Osmanlı ve hatta İran İmparatorlukları ise kendi merkezî otoritelerini yayma peşindeydiler. Kürtler dört yönden kuşatmayı yaşamaktaydı. Kuşatmadaki farklılık, bu kez gelenlerin modern araçlar ve dürtülerle donanmış olmalarıydı. Bedirhan Beyin seçenekleri olmakla birlikte sınırlıydı. Süryanileri hedeflemesi stratejik bir hataydı. Ermenilerle ilişkileri iyi olmakla birlikte, stratejik olmaktan uzaktı. En önemlisi, dayanabileceği hegemonik bir güç-

ten yoksundu. Mısır örneği İngiltere'ye dayalı olarak yeni bir ulus-devlete doğru gelişirken, karşısında yer alan İngiltere ve Rus İmparatorluğu, Osmanlı Sultanlığı'nı desteklemekteydi. İran'ın tavrı olumsuzdu. Ayrıca içte gerilla tarzı bir ordu kuruluşuna geçememiş, askeri teşkilatlanması düzenli ordu anlayışını aşamamıştı. Uzun vadeli direniş için niyet ve hazırlıkları yoktu. Geleneksel ideoloji ve örgütlenmelerle hareket etmekteydi. Yasal bir düzenden ziyade, emirlerle yönetimini sürdürmekteydi. Ailesi içinde de (Yezdan Şer) beylik konusunda çekişme vardı ve her an ihanete dönüşebilirdi. Tüm bu hususlarla en elverişli zamanda harekete geçememesi ve sultanın taktiklerine takılması sonunu getirdi. 1847'nin ilkbaharından itibaren şiddetlenen çatışma, Yezdan Bey'in ihanetiyle aynı yıl içinde bastırıldı. Batılı güçlerin desteğiyle Kürtlerin bu çağdaşlığa en yakın hareketinin bastırılması olumsuz yönden stratejik sonuçlar doğurdu.

Geleneksel tarzda da olsa geniş bir özerkliğe sahip olan Kürt kültür kurumları artık eski canlılıklarını sürdüremezlerdi. Merkezî bürokrasi adım adım yerleşerek otoritesini her köşeye yaymaya çalışıyordu. Kürdistan'ın eyalet statüsü gittikçe daraltılıyordu; 1860'larda da sona erdirildi ve Kürdistan coğrafi bir terim olarak kaldı. Belki de Mitanniler ve Hititlerden (M.Ö. 1600-1200) beri köklü bir geleneğe sahip olan Kürt beylik düzeni artık sona ermiş gibiydi. Geriye kalan beylik artıkları yaşam şanslarını modernleşmede arayacaklar, sömürgeci metropollere taşınarak varlıklarını Kürt işbirlikçileri olarak sürdürmeye çalışacaklardır. Bu konuda da hem Babanzadelerin hem de Bedirxanilerin öyküleri hayli ilginçtir. Bir yandan fırsat bulduklarında el altından isyan kıskırtıcılığı yaptılar, diğer yandan hâkim ulus-devletlerin teşkilinde en etkili kadrolar olarak rol oynadılar. Gerek İmparatorluk gerekse Cumhuriyet kuruluşlarında bu yönde rol oynayan bu ailelere mensup çok sayıda kadro mevcuttur. Ayrıca ilkel Kürt milliyetçiliğinin de babası rolündedirler. En çarpıcı örnek Bedirhan Beyin torunu Kâmuran Ali Bedirhan'ın hem ideolojik (Kurdîstan ve Hawar gazete ve dergileri vb.) hem de örgütsel (başta Xoybun örgütü) yönden ilk milliyetçi çabalara öncülük etmesidir. Ayrıca dedesinin kuramadığı diplomatik ilişkileri geliştirmekte de ustadır. Batı dil ve kültürlerine hâkimiyeti kayda değerdir.

Daha da ilginç olanı, kendisinden sonra gelecek olan tüm Kürt aristokrat çevre ve şahsiyetlerin model alacakları Kürtçülük politikasının temelini

atmış olmasıdır. Kürtlük, Kürtçülük artık bu çevre ve şahsiyetlerin elinde kendilerini ve ailelerini yaşatma aracına dönüştürülmüştür. Bütün pazarlıklar kendi varlıklarını sürdürmeye dayalı olarak geliştirilmiştir. Bağımsızlıktan başlayan pazarlık, şahıslarını affettirmeye kadar indirgenmiştir. Bedirhan Beyle başlayan bu yol, Kâmuran Ali Bedirhan'la bir model veya yöntem haline getirilmiştir. Kâmuran Ali Bedirhan aynı pazarlığı Türkiye Cumhuriyeti üzerinden Mustafa Kemal'le de sürdürmeye çalışmıştır. Bu pazarlıkta Kürtlük, pazarlık koşulları gereği bazen çok pahallılaşmakta bazen de çok ucuzlatılmaktadır. Tarihsel, toplumsal ve programsal strateji ve taktiklerle yürütülen herhangi bir Kürtlük, Kürt toplumsal hareketliliği söz konusu değildir. Sınıfsallık ve ulusallık tam da bu noktada önem kazanmaktadır. Çağını doldurmuş sınıf karakterleri bu şahısları bu denli darlığa düşürür ve şahsi kaygılara iterken, gelişmemiş ulusal karakterleri kendilerini ilkel ideoloji ve örgütlenmelerin aynı sonuca yol açan hareketlenmelerine götürmektedir.

Bu karakterler bazen beyliklerin olgunluk döneminde yaşayan İdris-i Bitlisi ile karşılaştırılmaktadır. 16. yüzyılın başlarında hem Safevi hem de Osmanlı saraylarında etkili olan İdris-i Bitlisi, dönemin geçerli iktidarcı politik figürünü temsil etmektedir. Kendi bağımsız krallık rejimini kuramayan Kürt beylikleri, çıkışı hegemonik güçlerin saraylarında aramaktadır. Önceleri Safevi Hanedanlığının kuruluşunda etkin rolleri olan Kürt beylikleri, Şialığın resmi mezhep haline getirilmesiyle kendilerini tehdit altında hissettiler. Sünni mezhepten oluşları onları Osmanlı Hanedanlığı ile işbirlikçiliğine yöneltti. Bunda önemli çıkarları vardı. İdris-i Bitlisi bu yeni hanedan arayışının politik ve ideolojik mimarıdır. Kürdistan beyliklerinin büyük çoğunluğu, Osmanlı Hanedanlığı'yla eşit güçlerin ittifakına denk bir iktidar paylaşımında anlaştılar. Bu, koşulların uygun kıldığı gönüllü bir ittifaktı. Osmanlı iktidar sisteminde kendine özgü bir konumlanışları vardı. Kürt beylikleri belki kendi aralarında çıkarabilecekleri bir beylerbeyiyle daha çok bağımsız olabilirler, gelecekte daha merkezî bir saltanat geliştirebilirlerdi. Ama unutmamak gerekir ki, dönemin koşulları çok sayıda saltanat rejiminden ziyade, birkaç hegemonik güce dayalı iktidar sistemlerini daha geçerli kılıyordu. Dönemin statükosu kendini bu tarzda inşa ediyordu. Bağımsız krallıklar kural değil istisnaydı. Dolayısıyla İdris-i Bitlisi önderliğinde girişilen ittifak çalışmaları dönemine göre uygun ve başarılı-

dir. Sakıncası, sonradan ortaya çıkacak olumlu ve olumsuz koşulları hesaba katmaması, konjonktürel kalmasıdır. Konumu 19. yüzyılda beylik sisteminin çöküşü sonrasında içine girilen tehlikeli işbirlikçilikle karşılaştırılmaz. Bu tarz bir karşılaştırma dönemsel koşulları hesaba katmayan, dönemleri birbirine karıştıran hatalı bir analogiye dayanır.

19. yüzyılın başlarına kadar Kürtlerin statüsü, halk olarak Türkler veya Türkmenler ve Arapların statüsünün gerisinde değil, daha da ilerisindedir. Asıl çöküş ve statü farklılaşması 19. yüzyılda gelişmeye başlar. Beylikler döneminin artık geçtiğinin anlaşılması, geriye kalan mirasçılarını, halk olarak Kürtler için herhangi bir statünün tanınması talebinde bulunmayarak, hatta daha da olumsuz tutumlar içine girip geleneksel otonomili statüden de vazgeçerek, işbirlikçilik temelinde kendi şahsi ve ailevi çıkarlarını güvenceye alan bir model geliştirmeye zorlamıştır. Şüphesiz bunlar bu yeni statüye gönüllülük temelinde girmiş değildirler. 16. yüzyılın başlarındaki koşullar artık geçerli değildir. İsyan etmeye çalışmışlar, geleneksel statüde ısrar etmişler, hatta daha ileri gidip bir devlet arayışına yönelmişlerdir. Ama sınıf karakterleri ve modern çağın koşulları gereği, bu çabalarında yenilmekten kurtulamamışlardır. Geriye kalan tek geçerli seçenek, yine sınıf karakterleri gereği, şahsi ikballerine ve ailesel çıkarlarına dayanan, Kürtlüğü ucuzlamış bir pazar metasına dönüştüren yeni ve tehlikeli bir işbirlikçilik türüne yönelmeleridir. Hâkim ulus-devletler de bu zaafalarını iyi değerlendirmişler, Kürt toplumu üzerinde modern bir baskı ve sömürü rejimini geliştirmekte bunları en etkili ve tehlikeli araç olarak kullanmışlardır.

Bu kesimler bir burjuva sınıf olmaya özenmişlerdir, halen özenmektedirler. Ama maddi koşullar, iktidarsal ve ekonomik bağlantıları, ideolojik ve örgütsel durumları onların modern bir burjuva sınıf haline gelmelerine imkân tanımamaktadır. Kâmuran Ali Bedirhan'ın kendisi belki de idealist bir milliyetçi olabilir. Fakat yaşadığı objektif gerçeklikler ondaki bu idealleri kursağında kalan bir hevese dönüştürmüştür. Böyle olması yine de içine girilen işbirlikçilik modelinin tehlikeli ve ihanete açık olmasına engel değildir. Nitekim balık baştan kokar misali bu model günümüze kadar oldukça etkili olmuş, sanki normal bir toplumsal yaşam tarzıymış gibi tüm toplumsal sınıf ve tabakaları ve bunlardan çıkışlı kişilik karakterlerini belirlemede başrolü oynamıştır.

Kürt aristokratik geleneğini değerlendirirken Avrupalılarla, hatta dünyanın herhangi bir köşesindeki örneklerle karıştırmamak ve karşılaştırmamak gerekir. Bu konuda kendine özgü bir konumlanma geliştirilmiştir. Bu aristokratik tabakanın rolü, Kürdistan ve Kürtler üzerinde ulus-devletlerin tahakkümünü ve kapitalist sömürü tarzlarını geçerli kılmada araçsal bir konuma indirgenmiştir. Bu konumlanma son iki yüz yılda özenle, başta şiddet ve zorlama yoluyla, giderek tüm toplumsal alanların tahribini hedefleyen 'özel ve örtülü soykırım' yöntemleriyle Kürtlüğün tasfiye edilmesinde temel araç olarak değerlendirilmiştir. Aristokratik ve tarikatçı geleneklerin Kürt gerçekliğinde ve hareketlerindeki yansımalarını değerlendirir ve özellikle kapitalist modernitenin hâkim unsurlarıyla ilişki modellerini çözümlerken, bu yönleri üzerinde ne kadar durulursa azdır. Konumları üzerinde derinliğine araştırmalar geliştirmek, ideolojik ve politik yansımalarını belirlemek büyük önem taşır.

Üst tabakanın mirası üzerinde düşünürken, yapılması gereken sadece kategorik ihanet yaftaları yapıştırmak değildir; kültürel soykırımdan geçirilmiş bir toplumsal gerçeklik karşısında tüm toplumsal tabakaların, sınıfların, onların kimlik ve kişilik özelliklerinin ne anlama geldiğini, ulusallık ve sınıfsallık bağlamında nasıl etkileyici olduklarını kavramaya çalışmaktır. Kürt toplumu normal bir toplum değildir ki, onun için normal çözümler geliştirelim. Yahudiler kendi soykırımları için 'tekil', 'biricik' kavramlarını ısrarla korurlar; benzersiz bir soykırım yaşadıklarında ısrar ederler. Kürtlerin yaşadığı soykırım için de benzer bir tanım yapılabilir. Örneği olmayan, 'tekil', 'biricik' olan bir kültürel soykırım yaşanmıştır, yaşanmaktadır. Dolayısıyla kendine özgü inceleme ve araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu kapsamda kültürel soykırımın gerçekleşmesinde belirleyici bir konumu olan Kürt üst tabakasının mirası ve güncel uzantılarıyla değerlendirilmesi, Kürt kültürel varlığının korunması ve özgürleştirilmesi açısından hayati bir öneme sahiptir.

b- Beylik sisteminin çökmesi dinsel hiyerarşiyi ön plana çıkardı. Bedirhan Bey ve Yezdan Şer'in yenilgileri 19. yüzyılın ikinci yarısında git-tikçe güçlenen şeyhlik kurumunun inisiyatif kazanmasına ve toplumda önderlik rolüne soyunmasına yol açtı. Özellikle Nakşî ve Kadirî şeyhleri büyük önem kazandılar. Her iki tarikatın Kürdistan'da geleneksel olarak da güçlü konumlanışları vardır. Fakat şeyhlik geleneğini sadece ortaçağa

özgü bir kurum olarak görmemek gerekir. Kökeni Sümer rahip devletine kadar uzanır. Devlet organizasyonunu ilk yaratanlar Sümer ziggurat rahipleriydi. Devlet oluşumunun bilgelikle bağlantısı vardır. Devlet yalnız kaba güç organizasyonu değildir, anlamı daha belirleyicidir. Sümer rahip devletini uzun süre rahipler, yani Arapçasıyla şeyhler yönetmiştir. Laik politikacılar çok sonraları devlet yönetimini ele geçirmişlerdir. Ayrıca her iki elit kesim arasında devlet iktidarı üzerindeki mücadele daimi olup, doğuşundan günümüze kadar süregelmiştir.

Devletin doğuşunda rahiplik kurumu esaslı rol oynarken, sürdürülmesi ve genişletilmesinde laik hanedanların rolü ön plana çıkmıştır. Kürt orijinlerin iktidar makamlarının oluşumunda da benzer gelişmelere tanık olunmuştur. Hurri, Hitit, Mitanni, Urartu ve Med Konfederasyonlarında rahipler ve laik hanedanlar arasındaki iktidar çekişmesi hiç eksik olmamıştır. Tanrı-kral kavramıyla ikisi arasında bir sentez kurulmaya çalışılmışsa da, bu ikilem tarih boyunca hep var olagelmıştır. Tek tanrılı dinler olarak İbrani dinlerde de benzer ikilemler hep yaşanmıştır. İlk İbrahimî kabile organizasyonunda rahiplik ön plandadır. Musa'nın kendisi peygamberdir, kardeşi Harun rahip başıdır. İbrani kabilesinde yaşanan bu ikilem günümüze kadar devam etmiştir. İsa'nın kendisi küçük rütbeli bir Yahudi hamıdır. Üç yüz yıl sonrasında rahip olmayan yöneticilerin hükmüyle tanışılmıştır. Avrupa'nın son bin yıllık tarihi, kilise ile laiklik karşıtları arasındaki iktidar mücadelesiyle dolu geçmiştir. İslamiyet bir din olarak çıkış yaparken, çok erkenden siyasi iktidarla tanışmıştır. İslam devletinin kuruluşunun üzerinden daha otuz yıl geçmeden, Ehlibeyt (rahip hanedan) ile laik hanedan Emeviler arasında büyük bir mücadele baş göstermiştir. Dinî devletle laik devlet arasındaki mücadele İslam tarihinin de temel sorunlarından biri olmuştur.

Kürt toplumuna, ondaki iktidar çekişmesine yansıyan bu uzun tarihsel gelenektir. Kürdistan'da iktidar oluşum ve paylaşımında dinsel gelenek büyük rol oynar. Kabile ve aşiret geleneğinin güçlü olması dinsel geleneği sınırlarken, laik beylik oluşumlarını da yapısındaki eşitlik ve özgürlük nedeniyle sınırlandırmıştır. Siyasal otorite tarih boyunca bu üçlü yapı arasında paylaşılmıştır. Aralarındaki denge bozulunca çekişme ve çatışmalar eksik olmamıştır. Hiçbir otorite kurumu sistemden tümüyle tasfiye edilememiştir. Üst tabakalarda iktidar paylaşım kavgaları ve uzlaşmaları bu

kurumlar arasında yaşanırken, alt tabakalarda da uzantıları etkili olmuştur. Buna karşılık otoritenin demokratik paylaşımı her üç kurum bünyesinde de varlığını hissettirmiştir. Mutlak iktidardan bahsedilemez. Demokratik geleneğin güçlü biçimde sınırlandırmaları hep var olagelmıştır. Her kurum ancak taban kitlesiyle, demos'uyla varlığını sürdürebilmiştir. Zaman zaman kurumlardan biri öne çıkmışsa da, demos'la birlikte dengeler hep gözetilmiştir.

Uzun süreli beylik inisiyatifleri 19. yüzyılın ikinci yarısında önemli oranda kırılmıştır. Bu durum şeyhlik kurumunca değerlendirilmiştir. Zaten beylik kurumuna en büyük darbeleri vuran Sultan İkinci Mahmut Yeniçeri Ocağı'nı tasfiye ederken, resmi tarikatı olan Bektaşiliği de darbelemiş oldu. Ortaya çıkan meşruiyet boşluğunu yeni bir tarikatla, Nakşîlerle doldurmaya çalışmıştı. Nakşî tarikatında etkili olan Kürt Nakşî şeyhleri ön plana çıktılar. Bunlardan Süleymaniyeli Mevlana Halit, 1826'daki Yeniçerilerin ve Bektaşiliğin tasfiye edilmesinden sonra sistemin en güçlü şeyhlerinden biri oldu. Sultanlığın yeni işbirlikçileri olarak şeyhler beylerin yerine ikame edildiler. Sarayda etkileri gün geçtikçe arttı. Kadirî tarikatının da benzer bir rolü ön plana çıktı. Yine Kürt şeyhleri ön plandaydı. Çağdaş Kürt hareketlerinde şeyhlerin rolü çok az araştırılmıştır. Halbuki beylik ve aşiret kurumunun zayıflaması üzerine, saraylarla yaptığı işbirliği nedeniyle hızla güçlenen ve inisiyatif kazanan kesim şeyhlik kurumu olmuştur. Bunda saray yönetimleri bilinçli hareket etmiştir. 19. ve 20. yüzyıllarda Kürdistan'da cemaat anlayışına dayalı toplumun gelişmesinde tarikat kurumları belirleyici rol oynamıştır. Fakat bu denli hızlı gelişmelerinde sarayla içine girdikleri bir nevi ajanlık olan işbirlikçilikleri önemli rol oynamıştır. Sistem onları yeni meşrulaştırıcı güç olarak kullanmaktadır. Kendiliğinden oluşan sivil toplum kategorisine girmezler. Daha doğrusu, bu yönleri hep zayıf kalmıştır. Halk şeyhlik kurumunun ajan ve işbirlikçi yönünü bilmemektedir. Bu yön hep gizli tutulmuştur. Her iki yüzyılda da şeyhlerin esas rolü, beyliklerin sadakati yerine kendi önderliklerinde yeni ve daha güçlü olan bir sadakati ikame etmek olmuştur. Tıpkı beylik aristokrasisinin sistemin meşrulaştırılmasında ve sürdürülmesindeki rolüne benzer biçimde, tarikat şeyhlerinin de meşruiyet sağlanmasında ve sürdürülmesindeki rolleri önemle araştırılmak ve açığa çıkarılmak durumundadır.

Bu konuda da örnek bir olayla daha açıklayıcı olabiliriz. Şeyh Ubeydullah Hareketi, Osmanlı-Rus Savaşıyla (1877-1878) bağlantılı olarak gelişim göstermiştir. Osmanlıların Ruslar karşısında güç duruma düşmesinden yararlanmış, dış güçlerle olan çelişkilerinden yararlanılmaya çalışılmıştır. Ayrıca imparatorluktaki milli hareketlerden de etkilenilmiştir. Kürt toplumunda yeni gelişen beklentiler dikkate alınmıştır. Hareket sadece din adamlarının değil, etkili diğer çevrelerin de desteğiyle kısa sürede büyümüştür. Merkezî bürokrasiden şikâyetler ve milli istekler düzenlenen toplantılarda dile getirilmiş ve amaç kapsamına alınmıştır. Hareket hem Osmanlı hem de İran Kürdistan'ının geniş bölümlerinde etkili olmuş ve askeri form kazanmıştır. Resmi bir devlete dönüşmesi için dönemin hegemonik güçlerinden birinin veya birkaçının desteği yeterli olacaktır. Ancak bu destek gösterilmemiştir. İran ve Osmanlı devletlerinin Batılı hegemon güçlerin tüm isteklerini kabul etmeleri, bu desteğin esirgenmesinde temel etken olmuştur. Destek Osmanlı ve İran devletlerinden yana gösterilince, bu büyük isyan hareketinin tasfiye edilmesi de kolay olmuştur. Sultan İkinci Abdülhamit döneminde meydana gelen bu hareketten sultanlık önemli dersler çıkarmıştır. Bedirhan Bey ailesine uygulanan yöntem aynen Ubeydullah Nehrî ailesinde de denenmiştir. İstanbul'a taşınıp onlar aracılığıyla Kürtlerin bir kısmı kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

c- Abdülhamit döneminde (1876-1909) uygulanan Kürt politikası ayrı bir başlık altında incelenmeye değerdir. Model, Rus Kazak Alayları'ndan esinlenerek geliştirilmiştir. Ermeni ve Kürt hareketlerinin yol açtığı gelişmeler imparatorluk bürokrasisini köklü tedbirler geliştirmeye yöneltmiştir. Birincisi, Ermeni-Kürt çelişkisinin geliştirilmesi ve kullanılması yönünde olmuştur. Aynı yöntem Kürt-Süryani ilişkilerinde de denenmiştir. Yüzlerce değil, binlerce yıl iç içe yaşayan bu halklar, kapitalist modernitenin yol açtığı kâr-kazanç hırsıyla birbirlerine karşı çelişkili hale getirilmişlerdir. Daha doğrusu, üst tabakaları arasında hegemonik güçlerden kaynaklanan çelişkiler oluşturulup kullanılmış, buna halklar da alet edilmiştir. Tarih, Bedirhan Beyin Süryanilerle ittifaka gitmiş olması halinde her iki halkın hakları ve özgürlüklerinde daha çok kazanım sağlayabileceklerini doğrulamaktadır. 'Böl-yönet' politikası her iki tarafın kaybetmesi için özenle uygulanmıştır. İngiltere bu politikada da başroldedir. O dönemin Irak operasyonu bu yöntemlerle gerçekleştirilmektedir.

Ermeni-Kürt ilişkilerinin tarihi daha eskidir ve aralarında doğal bir işbölümü geliştirilmiştir. Ermeni zanaatçılığıyla Kürt ziraatçılığı birbirini beslemektedir. Din farkı çelişki ve çatışma etkeni değildir. Ermeni milliyetçiliğinin tarihten ve Doğu'nun toplum gerçekliğinden kopuk hareketleri, Sultan'a kullanmak için ihtiyaç duyduğu ortamı sunmuştur. Ortak vatan olarak değerlendirilmesi gereken Kürdistan, Süryani hareketinde olduğu gibi, tek milletli bir vatan projesi gereği saf bir Ermenistan olarak düşünülmüştür. Ulus-devlet ideolojisindeki en büyük tahribat, hep hâkim bir etnisiteyi veya ulusu esas almasıdır. Diğerleri ya azınlık ya da öteki ulus olarak yabancılaştırılacaktır. Mantiğı bunu gerektirmektedir. Sonuç kadim komşular olan ve iç içe yaşayan halklar ve kültürlerin birbirleriyle rekabet savaşına girmesidir. Aynı coğrafya parçası üzerinde taraflar benzer milliyetçi idealar taşıdıkça çatışmalar kaçınılmaz olmuştur. Kürt-Türk-Ermeni-Süryani ilişkilerindeki çatışmaların temelinde ulus-devletçi milliyetçi mantık yatmaktadır.

Böylesi bir çelişkiden yola çıkan Sultan Abdülhamit, 1892'den itibaren Kürt aşiretlerinden derlenen 'Hamidiye Süvari Alayları'nı harekete geçirmiştir. Rus Çarlarının desteğine güvenen Ermeni milliyetçilerinin strateji ve taktikleri, Sultan'ın Kürt aşiretlerinden derlenen birlikleri karşısında başarısız kalmıştır. Hâlbuki Ermeniler strateji ve taktiklerini komşu halklarla dostluk politikasına dayandırsalardı, Doğu'nun kaderini radikal biçimde dönüştürecek devrimsel gelişmelere yol açabilirlerdi. Rus Yahudilerinin Rus Devrimi'nde oynadıkları rolün benzerini Osmanlı Ermenileri oynayabilirlerdi. Burjuva milliyetçiliğinin köreltici ayrılıkçı mantığı bu yönlü gelişmelere şans tanımadı.

Fakat Hamidiye Alayları'nın (Buna Aşiret Mektepleri'ni de eklemek gerekir) asıl tahribatı Kürtler üzerinde sergilenmiştir. Hamidiye Alayları görünüşte Ermeni milliyetçilerinin tehditlerine karşı kurulmuş, özünde ise modern biçimlere kavuşmakla yüz yüze gelen Kürt ulusal hareketlenmesine karşı geliştirilmiştir. Bir taşla birkaç kuş birlikte vurulmaya çalışılmıştır. 'Köy koruculuğu'nun erken bir uygulaması olarak değerlendirilmesi gereken bu hareket sadece Ermeni tehdidini (Resmi tarih öyle yansıtır; fakat bilinmesi gerekir ki, Ermeni halkının haklı ulusal demokratik talepleri de vardır. Asıl olarak bu haklar bastırılmaktadır) ortadan kaldırmıyor, olası Kürt ulusal hareketini de daha doğmadan devre dışı bırakıyor. En vahim

yönü budur. Dar bir aşiret elidi silahlandırılıp maşa ve rütbelere bağlanarak tüm aşiretler ve üyeleri kontrol altında tutulmakta, Sultan'ın dilediği gibi kullanılmaktadır. Bir daha Bedirhan Bey ve Ubeydullah Nehrî çapında önder hareketlerin gelişmeyişinde Hamidiye Alayları belirleyici rol oynamıştır. Asıl darbeyi gelişmesi olası Kürt ulusal demokratik hareketi yemiştir. Ayrıca aralarında yaratılan çelişkilerle aşiretler de birbirlerine düşman kılınmışlardır. Bu çelişkili ve çatışmalı ortamda Kürdistan tarihinin yarım asırlık en önemli dönemi boşa harcanmakla kalmamış, çelişkiler ve çatışmalar kendisine karşı kullanılarak Kürt toplumu derin olumsuzluklara itilmiş, iç çelişki ve çatışmalarla iflah olmaz bir konuma duçar olmuştur.

İşbirlikçi beylik ve şeyhlik kurumlarına ilaveten militarize edilmiş işbirlikçi aşiret güçlerine dayanan bu politikalar, Kürt ulusal hareketinin neden benzer örneklerde olduğu gibi geliştirilemediğini de gayet iyi açıklar. Burada da Kürt üst tabakasının modernite döneminde çok olumsuz rol oynadığını veya kendisine olumsuz bir rol oynatıldığını çok iyi görmek ve değerlendirmek büyük önem taşımaktadır. Adeta kendi toplumsal varlığına ve kimliğine karşı savaştırılan özel bir oluşum söz konusudur. Adeta değil, gerçeğinde de kendi öz kimliğine karşı savaştırılan ve modernitenin mühendislik imalatı olan yapay oluşumlarla karşı karşıyayız. Mantığı çok iyi yakalamak gerekir. Geleneksel güçlerini, dolayısıyla çıkarlarını yitirince (Başta yenilgiyle sonuçlanan isyanlar olmak üzere, çeşitli etkenler bunda rol oynar), şahsi ve ailevi olarak ayakta kalmak için ellerindeki tek araç, olası Kürt hareketleri üzerinde pazarlık yapmaktır. Olası hareketlere önderlik etmekten vazgeçmekle başlayıp, karşıtı komplo (erken kontrgerilla) hareketlerine başvurmaya kadar her yöntem pazarlık hesaplarında kullanılmaktadır. En etkili yöntem, Kürtlükten bir olgu olarak vazgeçip, kendisini hâkim ulus olgusunun güzide bir parçası sayma karşılığında kazancakları maddi ve manevi çıkarlar olmuştur. Günümüze kadar tüm sınıf ve tabakalara, bunlardaki ailelere ve kişiliklere empoze edilen, yoğunca ve başarıyla uygulanan bu yöntem olmuştur. Slogan haline getirilmiş buyruk açıktır: Kürtlükten vazgeç, her şey olabilirsin, her şeyi elde edebilirsin!

Bu yöntemin diğer bir sonucu da sahte Kürtçülüğe çok açık bir anlayışa yol açmasıdır. Sahte Kürtçülük, şahsi ve ailevi etkinlik ve çıkarlar için bir araç olarak geliştirilip kullanılmaktadır. Şüphesiz her toplumda etkili kişi ve aileler vardır. Bunlar bu etkinliklerini kendi toplumlarına kattıkları de-

ğerlere borçludur. Kürtlerde ise, etkili kişi ve aile olabilmek, kendi toplumsal değerlerini en hayati alanlarda pazarlık konusu yapma, bu değerlere ihanet etme, hatta bu değerlere karşı savaşıma pahasına sağlanabilmektedir. Vahim ve özgün olan, toplumsal gerçekliğe bu yönlü yaklaşımlar, hesap ve uygulamalardır. Şüphesiz her sınıf ve tabakadan aile ve kişilerde değerli, olumlu rol oynayan istisnalar vardır. Fakat geçerli olan istisnalar değil, kök salmış lanetli yöntemlerdir.

d– İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin, yani Beyaz Türk Faşizminin çıkış dönemindeki Kürt hareketine yönelik devlet politikaları, Hamidiye Alayları'nda ifadesini bulan Kürt politikasının derinleştirilmesi ve çok yönlü kurumlaşmalarla pekiştirilmesidir. Hamidiye Alayları varlığını korudu. Kürt işbirlikçi elidin çocukları ve gençleri Aşiret Mektepleri yerine resmi okullara daha çok sayıda alındılar. Geleneksel aristokrat, din ve aşiret elidinden kaynaklı olup modernizmle tanışan ilk Kürt aydınlanmacı gruplar oluştu. Gazete, dergi ve cemiyetler kurarak varlığını duyuran bu kesim yeni bir oluşumdur. Buna ilk kolektif burjuvalaşma hareketi de denilebilir. Beylik, şeyhlik ve aşiret bilinciyle artık rol oynanamayacağını idrak eden bu çevreler, genelde de örneğine çokça rastlandığı gibi, sınıf dönüşümlerini gerçekleştiriyorlardı. Rumlar, Ermeniler ve Süryaniler Avrupa kapitalizminin etkileri ve Hıristiyan olmaları nedeniyle daha erken ve hızla burjuvalaşıırken, Müslüman toplumlar bu süreci geriden takip ediyorlardı. Kürtlerde de yaşanan bu gecikmeli dönüşümdü. Kendini ilkel milliyetçilikle ifade etmesi anlaşılırdı. Jön Türkler misali Jön Kürtleri temsil ediyorlardı. Zaten Jön Türklerle iç içe oluyorlardı. Tamamen Batı ideolojik hegemonyasında bir gelişim gösterdiler. Orijinal bir çıkış yapabilecek konumda değildiler. Batı felsefesini ve bilimini özümsemeden, bölük pörçük aktarmalarla yetiniyorlardı.

Geleneksel sınıf yapısının yenik düşmesi ve sistematik işbirlikçiliğe bağlanmasından ötürü, genç Kürt entelektüel çıkışları çarpık ve öz kimlikten yoksundu. Kürt tarihine ve toplum gerçeğine ilişkin ciddi çalışmaları, araştırma ve incelemeleri yoktu. Buna ne olanakları ne yetenekleri elveriyordu. Son derece eklektik, aktarmacı ve slogancılıktan öteye gitmeyen ilkel milliyetçi argümanlar temel ideolojik gıdalarını teşkil ediyordu. Meşrutiyetten beklentileri vardı. Meşrutiyetin ilk yıllarında gazetecilik, dergicilik ve cemiyetçilikle biraz daha gelişim sağladılar. Milliyetçi rekabete katılım

gösterdiler. Türk milliyetçiliğinin kendini gittikçe etkili kılması ve devlete damgasını vurması aralarındaki rekabeti arttırdı. Ermeni milliyetçiliğinin daha güçlü olan yapısı ve hareketi aralarındaki rekabeti olumsuz etkileyip kızıştırıyordu.

Her üç milliyetçiliğin hızla ulus-devlete doğru tırmanışı, aralarındaki ilişkileri çatışmaya dönüştürdü. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı dönüm noktası oldu. Ermeni hareketi soykırımla sonuçlanırken, Kürt hareketi ikiye bölündü. Türk burjuvazisiyle birlikte ama aynı haklar temelinde hareket etmekten yana olanlarla ayrılmadan yana olanlar arasında ayrışma yaşandı. 1919-1922'deki Ulusal Kurtuluş Savaşına kadar yaşanan bu bölünme Kürt hareketinin stratejik kaybıyla sonuçlandı. Ulusal Kurtuluş Savaşına öz bilinç ve örgütlenmeden yoksun bir tarzda şahsi katılım göstermeleri, savaş sürecinde, özellikle sonraki Lozan Antlaşması görüşmelerinde ve Cumhuriyet'in ilanında çok cılız bir varlık göstermekle yetinmelerine yol açtı. Türklerle aynı haklara sahip olma beklentileri boşa çıktı. 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu ile 10 Mart 1922 tarihli Kürt Özerklik Yasası'nın uygulamaya geçirilmeden kâğıt üstünde kalması tüm heves ve hayallerinin sonu oldu. Hâlbuki Ulusal Kurtuluş Savaşının asli unsurları konumundaydılar. İlkel Kürt milliyetçiliğinin bu deneyimi, üzerinde önemle durmayı ve dersler çıkarmayı gerektirir.

Ayrılmış eğilimin Koçgiri İsyanı deneyimi (1919-1920) önemliydi. Gerçekli dersler çıkarılsaydı, Kürt özerkliğine götürülebilirdi. Ama önderliğinin yetmezliği ve çok güçlü olan İttihatçı Türk ve Yahudi ittifakı (Beyaz Türk faşist oluşumu) karşısındaki zayıflıkları ve donanımsızlıkları erken tasfiye edilmelerine yol açtı. Gecikmeli oluşturulan **Azadî Cemiyeti**'nin (1924) tepki olarak önderlik etmek istediği isyan hareketine 15 Şubat 1925'teki Diyarbakır Dicle provokasyonu ile erken doğum yaptırıldı. Yaşlı Nakşî Sait'in omzuna yıkılan dağınık ve örgütsüz isyanın genç Cumhuriyet burjuvazisi tarafından ağır bir tasfiye ile sonuçlandırılacağı belliydi. Bu isyanda ilginç özellikler vardır. Azadî Cemiyeti'nin kendisi milliyetçi bir örgütlenmedir. Önderi Cibranlı Halit (İsyandan önce yakalanıp Bitlis'te yargısız infazla kurşuna dizildi) Hamidiye Alayları'nın etkili bir komutanıdır. Kurtuluş Savaşı'nda Doğu cephesinde önemli katkıları olmuştur. Aydın nitelikleri vardır. Şeyh Sait, Şafii mezhebi ve Nakşî tarikatının etkili önderlerindenidir. Aynı zamanda Bingöl'den Halep'e kadar uzanan koyun ticareti trafi-

ğinde önemli bir ağırlığı vardır. Ticaret burjuvası sayılabilir. Seyit Abdülkadir, 1878'deki Nehrî İsyanının önderi Şeyh Ubeydullah'ın oğludur. O da Nakşî şeyhidir. Ayrıca birçok yerel beylik kalıntıları isyanla irtibatlıdır.

Görülmektedir ki, hepsi Hamidiye politikalarının ürünü olarak gelişmiş bir tabakayı temsil etmektedir. İşbirliğine yatkındırlar. Ama baştan itibaren Jön Türk adı altında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çekirdek kadrosunu oluşturan Almancı Türk bürokrat ve Yahudi sermaye ittifakı (Beyaz Türk esasta bu oluşumu ifade etmektedir), kendileri dışında kalan diğer tüm dinler ve etnisiteleri (Hıristiyanlık, Müslümanlık, Kürtler, Araplar, Çerkezler) tasfiye etmeyi temel politika olarak belirlemişlerdir. Adım adım bu tasfiye yürütülmüştür. 1915'te Ermeniler, 1921'de Çerkezler, 1923'te Rumlar, 1924'te Süryaniler, 1924'te Türk Müslümanlar (Halifelik), 1925'ten itibaren de Kürtler tasfiye edilmişlerdir. İster soykırım diyelim ister başka bir şey, günümüzün değişimiyle kendileri dışında (Jön Türk = Türk bürokrat burjuva + Yahudi dönme ve Masonik sermayedarlar ve kadroları = Türk Milliyetçiliği + İttihat ve Terakki Cemiyeti + CHP = Beyaz Türk Faşizmi) kalan tüm kesimleri tasfiye etmişlerdir.

Bu süreçte Mustafa Kemal Paşa önderliği önemle çözümlenmeyi gerektirir. M. Kemal'e rağmen oluşturulan Kemalist veya Atatürkçü mitoloji çözümlenmeden, ne Ulusal Kurtuluş Devrimi ne de Cumhuriyet gerçeği doğru kavranabilir.

1919–1922 Ulusal Kurtuluş Savaşını dışı yönelik olmaktan ziyade, bir iç savaş olarak değerlendirmek hakikatleri daha çok açığa çıkarır. Yaşanan bir Anadolu ve Mezopotamya isyanıdır. İçte ve dışta yaşanan önemli hegemonik kaymalarla ilgilidir. İçte geleneksel iktidar ve hiyerarşik hegemonyalar el değiştirirken, dışta da Batının tam hegemonya sağlama çabalarına karşı direniş söz konusudur. Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasının stratejik önemi tarih boyunca olduğu gibi bir kez daha ortaya çıkıyor. Anadolu ve Mezopotamya'nın tam fethi Batı hegemonyasına büyük üstünlük sağlayacaktır. Geleneksel Sultanlık hegemonyası dağıtılmış olduğundan, bu yönde hegemonik kaybı engelleyecek durumda değildir. İttihatçı Beyaz Türk oluşumu ise İngilizlere yenik düşmüştür. Fakat İngiliz hegemonyası da içte ve dışta ciddi güçlüklerle karşı karşıyadır. Sovyet Ekim Devrimi gerçekleşmiştir. Anadolu ve Mezopotamya'daki isyanla bağ kurma arayışı içindedir. Bu koşullar altında Mustafa Kemal Paşa önderli-

ğindeki hamle hem ilginç hem de çok önemlidir. İttihatçı iktidar kadrosundan dışlandığı bilinmektedir. İngilizci olması da, isyancı konumu nedeniyle güçtür. Durumu Fransız Devrimi'ndeki Napolyon'dan ziyade daha çok Robespierre'e benzemektedir.

Bilindiği üzere o dönemde Fransa Kralı 16. Louis patlak veren devrime karşı Avrupa'daki yandaş krallık güçlerine başvurmuş ve kendilerini Fransa'yı işgal etmeye çağırmıştı. Bu durum Sultan Vahdettin'in İngilizlerle anlaşmasına çok benzemektedir. Orada, Fransa'da Montagnarlar'ın, yani küçük burjuva radikal devrim partisinin üç önemli önderinden biri olan Robespierre, önderliği ele alıp (1791-1794) cumhuriyetin ilanına gidiyor. Bunu içte ve dışta çok yoğun geçen şiddet ortamında gerçekleştiriyor. Fransız Devrimi tarihini çok iyi bilen Mustafa Kemal, büyük ihtimalle bilinçli olarak Robespierre'in rolünü üstleniyor. Bilindiği üzere, isyanın beş önemli paşasından (Ali Fuat Cebesoy, Kâzım Karabekir, Rauf Orbay ve Refet Bele) inisiyatifini en çok kullanan paşa olarak öne çıkıyor. Yoğun iç ve dış çatışmalardan sonra Cumhuriyet'in ilanına kadar gidiyor. Tipik bir Cumhuriyet devrimcisi olduğu açıktır. Saltanat ve hilafetin kaldırılması başta olmak üzere, diğer devrim adımlarında da rolü belirleyicidir. Fakat diğer önemli bir gerçeklik, İngilizlerin yakın takibe aldıkları Mustafa Kemal'in başarılı olacağını anladıklarında hemen taktik değiştirmeleridir. Savunma Bakanlığı'nda bulunan Fevzi Paşa ve Albay İsmet, İngilizlerin ciddi engellemeleriyle karşılaşmadan ihtilal kadrosuna dahil ediliyorlar, daha doğrusu sızdırılıyorlar. Tarih çalışmalarının oldukça gizli tutulan bu sızma işini aydınlatması çığır açacak nitelikte sonuçlar verecektir.

İngilizler 1922'deki Sakarya Savaşından sonra Yunanlılardan desteğini hızla çekip ihtilalci kadro ile anlaşmaya çalışıyorlar. Bunda Churchill önemli rol oynuyor. 1922'den itibaren isyan, İngilizlerin yakın denetimindedir. Radikalleşmesi engelleniyor, Sovyet Rusya ile aralarına mesafe çekiliyor. Komünistler, Ümmetçiler, Kürtler tasfiye ediliyor. Çerkez Ethem şahsında Kafkas kökenli ihtilalci unsurlar da tasfiye ediliyor. En önemlisi, ihtilalin en önemli beş paşasından dördü tasfiye ediliyor. Kürt isyanı bahane edilerek, Beyaz Türk olmayan, milliyetçi ve mukaddesatçı Türk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası da tasfiyeden payına düşeni alıyor. Kürt isyanları iktidarın el değiştirmesinde ve faşistleştirilmesinde bir manivela rolü oynuyor. Daha savaş öncesinde, 1916'dan beri Kürt önde ge-

lenleriyle (Bitlis, Siirt, Diyarbakır) iyi ilişkiler içerisinde olan Mustafa Kemal, savaşta bu ilişkiyi daha da güçlendiriyor. Koçgiri İsyanını uzlaşmayla sonuçlandırıyor. 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu'yla Kürt unsurunun eşitliği garanti altına alınıyor. 10 Mart 1922 tarihli Kürt Özerklik Yasası'yla karşılıklı güven pekiştiriliyor. Cumhuriyet kurulduktan sonra, 16-17 Ocak 1924'te yapılan İzmit Basın Konferansı'nda Mustafa Kemal, Kürtler için en geniş özerklikten bahsediyor. Kürtler isyana zorlandığında, başbakanlık makamında bulunan ve Mustafa Kemal'in en yakın çocukluk arkadaşı ve kadrosu olan Fethi Okyar, "Ben elimi Kürt kanına bulamam" dediği için istifa ettiriliyor. İsyana bahanesi ile İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak dönemine geçiliyor.

İzmir suikastı denemesi ile Mustafa Kemal'i etkisizleştirme dönemi hızlanıyor. Belki Mustafa Kemal Robespierre gibi fiziki bir imhaya maruz kalmamıştır, ama gerek Topal Osman'ın Çankaya'yı kuşatmasını gerek İzmir suikastını (etrafındaki İngiliz yanlısı İttihatçı kadroların kışkacını daralttığını açıklayan) öldürücü eylemler olarak yorumlamak mümkündür. Devrimci Mustafa Kemal'den geriye kalan, Çankaya'ya mahkûm edilmiş, siyasi ve askeri olarak son derece etkisiz bırakılmış tanrısal bir figürdür. Proto-faşist diktatörlüğün tüm olumsuzlukları bu figüre yüklenirken, diktatörlüğün tüm nimetleri ise CHP'de kümelenmiş İttihatçı artıklara pay edilmiştir. Mustafa Kemal'in 1930'daki Serbest Fırka denemesi bu sürece tepkisidir. Fakat o kadar güçsüzdür ki, en yakın arkadaşı Fethi Okyar ve kız kardeşi Makbule Hanıma kurduduğu bu partinin -çok güçlenmesine rağmen- ömrü ancak üç ay sürmüştür. İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak önderliği, bu sefer de Menemen irtica provokasyonu ile bu önemli demokratik hamleyi tasfiye etmekten geri kalmamıştır.

Özcesi, Mustafa Kemal gerçeğiyle İttihat ve Terakki ve CHP'nin Beyaz Türk faşist gerçeğinin ayrıştırılması, doğru değerlendirmelere varabilmek ve çözümler geliştirmek için büyük önem taşır. Cumhuriyet döneminin Kürtlere, Kürt hareketine yönelik inkârcı ve imhacı uygulamalarını, asimilasyonist ve kültürel soykırım yöntemleriyle yürütülen tasfiye çabalarını bu yeni çözümler ışığında daha doğru kavrayabiliriz. Bu savunmanın ana konularından biri de bu yönlü bir çözümlenmeyi geliştirebilmektir.

Bana göre Kürtler tarihlerinin en büyük felaketini 15 Şubat 1925’de başlatılan Beyaz Türk faşist komplosuyla yaşama sürecine girmişlerdir. 1925’te Kürtlere yapılan komplo, 1915’te Ermenilere yapılandan çok daha kapsamlı ve uzun süreye yayılmış bir komplodur. Hitler’in Yahudi soykırımına yönelirken “Jön Türkler, Ermenileri tasfiye ettiler de kim ne yapabildi?” tarzındaki yaklaşımı, faşist komplonun kökeni ve asli uygulamalarının ne denli önemli olduğunu gayet açıkça anlatmaktadır. Kapitalist modernite çözümlemesini, ulus-devletçi ideolojinin ve bizzat ulus-devletin son tahlilde faşizme kaynaklık ettiğini kanıtlamak, daha doğrusu ulus-devletin önemli bir özelliği olan faşist düzenin nasıl geliştiğini göstermek, kapitalist sistemle bağını ortaya sermek için geliştirmeye çalıştım. Kapitalizmin egemenlik teorisyeni Hobbes’un Tevrat’tan alınma ve devlet iktidarını ifade eden ‘Leviathan’ (Canavar) kavramı kendini en çok kapitalizmde, onun iktidar inşasında, bu inşanın faşist karakterinde somutlaştırır. Jön Türk (Bu kavramın sosyolojik, toplumsal, tarihsel olarak Türklerle ilgisi yoktur, daha doğrusu semboliktir) iktidarı deneyimi bu somutlaşmayı çarpıcı biçimde temsil ettiği ve evrensel değer taşıdığı için üzerinde önemle durulmayı gerektiriyor. Taslak düzeyinde de olsa bunu denemeye çalıştım.

Cumhuriyet rejimine karşı gerici ayaklanmalar olarak yargılanmaya çalışılan 1925-1940 dönemindeki Kürt hareketliliği, özünde Beyaz Türk Faşizmine karşı kendi varlığını savunma, Kürt kimliğinin tasfiye edilmesine karşı direnme amaçlıdır. Kürtler halk olarak gerek Ulusal Kurtuluş Savaşı’na gerek Cumhuriyet’in kuruluşuna samimi olarak katılmışlardı. Asli unsur olarak katılımları tüm önemli toplantı belgelerinde, Amasya Protokolü’nde, Erzurum ve Sivas Kongrelerinin belgelerinde ve TBMM’nin birçok yasasında ve hatta 1921 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunu’nda belirtilmiştir. Ulusal Kurtuluş Türk halkı için neyi ifade ediyorsa, Kürt halkı için de benzer anlam taşıyordu. Cumhuriyet salt Türk etnisitesinin cumhuriyeti olarak değil, başta Kürtler olmak üzere çoklu etnik yapılanmalara dayalı olarak inşa edilmiş, öyle anlamlandırılmıştı. Ayrıca emekçi ve İslamî ümmet kimlikleri de kurucu kimlik sayılmaktaydı. Sovyet desteği açıktı. İttihatçı geleceğin tek etnisiteye dayalı Türkçülük akımı resmi ideoloji olarak benimsevince, diğer tüm kurucu unsurlar kaçınılmaz olarak ötekileştirildi. En ufak hak talepleri imhayla neticelendirildi. Kürt halkının büyüklüğü ve tasfiye

edilmesinde yaşanabilecek güçlükler, Misak-ı Milli'den taviz verip Musul-Kerkük'ün İngiliz hegemonyasına terk edilmesinde ve İngiltere ile anlaşım Kürtlerin varlık ve hareket olarak tasfiye edilmelerine karar verilmesinde önemli rol oynadı. Almanya ile ittifak Ermenilerin imhasında nasıl kullanıldıysa, İngiltere ile Musul-Kerkük konusundaki anlaşma da Kürtlerin imhasında öyle kullanıldı. Çokça iddia edildiği gibi, Kürt isyanlarında dış destek Kürtlerden yana değil, Kürtlere karşı faşist rejimden yana kullanıldı. Buna Sovyet Rusya'nın desteği de dahildir.

Faşist unsurlar NATO Gladio'sundan çok önce Kürtlere karşı gizli-açık bir özel savaş geliştirmişlerdi. Görünüşte anti-Cumhuriyetçi gerici unsurlara karşı Cumhuriyet değerleri savunuluyordu. Hâlbuki Kürtlerin Cumhuriyet'e karşı bir hareketi yoktu. Cılız da olsa Ulusal Kurtuluş sürecinde kendilerine vaat edilen eşitlik ve özgürlük haklarını talep ediyorlardı. Bu talebin 1071 Malazgirt Savaşından başlayıp, 1514 ve 1516 Çaldıran ve Mercidabık Savaşlarına, oradan 1919-1922 tarihleri arasındaki Ulusal Kurtuluş Savaşına ve geride kalan yaklaşık dokuz yüz yıllık devlet iktidarının birlikte sürdürülmesinde komşu ve dost halklar olarak bir arada yaşamalarına kadar uzanan tarihsel kökleri vardı. Dışlanmalarının hiçbir tarihsel ve toplumsal gerekçesi yoktu. Fakat kapitalist modernitenin faşist gerçeğini tanıyamıyorlardı. Karşılarındaki faşist tezgâhı kavrayamıyorlardı. Geleneksel ortak devlet ve komşu halklar hukukuyla hareket ediyorlardı. Beklenti içindeydiler.

Aslında Avrupa'da son üç yüz yıldır yürütölen homojen ulusal toplum yaratma projesinin insanlık tarihinde de bir örneği yoktu. Örneğin tarihin en bilinçli ve zengin halkı olan Yahudilerin de uğradıkları soykırım kadar bir uygulamayı beklemedikleri açıktı; aksi halde tek bir Yahudi bile Avrupa'da durmazdı. Genel olarak kapitalizm, özelde de devlet kapitalizmi olarak faşist dikta erk örgütlemesi soykırımsız yürütölemezdi. Türkiye Cumhuriyeti'ne taşınan, dıştan dayatılan kapitalist modernite unsurları ancak devlet eliyle ve faşist iktidar modeliyle yürütölebilirdi. Birçok geç ulus-devlet deneyiminde faşizmin daha etkili rol oynaması devlet kapitalizminden ötürüydü. Kaldı ki, ulus-devlete dayanmayan bir kapitalizmden bahsedilemez. Somut koşullara göre faşizm deneyimleri ya çok katı ya da esnek türde olabilirdi. Örneğin koşulları uygun olan İngiltere ve ABD gibi devletlerde sınırlı bazı alanlarda başvurulmuş bir sistem olsa da, bazen libe-

ral rejim iddialarıyla birlikte uygulanmasına karşı da çıkılabildi. Sistemdeki esneklik buna imkân veriyordu. Ayrıca toplumların demokratik mücadeleye deneyimleri hiçbir ülkede uzun süreli faşist rejimlere fırsat tanımadı. Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşanan gelişmeler bu genel eğilimle uyum içindedir. Ulusal Kurtuluş Savaşının ve devlet iktidarının tarih boyunca çok milletli oluşması, faşist kapitalist unsurların kalıcı ve her toplumsal alanı kaplayan türden gelişimine imkân tanımıyordu. İslam kültürü ve emekçi sınıf hareketleri de faşizmi sınırlandıran unsurlardı. Fakat dönemin Avrupa'sında (1919-1945) etkili olan güçlü faşist devlet deneyimleri cumhuriyet rejimini de etkiledi. Diğer kurucu unsurlara da uygulanan bu faşist politikalarından en büyük payı Kürtler aldı.

Uygulamaların asimilasyonist ve soykırımcı niteliğinden de anlaşılacağı gibi, isyanların önceden hazırlanmış bir düşünce temeli, planı, projesi ve programı yoktur. Stratejik ve taktik yaklaşımlardan yoksundur. Hazırlıkları ve uygun zamanlaması yapılmamıştır. 1925 tarihli **Şark İslahat Kanunu**'ndan tutalım **Mecburi İskân Kanunlarına** (1935) kadar uygulanan planlar Kürtlerin varlığını hedeflemektedir. Sadece eylem ve hareket olarak değil, varlık olarak Kürtlerin tasfiyesi öngörülmektedir. Burada da kural aynıdır: Sağ kalmak ve varlıklı olmak istiyorsan, Kürt kimliğinden vazgeçeceksin!

Türk kapitalist modernitesinin Kürtlere özgü geliştirdiği soykırım modeli anlaşılmadan, hiçbir çağdaş Kürt kimlik unsuru ve hareketi doğru tanımlanamaz, çözümlenemez. Türk kapitalist modernitesini çözümlemek ise, Yahudi sermayesinin ve ideolojik tekelinin rolü belirtilmeden gerçekleştirilemez. Soyut kapitalizm çözümlenmeleri, devlet tahlilleri, tarih ve toplum analizleri Türk kapitalist modernitesini kendi başına açıklama gücünde değildir. Daha da önemlisi, gerek Türk kapitalist modernitesinin, gerekse bu modernitenin kıskacındaki Kürt kimliği ve hareketlerinin kendilerine özgü 'tekillikleri', 'biriciklikleri' vardır. Hiçbir evrensel özellikleri yoktur demiyorum. Belirtilmesi gereken evrensel benzerlikler değildir. Bunları konuyla ilgilenen herkes az çok bilmektedir. Bilinmeyen, bilinmek istenmeyen, tabu haline getirilen, gizlenen ve saptırılan gerçeklik, bu 'tekillikler' ve 'biriciklikler'e örneği olmayan, kendisi örnek teşkil eden özelliklerdir. Yakınçağ Türkiye'sinin ve Kürt tarihinin karanlıkta bırakılması, bu tabular ve biricikliklerin inkâr edilmesidir; daha doğrusu, çözümlenmesinin

doğru ve tam yapılmamasıdır. Bunun da nedeni uygulanan rejimin gizli komplolarla, özel savaş planlarıyla, topyekûn asimilasyonist kültürel soykırım yöntemleriyle olan ilişkisidir. Ön deneme niteliğinde olan Ermeni tasfiye planları daha sonraki benzer uygulamaları gayet iyi açıklamaktadır. Kaldı ki, bu uygulamalar sadece etnik unsurlara, halklara dayatılmadı; sosyalist, liberal ve ümmetçi unsurlar da paylarına düşeni fazlasıyla yaşadılar. Kendini en açık biçimiyle Türk ulus-devletçiliğinde yansıtan bu uygulamalar sistematiktir ve günümüze kadar ağırlaştırılarak devam ettirilmiştir. Geçici, arızı, ara sıra başvurulmuş uygulamalar değildir; resmi, ideolojik tekele sahip ve tüm stratejik kurumlara egemen olan anlayış ve uygulamalardır. Şüphesiz çağdaş dünya gerçekliği, uluslararası antlaşmalar, en önemlisi de halkların mücadeleleri ve toplumsal kültürlerin öz-savunması faşist rejimin mutlak başarısını önlemiş ve önemli oranda sınırlamıştır.

1925-1945 yılları arasındaki dönemde Kürt varlığı ve canlılığı kendisinden çok şeyler yitirip adeta mezar sessizliğine bürünerek, ancak fiziki olarak ayakta kalabilmiştir. Eğer Ermeni tarzı fiziki tasfiye gerçekleştirilemişse, bunun nedeni uygulayıcıların insafı değil, nesneleşmiş olarak Kürtlerden daha fazla kazanç (asker, tarımcı, hayvancı, ırgat ve yarı-işsizler ordusu) temin etme hesaplarıdır. Ermeniler, Süryaniler ve Rumlar kültürlü halklardır. Sadece fiziki yaşamla yetinmezler. Kürtlerde ise durum farklıdır. Tam nesneleştirilmeleri ve araç haline getirilmeleri söz konusudur. Aradaki farklılık bu gerçeklikten kaynaklanmaktadır. Tasfiye dışı kalan diğer azınlıklar, özellikle Balkan ve Kafkas kökenliler, Yahudiler ancak Türk'ten çok Türkçü geçinerek varlıklarını koruyabilmişlerdir. Devrimci demokratik mücadelenin yol açtığı sınırlı ve istisnai örnekler dışında, durumlarını halen bu biçimde sürdürmektedirler. Durumları en özgün topluluk Yahudilerdir. Anadolu'daki varlıkları, ideolojik güçleri ve sermaye durumları, Siyonist stratejinin gerekleri konumlarını Beyaz Türklükte öncü kılmıştır. Fakat Yahudiler konusunda da genelleme yapmak doğru olmaz. Onların da Ulusal Kurtuluş sürecinde devrimci demokratik mücadeleye katkıları küçümsenemez.

Parçalanmış Kürdistan'ın diğer kısımlarında yaşananlar aşağı yukarı Türk modernite modelini izlemiştir. Dönemin Kürtlük politikasına damgasını vuran ve belirleyici etkiye yol açan, Türk kapitalist modernitesinin anti-Kürt modelidir. Suriye'deki Fransız manda rejiminin İkinci Dünya Sa-

vaşına kadar sürmesi, Kürt aydınlar için kısmi bir özgürlük ortamı sağlamıştır. Dergi çıkarma ve örgüt kurmada fazla zorluklarla karşılaşmamışlardır. Fakat yasal bir Kürt statüsü de oluşturulamamıştır. Kâmuran Ali Bedirhan ve çevresinin dönemin anti-Kürt uygulamalarını izlemesi ve buna karşı silahlı mücadele deneyimlerine girişmesi (Osman Sabri'nin Kâhta dağlarına yönelik gerilla denemesi), Ağrı isyanı için Xoybun ('Kendi kalma', 'kendi olma' anlamında isabetli bir adlandırma oluyor) örgütünü kurmaya çalışması ve Hawar dergisini çıkarması bu dönemin önemli çalışmalarıdır. Birçok diplomatik girişimleri de olmuştur. Fakat hepsinde istenilen başarı elde edilememiştir. Dönemin hafızayı yok etme girişimleri göz önüne alındığında, bu faaliyetlerin önemli olduğu açıktır. Suriye'deki bir avuç aydın hareketinin öyküsü hazindir. Dönemi kavramak açısından incelenmesi ve ders çıkarılması gereken deneyimlerdir. Bu dönemde Fransa'nın Türkiye ile ilişki geliştirmesinde ve Suriye sınırlarını çizmesinde, İngiltere'nin Irak'a ilişkin yaptıkları kadar olumsuz olmasa da, Kürtleri koz olarak kullandığı önemle belirtilmesi gereken bir husustur. 1921 Ankara Antlaşmasıyla çağdaş dönemde Kürtlerin parçalanmasında Fransa bencil davranmış ve öncü rol oynamıştır.

Bu dönemde Irak Kürdistan'ındaki hareketlilik çok daha önemlidir. Buradaki Kürtler İngiltere hegemonyasını olduğu gibi kabullenmemiş, Arap yanlısı politikalara karşı direnmişlerdir. Süleymaniye bu dönemde de hareketlerin merkezi konumundadır. Şeyh, aşiret lideri ve bey özelliklerini şahsında birleştiren Mahmut Berzenci'nin direnişi önemlidir. İlk defa ve açıkça Kürdistan'a özgü siyasal iktidar için hareket etmiştir. İngiltere'ye kolayca boyun eğmemiş, uzun süre direnmesini bilmiştir. Benzer bir durum daha Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren Barzaniler için de geçerlidir. Şeyh Abdüselam Barzani'nin 1914'teki idamı, Şeyh Ubeydullah deneyimini sürdürmesiyle bağlantılıdır. Kürtlerin haklarında ısrarcı olmuştur. Oğul Barzanilerden özellikle Mustafa Barzani önderliği dönemin diğer önemli bir çıkışıdır. Türkiye-İran-İrak üçgeninde hareketli bir yaşamı olmuştur. Her iki önderlik İkinci Dünya Savaşına kadar geleneksel önderliklerin son temsilcileri rolünü oynamıştır.

Çağdaş Kürdistan tarihindeki en olumsuz gelişme, Türkiye Cumhuriyeti ile İngiltere İmparatorluğu arasında Irak-Türkiye sınırlarının çizilmesidir. Bu, Kürdistan'ın bedeninin parçalanması anlamına gelmektedir. Sınırların

çizilmesindeki en önemli unsur, Kürtlerin hızla gündeme giren ulusal demokratik hareketinin önüne geçme endişesidir. Eğer Kürt ulusal hareketi çağdaş nitelikte gelişebilseydi, ne İngiltere'nin Irak petrollerine yönelik talepleri gerçekleşir, ne de Türkiye Cumhuriyeti'nin faşist nitelikli ulus-devlete dönüşmesi mümkün olurdu. Kürt ulusal hareketine İran Kürtlerinin de dahil olması durumunda, bölge üzerindeki İngiltere hegemonyasının gerçekleşmesi çok zorlaşırdı. Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti'nin hedeflediği Kürtleri tasfiye planı da gerçekleşemezdi. Musul-Kerkük ittifakının her iki kesim açısından mantıklı ifadesi budur. Bu ittifakın temeli 1920'deki Kahire Konferansına dayanmaktadır. Konferansın önemli bir saptaması, Ortadoğu'da kapitalist hegemonyanın geçerli olabilmesi için Kürt sorununun sürekli gündemde tutulmasıdır. Buna İsrail-Filistin sorunu da dahil edildiğinde, hegemonik güçlerin ülkeler ve halkların parçalanmasında ve kendilerine bağımlı statükoların oluşturulmasında ne denli uzun vadeli düşünüp planlar geliştirdikleri daha sonraki gelişmelerden gayet iyi anlaşılmaktadır. Kürt sorununun çözümüne yaklaşılmamasındaki temel etken bölge üzerindeki hegemonik hesaplardır. Irak Kürdistan'ındaki gelişmeler bu hesapları bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermiştir. Diğer parçalardaki sorunların daha da ağırlaşmasında aynı hesapların payı küçümsenemez. PKK'ye yaklaşımlarında da aynı hesapların güncel olarak devam ettiği görülmektedir.

Aynı dönemde İran Kürdistan'ında da benzer gelişmeler yaşanmıştır. Türkiye'nin uyguladığı tasfiye modeli Şah Rıza tarafından da örnek alınmıştır. Yine iki hegemonik güç olan İngiltere ve Rusya ile uzlaşmaya varılarak, Kürtlerin varlığına yönelik tasfiye hareketi tüm hızıyla sürdürülmüştür. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Kürdistan üzerinde etkili olan Simko önderliğindeki hareket, Türkiye ve İngiltere'nin İran'la dayanışmaları ve Şahlığı desteklemeleri sonucunda tasfiye edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ilan edilen Mahabad Kürt Cumhuriyeti de aynı ittifaka Sovyet Rusya'nın dahil edilmesiyle ortadan kaldırılmıştır.

İki Dünya Savaşı arasındaki dönem modern Kürt ulusal hareketinin gelişeceği dönemdi. Kürdistan'ın parçalanması, üzerindeki cılız hareketlerin tasfiyesi ve ardından ağır asimilasyonist politikaların uygulanması, modern ulusal hareket olma şansını ortadan kaldırmıştır. Hamidiye Alayları aynı engelleyici rolü Birinci Dünya Savaşı öncesinde oynamıştır. Her iki

dönem yaklaşık yarım asır demektir. Bu yarım asırlık dönemde dünya çapında benzer nitelikteki tüm halklarda ulusal hareketler gelişme ve olgunlaşmaya başlamışlardı. Kürtler Hamidiye Alayları ve parçalanma operasyonları sonucunda modern ulusal hareket olma ve başarıma şansını kaybetmişlerdi. Günümüze kadar süren çözümsüzlükleri hesaba kattığımızda, yaklaşık yüz yıldır emperyalist sömürgeci oyunlarla nelerin kaybedildiğini daha iyi anlayabilmekteyiz.

Bu yüz yılda burjuva önderlikli Kürt ulusal hareketinin dünya genelinde olduğu gibi gelişmeyişi veya çok cılız kalışının nedenlerini daha köklü araştırmak gerekir. Bu durumu kaba materyalist bir yaklaşımla kapitalizmin, dolayısıyla burjuva sınıfının objektif bir olgu olarak gelişmeşiğine bağlamak doyurucu bir açıklama değildir. Benzer birçok ülkede daha başarılı ulusal hareketler gelişmiştir. Örneğin iç içe yaşadığı Türk ulusal hareketi de benzer koşullara dayalı olarak gelişip daha başarılı olmuştur. Kürt ulusal hareketinin gelişmeşiğini az çaba harcanmasına ve eylemlerin, hatta savaşların geliştirilmeyişine bağlamak da doğru değildir. Tersine, çok sayıda hareket geliştirilmiş ve çatışma yaşanmış, ama başarılı olunamamıştır.

Modern Kürt ulusal hareketinin geliştirilemeyişinin birinci köklü nedeni, Kürt üst tabakasının tarihsel oluşum tarzıyla ilgilidir. Med Konfederasyonunun yıkılışından beri bu tabakanın oluşum tarzında bir çarpıklık söz konudur. **Heredot Tarihi'**nde çöküşle ilgili şöyle bir öykü anlatılır: Medlerin son kralı Astiyag kendisine ihanet eden Harpagos'a şöyle der: "Ey alçak, bana ihanet ettin, krallığının yıkılışını gerçekleştirdin. Bari kendin yerime geçseydin. Madem bunu yapamadın, hiç olmazsa krallığı Medlerde bıraksaydın. Neden alçakça götürüp Persli uşağımız Kyros'a teslim ettin?" Öykünün gerçek olup olmadığını bilmiyoruz, ama bu öykü Kürt işbirlikçi üst tabakasının oluşumunu gayet iyi dile getirmektedir. Üst tabaka unsurları daima basit şahsi veya ailevi çıkarları uğruna iktidar erkini kendi halkları üzerinde egemenlik kuranlara peşkeş çekmişlerdir. İstisnaları olmakla birlikte, bu zihniyet ve tavır günümüze kadar etkili olmuştur. Bunda kabile ve aile rekabetlerinin de rolü olsa gerek. Kürtlük zihniyetinde şahsi ve ailevi özellik, bencilik tarih boyunca hep ön planda olmuştur. Pers ve Sasani İmparatorluğu'nda da konumları böyledir. Ortaçağda İslamî iktidar döneminde koşullar çok elverişli olmasına rağmen, iktidar erkini önce Emevi ve Abbasi, daha sonra Selçuklu, Akkoyunlu, Safevi ve

Osmanlı Hanedanlarına peşkeş çekmişlerdir. Rahatlıkla merkezî bir sultanlık kurabilecek güçtedirler. Ahmedê Xani bunun özlemini mısralarında üzüntüyle yansıtmaktadır. Hatta Osmanlı Sultanı Yavuz Selim, İdris-i Bitlisi'ye, kendilerine bir beylerbeyi seçmelerini tavsiye etmektedir. Ama yirmi sekiz Kürt beyi kendi aralarında anlaşamadıklarını, Yavuz'dan bizzat bir beylerbeyi atmasını isterler. 19. yüzyılda Bedirhan Bey'e stratejik darbeyi vuran yeğeni Yezdan Şer'dir. Benzer birçok hareketin yaşadığı da aynı öyküdür. En son PKK olayında onlarca kez yaşanan da bu öykünün kendisidir. Tasfiye hareketlerinin tümünde aynı gerçeklik rolünü icra etmektedir.

İkinci köklü neden, birincisiyle bağlantılı olarak, üst tabaka unsurlarının dünya görüşü, program ve örgütleniş tarzıyla ilişkilidir. Bağımsızlık ve özgürlük köklü olarak zihniyetlerinden silinmiştir. Dünyayı katı bağımlılık penceresinden algılamaktadırlar. Bağımsızlık ve özgürlük sanki onlara düşman gibidir. Biraz da böyledir. Çünkü mensubu oldukları tarihsel-toplumsal kültüre ihanet ederek, o kültürün özgür yaşamına değer biçmeyerek ve yabancı kültürler içinde yaşamayı çıkarlarına daha uygun bularak kendilerini oluşturmuşlardır.

Üçüncü köklü neden, yine ilk iki nedenle bağlantılı olarak, alt tabakanın daha da gerilemiş kabile ve aile formları içinde kalması, şahsi ve ailevi sorunlara ve bunlardan kaynaklı çatışmalara iyice boğulmasıdır. Vasat Kürt için namus, kendi bencil çıkarlarını ve ailesini korumaktan öteye gitmez. Büyüklerinden öğrendiği namus anlayışı böyledir. Kendisi ve ailesinin namusunu toplumun namusuna (namus = nomos = toplumsal kural = ahlâk) ve ahlâkına bağlamayı akıl etmez; ahlâki ilke ve tavir edinmez.

e- Kürt hareketi, ikinci Dünya Savaşından sonra Mahabad Cumhuriyeti'nin tasfiye edilmesiyle derin bir sessizliğe gömülmüştür. Kendini sırasıyla bey, şeyh ve ilkel milliyetçi önderliklerle ifade eden hareketlerin ağır yenilgisi bu ölüm sessizliğine yol açmıştır. Umutsuz ve karamsar bir dönem baş göstermiştir. 1945'lerde ilan edilen KDP'ler kendilerini çağdaş partiler olarak tanımlamaya çalıştılar. Doğal olarak yakın geçmişin ağır izlerini taşımaktaydılar. Burjuva sınıf temelleri zayıftı. Aydınları çok azdı. Yenilgilerin yol açtığı umutsuzluk yeni girişimlere karşı oldukça ihtiyatlı yaklaşımlarına yol açıyordu. Dünyadaki benzer örneklerin çok gerisindeydiler. Durumları İkinci Meşrutiyet dönemindeki Kürt aydınlanmasından ve

hareketliliğinden daha geriydi. Bu da tasfiyelerin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Dönemin önder figürü Mustafa Barzani'de temsil edilmektedir. Mahabad'daki rolünden sonra (Mustafa Barzani burada askeri yetkilidir) Sovyetler Birliği'ne maceralı bir yürüyüşle varmayı başarmıştır. 1958'deki Irak İhtilalı dönüşün yolunu açmıştır. Kansız bir çözüm şansı vardır. Tarafların karşılıklı beklentilerinin karşılanmaması, 1961'de çatışmalı bir sürecin patlak vermesine yol açmıştır. 1964 yılında Özerklik Uzlaşmasına varılmasına rağmen, bu anlaşma uygulanmamıştır. 1971'deki uzlaşma daha geniş kapsamlıdır, ama o da uygulanmamıştır. 1975 yılında Cezayir'de Irak ve İran devletlerinin karşılıklı tavizler temelinde uzlaşmaları (1926'daki Türkiye-İngiltere uzlaşmasına çok benzemektedir), hareketin bir döneminin daha sonu anlamına gelmiştir. 1964 uzlaşması nedeniyle Mustafa Barzani önderliğine karşı muhalefete geçen İbrahim Ahmet ve Celal Talabani önderliği, geleneksel Süleymaniye temelli yeni bir çıkışa yol açmıştır. 1975 yılında YNK (Yekîî Nîştîmanî Kurdîstan)'nin kuruluşuyla daha çağdaş bir hareketin oluşmasına çalışılmıştır. Radikal sol ve liberal nitelikli bu hareketin dayandığı coğrafi zemin ve kültürel yapı, Kürdistan'ın bütünlüğünü temsil etme idealleri açısından elverişli değildi. Geçmişte olduğu gibi uç bir hareket olarak kalma riskini taşımaktaydı.

Kürdistan'ın diğer parçalarında da önce KDP uzantıları, daha sonra sol alternatifler gelişmeye başladı. Türkiye Kürdistan'ındaki KDP uzantıları kendilerini önce 1959'da 49'lar Davası, sonra 1965'te Türkiye-KDP olarak yansıttı. Çok cılızken ve daha ilk adımlarında Türk kontrgerillasının kontrolüne girmişlerdi. İlk T-KDP Başkanı Faik Bucak'ın aşiret içi kavga süsü verilerek öldürülmesiyle birlikte, mensubu olduğu Siverek-Bucak aşireti kontrgerillanın önemli bir üssü haline getirildi. Türkiye solunun Kürdistan uzantıları sosyal şovenizm denilen hâkim ulus hastalıklarını taşımaktan öteye rol oynamıyorlardı. Kürt ve Kürdistan'ın varlığı en temel tartışma konusuydu. Tabular öncelikle bu kavramlarda kırılmaya çalışılıyordu. Gerçekçi bir program ve örgütlenme söz konusu edilmiyordu. Kürt sorunu slogan olmaktan öteye gidemiyordu. Yapılan sosyolojik çalışmalar pozitivizmin kaba örnekleriydi. 1969'larda kurulan DDKO'lar (Devrimci Doğu Kültür Ocakları), İkinci Meşrutiyet dönemindeki Kürt Teali Cemiyetlerinin düzeyini aşamıyordu. 1940'lar sonrası ölüm sessizliği aşılmasına rağmen,

henüz çağdaş bir ulusal hareket olmanın çok gerisindeydiler. Bu dönemde temelleri atılan PKK kendi öz gerçekliğini arama çabasıındaydı.

Mahabad Cumhuriyeti'nden sonra aynı derin sessizliğe gömülen İran Kürdistan'ında KDP yeni bir deneyim olarak ortaya çıktı. İ-KDP bir aydın olan Abdurrahman Qasımlo önderliğinde modern bir parti olma doğrultusunda geliyordu. İran Devrimi'yle başarı fırsatı yakalanmıştı, ama değerlendirilemedi. İran komplosuyla öldürülen Abdurrahman Qasımlo ve sonraki önderinin (Sadık Şerefkendi) ardından hareket mültecileşti. 1970'lerde kurulan sol gruplar ve Komala pek etkili olmadılar.

Suriye Kürtlerinde gelişme gösteren edebi çalışmalar, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da devam etti. Cîgerxwîn gibi bir şair yetişti. Osman Sabri'nin benzer çalışmaları oldu. Bedirhanların geleneğini devam ettirmeye çalıştılar. KDP'nin Suriye uzantıları oluştu. Komünist Parti'nin teşkilatları da oldukça etkili oldu. Geleneksel komünist partilerin tüm Kürdistan parçalarında KDP misali uzantıları vardı. Fakat öz kimliğe dayalı olmadıkları ve Kürdistan toplumsal doğasını çözümleyemedikleri için başarı şansları yoktu. Genelde de reel sosyalizmin hastalıklarını yaşıyorlardı.

Sonuç olarak, İkinci Dünya Savaşı sonrası Kürt hareketleri geçiş aşamasındaydılar. Üst tabakanın geleneksel önderliği yenilip tasfiye olmuştu. Geriye karamsar bir tablo bırakmıştı. Kürtlerin varlığına ve özgür yaşam arzularına ilişkin derin bir güvensizlik oluşmuştu. Belki de tarihte ilk defa yaşanan kendine güvensizlik, inançsızlık söz konusuydu. Bir nevi Kızılderilileşme olgusuna dönüşme korkusu ve endişesi gelişmişti. Zaza ve Alevi Kürtlerde bu olgu kendini daha çok yansıtıyordu. Kürtlük çağdaş anlamda doğmadan ölmüştü. Daha doğrusu, üst tabaka somutunda 'ölü doğum' gerçekleşmişti. Ulusal ve toplumsal kimliklerine asıl sahip çıkması gereken modern sınıf ve aydınlar sahnede pek yoktu. Uygulanan katı asimilasyonist politikalar sonuç vermişti. Kürtlükten vebadan kaçır gibi kaçır aydın diye geçirenler söz konusuydu. Halkın tüm derdi fiziki varlığını sürdürülebilmektir. Ortaya çıkan burjuvalaşma, Yahudilerinkinden çok daha döneç bir sınıflaşmaydı. Kürtlükten kaçtıçça para kazandıklarından, Pavlov'un köpekleri gibi bunun şartlanmasını yaşıyorlardı. 1970'lerin Kürdistan'ı ve Kürt toplumu, kendileri hakkında idealleri kalmayan veya çok cılız inanç emareleri gösteren insanların memleketi ve toplumuuydu. "Kuyruklu Kürt" iftirası tutmuştu. Bu durumda herkes ya kuyruklu olmadığına

kendini inandırabilmek için Kürtlükten çıkmıştı, ya da utangaç bir biçimde kuyruğunun olmadığını iddia ederken ikide bir arkasına bakmaktan da geri durmuyordu.

Bu gerçekliği şahsımda da yaşıyordum. Çıkış bulabilseydim Kürt ve Kürdistanlılıktan çoktan vazgeçecektim. Fakat çağdaş bilinçle tanıştıktan sonra gerçeklik üzerime üzerime geliyor, kâbus gibi üstüme çöküyordu. Modernitenin ışıltıları beni çekiyordu. Fakat adı konulmayan veya çoktan terk edilen coğrafyayla adı geçtikçe utanılan halkımdan tam kopamama, bu ışıltılardan beni yüz geri ediyordu. Türk modernite modeli mutlak anlamda Kürt ve Kürdistanlılıktan vazgeçmeyi gerektiriyordu. Bazen kendini güzel bir kadın gibi sunduğunda, onunla yaşayabilmek için kendini mutlaka inkâr etmen gerekiyordu. Hatta dost, arkadaş edinmek istediğin erkeği de aynı dayatma peşindeydi. Azıcık kendilik mutlak yalnızlık demekti. Tam Araf'taydım. Ne cennet umudum ne de cehennem korkum kalmıştı. Mecnun gibi dolanıp duruyordum. Kürtlük modernist yaşam karşısında tam bir ayak bağı konumuna indirgenmişti.

Burjuva ulusal hareketi oluşturması gereken sınıf zemini daha doğusunda kendini Türk olarak tanımlamak zorundaydı. Entelektüelin konumu Kürtlüğün inkârıyla yakından bağlantılıydı: Entelektüel, Kürt olmayandı. 1970'ler Kürdistan'ın ve Kürtlerin çağdaşlık doğrultusunu köken belirleyebilmek için karar gerektiren yıllardı. Hala hatırımdadır: "Sömürge Kürdistan" kavramını ilk defa düşünceme ve yüreğime indirdiğimde bayılmıştım. Ev ortağım, büyük insan Haki Karer o halimi gördüğünde, Kürt olmadığı halde, şahadete erişinceye kadar yeni oluşumun gerçek önderi gibi hareket etmekten asla çekinmedi. Yoldaşlığın gerçek timsaliydi. Hareketlerin rüşeym hali, ana rahmindeki halden daha ağır zorluklarla yüklüdür. Biyolojik rüşeym hallerinin cinsel içgüdülerce belirlenmiş kanunları vardır. Kendilik hükmünü icra eder. Sosyal hareketler eğer toplumsal yaşamda iz bırakacak türdense, uzun süre ve çok zorlu geçen mekân koşullarında rahme düşmeyi bekler. Peygamber geleneğindeki dağa, mağaraya çekilme sahnesi tamamen yol açacakları sosyal hareketin ana rahmine düşme safhasını teşkil eder. Hz. Muhammed'in melek Cebrail'le ilk görüşmesi ve "Oku!" vahyini alması, sonrasında içine girdiği kendinden geçiş ve titreme nöbetleri bu yüce anı ifade etmektedir.

Kurulu herhangi bir güce dayanmak yeni doğuş anlamına gelmez. Ancak o gücün kurallarınca yaşam döngülerini tekrarlamaya yarar. İnanç güçlerine dogmatik bağlılıklar için de aynı hususlar geçerlidir. Hatta bilimsel düşünce doğrultusunda yol almak dahi yeni toplumsal hareket olmaya değil, olsa olsa inandırıcı bir hatip olmaya götürür. 1970'lerin koşullarında Kürtler için köklü bir özgürlük hareketi olmaya karar vermek, tavuk civcivinden kartal yavrusuna dönüşmek misali, hem de etrafı kartalın düşmanlarınca dolu bir ortamda büyümek ve uçmaya yeltenmek demektir. Koşullar öyle bir kartal uçuşu gerektirir ki, hep yükseklerde seyredeceksin. Büyük şehitlerimizden Mazlum Doğan'ın şahsıma ilişkin bir belirlemesini bu satırları yazarken hatırlamak durumunda kaldım. Şöyle dediğini duymuştum: "Arkadaşın yol yürüyüşü kartal uçuşuna benziyor. Hem de sürekli yükseklerde seyrederek uçuyor".

Dördüncü Bölüm: PKK HAREKETİ ve DEVRİMCİ HALK SAVAŞI

“Sömürge Kürdistan” kavramının beynimde ve yüreğimde yol açtığı titreme ve ardından baygınlık geçirmem ilk ve son bir olaydı. Gerçekten tuhaf karşılaşmıştım, ancak bir kavramın neden bu denli etkili olduğunu sonraki gelişmeler kanıtlayacaktı. Ama ilk başlardaki etkilenmeyi izah etmek bana hala zor gelmektedir. Kürdistan’ın ve Kürtlüğün ölüm fermanının verildiği ve en koyu biçimiyle yaşandığı dönemde Ankara’da kavramsal dirilişe hem de tek başına karar vermek, bir romana konu olabilecek denli ciddi bir çözümlenmeyi gerektirir.

Hem Kürt hem de Türk devrimci gençlik hareketleri ortamındaydım. Bu hareketlerden etkilendiğim açıktır. DDKO ve Dev-Gençli yıllarda bu oluşumların sempatzanı olmak az etkili bir olay değildi. THKP-C, THKO, TKP/ML-TİKKO isimlerini duymuş, önderlerinin yiğitçe şahadetlerine tanık olmuşum. THKP-C Önderi Mahir Çayan’ın önce Hüseyin Cevahir’le Maltepe’de direnişi, ardından cezaevinden kaçıışı ve on yoldaşıyla Kızıldere’de şahadete erişleri oldukça etkileyiciydi. Bu katliamı protesto eden ilk boykot eylemine önderlik edecek kadar üzerimde etki bırakmıştı. THKO Önderi Deniz Gezmiş ve iki yoldaşının idama götürülüşlerini görmüştüm. TİKKO Önderi İbrahim Kaypakkaya’nın aynı dönemde Diyarbakır Zindanında işkenceye karşı direnerek şahadeti de etkileyiciydi. Her üç önderin Kürt halk ve ulus gerçekliğini hayatları pahasına dile getirişlerine tanık olmuşum. Şüphesiz ikinci sırada gelen bir dizi başka etmenle birlikte, gençliğin bağrından çıkan bu önderlerin hakikat uğruna şahadetleri, beni kendi öz gerçekliğim üzerine yürümeye cesaretlendiren temel etkenlerdi.

Öz gerçekliğin üzerine yürümeye cesaret etmek başka bir şey, nasıl yürüneceğini bilmek ise daha başka bir şeydi. İlkokul döneminde çocuklardan namaz grubu inşa etme deneyimine sahiptim. Başka pastoral grup deneyimlerim de vardı. Fakat ölümcül gerçeğin üzerine yürümeye cesaret etmek ve bunun ilk adımlarını atmak benzersiz, tekil bir çıkıştır. Sonradan çok tartışılmıştır; “Emniyet neden göremedi, neden zamanında tedbirini alamadı?” diye eleştiriler yapılır. Ortada emniyetlik bir durum yoktu. Mecnun misali karşılanabilecek tuhaf bir çıkış vardı. Gücün ve hakikatin, dikkat edilmezse güçsüzlüğün ve yanlışlığın kaynağı olabilecek bir çıkış. Ne

kadarı akıl hareketiydi, ne kadarı duygu eseriydi sorularına yanıt vermek güçtür, pek anlamlı da değildir. 1970-’80 Türkiye’inde iki kelimeye dayalı siyasal bir kavramla birlikte yürüebilmek ve yaşamak çok önemliydi. Yıllar değil günler kurşun gibi ağır geçiyordu. Gerçekleşmesi beklenen hedefin kendisi bile hayalden daha muğlâktı. Fakat grup olmanın bile büyük bir gerçekleştirim olduğuna emindim. En değme emniyet istihbaratçısının gözleri önünde oynanan grup oyunumuzun ciddiye alınmayacak kadar hafif ve alaylı karşılandığını tahmin etmek zor değildi. Tıpkı ilk sosyal deneyimimi (Kürt olabiliriz deneyimi) aktardığım köylünün söylediği “Sen kuru tahtaya laf anlatıyorsun, bu tahta parçasını nasıl yeşerteceksin?” sözündeki gibi bir inançsızlıkla karşıladıkları açıktı. Kaldı ki, akranlarımız olan birçok grup, bizleri ‘Yandım Allah Çetesi’ olarak değerlendirmekten kendilerini alıkoyamıyorlardı. UKOCULAR, APOCULAR ilk adlarımız olmuştu bile. Adlandırılmak gurur veriyordu. Tıpkı bir çocuğa ad vermek gibi. Fakat bu adlar kendi öz seçimlerimiz değildi. Grup döneminde kendimize ancak **Kürdistan Devrimcileri** diyebiliyorduk. Kendimize gerçek ad vermeye ancak grup olarak doğduktan beş yıl sonra cesaret edebildik. Ankara’nın Çubuk Barajı eteklerinde 1973 Newroz’unda başlayan, çok heyecanlı, mecnun misali geçen yolculuk 27 Kasım 1978’de Diyarbakır’ın Fis Köyünde PKK adıyla sonuçlanınca, kendimizi namusu kurtarmış sayacaktık. Bundan daha büyük hedef mi olurdu? Ne de olsa modern sınıfın modern örgütü kurulmuştu.

A- PKK ve ULUS-DEVLETÇİLİK İDEOLOJİSİ

Bugünden geriye bakıp PKK’nin ilanına götüren koşulları ve bilinç ortamını daha gerçekçi yorumlayabiliriz. Buna geçmeden önce özne-nesne ayırımına dayalı düşünce biçimine ilişkin değerlendirmeleri biraz daha geliştirmek konuyu daha da aydınlatıcı kılacaktır. Batı Avrupa kapitalist hegemonyasının yükselişinde bu düşünce biçiminin temel rol oynadığından bahsetmiştik. Uygarlık sisteminin dayandığı ve kent-sınıf-devlet üçleşmesinde ifadesini bulan köklü toplumsal bölünmenin meşrulaştırıcı kavramı olan tanrı-kul ayrımı, azami gelişmesine Batı uygarlığında özne-nesne ayırımının en net felsefi yorumuyla erişti. Özne-nesne kavramı uy-

garlık sisteminin temel kavramıdır. Bu ayırım kapitalist moderniteyi mümkün kıldığı gibi, onunla en gelişkin yorumuna kavuştu.

Özne-nesne kavramına dayalı felsefenin hakikat alanında büyük gelişmelere yol açtığı bilinmektedir. Bu felsefe hakikat bilincinin oluşumunda aldirdığı mesafeyle Batı kapitalizminin dünya çapında hegemonyasını sağladı. Unutmamak gerekir ki, her çağdaş sistem kendi dönemindeki hakikat algısıyla kendini başat kılmaya çalışır. Hakikat algısının dışında hiçbir yöntemin kalıcı başarı şansı yoktur. Hakikat algısı en yüksek olan uygarlık sistemi kendini hegemonikleştirdiği gibi, onu ancak daha yüksek hakikat algısına sahip sistemler aşabilir. Batı Avrupa'da yükselen uygarlık sistemini dünya çapında hegemonikleştiren temel etken hakikat algısındaki üstünlüğüdür. Bunu da özne-nesne ayırımını geliştirmesine ve temel felsefesi (Descartes) haline getirmesine borçludur. Sorgulanması gereken husus, bu kavramın mutlak hakikat ifadesi olup olmayacağına ilişkindir. Kuantum fiziğindeki çözümlenmeler özne-nesne ayırımının mutlaklaştırılmayacağını kanıtlamıştır. Gözlemleyen-gözlemlenen ayırımı son tahlilde anlamını yitirmektedir. Karşılıklı etki esas olmaktadır. Çıkan sonuç, hakikatin göreceli karakteridir. Mutlak nesnellik (materyalizm) olmadığı gibi, mutlak öznellik (idealizm) de mümkün olamamaktadır. Hakikat her iki uç anlayışta değerini yitirmektedir. Özne-nesne ayırımını mutlaklaştırmayan görecelik kavramı, hakikati üretme kapasitesi en fazla olan kavram niteliğindedir. Zaten Albert Einstein'ın fizikte yol açtığı devrimin temelinde yatan görecelik kavramıyla kanıtladığı gerçeklik de hakikate ilişkin yorumdur. Dolayısıyla özne-nesne ayırımına dayalı kapitalist modernitenin mutlak değer taşımadığı ve aşılması gerektiği ortaya çıkmıştı. Kapitalizmin aşılması gereğini K. Marks'ın kapitalizme ilişkin yorumundan çok A. Einstein'ın hakikat yorumu ortaya koymuştur. K. Marks ve F. Engels'in materyalist doğa, toplum ve tarih felsefesi özne-nesne ayırımını aşmadığı için özgür insanı mümkün kılamamıştır. Daha doğrusu, bu yöndeki çabaları yeterli olmamıştır. Çevrenin yıkımı ve toplumun çöküşü özne-nesne kavramının kapitalizmde kazandığı anlam ve uygulama gücüyle bağlantılıdır. Çevresiz ve toplumsuz yaşam mümkün olmadığına göre, eğer insan yaşamının sürdürülmesinde ısrarlıysak, kapitalizmin aşılması kaçınılmazdır. Özne-nesne ayırımını mutlaklaştırmayan görecelik felsefesi bu aşılma imkânını verir.

PKK'nin inşasına giderken Marksizm'in bilimsel sosyalizm çizgisine sadık kalmaya büyük özen gösterdim, gösterdik. Reel sosyalizm olmasaydı, belki de PKK türü bir örgüt oluşmayacaktı. Fakat bu gerçeklik PKK'nin doğuş döneminde tam bir reel sosyalist oluşum olduğunu kanıtlamaz. Kendisinden büyük oranda etkilense de, tüm gerçeği reel sosyalizmle izah edilemez. Burada daha doğru bir yoruma varmak için görecelik ve farklılık kavramına başvurmak gerekir. Halen hatırlıyorum; reel sosyalizmdeki özne-nesne ayırımından ötürü PKK'nin inşası için maddi zemin, materyalist yorum arıyordum. Bu arayış olmazsa olmaz türünden bir ilke değerindeydi. Kürtlerde, Kürdistan'da işçi sınıfına benzer olgular vardı. Burjuvalaşma hissediliyordu. Reel boyut için bu olgular yeterli görülüyordu. Ama tam emin olduğumuzu söylemek doğru olmaz. Bu, ilke gereği bir kabullenişti. Böyle olunca da kendimi, kendimizi tümüyle dogmatik tarzda yaşamın doğal akışına kapatmamış oluyorduk. Bu yanımız giderek açılım gösterecek, farkımızı oluşturacaktı.

İlkelerin dogmatizme götürme tehlikesi her zaman vardır. Dogmatizm bizde de uzun süre etkili olmuştu, etkisi hala küçümsenemez. Fakat sınırlı da olsa göreceliğe açık olmamız, dogmatizmin tehlikelerine karşı en önemli savunu silahımız olacaktı. Görecelik felsefesini özne-nesne ayırımındaki hakikat payından tümüyle mahrum etmeden ve karşıt temelde bir mutlaklığa dönüştürülmesine fırsat tanımadan kullanırsak, hakikatin azami yorumuna gidebilir, her kritik koşulda ona başvurarak başarıyla çıkış yapmaya ve özgür insan olmaya imkân sağlayabiliriz. Eğer bugün geriye dönüp PKK'yi yeniden yorumlamaya çalışıyorsak, bunu özne-nesne ayırımını mutlaklaştırmayan, kendisini de mutlaklaştırmamaya özen gösteren felsefi dönüşüme borçluyuz. Özne-nesne ayırımını aşan felsefi dönüşümü küçümsememek gerekir. Postmodernist savrulmalara düşmeden, kapitalist modernitenin temelindeki felsefenin Marksist yorumları da dahil bütün versiyonlarını aşmak, en büyük düşünce devrimini inşa etmek anlamına gelir. Şüphesiz henüz bu düşünce devriminin başlangıcındayız. Yine de bu devrimin pratik sonuçları küçümsenemez. Bu çerçevede PKK'yi yeniden yorumlamak, 1970'lerin başlarında hangi dünya koşullarına ve maddi kültür öğelerine dayandığını, yine aynı dönemdeki hangi temel bilinç, örgüt ve eylem formlarını ve manevi kültürü esas aldığını belirle-

mek, PKK Hareketi'ni doğru tanımlamak kadar günümüzdeki rolünü de daha çok aydınlatacaktır.

1- 1970'ler Dünyasının Koşullarını Doğru Tanımlamak

Hiçbir düşünce hareketi, insanın içinde yaşadığı maddi formlardan bağımsız olarak gelişemez. Önemli olan düşüncenin hangi maddi formları yansıttığıdır. Toplumsal gerçeklik söz konusu olduğunda, maddi formların kendileri de düşünce formlarının inşa edilmiş, kurumlaşmış halidir. Toplumsal formlar dil dahil, düşünce ve zihniyet oranları yüksek esnek doğalar olarak değerlendirilmelidir. Esnek doğalar düşünce enerjisinin sıkça dönüşmesi ve form kazanmasıyla oluşurlar.

1970'ler dünyasının hegemonik sistemi kapitalist modernitedir. Batı Avrupa merkezli bu sistemin yükselişi ve hegemonik karakter kazanması son beş yüz yılın eseridir. 16. yüzyıldan 18. yüzyılın sonlarına kadar ticari kapitalizm, 18. yüzyılın sonlarından 1970'lere kadar endüstriyel kapitalizm, 1970'lerden sonra da finans kapitalin hegemonyasıyla kendini küreselleştirerek sürdürür. Dönemler arasındaki fark, sermayenin niteliksel dönüşümüyle ilgilidir; daha doğrusu sağladığı kâr miktarıyla bağlantılıdır. Ticari kapitalizm, manifaktür sanayisinde dönüşüm ve finans sistemlerinin geliştirilmesiyle kendini karakterize eder. Uzun mesafe ticareti kârı azamileştirmektedir. Bu nedenle deniz aşırı ve kıtalararası ticaret geliştirilmektedir. Sanayi kapitalizmi üretimin fabrikalaştırılmasıyla azami kârı gerçekleştirmektedir. Hem ticari hem de sınaî kapitalizmde finans araçları (para, senet vs.) esas olarak değişimi ve üretimi hızlandırmada rol oynamaktadır. Kendi başlarına azami kâr oranlarına erişme durumunu henüz kazanmamışlardır. Böylesi olanak bir 1970'ler dünyasında para sisteminin değiştirilmesiyle, yani Dolar'ın altın karşılığında basımından vazgeçilerek elde edilmiştir. Bu açıdan 1970'ler dünyası paradan para kazanmanın azami kâr oranına erişimini ifade eder. İnsanlık tarihinde ilktir. İlk iki dönemde hem fikir hem de mal üretiminde yaratıcılık vardır. Fikrî oluşumlarda ve mal üretiminde kapitalizmin diğer sömürü sistemlerine oranla belirgin bir üstünlüğü bulunmaktadır. Aynı oranda toplum üzerindeki hâkimiyetinde de üstünlüğünü katmerleştirmektedir. Endüstriyalizm ve ulus-devlet iktidarı kapitalizmin hegemonik zaferi anlamına gelmektedir. Azami kâr an-

çak endüstriyalizm ve ulus-devletçilik toplumda egemen olduğunda gerçekleşmektedir.

Finans kapital döneminde artık fikrî yaratıcılığa ve üretim ahlâkına gerek kalmamıştır. Paranın egemenliği veya tanrılaştırılması (Ulus-devletin sanayi kapitalizminin tanrısı olmasına karşılık, para, finans kapitalizminin tanrısıdır) finans kapitalizmine özgüdür. Para finans kapital çağında sadece değişim, birikim ve üretimi hızlandırma aracı değildir, bizzat toplumla ilgili her şeye (Buna ulus-devlet de dahildir) hükmeden araç veya öznedir. Bu özelliğini nasıl kazandığını açığa çıkarmak, uygarlık tarihinin kapsamlı biçimde çözümlenmesini gerektirir. Fakat özce kavramak istersek, pazar ve iktidar olgusunun azami yoğunlaşması olarak tanımlanabilir. Tanım gereği hem ekonomik pazarı hem de ulus-devlet iktidarını kendine bağlayacak kadar üstünlük kazanmasını ifade etmektedir. Geriye para araçları üzerinde oynamak kalıyor ki, borsa, döviz ve faiz olguları bunun için yeterli imkânı sunmaktadır. Para sahipleri hiç çalışmadan, yeni yaratıcı fikir ve üretim yöntemlerine başvurmadan, bu araçlarla azami kârı ilk iki dönemdekiyle karşılaştırılamayacak denli büyütmektedir.

Azami kârın bu gerçekliği toplumun çöküşüyle eşanlamlıdır. Toplum tarih boyunca çok sıkı ve ahlâki ve politik normlarla varlığını geliştirip sürdürmüştür. Uygarlık tarihinden önce insanlık zaten kâr olayını tanımaktadır. Üretim ve fikir hem kâr olgusuna imkân vermemekte, hem de fazla ortaya çıktığında 'armağan ekonomisi'yle dağıtmaktadır. Kârı ve sermaye birikimini en büyük günah saymaktadır. Uygarlık tarihi boyunca toplumun marjinal yapılarında, gizli dehlizlerinde üreme imkânı bulunduğu ise kendisine çok sınırlı yaşam şansı verilmekte, sıkça müsadere edilmektedir. Özellikle dinler sermaye birikimini andıran murabaha sistemini en büyük günah saymışlar, tanrıya şirk koşmakla bir tutmuşlar ve yasaklamışlardır. Bu yaklaşımın altındaki temel etken, sermaye birikiminin anti-toplumsallığı ve toplumsal çöküntüyle ilişkisinin erkenden fark edilmesidir. Uygar toplumun iktidar sahipleri ile ekonomiyi yönlendirenlerin kâra yönelik bu yaklaşımları, hükümlerinin ve sömürüleri altındaki toplumsal varlığın sürdürülmesi ve çökmemesi içindir. Bu güçler kâr ve sermayenin yol açacağı tehlikenin farkındadırlar.

Kapitalizmin ilk iki çağında finans sisteminin öne çıkıp başat rol oynamasına ağırlık verilmemesi ve buna ilgi gösterilmemesi de geleneksel yak-

laşımın etkisinin halen güçlü olmasıyla bağlantılıdır. Zaten özünde kriz yaratan bir sistem olan kapitalizm, binlerce yıl zincire vurulmuş bir canavar olup, Batı Avrupa'da kilisenin ve iktidarın ağır bunalım geçirmesinden yararlanarak kafesini parçalamış ve toplum üzerinde yeni tanrısallık olarak hüküm sürmeye başlamıştır. Kapitalizmin normal bir toplumsal düzen olmadığını, olamayacağını iyi bilmek gerekir. Tüm felsefi akımları ve sosyal bilimleri (Buna kısmen bilimsel sosyalizm de dahildir) meşru bir sistem olduğuna ikna etmek için imdadına ve yanına çağırmıştır. Özellikle ekonomi-politik kapitalizmin meşrulaştırıcı kutsal kitabıdır. Öyle yorumlamak gerekir. İnsanlık tarihinde, toplumsal gerçeklikte böyle algılanan bir hâkimiyet ve sömürü sistemi olarak finans çağıyla birlikte tümüyle kontrolden çıkmakta, toplumla ve hatta çevresiyle ilgili her şeyi kontrolü altına almaktadır. 1970'lerdeki büyük karşıdevrimi böyle tanımlamak hayati önem taşımaktadır.

Henüz taze olan hatıralarımızdan bilmekteyiz ki, 1970'lerin karşıdevrimi 1968'lerde zirve yapan anti-modernist kültür devrimine karşı geliştirildi. 1970'lerde finans kapitalin egemenlik çağına geçiş, taktığı masum ekonomik dönüşüm maskesiyle izah edilemez. Finans kapitalin egemenliği iki Dünya Savaşı, tarihin en kanlı yüzyılı olan 20. yüzyılın savaşları, daha da ötesinde son beş yüz yılın sınıfsal egemenlik ve sömürgecilik savaşlarının mirası ve topluma karşı tepeden tırnağa savaş demek olan ulus-devlet iktidarı üzerinde yükselmektedir. Sadece azami kâra bakan, ekonomiyi ekonomi olmaktan çıkararak, bir yandan tüketim çılgınlığını körükleyen, diğer yandan açlık ve işsizlik ordularının dağ gibi büyüyen bir sisteme veya kaotik düzene dayanmaktadır. Medya hegemonyasıyla insan zihni ve ahlâkının yirmi dört saat bombardımana tabi tutulduğu bir karşı zihniyet ve ahlâksızlaştırma savaşına; insanlık adına son beş yüz yıla devredilmiş ve miras bırakılmış ne varsa ve devrimlerle (özellikle büyük Fransız ve Rusya Devrimleri) ne kazanılmışsa hepsiyle savaşmaya dayanmaktadır. 1970-1990 döneminin Ronald Reagan, Margaret Thatcher ve Mihail Gorbaçov neo-konformizminin Fransa ve Rusya'nın iki yüz yıllık büyük devrim miraslarının tasfiyesini ifade ettiğini biliyoruz. Finans kapitalin hegemonik güç haline gelmesinin dönem olarak neo-konformizmle çıkışması tesadüf değildir.

1970'ler Türkiye'si, yavaş yavaş dünya çapında yaşanan devrim ve karşıdevrimin etki altına giren bir Türkiye'ydi. Nitekim 1968 Gençlik Devrimi ve 1980'deki ekonomik ve askeri karşıdevrimler (24 Ocak Ekonomik Kararları ve 12 Eylül askeri operasyonları) sonucunda, kendini kalın duvarlar örerek korumaya çalıştığı bu dünyaya dahil olmaktan kurtaramadı. Dünya çapında yaşanan kapitalist sistem bunalımı, Türkiye'de kendisini Beyaz Türk Faşizminin bunalımı olarak yansıttı. Kapitalist modernitenin bunalımı Türk ulus-devletinin bunalımı demektir.

12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askeri darbeleri, sivil faşist unsurların bastıramadığı devrimci hareketlerin ancak askeri darbeyle durdurulabildiğini gösterir. Sistemin bu en muhkem kalesi, sürekli karşıdevrimci sivil faşist hareketlerle takviye edilen askeri darbelerle korunabilmektedir. 1925'ten beri başta Kürt kimliği olmak üzere faşist moderniteyi tehdit eden tüm kültürel varlıklara ve demokratik kıpırdanışlara karşı savaş halinde olan Beyaz Türk komplocu sistemi açığa çıkıp teşhir oldukça daha da çılgınlaşıyordu. NATO Gladio'sunun en güçlü operasyonel güçlerine sahipti. Tüm siyasi yapılanmaları avucunun içine almıştı. Sınırlı ölçüde kontrolden çıkış ya sivil faşist odaklarla bastırılıyor, ya da bu güçler yetmeyince tüm ordu harekete geçiriliyordu. Proto Siyonist bir sistem olarak rol icra ettiği için küresel hegemonik güçlerce destekleniyordu. Halkını bu denli kontrole alan başka bir örnek yoktur. Dolayısıyla Beyaz Türk modernitesinin bunalıma girmesi küresel sistemi yakından ilgilendiriyordu. 12 Eylül faşist darbesiyle bunalımdan çıkılmak istendi. Ekonomik alanda dışa açılma ve küresel finans sistemi ile bütünleşme, ideolojik alanda laik milliyetçilikle birlikte Türk-İslam milliyetçiliğine yönelme ve laikçi ulus-devleti Türk-İslam ulus-devletiyle takviye etme temel çıkış politikaları oldu. 12 Eylül darbesi NATO Gladio'sunun en kapsamlı eylemiydi. Tüm Ortadoğu halklarının devrimci-demokratik eylemlerini kalıcı bir biçimde bastırmakla görevliydi. Günümüze kadar bu rolünü sistemin tüm sivil faşist odakları ve yarı-militer unsurlarıyla birlikte yürütmeye çalışmaktadır. İktidar ve muhalefetiyle tüm siyasal partiler aynı çarkın birer dişlisi olarak en önemli rolü oynamaktadır.

2- Reel Sosyalizmin Bunalımı ve Devrimci Çıkış

Sistemin maddi kültür alanında yaşadığı bunalım ideolojik alana da yansımazlık edemezdi. 1968 Devrimi esas olarak manevi kültür alanında ideolojik devrim olarak patlak verdi. Modern kültüre, onun tüm liberal, sağ ve sol türevlerine başkaldırıyordu. Bu anlamıyla önemli bir devrimdi. En az Fransız ve Rus Politik Devrimleri kadar rol oynayan ideolojik bir devrimdi. Modernitenin ideolojik hegemonyası inşa edildiğinden beri ilk defa kırılmaya uğramıştı. Yüzlerce yıldan beri homojen toplum adına tutsaklaştırılan, asimile edilen, hatta soykırıma uğratılan kültürel, cinsel, etnik, dinsel ve yerel birçok toplumsal unsur kimlik savaşına kalkıştı. Gençliğin bu savaşıma önderlik etmesi ayrıca anlamlıydı. Çünkü gençlik modernitenin en az etkilediği kesimdi. İdeolojik devrim yalnızca kapitalist liberalizme karşı yürütülmüyordu, liberal ulus-devlet kadar reel sosyalist ulus-devletle de köprüler atılmıştı. Endüstriyalizme ideolojik olarak karşı çıkış ilk defa güçlü teorik anlatımlarla ifade ediliyordu. Feminizm en az sınıf teorileri kadar önemli teorik argümanlara kavuşmuştu. Geleneksel kültürel kimlikler modern kimlikler kadar değerli ve vazgeçilmez olduklarını kanıtlamışlardı. Modern ulusçuluk teorisinin hâkim etnisitenin meşruiyet argümanından başka bir şey olmadığı anlaşılıyordu. Dönemin en gözde devrimci ideolojilerinden olan modern ulusal kurtuluşçu düşünce ve pratiğinin söylendiği kadar anti-kapitalist ve kurtuluşçu olmadığı açığa çıkıyordu. Reel sosyalizmin kapitalist moderniteyi aşan değil, güçlendiren bir sisteme dönüştüğü de iyice tartışılıyordu. Sosyal demokrasinin demokratlığı çoktan kapitalizmin ayıplarını örten asma yaprağı rolüne indirgenmişti.

Sistemin ideolojik bunalımı Türkiye’de de en güçlü yankılardan birisine yol açtı. Beyaz Türk Faşizminin yapısal bunalımı ideolojik alana yansımış, devrimci ideolojinin darbeleri altında teşhir ve tecrit sürecine girmişti. Laik milliyetçiliğin modernist cilası tutmamıştı. Geleneksel din ideolojisi kadar devrimci modern ideolojiler de güçlü yankılar buluyordu. 1970’lerin devrimci hareketleri esas olarak ideolojik hareketlerdi. Politik özellikleri geliştirilememişti. Önemleri, sistemi teşhir etmelerinden ileri geliyordu. Toplumsal gerçekler ilk defa dile getiriliyorlardı. Çoktan mezara gömüldüğü sanılan gerçeklikler, ideolojik mücadeleyle birer birer diriliyorlardı. İslamcı ideolojileri sosyalist ideolojiler takip etti. Her ikisinin akabinde

Kürt olgusunu dile getiren ideolojik formlar yavaş yavaş kendini gösterdi. Tepki olarak ırkçı milliyetçilik şahlandırdı. 1970'ler Türkiye'sinde tarihinin gerçek anlamıyla en büyük ideolojik savaşlarına tanık olundu. ırkçı milliyetçilik Hitler Almanya'sı türünden daha çok güçlendirilmiş bir ulus-devletçilik peşinde koşarken, İslamcı ideolojiler laik ulusçu devlete kapırdıkları geleneksel rollerini yeniden oynamak ve devlette yer kapmak istiyorlardı. Sol ideolojiler derin kavramsal bunalımlar içinde soyut toplumculukla uğraşıyorlardı. Toplumculukla ulus-devletçiliği birbirine karıştırmışlardı. En köklü ideaları olması gereken demokratik deneyimler sınırlı kalıyordu. Demokratik halk eyleminden çok, dar grup eylemlerine çakılmışlardı. Ama hepsi genelde toplumsal hakikatleri açıklama rollerini oynuyorlardı.

1970'ler dünyası ve Türkiye'sinde modern yapılardaki (kapitalizm, ulus-devlet ve endüstriyalizm) bunalımla ideolojik mücadelenin ortaya çıkardığı hakikatlerin PKK'nin oluşumunda önemli payı vardır. Birçok ek-siklik ve yanlışlık taşısalar da, mücadele şehitlerinin oluşumdaki payı belirleyici olmuştur.

3- PKK ve Ulus-Devletçi İdeoloji

PKK'nin oluşumundaki temel sorun ulus-devletçi ideoloji konusunda muğlâk kalmasıdır. Özellikle J. Stalin'in ulusal sorun konusundaki tezleri bu konuda etkileyici olmuştur. J. Stalin, ulusal sorunu temelde devlet kurma sorunu olarak ele alır. Bu yaklaşımı bütün sosyalist sistemi ve ulusal kurtuluş hareketlerini etkilemiştir. Lenin'in de kabul ettiği bu hakkın ulusların kendi kaderini tayin hakkı olarak devlet kurmaya indirgenmesi, tüm komünist ve sosyalist partilerin ideolojik muğlâklığa düşmelerinin temel nedeni olmuştur. PKK'nin çıkışındaki temel ideası olan Kürt sorununu çözmede esas aldığı model, Stalin'in ortaya koyduğu ve Lenin'in de onayladığı devlet kurma modeliydi. O dönemde (1950-1970'ler) zirve yapan ulusal kurtuluş hareketlerinin çoğunun ayrı devletle sonuçlanması, bu modeli neredeyse biricik kılıyordu. Ayrı devlet sosyalist amentünün kutsal ilkesi haline gelmişti. Sosyalist olmak, ezilen ve sömürge uluslar ve halkların devlet kurma hakkından yana olmakla eşanlamlıydı. Aksini düşünmek sosyalist olmaktan çıkmak demektir. Aslında ulusların kendi kade-

rini tayin hakkı ilkesi ilkin ABD Başkanı Wilson'un Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya attığı ve ABD'nin hegemonik çıkışıyla yakından bağlantılı olan bir ilkeydi. Lenin, Wilson'dan daha geri kalmamak ve ezilen uluslarla sömürge halkların desteğini Sovyetler Birliği'nden yana çekmek için, aynı ilkeyi daha da radikalleştirerek bağımsız devlet kurmaya indirgemmişti. İki sistem arasında bu yönden bir yarış başlamıştı. Bunun en bariz örneği Anadolu'da yeni başlayan ulusal direnişin her iki güç tarafından desteklenmeye çalışılmasıydı. Daha sonra bu yaklaşım iki sistem arasında tımandırılarak devam etti.

Bilimsel sosyalizmin kurucuları olan K. Marks ve F. Engels'te bu konuda açık bir tutum yoktu. Fakat Hegel felsefesindeki temel devlet modeli olarak teorileştirilen ulus-devlete bir itiraz ve eleştiride bulunmamışlardı. Onlar da ulus-devlet modelini çağın, modernitenin doğal ve olması gereken yeni devlet biçimi olarak onaylamak durumundaydılar. Örneğin yaşadıkları dönemin temel ulusal sorunlarından biri olan Almanya'nın birlik sorununun merkezî olarak güçlendirilmiş ve dağıntık federe birimlerden kurtulmuş bir ulus-devletle çözümünden yana tavır takınmışlardı. Bu çözümü özellikle anarşistlere karşı savunuyorlardı. Tarih bu konuda anarşistlerin haklı olduğunu kanıtlamıştır. Özellikle Bakunin ve Kropotkin'in görüşleri hem haklılığını hem de geçerliliğini korumaktadır. Bilimsel sosyalizmin ve reel sosyalist uygulamanın sonunu getiren, daha doğrusu içten çözümlenmenin temel nedenlerinden başta geleni, aşırı merkezileştirilmiş bürokrasiye dayanan güçlü ulus-devlet modelidir. Genelde proletarya diktatörlüğü olarak devlet, özelde onun en merkezî ve toplumun kılcal damarlarına kadar yansıtılmış biçimi olan ulus-devlet, içten çöküşün ve çözümlenmenin temel nedenidir. Diğer nedenler tali rol oynar. Reel sosyalizmin yüz elli yılı aşan tarihinin büyük fedakârlıklar pahasına kazanılmış değerlerini çürümeye ve kendi kendine çözülmeye terk eden, bilimsel sosyalizmin devlet ve demokrasi konusunda kendi öz teorisinden yoksun bulunmasıdır.

Marks ve Engels 1870'lerin başında inşa edilen Alman ulus-devletini yücelttiklerinde ve örnek olarak sunduklarında, kendi elleri ve beyinleriyle insanlığın en iddialı ütopyalarından biri haline getirdikleri bilimsel sosyalizme en temel yanışı yaptırmışlardı. Anarşistlerin, özellikle Bakunin ve Kropotkin'in kendilerine yönelik tarihsel eleştirilerini dikkate alsalardı, bilimsel sosyalizmin kaderi kesinlikle daha değişik ve başarılı olur; sosya-

lizmin özgürlükçü, demokratik ve eşitlikçi değerleri kapitalist modernite karşısında başarılı ve kalıcı bir alternatif sistem haline gelirdi. Bir bütün olarak kapitalist modernite unsurları (sermayenin azami kâr eğilimi, ulus-devlet ve endüstriyalizm) karşısında demokratik modernitenin inşa unsurları (sosyal pazar ekonomisi, ekolojik endüstri ve demokratik ulus) büyük gelişim sağlardı. K. Marks ve F. Engels'in yaşamlarının son dönemlerinde bu temel eksikliğin farkına varır gibi olduklarını, özellikle ilkel komünal toplumdaki çok şey öğrendiklerini, kapitalist aşamanın zorunlu olmadığını fark ettiklerini ve eski topluma dayalı sosyalizm biçimlerini denemeye değer bulduklarını biliyoruz. Marks, **Kapital**'i devlet tahlili ile tamamlamak istemişti. Ömrünün buna yetmediği bilinmektedir. Engels, **Ailenin, Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökeni** adlı ünlü yapıtında bilimsel sosyalizme derinlik ve tarihsel boyut kazandırmıştı. Revizyonu kendilerinin değil Bernstein'ın yapması, bilimsel sosyalist teori için büyük talihsizlik olmuştur. Daha sonraları derinleştirilen doğrular değil yanlışlar olmuştur. Özellikle Bernstein'ın demokrasi, Lenin ve Stalin'in devlet ve ulusal sorun konusundaki burjuva liberal yaklaşımları, bilimsel sosyalizmin tarihindeki en büyük sapma ve yanlışlıkları teşkil etmiştir. Sapma ve yanlışlıklar sadece yapılmamış, temel doğruların yerine reel sosyalizm olarak inşa edilmişlerdir.

V. I. Lenin'in Bernstein'a yönelik eleştirilerinde doğrular vardı. Bernstein'ın sosyal demokrasiyi (O dönemde sosyalist partilere bu ad veriliyordu) burjuva liberalizminin kuyrukçusu ve sol uzantısı haline getirdiği biçimindeki eleştirileri doğrudu. Zaten daha sonraki gelişmeler bu görüşünü doğrulamıştır. Bernsteinci revizyonizm bir sağ sapmaydı ve bilimsel sosyalizme vurulan ilk ciddi darbeydi. Fakat bu darbenin çok etkili olmasının altında bilimsel sosyalizmin çok önemli bir eksikliği ve bir yanlışlığı yatmaktaydı. O da toplumsal demokrasinin olmayışı ve yerine ulus-devlet inşacılığının konulmasıydı. Bernstein'ı etkili kılan bu temel eksiklik ve yanlışlıktı. Bernstein, sosyal demokrasiyi diktatörlük ve devlet kuramından uzaklaştırarak ve Alman ulus-devletini sosyal devlet doğrultusunda esneterek, diktatörlük konusundaki yanlışlığı aşmak ve demokrasi eksikliğini gidermek istiyordu. Her iki yaklaşımı da oportünistçeydi. Ama Lenin'in getirdiği doğru eleştiriler alternatif doğrulardan yoksundu. Lenin'in burjuva demokrasisi ve sol uzantısı olan Bernsteinci sosyal demok-

rasi yerine önerdiği şey proletarya diktatörlüğü ve sosyalist devlettir. Bu konuda Lenin büyük bir çıkmazdadır ve hayatı boyunca bu çıkmazı aşamamıştır. Proletarya diktatörlüğü ve sosyalist devlet konuları Lenin'i çok uğraştırmıştır. Bu konularda büyük çabalar harcamış, ama bir türlü doğru çözüme varamamıştır. K. Marks'ın Paris Komünü (1871) dolayısıyla ancak birkaç kez kavram olarak dile getirdiği proletarya diktatörlüğü teorik açıdan incelenmiş bir konu değildi. Burjuvaziden esinlenerek, "Onların diktatörlüğü varsa, neden proletaryanın da diktatörlüğü olmasın?" denilerek kaba bir analogi yapılmıştı.

Lenin, Sovyet deneyiminden sonra 1920'lerin başında sosyalist devlet teorisiyle uğraşmıştır. Ömrünün buna vefa etmediği bilinmektedir. Bu dönemde Kropotkin'in bizzat Lenin'e, Sovyetler'in demokratik model olarak kurumlaştırılmasını ve kalıcı kılınmasını önerdiği bilinmektedir. Lenin bu öneriye pek kulak asmamış, özellikle Kropotkin'in anarşist kişiliğinden ötürü kuşkulu yaklaşmış ve sıcak bakmamıştır. Daha sonrası bilinmektedir. Stalin'in elindeki proletarya diktatörlüğü denilen ucube bütün devrimci, demokratik ve sosyalist eğilimleri yutmuş ve en son Stalin'in kendisi de bu makinenin komplosu temelinde yutulmuştur. Lenin'in sosyalizme giden yolun en geniş demokrasiden geçtiğine dair söylemi vardır. Fakat bu söylemin üzerinden üstünkörü geçilmiş, teori ve pratiği yapılmamıştır. Proletaryanın diktatörlüksüz ve devletsiz yaşayamayacağına kendilerini o denli inandırmışlardır ki, proleter demokrasi kavramını bile diktatörlük ve devlet biçimi olarak tanımlamaktan geri durmamışlardır. Demokrasiyi bir diktatörlük ve devlet biçimi saymışlardır. Kategorik yanlışlık buradadır. Tarihten de biliyoruz ki, demokrasi ne bir diktatörlük ne de devlet biçimidir. Tersine, hem diktatörlük hem de devlet karşıtı veya alternatifi olan bir toplumsal yönetim biçimidir. Demokratik toplum devletin veya diktatörlüğün olmadığı, en azından toplumla uzlaşılı halinde olduğu yönetim sisteminin adıdır. K. Marks'tan Lenin'e kadar bilimsel sosyalistlerin geliştiremedikleri, yerine proletarya diktatörlüğünü ve sosyalist devleti ikame ettikleri şey, demokratik toplum veya aynı anlamda sosyal demokrasi sistemidir. Bernsteinici revizyonizme fırsat sunan bu yöndeki büyük yanlışlık (proletarya diktatörlüğü ve sosyalist devlet), demokratik toplum veya sosyal demokratik sistemin eksikliğidir.

Savunmalarımın daha önceki ciltlerinde çözümlenmeye çalıştığım bu konudaki düşüncemi özet halinde tekrarlamakla yetineceğim. Demokratik toplum devlet ve diktatörlük olmayan, olmaması gereken bir toplumsal yönetim biçimidir. Tüm tarihsel örnekler (başta Atina demokrasisi), eğer demokrasiden bahsedilecekse, bunun ya devletsiz bir yönetim biçimi olarak vücut bulduğunu ya da tarihsel olarak bunun koşulları oluşmamışsa, devletle ilkeli uzlaşa temelinde yönetimi paylaşarak gerçekleştirildiğini kanıtlamaktadır. Diktatörlük ve sosyalist devlet kavramı olarak da yanlıştır. Ontolojik olarak diktatörlük, sadece ve sadece güç ve sömürü tekeli ellerinde bulunduran sınıf ve elit tabakalara özgü bir olgudur. Kan, acı ve sömürü ile yoğrulmuş bir olgu ve onun kavramsallaştırılmasıdır. Emekçiler, ezilenler ve sömürülenlerin böylesi bir araçla hem zihnen teorik olarak, hem de pratikte araçsal olarak ilişkisi olamaz. Olabilir denilirse, Sovyet deneyimi ve benzeri deneyimlerin neyle sonuçlandığını kanıt olarak gösterip yanlışlığını ortaya koymak, ondan önceki (reel sosyalizmden önceki) dönemlere göre daha kolay ve çarpıcıdır. Aynı hususlar sosyalist devlet için de belirtilebilir. Siyasi zafer kazansalar bile emekçiler, ezilenler ve sömürülenlerin bu zaferin ardından kurulması gereken bir sosyal devletleri olamaz; tersine geliştirecekleri sosyal demokrasileri veya demokratik toplumları olur. Adı ve içeriği ne olursa olsun, tümüyle işsiz olmasa ve toplumsal yönetimle ilgili önemli işlevleri olsa bile, devlet son tahlilde güç ve sömürü tekeli olarak eskiden beri toplumun üzerinde kurulu bir sistemdir. Ontolojik olarak varlığını bu gerçekliğe borçludur, onun kadim adıdır. Bundan 'sosyalist devlet'i yumurtlatmak mümkün değildir. Nasıl inek yumurtlamayıp yavru doğurursa, devlet de ancak değişik biçimli yavru devletler doğurabilir. Aynı devlet yumurtlayıp sosyalist yavrular yapma yeteneğinde değildir. Çünkü kuşlar yumurtlarlar, yumurtalarının üzerine kuluçkaya yatarak belli bir sıcaklıkta tutup yavru çıkarırlar. Benzetme belki kabadır, ama gerçekliğinden asla kuşku duyulmamalıdır.

Anarşistlere ilişkin şu hususu belirtmeden geçemeyeceğim. Aşırı merkezileşmiş ulus-devlet ve diktatörlük uygulamalarına yönelik eleştirileri doğrudur. Tarih bu doğrultudaki eleştirilerini haklı çıkarmıştır. Ama onlar da alternatif olarak sundukları bireysel özgürlük ve yeniden ilkel topluluklara dönüşmüş toplum yaklaşımlarıyla, reel sosyalizmde yaşandığı gibi, son tahlilde burjuva liberalizminin sol uzantıları olmaktan öteye rol oy-

namadılar. Haklı eleştiri doğru uygulamayla veya doğru demokratik toplum teorisi ve pratik biçimlenişleriyle tamamlanmayınca, boşa çıkmaktan ve liberalizmin değişik bir versiyonu veya mezhebi haline gelmekten kendini kurtaramaz. Burada tüm bu konularda belirleyici olan iyi niyetli eşitlik ve özgürlük istemleri değil, tarihsel ve toplumsal gerçekliğe ilişkin doğru teorik yaklaşımlar ve pratik gerçekleştirmelerdir.

PKK'nin ideolojik oluşum sürecinde yaşadığı muğlâklık, bilimsel sosyalizmin genelde yaşadığı ve belirtmeye çalıştığımız eksiklikleri ve yanlışlıklarından kaynaklanıyordu. Ulus-devletçi ideoloji ile demokratik toplumcu ideoloji iç içe karışık ve eklektik olarak bir arada bulunuyordu. Örnek alınan tüm işçi ve komünist partileri reel sosyalizmin yaşadığı eksiklikler ve yanlışlıklardan paylarını almışlardı. Kuruluş aşamasında devletçi ideoloji ile demokratik toplumcu ideoloji arasında ayırım yapacak yetenek ve güçte değildik. Ders alınacak doğru bir örnek olmadığı gibi, tarihsel tecrübeyi doğru yorumlayacak bilgi birikimine ve teorik kapasiteye de sahip değildik. Sömürge Kürdistan kavramına dayalı eklektik ulusal kurtuluş teorisinin pratik gerekleri belliydi. Uzun vadeli ulusal kurtuluş savaşına dayalı ulusal bir devletçi hedeflenen. Afrika'da neredeyse her gün tekrarlanan ulusal kurtuluş savaşları ve sonrasında ilan edilen bağımsız devletler, Kürt ulusal sorununun çözümünde de başkaca hiçbir teoriye ve pratiğe ihtiyaç duymaksızın içine girecek yolu yeterince açıklıyordu. Genel kurtuluş teorisine fazla dalmadan, ulusal kurtuluş pratiklerini incelemek yeterli geliyordu. Ayrıca bahsettiğimiz büyük ustalardan (Lenin, Stalin) aldığımız icazet, gerekli olan tüm teorik gıdayı ve pratik kalıpları sunuyordu. Geriye bu ideolojik kapsamın gruplaşmasını hızla tamamlamak ve kitleye mal etmek kalıyordu. Öyle de yapıldı.

1973-1976 dönemini dar grup dönemi olarak alırsak, 1976-1978 yılları kiteselleşme dönemi idi. Her iki dönem de başarıyla atlatılmıştı. Sorun ondan sonra neyin nasıl yapılacağı sorunu idi. Gençlik grubundan ve kitlelere yayılımından sonraki adım partileşme mi, askeri eylem örgütü mü olmalıydı? Bu teknik soruna partileşme biçiminde cevap vermeye çalıştık. Ne de olsa Vietnam Devrimi bu konuda oldukça başarılı geçen parlak bir örnek sunuyordu. Eylemler de olmuyor değildi. Türkiye Solundan ordu ve cephe örgütlenmeleri gibi deneyimler vardı. Bir nevi ulusal kurtuluş birliğiyle eylemler genişletilebilirdi. Bunlar dönemin ruhuna uygun gelişme-

lerdi. Başarılı bir deneyimi Kürdistan somutunda geliştiriorduk. Karşıdevrim cephesinden 12 Eylül askeri darbesinin ayak sesleri duyuluyordu. Maraş, Çorum, Bahçelievler katliamları ve çok sayıda devrimci genç ve aydının katledilmesi, yurtdışına açılmadan imha edilmekten kurtulma olasılığının bulunmadığını gösteriyordu. 12 Mart 1971 deneyimi yeterince öğreticiydi. Önder kadroların imha edilmesi örgütlerin belini kolay doğrultamayacaklarını göstermişti. 2 Temmuz 1979'da Suruç üzerinden Ortadoğu'ya açılım, uzun vadeli mücadele ruhuna da uygun düşüyordu. Uzun vadeli halk savaşı ve diplomatik destek için tam zamanında ve yerinde bir adım atılmıştı. 12 Eylül 1980 askeri darbesi gerçekleştiğinde tüm sol gruplar stratejik darbe yerken, PKK yeni ve daha umutlu bir döneme başlangıç yapıyordu. Açık ki, bunlar başarılı taktik adımlardı.

1970-'80 dönemini yeniden değerlendirdiğimizde, Kürt sorununun ilk defa dergi, gazete ve dernek konusu olmaktan çıkarılıp sınıf karakterli modern öncü bir parti örgütlenmesine ve bu örgütlenmeyle iç içe gelişen eylemli yapıya kavuşturulduğunu rahatlıkla belirtebiliriz. Burada önemli olan, partinin güçlü örgüt ve eylem kapasitesi değildi. Çünkü bu nitelikte başka Kürt partileri de söz konusuydu. KDP ve TKSP türünden partiler çoktan vardı. Yenilik örgütlenme ve eylemliliğin ilk defa iç içe gerçekleştirilmesinden ileri geliyordu. Kürdistan coğrafyası ve Kürt toplum gerçekliği açısından bu yeni bir isyan, hem de öncü partili, örgütlü bir isyan ve savaş anlamına geliyordu. Savaşın uzun vadeli, stratejik aşamalı karakteri en azından teoride kabul edilmişti. Dönemin hem uluslararası hem de ulusal gerçekliğine uygun, başarılı stratejik ve taktik adımlar söz konusuydu. Fakat gerçeklik ve irade görünüşte kendini böyle yansıtsa da, büyük endişeler ve eksiklikler derinden hissediliyordu.

12 Eylül askeri darbesi olmuş ve devletin militarist yüzü bütün açıklığıyla sergilenmişti. Toplum gerçek ve hiyerarşik kocasına kavuşmuş gibi kendini rahatlamış hissediyordu. Kürdistan'da yakın geçmişte sergilenenler belliydi. İnkâr ve imha uygulamaları bütün şiddetiyle devredeydi. NATO'nun onayından geçmiş militarist faşizmin denemeyeceği baskı, şiddet, işkence ve katliam türü kalmayacaktı. Kürdistan ve Kürt gerçekliği söz konusu olduğunda, coğrafyadan ve tarihten silmeye kadar varan soykırımlar gündemdeydi. Ermeni, Rum, Süryani ve yakın dönem Kürt direnişlerinin başlarına gelenler hafızalarda tazeliğini koruyordu. Derin endişelerin

kaynağı bunlardı. Temel eksiklikler ise, içte ve dışta sağlamca dayanılacak güçlerden yoksun olmaktı.

Kapitalizm ve sosyalizm kamplaşması fazla umut vermiyordu. Revizyonizmin kokusu buram buram her tarafa sızmıştı. Türk Solu iç ve dış nedenlerle tıkanmış ve stratejik darbe yemişti. Dolayısıyla PKK'nin önündeki yeni dönem meçhullerle doluydu.

4- Bir Dönemin Ruh ve Bilinç Savaşını Doğru Yansıtmak

Moderniteye karşı savunma yapıyorum. Bilimsel kalıplarla yoğrulduğum oranda savunmamın bilimsel ifadesini tercih ediyorum. Şimdiye kadar hep böyle yaptım. Ama ruhum habire hep bir şeylerin eksik kaldığını mırıldanıyordu. Modernitenin bilimsel izah türünün hep bir şeylerden fedakârlık yapmak pahasına gerçekleştiğini de hissediyordum. Bunun yaşamın izahı için gerekli olan ama yetmeyen bir tür olduğundan emindim. Konu üzerinde yoğunlaştıkça, bu durum bana hep büyücülüğünü yitiren büyücülerle kutsallığını yitiren Sümer ve Mısır rahiplerinin tapınaklarına çekilip insan yaşamının kaderine ilişkin muskalar yazmalarını çağırıyordu. Modernitenin gittikçe akademikleşen, uzmanlaşan ve simgeselleşen dili, ilkçağın daha çok umut dağıtan büyücülerini ve rahiplerinin diline benzeşmeye başlıyordu. Hatta onlardan daha umutsuz, büyüleyiciliğini yitirmiş, ruhsuz ve hakikatsiz bir türevine dönüşmüştü. Son tahlilde sistemin kâr sızdıran çarklarının dönmesine hizmet etmekten başka bir anlam ifade etmiyordu. Bu konuda Filozof Nietzsche'nin "Yaşamı sanat daha iyi ifade eder, hakikat sanatla daha iyi açıklanır" türünden değerlendirmeleri dikkat çekiciydi.

Beyaz Türk faşist modernite okullarının kıskacı altındaki günlerimi hala iyi hatırlıyorum. İlkokula adım attığımda ne tür bir canavarla karşılaşacağımı hayal ettiğim günler hala hafızamdaki yerini koruyor. Ne tuhaftır ki, karşılaştığım ilk canavarların sevgili yavrusu olmuştum. Beni el üstünde tutmaya başlamışlardı. Ben de onlara yumurta ve yoğurt götürüyordum. İlk Türkçe heceler dudaklarımdan döküldüğünde, modern ruh ve bilince en başarılı adımı attığıma kendimi inandırmıştım. Ama orada hep gizlediğim bir yanım vardı. Ruhumun korku içinde titreyen halini hep gizledim ve yansıtmamaya çalıştım. İkiyüzlü kişilik herhalde böyle oluşuyordu. Köyün

ve ailenin kişiliğine ne vermiş olduğunu bilemiyordum, anlamıyordum da. Oldum olası ailenin ve köyün hayırlı bir evladı olamamıştım. Herkes yavaştan Ömer'in veya Üveys'in (Adım daha çok Avdilê Uveysê'ye çıkmıştı) çocuğunun, oğlunun umutsuz bir vakia olduğunu alttan alta yayıyordu. Bu durumdan utanıyor, sıkılıyordum, ama kişisel tarzımdan ödün vermiyordum. Gittikçe yalnızlaştırılıyordum. Herkes çocuklarını benden özenle uzak tutuyordu. Basit kır gezilerine katılmalarına bile içten rıza göstermiyorlardı. Kendimi kabul ettirmemin birkaç yolu vardı. Kuş avcılığı, yılan ve kertenkele öldürme seansları dikkatleri üzerime topluyordu. İlkokul sıralarında dua ezberlemem ve imamın etekleri dibinde (minberden ötürü) namaza saf bağlamam dikkatleri daha çok üzerime çekiyordu. Nitekim İmam Müslim'in hakkımdaki ilk yargısı duyulmaya başlandı: "Bu hızla gidersen uçabilirsin" türündeki bu yargı beni hayli kanatlandırmıştı.

Bu hızla ilkokula bir saatlik yürüyüş aralığında öncülük ettiğim öğrenci grubuna imamlık ettiğimi daha önce belirtmiştim. Fakat imamlık çok erken bir dönemi ifade eder ve öyle kaldı. Gözüm Türk modernitesine takılmıştı. Ondan kolay kolay kopamayacağımı anlamıştım. Kürtlük adına üzerimde ne kalmışsa modernite ile birleşme önünde engel teşkil edeceğini de daha önce belirtmiştim. Kürdistan ve Kürtler adına ilk grup deneyimine cesaret ettiğim 1973 yılı Newroz'una kadar modernite okullarında robottan farksız geçen yaşamımın neyi ifade ettiğini yorumlamaya çalıştığım da, bunun kocaman bir hiçlik olduğunu belirtmeliyim. Türk modernitesi karşısında hiçleştiriliyordum. Bu durum kompleksli bir kişiliğe yol açmakla kalmıyor; çok niteliksiz, yaşamla ilgisi olmayan, daha doğrusu başarılı olmak istediğinde robottan farksız tekerlemeler yapabilen bir kişilikten başka bir seçenek sunmuyordu. Benim bu yıllarımın belki de kayda değer en önemli yanı, bu kusursuz ve dolayısıyla başarılı robotlaşmış kişiliği gerçekleştirmemdi. Gerçekten tanımlanması zor bir kişilikti bu. Filminin bile yapılabileceğini hiç sanmıyorum. Fakat yine de tekrarlamalıyım ki, o halimle bile tüm kadınlar ve erkeklerin, asker ve sivil öğretmenlerimin (ilkokuldan SBF son sınıfına kadar) en gözde ve sevgili öğrencisiydim. Çözülmesi güç bir sorun olsa gerek.

Tüm bu süreçte kendime göre doğal önderlik havamdan hiç taviz vermedim. Peki, tekrar nasıl bir ruh halim vardı diye sorsam, bu, cevabı çok belirsiz bir soru olarak kalır. Aslında şu sorunun sorulması gerekir: Gerçek-

te bende doğal bir ruh kalmış mıydı? Daha doğrusu, karşımdaki modernite bana has bir ruhu bırakmış mıydı? Belki de buradan çıkarılması gereken en önemli sonuç, modernite karşısında kendimi her saat imtihanında tutar gibi davranmamdı. Sınıflarını hep üstün başarıyla geçecektim, ama asla onun istediği gibi olmayacaktım. Peki, ne olacaktım? Muallâkta olan soru da buydu. Muallâkta yani sanki havadaymış gibi beklemede olmanın ne denli zor olduğunu bilmek gerekir. Böyle geçen bir yaşam desem, belki bazı hususiyetlerini açıklamış olabilirim. Şüphesiz bu yaşamı öz kimliğine inkâr ve imha temelinde tek taraflı dayatılan modernite karşısında kendine göre eşine çok ender rastlanan bir direniş türü olarak yorumlamak da mümkündür. Bu noktada kendi durumumu sıkça kadın kimliğinin uygarlık tarihi boyunca içine düşürüldüğü durumla karşılaştırdığım, mukayese ettiğim olurdu. Kendi kısacık anti-modernist yaşamım ile karşılaştırdığım binlerce yıllık anti-uygarlıkçı kadın direnişi arasında benzerlik de kurardım. Böylelikle kadına yönelik cinsiyetçi yaklaşımdan gittikçe nefret ediyor, çirkin ve iğrenç buluyordum. Karılık sanatının çok düşürücü olduğunu erkenden fark etmiştim.

Bu arada belirtmeden geçemeyeceğim çok önemli bir konu da Allah ile olan ilişkimdi. Lise son sınıfa kadar namazda ve oruçta olacak kadar bağlılık ritüellerini yerine getiriyordum. Ama varlığı konusunda beni neredeyse intiharın eşiğine getirecek kadar bir kuşkuya da kapılmıştım. Onu kendimce evrenden bir toz zerresinin içine kadar her yerde arıyordum. Bu arayış şüphelerimi derinleştirmekten öteye sonuç vermiyordu. Tam bu sırada sol diniyle, onun yeni peygamberi Marks'la tanışmaya başlayacaktım.

Solla tanışmamdan önce sağcı mıydım? Açık ki, sağ-sol ikilemi gerçeğimi, gerçeğimizi doğru ifade edecek bir ikilem değildir. Doğrusunun modernite-gelenek, daha doğrusu toplumsal gerçeklik-modernite ikilemi olması gerekirdi. Allah kavramının yol açtığı sarsıntı, özünde geleneksel toplumun modern toplum karşısında geçirdiği sarsıntının kişiliğim üzerindeki yansımasıydı. Geleneksel toplumun hâkim kimlik sembolü olarak Allah, modern toplumun laikçi tanrısı olan ulus-devlet karşısında tutunamıyordu. Bunu çok sonraları çözümleyecektim. 1970'li yıllara merdiven dayadığımda geçirdiğim büyük ruhsal sarsıntıyı böyle ifade ederken, bu sarsıntıdan çıkış için çareyi birbirleriyle çatışma halindeki sağ veya sol oluşumlarda aramam tam da o anlarda devreye girdi. Namazında, niya-

zında bir kişi olarak önce sağı yokladığımı hatırlıyorum. Ankara’da Maltepe Camiinde namaz kıldığım günler 1969’lara kadar uzanır. İrsat ettiğim günler az değildi. Hatta izinsiz de olsa, ‘Büyük Üstat’ olarak anılan Necip Fazıl Kısakürek’in Türk Ocağı’ndaki konferansını bizzat dinleme şansına kavuştum. Çok heyecanlanmıştım. Büyük Doğu Dergisini hayal meyal hatırlıyorum. Açık ki sarsıntı geçiren Tanrı mefkûreme güç veren bir sestti. Komünizmle Mücadele Derneği’nde Süleyman Demirel ve Refik Korkut’la da karşılaşmıştım. Sonra nasıl olduysa yastığımın dibinde ‘**Sosyalizmin Alfabeti**’ adlı kitabı buldum. Kendiliğinden okumaya başladım. Daha bitirmeden şöyle hislerimin uyandığını hala hatırlıyorum: “Muhammed kaybediyor, Marks kazanıyor.” Seçim açık seçik bilinçle değil, hisle yapılıyordu.

Aynı dönemde yatılı okulumuzun (Tapu Kadastro Meslek Lisesi) önünde dönemin Yargıtay Başkanı İmran Öktem’in cenazesi geçiyordu. Yine hiç kimsenin etkisi altında kalmadan, insiyaki olarak kendiliğinden ürkek birkaç adım atıp cenaze törenine katıldım. Bu bilinçli ve inançlı bir katılım değildi; sağa yönelik heves gibi, sola yönelik bir heves ve merak ortamında gerçekleşmişti. Açık ki, sağ-sol ayrımı yapacak bilinçte değildim. Bu konuda öyle güçlü arayışlarım da yoktu. Ruhsal buhran beni daha çok uğraştırıyordu. Din-felsefe ayrımında fena çarpılmıştım. Bunun da temelinde geleneksel-modern toplum ayrımının yattığını çok sonraları fark edecektim. Dinde yoğunlaşma ilkokul, ortaokul ve lise sıralarında hep var oldu. Seyit Kutub’un kitaplarıyla tanışma da gerçekleşti, ama etkisi ben-deki bunalımı giderecek cinsten olmadı.

1970 yılı okulu bitirdiğim ve devlet memuru olarak Diyarbakır’a atandığım yıld. Maaş ve rüşvetle tanışmam burada oldu. Aldığım ilk rüşvetle sarsıntı geçirdim. Kayapınar (Peyas) daha köy iken, çok da bilincinde olmadan köylüler lehine attığım imzayla sanırım dönemin parasıyla dört bin lirayı cebime indirdim. O gece sarsıntı geçirdim. Ahlâki ilkemin rüşvete itirazı vardı. Fakat çaresini hemen buldum. Bu parayı ileriki dönemin toplumsal amaçları (Kürtlülük ilgili olarak) için kullanma düşüncesi yaşadığım ahlâki sarsıntıyı aştıracığı gibi, bana daha etik de geldi. Yücelmiş amaç dar amacı aşardı. Dolayısıyla kent ortamının da teşvik ettiği Kürtlük hakkındaki ilgim giderek arttı. İlk yatırım Kürtlüğe yapmamın öyküsü böyleydi. Bu aynı zamanda kişiliğimi yansıtan bir olaydı. Çocukluğumun hatırladığım ilk

günlerinden beri hastalık derecesinde bir toplumculuk aşkım vardı. Örneğin anam ve akrabalarımın beni kucağına almalarından hiç hoşlanmadığım halde, rakip ailelerin çocuklarıyla dostluk ve arkadaşlık yapmak bana inanılmaz ölçüde çekici gelirdi. Büyük şehitlerimizden Hasan Bindal benim için böyle bir arkadaştı. Kızlar için de kural böyleydi. Ama o alanda ilişki kurma olanağının sınırlı olduğunu fark etmiştim. Fakat yasakları sıkça deldiğimi hatırlıyorum.

1971 İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine kayıt yaptırdığım yıldır. Hem Bakırköy gibi modern yaşamın güzide bir semtinde memurluk yapmak, hem de İstanbul'la tanışmak etkili olacaktı. Dev-Genç ve DDKO'nun hareketli günleriydi. İkisine de ilgi duydum. DDKO'nun resmi üyesi de oldum. Bir seminere ilişkin hatıram, o dönemdeki kimliğim hakkında ipucu verebilir. Tuhaf karşılanan bir davranışla, Hz. Muhammed'in de "Ya rab-bim, Kürtlere devlet olma imkânı verme; Kürtler devlet olurlarsa dünyayı dar ederler" dediğini söylemişim. DDKO'lu gençler, üyeler yarı kuşkulu gözlerle bana bakıyorlardı. Dernek Doğu kültürü derneğiydi. "Kürtlerin devlet kurması da ne demek oluyordu?", "Zamanı mıydı böyle sözler etmenin?", "Acaba provokatör olabilir mi?" türünden kuşkular ortamında çok uzun ve günler süren tartışmalarım oldu.

Bugünlerin önemli gördüğüm bir hatırası, dönemin DDKO Başkanı Mehmet Tüysüz ile aramda geçen bir diyaloga ilişkindir. DDKO tipi bir örgütlenme ve savunduğu görüşler beni pek tatmin etmiyordu. Din-devlet meselesinde görüldüğü gibi hep tartışmaya yol açıyordum. Ama Kürt sorununda tam bir çırak rolünde olduğum için tartışmalarda öneri sunma gücüm gelişmemişti. Benden daha tecrübeli olan Başkanın dikkatini çekmiş olmalıyım ki, sıkça yanıma gelip "Öneri geliştir Apo, öneri!" demesi (unutamadığım ve gereklerini yapmaya çalıştığım söz) dikkat çekiciydi. O da zannımca KDP Başkanı Faik Bucak gibi akraba anlaşmazlığı süsü verilerek kontrgerilla tarafından öldürülmüştü. Yine hala hatırlarım: 12 Mart darbesi olduğunda, Musa Anter, küçük bir sempatizan grubunu oluşturan bizlere "Birbirlerine girdiler, biz işimize, birliğimize bakalım" demişti. Yaklaşımı belki milliyetçiydi, ama anlamlıydı. Zaten 12 Mart fırtınası esmişti.

Son bir İstanbul hatıram İTÜ'nün Maçka'daki salonunda gerçekleşen bir toplantıyla ilgilidir. Her nasılsa toplantı salonundaydım. Salon oldukça kalabalıktı. Dev-Genç'in en kritik toplantılarından birisiydi. Birden salona

Mahir Çayan, Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga (Aktolga yanlış isim olabilir, doğrusu Sinan Kâzım  z doğru olabilir) girdiler.  nder Mahir'di. Mikrofona devrimci tarzda el koydu ve uzun bir konuşma yaptı. Konuşmasından hatırlayabildiklerim şunlardır: "Revizyonizm ciddi bir tehlikedir, Marksizm'i sarmıştır; her meselede olduğu gibi Kürt meselesinde de (ilk defa meseleye ad konulduğunu duyuyorum) oportünist davranmaktadır. Kürt meselesi ulusların kendi kaderini bizzat tayin etmesi meselesidir. Kürtler isterlerse bağımsız devlet kurma haklarını kullanabilirler. Biz Marksistlere düşen görev, Kürtlerin bu haklarını elde etme mücadelesini desteklemektir." Bende ciddi bir izlenim bıraktığı kesindi. Devrimciliğin timsaliydi. Tepeden tırnağa kadar eylemi ve söylemi bir olan devrimciydi. Açık ki beni en çok etkileyen kişilikti. Derin bir sempati bırakmıştı. Hem de benim için yaşamsal önemi olan toplumsal kimliğime ilişkin ne yapmam ve nasıl bir kimlikle hareket etmem gerektiğini o kısacık anda çarpıcı biçimde ortaya sermişti. Aynı yıl Maltepe'de Hüseyin Cevahir'le birlikte devletin silahlı güçlerine karşı giriştiği ünlü direniş, yaralı ele geçişi, cezaevinden kaırılışi ve 1972 Mart'ında Kızildere'de arkadaşlarıyla şahadete ulaşması, devrimcilik denen yaşama adım adım geçişimi tetikleyen kilometre taşlarıydı. Eğer kendime ve toplumuma sadık kalacaksam, bu kilometre taşları temelinde yoluma devam etmekten başka çarem olmayacaktı.

Ankara SBF'ye ilk yirmi kişi arasına giren puan ortalamasıyla ve burslu olarak kayıt yaptırmamda Mahir'lerin ıkışi önemli rol oynamıştı. Mahir ve dokuz yoldaşi Kızildere'de  ld r ld klerinde, SBF'deki boykota öncülük etmiştim. 7 Nisan'dan başlayan ve yedi ay süren bir tutukluluk dönemi geçirdim. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarına idam cezası veren h kimlerden biri olan Y zbaşi Baki Tuğ'dan örgüt  yeliği konusundaki delil yetersizliği (Sanırım babası dönemin hâkim albaylarından olan THKP-C'li Doğan Fırtna'yla birlikte, örgüt üyeliğinden on beş yıl olması gereken cezaya arptırılmaktan o kanalın etkisiyle kıl payı kurtulduk) nedeniyle kısa süreli bir hapis cezası aldım. Baki Tuğ'un sonradan bu nedenle hayıflandığını biliyorum. 1972'de THKP-C sempatzanı olmuştum.  yelik sınırlarındaydım. Fiili olarak  ye de sayılırdım. Fakat gerek tutukluluk, gerekse Kızildere katliamı sonrası THKP-C'nin yaşadığı tasfiyecilik bizi ortada bıraktı. Ertesi yıl, 1973 başlarında zaten 'Sömürge Kürdistan' tezi etrafında grup kurma hazırlığı-

na başlamıştım. Ayrı örgütlenme kaçınılmaz olacaktı. Fakat milliyetçi yaklaşım içinde değildik. Yanımda ilk sırada Haki Karer vardı. Karadenizli, Ordu-Ulubeyli olan bu arkadaş gerçekten tavır geliştirmemde önde gelen rolün sahiplerindendi. Belirttiğim ilk ve son baygınlık hadisem onun yanında gerçekleşmişti. Açık ki, büyük fikri doğuşlardaki arkadaşlık tarihî öneme sahiptir. 1975'in başlarına kadar hiçbir yazılı materyale başvurmadan, sanki bir sırrı açıklıyormuşum gibi, grup propagandasını gizli ve sözlü yapıyordum. Bahsettiğim gibi, ilk yazılı taslağı 1975'te birlikte olduğumuz bir evde ben ayakta hitap eder gibi konuşurken, M. Hayri Durmuş da onaylayarak kaleme alıyordu. O konuşma Kürdistan gerçeği üzerine taslak niteliğinde bir değerlendirmeydi. Uzun bir taslak kaleme aldırılmıştım. İncelendiğinde oldukça derli toplu olduğu görülecektir. Grubun dayandığı dünya durumu ve yerel koşulların kategorik bir değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştı. Döneme göre kuramsal bir çerçeve için yeterliydi. Sanıldığı gibi aksine, grubumuz en derli toplu ideolojik donanıma sahipti. Eylemci yönüyle öne çıkan grup, çok güçlü tezleriyle diğerleriyle arasındaki farkı açıyordu. Amentüye bağlı bir cemaat gibiydik.

Bir düşüncenin kaleme alınması bir çocuğun doğmasına benzer. Bundan sonraki temel sorun, belki de bir çocuğu biyolojik ve hatta toplumsal olarak büyütmekten bin kat daha zorlu bir iş olan düşüncenin siyasal ve eylemsel olarak büyütülmesi ve rüştüne kavuşturulmasıdır. Düşünce ve siyasal eylem tarihinde iyi doğuş yapan binlerce örneğin erken yaşlarda ölümüne tanığız. Çok azı rüştünü başarıyla ispatlamıştır. 1974-'75 dönemi eylemsel olarak ADYÖD (Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği) deneyimiyle geçti. Başkanlık gibi riskli bir görev üstlenmiştim. Teorik düşüncemin ilk ciddi eylem denemesiydi. Sonuç, Türk Solundan stratejik kopuş oldu. 1976'da bir grup Türk kökenli (Haki Karer, Kemal Pir ve Duran Kalkan) arkadaşla birlikte köklü kopuşu gerçekleştirdik. Grubun teorisi de buna uygundu. İdeamız şuydu: Sosyal şovenizmin egemenliğindeki Türk Solunun kendine gelmesi ancak Kürdistan ulusal kurtuluş hareketinin geliştirilmesiyle mümkündür. Kemal Pir'in şu sözü durumu gayet iyi özetler: "Türk halkının kurtuluşu Kürt halkının kurtuluşundan geçer." Tarih bu düşüncüyü doğrulamıştır.

1977 yılına girişi Kürdistan'a yönelik sembolik propaganda seferiyle yaptım. Ankara'da Mart'ta Mimarlar Odası'nın geniş salonunda kalabalık

bir gruba tezlerimi ilk defa bir konferans niteliğinde açıklamıştım. Hemen ardından pilot üsteğmenlikten istifa edip SBF'ye kayıt yaptırmış olan Ağrı-Taşlıçaylı Necati Kaya ile birlikte sefere başladım. İlk durağım Ağrı ve Doğubayazıt oldu. Belirtilmesi gereken önemli bir husus, Necati Kaya'nın kimliğine ilişkindir. Sonradan ajanlığı tartışıldı. Sanıyorum kendisi Antalya'da ilaçlama uçağını kullanırken uçağın düşmesiyle ölmüştü. Benimle ilişkisi kusursuzdu. Çok disiplinliydi. 1977 yılı Ocak ayı başında ilk ciddi toplantımızı Ankara'daki evinde yapmıştık. Kürdistan'dan da çağırdığımız temsilciler ve Ankara kadromuzla birlikte yaptığımız bu önemli toplantıda, her ihtimale karşı sobanın ağzını açık tutuyorduk. Bir polis baskını halinde notlarımızı hemen sobaya atıp imha edecektik. Zaten elde başka yazılı bir belgemiz de yoktu. Yine hatırladığım kadarıyla Necati, aynı toplantıda yemek yerken, elinde tuzluk "Kuşları avlayıp pişirir, bu tuzlukla tuzlar ve yerler" mealinde bir söz sarf etmişti. Hiç anlam verememiştim. Daha sonra Kemal Pir'le birlikte ısrarla bir kurye soygununun yanı sıra, Sabiha Gökçen'in (ilk kadın pilot, Atatürk'ün manevi kızı) kaçırılmasını önerdiler. Yüzbaşı İlyas Aydın'ın provokatif eylemlerle Mahir Çayan ve grubunu yönlendirme olayı aklımda olduğu, ayrıca grubumuzun konumunun buna elvermediğine inandığım için bu tür eylemlere izin vermedim. Bu eylemler yapılıyorsa, bir ihtimal sonumuz gelebilirdi; en azından bir dönem farklı kapanırdı. Burada ihtiyatlı davranmam yerinde olmuştu.

Ayrıca Necati Kaya tazminat nedeniyle sahip olduğunu iddia ettiği parayla grup için bol harcama yapıyordu. Kendisi bana şunu da bizzat söylendi: "Yeter ki sen emret. Kendimi şu dördüncü kattan perendeyle aşağı atarım." Sözüünü sakınmaz biriydi, yerine de getirebilirdi. Kürdistan'a yönelik seferde Ağrı Dağı eteklerinde yaptığım ilk ve en geniş toplantıya kendisi de katılmıştı. Ondan sonra ayrıldı. Yanılmıyorsam daha sonra ya temasım olmadı ya da çok az oldu. Dışarıya çıkış sürecinde beni müthiş arama çabası içine girmişti. Mutlaka görüşmek istiyordu. Köydeki evimize kadar gitmişti. Yurtdışına çıkışı gerçekleştirdikten sonra ölüm haberini aldığımda üzülmiştim. Ajan olup olmadığı tartışıldı, basında da işlendi. Ben de endişeli olduğum için kendisi hakkında oldukça ihtiyatlı davranırdım. Sonuç olarak eğer ajan değilse ve hatta ajan olup da ajanlık gereklerini bilinçli olarak yerine getirmemişse, kendisini grup döneminin değerli bir kadrosu olarak değerlendirmek gerekir. İtibarı iade edilmesi gereken

bir değerdir. Eğer bir kontrgerilla elemanıysa, planlamasının başarılı olmadığını, bu planlamanın yürümediğini, bunda benim ihtiyatlı davranmamın rol oynadığını önemle belirtmek gerekir.

Kürdistan seferinde Ağrı, Doğubayazıt, Kars, Digor, Dersim, Bingöl, Elazığ, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Gaziantep ve Ankara hattını tamamladığımda, sanki gerçek bir savaş seferini gerçekleştirmişim gibi bir hisse kapıldığımı hatırlıyorum. Bu seferde yaptığım konuşmalar yazılı hale getirildi. İncelendiğinde, Hayri'ye hitap ettiğim taslak konuşmanın geliştirilmiş hali olduğu görülecektir. Bu konuşmalar birkaç yıl boyunca grubun temel ideolojik gıdası oldu. Diğer grupların gazete ve dergilerle yaptığını ben bu yöntemle ayaklı bir gazete ve dergi misali gerçekleştiriyordum. Daha sonraki süreç hep bu konuşmaların derinleştirilmesi biçiminde geçecektir. 1978'de Serxwebûn'la (Kendi başına olma; Xoybun'u çağrıştırır) yazılı sürece geçildi. İlk sayısında 1978 yazında kaleme aldığım **Kürdistan Devriminin Yolu**, diğer adıyla Manifesto adlı çalışma yayınlandı.

Ankara'da daha birkaç gün geçmemişti ki, Antep'ten Haki Karer'in şahadet haberi geldi. Bu haber üzerine adeta yıkıldığımı söyleyebilirim. Ciddi bir darbe aldığımız kesindi. Mühim olan anısına doğru yanıt vermektir. Cenaze törenine bizzat katılmadım. Daha sonra Ordu-Ulubey'de mezarını ziyaret ettim. Anısına verdiğim söz, grubu partileşmeye dönüştürmektir. Aynı yılın sonbaharında **Program Taslağı** metnini bizzat yazdım. Yaptığım, Antep'in kenar mahallelerinde bir şahadetin izinde yürüme çalışmasıydı. Bu arada özel yaşamla ilgili gibi görünen, özünde ideolojik-siyasi anlamları olan iki önemli olay daha yaşadım. Birincisi, babamın 1976'daki ölümüydü. Ankara'da ölüm haberini duyduğumda sakindim, gözyaşı döktüğümü hatırlamıyorum. Bir kehaneti gerçekleştirmişti: "Ben öldüğümde arkamdan gözyaşı dökmezsiniz" demişti. Sanırım zamanın ruhunu okumuştur. Modernitenin gerçeğini dile getiriyordu. Anamla yaşadığım kadar kendisiyle çelişkilerim olmamıştı. En önemli çelişkim, ilk köy-aile isyanına giriştiğim günlerde doğmuştu. Çevrenin aksine, benden umutluydu, başaracağım müjdesini de vermişti. Çok sonraları durumunu yorumladığımda, geleneğin çok dürüst ve yozlaşmamış bir unsuru olarak kendisini savunduğunu fark ettim. Bireysel olarak güçlü bir dinî ahlâkı vardı. Geçmişte güçlü olan aile geleneğinin zayıf düşmüş bir ferdi konumundaydı. Ataerkil gücünü kaybetmişti. Ailede anaerk yönü daha ağır basıyordu. İki erk arasındaki

denge bana çıkış yapma imkânı yaratmıştı. Her iki tarafın da üzerimdeki iddiaları neredeyse tükenmişti. Aile içinde özgürlüğümü önemli oranda elde ettiğimi belirtebilirim. Asla anlamadıkları, daha doğrusu fark edip de hiç güç getiremeyecekleri modern dünya karşısında beni yalnız bıraktıklarında neler hissettiklerini tam bilemiyorum. Ama bana güvenleri vardı. Dürüst, güçsüz, onuruna bağlı bir aileden olmayı küçümsemek gerekir.

İkinci olay, bu yıllarda gittikçe depresen kadın tutkusuydu. Gruptan önce modernite koşullarında bir kadına yaklaşacak güçte biri değildim. Tanımadığım ve çekindiğim bir dünyaydı kadınların dünyası. Sadece içimde büyüttüğüm platonik duygularım vardı. Bu duyguları birine itiraf etmem asla mümkün olmayacaktı. Köyden beri kadınların bana bakışı dikkat çekiciydi. Ama ben bunun anlamını hiç kavramıyordum. Sonradan yorumladığımda, çekicilikteki farkı kavradığımı sanıyorum. Onlar benim farkımı ilgiyle anlamışlardı. Belki de kendilerinde bana ilişkin umut zerrecikleri doğmuştu. Şöyle der gibiydiler: “Ey çocuk, sen başımıza gelenleri bilmiyorsun. Durumumuz gördüğün gibi değil. Olup bitenleri bir bilsen! Erkek de olsan, yine sana dair umutlarımız var.” Kadındaki güzelliği fark etmiyor değildim. Birine, Kürt bir kıza ilişkin, “Senin için, soyun ve kavmin için bağımsızlık savaşı vermeye değer” biçimindeki yargıya sahip olduğumu hatırlıyorum.

Grup döneminde sanırım Mazlum Doğan’la hemşeri olmasından ötürü Kesire Yıldırım adındaki kişiyle tanıştık. Gruba ilgisinden ötürü onu da gruptan saymaya başladık. Geçmiş yaşamını hiç bilmiyordum. Ama grup içinde objektif olarak ihtilalci (grup düzenini bozma anlamında) rol oynayabileceğini düşünerek, başından itibaren hep endişe duydum. Kendisini kontrol edecek gücüm yoktu. Grubun selameti için, tutucu ve geleneksel izler de taşısa, herhangi birimizle sözleşmesini önermek ihtiyacını duydum. Benimle veya grubun başka bir üyesiyle sözleşebilirdi. Aslında benden yana tercih yapmasını bekliyordum. Kadın kurt gibi bir kişiliğe sahipti. Gerçeği, yani kendisini kontrol etme çabamı anlamıştı. Tercihini başka birinden yana yaptı. Geleneksel gururum ciddi olarak kırılmıştı, ama ses çıkarmadım. Karşı çıkmayı gururuma yedirmedim. Yine de olmayacak duaya âmin demek gibi bir şeydi. İlişkisi yürümedi, yürütemedi. Tekrar kendisiyle ilişkiye yöneldiğimde hem ben çok yıpranmıştım, hem de grubumuzun değerli bir üyesini kaybetmiştik.

Depreşen duygulu halim ciddi sorun olmaya başladı. Gerçi sorunlarımı hiçbir zaman gruba, partiye, hatta HRK'ye yansıtmamaya büyük özen gösterdim. 1960 sonlarında Tanrıya ilişkin yaşadığım bunalımın benzeri bu kadın etrafında tekerrür etti; bir nevi ikame oldu. Kadının gruba yaklaşmasının nedenlerini hiç bilmiyorum. Cinsi bir ilgi duyduğunu sanmıyorum. Cinsiyetçi ilgiye son derece hâkim birisi olduğu kesindi. Bu noktada yanılmıştım. Onu elde edecek gücüm olmadığı halde ısrarlı oldum. İlişkiyi biçimsel ve tek taraflı bir evliliğe kadar ilerlettim. Evlilik kartvizitiyle 1978 yazı başında ilk defa uçakla Diyarbakır'a indim. Belki de tarihte insan ilişkilerinde en garip ve olumsuz bir balayını gerçekleştirir gibi olmuştum. Kadının buzdan bir kalıp kesildiğinde, hiçbir çözüm şansım bulunmuyordu. Derdimi kimseye anlatacak halim de yoktu. Çünkü tek sorumlu bendim. Kadının bu ilişkide sorumluluğu yoktu. Etme bulma dünyasına düşmüştüm. Aslında böylesi bir kadın kimliğinin olabileceğine dair hiçbir bilgi ve beklentim olamazdı. Kadın bütün kurtluğuyla karşımdaydı. Bu haliyle tam on yıl, 1987 yazına, kendi iradesiyle hareketten koptuğu ana kadar gösterdiğim sabrın bir biçiminin başka iki insan arasında denendiğini sanmıyorum. Müthiş bir deneyimdi.

Bu ilişkiden sağ çıkmayı mucize saymak gerekir. Güçlük, Ortadoğu kültüründe kadın statüsünü alt üst eden gelişmeler karşısında kişiliğimi ayakta tutmamdan kaynaklanır. Kavga, boşanmak çözüm olamazdı. Bu kişi karşısındaki durumumu Tanrı'nın varlığına yönelik kuşkularım karşısında yaşadığım bunalımla özdeşleştirmem bu nedenleydi. İdeolojik ve siyasi olarak bu ilişkiyi çözmem gerekirdi. Ayrıca kadın çözümlenmeleri geliştirilmedikçe, ideolojik ve siyasi çözüm de tam olamazdı. Bu dönemde kadını çözümlenme gücüm gelişmemişti. Bunu ancak 1987'den itibaren geliştirecektim. Fakat Haki Karer'in şahadetine karşılık verdiğim yanıt nasıl Program çalışması olduysa, bu psikolojik savaşa karşı verdiğim yanıt da **Kürdistan Devriminin Yolu** adlı çalışmam oldu. 1978 yazındaki bu çalışmayı programın teorik temeli olarak hazırladım. O ortamdaki psikolojiyle Kürdistan Devriminin Manifestosunu bizzat kaleme almak büyük güç ve yetenek ister. Mucize derken bu gerçeği kastetmek istedim.

Bu sürecin ilk yıllarını gözlemleyen Kemal Pir, Cemil Bayık ve M. Hayri Durmuş'un kadının bana olan korkunç saygısızlığını asla affetmek istememeleri, benden habersiz öldürmeye niyet etmeleri, ama Kemal Pir'in o

eşsiz yoldaş tavrıyla “Dokunmayalım, Arkadaş’ın bir bildiği vardır” biçimindeki yargısı durumu biraz daha açıklayabilir. Kadının babasının daha 1925 İsyanından itibaren bizzat İ. İnönü’yle giriştiği işbirlikçi-ajan ilişkisinden ötürü, kendisinin de ajan olabileceği, Necati Kaya örneğinde olduğu gibi çokça tartışıldı. Gerçekten ajan olup olmadığını bilemeyiz, bilemem. Babasından ötürü bir insanın yargılanmaması gerektiği bilincini taşıyordum. Bu eleştiriler karşısında tavrım özetle “Alevi, solcu ve Kürt kökenli ve kendisini oldukça iyi yetiştirmiş birisiyle grup ilişkileri içinde yaşamak, grup içinde olmamasından daha çok katkı sunar” biçimindeydi. Benim kendisiyle başarılı, pozitif bir duygusallık yaşayamamam, hakkında olumsuz bir yargıya yol açmamalıydı. Kendisi hakkında verilecek karar tamamen örgütsel kurallar çerçevesinde olmalıydı. Kendisi Hareketten kaçınmaya kadar bu tavrımı korudum. Ama arkamda çok etkili tasfiye işleri yürüttüğü, objektif olarak da bu rolü oynadığı açıktı. Çok olumlu özelliklerini hareketin hizmetine sunmadığı da belirtilebilir.

O da isteseydi veya planlamış olsaydı beni öldürebilirdi. Bir gün, özellikle kaçışa yakın süreçte “Korkma, seni zehirlemem” dediğini hatırlıyorum. Hâlbuki o dönemde ajanlar mutlaka öldürmek için peşime düşmüşlerdi. Yine de ihtiyatlı yaklaşmak gerekir. İlişkilerin son döneminde iki şoförümün intiharın eşiğine gelmesi, bunlardan Ferhan adlı yoldaşın “Onu dört ata bağlayıp parçalamak gerekir” demesi, Sabri adlı diğerinin kaçması, Ortadoğu’ya çıkışta yanımdaki tek arkadaş olan Ethem Akcan’ın “Başkan’ın arkasında ne dolaplar çevriliyor” biçimindeki serzenişleri ve bundan duyduğu acıyla mide krampından şahadete erişmesi düşündürücüdür. Birçok kritik tasfiyecilikte arkadaki aktör rolünü oynaması önemlidir. Çok sayıda arkadaşı adeta hipnotize edecek kadar etkisizleştirmesi güçlü hizip özelliklerine de bağlanmak istenmiştir. Üzerinde halen önemle durulmayı gerektiren bir ilişki ve kişilik konumundadır.

Bu tür dikkati çok çeken bir kişilik de Dilaver Yıldırım’dı. Gelecek vaat eden, önde gelen bir arkadaştı. 12 Eylül’de hapiste kaldı. Karma gruplarda yer aldı. Tek başına Bulgaristan üstü Avrupa’ya çıkışı, Avrupa’da bir süre dolaşması, Ortadoğu’ya yanıma gelişi, çok az konuşması, hatırlayabildiğim kadarıyla “Böyle dolaşman sakıncalıdır” deyişi, Bekaa’daki kampta basit karakterli bir iki bayanın “Sen Başkan’ın yerine göz dikmişsin” demelerinden sonra bana yazdığı veda mektubunun ardından intihar edişi ilginç

geldi. Soruşturulup gerçek kimliği açığa çıkarılması gereken arkadaşlarıdır.

Haki Karer'in anısına hazırlanan Parti Programı temelinde 26-27 Kasım 1978 tarihinde Diyarbakır'ın Fis köyünde iki gün süren kurucu kongre niteliğindeki 22 kişilik toplantımız, dönülmez yolun önemli bir başka kilometre taşıydı. PKK olarak adlandırılma ve ilan edilme aslında bir dönemin sonuydu. Hem dünya ve Türkiye koşullarında, hem de grup pratiğinde yapılması gerekenler esas olarak yerine getirilmişti. Burada devrimci tarz önemlidir. Çünkü sadece söylemle yetinilmedi; yoğun bir eylemlilikle iç içe yaşandı. Mevcut objektif koşullardan anlaşılması gereken, kent, sınıf ve ulus-devletin bağrında 'karker' sınıfı adına çıkışı gerçekleştirmektir. Teori ve pratik seviye buna denk geldi. Benzer birçok grup vardı. Ama hiçbiri bizim grubumuz kadar komple bir devrimciliği kendisinde somutlaştıramamıştı. Bu yüzden askeri darbe karşısında hazırlıksız yakalanacaklardı.

1979 başlarından itibaren iki yönlü tedbir almaya çalıştım. Bir yandan uzun vadeli kırsal mücadele hazırlıkları yaparken, diğer yandan yurtdışına çıkıp hareket için yedek bir nefes borusu açmak istiyordum. Başarırsa hareketin kalıcılığı kesinleşecekti. Dönemin koşullarına denk gelen taktik hamleler yapmak, strateji geliştirmek kadar önemlidir. Öylesi bir dönem yaşanıyordu. Daha sonra Diyarbakır Zindanında şehit düşecek olan Ferhat Kurtay'ı yılın ilk aylarında yanıma çağırmıştım. Teksir makinesini taşıtmıştık. Resmi arabasıyla beni Kızıltepe'ye kadar götürdü. Bu arada PKK Kuruluş Toplantısı'ndan yaklaşık bir ay sonra Maraş katliamı gerçekleştirilmişti. Maraş etkili olduğumuz bir alandı. 1925'ten beri Kürtlerin tasfiyesinin kararlaştırılıp yürütüldüğü Fırat'ın Batısı denilen bölgede bir Türkifikasyon hareketi söz konusuydu. Burada Kürtlüğü kısmen canlandırmıştık. Benzer biçimde Malatya, Adıyaman, Elazığ katliamlarıyla buna yanıt veriliyordu. Katliamlar basit sivil faşist eylemler değildi; tarihsel soykırımın devamı niteliğinde olup NATO-Gladio destekliydi. Diyarbakır'daki PKK ilanıyla bu katliamlara yanıt veriyorduk. Bülent Ecevit Kabinesinin can çekiştiği yılda bu tarihî adımlar atılmış ve katliamlar gerçekleştirilmişti. Kontrgerillanın iyice inisiyatif aldığı yıldır. Ecevit'e bile suikast denemesinde bulunulmuştu. Daha önceki yılda yaşanan Taksim katliamı da aynı güç tarafından gerçekleştirilmişti.

1979 yılı ortalarına gelindiğinde, Suruçlu Ethem Akcan'a huduttan çıkış yapmak için hazır olmasını söylemiştim. Urfa'da kırk günlük bir bekleyiş dönemi geçirdim. Tam da İbrahim Halillik bir durumu yaşıyordum. Uygarlığın ve modernitenin birçok putunu yıkmıştım. Nemrutların hissimle ayakta oldukları o günlerde Nemrut'un şehrinde olmak ilginç bir buluşmaydı. İbrahim'in çıkış izlerindeydim. Kutsal Kitap'ta Suruç'un ismi Seruc diye geçer. Hemen hemen isyan sonrası her çıkışta yaşanan benzer durumlar söz konusuydu. Bu arada Urfa kalesine çıktım. Kaleyi boydan boya gezdim. Efsanede geçen Hz. İbrahim'in mancınıkla ateşe atıldığı iki sütunun yanında uzun süre durdum, aşağısını seyre daldım. Birkaç gün sonra Ethem çıkış için koşulların hazır olduğunu bildirdi. Hazırlık dediği şey de bir köy dolmuşuna binmekti. Dolmuşa bindim, köylüler arasında bir hudut köyünde indik. Halen bu modernite aracına binmemin doğru olup olmadığını düşünürüm. Çıkardığım en önemli sonuç şudur: Modernitenin tüm zihni ve fiziki araçlarıyla iş görmek, kaderini ilkçağ tanrılarına emanet etmekten daha sakıncalıdır. Akşama doğru hazırlığın ikinci adımı devreye girdi. Cehni denen kurye "Haydi!" deyip bizi kaldırdı. Nöbetçi asker tel örgüyü kaldırıp "Haydi hemşerim, çabuk ol" diyerek bizi geçirdiğinde, keçi adımlarıyla Ethem'in bastığı noktalardan mayınlı tarlayı hemen aştık. Benim dışındakiler için günlük olan bu deneyimler, benim için tarihsel ve biricikti. Donkişot'tan bile daha donanımsızdım. Ethem tek yardımcımdı. Nemrutların binlerce yıl kasıp kavurduğu bir ülkeyi yeniden imana kavuşturmaya çalışıyordum. İnkârın ve imhanın, bitirilmenin eşliğine getirilmiş bir halk söz konusuydu. Bu halk o kadar ağır bir inkâr ve imhayı yaşıyordu ki, tapınacak putları bile kalmamıştı. Kırılan putlar yabancı kaynaklı modernite putlarıydı.

Hız. İbrahim gibi bir iki aylık yolculuktan sonra kendimi Filistinlilerin arasında buldum. Dilsiz, tercümanlızsız günlerim başlamıştı. Amacın öneminden başka hiçbir şeyin ayakta tutamayacağı günlerdi. Ethem'in fedakârlıkları olmasaydı, bir hiçti çabalarım. Yeni bir toplumsallık için örgütlenme ve ilişkilimenin büyük önemini ancak bu tür deneyimleri yaşayanlar hakkıyla bilirler. PKK'de önemi ve gerçeği en az kavranmış bir hakikatti yaşadıklarım. Bu ilişki belki de bir meydan savaşından daha önemli olduğu halde üzerinde adeta tepişildi. Kıymeti hiç bilinmedi, hor kullanıldı. Dürüst tüm yoldaşlar bunun karşılığını çok acılı, trajik kayıplarla öderken, bazı

kurnazlar da ucuz kahramanlık biçiminde kullanarak yaşadılar. İbrahim'in kabilesi yolda büyük zorluklar yaşamıştı. Bizimki de bir nevi çağdaş kabileydi. Zorluklar aynı yolda, belki de aynı mekânlarda yaşandı. Çıkışımız bir yanıyla Hz. Musa'nın Mısır'dan çıkışına da benziyordu. Zaten aynı kabileler gibiydik. Urfa-Halep-Şam-Kudüs-Mısır hattında Sümer ve Mısır firavunlarından beri aynı öykü binlerce kez yaşanmış olsa gerek. Bana göre insanlık tarihi ilk insan topluluklarının Afrika'dan çıkıp Asya ve Avrupa içlerine girişinden günümüze kadar bu hat tarafından belirlenmiştir. Benim, bizim çıkışımız da tesadüf olmayıp, tüm kritik anların gerçekleştirmeye zorladığı tarihsel çıkışlardan biriydi.

1970-1980 dönemini ideolojik ve siyasi değerlendirme dışında edebi gözle değerlendirmeye ve somut yaşamla bağını ortaya koymaya çalışmak tamamlayıcı rol oynar. İdeolojik ve siyasi hareketlerin edebiyat başta olmak üzere sanatla bağını kurmadan, hatta sanatçı özeniyle donatmadan yürütmek büyük eksiklik taşır. Hatta hastalıklı olur. Hakikat sadece ideolojik ve bilimsel yöntemle açıklanamaz; açıklansa da eksik kalır. Bu tür bir açıklama bir modernite saplantısı olarak anlaşılmalıdır. İleriki bölümlerde daha da açıklayacağım gibi, modernitenin kişiliği tek boyuta indirgeyen (ekonomist, siyasetçi, ideolog, akademisyen, asker, işçi, bilim insanı, aydın vs.) yaklaşımı aşılmadan, kapitalist moderniteye karşı tutarlı ve bütünlüklü, dolayısıyla başarılı bir mücadele geliştirilemez. Devrimci çıkışların, kişiliklerin ve örgütlerin donanımları bütünlüklü olmadıkça, tarihsel-toplumsal kültürle, bu kültürü temsil eden şimdiki halleriyle ilişkilene ve bu hallerle donanma sağlanmadıkça, liberal yaşamın tuzağına düşmek kaçınılmazdır. Kapitalist modernite liberal yaşamın içerdiği ideolojik ve teorik silahlarla rakibini düşürmektedir. Liberal birey veya yaşam çok doğal ve özgür yaşamış sanılır. Hâlbuki bu tür bir yaşam en katı dinlerden daha dogmatik ve tek boyutlu yaşamdır. Eğer PKK çıkışı benzer reel sosyalist örneklerin yaşadığı savrulma ve tasfiyeyi tam yaşamamışsa, tasfiye edilememişse, bunun temel nedeni toplumsal hakikate bütünlüklü olarak bağlı kalması ve yenilik içeren teorik ve pratik adımlarını aynı bütünlükle birleştirebilmesidir. Sonuçta bu tarz çıkış ve yürüyüş, kapitalist modernite unsurlarına karşı alternatif olan demokratik modernite unsurlarının gelişmesine yol açtı. Devrimci çıkışları sadece fiziki güce veya herhangi tekil bir boyuta indirgemek er veya geç yaşamın bütünselliği tarafından aşıla-

caktır. Çağdışı uygarlığın ve kapitalist modernite unsurlarının ezici güç dengesizliği karşısında özgür ruh ve bilinç mücadelesi kayalıklarda kök salarcasına çiçeklenmiş ve meyvesini vermiştir.

B- PKK'NİN DEVRİMCI HALK SAVAŞI DENEYİMİ ve SONUÇLARI

PKK nüvesinin Ankara'da atılması klasik sömürgecilik politikasının tipik bir yansımasıdır. Dünya genelinde sömürge-metropol ilişkisi bağlamında çok sayıda benzer örnek yaşanmıştır. Ankara'dan çıkışın sancılı geçtiğini belirtmeye çalıştım. Bunun en zor süreçlerden birisi olduğu açıktır. Zorluk kaba güçten değil, Beyaz Türk Faşizminin özgünlüğünden, onun boğucu psikolojik-kültürel ortamından kaynaklanıyordu. Oraya giriş yapmak ne denli güçse, çıkış yapmak da o denli güçtü. Hangi kültür ve ruhla çıkış yapıldığı büyük önem taşıyordu. Kültürel soykırımın tam zaferini yaşadığı ortamda Kürt ulusal hareketini diriltmek, mezardan ölüyü sağ çıkarmaya benzer. Durum "Çıkmayan candan umut kesilmez" deyişini akla getiriyordu. Canlanma emarelerini gösteren hastamızı taşımak, başka bir ortamda daha sağlıklı hale gelmesini sağlamak temel görevdi. Urfa'daki durumumuz Eyüp Peygamberin hastalığına da benziyordu. Terk-i diyar en acil seçenektir. Stratejik çalışma alanı olarak Ortadoğu'nun en sıcak bölgesini seçmenin amaçla ilişkisi daha tutarlıydı. Benzer birçok güç çıkışını Avrupa'ya yapmıştı. Avrupa devrimci çalışma merkezi olmaktan çoktan çıkmıştı. Başa bela ettiği Türk modernitesinin ana babası rolündeydi. Türkiye'de kaba dayakla terbiye edilmek istenen devrimciler, Avrupa'da psikolojik tedaviyle kendilerine getirileceklerdi. Avrupa'da çalışılabilir, ama Avrupa stratejik merkez yapılamazdı.

İlk yılımız lojistik ihtiyaçların giderilmesi ve grubun yeniden derlenip toparlanmasıyla geçti. Öyküsünü sonraya bırakırsak, yeni mekân ve zamanı doğru değerlendirmek büyük önem taşıyordu. 1970'lerin Türkiye ve Kürdistan PKK'si ideolojikti. Reel sosyalizmin ulus-devletçi ideolojisini benimsemişti. Demokratik özellikler kendisinde potansiyel olarak mevcuttu. Reel sosyalizmdeki revizyonizmle mücadele edecek kapasiteden de yoksunduk. El yordamıyla ancak ilkel milliyetçi ve sosyal şoven ideolojilerle başarıyla mücadele edebiliyorduk. Ortadoğu'nun yeni mekân ve zamanında buna gerek olmadığı gibi koşulları da yoktu. Koşullar içte devrimci

savaş PKK'sini, dışta da diğer örgütler ve reel sosyalist devletlerle ittifak yapmayı gerektiriyordu. İdeolojik PKK, ideolojisindeki muğlak unsurlara rağmen, özgür yaşam umudunu fazlasıyla vaat ediyordu. Fakat ideolojik vaatler özgür yaşam için asla yeterli olamazdı. Bunun için savaş PKK'si zorunlu bir aşamaydı. Savaşı göze almadan hiçbir özgürlük elde edilemezdi; özgür yaşamı bir yana bırakalım, öz kimliğimizi bile kazanamazdık. Ankara'da hayal edilen şey özgür yaşam olmaktan uzaktı; hayal edilen belki de öz kimliğe ilişkin bir ad kazanmaktı. Bunun bile büyük riskleri vardı. Sonuçta riskli de olsa, Kürt öz kimliği ad olarak kazanılmıştı. İkinci büyük adım, kazanılanı tekrar etmek olamazdı. Kimliğin özgürlük savaşına girilecekti.

Burada karşıımızdaki temel sorun yine oldukça felsefidir. Temel felsefi sorun, kimlik ve özgürlük arasındaki ilişkidir. Özgürlük olmadan kimlik yaşanabilir miydi? Bireysel anlamda özgürlük, toplumsal kimlik olmadan mümkün müydü? Eğer bu iki temel soruya olumlu yanıt verilemiyorsa, o zaman eylem ve özgürlük, diğer bir deyişle irade ve özgürlük arasındaki ilişkiyi anlamlandırmak gerekecektir. Kürt kimliğine dayalı baskı ve sömürü tarzı, örneğin herhangi Avrupalı bir ulus-devletin baskı ve sömürsü gibi değildir. Uzun vadeye ve bütün toplumsal alanlara yayılmış kültürel soykırım yöntemleri yürürlükte. Bu yöntemler yürürlükte kaldıkça, varlık veya kimlik söz konusu olamazdı. Özgürlük ise, ancak hâkim ulus-devletin modernite unsurları için geçerlidir. Orada da yurttaşların ezici bir kısmı modern köleliği yaşamaktadır. Kürtler ise varlık ve kimlik olarak parça parça tüketilmekte, ortadan kaldırılmaktadır. Bunun için tüm asimilasyonist ve soykırımcı araçlar devrededir. Sadece siyasi baskı ve ekonomik sömürü söz konusu değildir. Tarihsel-toplumsal varlığın, öz kimliğin kendisi imha ve inkâr sürecini yaşamaktadır. Dolayısıyla Avrupa türü siyasi ve ekonomik mücadeleyle kazanılacak bir özgürlük söz konusu olamazdı. Avrupa'da varlık savaşına da gerek yoktu. Çok az istisna dışında, kimlikler baskı altında da olsa, imha ve inkâr sürecini yaşamıyorlardı. Her ne kadar özgür olmadan kendi kimliğini yaşamamanın pek değerli olmadığı söylene de, yine de varlıklı ve kimlikli olmak önemlidir.

Kürt olgusunda durum farklıdır. Varlığı ve kimliğinin kendisi inkâr edilmekte ve geriye kalan parçaları üzerinde amansız bir imha süreci yürütülmektedir. Bu durumda varlık ve özgürlük iç içe geçmiş iki kavram olu-

yor. Biri olmaksızın diğeri gerçekleştirilemiyor. Özgürlük istiyorsan varlığı kazanacaksın; varlığı istiyorsan özgür olmayı başaracaksın. İnkâr ve imha sürecinde psikolojik ve kültürel araçlar (ideolojik aygıtlar) da yoğunca devrede olmasına rağmen, esas uygulama yöntemleri fiziksel güce dayalıdır. Ordu, polis, kontrgerilla, sivil faşist milisler, korucular ve milis ajanlar ağ halinde tüm varlık gözenekleri üzerinde faaliyettedirler. Arkalarında NATO ve diğer müttefik güçler vardır. En azından yüz yıllık tarihsel bir arka temeli bulunan fiziki imha güçleri, geleneksel iktidarcı ve hiyerarşik güçleri de hep kullanmaya çalışırlar. Bu fiziki güç gerçeklerini göz önüne almadan, onlara yönelik bir eyleme girişmeden veya mücadele vermeden, ne varlık ve kimliğin ne de özgürlüğün kazanılması söz konusu olabilir.

Modern dönem Kürt işbirlikçiliğinde görülen burjuva sınıf güdümlü bazı cılız çıkışlar, ilkel milliyetçilikler ve hâkim ulus-devlet işbirlikçisi Türk sosyal şovenler, Kürt varlığı ve kimliği üzerindeki inkâr ve imha sistemini, soykırımcı uygulamaların yöntem ve araçlarını fazla göz önüne almadan, genel ve kategorik bir özgürlük mücadelesinden bahsederler. Bunlar dürist olsalar bile, objektif olarak soykırım uygulamalı statüyü göz ardı ettikleri için, bilinçli inkâr ve imha güçlerinden daha olumsuz rol oynarlar. Geçerliliği hiç olmayan, sahte ve demagojik ağızlarla kimliğin ve özgürlüğün kazanılabileceğinden bahsederler. Olmayacak duaya âmin dedirtmek isterler. İnkâr ve imhanın eşliğindeki bir varlığı, örneğin bir kanser vakasını aspirinle tedavi etme türünden yöntemler önererek tedavi etmeye, yani hastayı öldürmeye çalışırlar. Yıllarca bu yöntemleri denedikleri halde sonuçları ortadadır. Büyük bir sahtekârlıkla, olmayan insan hakları ve özgürlükleri sanki varmış gibi, ideolojik ve siyasi mücadeleyle öz kimliklerini tam ve özgürce yaşayacaklarını sanırlar. Sanmaktan da öteye propagandasını yaparak, halkın bilincini ve iradesini köreltmeye çalışırlar.

Açık ki, imha ve inkâr sisteminin yöntemlerine karşı değişik türden de olsa, onların etkisini kırarak yöntem ve araçlarla mücadele etmek varlık, kimlik ve özgürlüğün birlikte kazanılması için şarttır. İdeolojik ve siyasi araçlar gerekli olmakla birlikte, mevcut koşullarda belirleyici olamazlar. Bu araçların etkisi ancak imha ve inkâr araçlarını devrimci araçlar ve yöntemlerle sınırlandırdıktan sonra söz konusu olabilir ve anlamlı bir rol ifade edebilir. Zaten çok yetersiz de olsa PKK'nin çıkışındaki eylemli halinin halkta güçlü destek bulmasının altındaki temel etken de bu gerçeklikti;

yani doğru yol ve araçlarla mücadeleyi göze almasıydı. Muğlâklıklar da içerse, başlangıçtaki anti-sömürgeci ulusal kurtuluş savaşı stratejisi önemli doğruları barındırıyor, bu nedenle de destekleniyordu. Yine bu stratejik doğrultuda geliştirilen sınırlı bazı eylemler olağanüstü bir ilgi ve destekle karşılanmıştı. Ortadoğu sahasına inildiğinde, varlık ve özgürlük sorunlarına ilişkin bu yönlü tartışmalar yaşanıyor. Yaşanan bazı olaylar eleştiriliyor, daha doğru ve yeni strateji ve taktikler aranıyor.

1- Devrimci Halk Savaşı, Tasfiyecilik ve İhanet

Kavram olarak devrimci halk savaşından kuşku duymuyorduk. Böylesi bir süreç yaşanmadan ne kimlik ne de özgürlük söz konusu olabilirdi. Bu amaçla daha ilk başlarda tarihsel toplumda zorun işlevi üzerinde yoğunlaşmaya çalışıyorduk. Kaldı ki, her gün, her saat iliklerimize kadar kendini hissettiren çıplak zor güçleri meydandaydı. Zorla fetih sadece bir egemenlik hakkı olarak değil, Allah'ın emrinin gereği de sayılıyordu. Genelde olduğu gibi, Kürdistan üzerinde egemenlik kuran güçlerin geleneksel olduğu kadar moderniteye dayalı ideaları da bu yönlüydü. Kürdistan geçmişten beri fethedilmiş bir ülke veya toprak parçasıydı. Tanrının emrinin gerekleri yerine getirilmişti. Modernite unsurları söz konusu olduğunda ilave gerekçelerle egemenlik hakkı asla tartışılmazdı. Azami kâr kanunu ve sanayileşme ihtiyaçları geniş toprakları ve pazarları zorunlu kılıyordu. Ulus-devletçi egemenlik anlayışı, asla bölünmez ve başkalarıyla paylaşılmaz güç teorisine dayanıyordu. Sınırların bir karışıyla dahi oynanmazdı. Bir çakıl taşı bile verilemezdi. Adeta ol deyince olduran bir tanrısallık, daha doğrusu ulus-devlet tanrısallığı kendisini eski tanrısallıklardan bin kat daha fazla güçlendirilmiş egemenlik, merkezi güç, homojen toplum, mutlak köle vatandaş ve her konudaki tekçi ('tek vatan', 'tek dil', 'tek kültür', 'tek bayrak', 'tek marş' vb.) anlayışlar ve emrindeki güçlerle tartışılmaz kılıyordu. En ufak bir tartışma ve karşı tez, 'vatanın birlik ve bütünlüğü'ne yönelik en tehlikeli suç olarak yargılanıyor ve en ağır cezaıyla cezalandırılıyor. Böylesi koşulların bütün söylem ve eylemleriyle kendisini konuşturduğu ve geçerli kıldığı bir ortamda en ufak bir karşı ideada bulunmak, ancak kendini zor yöntemleriyle savunmakla mümkün olabilirdi. Bu tartışılmıyordu. Tartışma bunun stratejik ve taktik gereklerine ilişkin. Nitekim PKK'nin

çıkış döneminde meşru savunma araçları tereddütsüz kullanılmıştı. PKK bir nevi milis güç olarak kendisini örgütlemek zorundaydı. Aksi halde bir gün bile ayakta kalamazdı. Kalsa bile diğer güçlerden farkı kalmaz ve tasfiye olmaktan kurtulamazdı.

Dönemin devrimci halk savaşları incelenmişti. Özellikle Vietnam ve Afrika deneyimleri en çok incelenen konulardı. Reel sosyalizm ve hegemonik güçler arasında şiddetli çatışmaların gündemde olduğu koşullarda, ulusal kurtuluş hareketleri büyük başarı sağlamışlardı. Çok sayıda örnek ulusal kurtuluş teorisini doğruluyordu. O halde kendisi de bir sömürge olan Kürdistan için bu tür ulusal kurtuluş savaşı modelini esas almak kaçınılmazdı. Grup aşamasından Ortadoğu'daki hazırlıklara kadar sürece damgasını vuran bu tür bir savaş modeliydi. Tüm eğitim toplantıları, konferans ve kongre belgelerinde devrimci halk savaşı incelenen, tartışılan ve karar altına alınan konuların başında geliyordu. Pratik hazırlıklar da bu yönlüydü.

12 Eylül askeri darbesinin uygulamaları, Diyarbakır cezaevi başta olmak üzere cezaevlerine doldurulan insanlara yönelik korkunç işkenceler ve tümüyle toplama kampına dönüştürülen toplumsal yaşam koşulları bir an önce yeni stratejik hamleyi başlatmayı gerektiriyordu. İdamlar devreydi. Ölüm oruçları başlamıştı. Ne yapılacaksa tam zamanıydı. Tarih gecikmeyi affetmezdi. Zaten öz savunma niteliğindeki eylemlilikler hiç durmadı; azalıp çoğalan bir seyir halinde hep devam etti. Yapılması gereken bu eylemliliği daha üst bir noktaya sıçratmaktı. Bunun hazırlıkları da fazlasıyla gerçekleştirilmişti. Özgüce dayalı halk savaşı stratejisi için fazla beklemek ve oyalanmak oportünizm anlamına gelecekti. Bu gerekçelerle daha 12 Eylül gerçekleşmeden, Temmuz 1980'de Kemal Pir ve Mahsum Korkmaz önderliğinde ilk grubu yeniden ülkeye yollamıştık. Daha sonra İran ve Irak üzerinden grup akışları devam edecekti. Dolayısıyla kritik 1982 yılı (özellikle Diyarbakır'daki işkence ve ölüm oruçları nedeniyle) bana göre mutlaka yeni hamle yılı olmalıydı. Pratik hamle merkezini ülkeye, Lolan'a kaydırmıştık. Hamleyi oradan başlatmayı bekliyorduk. Gerekli bağlantılar ve güç aktarımları çoktan tamamlanmıştı. Beklenti haklı ve gerçekçiydi. Orada önderlik konumunda olanlar halen içyüzünü tam anlamadığım gerekçelerle bana göre bariz sağ sapma anlamına gelecek bir tutum içine girmişlerdi. Ortadoğu'daki hazırlık sürecinin aynen tekrarını,

yani kopyasını gerçekleştirmekle uğraşıyorlardı. İlk ciddi sapma buydu. Bu sapma günümüze kadar da etkili oldu. Kaygılarım artmış, ilk ciddi eleştirilere yönelmiştim. Birçok konuşma ve talimatta bu eleştirileri görmek mümkündür. En son Ocak 1984 Merkez Toplantısında en kapsamlı eleştirilerle gelişmeler yargılandı.

15 Ağustos Hamlesi aynı yıl çok gecikmeli, çok da becerikli olmayan ve hazırlıklarımıza cevap vermeyen bir tarzda başlatılmıştı. Eylemin kendisinden ziyade, tarihsel ve güncel anlamı önemliydi. Dolayısıyla sürece damgasını vurması kaçınılmazdı. Kendisini Kürdistan'daki klasik Kürt isyanlarını bastırmaya göre konumlandırılmış olan Türk ordusu, mevcut strateji ve taktiklerle hamleyi hemen bastırarak güçte değildi. Klasik halk savaşlarının sıradan gerilla taktikleri karşısında bu ordunun çaresiz kalması kaçınılmazdı. İlk gelişmeler bunu kanıtladı. Fakat halk savaşının gerilla taktiklerinin ustaca uygulanmasını bir yana bırakalım, sıradan bir uygulaması bile yapılmıyordu. Tarihsel bir fırsat, bir hamle boşa çıkarılabildi. İç pratik önderlik ısrarla sorumluluk üstlenmiyordu. Önderliğin dayatmaları karşısında kendiliğinden grup faaliyetleri havasına girilmişti. Tehlikeye ilk defa Mahsum Korkmaz dikkat çekmişti. Kendisiyle hamle sonrasında sıkı konuşmuş ve sorumluluğun gereklerini hatırlatarak yeniden ülkeye göndermiştim. Kemal Pir'in talihsiz yakalanması gibi, Mahsum'un da bana göre hala aydınlatılmayı bekleyen şahadeti hamlenin başarı şansını zayıflatıyordu. Bunun üzerine pratik önderlik konumunda olanları yanımıza çağırdık. Kendilerine o kadar öfkeliydim ki, tamamına katılma gereği duymadığım 1986 Kongresi'ni yaptırarak, birçoğunu Avrupa'ya yolladım. 1987'den 1998 yılının 9 Ekim'inde Suriye'den ayrılana kadar, korkunç ve ardı arkası kesilmeyen hamleleri bizzat hazırlayıp harekete geçirerek, dayatılan oportünizmi ve bunu çok iyi kullanan JİTEM ve kontrgerillayı boşa çıkarmaya çalıştım. Mücadelede süreklilik ve güç büyümesi sağlanmıştı. Bu çabalar kendi başına zaferi sağlayamazdı; ancak oportünizmin ve kontrgerillanın tasfiye planlarını boşa çıkarabilirdi. Öyle de oldu. 1998'in sonlarına geldiğimizde, tarihsel devrimci halk savaşı hamlemiz tasfiye edilememişti. Ama beklenen zaferin de çok gerisindeydik. Bunun iç nedenleri üzerinde kısaca durursak şunları belirtebiliriz:

a- Devrimci halk savaşı stratejisi ve taktik özellikleri daha ilk adımda bir tarafa bırakılmıştı. Benim Ortadoğu'da üslenmem, çağdaş Kürdistan tari-

hinde belki de ilk defa devrimci halk savaşının stratejik bir gereksinimini karşılar nitelikteydi. Üstlendiğim denge durumu üzerimde herhangi bir dayatmaya imkân tanımıyor; halk savaşından taviz vermeye değil, desteklemeye elverişli konum ve koşulları taşıyordu. Çok önemli stratejik bir konum sağlanmıştı. Halk savaşının geliştirilmesi için hem stratejik ilişkilerin kurulması, hem de özellikle eğitim ve lojistik alanında taktik desteklerin sağlanması açısından koşullar çok uygundu. Bu koşulların sonuna kadar değerlendirilmesi doğru bir yaklaşım olacak ve tarihsel anlam taşıyacaktı. Ülke içindeki ister eski ister yeni taşınmış grupların yapmaları gereken şey, aynı rolü üstlenecek bir karargâh geliştirmek değildi. Boşuna ve hazırlıkları boşa çıkaran bir çaba olacaktı bu. Lolan, Xakûrke, Garê, Zap, Metina vb. alanlardaki kamplar Bekaa'nın rolünü oynayamazlardı; ancak taktik destek rolünü oynayabilirlerdi. Buna ne güçleri ne de gereksinimleri vardı. Ayrıca İran ve Irak arasındaki savaştan yararlanılabildi. Aynı şekilde YNK ile KDP'nin çatışmaları da doğru temelde ele alınabilir, devrimci savaşın strateji ve taktiklerine uygun olarak değerlendirilip yararlanılabildi. Oportünizm kendisini öncelikle bu ilişkilerde gösterdi. Bekaa'daki pozisyonu taklit etmekten, hem de çok geriden ve çok yetersizce taklit etmekten başka bir şey yapmadı. Güçlerimiz objektif olarak İran'ın, Irak'ın, YNK ve KDP'nin yedeğine sokuldu.

Aslında hepsi de devrimci halk savaşı lehine kullanılabilecek ve büyük gelişmelere yol açabilecek olan bu güçlerle ilişkiler, sağ sapmanın güçlerimiz üzerindeki etkisini güçlendirdi. Güçlerimiz girtlağına kadar hiç beklemediğim bir sorumsuzluk içine girdiler. Bir yandan uyduluk türü ilişkiler, diğer yandan başına buyruk sorumsuz ilişkiler her tarafı sardı. Lolan Karargâhı Bekaa'daki tarihsel çalışmayı hiçe sayarcasına tarihi kendisinden başlatma sevdasına düşerken, Kuzey Kürdistan'a yollanan gruplar ahbab çavuşluğun ötesinde ilişki geliştirmeyi akıl edemiyorlardı. Birçok militan KDP'nin eski kontrgerillacı unsurlarının eliyle katledildiği halde tedbir geliştirdikleri yoktu. Rahatlıkla hem Güney'de hem de Kuzey Kürdistan'da kendilerini çığ gibi geliştirebilecek gerilla birlikleri, kendinden geçmiş ahbab çavuş veya asi-avare gruplarına dönüşmüştü. Ancak kendilerini besleyebilecek ilişkiler geliştirebiliyorlardı. Çoğu da oyuna gelip avlanıyordu. KDP ile YNK arasındaki çatışmalı durumda devrimci inisiyatif geliştirip tarihsel adım atmak mümkünken, halkı bu güçlerin kontrollerinden çıkarıp

özgürlük savaşına yöneltmek ve olası katliamlara karşı hazırlamak rahatlıkla başarılabilirken, arabuluculuk yapma adı altında kendilerini boşa çıkarıyorlar, Mehmet Karasungur'un şahadetinde görüldüğü gibi stratejik darbe yiyorlardı. 1990'lara kadar bu tür ilişkilerle tarihsel bir fırsat sadece değerlendirilmemekle kalmıyor, daha da vahimi sağa yatırılıyordu. 15 Ağustos Hamlesi onlarca kat daha etkili biçimde gerçekleştirilebilecekken, hem gecikmeli hem de dostlar alışverişte görsün kabilinden baştan savma bir uygulama olarak devreye sokuluyordu.

Daha iç bölgelerde, başta Botan olmak üzere tüm Kuzey Kürdistan'da geliştirilen uyduruk karargâh düzeni, üçüncü versiyon olarak kendini tekrarlıyordu. Başta harcanan bin bir emek ve tarihsel çabalarla hazırlanıp kendilerine ulaştırılan eşsiz gerilla adayları olmak üzere, lojistik olanaklar ve halkın çok değerli destekleri üzerinde en aşağılık 'savaş ağalığı' hesaplarını kurguluyorlardı. Her sözde üst komutan bir yandan kendisi için en üst düzey komuta hesapları yaparken, diğer yandan benzer konumda olanların ayağını kaydırmaya çalışıyordu. Tüm sorun "En etkili kim olacak?" sorusuna indirgenmişti. Birçoğu rüyasında bile göremeyeceği çok geniş araç, gereç, ilişki ve para üzerinde egoist hesaplarını hayata geçirmekle uğraşıyordu. Zincirinden boşalmış, kökü yüzyıllar öncesine dayanan aşağılık komplekslerine meydan açıyordu. Zirve yapabilecek bir halk savaşı deneyimi bu hesaplar nedeniyle neredeyse boşa çıkacaktı. Çok değerli, dürüst, cesur ve fedakâr gerilla adayları bu tür alçaklıklar, sorumsuzluklar ve yerine getirilmeyen sorumlulukların kurbanı olacaktı. Halk da giderek koruculaştırılacak ve kontrgerillanın etkisine girecek, girmenin de ötesinde adeta peşkeş çekilip kontrollerine terk edilecekti. Bütün gruplar, ilişkiler, paralar, araç gereçler sahte komutanlar ve hempalarını beslemek ve korumak için seferber edilecekti. Yukarıdan başlatılan sağ sapma en alt birim sorumlusuna kadar böylesine zincirleme yansıtılacaktı. Tüm uyarılarımız ve eleştirilerimiz bu zihniyet ve uygulayıcıları tarafından boşa çıkarılacaktı. Daha sonraları neredeyse her bölgede ortaya çıkan 'Dörtler', 'Üçler', 'Tekler' çeteci anlayışları bir günde oluşmadı. 2002-2004'te sayıları bini aşan hainlerin sürüler halinde kaçışında daha başından yaşanan sağ sapmanın belirgin payı vardır.

b- Komuta ve örgütlenme alanında bu tür örneklerle kendini iyice açığa vuran sağ sapmacı anlayışın savaş tarzına yansımaları çok daha tahripkâr

oldu. Bu anlayışın temsilcileri halk savaşını geliştireceklerine, kendi konularını korumanın ajanlıktan beter en iğrenç biçimlerine sevdalandılar. Bu temelde en değerli gerilla adaylarını hiç anlamı olmayan eylemlerle harcarken, gerillayı geliştirebilecek dürüst komuta adaylarını da arkadan vuracak kadar alçaklaştılar. Özellikle Dörtlü Çete (Şemdin Sakık, Şahin Baliç, Halil Kaya-Kör Cemal ve Cemil Işık-Hogır) bu konuda tam uzman kesildi. Çetenin elebaşları “Ajanları tespit ediyoruz” adı altında yaptıkları işkenceli sorgulamalarda büyük ihtimalle yüzlerce dürüst yoldaşın katledilmesine yol açtılar. Terzi Cemal (Ali Ömürçan) ve Doktor Süleyman (Sait Çürükkaya) gibi kaçkın birçok elebaşı, kadro ve savaşçı yeme makinesine dönüştü. Tüm olumlu ve ışık saçan özellikleri birer kara delik gibi yuttular. Halk savaşını geliştirmek yerine, en değme kontrgerilla elemanlarına taş çıkartacak şekilde bu savaşı önlemeye çalışan unsurlar haline geldiler. Bunların ezici çoğunluğunun ajan olduğunu sanmıyorum. İçlerinde tek tük ajan olabilir. Büyük kısmının çeteci pratiklerinin psiko-kültürel etkilerden kaynaklandığı, sağ sapmanın, yetmez devrimciliğin ve yerine getirilmeyen sorumluluk anlayışının sonucu olarak geliştiği kanısındayım.

Kendi sorumluluk sahamda da aynı veya benzer çok sayıda unsur olduğu halde, yeterli devrimcilik ve sorumluluk anlayışım en azından bunların günöbirlik tahribatlarını önliyordu. Ortaya çıkan halk ya da gerilla savaşı değil, ilkel çeteci anlayış ve uygulamalardı. Tasfiyeyi dış bir odağa bağılı olmaksızın, kendi kendilerine uyguluyorlardı. Yaptırdıkları birkaç eylemi örgüt karşısında kendilerini savunma gerekçesi haline getirmişlerdi. Kaldı ki, şahsi paylarının bulunmadığı bu eylemleri en fedakâr ve cesur gerilla adaylarını kullanıp harcayarak gerçekleştiriyorlardı. Her biri kendi şahsını koruyacak ve iğrenç dürtülerini tatmin edecek şebekeler oluşturmuştu. Buna dokunan yanıyordu. Müdahale için görevlendirdiğimiz güçler, örneğin Harun (Hüseyin Özbey) arkadaş ve grubunun Sason’da imhasında olduğu gibi, yarı yolda imha oluyordu. Yaşananlar ulusal kurtuluş savaşı olmaktan çıkmış, kişiler şahsında ilkel sınıf, aile ve kişiler arası çıkar savaşı veya kavgasına dönüşmüştü. Özgürlük ortamı ve şansı böyle tüketiliyordu. Şüphesiz kontra etkilemeleri, sızmaları ve tahrikleri vardı, fakat belirleyici değildi. Belirleyici olan, devrimci halk partisinin savaş ve yaşam tarzını sabote edip, kendi bencil sınıfsal ve şahsi çıkarlarını tatmin etmek, önderliği er veya geç ele geçirme hesapları yapmaktı. Fırsatın ellerine geçtiğini

sanıyorlar, bu fırsatı sınıfsal ve ailevi kimlikleri için sonuna kadar kullanmaktan çekinmiyorlardı.

Karşıt unsurlardan sağ sapma içindekilerin uygulama gücünü göstermediği kolektif önderliğe göz dikmeleri, yoldaşça yaşam ve savaş tarzının canına okumaları beklenebilirdi. Olan da buydu. Devrimler tarihinin de hep doğruladığı gibi zamanında, yetkince ve doğru olarak doldurulamayan politik ve örgütsel alanlardaki boşluklar devrim karşıtlarınca, hem de devrim saflarında en keskin lafazanlıklar ve maskeleyici tutumlarla doldurulacaktı. Devrimlerin bu kuralı gerçekleşiyordu. Kürdistan'da tasfiye olan karşıdevrimci unsurlar ve gruplar, bunların arkasındaki işbirlikçi sınıf eğilimleri ve kişilikleri PKK saflarında yeniden dirilip özgür Kürtlükten intikam alıyorlardı. Kürt kimliğinde bu tür unsurlar tarihseldir, üst tabakanın derinlerine kazınmışlardır, fırsatçı ve haindirler. En beklenmedik ortamlarda, mekân ve zaman koşullarında marifetlerini sergilemekten çekinmezler. Yeter ki o an çıkarları için elverişli olsun, mekân buna fırsat tanısın. Bunların maskesini düşürmek için daha 1980'lerin başında kapsamlı kişilik, kimlik ve sınıf çözümlmeleri yaptım, ama başarısı sınırlı oldu. Aynı unsurlar bu çözümlmelerin hayata geçirilmemesi için kendilerince her türlü tedbiri alıyorlardı. Yine yaptığım çözümlmeleri eğitimlerde yeterince kullanmama, kendilerinde tutma, saklama ve kaybetme sıkça başvurdukları belli başlı yöntemlerdi.

c- Devrimci halk savaşı halkın savaşı olmaktan çıkarılmış, halka karşı güç kullanma ve üstünlük kurma savaşına dönüştürülmüştü. Başarılı bir halk savaşı için yeterli olan halk desteği inanılmaz provokatif yöntemlerle tersine çevrilmiş, çoğu kesim çareyi kontra güçlere sığınmakta bulmuştu. Rahatlıkla kendi öz savaşları doğrultusunda bilinçlendirilip örgütlendirilebilecek ve gerilla ordusuna dönüştürebilecek halktan insanlar, doğru eğitim ve örgütlenme biçimleriyle eğitilip örgütlendirilmemişler, sadece erzak için başvuru kaynaklara dönüştürülmüşlerdi. Bunu fırsat bilen kontrgerilla elemanları, bazı korkunç cinayetleri de devreye sokup, halkı hızla kendilerine sığınmaya mecbur etmişlerdir. Direnen binlerce köyü ve milyonlarca köylüyü her şeylerine el koyarak aç sefil yollara düşürüp metropollere göç ettirmişlerdir. Tarihin en büyük halkı tasfiye etme hareketlerinden birini gerçekleştirmişlerdir. On bini aşkın cinayet işlemişlerdir. Halkın malına el koymuşlar ve namusuna göz dikmişlerdir.

Gerilla yönetimi, sağ sapma içinde bulunan kişilikler ve onlardan da beter biçimde ilkel kalmış egolarını tatmin etmekten öteye gidememiş köylü kurnazları ve küçük-burjuva şarlatanlar birer soykırım olan bu uygulamaları seyretmişler, hatta yetmez ve yanlış pratikleriyle bu uygulamalarda bulunanlara en büyük desteği sağlamışlardır. Tarih kendi halkına karşı bu denli duyarsız ve onursuz davranan ve halkın yaşadığı soykırım uygulamaları karşısında zavallı kalan çok az örnek tanımıştır. Tutarlı, yerli ve anında devrimci taktik belirleyebilen birkaç gerilla grubu olsaydı, bu süreçte rahatlıkla sayısı elli bini bulan bir gerilla ordusu yaratılabilirdi. Ancak bu işi yapması gerekenler soykırım sürecine sokulan halka ellerini bile uzatmadılar. Görülmemiş işkence, gasp ve tecavüzlere karşı misilleme hareketleri bile geliştirilemedi. Gerillaya katılım için gelen yüzlerce genç yollarda imha olmaya terk edildi. Kendilerini koruyacak ve besleyecek güç dışında her şeye adeta ihanet edildi, ilgi gösterilmedi. Hâlbuki sağ sapmanın da kendine göre ölçüleri vardır. Oysa ortaya çıkan gerçeklik, sorumsuz, kendini yitirmiş, ya umutsuzluktan ya da kendine sevdalılıktan tanınmaz hale gelmiş, hiçbir anlayışa sığmayan pratiklerin sahibi olan kişiliklerin gerçeğiydi. Bunlar son tahlilde imha ve inkâr kültürünün kusmuqları durumundaydılar. Hastalık daha derinlerdeydi, dolayısıyla tedavi yöntemlerinin de köktenci olmasını gerektiriyordu.

d- Gerilla taktikleri bir yana bırakılmıştı. Gerilla güçleri en muhkem ve saldırılması en zor bir karakola Donkişotvari saldırarak anlamsız onlarca kayıp verirken, az kayıpla azami sonuç alabilecekleri eylem biçimlerini geliştirmeyi akıllarına bile getirmiyorlardı. Hiçbir planlı halk savaşı taktiğini geliştiremediler. Karşı taraf ne yapacaklarını çok önceden çözerek ona göre tedbir geliştirirken, gerillanın esas avantajı olan 'nerede, nasıl ve ne zaman vuracağı belli olmayan' tarzını bırakıp tersini uyguluyorlardı. Saldırı ve savunma taktiklerinin tersi neyse o yapıyordu. Yersiz ve zamansız koşullarda ileri atılma ve geri çekilmenin en anlamsız ve en tehlikeli biçimleri deneniyordu. Çok başarılı olabilecek ileri atılma ve geri çekilme biçimleri düşünülme bile istenmiyordu. Yaşanan, objektif olarak kontrgerillacılıktı. Bu yapılanlar, eski kadroların gerilla alanlarından çekilmesi sonrasında, 1987 yılından itibaren örgüt yapısını ele geçirdiklerini sanan sözde yeni kadronun iflah olmaz unsurlarının marifetleriydi. Bunlar sağ sapmadan da öteye, tam bir laçkalık ve sorumsuzluk örneği sergilediler. Örgütsel

bağ diye bir bağı akıllarına bile getirmedi. Tüm hünerleri kendi kontrolleri dışında tek bir kişi bırakmamaktı. Beni bile kontrol altına almak, bu da olmazsa tasfiye etmek için akla hayale gelmeyecek planlar peşinde koştu. PKK'yi ele geçirmek, peşinde koştukları tek amaç haline gelmişti. PKK'yi ele geçirip ne yapacaklardı? Tasfiyeyi tamamlayıp ellerine geçirdikleriyle, birer kadını veya erkeği kollarına takıp Güney Kürdistan yönetimine veya İran devletine sığınacaklar, o da yetmezse Avrupa'ya kapağı atıp hayal hanelerindeki en aşağılık yaşam güdülerini tatmin edeceklerdi. 2002-2004 tasfiyeciliği bu gerçeği bütün çıplaklığıyla ortaya koymuştur.

Listeyi ana maddeler halinde daha da uzatmak mümkündür. Göstermek istediğim, halk savaşı adına nelerin yapıldığıdır. Ben parti ideolojisinin ulus-devletçilik konusunda muğlâklığın yaşandığı bu dönemi değerlendirirken, halk savaşı stratejisinin doğruluğuna ve sonuç alacağına dair inancımı hala korumaktayım. Devrimci halk savaşı bu dönemin tek doğru stratejisiydi. Diğer yöntemler soykırımı hizmet etmekten öteye rol oynamazlardı. Temel taktik adımlar da genel olarak doğruydular. Ortadoğu'da üslenme, eğitim yapma ve lojistik donanım sağlama, ülkeye geçiş, geçici üs alanlarında hazırlık ve bu amaçlarla taktik ilişkiler kurma doğru ve yeterliydi. Olmayan şey, pratik önderlik ve sıradan gerilla taktiklerini uygulamaya niyetiydi. Uygulama ustalığı demiyorum, çünkü bir eşkiya bile olsa, mevcut güçle çok daha ileri düzeyde bir başarı sağlayabilirdi. Yıllarca bu duruma düşmenin nedenlerini çözmeye çalıştım. Sonuçlarını ve tasfiyeci etkilerini önlemek için aynı büyüklükte çabalar harcadım, harcadık. Kusur halkla ilişkilerde değildi; halkın desteği başarılı bir savaş için yeterliydi. Kadro ve savaştı eksikliği de söz konusu değildi. Bunlar da fazlasıyla mevcuttu. Araç gereç donanımı, lojistik, iç ve dış üslenme alanları fazlasıyla yeterli ve elverişliydi. Sadece benim 1980'den 1998'in sonlarına kadar her yıl, her yılda neredeyse her ay yaptığım kadro ve savaştı aktarımı toplam on beş binden aşağı değildi. Hepsinin araç gereç ve mali donanımları fazlasıyla sağlandı. En ağır sorumlulukları üzerimize alarak, büyük kısmını büyük zorluklar pahasına üs alanlarına ulaştırdık. Sorun ve saplantılar, ihanetler ondan sonra dayatıldı. Eldeki tüm göstergeler, kendine sevda lanma, sapma ve ihanetler yaşanmasaydı, ulusal bağımsızlık tam gerçekleşmese bile, uygun bir çözüme rahatlıkla varılabileceğini ortaya koymaktadır. Yürüttüğümüz çalışmalar bunu fazlasıyla hak etmişti.

Bu konuda halen kendimi yargılamaktayım; eksikliklerim ve yanlışlıklarım neydi diye yoğunlaşmamı sürdürmekteyim. Sıkça kendime sorduğum diğer bir soru da, “Acaba pratik önderliği, yani ülke içi önderliği de bizzat üstlenmeli miydim?” biçimindedir. Bu soruya halen kolay cevap veremiyorum. Hatta iç önderlik akıl almaz dayatmalarıyla beni ülke içine çekmeye çalışıyor, böylece bilerek veya bilmeyerek objektif anlamda tasfiye edilmeme ortam hazırlıyordu diye düşünceler de ileri sürebilmekteyim. Çünkü dışarıdaki varlığım birçoklarının kariyer ve tasfiye hesaplarını bozuyordu. Bunun için kendilerini çalışmalara asgari düzeyde katmadılar diye düşünmeden de edemiyorum. Ortadoğu’da kalış tarzım hem örgüt içinde hem de dışında birçok kişi, güç ve hatta devletin hesabını bozuyordu. Örgüt içindeki güçlerin buna tepkisi, görevlerini asgari düzeyde bile yerine getirmeyip boşa çıkarma biçimindeydi. Tüm kadro yapısını ve iç önderliğin hepsini suçlamıyorum. Büyük bir kısmının dürüstlüğünden kuşku duyulamaz. Kadro ve savaşçıların ezici çoğunluğunun büyük cesaret ve fedakârlıkla sergiledikleri çabalar elbette tarihseldir ve tartışma dışıdır, dil bile uzatılmaz. Zaten kazanım adına ne varsa bu değerli çabaların sonucudur. Sorun bu unsurların ortaya çıkan bunca yetersizliğe ve ihanete kadar varan gidişata neden dur diyemediğidir. Bunda rol oynayan ideolojik ve politik yetersizlikleri çok eleştirildi. Neden bunca yıl bu yetersizliklerini gideremedikleri sorgulanmaktadır. Ülke zemininde de olsaydım, bu konuda fazla yapacak bir şeyim yoktu. Kaldı ki, dışarıdan daha çok destek olabiliyordum. Gerekli materyaller yazılı ve sözlü (telsiz konuşmaları) olarak daimi hizmetlerindeydi. O halde sorun ülke içinde olmayışından kaynaklanmıyordu. Dış etkenlerin bundaki rolünü ana başlıklar halinde belirteceğim, ama belirleyici olan iç etkenlerdir.

Eğer demokratik siyaset temelinde bir çözüm gelişmezse, devrimci halk savaşı stratejisinin kimlik ve özgürlüğü kazanmanın temel aracı olarak denenmek zorunda olduğuna ilişkin inancımı halen korumaktayım. Çözümün demokratik siyasetle gerçekleşebileceğine inanmaktayım. Bunun için gerekli tek şart Türkiye, Suriye ve İran hükümetlerinin (iktidarın belirleyici güçlerinin) siyaseten çözüm iradesi göstermeleridir. Aksi halde gündeme girecek olan, eski ama yeniliğini halen koruyan devrimci halk eylemi ve bunun en gelişmiş biçimi olan devrimci halk savaşıdır. Geçmişte sıradan taktiklerle denendiğinde başarısını kanıtlayan devrimci halk savaşının

buca tecrübeden sonra sonuç almaması düşünülemez. Soykırımlar uygulanırsa bile sonuç değişmez. Bunca teşhir ve tecritten sonra, mevcut kültürel soykırım yöntemlerinin sürdürülmesi beklenemez. Bu yöntemlerde ısrar eden güçler olacaktır, ama öyle olsa bile sonuç daha da olumsuz biçimde aleyhlerine olmaktan öteye gitmez. Burada asıl sorun, yine eskiden başarılmayan halk savaşının gereklerini doğru ve yeterli biçimde yerine getirmektir.

2- Devrimci Halk Savaşı ve İttifaklar

a- Her devrim bir ittifaktır. Devrimlerde saf güçler değil, iki dünya karşı karşıya gelir. Devrimlerin ideolojisinde evrensel toplumun gelişmesi özetlenmiştir. Karşıdevrim ideolojisinde de aynı kural geçerlidir; karşı güçlerin evrensel deneyiminin özetiyle hareket ederler. Politik gerçeklikte ittifaklar daha somuttur. Politikanın güncelliği ittifakları daha çok görünür kılar. PKK'nin ideolojisini mümkün kılan, reel sosyalizm deneyimidir. Reel sosyalizm ise enternasyonal karakterini açıkça ortaya koymuş bir gerçekliktir. Enternasyonalizmin kelime anlamı bile uluslararası dayanışma ve ittifakı içerir. PKK politik olarak reel sosyalizm koşullarında varlık bulmaya çalışmıştır. Ulusal ve uluslararası koşullarda tercihin reel sosyalist kamptan yana olması, çıkışından itibaren önceden tayin edilmiş gibidir. Sorun teorik ittifak anlayışından kaynaklanmıyor, ittifakın pratikte nasıl şekilleneceği ile ilgilidir. Kürt sorununu Türkiye sosyalizmi koşullarında çözme çabaları doğru bir tercihtir. PKK'nin çıkışında Türkiye Sosyalist Hareketi'nin rolü yadsınamaz. Türkiye Sosyalist Hareketi'nin savaşa cesareti olmasaydı, PKK'nin tek başına devrimci savaşa cesaret edebileceğini idea etmek ancak varsayım değeri taşır. Demek ki kaderleri aynı devlet çatısı altında örölmüş halkların devrimci öncülerinin öncelikle kendi aralarında ittifak içinde hareket etmeleri toplumsal doğaları gereğidir.

Teorik olarak Türk, Kürt ve diğer kültürel gruplar ve sınıfların dayanışması tartışılmaz. Tartışma konusu olan, pratikleşme düzeyinde yaşanan kopukluktur. Bunda da çıkarları zedelenen ve devrimci harekete sızmış olan tasfiyeci ve hain güçlerin çabaları rol oynamıştır. Türkiye Devrimci Hareketi içinde bir parça olarak gelişen PKK Hareketi'ne tahammül edememek ve kendini ondan soyutlamak, kesinlikle hâkim ulus ideolojisinin

devrimci saflara sızmış bilinçli veya kendiliğinden ajanları olmakla mümkündür. Farklı milliyetler ve sınıflardan gelmek ittifakların önünde engel değildir. Bilakis ittifaklar bu farklılıkların sonucu olarak daha da önem kazanırlar. Devrimci amaçlarda asgari birlik ittifakları gerektirir. İttifak aynı örgüt içinde olduğu gibi, farklı örgütler arasında da gerçekleştirilebilir. Türkiye demokratik ve sosyalist hareketlerinde tutarlı ve kalıcı ittifakların gerçekleşmeyişi, antidemokratik ve anti-sosyalist güçlerin çabalarıyla yakından bağlantılıdır. Sosyal şoven ideoloji, politik güç haline gelmemekle kendini belli eder. Kürt sorununda ve bu sorunun çözümünde uygulanan tecrit ve ötekileştirme, karşıdevrimin etkileri ve böl-yönet politikalarıyla ilgilidir. PKK'nin çıkışında yaşanan tüm bu gerçekler turnusol kâğıdı işlevi gördü; devrimci mücadeleye sızmış tüm unsurların gerçek kimliğini açığa çıkardı. Sosyal şoven grupların 12 Eylül darbesi sonrasında faaliyetlerini neredeyse askıya almaları sadece faşizmin baskı ve sindirme politikasıyla izah edilemez. Bu güçlerin tutarlılıkları ve gelişme sağlamaları ancak Kürt kimlik ve özgürlük savaşında taraf olmaları, dolayısıyla PKK ile ittifaklara cesaret etmeleriyle mümkündür.

1980 sonrasında Ortadoğu'da PKK'nin yeniden örgütlenme ve devrimci savaşa yönelme fırsatını bir kez daha tüm demokratik ve sosyalist güçlerle paylaşmak istedik. Bu amaçla çok sayıda görüşme ve toplantı yaptık. Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi platformunu kurduk. Fakat sıra pratik adımlar atmaya gelince, bu güçlerden çoğu içimizdeki tasfiyecilerin daha sonra yapacaklarını daha önceden gerçekleştirip Avrupa'nın yolunu tuttular. Orada kendi hareketlerinin devrimci özünü tasfiye etmekle uğraştılar. Özellikle Dev-Yol'dan hâkim unsurlar kendi örgütlerinininkiyle birlikte PKK'nin devrimci özünü tasfiye etmek için büyük çaba harcadılar. Halbuki Dev-Yol'un ilişkileri ve olanakları, sempatizan, kadro ve kitle desteği her bakımdan PKK'ninkinden daha gelişkindi. Devrimci halk savaşı stratejisi kabul edilip, bu ilişkiler ve olanaklar harekete geçirilse ve ortak taktik adımlarla hareket edilseydi, Türkiye'nin demokratik ve sosyalist dönüşümü çok daha ileri boyutlar kazanır ve farklı aşamalarda olurdu. Özellikle Dev-Yol'un Avrupa yapılanması olan Devrimci İşçi'nin başında bulunan Taner Akçam şahsında kendisini dayatan tasfiyecilik, Türkiye demokratik ve sosyalist hareketinin tasfiye edilmesinde büyük rol oynadı. Bu tasfiyeci eğilim birçok gücü kendisiyle birlikte Avrupa'ya sürükleyerek, PKK'nin

devrimci halk savaşı stratejisini tecrit etmeye çalıştı. Avrupa'daki PKK yetkili unsurlarını kendisine alet ederek büyük tahribat yaşattı. Zaten Dev-Yol ondan sonra bir daha kendine gelemeydi. Eğer bu grup Ortadoğu'da üslenip sınırlı bir direniş sergileseydi, MHP'nin faşist gücünün çok üstünde bir devrimci sınıf gücüyle CHP'nin sosyal demokrat maskesini yırtarak, düzene karşı temel muhalefet partisine dönüşebilirdi. Dünya genelinde bu yönlü çok sayıda örnek yaşanmıştır. Ayrıca bu grup PKK ile ittifak etmiş olsaydı, hem Kürt ulusal sorununun çözümünde hem de genel demokratik açılımlarda öncü güç olabilirdi. Böylece AKP'nin sahte açılımlarına ortam sunulmamış olurdu. Tasfiyeci eğilim bu tarihsel fırsatı bilinçli olarak harcadı. Tutarlı devrimci sosyalist öğelerin bu kısa tarihçeyi çok iyi incelemeleri gerekir. Bu tasfiyeci eğilimin hareketin çok değerli öğelerini harcadığını iyi biliyorum. Bu eğilimin şahsıma yönelik kara propagandayı halen sürdürmesi de ayrıca üzerinde durmayı gerektirir.

Dev-Sol önderliği de tutarlı davranmadı. Ortadoğu'da üslenmeye ve devrimci direnişi Kürdistan üzerinden tüm Türkiye'ye yaymaya yanaşmadı. Bazı dostça yaklaşımları geliştirmek istemedi, ortak hareket etmeye yanaşmadı. Eğer kadrolarından bazıları, özellikle bizimle ilişkiye geçen Bedri Yağan ve grubu İstanbul'a çekilip imha edilmeselerdi, güçlerimizle kardeşçe ortaklaşa hareket etselerdi, Dev-Yol'un devrimcilik konusunda bıraktığı boşluğu doldurabilir ve Türkiye devrimci muhalefetinin en güçlü hareketi olabilirdi. İttifak politikalarındaki tutarsızlık onları da tasfiyeye uğrattı.

Şüphesiz Türk halk geleneğinden gelen ve kendilerini sol üzerinden tanımlayan birçok yiğit kişi ve grup, PKK'nin enternasyonalist kimlik ve özgürlük mücadelesinin içinde ve yanında oldular. PKK ile ittifak ve birlik halinde bulundular. Kemal Pir ve Haki Karer başta olmak üzere, çok sayıda Türk kökenli genç erkek ve kadın yoldaşımız, PKK'nin en değerli kadroları olarak, şahadete erişinceye kadar mücadelenin en ön safalarında yer alıp savaştılar. PKK safalarında hâlâ benzer birçok yoldaşımız vardır. Ayrıca başlangıçtan günümüze kadar çok sayıda kişi ve grup dostluk ve ittifakın gereklerini yerine getirdi. Fakat sol güçlerin büyük çoğunluğu Beyaz Türk Faşizminin ideolojik ve askeri hegemonyası altında ya susturuldu, ya da bilinçli veya kendiliğinden bu hegemonyanın destekçisi haline geldi. Bu tavır özünde modern Türk toplum unsurlarının geleneksellik arz eden ve

1071'de Malazgirt'te Bizans İmparatorluğu'na karşı verilen ortak Türk-Kürt savaşı ve zaferinden beri geçerli olan veya olması gereken stratejik ilişkiyi unutmuş olmaları ve bu ilişkiyi kavramak istememeleri anlamına gelmektedir. Yine bu tavır Anadolu ve Mezopotamya arasındaki ilişkilerde ortak iktidar ve ortak toplumsal yaşamın tarihsel kilometre taşlarının döşeli olduğunu inkâr etmelerinden kaynaklanmaktadır. Beyaz Türk modernite unsurlarının tarihi 1925 Kürt soykırımıyla başlatmaları, sahte ve inkârcı bir tarih ve toplum bilinci inşa etmelerinden ileri gelmektedir. Aynı biçimde eski ve yeni dönem Türk-İslam sentezcilerinin Kürtlüğü dışlamaları ve asimile edilmesini desteklemeleri, aynı soykırımcı anlayıştan etkilenen sahte İslamcı ümmet ve kardeşlik paranoyasından kaynaklanmaktadır. Doğru bir tarih ve toplum bilinci genelde Anadolu ve Mezopotamya kültürleri, özelde de Türk ve Kürt toplumsal kültürleri arasında derin bir ortaklığın, eşit ve özgür ilişkilerin mevcut olduğunu, bu ilişkilerin yaşamsal ve stratejik anlam ifade ettiğini ortaya koyabilecektir.

Modern Türklük ideolojisi bütün sağ, sol ve merkez unsurlarıyla birlikte benzer tarih ve toplum bilinci biçimlerini paylaşmaktadır. Homojen bir Türklük, tarih ve toplum bilincini kutsal ve değişmez görüş olarak paylaşırlar. Geleneksel ümmet anlayışını kısmen laik milliyetçiliğe, kısmen de Türk-İslam sentezciliğine dönüştürerek, ikame ederek, sahte ve inkârcı yanı ağır basan bir ideoloji inşa ettiler. Modern Türk ideolojisinde Türklük, baştan beri homojen ve cihangir bir ulustur. Hep bağımsız ve hür yaşamıştır. Hiçbir ittifaka dayanmadan tek başına cihana hükmetme peşinde koşmuş ve uzun süreler hep hükmetmiştir. Toplumsal yapısı bölünme kabul etmez bir bütündür. Ordu-millettir. Askerliği en yüce değer kabul eden toplumdur. Saf ırktan teşekkül etmiştir. Aslında yabancı, özellikle Yahudi Siyonist ideologlarca Jön Türk adı altında inşa edilen bu ideolojinin tarihsel-toplumsal gerçeklik olarak Türk toplum kültürüyle ilişkisi yoktur veya esas alınmamıştır. Mitolojik bir ifade tarzıdır. Türklük maskesi altında inşa edilen katı sınıf diktatörlüğü, daha doğrusu modernist unsur tekelciliğidir. Proto-İsrail olarak tasarlanıp inşa edilmiştir. Dolayısıyla modern koşullar içinde oluşan ve ötekileştirilen diğer kültürler ve sosyal entiteler üzerinde hegemonik rol oynamıştır. Gerek ideolojik gerekse askeri hegemonya altında çarpık, inkârcı ve asimile edilmiş bir oluşum bütünlüğü söz konusudur. Tarih ve toplum bilincinin hakikati yerine, bu yapay, inkârcı,

asimilasyonist ve imhacı ideolojiden payını alan tüm sağ, sol ve merkez görüşler tekçi, kendini beğenmiş ve ötekileştirici şoven rolü oynamaktan ve aynı rolü paylaşmaktan geri kalmazlar. Daha da vahimi, resmi ideoloji payesine yükseltildiği, anaokulundan akademik seviyeye kadar zorunlu olarak herkese empoze edildiği için etkisi dışında kalmak çok zordur. Buna bir de memur olmanın, iş bulmanın, kredi almanın, kısaca devlet nezdinde ve hâkim sınıf bloğunca yararlı kabul edilmenin temel şartı haline getirilmesi eklendiğinde, paylaşmamak çok zordur. Düzene muhalif güçlerin tek ve tecrit edilmiş olarak kalmalarının, dostluk ve ittifak geliştirememelerinin temelinde inşa edilmiş bu gerçeklik yatar.

Sadece Kürt-Türk demokratik ve sosyalist güçleri arasında değil, tüm toplumsal halk güçleri arasında anlamlı dostlukların geliştirilmesi ve ittifakların kurulabilmesi için öncelikle gerekli olan, doğru tarihsel ve toplumsal bilinçtir. Tarih boyunca kültürler arasında yaşanan ilişki alışverişini doğru tanımlamadan, günümüzde adil, eşit ve özgür ilişkiler ve ittifaklar geliştirilemez; bu ilişkiler ve ittifakların en somut ifadesi olarak demokratik bir anayasa oluşturulamaz. Bunun için Türk modernitesinin Türk tarihini de inkâr eden ve kültürel değerleri yok sayan tekçi faşist zihniyeti terk etmesi, toplumun çok kültürlü yapısını ve zengin tarihini kabul etmesi gerekir. En azından çıkarları aynı siyasi sınırlar içinde dostça ve kardeşçe birlikte yaşamaktan yana olan toplumsal güçlerin birbirlerinin tarihsel ve toplumsal gerçekliklerine saygılı olmaları, birbirlerini eşit ve özgürce kabul etmeleri uzun vadeli, kalıcı dostluk ve ittifakların temeli olduğu gibi, güncel güç ve eylem birliklerinin de esasıdır; birlikte demokratik anayasal bir rejim inşa etmelerinin özüdür.

b- PKK reel sosyalist sistem içinde varlık kazanan bir partidir. İdeolojik olduğu kadar, politik olarak da bu sistemi esas almıştır. Her ne kadar bünyesine sızmış revizyonist sağ sapmaya karşı baştan itibaren tavır aldıysa da, PKK sosyalist sisteme saygılı yaklaşmasını bildi. Başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist ülkelere eleştirel ve dostça yaklaştı. Diğer ülkelerin sosyalist hareketlerine karşı da ilkeli tavrını korudu. Kürt sorununu kapitalist dünya hegemonyasının bir meselesi olmaktan çıkarıp, dünya sosyalist sisteminin bir parçası haline getirmeye çalıştı. İdeolojik olan bu tavrını 1980 sonrasında ülke dışına çıkışla birlikte uluslararası alana yaydı. O dönemde sosyalist sistemin temsilcisi olan Sovyetler Birliği ile ilişki kurdu.

Avrupa sosyalist partileriyle de benzer ilişkiler geliştirdi. Fakat dünya genelinde sisteme damgasını vuran revizyonizmden ötürü bu ilişkiler umulan düzeye çıkartılmadı; taktik ve yararlanmacı amaçların ötesine taşırlamadı. Reel sosyalist ulus-devletçiliğın çıkarıcı yaklaşımları aşılamadı. Sosyalist sistem kapitalist ulus-devletlerin çıkarıcı ve istismarcı politikalarını esas aldı. Sisteme başından beri hâkim olan bu anlayış sosyalist kazanımları tasfiye ettiğı gibi, enternasyonalist ilişkilerin alternatif gelişimini de engelledi. Bu ilişkiler hegemonik çıkarılara alet edildi.

Yine de PKK'nin bu zemini kullanması, daha doğrusu gerçek enternasyonalist bir parti gibi hareket etmesi büyük önem taşır. Kürt Hareketi'ni demokratik ve sosyalist bir muhtevaya kavuşturması, uzun vadeli halk savaşı stratejisine bağlaması, dünya çapında tanınır hale getirmesi ve başta Türk halkı olmak üzere komşu halklarla eşitlik ve özgürlük temelinde ortak yaşama hazırlaması enternasyonalizme bağlılığının sonucudur. Sosyalist sistemin çözüldüğü süreçte dimdik ayakta kalmayı başarması bilimsel sosyalizmin özüne bağlılığını gösterir. Diğer ulusal kurtuluş hareketleri gibi dar milliyetçiliğe kaymadı. Başlangıçta yaşanan ideolojik muğlâklığı aşmasını bildi. Bilimsel veya reel sosyalizme damgasını vuran kapitalist modernitenin ulus-devletçi ve endüstriyalist unsurlarına karşı başarılı bir mücadele yürüttü. Kendini dönüştürerek kapitalist moderniteye alternatif demokratik modernite paradigmasının geliştirilmesinde ve diğer modernite çizgileriyle arasına sınır çekmede önemli bir rol oynadı. PKK 1980 sonrasında Ortadoğusunda İsrail ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nden sonra üçüncü dinamik güç olarak yer aldı.

c- PKK'nin politik güç olarak Ortadoğusunu, Avrupa ve diğer alanlardaki ittifakları da önem taşımaktadır. PKK'nin 1980 sonrasında üslenmede Ortadoğusunun en sıcak bölgesini tercih etmesi kendisinin devrimci özellikleriyle bağlantılıdır. Devrimci mücadeleden kopmaması açısından bu alanın rolü stratejik bir öneme sahipti. Avrupa'ya biçilen rol hep taktik düzeyde bırakıldı. Bu doğru bir yaklaşımdı ve aynı zamanda çağın önemli bir dinamiğı olan ulusal kurtuluş hareketleriyle ittifakının da özünü teşkil ediyordu. Suriye, Lübnan, Filistin ve İsrail bağlamında ulusal kurtuluşçu ilişkiler geliştirmek, dünyanın en sıcak, canlı ve kapsamlı politik gerçeğiyile ilişkilenecek demektir. Yirmi yıla yakın bir süre içinde bizzat bu ilişki bağlamında sağlanan gelişmeler sadece Kürt kimlik ve özgürlük hareketini bölge ça-

pında tanıtmakla kalmadı; onu dünyaya tanıttığı gibi stratejik bir konuma da taşıdı. Kaldı ki, bu ilişkiler bugün de özünü korumaktadır. Başta karşısına aldığı PKK'nin yol açtığı gelişmeler, İsrail'i stratejik müttefiki olan Türkiye'nin karşısındaki blokla dostluk politikasına yöneltti. Bugünkü Türkiye-Suriye-Lübnan-Filistin ilişkileri İsrail için PKK tehdidinden daha ağır sonuçlara yol açmıştır. Bu da PKK'nin nasıl önemli dinamik bir güç olduğunu kanıtlar. Ne denli karşıt konumda olsalar da, tüm bu güçler arasındaki ilişkiler son tahlilde PKK'nin dinamizmi tarafından sürüklenmekte, yönlendirilmektedir. Aynı dinamizm Türkiye-İran ve Türkiye-İrak-ABD ikili ve üçlü ilişkileri kapsamında da geçerlidir. PKK dinamizmi olmasaydı, bu yöndeki ilişkiler bu tarzda gelişemezdi. Bu ilişkiler varlığını PKK etrafında örülmeye çalışılan diplomatik harekete borçludur. PKK'nin özündeki devrimci, demokratik ve sosyalist öz, bu iktidar ilişkilerini bu tür bloklaşmalara itmektedir.

Aynı hususlar TC'nin Avrupa ile ilişkileri için de geçerlidir. Bugün TC'yi AB ile müzakere ortaklığına getiren, Kürt sorunu ve PKK bağlamındaki gelişmelerdir. Başta Almanya olmak üzere AB ülkelerinin PKK'ye yaklaşımları, başlangıçta olumlu davranıp Dev-Yol ve benzeri devrimci potansiyeli olan örgütlere uyguladıkları gibi içlerine alarak, yumuşak güç yöntemleriyle asimile etmekte. Bu ilişki biçimi uzun süre devam etti. Fakat Ortadoğu'da devrimci olarak kalmakta ısrarlı oluşumuz, bu ülkelerin yöntem değiştirmelerine yol açtı. Önce tek tek ülkelerin hükümetleri olarak, sonra AB adına PKK'yi 'terörist' ilan edip dışlama yöntemine başvurdular. Her iki politikanın amacı da Kürt sorununun devrimci, demokratik ve sosyalist doğrultuda çözümünü engellemekti. Bunun yerine insan haklarıyla sınırlandırılmış 'bireysel haklar ve özgürlükler' dayatıldı. Sanki toplumsal, kolektif haklardan ayrı bireysel haklar mümkünmüş gibi ikiyüzlü bir tavır geliştirdiler. TC ile pazarlıklarda her iki tarafı, yani hem PKK'yi hem de TC'yi bu yöntemle kendilerine bağlamak istiyorlardı. Hegemonik ilişki peşindeydiler. Demokratik sosyal çözümlerden kaçındılar. Bu yöntem gereği devrimci, demokratik ve sosyalist özünden boşalttıkları örgüt ve kişileri, PKK'nin tasfiyesi sonrasında Kürtlere ve Türkiye'ye kendi politik unsurları olarak ikame etmeye çalıştılar. Misyon güçleri olarak belli rollere hazırladılar. Otuz yıl boyunca (NATO Gladio'suyla) bu tasfiye programının başarısını beklediler, muazzam yatırım yaptılar. Dünya genelinde olduğu

gibi, Türkiye ve Kürdistan'a karşıdevrim sonrası yenilenmede öncü rol oynamak istediler. PKK'nin ısrarla 'terörist' ilan edilmesi TC'ye destek için değil, öz çıkarları gereği idi.

AB'nin büyük bir ustalıklarla hazırlayıp uygulamaya koyduğu bu Kürt-PKK planı, Kıbrıs-Türk tasfiye planından daha büyük bir önemle ama gizli ve derinden yürütülmüştür. TC ile önemli pazarlıklar yapılmıştır, halen yapılmaktadır. Kürt ve Türk ilişkileri açısından Sykes-Picot Anlaşması kadar önem taşımaktadır. TC'nin Kürtsüz ve PKK'siz çözüm arayışları, tek taraflı sözde insan hakları ve demokrasi dayatmaları bu sinsi ve gizli görüşmelerin sonucudur. PKK ve Kürt Özgürlük Hareketi tasfiye edilemediğinden, bu görüşmeler aynen İsrail-Filistin ilişkilerindeki içi boş rutinlere dönüşmüştür. Birinci Dünya Savaşı sonrası Kürtler (Türk sosyalistleri ve İslam ümmetçileri de dahil) üzerinde oynanan oyunların benzeri denendi. Kendi çıkarlarını garantiye aldıktan sonra Kürtlerin soykırım sürecine yatırılmasına sadece göz yummakla kalmadılar; laik modernizm adına Beyaz Türk Faşizmini sonuna kadar desteklediler. Aynı oyunlar Rumlar, Ermeniler ve Süryaniler üzerinde de oynandı ve tasfiyeleri gerçekleştirildi.

Gladio hareketinin bir numarası olarak ABD, baştan itibaren hem 12 Eylül faşist darbesinin desteklenmesinde ve tüm demokratik ve sosyalist güçlerin tasfiyesinde, hem de bu hareketlerin bir parçası olan Kürt Hareketi'ni ve PKK'yi tasfiye etmede aktif rol oynadı. 1984'ten sonra uygulanan tüm askeri imha operasyonlarını destekledi. Diplomatik ve politik tecrit uyguladı. En kapsamlı Gladio eylemi olarak PKK Başkanı Abdullah Öcalan'ın tasfiye edilmesinde tüm NATO ve reel sosyalist sistemi kullandı. Türkiye'yi Suriye üzerine saldırttı. İsrail de zaten bu politikanın bizzat hazırlayıcısı ve ustaca uygulayan gücüydü. Bu kapsamda tasfiye hareketlerine karşı Suriye uzun süre direndi. Ama sonunda onlar da, Rusya da ulusdevlet çıkarları gereği bazı gizli anlaşmalarla hâkim sistemle uzlaşmaktan geri kalmadılar. Esas belirleyici hegemonyanın ABD önderliğindeki kapitalist modernite sistemi olduğu, bu tasfiye sürecinde bütün çıplaklığıyla kanıtlandı.

Hem içte hem de dışta yaşadığı kapsamlı tasfiyelere rağmen, PKK kendini koşullara uyarlamasını bilmiş, gerekli dönüşümleri yaratıcılıkla gerçekleştirmiş, demokratik modernite alternatifini ile kapitalist modernite karşısındaki duruşunu daha ilkeli ve politik başarı temelinde sergileyebil-

miştir. Ortadoğu'nun devrimci demokratik dönüşümünde önde gelen aktör olma rolünü sürdürmüştür.

3- Devrimci Halk Savaşı Deneyimi ve Demokratik Ulus

PKK'nin öncülük ettiği devrimci halk savaşı deneyiminin en önemli sonuçlarından biri demokratik ulus gerçeğine yol açmasıdır. Aslında demokratik ulus gerçeği PKK'nin ideolojik yapılanmasında açık seçik belirlenip programlanmamıştır. İdeolojisine hâkim olan ulus kavramı ulus-devletin reel sosyalist versiyonudur. Daha da önemlisi, ulus deyince tek ve mutlak bir anlayış söz konusudur; o da Hegelist devlet ulusçuluğudur. Bu kavram ve gerçekliği dışında farklı bir ulus gerçekliği düşünülmemektedir. Şüphesiz bunda da Marksist bilimsel sosyalizm anlayışının Hegelist yorumu esas alınmaktadır. Marks ve Engels döneminde ulus denince akla gelen, feodal çitlerin aşılması ve dil-kültür birliği sınırları kapsamında, merkezileşmiş devlet eliyle oluşturulan ulusal toplumdur. Böylelikle ulus-devlet tek ve mutlak gerçeklik olarak ele alınmaktadır. Ulus-devlet Hegel felsefesinin temel kategorisidir. Toplumsal gelişmenin ve devlet biçimlenmesinin en son durağıdır. Bunun burjuvazi veya proletarya önderliğinde gerçekleştirilmesi, kavramın tekçi ve mutlakçı özelliğini değiştirmemektedir. Ulus denilince akla gelen biricik olgu devlet ulusudur. Marksizm'in kapitalist moderniteyi aşamaması ve onun tarafından asimile edilmesinin temelinde bu ulus-devlet anlayışı yatmaktadır. Temel toplumsal form olarak ulus-devlet kabul edilince (Almanya'nın 1871'de ulus-devlet halinde ilanı çok açık biçimde desteklenmektedir), geriye kalan proletaryanın bu sınırlara çekilmesi ve kendi ulus-devletinin hizmetine girmesi, karşılığında bazı ekonomik ve sosyal haklarla varlığını çekilir kılması ve sürdürmesidir. Reel sosyalizmin yüz elli yıl öncesinden kaderini belirleyen, bu kabul ediştir. Sovyetler Birliği ve Çin deneyimleri başta olmak üzere, sonuçta kapitalist modernite unsurlarının her ulus-devlet kapsamında zaferini ilan etmesi de bu kavram ve gerçekliğin kapitalizmle bağına kanıtlamıştır. Reel sosyalizmin içten kapitalizme dönüşümü bunun dışında başka türlü yorumlanamaz.

Devrimci halk savaşı deneyiminde PKK'nin reel sosyalist yaklaşımları en çok ulus-devletçilik konusunda zorlandı. Karşısında savaştığı ulus-devletçi

kontrgerilla gerçeği, devrimci savaşımının anlamı ve amacı konusunda tereddütlere yol açtı. Daha da kötüsü, her iki tarafın yöntemleri gittikçe birbirine benzemeye başladı. PKK'nin idealist sosyalizmi ulus-devletçilik gerçeği karşısında gittikçe zorlandı. 1995'lerden itibaren giderek açığa çıkan bunalımının temelindeki gerçeklik de buydu. Ulus-devlet ne kadar sosyalist bir olgudur, ne kadar gerçekleştirilebilir? Bu iki temel soruya verilecek yanıtlara göre bunalım ya tasfiyeye yol açacak ya da değişik bir ulusal çözümle sonuçlanacaktı. Bu noktada ideolojik bunalımdan çıkışın kilit kavramı demokratik ulus kavramı oldu.

PKK'nin grup olarak çıkışında 'Ulusalcular' olarak nitelendirilmesi yanlış değildi. 'Ulusal Kurtuluşçular', 'Ulusal Kurtuluş Ordusu' nitelemeleri de aynı anlamı çağrıştırıyor ve temsil edilmek istenen gerçeği ifade ediyordu. İdeolojik dönem propagandacılığı esas olarak Kürt ulusal realitesiydi. Milliyetçi olarak yorumlanmak istemeyişimizin temelinde Sosyalist Enternasyonale sıkı bağlılık vardı. Fakat ulusal realiteden de kopamıyorduk. Dolayısıyla kavram ulusallıktan ulusalcılığa kayınca, ulus-devletçilik hedefli milliyetçi, ulusalci ideolojilerle benzeşme tehlikesini doğuruyordu. Yine de ideolojik aşamada bu ince ayrımı yapabilecek yetenekte değildik. 1984 Hamlesinin ulusal boyutlara tırmanması ve devrimci ulusal savaş koşullarına yol açması, bizi kaçınılmaz olarak iktidar ve ulus-devlet kavramlarıyla daha yakından yüzleştirdi. Savaşı halk güçleriyle yürütüyorduk. İster feodal ister burjuva olsunlar, üst tabaka ile aramızda bir sınır vardı. Ulusal boyuta tırmanmamız halk savaşı kavramını geçersiz kılmıyordu. Burjuva ulusalcılığı yerine halk ulusalcılığı gibi bir kavram yavaş yavaş geliyordu. Bu gelişme çerçevesinde Kürdistan bütünlüğüne baktığımızda şu belirlemelerde bulunabiliriz:

a- Irak Kürdistan'ında 20. yüzyılın başlarından itibaren, özellikle 1920'lerdeki parçalanmadan sonra üst tabakaya dayalı ilkel milliyetçilik diyebileceğimiz kıpırdanmalar hızlanmıştı. Hareketin dar aydın çerçevesini aşması ve kitlesel karakter kazanması milliyetçiliği hızlandıracaktı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra KDP'nin ilanı, modern milliyetçilik doğrultusundaki önemli bir adımı ifade eder. Mahabad Cumhuriyeti ilk milli deneyim olarak dikkat çeker. Irak Kürdistan'ında 1961'de patlak veren gerilla savaşı, tüm Kürdistan genelinde milliyetçi duyguları uyandırıp güçlendirdi. Hareketin yaşadığı yenilgiye ve iç çelişkiler nedeniyle bölünmesine rağmen

men, gelişmeler federe nitelikte de olsa bir Kürt ulusçu iktidarına, bir ulus-devletçiliğe zorladı. Emperyalizm ve Siyonizm destekli federe Kürt ulus-devletçiliği, en az Filistin'deki İsrail ulus-devletçiliği kadar önem taşıyan bir model olarak devrede tutuldu. Bu husus oldukça önemlidir. Türk ulus-devleti, daha doğrusu cumhuriyet devriminin devlet olarak şekillenmesi 1923'ten, 1925'ten sonra ulus-devlet niteliğinde kararlaştırılınca nasıl bir Proto-İsrail olarak düşünülüyorsa (Bu konuda kapsamlı araştırmalara ihtiyaç vardır), biraz gecikmeli de olsa 1945'ler sonrasında KDP önderliğinde de benzer bir Kürt Proto-İsrail modeli kararlaştırılmış bulunmaktadır. Aradaki fark zaman farkı ve güçlerin farklı özellikleridir. Yani müstakbel ve güvenilir İsrail için birer Proto-İsrail olarak Türk ve Kürt ulus-devletlerinin inşasına ihtiyaç duyulmaktadır. CHP ile tahakkuk ettirilen Proto-İsrail Türk ulus-devleti, Kürtlerde KDP ile Proto-Kürt ulus-devletçiliği olarak gerçekleştirilmektedir.

Daha sonra kapsamlı ele almayı düşündüğüm bu konuya 1990'dan itibaren Birinci ve İkinci Körfez Savaşları bağlamında devreye giren Kürt Federe Bölgesi'ni doğru yorumlamak için dikkat çektim. 1990'da başlatılan Birinci Körfez Savaşının temel amaçlarından biri de Kürt ulus-devletine giden yolda adım atmaktı. 1990 sonrası Ortadoğu'da Körfez Savaşı bağlamında başlatılan olguyu 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın önemli bir versiyonu olarak değerlendirirsek, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yenik Osmanlı İmparatorluğu'ndan minimal Proto-İsrail olarak bir Türk ulus-devleti, İkinci Dünya Savaşından sonra gerçek İsrail Devleti ve 'Üçüncü Dünya Savaşı' versiyonundan da İsrail Devleti'nin temel güvenlik aracı olarak Proto-İsrail Kürt ulus-devleti inşa edilmiş olmaktadır. Dolayısıyla 1990 sonrasında PKK'nin karşısında kapitalist modernite hegemonik güçleri başta olmak üzere (ABD ve AB güçleri, Japonya vb.), bölgedeki İsrail ve Türk ulus-devletince desteklenen Kürt ulus-devletçiliği alternatif olarak dikilmek istenmiştir. 1990 sonrası PKK'ye yönelik NATO destekli Gladio savaşları bu gerçeği gayet açıkça doğrulamaktadır. PKK'nin devrimci halk savaşı alternatifinin Kürdistan çapında yol açtığı halk ulusalcılığı karşısında devlet-ulusçuluğu ile tedbir alınmakta, boşa çıkarılmaya ve tasfiye edilmeye çalışılmaktadır. Tüm yetmezliklerine ve yanlışlıklarına rağmen, 1990'lardan sonraki devrimci halk savaşı deneyimi hem Batılı hegemonik güçlerin hem de bölgesel güç olan Türk ve İsrail ulus-devletlerinin Birinci Dünya Savaşı

sonrası Kürdistan politikalarını boşa çıkarmıştı. Hem kavram hem de olgu olarak bu böyleydi. Demokratik ulus kavramı boyutlandıkça, bu gerçeklik iyice açığa çıkıyordu. İkinci Körfez Savaşı'yla (2003-2010) bu açığa çıkma tamamen somutluk kazanan bir gerçeğe dönüştü. Bu süreçte kanıtlanan en temel husus, PKK'nin Kürt ulus-devletini kuramayacağı, inşa edemeyeceği, ideolojik ve pratik olarak durumunun buna elvermeyeceği, ama ideolojik yapılanmasında potansiyel halde bulunan halk ulusalcılığının da demokratik ulus alternatifi olarak gerçekleşmekten alıkonulamayacağıydı.

b- Demokratik ulus kavram olmaktan ibaret olmayıp gerçeklik olarak da somutlaşmaktadır. PKK'nin ideolojik grup aşamasında hâkim ve ezilen ulus milliyetçiliklerine karşı yürüttüğü mücadele, devrimci halk savaşı deneyimi temelinde, yine her iki ulus-devletçiliğe karşı demokratik ulus mücadelesi olarak devam etmektedir. Hâkim ulus-devletler ancak çıplak zor güçleri ve paralı işbirlikçileriyle ayakta durmaya çalışırken, Kürt ulus-devletçiliği, etrafındaki milliyetçiliklere, tüm iç ve dış destekçilerine rağmen, demokratik ulus hareketi tarafından tecride uğratılmaktan kurtulamamaktadır. Kürdistan Devriminde ilk defa ulus-devlet seçeneğiyle demokratik ulus seçeneği birlikte rol oynamaya çalışmaktadır.

Fransız ve Rus Devrimleri ve diğer birçok modern devrimde iç içe yaşanan bu iki seçeneğin Kürdistan Devrimi'nde ayrışması, aralarında net ideolojik, politik ve eylemsel hat çizmesi tarihsel öneme haiz bir gelişmedir. Şimdiye kadar tüm modern devrimlerde ya tümüyle üst tabakanın hâkimiyeti ya da tersine alt tabakanın üstünlüğü yalnız başına geçerliydi. Birlik halindeyken de, ayrıyken de aralarında net sınırlar çizmiyorlardı. Kendi içlerinde birbirlerini tasfiye etmeyi temel mücadele yöntemi haline getirmişlerdi. Bu durum kapitalist moderniteyi güçlendirmekten öteye bir rol oynamadı. Hem iki sınıf hem de iki ulus arasında yanlış bir mücadele anlayışı söz konusuydu. Kürdistan devrimci halk savaşı deneyiminde bu muğlâk durum başta kendinden önceki örneklere benzese de, yaşanan yoğun mücadeleler sonuçta ayrışmayı hızlandırıp netleştirdi. Bu süreçte reel sosyalizmdeki ulus-devletçilik aşılma ile kalmadı; onun yerine sosyalizmin bağrındaki burjuva ulus-devletçiliği ideolojik olarak da aşırılan, ulusal sorunu ulus-devleti kurma sorunu olmaktan çıkararak ve halkın bizzat kendisini eşit ve özgür bir ulus olarak, yani demokratik ulus kategorisinde inşa eden bir modeli geliştirdi. Demokratik ulus kategorisini hem sınıfsal

hem de ulusal sorunların çözümünde alternatif model haline getirdi. Demokratik ulusu, demokratik modernitenin en önemli unsuru (Diğer unsurlar ekolojik endüstri ve kârı dışlayan komünal ekonomidir) kıldı. Bilimsel sosyalizmin başına yüz elli yılı aşkındır bela kesilen Hegelci ulus-devletçiliği aşmakla bilimselliğe en yakın sosyalizmin yolunu açtı. Felsefi, bilimsel, ahlâki ve estetik sosyalizmin inşasında en önemli katkıyı sundu.

c- Teorik alandaki bu tarihsel katkıya karşılık pratik alanda Kürdistan somutunda Kürt toplumsal gerçekliğinde de demokratik ulus ve demokratik modernite oluşumları hız kazandı. Dört parçadaki Kürtler arasındaki sınırlar demokratik ulus oluşumuyla işlevsiz bırakıldı. Sınırlar ulus-devletler için her şey iken, demokratik ulus için hiçbir şey derekesine düşürüldü. Demokratik ulusu halkın zihniyetinde en önemli bilinç devrimi olarak kurgularken, demokratik özerkliği de en önemli bedenleşme devrimi olarak her parçada inşa etti. Türkiye, İran, Irak ve Suriye ulus-devletlerinin kültürel soykırım mekanizmasının çarklarını önemli oranda boşa döndürürken, bu parçalardaki Kürt halkının her bölümünü demokratik ulusun yaratıcı, inşa edici bir parçası haline getirdi. Kapitalist modernitenin son iki yüzyıllık hegemonyasından kaynaklı kültürel soykırımcılık ve ajan ulus-devletçilik komplosunu açığa çıkarmakla yetinmeyen devrimci halk savaşının, alternatif olarak demokratik ulusu her parçada, her dürüst Kürt insanının zihninde ve her Kürt topluluğunun bedeninde gerçekleştirmesi büyük bir başarıdır. Bu temelde başta komşu halklar (Türk, Arap, Fars) olmak üzere, diğer azınlık halk kültürlerinin ve tasfiyeye uğramış halkların (Ermeniler, Grekler ve Süryaniler vb.) demokratik uluslar topluluğu olarak dostça kendi aralarında dayanışma gösterip demokratik modernite inşasındaki öncülük rolüyle de bu tarihsel başarının bölgesel ve küresel çapta gelişmesinin yolunu ardına kadar açtı.

4- Devrimci Halk Savaşına Karşı NATO'nun Gladio Savaşları

Kürdistan'da 15 Ağustos 1984 Hamlesine karşı savaşan esas gücün NATO'nun gizli ordusu Gladio güçleri olduğu gittikçe netleşmiş bulunmaktadır. Türk güvenlik sisteminin PKK'ye karşı mücadelede yetersiz kaldığını kanıtlayan en önemli olay 15 Ağustos 1984 Hamlesidir. Güvenlik sisteminin yetersizliği aslında Ankara'dan çıkışımızla başlayıp Ortadoğu'da üs-

lenmemizle kesinleşmişti. Hamlenin gerçekleştirilmesi bu kesinliği açığa çıkardı. Ardından 1985 yılında Almanya merkezli NATO Gladio'su harekete geçirildi. Unutmamak gerekir ki, Alman devletinin PKK'yi 1985'te 'terörist' ilan eden ilk devlet olması bu Gladio ordusuna merkezlik etmesi nedeniyledir. NATO Gladio'su inşa edilirken, Avrupa'daki bölümden Almanya'daki merkez sorumlu tutuldu. Başlangıçta bu gerçekleri bilmiyorduk. Hatta Almanya başta olmak üzere, AB'yi ve diğer Avrupa ülkelerini devrimci mücadelenin dostları sayıyorduk. Halklara karşı (Buna Avrupa halkları da dahildir. Özellikle İtalyan, Yunan ve Balkan halkları başta gelmektedir) gizli yürütülen bir savaşın söz konusu olduğu çok sonraları anlaşıldı. NATO kurulduğunda, bu ordu da komünizmin sızmalarına karşı kuruldu. Çok az kimse bunun farkına vardı. Gizli ordu en çok İtalya, Yunanistan, Türkiye ve Almanya'da devrimcilere karşı harekete geçirildi. Sovyet Rusya'nın tehdit olmaktan çıkması ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, Türkiye dışındaki diğer NATO üyesi ülkelerde önemini yitirdi. Türkiye'de ise, tersine çok daha üst düzeylere taşındı. Bunda İran Devrimi (1979) ve Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgali (1980) önemli rol oynadı. Ayrıca Ortadoğu'da oynadığı jandarma rolü nedeniyle Türkiye Gladio'suna sınırsız destek sağlandı. İsrail'i koruma istemi de bunda önemli bir etkidir. Petrol kaynakları ve işbirlikçi iktidarların korunması Gladio'yu hep devrede tutmaya zorlayan diğer önemli etkenlerdir.

15 Ağustos Hamlesinin beklenmedik çıkışı bu ortamda gerçekleşti. Türkiye Gladio'su Türk devrimcilerinin kalan son izlerini de 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle temizlemişti. 15 Ağustos 1984 Hamlesi hesapta yoktu. Gerçekleştiğinde ise, başlangıçta basit bir sol maceracı çıkış sanıldı. Klasik ordu, polis ve istihbarat güçleriyle hemen üstesinden gelineceğine inanıldı. Fakat ilk yılda işin bitirilememesi, meselenin NATO'ya taşırılmasına yol açtı. NATO, kuruluş yasasının 5. maddesine göre müdahalede bulunmayı 1985'te kararlaştırdı. Alman devletinin aynı yıl PKK'yi 'terörist' ilan etmesi bu karar nedeniyledi. 1985'ten sonra da görünüşte Türk güvenlik güçleriyle çatışıyorduk. Bilinçli olarak bu görüntü verdirilmişti. Savaş özünde NATO Gladio'suyla yürütülüyordu. Elbette Gladio'nun Türkiye'deki kolu çok büyük rol oynuyordu. Ama tek kol değildi. Sayıca büyük olması sonuç almasına yetmiyordu. Türk güvenlik güçlerinin tek başına değil yıllarca, bir yıl bile o kapsamda savaş yürütmesi zordu. Sürdürse bile kısa bir süre

içinde devlet olarak iflası anlamına gelirdi. Dolayısıyla açıktan olmasa ve mekanizması büyük oranda gizli çalışsa da, savaş bir NATO savaşıydı. Günümüzde Afganistan'da ve Irak'ta, daha önceleri Somali'de yürütölen savaşların çok üstünde boyutları olan ve uzun süreli yürütölen bir savaştı bu. PKK olarak savaşın bu gizli ve gerçek yüzünü kavrayamıyorduk. Avrupa ve ABD'ye yönelik eleştirilerimiz ideolojik düzeyde kalıyordu. Genelde son iki yüzyılda, 1920'ler sonrasında, özeldede 1984 sonrası Kürdistan'da Kürt halkına ve PKK'ye karşı yürütölen hegemonik güç savaşlarında kapitalist modernitenin çözümlemesini yapma kapasitesinde değildik. Bu nedenle NATO çözümlerimiz çok eksik kalmıştı. Reel sosyalizmin slogan düzeyindeki yaklaşımını aşmıyordu. Zaten Gladio'dan ad olarak bile haberdar değildik. Kürdistan'daki halk savaşının düzeyi genişleyip derinliği arttıkça, bu gerçeklik yavaş yavaş açığa çıkmaya başladı. Almanya'dan sonra ABD ve İngiltere'nin 1990 sonrasında PKK'yi 'terörist' ilan etmeleri, daha önceki Papa suikastı ve Olof Palme cinayeti, gerçegi biraz daha anlaşılır kıldı. İtalyan Gladio'sunun açığa çıkarılması diğer önemli bir aşamaydı.

PKK'ye ve devrimci halk savaşına karşı yürütölen Gladio savaşlarından önce demokratik ve sosyalist muhalefete ve Kürt halkının varlığına karşı yürütölen Cumhuriyet dönemi komplolarını hatırlamak gerekir. Koçgiri isyanı 1920'de bastırılmış, Mustafa Suphi önderliğindeki on beş kişilik Komünist Parti Merkezi 1921 yılının Ocak ayı sonlarında Karadeniz'de boğdurulmuş, aynı yıl Çerkez Ethem kuvvetleri dağıtılmış, ayrıca sultanlık ve halifelik yanlısı isyanlar bastırılmıştır. Asli müttefikler olan Kürtler, İslamî Ümmetçiler ve Komünistler Ulusal Kurtuluş Savaşı sonunda kurulacak yeni düzenin dışında bırakılmışlardır. Buna karşı gösterilen tepkiler daha sert bir biçimde bastırılmıştır. Tek partinin proto-faşist düzeni meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Almanya ve İtalya'da aynı tarihlerde yükselen faşizmin benzeri Türkiye Cumhuriyeti'ne de yansımıştır. Kürtlerin varlığına yöneltölen asimilasyon ve soykırım uygulamaları 15 Şubat 1925 provokasyonu ile resmen başlatılmış, bunlara karşı gelişen direnişler en son Derişim'de 1938 katliamıyla bastırılıp, halkın geri kalan önemli bir kesiminin mecburi iskânıyla sonuçlandırılmıştır. Bu dönemde İngiliz ve Fransız emperyalizmiyle sağlanan anlaşma temelinde Kürdistan'ın parçalanması ve Kürtlerin kimliklerinden uzaklaştırılması için her türlü baskı, sömürü ve

asimilasyon yöntemleri uygulanmıştır. Amaç homojen bir ulus-devlet yaratmaktır.

1950 başlarında NATO'ya girilerek, Gladio'nun Türkiye kolu olan Seferberlik Tetkik Kurulu oluşturulmuştur. Bu tarihten sonra tüm muhalif güçleri ve siyasi iktidarı kontrol edecek güç Türk Gladio'su olacaktır. 6-7 Eylül olayları ve Kıbrıs Mukavemet Teşkilatı'nın harekete geçirilmesi Türk Gladio'sunun ilk eylemleridir. 1951 komünist tevkifatı belki de başlangıç eylemidir. 27 Mayıs 1960 darbesi, daha sonraları yapılan bütün iktidar düzenlemeleri ve muhaliflerin etkisizleştirilip tasfiye edilmesi hep Türk Gladio'sunun denetiminde gerçekleştirilecektir. Emniyet, istihbarat ve Genelkurmay her ne kadar bağımsız güç gibi görünseler de, esas güç kontrolü ve kullanımı Gladio örgütlenmesiyle gerçekleştirilmektedir. 12 Mart 1971 darbesiyle birlikte devrimci ve demokratik hareketlerin tasfiyesi, sisteme iyice hâkim olan Gladio örgütüyle yürütülmüştür. Taksim ve Maraş katliamları, Ecevit'e suikast girişimi başta olmak üzere, devrimcilere, aydınlara ve halka yönelik tüm suikast ve katliamlar NATO'nun Gladio ordusunun doktrin ve uygulamaları çerçevesindedir. 12 Eylül askeri darbesi NATO Gladio'sunun en önemli eylemlerinden biridir. Bu döneme kadar NATO ve Türk Gladio'su iç içe ve diğer güvenlik güçlerinden hem bağımsız hem de onların üstünde rol icra etmektedir. Bu dönemden itibaren PKK'ye yönelik bir kronoloji düzenlersek:

a- Grup aşamasından 12 Eylül askeri darbesine kadar PKK'ye yönelik takip ve tasfiye amaçlı saldırılar, Gladio güçleri de devrede olsa bile, ağırlıklı olarak geleneksel güvenlik güçlerince (MİT, Emniyet ve Jandarma) yürütülmektedir. Gelişmesine pek şans tanınmadığı için, grubumuzun daha aktif ve aktör konumunda olan diğer örgütler kadar takip edilmediği kanısındayım. Grup THKP-C'nin bir uzantısı olarak değerlendirilip öyle bırakılmış, THKP-C'nin tasfiye edilmesiyle grubun da tasfiye olacağı varsayılmıştır. Grup bazı şahıslarca kontrol edilip elde tutulmak istenmiş olabilir. 1975'ten sonra grubun bağımsız olduğu anlaşılınca, KDP üzerinden Sterka Sor (Kızıl Yıldız) eliyle müdahalede bulunduğu, bunda Alaattin Kapan denilen ve en son Haki Karer'i katleden unsurun kullanıldığı bilinmektedir. KDP'nin başından itibaren İsrail paralelinde ve NATO'yla bağlantılı olarak hareket ettiği ve Kürdistan genelinde bir kontrol örgütü olarak destek gördüğü kesindir. Gladio'nun denetiminde olduğu ve özellikle

1961'den itibaren Türk Gladio'sunun da desteğiyle silahlandırılıp ayaklanmaya teşvik edildiği belirtilebilir. Aynı desteğin İran Şahlığı üzerinden sürdürüldüğü çok sayıda belgeyle kanıtlanacaktır. Dolayısıyla KDP üzerinden Kürdistan'daki sol gruplaşmalara yapılan müdahaleleri Gladio'nun dolaylı desteği biçiminde değerlendirmek önem taşımaktadır.

Sterka Sor'un sözde 'Beş Parçacılığı' (Kürdistan'ın küçük bir parçasının da SSCB'de kaldığını savunuyordu!) bu görüşü doğrular niteliktedir. Daha sonra KUK'la takviye edilen bu müdahale, grubun Ankara'dan çıkmadan, çıksa da Fırat'ın doğusuna varmadan tasfiyesine yöneliktir. 1976 yılından itibaren harekete geçen Pilot Necati Kaya, eğer ajansa (Kesinliğini bilemiyoruz, araştırılması gerekir) Türk Gladio'suna bağlı olabilir. Eğer gruba yönelik bir tasfiye planı varsa, bu planı uygulamaya geçirme şansı bulmamıştır. Grup bilinçli olarak bu tuzağa düşmemiştir. Eğer babası Ali Yıldırım kanalıyla Kesire Yıldırım'ın bir ajanlığı söz konusuysa (Bu da kesin bilinmiyor, araştırmayı gerektirir), geleneksel olarak MİT kadrosu çerçevesinde düşünülebilir. Dilaver Yıldırım konusu da hakkında yanlışlık yapmaktan açısından üzerinde araştırma yapılmasını gerektirir. Alaattin Kapan'ın 18 Mayıs 1977'de Haki Karer'i provokasyonla tuzağa düşürüp katletmesi, daha grup aşamasındayken PKK'ye yönelik Türk ve NATO Gladio'sunun ilk eylemi olabilir. 1977'de grubun ilk defa ciddi olarak tasfiye kapsamına alındığı belirtilebilir. Eğer Program yayınlanmasa, PKK'nin ilanıya buna yanıt verilme ve Alaattin Kapan ölümüyle cezalandırılmasaydı, grubun tümüyle olmasa da ciddi bir tasfiyeyi yaşaması beklenebilirdi. 1978 sonlarındaki Maraş katliamı, o yörede hızla gelişen gruba karşı Gladio'nun ikinci büyük eylemi olarak değerlendirilebilir. Maraş eskiden beri Kürtlerin tasfiyesinin dolaylı ve direkt yöntemlerle planlandığı bir merkezdir. Aynı husus Fırat'ın batısındaki tüm Kürtler için geçerlidir. 1925'teki Şark Islahat Planı'nda Fırat'ın batı yöresinde Kürtçe konuşan tek bir Kürt'ün bırakılmaması, hepsinin asimilasyon başta olmak üzere çeşitli yöntemlerle tasfiye edilmesi öngörülmektedir. Maraş katliamını halen yürürlükte olan bu plan çerçevesinde düşünmek gerekir. Özellikle Malatya, Adıyaman, Elazığ, Derim, Sivas, Erzincan ve Antep yöresindeki Kürtlere yönelik olarak sistematik biçimde uygulanan asimilasyon ve Gladio eylemleri bu bağlamda düşünülmektedir.

Özcesi, 1960'lardan sonra gelişen sol ve Kürt muhalefeti üzerinde Gladio'nun giderek yoğunlaşan bir denetimi ve baskısı vardır. 12 Mart 1971 darbesiyle daha da yoğunlaşan bu denetim, baskı, çatışma ve sui-kastlar sistematiktir ve örgütle bağlantılıdır. İslamcı ve ülkücü gruplar kadar sahte Türk ve Kürt sol grupçuklar da Gladio savaşları çerçevesinde kullanılmışlardır. Gladio'nun Türkiye'deki varlığı 1955-60'tan itibaren tüm hükümet oluşumlarında, sağ ve sol gruplar arasındaki çatışmalarda, darbelerin planlanıp uygulanmasında, önemli suikastlar ve katliamlarda son derece etkilidir. Diğer güvenlik ve istihbarat örgütlerinin bağımsız rolü giderek sınırlandırılmış, hatta ele geçirilmişlerdir. Tüm ekonomik, sosyal, kültürel, diplomatik ve iktidara ilişkin faaliyetler devletin güvenliği kapsamında ele alınarak, Gladio stratejisi ve taktikleri çerçevesinde değerlendirilip yönlendirilmeye çalışılmıştır. Başta sol ve komünist hareketler, daha sonraları kontrolleri dışında gelişen devrimci ve sosyalist Kürt Hareketi üzerinde gittikçe yoğunlaşan operasyonlar yürütülmüştür. 1970-1980 arası operasyonların en yoğun dönemi olup, 12 Eylül askeri darbesi ve solun stratejik darbe almasıyla sonuçlanmıştır. Kürt devrimci sosyalist hareketinin 1980 sonrasında Ortadoğu'daki üslenmesi kendisine de yöneltilen bu operasyonları boşa çıkarmıştır.

b- Gladio savaşlarının ikinci dönemi 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle başlar ve 1985 yılına kadar devam eder. ABD Elçiliği'nin "Bizim çocuklar iyi iş başardı!" diye takdirlerini ifade ettiği bu darbenin kısa dönem için amaç ve sonuçları bilinmektedir. Darbenin amacı başta sol güçler olmak üzere içteki tüm muhalif hareketlerin ve şikâyet odaklarının susturulması ve tasfiye edilmesi, yerine rejim anayasası gereğince küresel finans kapitalin hegemonyasına bağlanmış, ihracata (dış sömürüye açılma) dayalı bir ekonomik düzenle Türk-İslam ideolojisine dayalı yeni bir sosyal, siyasal ve kültürel faşist sistemin tesis edilmesidir. Bu öyle yansıtılmak istendiği gibi Türk iç güvenlik güçlerinin güdümünde gerçekleştirilen bir sistem değildir; Gladio'nun 1960'lar sonrasında yoğunlaşan ve 12 Mart muhtırasıyla tırmandırılan savaşlarının doğal bir sonucudur. Belirleyici olan NATO'nun, Gladio'nun merkezi ve Türkiye uzantılarıdır. Türk iç güvenlik güçlerinin rolü destekleyici olmaktan öteye gitmez.

Bu dönemde PKK'ye yönelik Gladio faaliyetleri genelde sol kapsamında değerlendirilmiştir. Herhangi bir sol örgüte yönelik olarak uygulanan bas-

tırma ve tasfiye etme yöntemleriyle PKK'nin üzerine gidilmiştir. PKK'ye sızdırılmış güçler ve arkalarındaki bölümün planlamaları, PKK Önderliğinin hareket tarzından ötürü başarılı olamamıştır. Önderliğin yurtdışına çıkışından kendisi ve kuryesi dışında kimsenin haberdar olmaması bunda önemli rol oynamıştır. Bu süreçte Necati Kaya'nın benimle mutlaka görüşmek istemesi ve çok gergin ruh hali üzerinde durmak gerekir. Ayrıca Dev-Yol başta olmak üzere bazı sol güçlerle 1982'de geliştirmeye çalıştığımız Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi çalışmaları sırasında, Dev-Yol içinden bazı kişilerin sergilediği kuşkulu tavırları ve bu doğrultudaki çalışmaların sabote edilmesi sızma ve tasfiye güçleriyle bağlantılı olabilir. Dönemin Dev-Yol liderliğine soyunan Taner Akçam ve 'Sarı Cemal' denilen unsurun tasfiyeci pratikleri, sadece Dev-Yol'un tasfiye edilmesi açısından değil, PKK'ye yönelik tasfiyeler kapsamında da üzerinde önemle durmayı gerektirir. O dönemde ASALA'ya ve Önderi Agop Agopyan'a yönelik suikast ve tasfiye benzeri çabalar (Ki, başarılı olmuştur) PKK'ye karşı da geliştirilmiş, ama başarıya ulaşmamıştır. Her iki tasfiye ve suikast çalışmasında sol maskeli unsurlar kullanılmıştır. 12 Eylül faşist darbesi sonrasında solun tasfiye edilmesinde sadece kaba baskı ve işkenceler rol oynamamış; örgütlerin bünyesindeki (PKK dahil, tüm örgütler söz konusudur) sızmaların da bu tasfiyelerde önemli rolleri olmuştur. 15 Ağustos Hamlesinin geciktirilmesi, Avukat Hüseyin Yıldırım'ın 1982'den hemen sonra Önderlik sahasına gelip bazı girişimlerde bulunması, bazı Ortadoğu kökenli örgütlerle bağlantılı kuşkulu hareketler ve KDP'nin tavrı bu kapsamda üzerinde yeniden durmayı gerektirir.

KDP ile ilişkiler kritiktir. KDP'nin Doktor Şivan'a (Sait Kırmızıtoprak, Türkiye-KDP Lideri) yönelik tutumunun, yani sonuçta Doktor Şivan ile iki önemli yardımcısının öldürülmesi ve diğer grup elemanlarının dağıtılmasıyla sonuçlanan yaklaşımının bir benzeri PKK'ye yönelik olarak da uygulanmaya konulmak istenmiş olabilir. KDP temsilcilikleri gerillanın hamle yapmasından yana değildiler. Çok yoğun engellemelerde bulundular. Özellikle sınırı geçerek ülkeye giriş aşamasında çok sayıda arkadaşımızı şehit ettiler. Daha sonra çatışma ve öldürmeler süreklilik kazandı. 1985'te Mesut Barzani'nin Şam'da benimle yaptığı görüşmede açıkça 15 Ağustos Hamlesinden vazgeçilmesini istemesinin sadece Türk iç güvenlik güçlerinin bir dayatması olmadığına, bunun İsrail ve NATO Gladio'su ile bağlantılı

bir girişim olduğuna dair kuşku ve endişelerim vardı. KDP ile ilişkiler ve çatışmaları sadece Türk iç güvenlik güçlerinin yönlendirdiği olaylar olarak ele almamak, NATO Gladio'su ve İsrail politikaları açısından da bakmak büyük önem taşır. Üzerinde kapsamlı araştırma yapılması gereken bir konudur bu. 15 Ağustos Hamlesi ve ilk yılı önceden tahmin edilse de, sistemin kesin bilgileri dışındadır. Nasıl seyredeceği kestirilememiştir. Yönü ve kapsamı doğru tahmin (Kendimiz açısından da böyledir) edilememektedir. Yeni bir döneme yol açtığı kesindir. Ama sonuçlarının en az 1985 yılı boyunca özellikle Türk iç güvenlik güçleri, NATO ve Gladio açısından tartışıldığı kanısındayım.

c- Gladio savaşlarının üçüncü ve en önemli dönemi, 1985'ten Turgut Özal'ın 1993'te öldürülmesine kadar süren dönemdir. NATO'nun kuruluş yasasının beşinci maddesindeki "Üye bir ülkeye yapılan saldırı tüm üye ülkelere yapılmış sayılır" hükmü 1985'te uygulamaya konulmuştur. Uygulamalar Gladio kapsamında geliştirilmiştir. Uygulama merkezi Almanya'da olduğu için, PKK'nin 'terörist örgüt' olarak ilanı önce Alman devletince kararlaştırılmıştır. Almanya, NATO'nun Gladio merkezi ve Türkiye uzantıları ile Türk iç güvenlik güçleri KDP'yi de aralarına alarak yapılan planlama çerçevesinde yoğun bir karşı saldırı geliştirmişlerdir. Benimle yürütülen ve özellikle KDP ve Barzaniler kanalından sürdürülen görüşmeler, hamleye kendiliğinden son vermemiz biçimindedir. Bu talep veya öneri, kapitalist hegemonyanın 1920'deki Kahire Konferansı'nda Kürt sorununa ilişkin olarak aldığı kararın güncellenmesini ifade eder. Bilindiği üzere bu karar Ortadoğu'nun hegemonya altında tutulması için Kürt meselesinin çözümsüz bırakılmasını ve bu haliyle sorunun hep canlı tutulmasını öngörür. Barzaniler ve KDP'ye biçilen rol, Kürdistan'da bu öngörünün hayata geçirilmesiyle bağlantılıdır. Öngörü İsrail'in varlığının gerçekleştirilmesini ve kalıcı kılınmasını da hedeflediğinden, Kürdistan'daki tüm oluşumlar eğer Proto-İsrail bağlamında değilse müdahale edilip etkisizleştirilir. Dolayısıyla 1985 sonrasında devrimci halk savaşı deneyimi ardından İsrail, Türkiye ve KDP güçlerinin NATO ve Gladio ile birlikte PKK'nin üzerine gelmeleri anlaşılır bir husustur. Arkasında tarihî bir karar ve güncel hayati menfaatleri vardır.

Mesut Barzani vasıtasıyla iletilen mesaja rağmen hamleden vazgeçmeyeceğimiz anlaşılınca, 1986'da JİTEM ve Hizbullah örgütlenmeleri devreye

sokuldu. JİTEM her türlü yetkiyle donatılmış olan dönemin 'Teşkilat-ı Mahsusa'sı rolünü oynamaktadır. Bilindiği üzere 1914'te kurulan Teşkilatı Mahsusa, homojen ırkçı bir Türk ulus-devleti yaratmak için öncelikle Ermeni soykırımında önemli rol oynamış, katliam başta olmak üzere her tür yöntemi uygulamakla yetkili kılınmış ilk faşist örgütlenmelerden biridir. Said-i Nursi ve Mehmet Akif'in de içinde yer aldığı dinci-İslamcı bir kolu da bu yapılanmayla birlikte harekete geçirilmiştir. Bu soykırım modeli 1986'da JİTEM ve Hizbullah (Türkiye ve Kürdistan Hizbullah'ı) uygulamaları tarzında güncelleştirilmiş, her iki örgüt aynı kapsamda görev ve yetkilerle donatılmışlardır. ABD, NATO, Gladio ve Türk iç güvenlik güçleriyle KDP arasında bir koordinasyon geliştirilmiştir. Hizbullah hem İran'ın hem de Suudi Arabistan'ın İslamcı politikalarından yararlanmak istemiştir.

Bu dönemde PKK'ye yönelik sızmalar KDP üzerinden gerçekleştirilmiştir. Dönemin KDP'sinin yeniden örgütlenmesini yürüten ve adına 'Qiyade Muvaqqat' denilen örgütlenmenin başı Sami Abdurrahman'dır. PKK'ye yönelik pratik tasfiye girişimlerini ve sızmaları esas olarak Sami Abdurrahman yürütmüştür. Kullandığı en önemli araç sahte Kürtçü KUK (Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları. Her ajan örgütün esas örgütün isim veya niteliğinden birini kullanması burada da söz konusudur) örgütlenmesidir. Yüzlerce PKK'li ve Kürt yurtsever bu örgüt eliyle katledildi. KUK'a biçilen rol, ne pahasına olursa olsun, PKK'nin Bingöl-Mardin hattının doğusuna geçişini engellemektir. JİTEM'in kurucusu Albay Arif Doğan'ın da bizzat itiraf ettiği gibi, bu dönemde on bin kişilik silahlı imha ekibinin görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Burada çok önemli olan husus, bu gücün kanun üstü olmasıdır. Sorgusuz sualsiz her tür cinayeti işlemeye yetkilidir. Soykırım örgütü olma niteliğini buradan alır. Aynı yetki halkın 'Hizbul-Kontra' dediği Kürdistan Hizbullah'ına da tanınmıştır. On binleri aşkın faili meçhul cinayet bu iki kardeş örgüte tanınan kanun ve hatta anayasa üstü yetkiler temelinde işlenmiştir. Bu dönemin başlangıcında Ozan Sefkan (Celal Ercan) ve grubunun imha edilmesi (1985), Mahsum Korkmaz yoldaşın şehit edilmesi (1986), Selahattin Çelik üzerinden yürütülen teslim alma çalışmaları ve PKK'nin 1986'daki Üçüncü Kongre'sindeki bunalım dolaylı ve direkt JİTEM'le bağlantılı önemli olaylardır. Ayrıca benim için çok değerli olan Nusaybin'li İbrahim (Darar Akay) yoldaşın 1985'te katledilmesi de (Silopi-Sax köyünde) bizzat Arif Doğan'ın itiraf ettiği gibi JİTEM'ce gerçekleştiril-

miştir. Olağanüstü hal, JİTEM ve Hizbullah'ın etkileri 1986'da PKK üzerinde iyice yansımaları bulmuş ve kısmi bir bunalıma yol açmıştır. Üçüncü Kongre pek çözümlenici olamamıştır. Geniş bir komuta değişimine gidilmiştir.

Ortadoğu üzerinden bu olumsuz yansımaları boşa çıkarmak için 1987'den başlayarak Turgut Özal'ın öldürülmesine kadar neredeyse her yıl bini aşkın gerilla adayını eğitip donatarak hareket üslerine kadar ulaştırmayı bizzat üstlendim. Daha önceleri ve sonraları da binlerce kişiyi aşan gerilla gücü, araç gereç ve para yoluyla destek sunmuştum. Ama en büyük desteği bu tasfiye ve katliam yıllarında bizzat sundum. 1987'den itibaren yeniden hızlandırdığımız ülkeye geçiş çabalarında en dikkat çekici olumsuzluk, sonradan 'dörtlü çete' diye adlandıracağımız grubun elebaşlarından Hogir kod adlı Cemil Işık'ın hududu geçer geçmez koruculara karşı mücadele bahanesi ile kendi başına eylemler düzenlemesi, bu eylemlerle içinde çocuklar ve kadınların da bulunduğu onlarca kişinin ölümüne yol açmasıdır. PKK'nin bizzat çok iyi düzenlediğim taktik sistemi bu eylemlerle boşa çıkarıldı. Bundan sonra PKK kendi öz taktiklerini hayata geçirmeye bir türlü muvaffak olamadı.

Mahsum Korkmaz bu tehlikeyi ilk gören ve tedbir almaya çalışan komutan adaylarımızdan biri olduğu için özenle seçilen ve öldürülen bir yoldaşımızdır. Darar'ın öldürülmesi de bu temeldedir. Ozan Sefkan ve arkadaşlarının öldürülmesi de benzer komplolar serisinin devamıdır. Mahsum'un ölüm biçimi ve yaşamını yitirdiği koşullar iç sızmanın rolünü daha çok düşündürmektedir. Şemdin Sakık ve daha sonra 1987 kışında Bekaa'da intihar eden Ferhat kod adlı Eruhlu gencin durumu, Mahsum'un içten suikastla öldürülmüş olabileceğini güçlü bir olasılık olarak düşündürmektedir. Cemil Işık'ın 1987'den itibaren komuta değişikliğinden de istifade ederek gerillada inisiyatifi ele geçirmesi PKK'ye çok pahalıya mal olmuştur. En büyük olumsuzluğu ise, PKK'nin büyük emekler sonucunda planladığı ve hazırlıklarını büyük oranda tamamladığı gerilla savaşı planının boşa çıkarılmasıdır. Dörtlü çetenin diğer elemanları olan Şemdin Sakık, Şahin Baliç ve Halil Kaya (Kör Cemal) Hogir'in izinde yürüyüp gerilla sistemini boşa çıkarmada etkili olan ve önde gelen isimlerin başında yer almaktadır. Bu isimlerin çoğunun KDP ve Beş Parçacılarla bağlantılı olması (Beş Parçacılar ve KUK da KDP bağlantılıdır. Özellikle 'Qıyade Muvaqqat'

ile ilişkilidir) sızma unsurunun göz ardı edilemeyeceğini göstermektedir. Bu dönemde bizzat tanıdığım yüze yakın en değerli gerilla komutan adayının “Çatışmada öldüler” süsü verilerek katledilmeleri komplonun büyüklüğünü göstermektedir.

Kompo oyunu çok açıktır. Tarihsel temeli de vardır. İttihat ve Terakki döneminde bolca uygulanmıştır. Yine Kürt isyanlarında ve Komünist Parti’yi tasfiye etme girişimlerinde yoğunca denenmiştir. Temel özellikleri şunlardır: Birincisi, devrimci güçlerin halkla bağıni koparmak ve halkı bu güçlere karşı çıkarmak için gerilla veya isyancı maskesi altında cinayet timleri kurmak ve işletmektir. Dörtlü çete ve benzerleri bu konuda oldukça başarılı olmuşlardır. Bunlar halka ve özellikle karşımıza çıkarmayı düşündükleri aşiretler ve ailelere yönelik yüzlerce kompo eylemi düzenlemişlerdir. Bu kompo eylemleri hakkında özenle yapılacak araştırmalar birkaç ciltlik kitap oluşturabilir. Kaldı ki, bu araştırmanın mutlaka yapılması gerekir. İkinci kompo yöntemi, gerilla komutanı veya isyan önderi olabilecek değerli kadroların hedef alınması ve öldürülmesidir. Bu konuda da oldukça başarılı olmuşlardır. Komutanlık yapabilecek yüzlerce yoldaşın nedensiz ölmesi veya öldürülmesi iç komplonun büyüklüğünü gösterir. Kürt isyanlarında ve Türkiye’de solcu liderlerin tasfiye edilmesinde benzer yöntemler kullanılmış ve komplolarla önder kadroların imhası gerçekleştirilmiştir. Bunun en son halkası 1990’da şahsıma yönelik olarak gerçekleştirilen büyük komplodur. Şahin Baliç, Mehmet Şener ve Cangir Hazır’ın (Sarı Baran) başında yer alıp hayata geçirdiği kompo Hasan Bindal yoldaşın şahadetiyle açığa çıkmış ve boşa çıkarılmıştır. Fakat iki önemli alanda daha başarılı olmuşlardır. Ana kitlesini, halkı PKK’den koparıp koruculaşma sürecine sokmaya muvaffak olmuşlardır. Komuta adaylarını imha ederek gerillayı başsız bırakmışlar, gerillayı temel taktik hattından saptırıp avare-asi gruplar düzeyine indirgemişlerdir. İç ve dış Gladio bu dönemde her ne kadar PKK ve öncülük ettiği devrimci halk savaşı deneyimini bastırıp tasfiye etmeyi başarmadıysa da, gerilla savaşının planlandığı gibi kendi öz taktikleri temelinde hayata geçirilmesini engelleyebilmiştir.

PKK sorumlularının pek fark edemedikleri en önemli başarısızlık konularından biri de taktik planlamanın neden pratiğe başarıyla uygulanamadığı ve Gladio-JİTEM’in bunda oynadıkları roldür. Her iki tarafın da başarısı yarım kalmıştır. Benim bu aşamada yapabildiğim şey devrimci savaşın

sürekliğini sağlamak ve yenilgisinin önüne geçmek olmuştur. İç pratik önderlik sıradan tutarlı bir çaba gösterebilseydi, ileri düzeyde bir başarı sağlamak mümkündü. Yine de 1990 komplosunun boşa çıkarılması ve Körfez Savaşının sonuçları, PKK Hareketinin birleşik etkisinin genel anlamda yükselmeye devam ettiğini göstermektedir. Tarihsel-toplumsal anlamı büyük olan bölge dengesi doğru değerlendirildiğinden ötürü, devrimci savaşın sıradan bir uygulaması bile önemli ve başarılı sonuçlara yol açmıştır. Eğer taktik önderlik 1990-93 arası dönemi doğru değerlendirip hem nicel hem de nitel olarak gerillanın büyütülmesini sürdürebilse ve taktik planlamayı pratiğe geçirebilseydi, tarihin seyri çok daha değişik olabilir, 1993 başlarında tarihî bir çözüme gidilebilirdi. Gladio sistemi çöküşün eşiğindedi. Turgut Özal bunu gördüğü için uzlaşmayı daha uygun bulmuştu. Kürdistan'ı kaybetmektense, federal bağlarla ortak bir devlet çatısı altında bir arada tutmanın çok önemli ve halkların birlikte yaşamasının kalıcı ve kardeşçe yolu olduğuna ikna olmuştu. İç ve dış Gladio bu yaklaşımı kendilerinin tasfiyesi olarak gördükleri için, bundan kurtulma ve çıkış yolunu T. Özal'ı tasfiye etmekte buldular. Daha da önemlisi, T. Özal Musul-Kerkük'ün Misak-ı Milli gereği yeniden ve federal bağlarla Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlanmasını öngörüyordu. Celal Talabani'yle bu temelde yoğun bir ilişki içindeydi. Benimle diyalogu da bu amaçla önermişti. Gerçekten tarihsel bir adım öngörülmekteydi. Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis'in de T. Özal ile birlikte aynı plan etrafında çaba yürüttüğü bilinmektedir. Irak'a yönelik ayrı planları olan ABD ve İsrail, T. Özal ve Eşref Bitlis'in yaklaşımlarını kendileri açısından son derece tehlikeli gördükleri için, Demirel ve Çiller'e (ve yanlarında E. İnönü'ye) yol açan darbeyi hayata geçirdiler.

1993 yılı olağanüstü bir yıldır. Yılın ilk aylarından itibaren Uğur Mumcu cinayetiyle başlayan büyük suikastlar (Adnan Kahveci, Turgut Özal ve Eşref Bitlis'in katledilmeleri, Sivas-Madımak Oteli katliamı, Bahtiyar Aydın cinayeti, otuz üç askerin sivil araçlarla nakledilirken öldürülmeleri, çok sayıda asker ve sivil yetkilinin katledilmesi) darbe çerçevesinde düşünülmelidir. Devlet içinde çok güçlü bir kanat bu dönemde Kürt sorununda barışçı çözüme hazırlanmıştı. 25 Mayıs'taki Milli Güvenlik Kurulu'nda siyasi affın görüşülmesi gündemdedi. Bu en az 12 Eylül askeri darbesi kadar etkili ve ağır sonuçlara yol açan bir darbeydi. Zaten yasa ve anayasa üstü

yetkilerle donatılan Gladio örgütünden ötürü bir askeri darbe yapmaya ihtiyaç duyulmuyordu. Bu seferki darbenin hedefi barışçıl çözüm yanlısı devlet güçleriydi. Dolayısıyla sürece yayılmış darbeyle tasfiye olanlar da yine bu devlet güçleriydi. Hâlâ karanlıkta kalan bu darbenin mutlaka aydınlatılması gerekir. Darbecilerin gerek PKK gerekse devlet içindeki uzantılarını açığa çıkarılmadıkça, barışın ve siyasi çözümün yolu kolay açılmaz.

Bu dönemin sonuna doğru, yani 1990 sonrasında Dersim, Amed, Garzan ve Tolhildan eyaletinde yoğunca yaşanan tasfiyelerde Gladio'nun payının belirleyici olduğunu görmek gerekir. Irak sınırının her iki yanında KDP ile birlikte yürütülen tasfiyelerin Garzan ve Amed'de Şemdin Sakık ve Sait Çürükkaya, Dersim'de Hıdır Sarıkaya ve benzerleri, Tolhildan eyaletinde Terzi Cemal unsurlarınca yürütülmüş olması ihtimal dahilindedir. Oldukça karışık olan bu dönemin yoğunlaşan tasfiyelerinde çok sayıda unsurun bilerek veya bilmeyerek rol oynadığı rahatlıkla ileri sürülebilir. 1992 güzündeki operasyon ve KDP ile YNK'nin birlikte saldırısı sonucunda Botan-Behdinan direniş cephesi büyük darbe almıştı. Osman Öcalan alçağının öncülük ettiği teslimiyetle birlikte, stratejik anlam ifade edebilecek bir darbe almanın eşğine gelinmişti. Buna karşı başta Ortadoğu'daki üs bölgesinde olmak üzere her alanda gösterilen kararlı ve ustalıkla direnişle stratejik tasfiyenin eşğinden dönüldü. Hâlbuki büyük halk desteğini arkasına alan gerillanın stratejik üstünlüğü söz konusuydu. Dıştan Gladio'nun birçok il ve ilçede düzenlediği katliamlar, içte örgütün ve gerillanın tasfiye edilmesi girişimleri KDP ve YNK'nin saldırılarıyla birleşince, işler tersine dönmeye başlamıştı. Yine de gerillanın stratejik üstünlüğü söz konusu olabilirdi. Ama taktik önderliğin bir türlü oturtulamaması, bu tarihî fırsatın layıkıyla kullanılmamasına yol açtı. PKK hiç de hak etmediği çok değerli kayıpları bu nedenle yaşadı; hak ettiği çok üstün başarılarla bu nedenle erişemedi. Bu dönemde, özellikle dönemin sonlarında yaşanan gelişmeleri aydınlatmak hâlâ temel bir sorun durumundadır.

d- Gladio savaşlarının dördüncü dönemi, 1993-1998 yıllarını kapsar. Özal'ın öncülük ettiği Kürt sorununa barışçıl ve siyasal çözüm yaklaşımının karşıtları bu yeni dönemi başlatırken bazı önemli avantajlara sahiptiler. Dıştan zaten ABD ve İsrail'in büyük desteği temelinde harekete geçirilmişlerdi. Dönemin Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş, 1990 başlarında Londra'dan döndüğünde, "PKK'yi bastırmak için bize yeşil ışık yakıldı" derken,

aslında bu desteği kastetmekteydi. İsrail'in TC'ye bu denli destek sunması, PKK'nin Ortadoğu'daki üslenmesinden duyduğu endişe nedeniyledi. İsrail ısrarla PKK'nin KDP güdümüne girmesini istiyordu. Kürt Hareketi'nin kendi özgücüne dayalı, bağımsız ve özgür gelişmesini istemiyordu. Kürt Hareketi'ne tümüyle karşı değildi, PKK tarzına karşıydı. 1993-1996 yılları arasında Türkiye-İsrail ilişkileri PKK nedeniyle en yoğun dönemini yaşadı. ABD ve İngiltere geleneksel olarak NATO Gladio'su ile Türkiye'yi kontrol ediyorlardı. Esas dayanakları Gladio'nun varlığıydı. İçte S. Demirel, T. Çiller ve E. İnönü bloğuyla anlaşarak tasfiye planlarının tüm hazırlıklarını tamamladılar. ANAP içinde de T. Özal'ı tecrit ederek iyice yalnızlaştırdılar. Türkiye'de Menderes, Özal ve Ecevit aynı yöntemle, Gladio çalışmalarıyla tasfiye edilmişlerdi. Gladio hizaya getirmek istediği kilit öneme haiz her kurum ve kişiyi bu yöntemle yalnızlaştırıp tasfiye etmede büyük deneyim kazanmıştır. Türkiye yönetiminin son elli-altmış yılında Gladio'nun etkisi göz önünde bulundurulmadan, ciddi hiçbir siyasi, askeri ve ekonomik olay ve süreç doğru dürüst çözümlenemez. Temeli 1914'te atılan, hatta daha öncesinde 1909'da Abdülhamit'in düşürülüşünden itibaren başlatılan bu darbe ve komploların en son halkası Gladio'dur. Beyaz Türk Faşizmini esas olarak bu komplolar zincirinde yer alan Gladio türü örgütler yürütmektedir. Belirleyici güç bunlardır. Yüzeyde yansıtılanlar, özellikle sivil politikacılar maske rolünü oynamaktadır. Aralarındaki sahte tartışmalar da dipteki gerçek iktidar oyuncularını maskelemek ve meşrulaştırmak içindir.

1993 yılında devlet içindeki barış ve siyasi çözüm yanlıları tasfiye edilirken, Kürt halkı ve PKK üzerinde de tarihin en büyük tasfiye hareketlerinden biri yürütüldü. Dört bine yakın köy yakılıp yıkıldı; milyonlarca köylü zorla, hiçbir kanuni gerekçe gösterilmeden göçertildi. Malları, eşyaları, evleri ve tarlaları talan edildi; koruculara peşkeş çekildi. Binlerce köylü korucular, Hizbullah ve JİTEM (Zaten iç içe geçmişlerdi) tarafından katledildi. Kadınlara tecavüz edildi. Çocuklar yatılı bölge okulları denilen toplu imha (asimilasyonist yöntemle aşağılama ve yoğunca yaşanan tecavüzlerle) mekânlarında kimliksizleştirildi. Kalan köy ve kentlere gıda karneye bağlandı ve denetimle dağıtıldı. Kaçakçılık yönetimini ellerine geçirerek, sadece T. Çiller döneminde yirmi milyar Dolarlık (belgelerle açıklanan) ganimeti aralarında paylaştılar. Dürüst Kürt işadamlarını ve esnafını fişleyip bazılarını öldürürken, hizaya getiremediklerini iflas ettirdiler. Geriye

kalanları kontrgerillanın uzantısı haline getirdiler. Köy korucularının sayısını yüz bine çıkardılar. Kendileriyle işbirliği içinde olmayan herkesi düşman ilan ettiler. PKK'ye karşı Cumhuriyet tarihinin en kapsamlı operasyonlarını düzenlediler. Bunda KDP, korucular ve itirafçıları sonuna kadar ve hem de en önde kullandılar. Yunanlılarla savaşta kullanılan güçlerin çok üstünde bir güçle uzun süreye yayılmış savaş operasyonları yürütüldü. Hiçbir savaş kuralına bağlı kalınmadı. Gerilla cesetleri bile paramparça edildi.

Savaşı iç güvenlik güçlerinden ziyade Gladio-JİTEM-Hizbullah güçleri yürütüyordu. Kanun ve anayasa üstü yetkilerle donatılan bu güçler güya ölüm kalım savaşını yürütüyorlardı. 'Kürt tehlikesi', Yunan ve Ermeni tehlikesinden katbekat daha fazlaydı. Gerçekten bu konuda paranoyaya tutulmuşlardı. Mutlak bir tasfiye peşindeydiler. Çok sayıda özel komplo yürüttüler. Sırf Kürt sorununa ilişkin rapor hazırlattığı için Sakıp Sabancı suikast hedefi seçildi. Bizzat Alpaslan Türkeş, "Çizmeyi aşyorsun" diyerek Sabancı'yı tehdit etti. Andiçlanmayan gazeteci bırakılmadı. Bana karşı sonuncusu 6 Mayıs 1996'da uygulanan (Çatlı, Sedat Bucak ve Viranşehir Belediye Başkanı Keleşabdioğlu'nun birlikte rol oynadıkları komplo) komploda bin kiloluk bombanın patlatılması yine bu dönemin göstergelelerinden. Ordudaki bölünme daha da derinleşti. İsmail Hakkı Karadayı'yla (1994-1998 dönemi Genelkurmay Başkanı) başlayan Gladio'yla araya mesafe koyma çabası da bu dönemin çılgın savaş tarzının bir sonucuydu. Kendisini bile etkisiz kılmışlardı. Gladio şefleri Özal ve ekibinin tasfiyesinden sonra tümüyle iktidarın gerçek sahipleri olmuşlardı. Yüzeydekilerin siyasal figüran olmaktan öteye rolleri söz konusu değildi. 1998'de Genelkurmay Başkanlığı görevini devralan Hüseyin Kıvrıkoğlu'na karşı Kıbrıs'ta düzenlenen silahlı saldırıda kendisinin kıl payı kurtulması ve hemen arkasındaki albayın ise ölmesi, kendileri için uygun görmediklerini tasfiye etme konusunda ne kadar gözü kara hareket ettiklerini ortaya koyan diğer çok önemli bir olaydır.

Tıpkı 1985-1993 döneminde olduğu gibi, bu yeni dönemde de devrimci halk savaşının temposunu kaybetmemesi ve sürekliliğini yitirmemesi için, Ortadoğu'daki üslenmeyi sonuna kadar kullanmayı temel taktik olarak benimsedim. En etkili taktik çalışmanın bu olduğu kanısındaydım. Yine her yıl eğitilip donatılan ve tüm ihtiyaçları karşılanan bini aşkın gerilla adayının

büyük çoğunluğu üs alanlarına ulaştırıldı. Ülke içinde hiçbir üslenmeden vazgeçilmedi. Başka kanallar da açıldı. Yaşanan kayıplar ağacın budanmasından öteye bir etkide bulunmadı. Bağımsızlık ve özgürlük ağacı her dönemde daha da gürleşerek büyümesini sürdürüyordu. Nefes nefese sürdürülen ideolojik ve politik savaştan bir adım geri atılmadı. Fakat beklenen üstün başarıya, denge durumuna da bir türlü erişilemiyordu. Ne kadar etkili olmaya çalışırsa çalışsın, dıştaki Gladio savaşı bunda belirleyici değildi; belirleyici olan, taktik önderliğin, gerilla komutasının bir türlü yeterince oturtulamamasıydı. Bu konuda sızmaların önemli etkileri ve tasfiyeci çabaları olsa da, esas sorun komutadan kaynaklanıyordu. Savaş hem sınıfsal hem de kişilik boyutunda etkisini en çok bu alanda hissettiriyordu. 6 Mayıs'taki suikast girişimi başarısız olsa da, bu yönelimin içerdiği büyük tehlikeyi çok iyi fark eden Zeynep Kınacı'nın 30 Haziran'da Der-sim'de gerçekleştirdiği fedai eylemi, içte taktik tıkanma ve dışta imhanın dayatıldığı 1996 yılını taktiğin önünün açıldığı ve başarı yolunun daha da netleştiği bir yıla dönüştürdü.

Halk savaşlarının aynı zamanda yaman sınıf savaşları olduğunu bu dönemde bütün çıplaklığıyla gördüm. Yaptığım çözümlerimde bu gerçekliğe kapsamlı yer verdim. Tıpkı 1990'ların başlarında olduğu gibi, sonlarında da stratejik başarı imkânı fazlasıyla vardı. T. Özal'ın girişimleriyle başlayan diyalog çabaları 1997'de dönemin Başbakanı N. Erbakan ve ordudan bir kanalla devam etti. Barış ve siyasi çözüme yine çok yaklaşıldı. Sanırım yine aynı Gladio'nun el atması ve arkasında bulunan iç ve dış güçlerin harekete geçmesiyle bu diyaloglardan beklenen barış ve siyasi çözüm şansı değerlendirilemedi, buna fırsat tanınmadı. Hem Başbakanlık hem de Genelkurmay Başkanlığı düzeyinde niyet edilen barış ve siyasi çözüme fırsat tanınmaması, Türkiye'deki rejim üzerinde NATO, Gladio ve iç uzantılarının ne denli etkili olduğunu gayet iyi ve açıkça ortaya koymaktadır. Cumhuriyet üzerine kâbus gibi çöreklenmiş bir sistem söz konusudur.

1998 Eylül'ünde Suriye'ye yönelik savaş tehdidiyle Ortadoğu'daki stratejik üslenme konumuma son verilmek istendi. Bu noktaya gelmesinde alanın ve benim stratejik konumum temel rol oynamıştır. Ama bence esas neden, barış ve siyasi çözümün ciddi olarak bir kez daha devreye girmesidir. Askeri açıdan çok önceleri de Suriye'ye yüklenebilirlerdi; bu konuda önlerinde ciddi bir engel yoktu. Bu dönemin veya yılın seçilmesi barış ve

siyasi çözüm olasılığıyla yakından ilintilidir. Özcesi, 1920'deki karar halen yürürlükte tutulmak istenmektedir. Kürt sorununun çözümsüz bırakılması, kendileri için çok önemli olan Türkiye'nin ve Ortadoğu'nun kontrolü açısından hayati önem arz etmektedir. PKK'ye ve dolayısıyla Kürtlere yönelik birçok iç ve dış gücün yaklaşımını bu parametrede değerlendirmek daha aydınlatıcı olacaktır. 1998 yılı benim için de gerçekten bir dönüm noktası olmalıydı. Çözümlemelerde de yoğunca işlediğim gibi kısır döngüye, daha doğrusu Gladio-JİTEM-Hizbullah üçlüsüne takılan gerilla savaşı, bu döngüyü, bu üçlü kısıkaçı yırtmadan savaşı bir üst aşamaya sıçratamazdı. Bu konuda iç yetmezlikler belirleyici olmaya devam ediyordu. Barış ve siyasi çözüm olmazsa, devrimci halk savaşının bir üst aşamaya sıçratılmasından başka yol düşünülemezdi.

C- KÜRTLERDE DEVRİMCİ SAVAŞ ve MİLİTAN YARATMAK

PKK'nin grup aşamasında temel sorun ideolojik ve politik öncülüktü. Özünü ise kavramsal ve kadrosal çalışmalar oluşturmaktaydı. Kürt sorununu çözmeyi sadece Kürtlerin değil, bütün Türkiye'nin, hatta Ortadoğu'nun temel toplumsal sorunlarının çözümünde kilit önemde gören grubun ideolojik ve politik kapasitesi bunun gereklerini karşılamaktan çok uzaktı. Kişisel beslenme ihtiyaçlarını bile karşılamakta güçlük çeken, iki elin parmak sayısını geçmeyen, çoğu da sallantıda olan, feleğin (Uygarlık da diyebiliriz) tokadını çoktan yemiş bu insanların ideolojik ve politik öncülük iddiaları kendi döneminde ancak bir hayal olabilirdi. Şüphesiz hayalsiz yol alınamaz; ama yalnız hayal ve umutla da özgür ve doğru yaşam gerçekleştirilemez. Yeterli kavram ve kadro oluşturabilmek, ilk on yılın temel faaliyet biçimiydi. Diğer bir deyişle ideolojik ve politik militan olabilmektir. Bunun öyküsünü ana çizgileriyle yansıtmaya çalıştık.

Ortadoğu'nun kutsal hicret alanına çıkışın bambaşka bir anlamı vardı. Hemşerimiz İbrahim'in Urfa'dan çıkış öyküsü her üç tek tanrılı din kitaplarının en önemli öyküsüdür. Ne ilginçtir ki, üç bin beş yüz yılı aşkın süreden sonra aynı gerekçelerle, aynı yoldan ve yaklaşık aynı sayıdaki bir inanç kabilesiyle aynı mekâna doğru yol aldık. Yine aynı alanda benzer çadırlarımızı kurduk. İbrahim'in buradaki savaşları ve sonuçları biliniyor. Aslında din savaşları denen olay, ideolojik ve politik mücadelenin başka bir söy-

lemle, dinsel tarzda dile getirilmesidir. Eski Ahit'te İbrahim'in oğlu Yakub'un Tanrıyla güreşinden bahsedilir. İsrail adının kendisi El ile yani Allah'la Güreşen anlamına gelmektedir. Kavga dilidir ve ideolojik mücadeleyi ifade etmektedir. Kenan ellerindeki kabilelerle olan anlaşmazlık politik mücadeleyi dile getirmektedir.

İbrahim'den yaklaşık üç yüz yıl sonra bu sefer İbrani kabilesine önderlik eden Musa'nın Mısır'dan aynı mekâna, Kenan ellerine doğru çıkışı gerçekleşmektedir. Olay İbrahim'in Urfa'dan çıkışından biraz daha somut anlatılmaktadır. Musa'da simgeleşen çıkışın anlamı İbrahim'inkinden değişiktir. Artık ideolojik ve politik arayıştan çok kabilenin savaşıllığı, savaşçı karakter kazanması söz konusudur. İbrani kabilesi dinini ve tanrısını, yani ideolojik ve politik kimliğini üç yüz yıl önceden beri kazanmış ve bu uzun yıllarda pekiştirmiştir. Musa'nın aradığı şey yeni din ve tanrısı değildir; aradığı şey ilhamdır, o da On Emir'dir. Bu emri nasıl aldığıнын öyküsü de dönemin hâkim edebi ve dinsel diliyle anlatılmaktadır. 'Emir' askeri bir terimdir ve komutayla ilgilidir; kabileye emretmek, kabileyi savaş düzenine çekmek demektir. Tevrat'ta anlatılan biçimiyle Mısır'dan çıktıktan sonra ömrü Sina Çölü'nde kırk yıl süren savaşlarla geçen Musa'nın Eriha (bugünkü Filistin'de bir kent) eteklerinde fetih çabasıındayken ölmesiyle bir dönem geride kalır. Demek oluyor ki, yaklaşık M.Ö. 1300 dolaylarında gerçekleşen bu mücadele döneminin tarzı veya dili savaştır. Tevrat'tan yorumlayabildiğimiz kadarıyla bu kırk yılın öyküsü günümüze yönelik çağrışımlarla doludur. İbrahim'in hegemon (tanrı-kral) Nemrut'tan kurtuluşu şiddetli bir ideolojik ve politik mücadeleyle ve Hicret pahasına gerçekleşirken, Musa'nın tanrı-kral Firavun'dan kurtuluşu biçim değiştirmiş bir mücadele yöntemiyle, silahlanmış militan İbrani kabile savaşıllığıyla mümkün olmaktadır. Savaş yine kutsal alana yönelik olarak yürütülmektedir. Alanın kutsallık niteliğini kazanması konumuyla bağlantılıdır.

İbrahim'in çıkışından günümüze kadar, neredeyse uygarlık tarihi boyunca, Kudüs çevresi farklı hegemonik güçler için tampon bölge rolünü oynamıştır. Bu rolü ilkin Sümer ve Mısır uygarlıkları arasında oynamaya başlamıştır. M.Ö. 3000-2000 döneminde bölge her iki temel uygarlığın, iki hegemon gücün uç bölgesi, özerk, marjinal alanı konumundadır. Bölgedeki kabile toplulukları her iki uygarlıkla yaptıkları ticaret yoluyla zenginleşmekte, üçüncü bir uygarlığın tohumlarını serpmektedir. Kabileler Hz. İb-

rahim'in çıkış döneminde (M.Ö. 1700-1650) bu özelliklerini korumaktadır. Çok sayıda özerk kabile ve inanç grubu bölgeye ayrı, özerk ve kutsal bir nitelik kazandırmaktadır. Dönemin Firavun ve Nemrutlarının zorba gücünden ve bu zorbalığın dinsel ifadesinden kurtulmak isteyen her topluluk (Bu dönemin temel topluluk biçimi kabiledir) kendi kabile gücünü hem öz savunmalı kılmakta, hem de bu yeni öz savunmalı kabilenin dinini inşa etmektedir. Tevrat esas olarak bu alandaki kabilelerin öz savunmalı dinsel mücadelelerinin öyküsüdür. İbrahim ve Musa'nın gerçekleştirdiği, belki de binlerce yıl önce alanda yaşanan benzer öykülere kendi modellerini eklemek olmuştur.

İsa'nın daha küçük olan kendi inanç kabilesiyle (on iki kişilik havariler grubu) Miladî yılın başlarında gerçekleştirmek istediği şey aynı öykünün başka bir versiyonudur. Hedef yine Kudüs'tür, kutsal olan çevresinin fethidir. İbrahim ve Musa'yla arasındaki önemli fark, Hz. İsa'nın İbrani kabilesinin hem dinî hem de siyasi ve askeri şefi olmamasıdır. Çok yoksul bir kâhin olarak, dönemin hiyerarşik yapıları Yahudi dininde reform yapmak amacıyla çıkışını gerçekleştirmektedir. Hem dini hem de kabileyi (yerleşik Yahudi kabilesi) bölmeye çalışmaktadır. Tarihin bilebildiğimiz en ciddi ve belki de ilk sosyal devrimlerinden biri söz konusudur. Spartaküs'le çağdaştır. Spartaküs'ün askerî olarak Roma'da başarmak (M.Ö. 70'ler) istediğini İsa Mesih Kudüs çevresinde devrimci ideolojik grupla gerçekleştirmeye çalışmakta, Kudüs'ü fethetmek istemektedir. Bu dönemde yine iki ana hegemon güç bölge üzerinde çekişmektedir. Roma ve Persepolis hegemonları bölgeye sık sık sefer düzenlemekte ve kendi işbirlikçilerini yerleştirmeye çalışmaktadır. İskender sonrası (M.Ö. 300 sonu) Helenistik Krallıkların da benzer bir konumu ve bu temelde kendi aralarında mücadeleleri söz konusudur. İsa ve grubu hem hegemonyacılığa hem de Yahudi işbirlikçilerine karşı bir nevi bağımsızlık ve özgürlük mücadelesine atılmaktadır. Ama koşullar gereği bu mücadele ideolojik olarak (yeni bir dinsel çıkışla) yapılmaktadır. Bu gelişmenin günümüze kadarki sonuçları bilinmektedir.

Daha yakından bildiğimiz Hz. Muhammed'in çıkışı da başlangıçta Kudüs'ü hedeflemiştir. Kuran'da Mirac'ın (göğe yükseliş, Tanrıyla buluşma, yani yeni dinin gerçekleşmesi) Kudüs'te gerçekleştiği hikâye edilmektedir. Kaldı ki, Medine'ye yapılan hicret de Kudüs amaçlıdır. İlk namazların kıb-

lesi Kudüs'tür. Hz. Muhammed'in kabilesi farklıdır. İbrani kabilesiyle benzer özellikler (Semitik özellikler) taşısa da, kendisi dönemin (M.S. 600'lerin başı) Mekke ve Medine yöresindeki Arap kabilelerini temel güç olarak değerlendirmektedir. Din olarak (mücadelesinin ideolojik çerçevesi) İbrahimî geleneğe üçüncü versiyonu gerçekleştirmektedir. Daha çok tüccar toplumu hedefleyen bir ideolojik çerçeve söz konusudur. İbrahim ve Musa'da kabilenin üst hiyerarşisi dine damgasını vururken, Hz. İsa'nın dininde kabilenin yoksulları esastır. Hz. Muhammed'de ise kabilenin orta tüccar kesiminin çıkarları, dolayısıyla orta sınıf toplumu yeni dine damgasını vurmaktadır. Hz. Muhammed'in çıkışının kendinden öncekilerden temel farkı, yürüttüğü ideolojik, politik ve askeri mücadelenin bütünlük arz etmesidir. İslamî çıkıştaki ideolojik, politik ve askeri bütünlük çok az dinde rastladığımız bir olgudur. Çok kısa bir zaman diliminde büyük başarılarla erişmesi bu gerçeklikle bağlantılıdır. Bu, çağdaş devrimlerde bile örneğine çok az rastlanan bir başarıdır. İlk çıkışında kabile artıklarından, başıboş kişilerden, tüccar bir kadın ve bir köleden müteşekkil iken, kısa süre içinde (yaklaşık kırk yıl) üç evrensel imparatorluğu (Bizans, Sasani ve Habeşi) çökertmesi, yeni toplumsallığın ideolojik, politik ve askeri olarak bütünlüşmüş gücünden ileri gelmektedir. İbrahimî geleneğin son evrensel halkasını oluşturmaktadır.

Kapitalist evrensellik İbrahimî evrenselliğin üç versiyonuna (Musevilik, İsevilik, Muhammedilik) karşı yürüttüğü savaşıla kendi hegemonyasını inşa etmiştir. Şüphesiz her üç İbrahimî evrensellik değerleri olmasaydı, kapitalizm sistem olarak evrensel değer kazanamazdı. Kapitalizmin temelinde Sümer ve Mısır uygarlıklarından beri biriken maddi uygarlık kültürünün manevi (ruhban, dinî) uygarlık kültürü karşısındaki üstünlüğü yatmaktadır. Her iki kültürün de kent, sınıf ve devletle bağlantısı vardır. Aralarında iktidar ve istismar konusunda sürekli bir mücadele söz konusudur. Bugün de aynı gelenek güncelleşmiş haliyle devam etmektedir. Küresel gelişmeleri en çok bu mücadelenin belirlediğini, alandaki İsrail-Filistin çekişmesinden anlamak mümkündür.

Demek oluyor ki, 1980 sonrası çıkış zeminimizin tarihsel bir gerçekliği vardır. Bu tarihsel gerçekliğin izdüşümü üzerinde yürümüşüz. Kapitalist modernite unsurlarının ilkçağ Firavun ve Nemrutlarından hem çok daha acımasız hem de sayıca çok daha fazla olduklarını şimdiye kadarki çözüm-

lemelerimizden (ideolojik gerçekliğimiz) çıkarsamak zor değildir. Yanlış anlaşılmasını istemem, ancak ilk on yıllık Ankara merkezli ideolojik mücadelemizle İbrahim'in, Musa'nın ve İsa'nın ilk dönemlerinde yürüttükleri ideolojik mücadele arasında ilginç benzerlikler vardır. Özellikle Hz. Muhammed'in Mekke'deki ilk on yıllık ideolojik mücadelesiyle arasındaki çarpıcı benzerlik göz ardı edilemez. Onların dönemin firavun, nemrut ve imparatorlarına karşı yaptıkları çıkışları, biz bunların bin kat daha beter nitelikte çoğalmış türevleri olan kapitalist modernite unsurlarına karşı gerçekleştirdik. Toplumsal mücadeleler hep tarihseldir. Derin tarihsel kökenleri olmayan hiçbir toplumsal mücadele yoktur. Kaldı ki, bizim dayandığımız tarihsel-toplumsal zemini de bu savunmada açıklamış bulunuyoruz ki, bu da hakikatin kendisidir. Özcesi, tarihsel-toplumsal akışın ana nehrinde kendimiz bir kol olarak akmışız.

Toplumu güncel gerçekliği içinde ele alan analizler karşısında çok dikkatli olmak gerekir. Kapitalist modernite sosyolojisi, toplumsal gerçekliği 'şimdiki an'a boğar. Toplumun tarihle, geçmişle bağını çok acımasızca, aynı zamanda bilimsellik adı altında büyük bir yalan, saptırma ve maskeleyemeye keser. Modernize edilen din de aynı sosyolojinin izinde yürür; bu sosyolojinin din maskeli biçimidir. Bu yönüyle hakikat (din geleneği dahil) karşısında sosyolojiden (pozitivist model) daha köreltici ve yalancıdır. Şunu demeye getiriyorum: 1980 sonrasında başlayan Cebel Şeyh etkilerindeki yirmi yıllık savaş halimiz, tarihsel-toplumsal temele dayalı ve anlamı çok büyük olan bir mücadeledir. İbrahim'in El Halil, Musa'nın Sina, İsa'nın Kudüs, Muhammed'in Medine'deki mücadelesinden derin izler taşır. Bununla yetinmez; Bruno'nun, Erasmus'un, Babeuf'ün, Bakunin'in, Marks'ın, Lenin ve Mao'nun izlerinden de etkilenir. Zerdüş, Buda, Konfüçyüs ve Sokrates'in izlerinden yoksun kalmaz. Tanrıça Star'dan İnanna, Kibele, Meryem, Fatma ve Rosa'ya kadar gelen izlerden nasiplenmeyi de ihmal etmez. Kapabildiği kadar toplumsal hakikatin tüm gerçeklerinden şerbetlenir.

1979 yılı Temmuz başında Urfa-Suruç'tan yapılan çıkışa ilişkin öyküler öğretici olabilir. Özellikle çıkıştan önce Ferhat Kurtay ile Nisan başında Diyarbakir'den ayrılış, Kızıltepe'de ve Xurs köyündeki günler anılmaya değerdir. Büyük şehidimiz Ferhat Kurtay, şüphesiz bu anlamlı günlerin abideleşmiş ifadesidir. Bahar sonlarında Kızıltepe'den Urfa'ya erişimiz,

macera yanı da olan heyecanlı anları ifade eder. Uğradığımız her noktanın tarihsel bir anlamı vardır ve anlatılmaya değer özellikler taşır. Bu sefer yanımdaki kişi büyük şehidimiz Mehmet Karasungur'dur. Urfa'da yaklaşık son kırk günlük kalışımız tıpatıp İbrahim'in son günlerine benzer. Onun ayak izlerinden geçtik. Nemrut'un lanetini iliklerimizde hissediyorduk. Sürecin üçüncü büyük şehidi Ethem Akcan'ın hiç unutulmaz ruh hali geçmiş kutsallıkların somut haliydi. Çıkıştan sonraki dört beş yılı gerçek bağlılığın, çalışkanlığın, iş bitiriciliğin (Çok az okuması olan, kendi kendini eğiten biriydi) sembolüydü. Son nefesini verışı de bu gerçekliğinin ispatıydı.

Filistinlilerle ilişki kurduğumuzda, kapitalist modernite kendilerini çoktan yozlaştırmıştı. Ama havalarında devrimci esintiler de yok değildi. PKK'nin askerileşmesindeki payları inkâr edilemez. Fakat acı olan odur ki, bu ilişki onlardaki kapitalist zihniyeti kıramadı. Kısa vadeli günlük çıkarlar, anlamı çok büyük olabilecek bir diyalektik ilişkiyi kısır bıraktı. Filistinli komutanlar zorbela bir araya getirdiğimiz savaş kabilemizi, geliştirmiş oldukları ücretli asker statüsünde kullanmak istiyorlardı. Buna meydan vermedik. Devrimci ruhumuz ve direncimizden hiç taviz vermedik. Filistinlilere söylediğimiz, Türk devrimcilerine söylediğimizin aynısıydı: Kemal Pir'in deyişle "Kürdistan devrimi olmadan ne Türk, ne Arap, ne de başka bir Ortadoğulu halkın kurtuluşu söz konusu olabilir" diyorduk. Tarihsel ve enternasyonalist rolümüzü böyle oynayabilirdik. Yine de alandaki somut devrimci görevlere örnek düzeyde karşılık verdik. İsrail'e yönelik özel bir hamlemiz olmadığı gibi, 1982'de İsrail'in Lübnan'ı işgal saldırısından pa-yımıza düşen, destansı direnişler sonucunda on şehit vermek oldu. Bu şehitlerimizin anısı orada geçen yirmi yılımızı besleyen ana kaynaktı. Onlar asla unutulamazlar ve anıları küçümsenemez. Bu ölümsüz şehitlerimiz gerçek enternasyonal değerlerimizdir.

Varlığımız gittikçe büyümekteydi. Lübnan ve Suriye Kürtleriyle hemen kaynaştık. Bu Kürtler ağırlıklı olarak Birinci Dünya Savaşı sonucunda bölünmüş ana Kürt kitlesinin bir parçasıydılar. Ulus-devletlerin gadrine uğramışlar, bir nevi mülteci gibi yaşamaya zorlanmışlardı. Daha az asimilasyona uğramış, Kürtlüklerini fark eden insanlardı. Tipik Kurmanc Kürtlerini oluşturmaktaydılar. Kapitalizm geliştikçe işsizleiyorlardı. Bu nitelikleri onları hızla savaş kabilemize itiyordu. Daha gelişmiş silahlar ve askeri yaşamla tanışmak önemliydi. Kürt Özgürlük Hareketi'nde toplu askeri eğitim

mevcut biçimiyle ilk defa gerçekleşiyordu. Saldırı altında olmak savaş deneyimini geliştiriyordu. Fakat yine de gittikçe kendini dayatan kişilik sorunları açığa çıkıyordu. Aslında yaşanan, zannettiğimizden daha derinlere giden toplumsal yenilenme ve oluşumla ilgiliydi. İslamiyet'in ilk yıllarındaki gibi farklı kabilelerden gelen, çoğu derme çatma ve birbirinden kopuk durumda olan insanlardan yeni bir toplum örneğinin oluşturulması söz konusuydu. Nitekim Musa'nın İbrani kabile boylarını disipline etmek için ne kadar zorlandığını Tevrat'tan öğrenmekteyiz. Geleneksel kabile kültürünü aşan yeni bir toplumsal kültür oluşturmak, bir nevi toplumsal atom bombası yapmaya benzer. İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonra havarilerinin dahi uzun süre varlıklarıyla yoklukları bir olmuştu. Gladio'nun amansız terörü karşısında eski toplumsal kültürün savunamadığı insanları ayakta tutmak bile özel yetenek ve çaba gerektiriyordu. Ulus-devletlerin katılaşmış sınırlarını aştırmak, kimlik ve yatacak yer temin etmek, karınlarını doyurmak bile büyük sorunlar arz ediyordu. Gladio terörü gibi çağın en gelişmiş şiddeti karşısında militan ve savaşçı bir örgüt oluşturmak olağüstü ikna gücüyle umut vermeyi, bunun için de inanç ve bilinç geliştirmeyi gerektiriyordu. Bu yeteneği gösteremeyen Türk Solu ve halk direnişçiliği hızla dağılmıştı.

Ülkedeyken en son **Kürdistan Devriminin Yolu**'nu yazmıştım. Manifesto niteliği taşıyan bu kitap gençliğe genel bir doğrultu vermek ve ideolojik perspektif kazandırmaktan öteye rol oynayamazdı. Önemliydi ama yeterli değildi. Önümüzde uzun vadeli askeri yaşam gibi zor bir sorun vardı. Bunun için yeni perspektifler gerekiyordu. İlk adım olarak 1981'de **Kürdistan'da Kişilik Sorunu, Parti Yaşamı ve Devrimci Militanın Özellikleri** adı altında kaset konuşmalarımdan derlenen bir kitap hazırladık. Aynı şekilde örgüt adına elde olanı toparlamak için Temmuz 1981'de benim için önemli bir sınav olan Birinci Konferans dediğimiz toplantıyı gerçekleştirdik. Bu toplantıya sunduğum **Politik Rapor** yazılı haliyle mevcuttur. Dönemi kavramak için iyi bir belgedir. Bu konferans, örgütü toparlamanın ciddi adımlarındandı. Anısı yaşamımın değerli bir bölümüdür. Fakat sorunlar o denli yoğun ki, dinamo gibi ideoloji, örgüt ve eylem üretmeyi gerektiriyordu. İlk gruplar yola çıkarılmış, Lolan ve Xakurke'de üslenmeye başlamışlardı. Gerilla savaşı başlatılmak durumundaydı. Diyarbakır zindanından gelen feryatlar bir an önce harekete geçmeye zorluyordu. Tam bu sırada **Kürdis-**

tan'da Zorun Rolü gibi kapsamlı ve idealli bir çalışmayı kaleme aldım. Bu sefer yardımcım Duran Kalkan'dı. Bu değerlendirmeler dönem ve gruplar için ikna edici rol oynayabilirdi. Kemal Pir, M. Hayri Durmuş, Akif Yılmaz ve Ali Çiçek'in şahadetiyle sonuçlanan Büyük Ölüm Orucu eylemine mutlaka bir yanıt vermek istiyorduk. Ama ülke içindeki grupların baştan itibaren içine girdikleri tutum, daha doğrusu sorunlu grubun yapılanları tekrarlamak, tarihsel anı doğru değerlendiremememe ve gereksiz keşif hareketleri gibi yaklaşımlar yanıt vermemizi geciktirdi. Zamanında yanıt verilseydi, belki de idamları erkenden durdurabilir ve ölüm oruçlarının ölümle sonuçlanmasını engelleyebilirdik. 1983'ü bu nedenle kayıp yıl olarak hatırlarım.

1984'teki 15 Ağustos Hamlesi bana göre kesinlikle 1983 baharından itibaren daha kapsamlı olarak başlatılmalıydı. Hazırlıklarımız buna elveriyordu. Gerilla planlamamıza vurulan ilk ciddi darbelerden biri bu gecikme ve yersiz, başıboş ve sorumsuzca yapılan keşif hareketleri durumuydu. Bu durumdan sorumlu olanların bu süreci aydınlatmaları devrimci sorumluluklarının bir gereğidir. Aslında daha örgütlü bir müdahaleyi 1980 yazında Kemal Pir önderliğindeki grupla geliştirmeye çalışmıştık. Bu, Güney Kürdistan'da üslenmeye gereksinim duymadan, direkt Dersim'e kadar ulaşmayı hedefleyen bir girişimdi. Kemal Pir tesadüfen ve olmaması gereken biçimde yakalanmasaydı –Yakalanması Hareket için çok talihsiz bir olaydı-, PKK'nin komuta gerçeği başka bir hal alabilirdi. O'nun boşluğunu hiçbir arkadaş dolduramadı. Bu yıllarda Mazlum Doğan ve M. Hayri Durmuş'un peş peşe yakalanmaları da gerekmeyen, rahatlıkla önlenilecek olan, ama gerçekleşen ağır kayıplardı. Yüreğimiz birkaç parçaya bölünmüştü. Bir yandan Ortadoğu kaosunda devrimci militan ve savaşçı örgüt yaratmak ve ülke içine taşınan gerilla adaylarından umut beklemek, diğer yandan zindanlardaki figanlara dayanmak ve Avrupa'ya açılmak dört dönmeyi gerektiriyordu. Ethem Akcan dışında yardımcı olan çok azdı. Herkes bir biçimde kendini dayatıyordu.

Avrupa'daki Dev-Yol şefleri, Avrupa yolunu tutma konusunda yoğun çaba harcamaları ve kendi örgütlerini tasfiye ettikleri yetmiyormuş gibi, direncini kırmak amacıyla PKK'ye de yüklenmişlerdi. Öyle anlaşılıyor ki, en azından bir ihtimal, önlerine böyle bir görev konulmuştu. KDP, yardımcı olmak şurada kalsın, Kuzey Kürdistan Devrimi'ni engelleme rolünü ısrarla sürdürüyordu. Gittikçe açığa çıkıyor ki, 1926'daki Musul Antlaşması'nda

kararlaştırılan Kuzey Kürdistan'dan vazgeçme ve bunun karşılığında KDP'yi ve Barzani ailesini destekleme politikası devam ediyordu. KDP'ye biçilen asıl rol, İnan ve Türkiye Kürdistan'ı üzerindeki pasifikasyon uygulamalarına destek sunmaktı. Bu temelde Irak Kürdistan'ında kendi otonomi hareketinin desteklenmesini sağlayacaktı. Bu katı politikanın gerçekleriyle karşı karşıya kalmıştık. Irak-İnan Savaşı yeni bir durum yaratmıştı, ama i önderlik bu durumu hiç değerlendiremiyordu. Üstelik Hilvan-Siverek Direnişi'nin (1978-1980) seçkin önderi Mehmet Karasungur'u anlamı olmayan veya gerçekteşmeyecek bir KDP-YNK arabuluculuğunda şehit verdik. 2 Mayıs 1983'te kendisiyle birlikte İbrahim Bilgin'i gereksiz, çok talihsiz ve zaman-sız biçimde kaybettik. Karasungur belki de Kemal Pir'le birlikte gerillanın kaderini değiştirecek arkadaşlardandı. Mazlum Doğan, Kemal Pir, M. Hayri Durmuş, Akif Yılmaz ve Ferhat Kurtay başta olmak üzere zindandaki arkadaşlarımızın şahadet haberleri geldikçe, yüreğimize ve beynimize daha çok yüklenmekten başka çare bulamıyorduk. Gün acılara dayanma günüydü.

Gecikmeli de olsa gerçekteşen 15 Ağustos 1984 Hamlesinin haberi geldiğinde saatleri, günleri geçirmek mesele olmuştu. Sonuçları önemliydi. İlk defa derli toplu bir askeri eylem planlanıp uygulanmış, durumu kökten değiştirecek gelişmelere kapı aralanmıştı. Önemli olan, hamleyi daha da geliştirerek devamını getirmektir. Bu göreve oldukça yklendik. Her alana gruplar hazırladık, yedekler oluşturduk. 1985 daha büyük bir hamle yılı olabilir. Özellikle Dersim ve Tolhildan eyaletlerine Botan eyaleti kadar ağırlık verilecekti. Amed, Garzan ve Serhat'taki güçlerimiz harekete geçirilmişti. Sabri Ok arkadaşın kiş ortasında talihsizce yakalanması, Hacı (Sabri Gözübüyük) ve Hıdır arkadaşların öncü grubunun Bozova'da şahadetleri nedeniyle Adıyaman'a yönelik harekt gerçekteşemedi. Derin acılar veren kayıplar yaşandı. Araban zeri giden Selim yoldaşın grupla birlikte kaybı da aynı yolda oldu. Buna rağmen alanda sonuna kadar kalındı. Dersim, Amed ve Garzan'da ileri düzeyde varlık göstermeseler de, gerilla birimleri varlıklarını hep korudular. Serhat'taki gruplar Ağrı Dağında hareketlenmişlerdi. Tanıdığım genç hemşerim Mehmet Ertürk burada şehit düşmüştü. Çok değerli Ağrılı yiğitlerin şahadet haberlerini de aldık. 1985'te beklenen atılımı yapamadık, ama tasfiye de gerçekteşmedi. NATO destekli Türk ordusunun klasik anlamda en güçlü saldırılarının yaşandığı yıldı. İki taraf

için de bir dönemin sonu anlamına gelmekteydi. Türk ordusu açısından gerilla hamlesinin istenilen düzeyde gerçekleştirilememesi bir başarı olsa da, gerilla varlığının kalıcılık kazanması kendisi için önemli bir başarısızlıktı. Yapılan büyük hazırlıklar temelinde hemen her stratejik alanda halkın da güçlü desteğini kazanmış bir gerilla savaşını geliştirmek mümkünken bu şans kullanamaması PKK açısından ciddi bir kayıptı. Ama hiçbir alandan sökülememesi ve varlığını koruması yine de küçümsenmemesi gereken bir başarıydı.

1986 her iki taraf için yeniden hazırlık yılı halinde geçti. 1986'da benim ve Hareketimiz için en acılı haber Mahsum Korkmaz yoldaşın şahadetiydi. Bu bizi bekleyen bütün tehlikeleri bağrında taşıyan bir haberdirdi. Etrafımda adeta yeniden bir kuşatma çemberi oluşuyor gibiydi. Öfkelenmişim, olup bitenleri içime sindiremiyordum. Çok ucuz kayıplar verilmişti. Bu acıyla 1986'daki Kongre'nin tümüne katılmadım. Üçüncü Kongremiz oluyordu. İkincisini 1982'de, Suriye'nin güneyinde Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin kampında yapmıştık. Birinci Konferans'ın bir nevi tekrarıydı, ama ülkeye yoğun dönüşü başlatma kongresiydi. O kongre sırasında şahadet haberini duyduğum Avrupa'dan harekete katılan hemşerim Adnan Zincirkıran'ın Fırat kıyısında yakalandığında, kendisiyle birlikte bir yüzbaşıyı da uçurumdan aşağıya yuvarlaması olayı hep bir yürek sızısı olarak hatırımdadır. Böylesi haberler o kadar çoktu ki, hepsine yanıtım kendime daha çok yüklenmek oldu.

Üçüncü Kongre tam bir yargılanma kongresi oldu. Herkes birbirini yargılıyordu. Kesire ve Selahattin Çelik yolun sonuna gelmişlerdi. Kongre her ikisi için de ölümcül kararlar almıştı. Öyle ki, şoförüm Ferhan, Kesire'nin dört ata bağlanıp parçalanması gerektiğinden bahsediyordu. İkisini ölümden kurtarmak yine bana düşmüştü. Selahattin'in TC ile teslimiyet görüşmelerini Cudi Dağı üzerinden yürüttüğü söyleniyordu. Kesire'nin benim için çözümlenmesi zor olan korkunç soğuk duruşlarının arkasında neler yatıyordu? Ferhan (Diğer şoförüm Sabri'ydi) neyi tespit etmişti de böylesi bir sonuca varıyordu? Mehmet Sait de (Ethem Akcan) ölmeden önce "Başkan'ın ardından ne büyük dolaplar çevriliyor" demiş, kahrından can vermişti. 1980 sonrasında bana yönelik komplolardan birinin Dev-Yol içinde örgütlendiği kuşkusunu hep duydum. Eğer planlandıysa, Türk Gladio'su ve iç güvenlik güçlerinin bu yoldan bir komplo denemesine giriş-

tikleri kanısındaım. Açıktan tasfiyecilik yapmaları, Alman devletinin desteğini arkalarına almış olmaları ve PKK'yi kendileri için ilk hedef haline getirmeleri bu ihtimalin hiç de küçümsenmemesi gerektiğini ortaya koyuyor.

Kesire'ye yönelik büyük öfkenin ve öldürme kararlılığının nedenlerini hiçbir arkadaş bana açıkça anlatmadı. Kişiliğime yönelik büyük hakaretleri ve tahrikleri söz konusuydu. Ama bunlar öldürme kararı için yeterli gerekçe olamazdı. Onun için hep merak ettim, kuşku duydum: Acaba şoförleri elde ederek mi bir komplo yapmayı düşünmüştü? Şoförlerden birinin kaçması, diğerinin intihar girişiminde bulunması ve ölüme koşarcasına ülkeye geçip şahadete ulaşması benim için hep düşündürücü oldu. Selahattin Çelik'i kendi elimle Avrupa'ya yolladım. Kesire ise 1987 ortalarında Atina'da muhtemelen Yunan istihbaratının da desteğiyle kayıplara karıştı.

Bu arada 1982'de Bulgaristan'a bir gezim olmuştu. Kanımca o dönemde ülkelerindeki Türkleri göçe zorlamak isteyen Bulgarların bu konudaki tutumumu netleştirmek istedikleri bir geziydi. Reel sosyalizmin durgunluğunu ilk elde orada gözlemledim. Her taraf revizyonizm kokuyordu. İkinci gezim 1987'de KGB'nin desteğiyle gerçekleşmişti. Belki de Sovyetler Birliği'nin çözülüşü öncesindeki son davetlerden biriydi. Bu gezilerin ciddi bir desteğe yol açmaması, yaşanan iç sorunlardan kaynaklansa gerek. Tek yararları belki de Suriye'de güvenli kalmam konusunda sağladıkları destekti. Bu yıllarda çok sayıda Irak, Lübnan ve Filistinli örgütle görüştük. Dostluk mesajları alıp verdik. Fakat destek sözleri pek pratikleşmiyordu. Özellikle El Fetih Türkiye ile ilişkilerinde konumumdan en çok yararlanan örgüt oldu. Suriye'de Esad kardeşlerin bize yaklaşımı örgütsel olmaktan ziyade kişiseldi. Çok tecrübeliydiler. İstihbarat üzerindeki yaklaşımları da ustacaydı. İsteselerdi büyük gelişmelere yol açabilirlerdi. Türkiye'den çekiniyorlardı. Amaçları üzerimizden Türkiye'yi dengelemektir. Bu politikalarında da başarıya ulaştılar. Fakat Kürt kimlik ve özgürlük hareketi de bu ilişkiden tarihsel sonuçlar elde etmesini bildi. Benzer bir ilişki Yunanistan üzerinden gelişti. Fakat onlar Türkiye'den beklentilerini karşılayamadılar. ABD ve AB ülkelerinin politikaları 'tavşana kaç, taziya tut' biçimindeydi. Bu geleneksel politikadan hiç sapmadılar. Ne öldürecek kadar bastırıyorlar, ne de çözümü mümkün kılacak ölçüde destekliyorlardı. Çözumsuzlükten

büyük yarar sağladıklarının oldukça bilincindeydiler. 19. ve 20. yüzyılda geliştirilen bu politika 21. yüzyıla da yayılmak istenmektedir.

PKK'nin ilk gerilla hamlesi komuta yetmezliğine takılmıştı. Ciddi bir tutuculuk ve yetmezlik açığa çıkmıştı. Bekaa'daki Üçüncü Kongre gerçeği bunu ifade ediyordu. Komuta gerçeği üzerine çözümleme yapma gereği ortadaydı. İlk deneme yazılarını bizzat kaleme aldım. Birçok kaset konuşması yaptım. Pratik tedbir olarak grubun ilk kuşağından geriye kalanlar Avrupa'ya çıkarıldı. En değerli komuta adaylarının şahadetlerinden sonra geriye kalanlar, kurnazlıklarıyla sağ kalmayı başaranlar ve bazıları da muhtemelen sızma olan unsurlar yeni dönemin komuta boşluğunu doldurmayı çalışacaklardı. Bunların maskesi bütün çıplaklığıyla 2002-2004 tasfiye ve ihanet hareketinde düşecekti. Ferhat (Osman Öcalan), Botan (Nizamettin Taş), Ebubekir (Halil Ataç), Serhat (Hıdır Yalçın), Ekrem (Hıdır Sarıkaya), Celal, Doğan (Şırnaklı), Kani Yılmaz (Faysal Dunlayıcı) ve diğer çok sayıdaki unsur, Dörtlü Çete ve Çürükkayalar Çetesiyle birlikte hareketin iplerini objektif olarak ele geçirmiş durumdaydılar. Onlara bu yolu açan, eski kuşak kadroların merkezî rollerine sahip çıkmamaları ve başta Mahsum Korkmaz ve Mehmet Karasungur olmak üzere çok sayıda dürüst ve komuta rolünü gerçekten üstlenebilecek arkadaşların ağırlıklı olarak komplo yöntemleriyle tasfiye edilmeleriydi. Birçok gösterge 1990 başlarında bana karşı yapılması düşünülen komplo ile örgütün tümünden ele geçirilmesinin planlandığını ortaya koymaktadır. JİTEM'in kurucularından Cem Ersever'in öldürülmesi bu planla yakından bağlantılıdır. Star TV'ye konuşan iki ajanın "Bize Öcalan'ı ölü değil sağ ele geçirmemiz emredilmişti" biçimindeki itirafları konuya ilişkin önemli ipuçlarıdır. Ayrıca Hasan Bindal'ın şahadeti açık bir işaretti. Amed'de Sait Çürükkaya ve Şemdin Sakık gibi çete unsurlar dışındaki tüm dürüst komuta kadrosunun, Dersim'de Doktor Baran'ın tasfiye edilmesi de bu dönemdedir. Botan alanı zaten Cemil Işık ve avensine terk edilmişti. Sıra Bekaa'daki durumunun çözümüne gelmişti.

Gerek PKK'lileşme gerekse ordulaşma ve hatta cepheleşmenin (HRK'leşme ve ERNK'leşme) bütün sorunları olduğu gibi duruyordu. Tüm sorunlar üzerime yığılmıştı. Dürüst unsurlar sadece ölmesini biliyorlardı. Taktik sorunların üstesinden gelme akıllarından bile geçmiyordu. Büyük fedakârlıklar ve cesaret örnekleri az değildi, ama cesaret ve fedakârlık kendi başına pratik taktik sorunların çözümü için yeterli olamazdı. 1987

baharıyla birlikte bu sorunlara çözüm getirmek amacıyla çözümleme metoduna yüklendim. Daha önce broşürler halinde değindiğim konuları, bu kez ses ve görüntü kasetlerine de kaydedilmek üzere derinliğine çözmeye çalıştım. Karşımda üç aylık devreler halinde düzenlenmiş yaklaşık dört yüz kişilik eğitim grupları durmaktaydı. Yılda bin kişiyi aşan sayıda gerilla adayının eğitildiği yeni bir eğitim süreci söz konusuydu. Bu eğitimlerle bütün iç ve dış tasfiyeciliklerin önüne geçilmek istenmişti. Tasfiyecilik adeta imkânsız kılınmış, bu beklenti içinde olanların hevesleri kursaklarında kalmıştı. Öyle anlaşıyor ki, bazıları dört gözle bana ne olacağını bekliyorlardı. Bu beklenti oldukça güçlüdür ve izleri hâlâ vardır. Avrupa'ya yolladığımız eski kuşaktan yoldaşlar Almanya'nın öncülüğünde başlatılan saldırıyla 1987'den itibaren tutuklanmışlardı. Bu olay bile Almanya'nın Avrupa Gladio'sunun merkezi olduğunu ve PKK'ye yönelik Gladio hamlesini açıklamaya yeter. Almanya TC'den daha fazla, üstelik çok daha planlı ve sinsî bir biçimde PKK'nin tasfiyesiyle uğraşmıştır. Buna rağmen Avrupa'daki Kürt halkının kimlik ve özgürlük talepleri etrafında harekete olan bağlılığı, Avrupa üzerinden geliştirilen tüm tasfiyeci planları fazlasıyla boşa çıkarmaya yetiyordu. Bu dönemde Suriye ve Avrupa'daki halkımızın eşsiz bağlılığı olmasaydı, PKK'yi ve devrimci savaşı ayakta tutmak çok daha zor olurdu. Her iki alandaki halkımızı hep saygı ile anmak ve kutlamak gerekir.

Kadın konusuna ilişkin çözümlemelere ilk defa 1987 Mart'ında başladım. Kadın üzerinden başıma, dolayısıyla hareketin başına yığılan belayı iliklerime kadar hissetmişim. Değerli yoldaşlarımı çıldırtan tavırlara karşı ilk defa yeni bir yöntemle, çözümleme yöntemiyle yanıt vermeye çalıştım. Başta Pazarcıklı Ayşe Akarsu, Dersimli Saime Aşkın ve Nusaybinli Ayten olmak üzere bazı kadınların ölümle cezalandırılmalarını içime sindiremememin de bunda rolü vardı. Kadın sorunu gittikçe ciddileşen bir sorundu. Her devre başında bu konudaki çözümlemeleri de bir adım daha derinleştiriyordum. Genç kadınların saflarımızda gittikçe birikmesi, kadın özgürlük problemlerine köklü yanıtlar bulunmasını zorunlu kılıyordu. Fakat başımdaki amansız Kesire belasını bu çalışmamda başat rol oynuyordu. Kendisini öldürmek doğru olamazdı, fakat kendisiyle bir saat birlikte yaşamayı bile imkânsızlaştırmıştı. Çok zeki bir unsurdu. Nitekim Mahsum Korkmaz yoldaş şehit düştüğünde söylediği şu sözler ne kadar zeki ve örgütü doğru takip eden bir kişi olduğunu gösterir: "En güvendiğin kişi olan Mahsum

Korkmaz da gitti. Şimdi ne yapacaksın?” Geri adım atmamı ve kendisine teslim olmamı bekler gibiydi. Böylesi yaklaşımların doğurduğu büyük öfke ve acıyla 1987 hamlesine başlamıştım. Geleneksel yönetime göre kendisini bin defa öldürmek veya boşamakla sorunun üstesinden gelinebilirdi. Ama böylesi bir tutum benim için ideolojik ve politik yenilgi anlamına gelirdi. Ayrıca örgütü, partiyi kendisine teslim etmek veya kendisiyle paylaşmak da aynı sonuca götürürdü. Dürüst bir unsur olsa bile emeği yoktu. Sadece ustaca gözlemde bulunur, taktik hamlelerin olumsuz anlamda tetikleyicisi olurdu. Onun şahsında kadınla ilgili ne varsa çözmek istiyordum. Ayrıca etrafımda gittikçe kendini dayatan kadın-erkek ilişkilerine köklü özgürlük ve eşitlik yanıtlarını geliştirmek istiyordum.

Askeri örgütlenme gibi erkek egemen ideolojinin ve erkeklerin yüzde yüz damgasını vurduğu bir çalışmaya kadınları katmak hayli riskliydi; çalışmaların içine dinamit koymak gibi bir şeydi. Mevcut erkek ve kadın anlayışları, kaba ve geleneksel cinsiyetçi anlayıştan öteye varmıyordu. Birbirlerini tahrik etmekten, kaş göz işareti yapmaktan öteye anlayışları gelişmemişti. Kendi elimle başıma büyük bela almıştım. Ünlü gerilla komutanı Che Guevara bile kadını saflara aldıklarında cinsel tatmini dışlamamış, zorunlu bir ihtiyaç olarak benimsemişti. Benim bunu benimsemem, kendime ve örgüt çalışmalarına, özellikle askeri çalışmalara kabul ettirmem, baştan itibaren kendi kendimizi tasfiye etmek anlamına gelirdi. Kadını olduğu gibi bırakmam, mevcut haliyle tasfiye olmamız için bire bir yeterliydi. Cinsel güdüye hükmedecek, onu doğru olarak, örgüt çıkarları ve politik sanat temelinde değerlendirecek bir ekip veya arkadaş yoktu. Kadını tümüyle dışlamak, kadınsız devrim yapmak da benim için, örgüt için doğru olamazdı. Geriye bir yöntem daha kalıyordu: Halkın tabiriyle ‘baş bağlamak’ ve devrimci sol örgütlerin moda haline getirdikleri ‘devrimci evlilik’ de bir çare olabilirdi. Ama ben bu yöntemleri doğru bulmuyordum. Devrimci enerjiyi boşa çıkarmanın da ötesinde, fiziksel koşullar bile bu tür baş bağlamalar veya evliliklere imkân vermiyordu. Bunun taşı tarağı toplayıp kapağı Avrupa’ya atarak mültecilik için başvurmaktan veya halkın arasına karışıp örgüt adına parazit şeklinde yaşamaktan başka yolu yoktu. Bu da tasfiyeciliğin başka bir biçimiydi.

Denediğim yol, Ortadoğu kültüründe düşünülmeyen ve akla bile getirilmeyen bir ilişki tarzında karar kılmak, zorunlu ihtiyaç olarak görülen

evlilik dışında diyalektik ilişki ve çelişkiler içinde bir yaşamı ve savaşımı sonuna kadar göze almaktı. Bu çerçevede hem erkeği hem de özellikle kadını kendi gerçek insani varoluşu ve özgürleşmesiyle tanıştırmak istiyordum. Bu büyük bir iç devrimcilik sınavıydı. Çok istismar edildi, kötü kullanıldı, yüzlerce kandırmacaya alet edildi. Ama gerçekten yiğit ve özlü, akıllı ve güzel kadını da bu çalışmalar ortaya çıkardı. Çok güzel ve akıllı kızları şehit verdik. Özlemlerine yanıt olmak için kendimi adeta her gün yeniden yarattım. Ama yeterli olamadığım için de sürekli acılı yaşadım. Kadınlara özgürce tarihsel buluşmayı gerçekleştirmiştim. Ama bir nevi çağdaş Ferhat'la Şirin gibi kavuşmayı asla başaramayacaktım. Fakat bu nostaljik anıyı gerçekleştirmenin pek anlamlı ve gerekli olduğuna da inanmadım. Mevcut koşullarda (hegemonik sistemlerde) kavuşmanın aşkın ölümü olduğunu fark edebiliyordum. Dolayısıyla önemli olan bütün toplumsal sorunların çözümü için aşkla çalışabilmektir. Daha doğrusu, gerçek aşk ahlâkı, toplumsal sorunlarla savaşma ve çözme yeteneğinde ve gücünde olmak demektir. Bu yeteneği ve gücü olmayanların, bu güçlerini ve yeteneklerini geliştiremeyenlerin aşkı ve aşk ahlâkı olamazdı.

Hegel felsefesinde aşkın gerçekleşebilmesinin gerekli şartı güç dengesinin sağlanmasıdır. Gerekli ama yeterli olmayan bu koşul güçlenmiş kadını ifade etmektedir. Kaba ve maddi güç dengesinden bahsedilmiyor. Söz konusu edilen fiziki, psikolojik ve sosyal güç dengesidir. Yani en eski ve en derinleştirilmiş köleliği yaşayan kadının aşkı olamaz denmektedir. Doğruluk payı olan bu felsefi görüşün içini doldurabilmek için saflardaki kadını çok yönlü (ideolojik, politik, ahlâki, estetik, fiziki, hatta askeri -öz savunma için-, ekonomik, sportif vb.) güçlendirmeye öncelik tanıdım. Kadına karşı saygılı olma, tutarlı davranma ve sevginin, doğru, iyi ve güzel olanın yolunun onu güçlendirmekten geçtiğinin tamamen farkında olarak kadını ilgilendiriyordum. Dolayısıyla kadın güçlenmeden aşkı gerçekleştiremezdi. Bu tanımın doğruluğuna kesinlikle inanıyordum. Asla taviz verilmemesi gereken bir konu olduğundan emindim. Giderek bu yeteneği ve gücü kazandıktan sonra kadın çalışmalarım değerli oluyordu. Kızlar sanki bin yıllık uykudan, kâbustan uyanmış gibi bakıyor ve kucaklaşıyorlardı. Ben bile bu konularda çok ihtiyatlı olmama rağmen, onları sonsuz bir sevgi ve özlemlerle kucaklamaktan, baş tacı etmekten çekinmedim. Bu konuda iki hatalı anlayış hep kendini dayattı: Geleneksel baş göz olma, hiçbir ideolojik, siyasi ve

eylemsel temeli olmayan kaba cinsiyetçiliğin güdümüyle birbirlerinin olma adı altında fırsat buldukça düşküncü davranışlar sergileyenler bir hayli yıpratıcı oluyorlardı. Buna karşılık kaba sofuluk, yani kendini bastırarak cinsiyet etkilenmesini aşma tutumu da sorunu büyütmeğe öteye sonuç vermiyordu. Demokratik özgürlük ve eşitlik doğrultusunda geliştirilen çalışmalar toplumsal özgürlüğün sağlam ölçütü oldu. Pratik gelişmeler ilkeli yaklaşımın doğruluğunu, iyiliğini ve güzelliğini kanıtladı.

1990'ların başlarına kadar yılda toplam sayısı bin kişiyi aşan eğitim gruplarında çözümlenmeler yapılmasına artan bir tempo ile devam edildi. Bu çalışmalar sadece gerilla hamlesinin 1986'da yaşadığı bunalımı aştırmakla kalmadı, stratejik denge durumuna getirecek kadar gelişmesini sağladığı gerilla savaşını yeni bir aşamaya taşıdı. 1991-1992 yıllarında halkın yeniden yoğunlaşan desteği siyasi çözümü ciddi olarak gündeme getirdi. Turgut Özal 1985'ten itibaren yeni bir savaş konseptiyle aslında şahince bir tutum içindeydi. 1987'de Olağanüstü Hal yönetimi kurulmuştu. Kanun üstü yetkilerle donatılan JİTEM, tüm devlet organlarını yedekleyecek temelde görevlendirilmişti. 1987'den itibaren Dörtlü Çetenin ve benzer unsurların taktik dışı eylemleri (kadın ve çocukların hedef yapılması) dolaylı ve direkt JİTEM'le bağlantılıydı. Aynı tarihte Almanya'da yapılan tutuklamalar, Hizbullah'ın harekete geçirilmesi hep aynı tasfiye sürecinin birer parçası olup, Gladio'nun etkin şekilde sadece PKK ve Kürt Özgürlük Hareketi'ne yönelik olarak devrede olduğunu gösteriyordu. Yeni devrimci savaş hamlesine karşı karşıdevrimci Gladiocu hamle gerçekleşiyordu. Bu karşılıklı hamle süreci tırmandırılarak 1990'lı yılların başına gelindi. Kürdistan tarihinde ilk defa ülkenin tüm parçalarında ve her parçanın hemen her alanında kimlik ve özgürlük mücadelesinin bütünlüğüyle tanışılmıştı. TC tarihinde ilk defa bu dönemde siyasi çözüm seçeneği ciddi olarak düşünölmeye başlanıyordu.

Turgut Özal savaşın yedi yıllık bilançosunu değerlendirmiş ve Türkiye'nin derin bir çıkmazın içine itildiğini görmüştü. Radikal bir tutumla (Bunu zamanında tespit edemedik), hem de Musul-Kerkük'ü kapsayacak şekilde barış ve çözüm seçeneğini bizzat kendi inisiyatifinde devreye sokmaya çalıştı. Ordu ve muhalefet cephesinden buna karşı bir direnç gelişti. Genelde Irak'ı, özelde Irak Kürdistan'ını 1925'ten bu yana kendi hegemonyasında gören ABD ve İngiltere, Özal'ın bu yeni yaklaşımını kabul

edemezlerdi. İsrail ise zaten Irak Kürdistan'ını Proto-İsrail olarak değerlendirmekteydi. Musul-Kerkük'ün (Irak Kürdistan'ı oluyor) TC egemenliğinden koparılması 'ya Cumhuriyet ya Musul-Kerkük' ikilemiyle karşı karşıya olan M. Kemal'in İngilizlerle (İsrail'i kurma aşamasında olan Siyonist hareketin hamisi durumundalar) uzlaşması sonucunda gerçekleşmişti. Yani Musul-Kerkük'ün İngilizlere verilmemesi halinde Cumhuriyet tahakkuk etmeyecekti. Mustafa Kemal önderliğinin Musul-Kerkük'ü mecburen İngilizlere teslim ettiği bilinmektedir. Vermezse hem 1925'teki Kürt İsyanının desteklenmesi hem de suikastlar devredeydi. Bu olasılıklar kendisine hissettiriliyordu. Bu uzlaşma Kürt sorununun altındaki en temel etkindir ve hâlâ bütün ağırlığı ile etken olmaya devam etmektedir. Bu statüyü ortadan kaldırmaya niyetlenen üç başbakan bunun karşılığını kendi hayatlarıyla ödediler. Menderes'in idamı, Özal'ın öldürülmesi, Ecevit'in felç edilmesi ve ardından ölümü Irak Kürdistan'ı politikalarıyla yakından bağlantılıdır. Yalçın Küçük'ün bu konudaki araştırmaları aydınlatıcıdır. Ortaya şu gerçekler çıkmıştır: Kürt sorununun çözümü bütünseldir. Hiçbir parça tek başına çözüme gidemez. En büyük parça olan Türkiye Kürdistan'ında sorun çözümlenmedikçe, diğer parçalardaki sorunun çözüm yoluna girmesi zordur. Ayrıca daha da dikkat çekici olan, Kürt sorununun çözümünün kapitalist hegemonik güçlerce kilitlenmiş olduğudur; onlarsız, onların çıkarlarını göz ardı eden bir çözümün kolay gerçekleşmeyeceğidir. Çözülme istenirse, karşılığında ağır bedeller ödetilecektir. T. Özal'ın çözüm girişimi bu varsayımları bütün dehşeti ve acımasızlığıyla kanıtlamıştı.

Siyasi ve diplomatik tecrübesizliğine rağmen, Özal'dan diyalog-çözüm çağrısı (Celal Talabani aracılığıyla) geldiğinde aylarca buna inanmamıştım. İki ihtimal üzerinde düşündüm: Birincisi, Özal taktik bir oyun içinde olabilirdi; ikincisi, neyle uğraştığını bilmemekteydi. Tarih kısa sürede beni doğruladı. Özal'ın vahşice öldürülmesinden acı duydum. Ölümü üzerindeki sır perdesini kaldırmaya yönelik gelişmeleri daima takip etmeyi kendime uhde edindim. Kendini Özal'la kıyaslayan AKP önderi R. Tayyip Erdoğan ya gerçeğini bilmiyor ya da saptırma peşindedir. Özal, "Ben PKK önderliği ile ilişki kurmam" demiyordu. Bilge insan sıcaklığıyla bizzat 'yaptığımız her şeyin yanlış olmadığını' söylemişti (Nakleden C. Talabani'ydi). Diyalogun neden önemli olduğunu ve çözümün taraflar için neden hayatiyet ifade ettiğini bizden daha uzgörüşlü olarak dile getirmişti. Aslında

savaşın yıkıcılığını ve dehşetini bilerek ve duyarak siyasi çözüm noktasına gelmişti. Şartlı ceza indirim yasasıyla bazı PKK'lileri koşul öne sürmeden cezaevinden bıraktırmıştı. Dolayısıyla R. Tayyip Erdoğan'ın kendisini Özal'la kıyaslaması gerçekçi değildir. Politikaları Çiller'ininkinin çok daha derinlikli ve planlı bir versiyonunu çağrıştırmaktadır. Yine de kendisi hakkında nihai hüküm verebilmek için bekleyip görmek gerekir.

1993'ün dramatik bir yıl olduğundan çokça bahsettik. 1993 bana göre Gladio'nun devleti ele geçirdiği tarihtir. Sadece bir siyasi darbe ve suikast yılı değil, birçok gizli darbenin, komponun ve katliamın yaşandığı yıldır. Dahası, Kürdistan tarihinin en kapsamlı Kürtsüzleştirme yıldır. Arkasına NATO ve İsrail'i alan Beyaz Türk Faşizminin 1996 yılına dek sürdürdüğü soykırım terörünü sonuna kadar kullanmaya başladığı yıldır. Soykırımın zirveleşme yıldır. Birçok ilçedeki (Şırnak, Cizre, Nusaybin, Lice başta olmak üzere) korkunç halk katliamlarıyla, sayısı dört bini bulan köyün yakılıp yıkılmasıyla, boşaltılan köyler ve köylerdeki ölümlerin ardından göçertilen, hem de ellerine hiçbir şey verilmeden sürgünlere yollanan milyonlarca Kürt'ün ölüm kalım yılıdır. Bu yılın diğer önemli bir özelliği yasal devletin tasfiye edilmesidir. Ortaya 'çete devleti' denen yeni bir devlet türü çıkmıştı. Bunları yapanlar Mustafa Kemal'in Yunanlılara karşı verdiği Kurtuluş Savaşının bir benzerini, hatta daha büyüğünü kendilerinin gerçekleştirdiğine inanmışlardı. Çiller'in 'Anatürk'lüğü dillerde dolaşıyordu. Hâlbuki Kürtlük aynı topraklarda dört bin yıllık iktidar-devlet oluşumlarının asli ortağı konumundaydı. Şimdiyse tümüyle tasfiye edilmek isteniyordu.

PKK'nin önderlik ettiği devrimci mücadele safalarında eski hastalıklar daha da derinleşerek devam ediyordu. Bu hastalıklara ilave unsurlar da eklenmişti. Eski kuşağın içine düştüğü yetmezlikler ve hataların bin betelerini gözü kara bir biçimde işlemekten hiç çekinmeyen, utanmak nedir bilmeyen sözde bir 'orta kuşak' türemişti. Bunlar ayakta kalışlarını kendi başarıları olarak görüp, zafer sarhoşluğu havasına alabildiğine kapılmışlardı. Hâlbuki bu unsurlar 1992 yılının yaz aylarında yaşanan ağır tasfiyeciliğin mimarlarındandı. 1992 yılı gerillanın kader yılıdır. Eğer sahte komuta kendine sevdalanmasa ve sunduğumuz tarihsel desteğin anlamını kavrayıyorsa, gerilla nitel ve nicel olarak alan savunması temelinde duruma hâkim olabilirdi. Elli bin civarında bir gerilla ordusuna ulaşılabilirdi. Bunun için her türlü imkân vardı. Bu nedenle siyasi çözüm olasılığı devreye gir-

mişti. Bu tarihsel fırsat değerlendirilemedi. Bunun yerine çılgınca önderlik sevdasına kapıldılar.

Kürt tarihinde buna benzer sahneler çoktur. Bedirhan Bey de Botan'da 1847'de benzer bir durumdaydı. On beş bin kişilik ordusuyla bölgenin hâkimi durumundaydı. Osmanlı ordusunun saldırıları etkisiz bırakılmıştı. Zaten uzun vadeli dayanacak halleri yoktu. Tam bu sırada yeğeni Yazdan Şer'in ihaneti baş gösterdi. Ardından Botan Beyliğinin bir daha dirilmemesine çöküş süreci başladı. Binlerce yıllık bir gelenek bir hiç uğruna elden çıkmıştı. Yazdan Şer'in iddiası beyliğin kendi hakkı olduğuydu. Sonunda aile Botan'a bir daha dönmemesine sürgüne yollanacaktı. Hem de Botan Beyliği bir daha kurulamayacaktı. Bizde de başta Osman alçağı olmak üzere birçok sahte komuta kişiliğinde aslında önderliğin kendi hakları olduğuna ilişkin hevesler uyandırılmıştı. Bunlar Barzani ve Talabani geleceğini kendileri için esas almışlardı. Bir de "Siz Apo'dan çok daha güçlüsünüz. O Şam'da oturmaktan başka ne yapıyor ki! Her şeyin sahibi siz olmalısınız" biçiminde pohpohlanmışlardı. Bu fitneyi akıllarına ve yüreklerine iyice oturtmuşlardı. Zaten Türk Genelkurmayıyla yakın ilişki içinde olan KDP ve YNK güçlerinin güneyden, Türk ordusunun da kuzeyden planlı ve birleşik hareketleri tam zirve yapacakken, Hareketimizi dibe vurdurup tasfiyenin eşiğine getirecek, yenilgisi önceden belli olan bir savaş düzenine soktular. Sonuç vahimdi; yüzlerce en değerli savaşçı ve militanın şahadete ulaşması, binlercesinin teslimiyet koşullarına zorlanmasıydı. KDP ve YNK'nin operasyonda açıktan rol oynamaları NATO Gladio'sundan ayrı düşünülemez. Bunun karşılığında da Türkiye 'Çekiç Güç'ün Güney Kürdistan'da konumlandırılmasına izin vererek Irak Kürdistan'ındaki federe oluşuma razı olmuştu. Böylelikle 1925 ittifakı devam ettirilmiş oluyordu.

PKK askeri zaferin eşiğinden dönmüştü. Bunda belirleyici olan içteki za-fiyetler, komplo uzantıları ve Güney Kürdistanlı güçlerin ihaneti, dıştan ise 1920'lerden beri Kürdistan'ın statüsünü belirleyen hegemonyanın aynen devam ettirilmek istenmesiydi. Kanıtlanan diğer bir gerçeklik, dış ve iç hegemonik güçler ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, temel özgürlük ve kimlik hakları uğruna ayağa kalkan bir halkın başarısının mümkün olduğuydu. 1993 baharındaki ateşkes deneyimleri ve diyalog arayışlarının kaderi, aslında 1992'deki askeri başarı fırsatının kaçırılmasından sonra belli olmuştu. Özal ve Eşref Bitlis'in karşısındaki blok, iktidarı tümenden ele ge-

çirmeye iyice yaklaşmıştı. Özal'ı tasfiye etmeye karar vermişlerdi. Özal'ın PKK Önderliği ile diyalog arayışını bir ihanet gerekçesi sayacaklar ve düşürülmesi için kullanacaklardı. Özal'ın düşürülüşünü fırsat bilerek, Kuzey Kürdistan'da ölüm sessizliğini sağlamakta kararlıydılar. Karşılıklarına çıkacak her gücü ezecek tıynettediler. Çok güçlü bir karşıt koalisyon kurulmuştu. Demirel, Çiller, İnönü, Türkeş, Erbakan, medya ve ordu büyük oranda birleşmişlerdi. Kürtlerin kimlik ve özgürlük arayışını sonuna kadar boğmak koalisyonun tek amacıydı.

ABD ve İsrail'in tamamen, AB ülkelerinin ise kısmen desteklediği bu faşist blok karşısında yaptığım temel çalışma 1986 sonrasındaki çalışmanın bir benzeri olacaktı. Bekaa'daki eğitim kamplarımız boşaltılınca, hem Lübnan'da hem de Suriye'nin Şam ve Halep başta olmak üzere değişik kentlerinde kamplara dönüştürdüğümüz evlerde eğitimlerimizi devam ettirdik. 1993'ten 1998 yılının sonuna kadar daha derinlikli çözümler temelinde yılda yaklaşık bin kişiyi eğiterek hareketin hızını korumaya ve sürekliliğini sağlamaya çalıştık. Gladio'nun özellikle Botan ve Behdinan'daki KDP destekli 1994, 1995, 1996, 1997 ve 1998 büyük operasyonlarını boşa çıkarmak için çaba harcadık. Tüm alanlardaki çalışmaları kesintiye uğratmadan güçlendirerek sürdürmeyi esas aldık. İç önderlik sorun olmaya devam ediyordu. Mehmet Şener, Cangir Hazır ve Şemdin Sakık'ın kaçmasına adeta fırsat yaratılmıştı. Komuta boşluğu yüzünden çok sayıda gerilla imha edilmişti. Bütün bunlara rağmen hareketin hala çok geniş olanakları vardı. Ancak bu olanaklar mücadeleyi büyütme ve gerillanın yeteneklerini açığa çıkarma yönünde kullanılamadı. Göçertilen halka sahip çıkılamadı. Korucu ve Hizbullah terörü kırdı ve kentte halka nefes aldırılmıyordu. Faili meçhul kılınan ama açıkça işlenen binlerce katliam söz konusuydu. Hiçbir ahlâki kural tanınmadı. Hiçbir halka uygulanmayan yöntemler uygulandı; fiziki soykırımlardan daha acılı süreçler dayatıldı. Milyonlarca insan aç ve işsiz bırakıldı. Köyelerine ve mallarına el konuldu. Çocukları YİBO adlı kamplara doldurulup Türkleştirilmeye çalışıldı. Din faşizmin hizmetine sokuldu. Ekonomi tümüyle savaşa bağlandı. En ufak bir itiraz ve eleştiri iflas ettirmeyle karşılık buldu.

Buna rağmen yaşamayı ve dayanmayı esas aldık. Irak Kürdistan'ı sırtımızdan federe statüsünü kazanmasına karşılık, bu alandaki güçlerin bize karşı yürüttükleri savaş güçlerimizi alanda tasfiye etmeye yetmedi. Ters-

ne tüm Güney Kürdistan'a yayıldık. Türk ordusu stratejik anlamda askeri başarıyı engellemiş, ama Federe Kürdistan'a yol açmakla stratejik bir darbe de almıştı. Eşiğine kadar geldiği stratejik askeri zaferi kaçırmakla birlikte, PKK siyasi ve askeri gücünü önemli oranda koruyabilmişti. Uluslararası alanda tanınmış ve çok sayıda ülkede bir daha çıkmamacasına üslenmişti. İran, Irak ve Suriye Kürdistan'ında öncü parti rolünü kazanmıştı. Avrupa Kürtlerinin büyük çoğunluğunun desteğini sağlamış, birçok Balkan, Kafkas ve Orta Asya ülkesinde temsilcilik açma statüsüne yükselmişti.

1997 ve 1998 yıllarında Başbakan Necmettin Erbakan ve ordu kanalıyla dolaylı diyalog yolu yeniden denendi. Diyalog arayışı, sürdürülemez bir durumun varlığının sonucuydu. Diyalogun sonucunu beklerken, Kara Kuvvetleri Komutanı Atilla Ateş'in 18 Eylül'de Suriye sınırındaki tehditkâr konuşması bir dönemin sonuna gelindiğini hatırlatır cinstendi. Bu konuşma hem ordu içindeki güçlü savaş lobisinin hamlesini yansıtıyor, hem de diyalogun sürdürülemeyeceğini anlatıyordu. Yine dış güçlerle irtibatlı darbe ve komplo güçleri hem N. Erbakan'ı iktidardan düşürmüşler, hem de yeni Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun olası güvercin tutumuna (O dönemde öyle değerlendirenler vardı) karşı suikast denemesiyle gözdağı vermişlerdi. En az Turgut Özal dönemindeki kadar önem arz eden bir barış ve siyasi çözüm arayışı bir kez daha boşa çıkarılmıştı. Yeni bir dönemin eşiğindeydik. Suriye ve Ortadoğu'daki aşırı döngünün sonuna gelmiştik. Döngü beni de çok yormuştu. Tam da değişiklik yapma zamanıydı. Bu döngünün kırılmasını bekliyor gibiydim. PKK'nin askeri zaferinin önlenmesi, gelişmesi ve başarısının sonu anlamına gelmediği gibi, her an daha büyük hamlelere girişme deneyimini ve potansiyel gücünü kazanmasını da engelleyememişti. Pratik önderlik zaafınının giderilmesi halinde, eski hamle gücünü katbekat aşan yeni hamleleri ve savaş süreçlerini başlatması ve halen devam eden gerilla eylemliliğini nitelikli üst bir aşamaya sıçratması iştten bile değildi.

Benim için yirmi yıllık Ortadoğu deneyimi daha çok Musa'nın kırk yıllık Sina Çölü'ndeki deneyimine benziyordu. Musa disiplin tanımaz İbrani kabile boylarını savaşçı kabileler haline getirmek için büyük çabalar harcamıştı. Kabile boyları Tanrı Yehova'nın vahiylerinden kolayca dönüp eski putlara tapmaya devam ediyorlar, sapkın davranışları kolay terk etmiyorlardı. Tanrının On Emir'ini tanımayan, heveslere kolay kapılıyorlardı. Tanrı

tarafından vaat edilmiş 'Cennet Ülke'ye doğru yürüyemiyorlardı. Öyküsü mülteci grupların yurt arayışının ne kadar eskiden kalma bir adet olduğunu gösterir. Gruplar ideolojik ve savaşçı kılınmazlarsa, dağılmaları ve erimeleri işten bile değildir. Bir yanılla da İsa'nın havarilerinin öykülerine benzer bir yaşamımız vardı. İsa'nın havarileri Nemrut'un zulmünden kurtulalım derken Firavun'un zulmüne tutulmuşlar, Roma Gladio'larının gölgesinde çarمیha gerilmişlerdi. Biz de her an çarمیha gerilme tehdidiyle karşı karşıyaydık. Biraz da Muhammed'in mücahitlerine benzemeye başlamıştık. İdeolojik, politik ve askeriydik. Yaşamak için saldırmaktan ve öz savunma yapmaktan çekinmiyorduk. Sadece 'vaat edilmiş topraklara' yürümüyorduk, o topraklardan tümenden kopmayı da asla kabul etmiyorduk. Dağlarının doruklarında ve eteklerinde hiç eksik olmadık. Bütün parçalanmalara rağmen, birlik imkânını sağlamaktan geri durmadık.

1970-1980 dönemindeki amacım öncü örgütün, partinin yaratılmasıydı. Bunu başarmıştım. 1980 sonrasındaki amacım, ne kadar sürede olursa olsun, savaşan bir halk ve onun militan örgütünü yaratmaktı. Ortadoğu'da aslında çoktan bu amaca varılmıştı. 1990 veya en geç 1995 sonrasında yaşananlar anlamsız bir biçimde kendini tekrar etmeyi ifade ediyordu. Beni bu aşırı tekrarlarla faydacı yaklaşım sürüklemişti. Kürtlerin kimlik ve özgürlük mücadelesi için alan çok önemliydi ve sonuna kadar kullanmak istiyordum. Ayrılma vaktine çoktan hazırdım. Hazır olmayanlar diğer alanlardaki arkadaşlar, dostlar ve halktan herkeste.

Beşinci Bölüm: BİLİMSEL SOSYALİZMDE BUNALIM, BÜYÜK KOMPLO ve PKK DÖNÜŞÜMÜ

A- BİLİMSEL SOSYALİZMİN BUNALIMI

PKK'nin ideolojik oluşumunda ulus-devlete ilişkin yaşanan muğlâklık, bilimsel sosyalizm olarak ifade etmeye çalıştığımız evrensel ideolojik bağlantılarımızın bünyesindeki sorunlardan kaynaklanmaktaydı. Sıkça vurguladığım gibi, kapitalist modernitenin hegemonik karakter kazanmasıyla başlayan ideolojik hegemonyanın her alanda olduğu gibi sosyal alanla ilgili olarak da kendini yeniden inşa etmesi sosyal bilimin gelişmesini derinden etkilemiştir. Herhangi bir toplumsal sistem yükselişe geçtiğinde, kendini bir bütün olarak başat kılmak ister. Uygarlık sistemlerinde bu husus bariz bir biçimde görülebilir. Hegemonya sadece ekonomik ve askeri alanlarla sınırlı kalmaz; tüm toplumsal alanlarda, ideolojik, hukuki, politik, sosyal, kültürel ve ekolojik olarak toplumsal yaşamla ilgili her alanda kendisini tesis etmeye çalışır. Kapitalist uygarlık veya diğer bir deyişle modernite sistemindeki toplumsal alanlarla ilgili hegemonya hem çok yoğundur, hem de bu hegemonyaya şiddet ögesi damgasını vurur. Kapitalist modernite Batı Avrupa'da yükselişe geçtiğinde (16. yüzyılda) ve geleneksel toplumun her alanıyla çatışmaya girdiğinde, kendini meşrulaştırmak için güçlü ideolojik araçlar geliştirdi. Özellikle üç büyük tek tanrılı dinle yoğun bir mücadeleye girişti. O dönemde daha çok Avrupa'da egemen olan Hıristiyanlığın Katolik mezhebini dönüşüme zorladı. Bilindiği gibi Hıristiyanlığın bir nevi millileşmesi demek olan Protestanlık mezhebi bu süreçte resmen ilan edildi. İlk Almanya'da (1517'lerde) ilan edilen Protestanlık, kapitalizmin ilk ideolojik zaferidir. Daha sonra gelişen Rönesans'la birlikte antikçağ felsefesinin tercüme edilmesi ve İslamî kültürün aktarımı, felsefenin yeniden güçlü ideolojik bir tema olarak doğuşuna yol açtı. 17. yüzyıl bir anlamda felsefi devrim yüzyılıdır. Descartes, Spinoza, Bacon, Bruno, Erasmus gibi değerler bu devrimin yolunu açanların başında gelmektedir. Kapitalizmin gelişmesi geleneksel dinsel ideolojinin gerilemesinde ve kendi çıkarlarını meşrulaştıran felsefi ekollerin gelişmesinde de etkili oldu.

Felsefi devrimle birlikte 18. yüzyılda bilimsel devrim gerçekleşti. Aynı zamanda 'Aydınlanma Yüzyılı' olan 18. yüzyılda, dinden bağımsız laik düşünce büyük gelişme kaydetti. Yüzyılın sonunda gerçekleşen Fransız politik devrimiyle İngiliz sanayi devrimi sosyal bilimlerde de devrime zorladı. 19. yüzyıl bu bakımdan sosyal bilimlerde devrim yüzyılı olarak da anlam ifade eder. Sosyoloji her ne kadar Auguste Comte'un kavramsallaştırmaya çalıştığı sosyal bilimlerin yeni adı olsa da, gerçek sosyolojiyi Karl Marks ve Friedrich Engels 'Bilimsel Sosyalizm' olarak inşa ve ilan ettiler. Tarihsel ve materyalist temeli olan bilimsel sosyalizm, düşüncede diyalektik yöntemi esas alıyordu. Ayrıca sınıf temelliydi ve proletaryayı özne olarak değerlendiriyordu. Hem tarih felsefesinin hem de diyalektik düşüncenin yeni peygamberi olarak Hegel, tüm sosyal bilimleri, bu arada A. Comte sosyolojisi ile K. Marks ve F. Engels'in bilimsel sosyalizmini derinden etkilemişti. Hegel ulus-devleti en son ve en gelişkin toplumsal kategori olarak ilan etmişti. Ulus-devletle bireyin azami özgürlüğüne kavuşacağını sanıyordu. En gelişmiş toplumsal yapı olarak ulus-devletin bireye azami özgürleşme imkânı sağladığı ideası buydu. K. Marks ve F. Engels'in kendileri de Alman oldukları için, Hegel'in Alman devletinin merkezileşmesi ve ulus-devlet olarak şekillenmesi gerektiği yolundaki görüşlerini ilerlemeci bir gelişme olarak yargılamaktan geri kalmadılar. Başta Bakunin olmak üzere, anarşistler bu yargılamaya karşı çıktılar. Ulus-devletin en gelişmiş birey özgürlüğünü değil modern köleliği ifade ettiğini, komüniteler halinde yaşamının bireysel özgürlüğe daha çok katkı sağlayacağını idea ettiler.

Bilimsel sosyalizm kendisi için çatı olarak merkezî ulus-devleti aldı. Her ülkenin proleter sınıfı öncelikle hem bu çatının gelişmesi için çaba harcamalı, hem de bu çatı altında kendi sınıf örgütlenmesini yaratmalıydı. Enternasyonalizmin yolu milli sınıf devletinden geçecekti. Bilimsel sosyalizm realize oldukça kendini reel sosyalizm olarak ifade etmeye başladı. Sovyetler Birliği'nin inşasıyla kendini resmen reel sosyalist sistem olarak ilan etti. Reel sosyalizmin devleti de proleter öncülükli ulus-devlettir. Hatta proleter ulus-devlet burjuva ulus-devletten çok daha fazla merkezileşmek ve topluma yayılmakla farkını ortaya koymaktan da geri durmadı. Bir nevi proleter 'Firavun Sosyalizmi' doğmuştu. Geri kalmış ve kapitalist hegemonyaya bağlanmış ülkeler ve ulusların kapitalistleşme modeli olan bürokratik kapitalizme sosyalizm adı verildi. Bilimsel sosyalizm reel sosya-

lizm olmuştı; reel sosyalizm olarak gerçekleşen bürokratik kapitalizm (kolektif kapitalizm) de sosyalizm olmuştı. Bu sosyalizmin iç nedenlerle çürüye çürüye 1990'ların başlarında gümbürtüyle çözüldüğüne ve çöktüğüne bizzat tanık olduk. Sosyalizmin böylesi çözülüşüne inanamıyorduk, ama çözülüş ve çöküş gerçektir. Aslında çözülenin sosyalizm değil, bürokratik kapitalizm olduğu açıktı; o da ulus-devletin kendisini bizzat kapitalist özne olarak örgütlemesiydi. Yani sınıfsız bir toplum yaratmak isteyen proletaryanın kendisi en vahşi kapitalist sınıfa dönüşmüştü. Diyalektiğin bir cilvesi de böyle gerçekleşmişti.

PKK çok kalın hatlarıyla bir taslağını sunduğumuz reel sosyalizmin bu ulus-devlet anlayışından etkilenmişti. Hem de sığ ve kaba biçimde bir etkilenme söz konusuydu. Kültürel düzeyimiz bu kadarına el veriyordu. Daha doğrusu, reel sosyalizmin devletinin ne olduğunu tam bilmiyorduk. Muğlâk, her türlü yoruma açık kapı bırakan bir bilinçten bahsedilebilirdi. Gerek ideolojik ve siyasi görüş olarak doğuştan, yani parti oluşta, gerekse savaştan bir örgüt haline gelmiş 'Bağımsız, Birleşik, Demokratik Kürdistan' kavramını sıkça kullandık. Ama bu Kürdistan'ın tam olarak ne olduğunu doğrusu netçe tanımlayamıyorduk. Eşit ve özgür bir toplum muydu ya da dönemin sosyalist devletleri gibi bir devlet mi olacaktı? Daha da geri biçimiyle sadece milli bir devlet olabilir miydi? Yoksa demokratik toplumlu bir Kürdistan'ı mı kastediyorduk? Doğrusu, tüm bu sorulara ilişkin net bir cevabımız yoktu.

Devrimci halk savaşımızın ve militan örgütün hedefi bu sorular kapsamında muğlâktı; her yöne doğru yorumlanabilirdi. İçinde bulunulan koşullar gereği sapmaya yol açabilecek sorularla karşı karşıyaydık. Bir savaşın ve ordusunun hedefleri net olmadıkça, hatalara düşmesi ve hatta yozlaşması daima mümkündür. Zaferin eşğine de gelirse, ne yapılacağına tam ve net olarak bilinmemesi dağılmaları da beraberinde getirebilirdi. Örneğin Spartaküs'ün savaşçıları Roma'yı düşürebilecek durumdaydılar, ama Roma'yı ne yapacaklarını ve nasıl yöneteceklerini bilmiyorlardı. Belki yağmalayabilirdi. Yağmalamak ise, yenilgiye giden yolun kendisiydi. Devrimci halk savaşı deneyimimiz de birçok büyük başarının eşğine gelmişti. Ama sonrasında ne yapacağımızı tam kestiremiyorduk. Birçok bölgede devrimci otoritenin koşulları doğmuştu. Fakat kadro veya komuta adaylarımız devrimci otoritenin ne olduğunu bile bilmiyorlardı. Hatta bir

ara Şu halk deyişini bir uyarı olarak dillendirmiŐtim: “Çingene’ye paŐalık verilmiş, o da önce babasını asmıŐ.” Durum bizde de biraz böyleydi. Devrimci otoriteyi halkımızın başında patlattık. Halen hatırımdadır: Hakkrili niversite Ğrencisi bir genç, Hogir’ın yanına hizmet etmeye ve her türlü katkıyı sunmaya geliyor. Bu alçağın yaptığı ilk iş ise ‘ajandır’ deyip öldürme oluyor. Yine desteği çok kritik olan bir aşiretin reisinin oğlu her gün en zor koşullarda aşiret üyeleriyle birlikte hizmet sunmaya geliyor, sürekli hizmet ediyor. Onu da öldürüyor. Çok değer verdiğim ve sonra ailenin tek erkek çocuğu olduğunu öğrendiğim (Babası çok büyük bir trajedi yaşadı. Hiç unutamadığı binlerce trajik olaydan biridir) Cihan kod adlı fedakâr militan arkadaşı Dersim’e, Hıdır Yalçın (Serhat) ve Aysel rkkaya’nın yanına destek amacıyla göndermiştim. Sırf otoritelere ortak olacak en-diŐesiyle kendisini alçakça katletmekten ekinmemiŐlerdi.

Şemdin Sakık alçağının da bu tarzda işlediği cinayetlerin haddi hesabı yoktur. Çingene paŐası sözünü onun bu özelliği için kullanmıŐtim. Fakat sadece bunlar değil, komutanın ezici bir çoğunluğu da tarihsel bir zaferin eŐiĐinde olan devrimci halk otoritesini böyle alçakça, haince ve amansızca kullanmaktan çekinmiyordu. Bu yöntemle otorite olacaklarını, astığı astık kestiği keстик kalacaklarını zannediyorlardı. Denilebilir ki, tam da zaferin eşliğine gelmiŐken bu otorite yozlaŐmasını yaşadık. Şüphesiz Gladio-JITEM’in bu yozlaŐmadaki direkt ve dolaylı etkileri göz ardı edilemez. Ama olumsuzlukların büyük çoğunluğu kesinlikle ‘otorite ve iktidar hastalığı’ndan kaynaklanıyordu. Halkın desteğinin zirve yaptığı süreçte halka böylesine hor ve hodkm yaklaşılması, bilinçli yapılan en büyük ihanetten daha tahripr sonuçlara yol açtı. Bu yaklaşım kontrgerilla uygulamalarıyla birleşince, halkın desteği sadece azalmadı veya kesilmedi, birçok insan kendisini korumak için korucu olmaktan bile çekinmedi. Halktan milyonlarca fedakâr insanımız devrimci otoritenin kendilerine sahip çıkmamasından ötürü a, periŐan ve sefil bir biçimde metropollerin varoŐlarına yığıldı. plklerden beslendi. Bu tipte alçak komuta adaylarının ise hiçbir Şeyleri eksik değildi. Şüphesiz burada büyük fedakârlık pahasına halkı için her Şeyi yapanları, amansız koşullarda a ve susuz kalanları, karda kıŐta son nefesine kadar direnerek Şehit olanları ve halen yaŐayanları tenzih ediyoruz.

Otorite felsefede en çok tartışılan politik, toplumsal konulardan biridir. Toplumlar geliştikçe otoritenin de gelişmesi kaçınılmaz olur. Klan toplumundan günümüzün hegemonik toplumlarına kadar tüm toplumlarda çok değişik ve farklı otorite türlerine tanıklık edilmiştir. Kural olarak otorite kötülenemez. Otoriteler kendi koşulları ve işlevleri ışığında değerlendirilerek tanımlanmak durumundadır. Anaerk de bir otoritedir, ama çok değerli ve üretkendir. Ataerk daha değişik bir otoritedir. Olumlu ve olumsuz yanları iç içe geçmiştir. Hiyerarşik otorite başlangıçta oldukça düzenleyici rol oynasa da, daha sonra giderek yozlaşmıştır. İktidara dönüşen otorite, mutlak kötülük sınırına dayanmış otorite anlamına gelir. İktidar otoritesinin tarih boyunca kötülük kaynağı olarak düşünülmesi, gaspçı ve köleleştirici karakterinden ötürüdür. Devlet otoritesi olumlu ve olumsuz özellikleri iç içe taşır. Kamusal anlamda zorunluluk arz eden yanları vardır. Sıkça iktidar amaçlı kullanılan ve zorunluluk arz etmeyen olumsuz yanları da vardır. Demokratik otorite çok daha değişik bir otorite türüdür. Toplumun günlük olarak kendi kendini yönetmesi anlamına gelir. Politik yönetim kolektif tartışmayı ve özellikle tüm halkın hayati çıkarlarını esas almak zorunda olduğundan ötürü çok değerlidir ve ahlâki yaşamın güvencesidir, bu yaşamın köşe taşıdır. Bunların dışında bilimsel, ekonomik, dinsel vb. birçok alanda değişik otorite biçimlerine tanık oluyoruz. Tutuculaştırılmamak, kişisel ve zümresel çıkarlara dönüştürülmemek kaydıyla tüm bu alanlardaki otoriteler değerli ve vazgeçilmezdir.

Devrimci otorite tüm bu alanlarda olması gereken otoritenin doğuş anını ifade eder. Daha sonra kurumlaşacak olan otoritedir. İlk başlarda kişisel yanı ağır bassa da, kolektif olması hep tercih edilir. Şüphesiz her kişisel otorite kötü değildir. Yerinde ve tarihi-toplumsal anlamda kullanıldığında, kişisel otoriteler büyük değerler üretir. Toplumsal değişim ve dönüşümün daha hızlı ve başarılı olmasını sağlar. Ama bazen tersi de söz konusu olabilir. Olumlu tarihsel kişilikler kadar olumsuz kişilikler de vardır. Dolayısıyla kolektif otoriteden hiç vazgeçmemek gerekir. Kişisel otorite olumlu olduğunda bile, yanından kolektif otoriteyi eksik etmemek büyük önem taşır. İster kolektif ister kişisel olsun, toplumun daha sonraki kurumsallaşmasına yol açacağından, devrimci otorite çok değerli ve hassastır. Doğru ve yerinde kullanılması hayati önem arz etmektedir. Zamanında kullanımı da çok önemlidir. Böylesi koşullarda devrimci otoriteyle oyna-

mak, onu bencil kişisel çıkarları adına olumsuz ve kötüye kullanmak topluma, halka ve hatta devlete en büyük kötülük olur.

Biz otorite olabilmıştık. Ama otoriteyle neyi gerçekleştireceğimizi ya bilmiyorduk ya da 'ne oldum delisi' misali herkes kendinden yana yontmaya çalışıyordu. Herkes derken, çok değerli ve fedakâr isimsiz kahramanları değil, komutaya hakkını vermeyenleri ve yetkisini oportünistçe kullananları kastetmekteyim. Devlet otoritesini veya herhangi bir otoriteyi temsil etmeleri bir yana, bu tiplerin onu en aşağılık amaçları için kullanmaktan vazgeçemedikleri açığa çıkmıştı. PKK'deki bunalımın temelinde otorite olma ve iktidarlaşmanın çarpık, yoz ve düşürücü biçimlerinin gelişmesi yatar. Yaşanan, iktidarlaşma hastalığıdır. Reel sosyalizmde de yoğunca yaşanan bir hastalıktır bu. Uygarlık tarihindeki tüm hastalıkların veya toplumsal sorunların temelinde ağırlıklı olarak iktidar gücünün, özellikle bu gücün toplumu baskı altına alması ve istismar etmesinin yattığını iyi bilmek gerekir. PKK'de bu hastalık ağırlıklı olarak 1990'lar sonrasında olanca ağırlığıyla etkili olmaya başladı. Hiç şüphesiz bu tür anlayışların kültürel temelleri toplumlarda hep vardır. Fırsat bulduklarında sorunları çözme adına alevlendirmekten çekinmezler. Kültürel etkinin olumsuz biçimlerinin üstesinden gelmek için ideolojik ve politik partiye gereksinim duyuluyordu. Fakat partinin kendisi reel sosyalizmde sınırsız otorite ve iktidarın kaynağına dönüştü. Ulus-devlet modeli en çok partileşme yoluyla kendini üretiyordu. Ulus-devletlerde partiler, ulus-devlet iktidarını ele geçirmenin veya aynı iktidarı topluma taşıma ve meşrulaştırmanın aracı olarak rol oynadılar. Reel sosyalizm bu anlayışın en çok uygulandığı ve tekleştirildiği sistem oldu. Tek partili sistem olmak, parti devleti olmak demektir. Sosyalizmin sonunu getiren işte bu parti devleti olma anlayışındı.

Kürt toplumu gibi yüzyıllarca ezilmiş bir toplumda şekillenen birey, eline geçen her otoriteyi kendine uygulandığı gibi uygulamaktan kolay kolay vazgeçemez. Çünkü bu kültürle yoğrulmuştur. Doğru otorite anlayışı geliştirilmeyince, geriye düşmanından öğrendiğini uygulamak kalır. Bu kısır döngünün reel sosyalizmde kırılması şurada kalsın, daha da geliştirildiğini biliyoruz.

PKK'nin reel sosyalizmden öğrenmeye çalıştığı ve devlet anlayışı dışında yaşadığı, muğlâklığı arttıran diğer önemli bir etken olan bu yönlü otorite

te, Türkiye Cumhuriyeti adı altındaki iktidarın doğasından kaynaklanmaktadır. Ortadoğu ve Bizans iktidar mirası üzerine kurulmuş olan Osmanlı İmparatorluğu, bu mirası kısmen de olsa olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'ne devretti. Yeni rejim bu mirasa kapitalist modernitenin ulus-devlet unsurunu aşılıyarak, adeta toplumu yutan yeni bir canavara (modern Leviathan'a) dönüştürdü. Cumhuriyet iktidarında Kürtler hem ana unsur rolündeydiler, hem de kısa süre sonra varlık olarak inkâr edilmişlerdi. Bu durum sadece Kürt sorununu en acılı ve kanlı bir sorun haline getirmekle kalmıyor, aynı zamanda iktidar sorunu konusunda çok karmaşık ve köreltici bir işlev görüyordu. Kürtlerin iktidardan payını (burjuvazi veya egemen sınıflar için) görünmez kıldığı gibi, toplum olarak da boşta ve hiçlikte bırakıyordu. Bu durum doğal olarak yanlış bir iktidar veya otorite anlayışına yol açıyordu. Ayrılıkçılık denen tutumu aslında rejimin kendisi yapıyor, fakat inkâr ettiği ortağını ayrılıkçılık ve bölücülükle suçluyordu. Falsifikasyon böyle yapıyordu. Şüphesiz bu gerçeği ortak örgüt veya iktidar gerçeği için belirtmiyorum; gerçeğin nasıl saptırıcı ve köreltici bir olguya dönüştürüldüğünü ifade etmeye çalışıyorum. Bu gerçeklik yanlış kurgulanmış bir ulus-devlet talebine yol açar. Temel yanlış olunca da, örgütte veya PKK'de ideolojik ve politik muğlâklığın artması söz konusu olur.

Muğlâklığa iki katlı olarak düşmüş bulunuyoruz: Birincisi, reel sosyalizmin tek partili ulus-devletçiliği; ikincisi, TC adı altındaki iktidar kurgulanmasının Kürt inkârına dayalı karmaşık ve köreltici yapısı. Ayrıca kendine yabancılaştırılmış ezik Kürt kimliğindeki zaafılar da buna eklenince, PKK'nin iktidar ve otorite konusundaki bünyesel sorunları daha iyi anlaşılabilir olur. 1990'larda iktidar ve otorite sorunları arttıkça, halkın kendini koruyacak bir otoriteye ihtiyacı gündemleştikçe ve bu ihtiyaca doğru yanıtlar verilmedikçe, sorunlar bunalıma dönüşecekti. Benim dışımda ne bu sorunları düşünen, düşünmek isteyen, ne de kaba da olsa yanıt üretmeye çalışan kimse vardı. Benim tüm gücümle yerine getirmeye çalıştığım şey örgüt ve eylemliliğin sürekliliği idi, büyütülerek ortaya çıkarılan sorunların çözülmesiydi. Bu yaklaşım ise sonuçta sorunları daha da büyütüyordu. 1995'ler ilk defa kendimde bıkkınlık hissettiğim dönem oldu. Yöntemi aşırı tekrarladığının farkındaydım. Bu tarzı bırakmanın, başka bir alanda başka bir tarz geliştirmenin çok daha çözümleyici ve geliştirici olacağını sadece fark

etmiyor, ihtiyacını da duyuyordum. Ama Suriye'deki stratejik konumdan vazgeçmeyi siyasi ve örgütsel nedenlerle doğru bulmuyordum. Dolayısıyla tıkanmayı yaşadığım söylenebilir. Ama bu durum çalışmaların verimini asla azaltmıyor, herhangi bir kayba yol açmıyor, çok yönlü kazanmanın yolunu açmaya devam ediyordu. Fakat yine de derinden bir yöntem değiştirme ihtiyacını hep duymaktaydım.

1997-1998'de yeniden dolayı da olsa (Suriye Devlet Başkanı Hafız Esat'ın Başyardımcısı Abdülhalim Haddam'ın arabuluculuğuyla) gelişen diyalog yeni bir yöneme yol açabilirdi. Suriye bu yöntemin uygulanması için elverişli bir alandı. Dolayısıyla alanı terk etmek bu yönüyle de tercih edilmedi. Ayrıca özellikle 1990'lı yıllar sonrasında büyük evler temelinde kamplaşmayı Suriye'ye taşımıştık. İktidarla bağlarımız daha da gelişmişti. Bu yeni durumun yaşamım üzerindeki etkisinden de kısaca bahsetmem aydınlatıcı olacaktır. Hafız Esat Suriye'sinde yaşamak büyük sorumluluk ve yetenek istiyordu. Kolayca üstesinden gelinecek bir konum değildi. İlişkinin temelinde Türkiye üzerinden gelebilecek tehdide karşı varlığımızı bir güvence olarak değerlendirme yatıyordu. Suriye'nin tarihsel olarak da kuzey komşusundan endişeleri vardı. Varlığımız kendileri için her bakımdan bir sigorta görevi görüyordu. Suriye PKK açısından bölgeye açılmanın kilit ülkesi konumundaydı. Suriye Kürtlerinin konumu önemimizi daha da arttırıyordu. Doğru değerlendirilmesi halinde ilişkiler stratejik bir önem kazanacaktı. Ayrıca Kürtlerin iktidarın iç dengeleri üzerinde de önemli rolleri vardı. Tarihte de Kürt sürgünlerinin ilk durak yerlerindendi; değerli dostlukların alanıydı.

Bölgedeki yaklaşık yirmi yıllık yaşamımın ana noktalarına değindim. Suriye'deki son dönem çalışmalarım da iktidarın yakın etkisinden sıkıntı duyuyordum. Bu sıkıntı herhangi bir baskıdan ötürü değildi. İktidarın bozucu etkisinden endişeleniyordum. İktidara dayalı diplomasi devrimci çalışmaların doğasına pek uymaz. Lübnan'daki çalışmam bir nevi dağ çalışmasıydı. Orada daha huzurluydum. Hareket imkânları ve sağlık şartları daha uygundu. Suriye'de eve ve arabaya hapsedilmiştik. Çözümlemelere dayalı eğitim Lübnan'daki eğitimden geri değildi; daha yoğun ve nitelikliydi. Adaylarla tek tek ilgilenememeyi hep bir eksiklik saydım. Benim için o kadar değerli adaylar vardı ki, tüm ömrümü onlarla geçirmek isterdim. Ama çalışmalar beni o kadar dağıtıyordu ki, bu yüzden kendileriyle gön-

lümce ilgilenmeye hiç fırsat bulamadım. Büyük kısmı şehit oldu. Hepsinin yüreğimde bir ukde değeri vardır. Aslında bu tutumun altında devrimci mücadelenin yüceliğine duyduğum inanç yüzünden kişisel ilişkileri ikincil düzeye düşürmem yatıyordu. Kolektivist yaklaşım adeta bir hastalık haline gelmişti. Kişisel ilişkileri özel ilişki kategorisinde görüp horlayıcı yaklaşıyordum. Bu yüzden o yüce insanların özlemlerine tam yanıt vermemiş olmam yüreğimi hep sızlatır. Yine de hepsiyle sembolik de olsa gelişte, gidişte ve derslerde diyalog geliştirmekten geri durmadım. Halk ziyaretlerini de dilediğimce yapamıyordum. Bazı yıldönümü kutlamalarında halka hitap etmek çok genel kalıyordu ve yetersizdi. Resmi ilişkilere, iktidar kokan yaklaşımlara bu nedenle soğuk bakardım. Beni halktan uzaklaştırmanın alternatifi gibi gelirdi. Yanımıza gelen çeşitli dost kişi ve gruplara yeterince ilgi göstermemek hep iktidarlaşmanın bir sonucuydu sanki. Adeta halkla iktidar arasında gidip geliyordum. İktidar ve demokrasi ikilemindeki derinleşme bu ilişkilere çok şey borçludur.

Kadınları ayrı bir halk kategorisi gibi değerlendirdim. Koşullar çok elverişsiz olsa da, onlara yer bulmak hep dikkat ettiğim bir husustu. Kaldıkları evleri onların sorumluluğuna vermekten çekinmedim. Bazı alçaklar kadın kimliğini doğru çözümleyip özümseyemedikleri için bu yaklaşımı ve çalışmalarını yanlış değerlendiriyorlardı. Kadın veya kız deyince akıllarına hep kaba cinsellik ve hafif ilişkiler geliyordu. Hâlbuki kadın çalışmalarında gerçeği, tarihsel ve toplumsal hakikatin önemini daha çok fark ediyordum. Onlar benim için sosyolojinin özüydüler. Çok dar da olsa kendi öz sahamda onların üzerine kurulu olan hiyerarşik düzeni yıkmam, yüzlerce kitaptan çok daha eğitici oluyordu. Onlarla kurduğum ilişki platformu erkek egemen karılı-kocalı statüyü paramparça ediyordu. Aslında en çok da bu statünün parçalanmasından mutlu oluyordum. Bir cinsel obje değil, değerli bir insan oldukları açığa çıktıkça gururlanıyorduk. Bu yaklaşım özlü sevgiye giden yolu da açıyordu. Karşılıklı ama mutlaka hiçbir baskı duymadan, tarihsel ve toplumsal gerçeğin bağrında kurulan sevgi ve saygı dünyasının eşsiz bir gücü vardı. Aralarında düşkün kadınlığı aşamamış bazıları çıksa da, dedikodularıyla lekelemeye çalışsalar da, çok sayıda ve çok nitelikli kadın değerler de çıkmıştı. Onların da çoğu şehit düştü. Onlara adsız kahramanlar demeyeceğim, gerçek kahramanlar diyeceğim. Eğer yaşanılacak bir toplumsal yaşam olacaksa, bu ancak onların ölümsüz anı-

larına bağıllıkla ve deniz feneri gibi aydınlattıkları yolda yürümekle mümkündür. Kadınla ancak bu yücelikte bir yaşam en değerli yaşamdır. Diğer yaşamlar kuş tüyü yataklarda da geçse, bana göre çukurlarda debelenen yaşamdan farksızdır. Özcesi, şu sonuca ulaştım: Kadındaki tanrısal güzelliği, iyiliği ve doğruyu yakala ve onunla yaşa! İşte çok az da olsa bu yaşamdan karşılıklı olarak payımızı aldık, bu yaşamı paylaştık, yaşadık. Yaşadık derken, özgür yaşam felsefesinin ancak bu paylaşım temelinde anlam bulabileceğini ve tanımlanabileceğini belirtmek istedim.

Birçok sanatçı dostla bu sahada tanıştık. Birbirimizden karşılıklı ilhamlar aldık. Sanatın gerçeği açıklayan bir ifade tarzı olduğu bilgisine ulaşmamı bu dostça ilişkilere borçluyum. Tabii ki benim için bu sanatçılar içinde ilk sırada yer alan Aram Tigran'la bu sahada tanışmanın büyük tarihsel değerinden bahsediyorum. Benim için O'nun sanatı, dile gelen gerçek Kürt ve Kürdistan'dı. Daha lise sıralarında O'na ait ilk şarkıyı tesadüfen duyduğumda kendi kendime şunları söylediğimi hiç unutamam: "Bu sesin ifade ettiği gerçeklik mutlaka yaşatılmalıdır, hem de özgürce!" Suriye'den ayrılmadan bir gün önce beraberdik. Bir daha görüşmeyebileceğimizi hiç aklımdan geçirmemiştim. Böylesi bir ayrılığı hiç istemezdim. Diyarbakir konserlerini gerçekleştirmesi O'nun için de mutluluktu. O bizi, biz O'nu takip ediyorduk. Ölüm sessizliğinin geçerli kılınmaya çalışıldığı dönemin bu davudî sesi, özgür gerçeğimizin ses sultanı olarak bizimle birlikte hep yaşayacaktır.

B- BÜYÜK GLADİO KOMPLOSU

1- Suriye'den Çıkış

Suriye'den çıkış NATO-Gladio operasyonu ile bağlantılıdır. Türk ordusundaki ayrışmayı ve Gladio'yu dikkate almadan, bu operasyonu doğru yorumlayamayız. İ. Hakkı Karadayı ve Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun Genelkurmay Başkanlığı sanıldığı kadar her şeye hâkim değildi. İkisi de Kürt sorununda Eşref Bitlis'in yaklaşımına daha yakın düşünmekteydiler. Savaşın Kürtlerin toptan tasfiyesine yönelmesini hem doğru hem de mümkün görmüyorlardı. Turgut Özal ve Eşref Bitlis'in başlatmak istedikleri barış ve siyasi çözümü hem yurtseverliğin gereği sayıyor, hem de klasik savaş anlayışına daha uygun buluyorlardı. Sakıp Sabancı da bu çizgiyi TUSİAD için-

de savunan kesimi temsil ediyordu. MİT içinde Kontrgerilla Daire Başkanı Mehmet Eymür ile Emniyetten Hanefi Avcı'nın yaklaşımı da aynı çizgi paralelindeydi. Bu ekip Susurluk olayını da değerlendirerek savaş lobisine karşı bir hamle yapmıştı. Karşı ekibi veya Gladiocu kanadı esas olarak Doğan Güreş ve Çevik Bir temsil ediyordu. Sakıp Sabancı ve Hüseyin Kıvrıkoğlu'na yönelik suikast girişimlerini bu ekip yönlendirmişti. Ayrıca daha önceleri başta Turgut Özal ve Eşref Bitlis olmak üzere devlet içinde bazı kişileri tasfiye etmeyi amaçlayan çok sayıda suikastı da aynı ekibin selefleri, daha önceki uzantıları gerçekleştirmişlerdi. 1990'da Genelkurmay Başkanlığı sırası ordu teamüllerine göre Muhittin Fisunoğlu'na gelmişti. Doğan Güreş kuraldışı biçimde Genelkurmay Başkanlığı görevine getirilince, aralarındaki çatlak büyüdü. Diğer ekip ordu içinde iki PKK sempatizanı askerle Doğan Güreş'e zehirli çayla suikast girişiminde bulundu. Bu girişim tam başarıya ulaşmadı. İmralı'da özel askeri savcı bu konudaki kararı kimin verdiğini sorunca, iki askerin PKK sempatizanı olduğunu, olaydan sonra kaçıp gerilla saflarına katıldıklarını ve şehit olduklarını söylemiştim. Asıl kararın ordu içinden verildiğini tahmin ettiğimi belirtmiştim. Bu yöndeki soruşturma böylelikle kapanmıştı.

Ordu içinde bu nitelikteki çelişki 20. yüzyılın başına, hatta daha öncelerine kadar uzanır. Sultan Abdülhamit'in (hatta Sultan Abdülaziz'in) düşürülüşünden Mustafa Kemal'e suikasta, 15 Şubat 1925'te Şeyh Sait'e karşı düzenlenen komployla başlayan ve 18 Kasım 1937'de Seyit Rıza'nın komployla idam edilmesine kadar giden Kürtlere yönelik soykırım uygulamalarına, Serbest Fırka'nın kapatılmasından (1930) İnönü'nün başbakanlıktan düşürülüşüne (1937), 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden 28 Şubat 1998'deki postmodern darbeye ve en son 2000 sonrası darbe hazırlıklarına kadar geçen yaklaşık yüzyıllık süredeki tüm benzer olaylarda aynı çizgi çatışması vardır. Önce Almanya, sonra sırasıyla İngiltere ve ABD hegemonik güçler olarak bu çatışmaları dışarıdan destekleyip kontrol ediyorlardı. Tüm bu komplo ve suikast olayları özünde Ortadoğu halklarına, özellikle Anadolu ve Mezopotamya halklarına karşı yürütülen hegemonya savaşlarının birer yansımasıydı. Bunlardan PKK'nin öncülük ettiği Kürt direnişinin payına düşen ve daha önceki bölümlerde taslak halinde sunduğum dört önemli Gladio savaşı dönemi vardır. Kapitalist güçlerin hegemonik savaşı Beyaz Türk Faşizmi kılığına bürünerek sürdürülüyordu.

M. Kemal'den beri ordu içinde bundan rahatsız olan bir kesim de her zaman vardı. Bunlar yurtsever ve Anadolucuydu. 27 Mayıs 1960 darbesinden 2000'ler sonrası darbe hazırlıklarına kadar bu yurtsever ve daha barış yanlısı diyebileceğimiz kesimin durumu darbeciler ve komplocularınkinden farklıydı. Darbeciler ve komplocuların arkasında esas olarak NATO-Gladio'su durmaktaydı. Ayrıca sivil toplum içinde de her iki tarafın güçlü uzantıları, odakları mevcuttu. Bunlar aralarında daimi bir ilişki ve çelişkiyi yaşarlar. Dönemlere göre birbirlerine üstünlük kurarlar. Sınıfsal olarak da millici ve işbirlikçi burjuvaları temsil etmek durumundadırlar.

İşte Suriye'den çıkış öncesinde bu iki kesim arasında yine rekabet baş göstermişti. Bizimle diyalogdan yana olanlarla karşı olanlar arasındaki rekabet, İsrail ve ABD'nin de desteğiyle NATO-Gladio'cu kanadın yani savaş ve imha yanlısı kesimin lehine sonuçlanmıştı. Çıkışın az öncesinde İsrail istihbaratı dolaylı yoldan ısrarla Suriye'den çıkmam gerektiğini vermişti. Ayrılmayı uygun bulmamıştım. Suriye'deki konumumuzun büyük darbe almasından çekinmiştim. Stratejik ve ideolojik olarak da bunu doğru bulmuyordum. Savaş doğal seyrinde yürüyecek, kaderde olan yaşanacaktı. Kaderci çizgide değildim. Ama yaklaşık otuz yıllık ideolojik, politik ve askeri çizgiyi bir anda bir tarafa bırakarak rota değiştirmek de anlamlı bir kadere karşı çıkış tavrı olamazdı. Dürüst olmak gerekiyordu, kendimi kurtarmayı esas alamazdım. Atilla Ateş'in NATO-Gladio'su adına yaptığı son uyarıdan sonra, ancak Suriye ve Rusya'nın kararlı bir biçimde arkamızda durması halinde savaşı bir üst aşamaya tırmandırma şansımız olabilirdi. Fakat bu destek sağlanmadığı gibi, her iki ülkenin şahsi varlığını kaldırabilecek gücü veya niyetleri bile yoktu. Suriye için bu gerçekten mümkün olamazdı. Kuzeyden Türk, güneyden İsrail ordusu tarafından bir günde işgal edilebilirdi. Panik içine girmeselerdi, benim için daha uygun bir üslenme imkânı yaratabilirlerdi. Bunu da göze alamadılar. Rusya'nın tavrı daha onursuzcaydı. Mavi Akım Projesi ve on milyar Dolarlık IMF kredisine karşılık, bizi Moskova'dan zorla çıkardı.

Atina ve Roma macerasına geçmeden önce, çıkış öncesini ve sırasını daha yakından görmek oldukça öğreticidir ve büyük önem taşır.

28 Şubat darbesinin ikilemini doğru kavramadıkça olup biteni tam anlayamayız. Darbecilerin bir kanadı gerçekçi bir barış önerisi ile bize yaklaşmıştı. Sanırım arşivimizde buna ilişkin belgeler vardır. Tıpkı Turgut Özal

ve Necmettin Erbakan'ın yaklaşımında olduğu gibi ciddi olduklarına ve barış istediklerine ikna olmuşum. Darbe içinde darbeye de bu barışçı ve siyasi çözüm yanlısı tutum yol açmıştı. Şimdi gayet açıkça ortaya çıkmıştır ki, o dönemde yani yakalanmama kadar, İsrail ve ABD kesinlikle barış ve siyasi çözümden yana değillerdi. Düşük yoğunluklu da olsa, savaşın devamını ve Kürt sorununun çözümsüz kalmasını ısrarla istemekteydiler. Ortadoğu'nun, özellikle Irak'ın kontrolü ve düşürülmesi için buna şiddetle ihtiyaçları vardı. Ancak bu yolla Türkiye'yi pasifize edip kendi planlarını uygulayabilirlerdi. Turgut Özal, Necmettin Erbakan ve Bülent Ecevit bu planlara dikkat etmedikleri, daha Anadolucu, millici ve Kürt sorununda barışçı ve siyasi çözümcü yaklaşım gösterdikleri için düşürülmüşlerdi. Düşürülmelerinin ölümle sonuçlanıp sonuçlanmaması savaş yanlıları için o kadar önemli değildi. Zaten savaşın içindeydiler. Savaşla sonuna kadar devam ederek, önlerine çıkan her engeli devirip amaçlarına ulaşmak istiyorlardı. Buna Kürt gerçekliğinin askeri yoldan tamamen tasfiyesi, yani bir nevi soykırım da dahildi. Hegemonik güçler klasik İttihat ve Terakkici çizginin devamı olan bu anlayışın arkasında durmadıkça asla başarı şansları olamazdı. Onlar da bunu bildikleri için ABD, İngiltere ve İsrail'in desteğine mutlak gereksinim duyuyorlardı. 1998'de Suriye'den çıkışında bu destek sağlanmıştı.

1990'ların başında ABD ve İngiltere'nin, 1996'da (Türkiye ile İsrail arasında askeri alanda stratejik işbirliği antlaşmaları) da İsrail'in mutlak desteği alınmıştı. Sıra işin iç yanını halletmeye, yani gerekli hükümet değişikliklerini ve ordu içi tasfiyeleri yapmaya gelmişti. Onu da 1990'dan itibaren adım adım hayata geçireceklerdi. Genelkurmay Başkanlığı görevini devralan Doğan Güreş'in İngiltere'ye ilk gezisini yapıp geri döndüğünde "PKK'nin tasfiyesi için bize yeşil ışık yakılmıştır" demesi bu gerçeği ifade eder. Daha sonraki süreçte sadece Kürtlere ve PKK'ye yönelik imha saldırılarıyla yetinilmediğini, Cumhurbaşkanı katletmeye, hükümet değişikliklerine, ordu içi tasfiyelere, topluma yönelik pasifikasyon hareketlerine, bir dizi aydın ve işadamı suikastlarına, kitlesel katliamlara ve medyanın teslim alınmasına varana kadar hangi korkunç olaylar ve çatışmaların sahnelendiğini iyi bilmekteyiz. Eksik olan şey, tüm bu olayların zincirleme bağlantılar içinde olduğunu anlamaktır. NATO'ya girişinden 1998'e kadar Türkiye'nin yaşadığı tüm önemli siyasi ve sosyal olayların temelindeki kalın

NATO-Gladio'cu çizgiyi görmeden, hiçbir önemli olayı, çatışmayı ve suikastı doğru olarak çözemeyiz. Özde halkların özgürlük, eşitlik ve demokrasi isteklerine karşı bir NATO'cu savaş açılmış ve bu savaşın son halkasına 1998 Suriye çıkışım eklenmiştir.

Çıkışta önümde iki yol vardı: Bunlardan birincisi dağ, ikincisi Avrupa yoluydu. Dağ yolunu seçmek savaşın şiddetlenmesi, Avrupa yolunu tercih etmek ise diplomatik-politik çözüm şansını aramak demektir. Dağ yolu hazırlıklarının günler öncesinde yapıldığı bilinmektedir. Kuvvetli ihtimal dağa çıkış yönündeydi. Fakat tam o sırada bir Yunanlı heyetin yanımıza gelişi ve Atina temsilcimiz Ayfer Kaya'nın yoğun telefon görüşmeleri (Ki, görüşülenler üst düzey yetkili sayılmaktadır), rotayı Atina'ya çevirmemize yol açtı. Suriyeli yetkililerin sorunu çok acil çıkış yapmamdı. Fakat Avrupa'ya çıkışından pek de rahat görünmüyorlardı. Bu konuda alternatif yaratmamaları kendilerinin ciddi kusurudur. Atina'ya çıkış aslında hesapta yoktu. Bir fırsattı ve oradaki dostların ciddiyetine inanarak bu fırsatı değerlendirilmekten kaçınmadım. Eğer karşılaştığım tablodaki gibi olduklarını bilseydim, kesinlikle çıkış yapmazdım. Burada sorulması gereken soru şudur: Yunanistan'da da çok güçlü olduğu bilinen Gladio bölümü mü acaba bu çıkış senaryosunda rol oynadı? Buna kesin yanıt veremiyorum. Bu konunun araştırılması gerekiyor. Türkiye'ye teslim edilmemde ABD'nin Türk yönetimiyle sağladığı uzlaşmada Yunanlılarla olan sorunların çözümünde ilke anlaşmasına varılmış, en azından bu doğrultuda söz alınmış olması ihtimal dahilindedir. Özellikle Ege ve Kıbrıs sorununun çözümünde bu yönde niyet belirtmeleri kuvvetli bir ihtimaldir. Türkiye'nin bu konuda sınırsız tavizkâr tutum içinde olduğu mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

Suriyeliler 9 Ekim'de uçağın yönünü ustaca değiştirerek beni Atina'ya indirdiklerinde rahatlamışlardı. Atina'ya indiğimde karşıma Kalenderidis çıktı. Kalenderidis uzun süre Türkiye'de de kalmış olan NATO'da görevli bir subaydı. Aynı görevi İsveç'te de sürdürmüştü. Yunan Gladio'sundan olma ihtimali vardı. Oldukça dost görünüyordu. Aramızda ilginç bir kurye de vardı. Bazı NATO belgelerini bana sızdırmıştı. Güven yaratmak için de böyle davranmış olabilir. Kendisi aynı havaalanında beni bir odada bekleyen havacı general ve İstihbarat Şefi Stavrakakis'in yanına götürdü. Stavrakakis, adeta Nuh der peygamber demez bir tavırla, geçici bile olsa

Yunanistan'a giriş yapamayacağımı söyledi. Sözleştiğimiz dostlar ortalıkta yoktu. Akşama kadar didiştik. Tesadüfen devreye Moskova'daki ilişkimiz Numan Uçar girdi. Bir Yunan özel uçağıyla yönümüzü Moskova'ya çevirdik. Liberal Demokrat Parti Başkanı Jirinowski kanalıyla o sırada ekonomik kaos yaşayan Rusya'ya inmeyi, Moskova'ya giriş yapmayı başardık. Fakat bu sefer karşımıza Rus İç İstihbarat Şefi çıktı. O da Nuh der peygamber demez havasındaydı. O koşullarda kalış olamazdı. Yaklaşık otuz üç gün sözde gizli kaldım. Yanında kaldıklarım ve benimle ilgilenenler Yahudi kökenli siyasilereydi. Dürüst olduklarına inanıyordum. Beni gerçekten gizlemek istiyorlardı. Ama bu yöntemi doğru bulamazdım. Bu süre içinde hem İsrail Başbakanı Şaron, hem de ABD Dışişleri Bakanı Allbright Rusya'ya gelmişlerdi. Rusya'nın Başbakanı Pirimakov'du. Hepsi de Yahudi kökenliydi. Ayrıca dönemin Türkiye Başbakanı Mesut Yılmaz da devredeydi. Sonunda Mavi Akım Projesi ve on milyar Dolarlık IMF kredisi üzerinde anlaşarak ayrılmamı sağladılar.

Moskova'yı hemen tercih etmem, "Ne de olsa yetmiş yıllık bir sosyalizm deneyimi yaşadığı; ister çıkarları ister enternasyonalist tutum gereği olsun, beni rahatlıkla kabul ederler" inancından kaynaklanıyordu. Sistemin çöküşüne rağmen, moral açıdan bu kadar düşmüş olabileceklerini beklemiyordum. Liberal kapitalizmden çok daha kötü bir bürokratik kapitalizm çöküntüsüyle karşı karşıyaydık. En az Atina'daki dostlar kadar Moskova'daki dostların tutumundan da hayal kırıklığına uğradık. Daha doğrusu, kurulu dost ilişkilerinin pek güvenilir olmadığı açığa çıkmıştı.

Üçüncü rotamız yine tesadüfen Roma ilişkilerinden yararlanma temeline oldu. Yeni ilişki kurduğumuz Komünist Parti-Yeniden Yapılanma'dan iki dost Milletvekilinin yardımıyla Roma macerasına başladık. Bu sefer İtalyan İstihbaratının göstermelik senaryosuyla altmış altı gün sürecek Roma günlerimiz başladı. Dönemin Başbakanı Massimo D'Alema'nın tavrı dürüst ama yetersizdi. Siyasi güvenceyi tam verememişti. Durumumuzu yargıya terk etti. Buna öfkelenmişim. İlk fırsatta İtalya'dan çıkma kararlılığında idim. D'Alema son haftadaki demecinde, İtalya'da dilediğim kadar kalabileceğimi belirtmişti. Ama bu bana zoraki bir tavır gibi geldi. Bu arada yanılmıyorsam ortak bir Arap girişimi oldu. Açıklamadıkları bir yere götürmek istediklerini söylediler. Resmiyeti ve güvencesi olmadığından kabul edemedim.

Rusya'ya ikinci sefer gidişim hataydı. Ama bu hatada Numan Uçar'ın laçka tavrının rolü vardı. Halen içyüzünü tam bilemediğim bu laçka tavra güvenerek yola çıktım. İçyüzünü bilseydim, kesinlikle Roma'dan çıkış yapmazdım. Yanıltılmışım. D'Alema'nın özel uçağıyla NATO sahasından çıktığımda derin bir oh çektiğimi hatırlıyorum. Fakat bu tutum yağmurdan kurtulayım derken doluya tutulmak gibi bir şeydi. Bu sefer Rus İç İstihbaratı beni gidişin Ermenistan'a olacağına ikna ettikten sonra havaalanına götürdü. Sanırım anlaşmaları gereği havaalanında Ermenistan işinin yattığını, istersem bir haftalığına Tacikistan'a gidebileceğimi, bu bir hafta içinde alternatif yaratabileceklerini söylediler. Beni bir nevi aldatarak bir kargo uçağıyla Tacikistan'ın başkentine indirdiler. Bir hafta hiç çıkmadan bir odada bekledik. Moskova'ya tekrar döndük. Mecburen tekrar Yunanlı dostlara başvurduk. İki gün içinde hayli maceralı, karlı soğuk bir Moskova gününden sonra yönümüzü tekrar Atina'ya çevirdik.

Hatırladığım kadarıyla bu sefer tam anlamıyla Olympos tanrılarının oyunlarına geldiğimi kendi kendime fısıldar oldum. Tam da bu tanrı hayatlerinin arasında bulunuyordum. Özellikle Hades aklıma düşmüştü. Havaalanının VIP salonundan giriş yaptım. Giriş yapmamla Cehennem Tanrısı Hades'in amansız takibinin başlaması bir oldu. Dostum Nagzakis'in eski çağın büyücü kadınlarına benzeyen kaynanasının epey dağınık evinde bir gece kalabildim. Kadına "Pangalos ne yapar?" diye sormuştum. "Seçimlerde kullanır" derken, çağın gerçeklerinden ne denli kopuk olduğunu anlatır gibiydi. Bana biraz da eski soylu ama çok güçsüz bırakılmış Yunan halk gerçeğini anımsattı. O gecedен sonra bir nevi ölüm kampına doğru gidiş başladı. Tümüyle Hades devredeydi. Söylenen ve yapılan her şey sahteydi. Dürüst unsurlar yok muydu? Vardı. Fakat hepsi modernite canavarı karşısında çaresizdi. Afrika'ya doğru yola çıkışta bu sefer Mandela figürü etkili oldu: Moskova'ya doğru yola çıkışta Lenin figürünün etkili olması gibi. Güya Güney Afrika'ya gidecek, hem sağlam diplomatik ilişki kuracak, hem de resmi geçerli pasaport alacaktım. Yunan devlet sahtekârlığı bu oyunda da başarılı olmuştu. Aslında tarih boyunca Yunan halkının demokrasisinin bu sahtekâr tarafından hep aldatıldığını ve büyük trajedilere duçar edildiğini bilerek yaklaşmalıydım. Dostluklara çocuk saflığıyla inanmam bu tavrımda etkili oldu. Yunanistan'dan çıkış sırasında her iki havaalanına gidişte içinde olduğum arabanın şoförleri ayıkıp kendime

gelmem ve gitmemem için yoğun çaba harcadılar. Büyük bir komplonun yürürlükte olduğunu belirtmek için ellerinden geleni yapma dürüstlüğünü gösterdiler. Muhtemelen onlar da alt düzey istihbarat memurlarıydı. Birincisi arabayı uçağa çarptırarak gidişi engelledi. İkincisi ise arabayı gizli olması gereken havaalanına yakın yerde yedi sefer dakikalarca bozulmuş süsü vererek durdurdu. Verilen sözlere o kadar güvenmiştik ki, hiç ayıkmadım. Tersine, bir an önce kaderde ne varsa görmek için acele gitmek istiyordum. Uçak Gladio'nun gizli operasyonlarda kullandığı bir araçtı.

Yalnız ondan önce bir de Minsk seferimiz vardı. Nairobi'den önce Minsk üzerinden Hollanda'ya geçiş yapacaktım. Yine özel uçakla Minsk'in dondurucu soğuğu altında iki saatten fazla bekledim. Beklenen uçak gelmedi. Beyaz Rusya havaalanı polisleri uçağı dakikalarca kontrol ettiler. Bir ihtimal ve belki de son fırsat olarak beni Minsk Havaalanına bırakacaklardı. Gerisi Beyaz Rusya yönetiminin insafına kalmıştı. İlginç olan odur ki, o sırada Türk Milli Savunma Bakanı İsmet Sezgin de Minsk'e bir ziyarette bulunmuştu. Beklenen uçak gelmeyince, güya son fırsat da kaçmış oldu. Geriye dönüş bir nevi 'beyaz ölümdü'. Gladio uçağı Akdeniz üzerinden süzülürken, bu gidişi sonraki yorumumla Yahudi soykırımında kullanılan tren seferine benzetmiştim. Şahsımda bir halka uygulanan soykırım rejiminin en kritik dönemine girilmişti. NATO'nun gizli ve gerçek yüzünü bu seferler sırasında gördüm. Minsk'ten dönerken, uçağın herhangi bir Avrupa havaalanına inmemesi için yirmi dört saatlik alarm verilmişti. Anlaşıyor ki, o dönemde tek isyankâr devlet olan Beyaz Rusya'nın Minsk Havaalanı dışında inişi kabul edecek tek bir havaalanı bırakılmamıştı. Nairobi'deki cehennemde önüme üç yol konulmuştu: Birincisi, uzun süre emre itaatsizlikten çatışma süsü verilmiş bir ölüm; ikincisi, CIA'nin bir dediğini iki etmeden emrine girmem ve teslim olmam; üçüncüsü, çoktan hazırlanmış Türk özel savaş timlerine teslim edilmem.

.....(Sayfa 500, bir satır okunamıyor) Düşüncelerini tam açıklasaydı ve sivil toplum örgütlerini harekete geçirebilseydi, belki de komplo kısmen bozulabilir veya boşa çıkarılabilirdi. Kendisinin bir tabancayla kendimizi savunmayı önermesini yadırgamıştım. Bu, bizim ve benim için intihar demektir. İntihara niyetim yoktu. Israrla silahı üzerimde taşımam için son ana kadar fır dönüyordu. Silah üzerimde olsaydı ve çekmeye çalışsaydım, bu tavır kesinlikle ölüm demek olacaktı. Daha sonra sorgulama sıra-

sında, silah kullanmam halinde vur emri olduğu söylenmişti. Elçilikten çıkmamın da ölüm demek olduğunu söylediler. En akıllı tavrı aldığımı belirttiler. Ne kadar doğruyu söylediler, bilemeyiz. On beş günlük Nairobi sürecinde Büyükelçi Kostulas'ın tavrı anlaşılmaya değer. Acaba kullanılmış mıydı? Yoksa çok önceden planın bir parçası olarak mı hazırlanmıştı? Kendim bunu çözemedim. Teslim edilmemden önce kendi ikametgâhı olan eve hiç gelmedi. Elçilikten bir nevi zorla çıkarılmak istenmem yüzünden Nairobi zebanisine biraz sert çıkıştı. Ama bu tavrı sahtekârca da olabilir. Bu sefer de güya Hollanda'ya gidiş için Pangalos izin çıkarmıştı. Buna pek inanmamıştım. Çünkü Yunan özel timleri evden çıkmamam halinde zorla saldırıp çıkarmak için pusuda bekliyordular. Kenya polisi de aynı şeyi yapmaya hazırlanmıştı. Tabii Güney Afrika Cumhuriyeti'ne gidiş çoktan bir aldatılış öyküsü olarak kalmıştı. Kiliseye, BM'ye sığınma gibi senaryolar hep kuşkuluydu. Çıkmamakta diretmiştim.

9 Ekim 1998'den 15 Şubat 1999'a kadarki dört aylık süreç müthiş geçmişti. Dünya hegemonu ABD dışında hiçbir güç bu süreçte bu dört aylık operasyonu düzenleyemezdi. Türk özel savaş güçlerinin (Bu güçlerin başkanı General Engin Alan'mış) bu süreçteki rolü sadece beni uçakla İmralı'ya, o da kontrollü olarak taşımaktı. Süreç kesinlikle NATO tarihinin en önemli operasyonunun gerçekleştirildiği bir süreçti. Bu o kadar açıktı ki, gidilen hiçbir yer aykırı bir tavır sergileyemiyordu. Sergileyenler anında etkisizleştiriliyordu. Büyük Rusya bile çok açık bir biçimde etkisizleştirilmişti. Yunanlıların tavrı zaten her şeyi açıklamaya yetiyordu. ***** (Sayfa 501) ...oldukça açıklayıcıydı. Tutsaklığa özgü olağanüstü tedbirler almışlardı. Dışarıya adım bile attırmadılar. Özel güvenlik timleri odamın kapısına kadar her yeri yirmi dört saat kontrol altında tutuyorlardı. D'Alema Hükümeti sol demokrat bir hükümetti. D'Alema tecrübesizdi, kendisi yalnız başına karar alamadı. Tüm Avrupa'yı dolaştı. İngiltere ona kendi öz kararını alması gerektiğini belirtti. Pek dayanışma göstermedi. Brüksel'in tavrı net değildi. Sonuçta yargıya havale edildik. Bu tavırda Gladio'nun etkisini görmemek mümkün değildi. Zaten İtalya Gladio'nun en güçlü olduğu ülkelerden biriydi. Berlusconi tüm gücünü harekete geçirmişti. Kendisi Gladio'nun adamıydı. İtalya'nın beni kaldıramayacağını bildiğim için ayrılmak zorunda kalmıştım. Tabii Türkiye bunun karşılığında ABD ve İsrail'in en güvenilir ama en uydu ülkesi haline getirilmişti. Çılgınca

küreselleşiyor denilen süreç, aslında Türkiye'nin küresel finans kapitalizmine peşkeş çekilmesi öyküsünden başka bir şey değildi.

Irak'ın işgal senaryosu da benim teslim edilmemle sıkı sıkıya bağlantılıdır. İşgal aslında bana yönelik operasyonla başlatılmıştır. Aynı husus Afganistan'ın işgali için de geçerlidir. Daha doğrusu, Büyük Ortadoğu Projesinin hayata geçirilişinin kilit adımlarından biri ve ilki bana yönelik olan operasyondur. Ecevit'in "Öcalan'ın niçin teslim edildiğini bir türlü anlamadım" demesi boşuna değildi. Birinci Dünya Savaşı nasıl Avusturya Veliahdının bir Sırp milliyetçisi tarafından vurulmasıyla başlatıldıysa, bir nevi 'Üçüncü Dünya Savaşı' da bana yönelik operasyonla başlatılmıştı. Operasyondan sonraki süreci anlamak için operasyon öncesinde ve sırasında olup bitenleri iyice anlamak gerekir. ABD Başkanı Clinton Suriye'den çıkarılmam sorununu görüşmek için Başkan Hafız Esad'la bir Şam'da, diğeri İsviçre'de dört saatten fazla süren iki toplantı yaptı. Hafız Esad o görüşmelerde konumunun önemini fark etti. Sürece yaymayı kendisi açısından daha uygun gördü. Geçici bile olsa, Suriye'den çıkmam konusunda bir talepte bulunmadı. Türkiye'ye karşı iyi bir dengeleyici unsur olarak sonuna kadar değerlendirmek istiyordu. Ben ise Suriye'yi stratejik tavır almaya zorladım. Ama gücüm veya durumum bunu başarmaya elvermiyordu. İran'da olsaydım, belki de stratejik bir ittifak geliştirilebilirdi. O konuda da ben İran'a güvenemiyordum; geleneksel tavırlarından (Simko ve Qasımlo cina yetleri ve bunun gibi komplolar, Med Kralı Astiyag'ın Harpagos tarafından düşürülüşüne kadar eskiye giden oyunlar) çekiniyordum. Clinton ve ilişki içinde olduğu Irak Kürt liderleri Suriye'de bulunmamı kendi stratejik amaçları için uygun görmüyorlardı. Çünkü Kürdistan ve Kürtler giderek kontrollerinden çıkıyordu. İsrail de bu durumdan çok rahatsızdı. Kürdistan'daki gelişmelerin seyri ve Kürtlerin kontrolünün ellerinden çıkması onlar için kabul edilemez bir durumdu. Kürdistan'ı kontrolleri altında tutmak, özellikle Irak'la ilgili planları için hayati rol ifade ediyordu. Mutlaka ayrılmam ve bağımsız Kürt kimliği ile özgürlük çizgisine son vermem dayatılıyordu.

Bizim varlık nedenimiz ise, partimiz ve özgürlük çizgisiydi. ABD ve İngiltere 1925'ten beri Türkiye'ye verdikleri sözü (Irak Kürdistan'ına dokunmamak şartıyla Türkiye Kürdistan'ını feda etmek) tutmak durumundaydılar. Türkiye bu temelde NATO'ya girmiş, kendisiyle bu temelde Kürt soru-

nu üzerinde anlaşmışlardı. Konumumuz ve stratejimiz, geleneksel ve güncel olarak büyük önem arz eden Ortadoğu'daki bu dengeyi ve hegemonyayı tehdit ediyordu. Ya bu hegemonyanın yörüngesine girecektik ya da tasfiye edilecektik. Türkiye Cumhuriyeti 1925'ten beri bu hegemonik güçlerle yaptığı antlaşmaları (1926'da Musul-Kerkük konusunda anlaşma, 1952'de NATO'ya giriş, 1958 ve 1996'da İsrail'le yapılan anlaşmalar) Kürtleri tarihten silme temelinde kullanmak istiyordu. Laik milliyetçi pozitivist ideoloji bu imkânı veriyordu. Cumhuriyet kadrosu buna inandırılmıştı. Bu aslında tarihsel Türk-Kürt ilişkilerinin ruhuna ve ittifakına çok aykırı bir durumdu. Ama İsrail'in kuruluş hesapları nedeniyle sistemin yapamayacağı çılgınlık yok gibiydi. Beyaz Türk gerçeği denilen yapay ideoloji, kadro ve sınıf oluşumu bu temelde inşa edilmişti. Ayrıca PKK bu oluşuma öldürücü darbe vurmuştu. Çünkü Kürt kimliğinin kabulü ve özgürlüğünün tanınması bu oluşumun inkârı anlamına geliyor, en azından bu ölümcül politikaların terk edilmesini gerektiriyordu. İsrail'le yapılan antlaşmalar bu oluşum için hayati anlam ifade eder. Zaten Türk ulus-devleti Proto-İsrail olarak inşa edilmişti.

KDP bağlamında da benzer bir Beyaz Kürt oluşumu inşa edilmeye çalışıldı. Aynı merkez hem Türklerde hem de Kürtlerde benzer ama aralarında çelişkiler bulunan iki güç yaratmayı varlıkları için (ABD ve İngiltere başta olmak üzere, Batının Ortadoğu'daki hegemonik çıkarları ve İsrail'in güvenliği için) hayati önemde görmekteydiler. Kendilerine bağlı ama aralarında hep problemler olan bu iki güç bağlamında bölgedeki çıkarlarını kollamak son derece akıllı bir politikaydı. PKK'nin çıkışı, tarihsel olduğu kadar güncel geçerliliği de olan bu oyunu bozuyordu. 1993 ve 1998'deki çözüm ve barış imkânının doğması bu oyunun sonu demektir. Onun için bu tarz bir çözüme müsaade edilmedi. Büyük suikastlar ve komplolar düzenlendi. PKK'nin Kürtleri denetim altından çıkarıp, başta Türkler olmak üzere diğer toplumlar ve devletlerle barıştırmayı, bu güçlerin Ortadoğu'daki hegemonik oyunları ve çıkarlarının devamı açısından stratejik bir darbeydi. Gereçeklerini daha da kapsamlı biçimde sıralayabileceğimiz bu hususlar, 1998 komplosunun neden büyük ve stratejik amaçlı olduğunu yeterince kanıtlamaktadır.

Clinton o dönemde Ortadoğu'daki hegemonik hamleye büyük önem veriyor ve Türkiye'nin rolünün bundaki önemini hep vurguluyordu. Özel

Danışmanı General Galtieri, bana yönelik operasyonu Clinton'ın emriyle yönettiklerini bizzat açıklamıştı. 'Üçüncü Dünya Savaşı' meselesine gelince, Irak, Afganistan, Lübnan, Pakistan, Türkiye, Yemen, Somali ve Mısır başta olmak üzere belli başlı ülkelerde olup bitenlerin bilançosunun çoktan Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarındaki bilançoları birçok yönden aşmış olması, bu savaşın gerçekliğinin anlaşılması için yeterlidir. Zaten nükleer silahlar nedeniyle 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın parçalı olacağı, uzun bir süreçte yayılacağı ve değişik teknolojilerle yürütüleceği anlaşılır bir husustur. NATO'nun son Lizbon Zirvesi, ABD'nin İran etrafındaki ablukayı derinleştirilmesi, 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın seyri hakkında gereken bilgiyi vermektedir.

'Üçüncü Dünya Savaşı' bir gerçektir ve ağırlık merkezi Ortadoğu coğrafyası ve kültürel ortamıdır. Sadece 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın yoğunluk merkezi olarak Irak'ta yaşananlar bile buradaki savaşın bir ülke ile ilgili olmadığını, dünya hegemonik güçlerinin çıkarları ve varlığı ile ilgili olduğunu gayet iyi açıklamaktadır. Bu savaş ancak İran'ın tamamen etkisizleştirilmesi, Afganistan ve Irak'ın istikrara kavuşturulması, Çin'in ve Latin Amerika'nın tehdit olmaktan çıkarılmasıyla sonlandırılabilir. Dolayısıyla savaşın daha ortalarındayiz. Savaş en az on yıllık (NATO'nun son stratejik planları da on yıllık bir süreyi öngörmektedir) bir süre daha devam edebilir. Kesin böyle olacaktır demek sosyal bilimler açısından doğru değildir, böyle olması yüksek bir olasılıktır. Bazen diplomasi, bazen şiddet yoğunlaşacaktır. Gündeme şiddetli ve kontrollü ekonomik krizlerle müdahale edilecektir. Alanların önceliği değişecek, ama şöyle veya böyle savaş komple olarak birçok alanda cereyan edecektir. Ancak savaşın bu temel doğası göz önüne getirildiğinde, bana yönelik 1998 operasyonunun neden uluslararası çapta yürütüldüğü ve NATO'nun en büyük Gladio operasyonu olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Şüphesiz büyük savaşlarda hep hegemonik güçler kazanmazlar, halklar da çok şey kazanabilirler. Hatta hegemonik güçler sistemsel kaybedebilir, halklar sistemsel kazanabilirler.

Bu konuyu bundan sonraki bölümün ana konusu olarak çözümleyeceğim.

2-.....

(Bir sayfa yok. Elyazması'nda 505. sayfa komple yok.

Avrupa'dan da ara sıra heyetler geldi. İmralı sürecinin uluslararası kompto niteliğini göz önünde bulunduran bir savunma anlayışına öncelik tanıdım. Yaşadıkları ağır Türklük bilinci, Türklük adına hareket edenlerin gerçekte bağlarını kopartmıştı. Komptonun ardındaki felsefeyi kavramaları doğalarına aykırıydı. Çünkü onlar da en az yüzyıllık bu kompto felsefesinin inşa ettiği yapılanmaların ürünüydüler. Dolayısıyla inşa edilmiş bu yapılanmalarını inkâr etmeleri ve eleştirel yaklaşımları beklenemezdi. İster yargılanma komedisi sırasında ister hükümlülük sürecinde olsun, kendilerinden herhangi olumlu bir değişim iradesi beklemek anlamsız olurdu. Genelkurmay Başkanlığı temsilcisinin fısıltı halinde söylediklerine uygun davranılacağına inanmak, mevcut koşullarda safdillik olurdu. Zaten sözlerini uygulayabilecek kadar bir karar gücünden yoksundular. Benim için ABD'nin arkasında durduğu ve AB'nin kontrol ettiği bir sistem icat edilmişti. Sistemin kurgulanması İngiltere'ye aitti, icrası da Türklerin payına düşmüştü. Komptonun ardındaki felsefi ve politik zihniyeti anlamak büyük önem taşır. Sıkça komptonun asırlık bir temeli olduğundan bahsediyor, döne dolaşa bunu açıklıyorum. Her dönemin kilometre taşı olan komptolardan bahsettim. Bunlardan sadece Kürtlere yönelik olanlarından Hamidiye Alayları komptosu, 1914 Bitlis'teki Melle Selim, 1925 Şeyh Sait, 1930 Ağrı ve 1937 Dersim komptoları, 1959'da 49'lar ve 1960'ta 400'ler Davaları, Faik Bucak'ın öldürülmesi ve Sait Kırmızıtoprak'ın KDP tarafından katledilmesi, yine PKK'nin ideolojik aşamasından günümüze kadar aynı zihniyet tarafından organize edilen yüzlerce kompto bir çırpıda sıralanabilir. Komptoları düzenleyenler bunu ustaca düzenlenmiş iktidar sanatı saymaktadırlar. Yani kompto iktidar sanatının en önemli aracı ve ruhu durumundadır. Bu sanat Kürtler için kesinlikle kompto temelinde yürütülmek durumundaydı. Komptonun açıktan bir yöntemle uygulanması, çocuğun "Anne bak, kral çıplak" demesine yol açacaktı. Hedefinde soykırıma dek giden uygulamalar bulunan bir iktidar gücünün elinde kompto dışında bir araç ve buna yön veren zihniyet yoktur. Burada önemli olan, komptoya dahil olan güçlerin doğru tanınması ve tanımlanmasıdır.

İmralı sürecinde bu konuda zorlandığımı belirtmeliyim. Öyle ki, komp-
lonun içinde birbirleriyle oldukça çelişkili güçlerin varlığı söz konusudur.
ABD'den Rusya Federasyonu'na, AB'den Arap Birliği'ne, Türkiye'den Yu-
nanistan'a, Kenya'dan Tacikistan'a kadar birçok devlet komploya dahil
olmuştu. Asırlık düşmanlar olan Türkler ve Yunanlıları birleştiren neydi?
Neden benim sırtımdan bu kadar ilkesiz ittifaklar veya çıkar birlikleri kuru-
luyordu? Ayrıca hedeflenmeme için için sevinen Türk ve Kürt sol ve ulusal
işbirlikçilerin sayısı hesaplanmayacak kadar çoktu. Resmi dünya sanki
benim şahsımda en tehlikeli rakibini kıstırmış gibiydi. PKK içinde bile ken-
dileri için ikbal günlerinin geldiğine ve diledikleri gibi yaşamaları fırsatının
doğduğuna inananların sayısı küçümsenemezdi. Şüphesiz en başta ve en
genel bir tanımlama, tüm bu güçlerin kapitalist modernitenin liberal çıkar-
lar peşinde koşan önde gelen kesimlerinden oluştuğunu ortaya koyuyor-
du. Ben birçoğunun liberal faşist zihniyetini ve çıkarlarını tehdit etmek-
teydim.

Örneğin İngiltere bu güçler içinde en tecrübelisidir. Benim Avrupa'da
politika yapmamam için ilk işaret fişeğini sıkan güçtür. Avrupa'ya adım
atar atmaz beni hemen 'persona non grata', yani 'İstenmeyen Kişi' ilan
etmişti. Bu basit bir adım değildi, sonucu önceden belirleyen adımlardan-
dı. Peki, Humeyni için, Lenin için bile alınmayan böylesi bir tavır neden
hemen benim için alınmıştı? Savunmamın birçok bölümünde buna yönelik
birçok ipucunu açıklamaya çalıştım. Bu nedenle fazla tekrarlamaya gerek
yoktur. Özcesi, Ortadoğu'ya yönelik iki yüz yıllık hegemonik hesapları
önünde, özellikle Kürdistan politikasından ötürü (özetle TC'den "Ver Ker-
kük-Musul'u, yok et kendi Kürtlerini" politikası nedeniyle) ciddi bir engel
olarak ortaya çıkmıştı. Bütün planları ve uygulamacıları karşısında tehli-
keli olmaya başlamıştı. ABD'nin derdi daha başkaydı. BOP devreye ko-
nulmak istenmekteydi. Bunun için Kürdistan'daki gelişmeler kilit önem-
deydi. Mutlaka etkisizleştirilmem en azından konjonktür gereği idi. Tasfiye
edilmem o günler için küresel politikalarına uygun düşmekteydi. Tarihinin
çok önemli bir ekonomik krizini yaşayan Rusya'nın o dönemde çok acil
krediye ihtiyacı vardı. Eğer derde derman olacaksa, bana karşı düzenlenen
komploda yer alıp rolünü oynamaması için neden kalmayacaktı. Zaten
diğerleri 'Büyük Ağabey'in uslu küçük kardeşleriydi. Ne söylese başları
üzerinde yeri vardı. Türk solculuğu (istisnalar hariç), Kürt işbirlikçileri ve

PKK'deki rahatsızlar için ciddi bir rakiplerinden kurtulma fırsatı söz konusuydu. Hepsinin bu tavırlarının derindeki felsefe son tahlilde liberalizmin günlük çıkarıcılığının, pragmatizminin, egoizminin felsefesidir.

Bunları söylerken sanırım gerçeği biraz daha aydınlatmış oluyorum. O günlerde Kürdistan'ın özgürlüğünden ve Kürtlerin kimliğini kazanmalarından yana olmak, her türlü günübürlük liberal çıkarları, pragmatizmi ve bencilliği aşmayı gerektiriyor; sağ ve soluyla kapitalist modernite yaşamından vazgeçmeyi veya bu yaşamın karşısına dikilmeyi emrediyor, buna zorluyordu. Tersine o günlerin dünyası, küresel liberalizmin dünyayı fethetme savaşında şahlandığı günlerin dünyasıydı. Liberal faşizmin dünya çapında egemenliğini ilan ettiği yıllar yaşanmaktaydı. Politik açıdan ise, Ortadoğu hegemonik mücadelenin merkezi konumundaydı. Kürdistan üzerindeki mücadele hegemonik hesaplar açısından kilit roldeydi. PKK'nin ideolojik ve politik konumu hegemonik hesaplarla açık çelişki içindeydi. Dolayısıyla tasfiye edilmem bu hesapların önünün açılması anlamına geliyordu.

İmralı döngüsünde tüm bu tarihsel hesaplar şahsımda yeniden canlandı. İmralı sürecini çözümleyebilmem için uzun bir tarihsel temeli bulunan güncel çıkar çatışmalarının farkına varabilecek bir bilince sahip olmam gerekiyordu. Hegemonik sistemin komplo hesaplarında çok dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de, ustaca planlanmış ve son iki yüzyılda uygulanan bölgeye ilişkin 'böl-yönet' politikalarına alet olmamak, özellikle hedeflenen Türk-Kürt çatışmasının derinleşmesinde bu güçler yararına kullanılmamaktı. Bu politikalara alet olan Ermeniler, Grekler, Balkanlardaki etnik yapılar, Araplar, Süryaniler, Türkler ve Kürtler çok şey yitirmişlerdi. Bunlardan bazıları binlerce yıllık vatanlarından ve kültürel varlıklarından olmuşlar, hatta ulusal toplum olmaktan çıkarılmışlardı. Ayrıca Türklerle birlikte yaşadıklarından ötürü birçok güç Kürtlere karşı öfke içindeydi. Malazgirt Savaşından beri stratejik önemini her zaman koruyan bu birlik, özellikle 1925'ten bu yana uygulanan inkâr ve imha politikasıyla berhava edildi. Cumhuriyet'in bu asli unsurunun inkârı ve tasfiyesine yönelik süreç derinliğine araştırılıp tarih felsefesiyle yorumlandığında, özünde bu stratejik birliğin hedeflendiği açığa çıkıyordu. İngilizler ve iç uzantılarının Mustafa Kemal'i zorlamaları komplonun en önemli adımıydı. Geleneksel Türk yönetim olgusunda, felsefesinde Kürt düşmanlığı ve asimilasyonculuğu yoktu. Bu düşmanlık özel amaçlarla geliştirilmişti. İsyân süreçleri ve son-

rasında yaşananlar bu gerçeği doğruluyordu. İmralı'da oldukça dikkatimi çeken ve üzerinde daha da yoğunlaştığım bu durum, politik felsefemde köklü bir dönüşüme yol açtı. Üç versiyon halinde geliştirdiğim savunmalarında bu siyasi düşüncenin gelişimini görmek mümkündür.

Vardığım sonuçlar ana hatlarıyla şöyleydi:

a- Komplo benim şahsımda sadece Kürtlere değil, Türklere de yapılmıştı. Teslim ediliş biçimi ve bunda rol oynayanların niyeti terörün sona erdirilmesi ve çözüm olmayıp, bir yüzyıl daha sürecek anlaşmazlığın temelini derinleştirmektir. Beni komploya düşürmeleri bu niyetleri için ideal bir fırsat sunmuştu. Bu fırsatı sonuna kadar kullanmak isteyeceklerdi. Aksini düşünmek mümkün değildi. Çünkü isteselerdi, bu yönde çok olumlu gelişmelere katkı sağlayabilirlerdi. Oysa işleri sürekli çıkmaza sürüklüyorlar, sorunu çözmek yerine tam bir kördüğümüne dönüştürüyorlardı. Tipik bir İsrail-Filistin ikilemi yaratılmak isteniyordu. Nasıl ki İsrail-Filistin ikilemi yüz yıldır Ortadoğu'da Batı hegemonyasına hizmet etmişse, ondan çok daha büyük boyutlu olan Türk-Kürt ikilemi de en azından bir yüzyıl daha hegemonik hesaplarına hizmet edebilirdi. Zaten 19. yüzyılda bölgedeki birçok etnik ve mezhepsel sorunun geliştirilmesinde ve çözümsüz bırakılmasında aynı amaç güdülmüştür. İmralı gerçeği bu yöndeki ham bilgilerimi iyice olgunlaştırdı. Fakat karşımda duran en önemli sorun, bunu Türk yönetici elidine kavrayabilmektir.

b- Dolayısıyla komplo benden, Kürtlerden daha çok Türklere yapıldığını kavrayabilmek en önemli sorun haline gelmişti. Bunu sorgulamaya sıkça vurguluyordum. Ama onlar kendilerini başarı şehvetine kaptırmışlardı. 2005'te Kürt kimlik ve özgürlük hareketinin eskisinden daha diri olduğunu kavradıkları zamana kadar bu yaklaşımları devam ettirdi. Konu üzerinde daha derinliğine yoğunlaştığımda, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerindeki komplo unsurlarını daha yakından gördüm. Türk bağımsızlığı denilen olayın en fena bağımlılık türlerinden biri olduğunu fark ettim. Türklerin bağımlılığı ideolojik ve politiktir. İnşa edilen milliyetçilik ve ulusçuluğun yabancı menşeli olduğunu, Türk toplumsal olgusu ve tarihiyle pek az ilgisinin bulunduğunu gittikçe daha iyi fark edebiliyordum. Hegemonik güçler Türk yönetici elidinin iktidar konusunda ne denli zaaf olduğunu biliyorlar ve bu zaafı kullanıyorlardı. Kürtler üzerinde kurdukları sınır tanımaz hâkimiyet de aynı zaaftan ileri geliyordu. Bu hâkimiyet aynı

zamanda mahkûmiyetleri demekti. Hâkimiyetleri hep güdümlüydü, öz ideolojileri yoktu; daha doğrusu, 'hâkimiyet her şey, ideoloji hiçbir şey' kuralı işletiliyordu.

c- Hegemonik güçlerin Türk-Kürt ikileminin derinleştirilmesinde kullandıkları yöntem 'tavşana kaç, tazıya tut' yöntemiydi. Öyle ki, hem tazi hem de tavşan bu kovalamacada yorgun düşecekler, sonuçta her ikisi de sahiplerinin hizmetine ve kullanımına gireceklerdi. Bana bizzat uygulananlar bu yöntemin doğrulanması anlamına geliyordu. Gerek AB Konseyi'nin yaklaşımları gerekse AİHM'in kararları tam da bu politikanın uygulanmasına hizmet ediyordu. İki tarafı da kendine sonsuz bağlama mantığı geçerliydi. Amaç adalet ve çözüm değildi. Savunmaları daha çok bu mantığı teşhir amacıyla geliştirdim. Hiçbir NATO ülkesinde görülmeyen bir biçimde Gladio örgütlenmesini devletin tepesine oturtmak iyi niyet ve güvenlikle izah edilemez. İpleri kendi ellerinde olduğu ve ülkeyi diledikleri gibi yönetmelerine eşsiz bir fırsat sunduğu için, Gladio'nun Türkiye uzantısına göz yummuşlardı. Bir bütün olarak Gladio yakından incelendiğinde ve felsefesi açığa çıkarıldığında görülecektir ki, hedef en kısa yoldan ülkeyi işgal etmek, halkını parçalara bölmek ve karşılıklı çatıştırmaktı. Özellikle Ortadoğu'daki uzantılarında bu gerçeklik sıkça yaşanan uygulamalarla kendini ortaya koyuyordu. Bir halkı yönetmenin en etkili aracıydı. Hem halkını devlete karşı çıkartıyor, hem de ikisini birbirine ezdiriyordu. Tehlikeli gördüklerini bu yöntemle tasfiye ediyorlardı. Türkiye'nin son altmış yıllık yönetim gerçeğinde bu olgu çok çarpıcıydı. Ülke adeta Gladio çatışmalarının laboratuvarı haline getirilmişti. Sadece PKK'nin tüm önemli süreçlerinde yaşanan Gladio'dan kaynaklı çatışmalar, devletin ve halkların yüzyıllarca süren geleneksel dostluklarının sonunu getirmeye yeterli olmuştu.

d- İmralı sürecini bu oyunu bozmak için ideal bir platform olarak değerlendirdim. Bunun için gerekli olan teorik temelimi güçlendirdim. Barışın ve siyasi çözüm koşullarının bütün felsefi ve pratik argümanlarını geliştirdim. Demokratik siyasi çözümün özgünlüğü üzerinde yoğunlaştım. Zorlu ve sabır isteyen bu çalışmalar komponun kısırdöngülerini kırabilir ve çözüm alternatiflerini geliştirebilirdi. Bu konuda kendime güvenmekten başka çarem yoktu. Aslında komplo sürecinde rol alanların niyeti farklıydı. Benim şahsımda PKK'nin ve Özgürlük Hareketi'nin bitirilişini sağlamak

istiyorlardı. Cezaevi uygulamaları, AİHM ve AB'nin tüm yaklaşımları bu ana amaçla bağlantılıydı. Benden arındırılmış bir Kürt Hareketi aranıyor-du. İğdiş edilmiş, efendilerinin hizmetinde olan geleneksel işbirlikçiliğin modern bir versiyonu oluşturulmak isteniyordu. Özellikle ABD ve AB'nin uzun vadeli çalışmaları bu doğrultuydu. Türk yönetici elidiyle bu temel-de ittifaklara açıklardı. Özcesi, özellikle İngiliz hegemonyacılığının önce işçi sınıfı hareketinde, daha sonraları ulusal kurtuluş hareketleriyle devrimci-demokratik hareketlerde başarıyla uyguladığı bu iğdiş etme modeli, liberal insan hakları ve özgürlükleri yöntemiyle başarıya ulaşmıştı. Devrimci önderleri ve örgütleri tasfiye etmişlerdi. Yüzlerce yıldır uyguladıkları tasfiye yöntemlerinin bir benzeri PKK'ye ve devrimci, kolektif özgürlük ve eşitlik hareketine uygulanıyordu. İmralı sürecinden beklenen esas sonuç buydu; üzerinde çokça çalışılan ve ustaca uygulanmak istenen plan buydu. Strateji ve taktikler bu plan çerçevesinde geliştiriliyordu. Benim bunlara mukabil geliştirdiğim savunma ne klasik Ortodoks dogmatik tutuma, ne de kendimi kurtarmaya ve koşullarımı iyileştirmeye dayanıyordu. Savunmama yön veren şey ilkeli, halkların tarihsel ve toplumsal gerçekliğine uygun onurlu barış ve demokratik çözüm yolu oldu.

C- PKK'DE RADİKAL DÖNÜŞÜM

Bilimsel sosyalizmde bunalımın Sovyetler Birliği'ndeki iç çözümlüşe kendini açığa vurması ve 1998 Büyük Gladio Komplosu PKK'yi köklü dönüşüme zorladı. İdeolojik grup aşamasındaki muğlâklık, devlet sorununun çözümlenmemiş olması, devrimci halk savaşı deneyiminde ortaya çıkan iç ve dış komploların aşılamaması PKK'yi uzun süren bir kısır döngüye, kendini tekrarlamaya, giderek tıkanmaya ve çözümlüşe sürüklüyordu. Bu gerçeği çok önceden görmüştüm. Mevcut entelektüel düzey ideolojik yetenekleri sınırlıyordu. Kürt kimliğindeki tahribatın derinliği var olma savaşını umutsuzluğa sürüklüyordu. Liberal anlamda bile özgürlük tutkuları gelişmemiş kadro adaylarıyla grup inşası bin bir güçle geliştirilmeye çalışılıyordu. Bir hatıramı dile getirirsem vaziyet daha iyi anlaşılır. Tüm gücümle grubu var etmeye çalışırken, gruptan iyi diye bellediğim İsmail adlı Vartolu bir arkadaşı yara bere içinde sargılı haliyle görünce ne olduğunu sorduğumda, "Halkın Kurtuluşu'nun bez afişlerini direkler arasına asarken düştüm

ve bu hale geldim” cevabını vermişti. Kendisine umutsuz umutsuz bakarken, neden bunu yaptığını sorma gereği bile duymadan, kendi kendime şöyle demiştim: “Bunlarla bu işi ne kadar ilerletebilirsin!” Benzer unsurlar bu tip davranışları sadece sol gruplar içinde değil, faşist ve dinci gruplar içinde de sergiliyorlardı. Kendi öz kimlikleri ve özgürlükleri uğruna mücadele etme söz konusu olduğunda ortadan kayboluyorlardı. Kürt karakterine iyice sinmiş bir yabancılaşma söz konusuydu. En ezileni ve emekçisinden kompradoru, ağası ve aşiret reisine kadar hepsi böyleydi. Grupsal gelişmeyi asıl bu maddi kültürel zemin ve nerdeyse olmayan öz kültürel değerler veya değersizlikler zorluyordu.

PKK adını kendimize yakıştırdığımızda, aslında bir nevi namusu kurtarma adına son mecalle bir adım atıyorduk. Başarılı olmasa bile tarihe iyi bir miras olarak kalacaktı. Ortadoğu’ya hicret süreci hem örgüt olma, hem de bunu daha derli toplu bir halk savaşıyla iç içe geliştirme şansını doğurmuştu. Belirttiğim gibi, Musa’nın zorbela yürüttüğü İbrani kabileleri misali Altın Buzağı’ya tapınmaktan, yani sevdalandıkları kendi yabancılaştırılmış yaşamlarından bir türlü kopuş sağlayamıyorlardı. Ne kadar şans doğsa da, ne kadar Musa gibi haykırsam da, mesajımız çölde bir serap gibi kalıyordu. Sabır ve inat en büyük silahlarım olmuştu. Modernist örgüt tipolojisini bir tarafa bırakmış, toprağın ve yerelin diline dönmüştüm. Peygamberce yaşama dönüşten boşuna veya kendimi kutsallaştırmak için bahsetmiyordum. Hakikatin dilini yakalamak için bu yöntemle başvuruyordum. Resmi toplantılar anlamını yitirmişti. Reel sosyalizmin resmi örgüt terminolojisi artık işlemiyordu. Sadece 1986 Kongremiz değil, benzer birçok toplantı çok az anlam ifade ediyordu. Yaşanan, devrimci örgütlenmeye ve siyaset yapmaya karşı direnmekti. Örgütlü ve siyasi anlam ifade eden yaşam tarzına karşı içten içe isyan vardı. Türkiye Solu denilen yapılanmalar aynı nedenle kendilerini çoktan tasfiyeye uğratmışlardı. Bu güçlerin tasfiye olmalarının temel nedeni sanıldığı gibi 12 Eylül faşizmi değil, kendi iç yapılanmalarının devrimci örgütlenmeye ve siyasi yaşam tarzına gelememesiydi. PKK’de de yoğunca yaşanan bu gerçekliği, aynı yoğunluktaki devrimci siyasi örgütlenme ve yaşam tarzından vazgeçmeme inadıyla, bu yaşam tarzını dayatmakla boşa çıkarmaya çalışıyordum. 1990’dan itibaren Gladio savaşları yoğunlaştıkça ve iç komplolara yansımaları arttıkça, örgütte ve onun devrimci yaşam tarzında yozlaşmayı da arttırdı. Asi-avare çete

anlayışı ve savaş ağalığı gittikçe zemin kazandı. Partileşmeye uygun en değerli kadrolar ve savaşçıların artan kayıpları PKK'yi tasfiyenin eşğine kadar getirdi. PKK adına yapılanları açıkça ve sıkça anti-PKK'lilik olarak eleştirmeye, hatta suçlamaya başlamıştım. 1986'daki Kongreye tümüyle katılmamakla, yine daha Roma'da bulunduğum sırada 1998'deki Kongre'ye gönderdiğim mesajda "Böyle devam ederse ben PKK'den istifa ederim" demekle bu gerçekleri dile getirmek istiyordum.

İmralı süreci PKK'de yaşanan gerçekliği iyice açığa çıkardı. Dışarıdayken daha örtülü hareket eden kişilikler, durumumdan istifade ederek kendi gerçek kimliklerini sergilemekten çekinmediler. Ortada çok ciddi bir PKK mirası vardı. İç çekişme denilen olay aslında geleceğe ilişkin başarı umudunu tümünden yitirmiş, bunun hesabını bir tarafa bırakmış olanların miras kavgasıydı. Sıkı gruplaşmalara gittikleri anlaşılmaktaydı. Grupçulukla liberalizm iç içe yaşanıyordu. Keyfi bireysel yaşam ancak grupçulukla mümkündü. Bunun için parti içi mücadele adına hırslar ve arzuların sonuna kadar sergilenmesinden çekinilmedi. Sonuç hızla PKK'nin bütünsel olarak tasfiye olmasına doğru gidiyordu. Daha dışarıdayken önü alınamayan tasfiyeci grupçuluk, yeni durumu nihai hesaplaşma için bulunmaz fırsat saydı. Bu dönemde komplonun bir gereği olarak AB de PKK'yi 'terörist örgütler' listesine almaya hazırlanıyordu. Bu kararı almak için uzun süre beklemesi, bazı Avrupa ülkelerinin buna razı olmamasından ileri geliyordu. Benim esaretim bu ülkelerin de umudunu kırmış olsa gerek. Ayrıca ABD ve İngiltere'nin de planlı çabaları vardı. Türkiye'yle sıkı dayanışma içindeydiler. Bu dayanışmanın en önemli gerekçelerinden biri, PKK'nin terörist örgüt ilan edilmesiydi. Artan baskılar ve AB'ye verilen sözler PKK'nin terörist ilan edilmesiyle sonuçlandı. Biz daha erken davranıp KADEK ilanına gittik. KONGRA GEL'i oluşturmaya çağırdık.

1- KADEK ve KONGRA GEL Deneyimi ve PKK'nin Dönüşümü

Mevcut koşullarda PKK adına siyaset yapmak sadece riskli değil, kendi kendini tasfiye etmek anlamına da geliyordu. Zaten özünden boşaltılmıştı ve ismen de tasfiyeciliğe hizmet ediyordu. En azından mirasını korumak ve içine girilen somut krizden en az zararla çıkmak için Özgürlük Hareketi'nin yeni bir isim altında faaliyetini sürdürmesini uygun gördük. Hem

dönemin dış koşullarını hem de bunalıma yol açan iç koşulları hesaba katan yeni bir terminolojiye ihtiyaç vardı. Yeni terminolojik arayışlar PKK'nin inkârı anlamına gelmiyordu. Geçici olarak ayrışmalar tamamlanmaya kadar PKK adını bir tarafa bırakmak taktik açıdan daha uygun gelmekteydi. PKK adını tasfiyecilerin elinde kullanılan bir silah olmaktan çıkarmak istiyorduk. KADEK ve KONGRA GEL türü organizasyonlar bu ihtiyaca cevap verebilirdi. Daha da önemlisi, ciddi bir dönüşümü yaşıyorduk. Bu radikal bir yenilikti ve dolayısıyla yeni bir isim altında daha başarılı olabilirdi. Birçok reel sosyalist ülkede de benzer deneyimler yaşıyordu. Bizim yapmaya çalıştığımız, onları taklit etmek anlamına gelmiyordu. Tersine, anlamlı ve farklı bir yaratıcılık yaşıyordu. Savunmalarımın ilk versiyonlarında ve PKK'ye yolladığım yazılarda dönüşümün ana hatlarını ifade etmeye çalışmıştım. Dönüşümün kilit kavramı demokratik çözümdü. 'Demokratik' kavramına ilişkin ilk çözümler oldukça dar ve yetersizdi. Fakat bir husus benim için çok açıktı: Reel sosyalizmin dağılmasından sonra eski solun ve komünist partilerin önemli parçalar halinde yöneldiği liberal demokrasiye karşı kesin tavırlıydım. Reel sosyalizmi liberalizmi güçlendiren bir sistem olarak değerlendiriyordum. Her ikisini de mahkûm eden arayışlar içindeydim. 'Demokratik' kavramı arayış çabalarımında kilit bir rol kazanmıştı, ama yetersizdi.

Ardından siyasa-politika kavramı üzerinde yoğunlaştım. Devlet olmayan ve toplumun hayati çıkarlarının ifadesi olarak siyaset (politika) kavramı, ikinci önemde bir olarak kavram gündemimde yer etti. Siyaseti devlet idaresinin zıttı olarak düşünmekteydim. Dolayısıyla demokratik ve politik bir felsefe, toplumun devlet tarafından yönetiminin alternatifi olarak kendini anlamlandırıyor. Devlet eliyle sosyalizm inşasının iflası, beni sosyalizmi doğru inşa anlayışını araştırmaya sevk etmişti. Demokratik siyaset felsefesi bu doğrultuda atılan çok önemli bir adım olabilirdi. Pratikte de halkımız devlete karşı çok önemli bir direnç yaşamıştı. Fakat PKK'nin yaratıcı olmayan kadroları veya çalışanları yüzünden bu direnç heba edilmek üzereydi. Bunu önlemenin yolunu araştırırken, demokratik siyaset yönteminin ve ardındaki felsefenin en uygun yaklaşım olduğuna ikna olmuşum. Sovyet Rusya deneyiminden çıkarılacak en önemli ders bu olmalıydı. Reel sosyalizmin çoktan tıkanmış ve iç çözümlenmiş sonuçlanmış klasik komünist parti anlayışında ısrar etmek tutuculuk ve çözümsüzlük

olurdu. Zaten bu partilerin bilimsel sosyalizmin tıkanmasındaki rolleri açıkça ortaya çıkmıştı. PKK'yi bu temelde muhafaza etmek, tutuculuğa ve tasfiyeciliğe çanak tutmaya devam etmek anlamına gelirdi. Buna rağmen reel sosyalizmin mirasını toptan reddeden ve kötüleyen liberal demokrasiye savruluş da kabul edilemezdi. Liberal demokrasi sahte demokrasicilikti. Onun solu anlamındaki liberal solculuk ve sosyalizm anlayışı tümüyle tasfiyecilik anlamına gelirdi; daha doğrusu, reel sosyalizmin bünyesindeki kapitalizme sahip çıkmak, onu özel kapitalizm olarak dönüştürmek demektir. PKK ve halkın direnç değerlerini bu iki tehlikeli anlayış ve uygulamadan korumak büyük önem arz ediyordu. Acil görev buydu. Bu göreve doğru sahip çıkmak, hem PKK mirasını kendi bencil emellerine alet etmeye çalışanlara, hem de halkın tarihsel direnç değerleri üzerinde kof bir burjuva liberalizmini inşa etmek isteyenlere en gerekli ve anlamlı cevap olacaktı.

KADEK ve KONGRA GEL bu anlamda PKK'nin ve halkın devrimci savaşımının tarihsel mirasına en doğru tarzda sahip çıkabilecek dönemsel iki araç olarak düşünüldü. Rollerini başarıyla yerine getirebilmeleri, süreci özlü değerlendirmeleriyle ve görevlerini doğru belirleyip sahip çıkmalarıyla mümkün olabilecekti.

Devletle yaşanan süreç, bir sorgulanma ve yargılanmadan öteye, siyasal çözüm arayışları halinde geçiyordu. Tüm koşullar aleyhte olmasına ve PKK'nin bütün gücüyle savaşı şiddetlendirme yönelimine rağmen, İmralı sürecinin bir siyasi çözüm fırsatı olarak değerlendirilmesini daha uygun bulmaktaydım. İdam pahasına da olsa, öncelikle denenmesi gereken yolun bu olmasını önemli görüyordum. Komplonun ancak böylelikle boşa çıkarılabileceğine inanıyordum. Savaşın şiddetlendirilmesi ve olası ağır kayıplar ve yenilgiler, durumu tekrar 1925-1940 yılları arasında yaşanan tabloya dönüştürecek. Komplonun öngörüsü de bu yönlüydü. Genelkurmay temsilcisi de durumu komplo olarak değerlendiriyordu. Amaçları her ne kadar değişik de olsa, bu yaklaşım da dikkate alınmak durumundaydı. PKK ile yazışmama da izin verilmişti. Yazışmalarda görüşme sonuçları da iletiliyordu. Tek taraflı geri çekilmeyi bu koşullarda başvurulması gereken bir taktik olarak değerlendirdim. Bu aceleyle ve koşulları pek düşünülmeden alınan bir tavırdı. Devletin bu yönlü bir dayatması söz konusu değildi. Fakat esas olarak beni bu tür bir önleme yönelten, Türki-

ye’de yaratılan ağır şovenizm havası ve komplo zihniyeti idi. Geri çekilme sırasında yoğunlaştırılan operasyonlar ve verilen kayıplar, güvenlik güçleri ve kurumlarının bu geri çekilmeyi tasfiye süreci olarak değerlendirmek istediklerini gösterdi. İyi niyetli bir adım tasfiye etme mantığı ile kullanılmak istendi. Bu ciddi bir yanlışlıktı. Dış güçlerin kışkırtmaları kadar Başbakan Bülent Ecevit’in yaşadığı sağlık sorunu ve kendisini tasfiye etme çabalarıyla birlikte MHP’nin olumsuz yaklaşımları ve erken seçime zorlama kararı bunda önemli bir rol oynadı.

Beklenen barış ve demokratik çözüm olasılığı gerçekleşmemişti. En az 1993 ve 1998 yıllarındaki barış ve siyasi çözüm olasılığı kadar 2000 başlarındaki olasılığın değerlendirilmemesinde de Türkiye’yi 1925’ten beri anti-Kürt batağında tutarak kontrol etmek isteyen güçlerin payı önemli yer tutar. Kürt sorunu görüldüğünden çok daha fazla hegemonik sistemin manipülasyon aracıdır. Çözumsuz bırakılması hegemonik sistem açısından en arzu edilir sonuçtur. Beyaz Türk faşistleri açısından ise, iç politikayı savaş psikozuyla yönetme aracıdır. Kürt sorunu çözumsuz bırakıldıkça, ülkeyi hep iç savaş mantığı ile yönetmek kaçınılmaz olur. ‘İç ve dış tehdit’, ‘ülkenin bölünmez bütünlüğü’ söylemleri her zaman devrede tutularak savaş hali devam ettirilir. Böylelikle tekelci devlet kapitalizmi eşine az rastlanır bir ulus-devlet despotizmiyle ülkeyi istediği gibi sömürme imkânı kazanır. Yani Kürtler sadece toplum ve insan olmaktan çıkarılmıyorlar, kapitalizmin azami kâr kanunu için en elverişli araçsallık konumunda değerlendiriliyorlar. Kürtlere dayatılan iç savaş politikası olmadan, Türkiye’deki ulus-devletçilik ve kapitalizm yürütülemez. Daha da vahimi, bu iç savaş politikası tek taraflı ve devrim politikası olarak yürütülmektedir. İç ve dış düşmanlara karşı ulusal birlik ve bütünlük için yürütüldüğü iddia edilen bu politikalar ise, özde hegemonik sistemin bizzat oluşturduğu ve kontrolü altında yürüttüğü politikalardır. 2000’li yılların başlarında Kürt barışı ve demokratik çözümü önüne dikilen, aynı geleneksel hegemonik politikalardır. Her ne kadar milliyetçilik ve ulusalcılık adına uygulandığı iddia edilse de, özünde emperyalist, sömürgeci ve soykırımcı politikalardır.

İmralı savunmalarını geliştirirken, bu Kürt kördüğümünü çözümlmeyi esas aldım. Doğrusu da buydu. İyice açığa çıkmıştı ki, Kürt gerçekliğindeki karanlıklar aydınlatılmadıkça kendi savunma gerçekliğim de anlam ifade

edemezdi. Barış ve çözüm için her şey denendikten sonra, sıra karanlığın oluşumundaki tarihsel-toplumsal nedenleri çözümlmeye gelmişti. Mahkemedeki ilk kısa savunma, mütevazı bir barış çağrısıydı. İkinci büyük savunma kördüğümü çözecek nitelikteydi. AİHM'e yönelik bu savunma özünde Kürt gerçeğini ve Kürtlerin uygarlık ve modernite karşısındaki varlığını araştırmaktaydı. Kürt sorununun doğuşunda asıl sorumluluğun kapitalizmden kaynaklandığını açıklamakta, çözümün demokratik özünü ilk defa ulus-devletçilikten ayırıştırmaktaydı. PKK'deki dönüşümün özünü de bu yaklaşım teşkil etmekteydi. Grup aşamasından beri netleştirilemeyen devletçi ve demokratik çözüm biçimleri arasındaki farkı ortaya koymaktaydı. Bu noktada reel sosyalizmden ve arkasındaki klasik Marksist-Leninist doktrinden ayırıştırmaktaydı. Ulusların kendi kaderini tayin hakkını burjuva hak kapsamında olmaktan çıkarmış, toplumsal demokrasi kapsamına dahil etmişti. Yani Kürt sorunu devletçiliğe hiç bulaşmadan, ulus-devletçi arayışlara yönelmeden ve o kapsamlar altında çözümlere zorlanmadan, toplumun demokratik yönetim modelleri içinde çözümlenebilirdi. PKK'deki dönüşümün özü buydu. KADEK ve KONGRA GEL de terminolojik olarak bu gerçeği ifade ediyordu.

Tüm bu aşamalarda geliştirdiğim savunmalarımın özüne ters iç tasfiyeler 2002-2004 yıllarında bir kez daha hem de kapsamlıca gündeme girmişti. Avukatların zamanında ve yeterli bilgilendirmeyişleri, geniş çaplı bir tasfiyecilikle birlikte, başta kadro ve savaşçılar olmak üzere, maddi ve manevi değeri çok büyük olan partinin ve halkın değerlerini ve kazanımlarını boşa harcadı. Dönüşüm sürecinde parti ve halk savaşı genelde yaşandığı gibi iki keskin uç arasında tarihimizin en büyük tasfiyesine uğradı.

2- 2002-2004 Tasfiyeciliğinin Anlamı ve Önemi

PKK tarihi tasfiyecilikle birlikte gelişen bir tarihtir. PKK daha grup aşamasından beri sıkça tasfiyelerle karşılaşmıştır. Parti geliştikçe tasfiyeler de daha hacimli olmuştur. 2002-2004 yılları arasında yaşanan, tasfiyecilikten öteye komplonun içteki yansımalarıydı. Daha doğrusu, komploculukla tasfiyecilik iç içe geçmişti. Ne kadarının bilinçli, ne kadarının kendiliğinden olduğu ayırt edilemiyordu. Zemin aralarında ayırım yapmaya imkân vermiyordu. Dayandıkları zemin itibarıyla kişilikler tasfiyeciliği ve komploculuğu

aynı anda yaşamaya elverişliydi. Bu zeminden kaynaklanan kişilikleri gözetken bir yönetim hayati önem taşımaktaydı. Buna hep dikkat etmiş ve dikkat çekmiştim. Devrimci toplumsallık oluşturulurken, bunun ne denli güç bir uğraş olduğunun derin bilincinde olmadan, Kürt toplumsallığından örgüt ve hareket oluşturmak çok zordu. Parti yönetimi ve savaş örgütü bu anlamda nasıl ayakta tutulduklarının bilincinde bile değillerdi. Ayrıca sözde Türk Solundan ve tarihsel mezhepçilik kültüründen de etkilenmiş oldukları için, devrimci toplumsallık ve eylemselliğin farkını ve önemini kavramaktan uzaktılar. Yakın denetimimiz söz konusuysen, bu temeldeki zaafalarını sergilemekten çekiniyorlardı. İçten olmasalar da, örgütsel havaya uyum göstermeye çalışıyorlardı. Örgütsel ve eylemsel disiplini özgür yaşamın bir gereği olarak değerlendirmek yerine, keyfi yaşamlarının önünde bir engel gibi görüyorlardı. Kabileci ve aileci zihniyet iliklerine işlemişti. Buna birey olarak hiçleşmeyi de ekleyince, tahammülü ve idare edilmesi çok güç bir yapı sergiliyorlardı. Saydığımız tüm bu hususlar genel doğrular olarak anlaşılabilir. Fakat bütün bunlar PKK ve öncülük ettiği devrimci halk savaşı tarihinin en kritik döneminde iç içe geçmiş bir komplo ve tasfiye hareketi halinde oluşmaya yüz tutmuşlarsa, kendilerini bu tarzda dayatıyorlarsa, en büyük ihanet hareketi gündeme girmiş demektir. 2002-2004 dönemindeki tasfiyeciliğin daha öncekilerden farkı ve önemi bu köklü ihanetçi özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Kürt tarihinde kronikleşen hastalığın bir benzeri ile karşı karşıyaydık. Otuz yıllık ideolojik, örgütsel ve eylemsel mücadeleye rağmen, aynı hastalığın hortlaması ciddi tehlikeydi. Oluştugu dönem ve mekân koşulları da bunun için son derece elverişliydi. Sistemin hegemonik gücü ABD Irak'ın işgaline başlamış, AKP'yi içte yeni uzantısı olarak seçmişti. Tarihte olduğu gibi Kürt Hareketini yine tek elden manipüle etmeye çalışıyordu. PKK'ye ve bana yönelik Gladio savaşlarının arkasındaki temel güçtü. Elinde güçlü işbirlikçiler vardı. Türk Gladio'sunu yeniden oluşturuyordu. Tüm bu etmenler bir araya gelince, PKK içinde bir operasyon kaçınılmazdı. Daha önce dışta ve içte dayatılan operasyonların nihai olanı amaçlanmıştı. Otuz yıldır peşinde koşulan amaç tahakkuk ettirilmek durumundaydı. Bilinen klasik operasyonun amacı, PKK içinde de kendilerine işbirlikçi kanat yaratarak diğerlerini tasfiye etmekte. Tarihte denedikleri ve çokça başarılı oldukları bir yöntemdi bu. Büyük Komplo ile birleştirilince, bu sefer tam

başaracaklarına inanmışlardı. Komplonun Türk özel savaşı boyutundaki güçler, bu sefer yeşil maskeli AKP şeması içinde hareket etmekteydiler. Kürt uzantıları Irak Kürdistan'ında kendilerine sunulan federe opsiyonu uğruna her türlü işbirlikçiliğe çoktan hazırıldılar. Zaten 1985'ten beri Gladio'nun tüm hamlelerine gizli veya açık destek sunmuşlardı. Bu sefer PKK'den ve halk savaşımından kurtulma umuduyla ellerinden gelen her şeyi yapacaklardı. Yaptılar da, iç tasfiyecilere her türlü olanağı sundular. Mirasın sözde en büyük pay sahibiydiler. Ne acıdır ki, tasfiyeci güruh kendini hem partinin hem de halk savaşının gerçek sahibi sayarken, hangi efendilere hizmet ettiğinin farkında değildi. Tasfiyecilerin kendilerine hep gerekçe yaptıkları tutucu ve dogmatik öğeler şahsi savunmalarını yapma gücünden yoksundular. Başarılı olmuş bir tarihsel çıkışı kendi ellerinde böyle tüketerek sonunu getirmek istiyorlardı. Fakat PKK mirası böyle tüketilecek bir miras değildi.

Bu duruma nasıl gelindiğini daha iyi kavramak için yakın geçmişe bakmak gerekir.

Öncelikle kuruluş sürecindeki kimlik tahriri ve özgürlük noksanlığından kaynaklanan kişisel noksanlıklar ve iradesizlikler bu duruma gelişte en temel rolü oynadı; genel bir zaaf olarak etkiledi. Bu zaafaların aşılması için güçlü çaba harcanmadı. Süreç geliştikçe bünyesel zaafklar kendini daha çok gösterdi. 1986 Kongresi'ne dek bu durumdaki kadrolara aşırı bir tahammül göstererek birlikte yürümeye çalıştık. 15 Ağustos 1984 Hamlesini zorbela yaptırdıktan sonra, baş gösteren 1986 krizinde 'artık bizden bu kadar' dercesine bir tutum içindeydiler. Özellikle birinci kuşak kadro diye geçinenleri fazla zorlamak doğru olmazdı. Bunlar kendilerine defalarca tanınan merkezî rollere sahip çıkamamışlardı. Yaratıcılık göstermek bir yana, hazır olanı bile sahiplenmekten uzaktılar. Kemal Pir, Mehmet Karasungur ve Mahsum Korkmaz başta olmak üzere umut vaat eden komuta adayları etkisizleştirilince, geriye kalan ikinci kuşak diyebileceğimiz kadro adaylarıyla 1987 hamlesine girişmek zorunda kaldık. Bu hamleye adeta tek başımıza yüklendik. 1992 sonlarına kadar yılda sayıları bini aşan eğitilmiş, donanmış ve bütçelendirilmiş kadro ve savaşçı aktarımı başta olmak üzere her türlü destek sunulmuştu. Buna içte küçümsenmeyecek halk desteği ve dışta üs imkânı ve diplomatik destek de dahildi. İçte de tüm bölgelerde üsler varlığını koruyordu. Orta kuşak dediğimiz yeni ko-

muta adayları bu eşsiz hazırlıkların üzerine oturunca, kerameti kendinden menkul şeyhler gibi kendilerine sevdalanmaya başladılar. Hareketin tekrar yükselişini kendi marifetleri sandılar. Aslında rolleri bostan korkuluğundan öteye geçmiyordu. Kişilik zaafı ile kendine sevdalanma birleşince, giderek kendilerini eski kuşak kadrolardan çok daha beter bir yetmezlik içinde buldular. Birinci kuşağın hiç olmazsa belli bir siyasi ve örgütsel ahlâkı ve ilkeleri vardı. Yeni yetmelerde bu da yoktu. Kırıntılar var idiyse de, sert mücadele koşulları bunları besleyeceğine yok etmişti. Ortadoğu'da üslenen Önderlik ve içerdeki halk desteği kendilerini besledikçe daha da şı-mardılar.

Dörtlü çete bu konuda özellikle Botan eyaletinde başı çekiyordu. Görevleri dörtlü çetenin tahribatlarını soruşturmak ve etkisizleştirmek olanlar ise, onların gölgesine sığınarak günlerini gün ettiler. Bunların başında da Nizamettin Taş (Botan), Halil Ataç (Ebubekir), Osman Öcalan (Ferhat) ve Şırnaklı Celal geliyordu. Böylelikle Botan, Behdınan ve Zagros alanları fiilen bu tasfiyeci grubun etkisine girdi. Amed eyaleti (Diyarbakır, Bingöl, Muş ve civar yöreler) Sakık ve Çürükaya kardeşlerin çiftliği haline getirildi. Bunlar çok sayıda kadrosal güç desteğini ve müdahaleyi boşa çıkardılar. Amed büyük ihtimalle JİTEM'in kontrolü altına giren ilk eyalet konumundaydı. Botan, Behdınan ve Zagros'ta da KDP'ye dayalı olarak JİTEM ve iç komplocu faaliyet giderek etkili oluyordu. Dersim'de Doktor Baran'ın halen içyüzü aydınlatılmamış biçimde ölümüyle birlikte, Hıdır Sarıkaya (Ekrem) gibi unsurların inisiyatifi gelişmişti. Tasfiyeciliğin yanı sıra diğer sol güçlerle yaşanan anlamsız çatışmalar ve yersiz kayıplar hızlanmıştı. Tolhıldan eyaletinde (Maraş, Adıyaman ve civarı) Terzi Cemal (Ali Ömürcan), Mardin eyaletinde Serhat (Hıdır Yalçın) benzer tasfiyeci ve tutucu eğilimi egemen kılmışlardı. Ortadoğu'da ise Önderlik JİTEM'le bağlantılı olarak tasfiye edilmenin eşğine getirilmişti. 1990 yılı Ocak ayı başında Hasan Bindal yoldaşın katledilmesine yol açan komplo bu çerçevede stratejik imha rolünü oynayacaktı.

Tüm bu komplocu ve tasfiyeci eğilimlere rağmen kadro, savaşı ve halk direnişçiliği kahramanlık boyutlarında sergilenmeye ve yükselmeye devam etti. Nitekim 1991'lerden itibaren devlet katında siyasi diyalog ihtiyacının hissedilmesi bu gelişmenin ürünüydü. Fakat Gladiocu, JİTEM'ci faaliyet de hiçbir kural tanımadan bütün dehşetiyle devreye sokulmuştu. Dev-

let içinde de ciddi bir çatlaklık baş göstermişti. Bu koşullar altında baştan itibaren ya açık çetecilik biçiminde ya da daha sinsice ve alttan kendini dayatan tasfiyeci unsurlar adamakıllı palazlanmışlardı. Şahsi tahminlerimin çok üstünde kendilerini halkın ve partinin yeni ve gerçek sahipleri sanacak kadar ileri gitmişlerdi. Kendilerine oldukça sevdalanmışlardı. Ama bu tutumlarını gizlemekte de oldukça ustalaşmışlardı.

Bu durumu aşmak için klasik parti yöntemlerine başvuruldu. Merkez, konferans ve kongre toplantılarıyla sorunlar aşılmaya çalışıldı. Komite yenilenmeleri, yeni temsilci atamaları, güç büyütmeleri çözüm olarak düşünüldü. Açık ki, bu tip çözümler teknik ve örgütsel boyutluydu; ideolojik ve politik temellere inemiyordu. Dolayısıyla şekilsel bazı sonuçlar doğurmaktan öteye gidemezdi. Olup bitenler aslında Sovyetler Birliği'ndeki deneyimin dünya çapında yaşadıklarının partimizin bünyesinde de açığa çıkmasıydı. Reel sosyalizmde yetmiş yıl sonunda gerçekleşen çözümlüş, PKK'de kuruluşundan yirmi beş, otuz yıl sonra tekrarlanıyordu. Devlet bile olursa, benzer çözümlüşler yine mümkündü. Ulus-devletçi perspektiften kurtulamayan ideolojik ve politik modeller bünyesel olarak problemlidir, antidemokratiktir, toplumun sosyalist dönüşümünü sağlayamazlar. İster devlet ister parti temelinde olsun, tekelci, despotik ve iktidarcı elitler ve kişilikler oluşturması doğası gereğidir. Fakat bu gerçeği kavramamız daha yakıcı olarak 2002-2004 tasfiyeciliğiyle birlikte netlik kazandı.

Tasfiyeci hainler sadece mücadele geleneğinden kopmadılar, kendi aralarında da kopuştular. Bazı önemli taktik hesapları vardı. Öncelikle Kurucu Önderlik gerçeğini kesin etkisizleştirilmiş sanıyorlardı. Onlara göre hiçbir güç Önderliği kurtaramazdı. Dolayısıyla O'ndan gelecek tehlikeden kendilerini muaf sayıyorlardı. Dayandıkları güçler onlar için bu konuda yeterli güvence veriyorlardı. İkinci taktik hesapları, karşılarındaki dogmatik yanları (ilkeli olmakla birlikte) ağır basan eski kadroların kendileri için tehdit olmaktan çıkarılmasıydı. Bunun için hazırlıklıydılar. Partinin ve mücadelenin birçok değeri kontrolleri altındaydı. Kadroların ve savaşçıların önemli bir kısmını baştan çıkarmışlardı. Yıllarca mücadele saflarında denedikleri kurnazlık kendilerini üstte tutuyordu. Üçüncüsü, kendilerini bütün değerlerin gerçek sahibi sanıyorlardı. Ne de olsa savaşı onlar yönetmişti, halkın ve savaşçıların güvenini elde etmişlerdi! Önderlik dahil bütün eski kuşak rollerini oynamıştı ve bir tarafa bırakılmalıydı! Rüştnü ispat-

lamış kişiler olarak artık her şeyi kontrol etmeleri, söz ve eylem sahibi olmaları kendi haklarıydı! Tipik aileci ve mirasçı gelenekle hesap yapıyorlardı. Dördüncüsü, dayandıkları güçler onları meşru kabul eden dünya çapında zafer kazanmış küresel yeni liberalizmdi. Cahili de olsalar, neo-liberalizm eğilim olarak tam da kendilerine göreymi. Bu etkenler altında onları tutmak zordu. Kaldı ki, hep arzuladıkları bireysel yaşam tutkularını gerçekleştirme imkânını da kazanmışlardı. Birbirini kaçırın çok sayıda erkekli kadınlı grup olarak, kelleleri pahasına da olsa, kimse onları bu yeni 'aşklarından' ayıramazdı. Yıllarca hasretini çektikleri 'aşklarına' nihayet görkemli bir ihanet hareketiyle kavuşmuşlardı. Sıkça yaşanan bireysel itirafçı kaçışlarını onlar grupsal olarak, hem de yeni liberal hareket biçiminde gerçekleştirmişlerdi. Bununla da avunabilir, kendilerini temize çıkarabilirlerdi! PKK gibi ünlü bir hareketin üzerinden liberalizm taslakları olarak kendilerini peşkeş çekmeleri para edebilirdi. Başta TC olmak üzere, ABD ve yandaşları kendilerine sahip çıkabilirdi.

Buna karşılık parti ve mücadele değerlerine saygılı olmak ve ilkesel davranmakla beraber dogmatizmi aşamayan, yerinde taktik hamleler geliştiremeyen bazı eski kuşak kadrolar başta olmak üzere Önderlik geleneğini sonuna kadar gözetken kesimler tasfiyecilere karşı dursalar da, değerleri korumakta başarısız kaldılar. Bu konuda epeyce kusurluydular. Gereken yaratıcılıkla tasfiyecilerin önlerini kesip hesap sormıyorlardı. Yetersizlikleri, tedbirsizlikleri ve hiçbir şeye benzemeyen hareket tarzlarıyla tasfiyeci unsurların önünü ardına kadar açık bırakmışlardı. Onların yaptıkları, kişisel namuslarını korumak veya kurtarmaktı. Yılların yetmezlikleri ve dogmatizmi, olup biteni çaresizce seyretmelerine yol açmıştı. Yeni ihanet dalgasının büyüklüğünü fark edip tedbir geliştirmekten uzaktılar. Bir nevi eski komünist partilerin bakiyesine benziyorlardı. İktidarı liberaler kapmış, onlar seyretmişti.

Ortaya çıkan durum reel sosyalizmin PKK'de vardığı sonuçtu. Fakat geliştirdiğimiz hareket reel sosyalizmi çoktan aşan, toplumun temellerine kadar kök salan nitelikteydi. Reel sosyalist kalıp aşınca da, özlü nitelikler kazanılmıştı. Hem Kürt kimliği ve varlığı konusunda, hem de toplumsal özgürlük düzeyinde büyük gelişmeler yaşanmıştı. Hareketin kendisinde değil, kılavuzluğunda sorunlar çıkmıştı. Hareket diriliğini ve gelişimini sür-

dürmekteydi. Eğer durum doğru değerlendirilirse, kimlik ve özgürlük hareketinin daha da güçlenerek çıkış yapması işten bile değildi.

Tasfiyeciliğin boyutlarını göz önünde bulundurarak, savunmanın devamı niteliğinde **Bir Halkı Savunmak** adlı versiyonu yanıt olarak geliştirmeye çalıştım. Bir halkı kurtuluşa götürmekten, hatta sosyalist toplum halinde inşa etmekten, bağımsız bir devlet çatısı altında toplamaktan geri adım atıp savunmaya geçiş yapmak ilk bakışta gerilemek anlamını taşısa da, aslında durum farklıydı. Bunun anlamı ideolojik söylemden toplumsal somuta yakınlaşmaktı; ideoloji ile pratik arasında doğan büyük boşluğu ve çelişkili durumu aşmaktı. Reel sosyalist, hatta bilimsel sosyalist söylem ortaya çıkan yeni duruma yanıt veremiyordu. Dünya genelinde olduğu gibi PKK'de de yaşanan çözümlüş, ne kadar çaba harcanırsa harcanсын, eski tarzla ne durdurulabilir ne de önlenebilirdi. İdeolojik ve bilimsel yanın yeniden inşası gerekiyordu. Ayrıca somutta ortaya çıkan Kürt halk gerçekliği ve özgürleşen toplumsal alanlar eski tarzla ne sürdürülebilir ne de korunabilirdi. Sadece yeni söylem ve eylem biçimlerine değil, toplumsal bilim, siyaset ve ahlâk anlayışında köklü dönüşümlere de ihtiyaç vardı. Sorun sadece yerel değil evrenseldi. Bilim felsefesi ve toplumla ilgili disiplinler üzerindeki yoğunlaşma, dönüşüm ihtiyacını iyice bilince çıkarıyordu.

Liberalizmin tüm ideolojik taarruzlarına rağmen, kapitalist modernite tarihinin en derin bunalım sürecini yaşıyordu. Reel sosyalizmin çözülüşü ile güçlü bir dayanağını kaybetmişti. Aslında Birinci Dünya Savaşında çözülen kapitalist modernitenin ömrünü reel sosyalizm uzatmıştı. Reel sosyalizmin çözülüşü liberalizmin zaferi olmayıp, en güçlü mezhebinden yoksun kalması anlamına geliyordu. Bunun anlaşılması çok uzun sürmeyecekti. 1990'lar sonrasında daha da yoğunlaşan ekonomik bunalıma çare olarak düşünülen ve planlanan Irak ve Afganistan işgalleri ile hayata geçirilmeye çalışılan Büyük Ortadoğu Projesi (BOP), çok geçmeden sistemin yapısal bunalımını bütünüyle açığa çıkardı. Reel sosyalizmden geriye kalan Çin de kapitalist moderniteyi kurtaramayacak, bilakis yeni hegemonik güç merkezi olarak tehdit edici rol oynayacaktı. Dünyanın içine girdiği yeni durum, kapitalist modernitenin sürdürülemezliği ve yeni alternatiflerin gelişmişliği idi. Sosyal bilimde, siyaset, etik ve estetikte dönüşüm ortaya çıkan bu durumla bağılantılıydı; hem nedeni hem de sonucu du.

Sonuç olarak, bir yandan pratik, somut kazanımları tahribattan korumak için yeni politik modeller geliştirmeye çalışırken, diğer yandan siyaset felsefesinde ve yaşam tarzında da yanıtlar arandı. Eski ideolojik ve politik gelişmelerden tümüyle kopmuyorduk. Engel teşkil edici unsurlardan arınıyor, daha geliştirici öğelerle ortaya çıkan sorunlara ve ihtiyaçlara yanıt vererek daha kalıcı ve tasfiye edilemez bir sürece evriliyorduk. Bunun açık göstergesi PKK ismini yeniden takınmak, halkın kimlik ve özgürlük kazanımlarını KCK (Koma Civakên Kurdistan) adlandırmasıyla somutlaştırmaktı. Böylelikle hem gelenek hem de değişim birlikte yeni bir aşamada yaşamsal kılınmaya çalışılıyordu. Bu yönlü tüm gelişmelerin teorik izahını eldeki son savunma ile sunmaya çalıştık. Bu nedenle savunmamın son halini insan türünün çıkışından toplumsallığına, uygarlıktan kapitalist moderniteye, oradan demokratik moderniteye kadarki tüm süreci kendi halkımın kimliğiyle ve kişiliğimle birlikte çözümleyip sonlandırmayı tercih ettim.

Altıncı Bölüm: PKK, KCK ve DEMOKRATİK ULUS

2003 yılı PKK ve KCK'nin kendini demokratik modernite kuramı çerçevesinde resmen ilan ettiği dönemin başlangıcını ifade eder. Üçüncü büyük doğuş olarak da anlamlandırabiliriz. Birinci büyük doğuş, evrensel devrimci ideolojiden ulusal toplum kendiliğinin zihnen doğuşunu ifade eder. Ulusal toplum kimliği esas olarak zihinsel ele alınmaktadır. Ulusal toplum, ister gerçekleşmiş olsun ister olmasın, zihnen bir doğuş olarak tasarlanmakta, planlanmaktadır. İlke olarak Kürtlük esas alınmakta, fakat ortada nasıl bir Kürtlüğün olduğu yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Bölük pörçük de olsa, tarihsel ve mekânsal olarak Kürt varoluşu değerlendirilmektedir. Nasıl bir toplum olduğu, ülkesi, dili, sınırları, parçalanmışlığı, geriliği veya çağdaşlığı en kaba bilgilerle tartışma konusu edilmektedir.

Tartışmayı yapan çekirdek grup ilk yıllarda iki elin parmak sayısını geçmemektedir. Önemi nicelikte değil niteliktedir. Ortaya çıkarılmaya çalışılan gerçeğin doğru ifadelendirilmesi, hakikati önemli olmaktadır. Ankara'dan çıkış ve Kürdistan'da yayılış olarak geçen 1973-1979 döneminin esas özü, bu gerçekliğin dile gelişi ve yeni Kürt hakikati olarak anlam bulmasıdır. PKK bu yeni hakikatin ismidir. Bu dönemin büyük şehidi Haki Karer'dir. Bir elin parmak sayısını geçmeyen şehitleri vardır. 1980'den 2005'e kadar geçen süreç ise, esasında nesne olarak Kürt olgusundan bilinçlenen, örgütlenen, savaşan, böylelikle özgürleşen ve özneleşen Kürt ulusal toplumuna dönüşü ifadelendirir. Nesnel Kürtlükten özgürleşen ve özneleşen Kürtlüğe geçiş söz konusudur. Buna eski kadavra ve köle Kürtlükten yeniden canlanan ve özgürleşen Kürtlüğe geçiş de diyebiliriz. Burada küçük bir grubun zihnen ve ismen doğuşu değil, sayıları milyonları aşan bir halkın nesnel durumu ve köle geçmişinden kendini özgürce ifadelendiren, örgütlendiren, eylemlendiren ve savaştıran halk gerçeğine dönüşü söz konusudur. Buna tipik olarak çağdaş (modern) bir halk, demokratik ulus toplumu halinde yeniden oluş da diyebiliriz. Oluş sürecinin ilk isimleri HRK (Hêzên Rizgarîya Kurdîstan) ve ERNK (Enîya Rızgarîya Netewa Kurdîstan)'dir. Sayıları otuz bini aşan, sayılamayacak kadar çok, sadece Kürtler ve Türkler için değil, tüm insanlık için de anlamı büyük olan şehitleri vardır. Yüz binlercesi işkenceden geçmiş kadrosu, sempatzanı ve halkı

vardır. On binleri aşan zindan tutuklusu vardır. Hicretleri ve milyonları katbekat aşan göçmenleri vardır. Savaşan halk gerçeğine bu koşullar altında varılmıştır. Geçmişinde yaşanan ve kapitalist modernite koşullarında soykırım boyutlarına varan inkâr ve imha nedeniyle haini, dönegi, işbirlikçisi ve katliamcısı çok olan, bunlara karşılık veren direnişçisi, şehidi ve kahramanları da bol olan bir ulusal halk, demokratik ulus toplumu oluşu söz konusudur.

2005 ve sonrası yılların farkı, oluştan yeni bir özde kimlikleşme, kalıcı varlık halini alma ve özgür yaşamda ısrardan kaynaklanmaktadır. Yani doğuş, oluş gibi çok sancılı bir süreçten sonra, başarılı geçen bu doğuşun aynı hassasiyetler temelinde, tıpkı bir bebeğin büyütülüşü gibi öz savunmalı olması, zehirlenmeyen gıdalarla beslenmesi gibi beslenip büyümesi, varlığını özgürce ifadelendirmesi ve farklılaşarak yaşaması gündemdedir. Sorunlar artık doğuş, oluş sorunları değil, büyüme, korunma ve farklılaşmadan kaynaklanan öz kimlik ve özgür yaşam sorunlarıdır. Zihnen doğuş yerini bedensel doğuşa, oradan bedeninin farklı organlarına dönüşmeye bırakmaktadır. Doğuş, oluş bebeklik ve çocukluk çağının tüm hastalıklarına açıktır. Bebeğin ölmemesi için çok büyük ustalık isteyen çabalara ihtiyaç vardır. Ondan önceki zihnen doğuş da çok sancılıdır. Bir nevi ana rahmine düşmeye benzeyen oluş'un sağlıklı, soylu olması ve piçleşmemiş biçimde gerçekleşmesi gerekir. Bu da ideolojik hamlenin Kürt toplumsal olgusunu doğru ifadelendirmesi, yani onun hakikati olmasıyla mümkündür. Unutmamak gerekir ki, üzerinde binlerce yıl tepişilen, uğruna kavgalar ve savaşların verildiği Kürdistan toprak anasının tecavüzden kaynaklanmayan, kendi özgür iradesiyle kendi özünden soylu bir doğuşu özgür bir halk biçiminde gerçekleştirmesi, varlık haline gelmenin ilk ve en zor koşuludur. Üçüncü dönem, söz konusu varoluşun varlık haline gelmesi, kimliğini ve özgürlüğünü kazanmış bir varlık olarak anlam ifade etmesidir. Yeni oluşan olgu eski tanıdık varlık, eskinin kendi olmaktan çıkarılmış, parçalanmış ve yutulmuş bir nesnesi değildir. Eski Kürtlük sadece nesne olarak vardı. Her fetihçi, işgalci, ilhakçı, sömürgeci ve soykırımcı güç üzerinde dilediği uygulamayı, imhayı ve asimilasyonu (eritmeyi) gerçekleştirebilirdi. Bir kullanım malzemesi durumundaydı. Kolektif özneliği ve kimliği gelişmemiş veya gelişmekten alıkonulmuştu. Kendini ifade etmekten ve savunmaktan uzaktı. Adeta sağılmayı bekleyen bir inek, leş kargalarına terk

edilmiş bir leş konumundaydı. Bu gerçekliğe toplumsal bakımdan varlık denemezdi. Daha çok varlık ve öz kimlik olmaktan çıkarılmaya çalışılan bir nesne değeri atfedilebilirdi.

2000'li yıllar sonrasının Kürdistan'ı ve Kürtleri nesnel değer olmaktan çıkarılmış, son otuz yılda rüşeym halini ve doğuşunu başarıyla gerçekleştiren bir varlık değeri haline gelmişlerdir. Kendi gerçekliğini ifadelendirebilen, hakikat olarak sunan ve savunabilen bir Kürt kimliği ve özgür yaşamı söz konusudur. Şüphesiz bu gerçeklik ve hakikat, kendini bir ulus-devlet olarak ifadelendirmede. Başlangıçta var olan bu yönlü ideasını terk etti. Daha doğrusu sosyalizm sandığı, ama özellikle reel sosyalizmin çözümlüğünden sonra sosyalizm değil kapitalizm olduğu açığa çıkan bu gerçeklikle arasına sınır koydu. Başlangıçtaki muğlâk ulus-devletçilikle iç içe düşünülen demokratik toplumculuğu ayrıştırdı. Ulus-devletçiliği terk ederken, tüm gücünü demokratik toplum üzerinde yoğunlaştırdı. Ulusal demokratik toplum artık bir hayal ve ütopya değil, özgürce yaşanan bir gerçeklik haline geldi. Yeni gerçekliğin bazı sorunları olsa da, bunlar rüşeym halinden ve doğuştan, oluştan kaynaklanan sorunlar olmayıp, varoluşun kimlik ve özgür yaşam varlığı haline gelmesinden kaynaklanan sorunlardır. Benzetmeyi sürdürürsek, çocukluk halini de aşmış, artık kendi özgücüsüyle ayakta durabilecek bir delikanlı ve genç kadın çağına girmiştir. Sorunlar delikanlılık ve genç kadınlık çağında olmaktan kaynaklanıyordu. Bu dönemde özellikle özgür yaşam sorunları büyük önem kazanmıştı. Eğer dikkat edilmezse, eski Kürtlük hastalıkları her an depreşebilirdi. İç ve dış ihanetler, işbirlikçiler eskisinden beter biçimde yeni varlığın, özgür Kürt kimliğinin canına okuyabilirlerdi. Yanı başında varlığını sürdüren eski hiyerarşik ve kapitalist modernite unsurları, taze varlığını her an parçalayıp aralarında pay edebilirlerdi. Daha doğrusu, eski zihniyetle mülkiyetlerinde ve zilyetlerinde (tasarruflarında) sandıkları varlığı eski-yeni ayrımı yapmadan sömürmeye, yemeye devam etmek isteyebilirlerdi. Sorunlar çok yönlü olup tüm bu kapsamlardan kaynaklanmaktaydı.

İster eski uygarlık ve kapitalist moderniteden ister özgür kimlikle yaşamdan kaynaklansın, yaşananlar eski sorunlardan daha kapsamlı ve farklı sorunlardır. Dolayısıyla çözüm yöntemleri ve araçları da farklı olacaktır. Ne eskinin Kürt'ü ve Kürdistan'ı gibi olunabilirdi, ne de yakın geçmişin 'Ulusalcaları', PKK'si, HRK'si ve ERNK'si gibi mücadele edilebilirdi. Düşman

da eski düşman olmaktan çıkmıştı. Pek güvenilmese de, utangaçça da olsa, Kürt'ü ve Kürdistan'ı kabul edebilen, özgür Kürt kimliğini toptancı bir yaklaşımla reddetmeyen bir dönüşüme uğramıştı. Tüm bu tarihsel-toplumsal dönüşümlerin yeni bir Kürtlük ve PKK tanımı gerektirdiği, yeni sistem kavramları ve kuramlarına ihtiyaç gösterdiği açıktır. Bu temelde yeni PKK ve Kürtlük tanımıyla yeni sistem kavram ve kuramlarını geliştirmeye çalışacağız.

A- PKK ve DEMOKRATİK ULUS YAŞAMI

Bu satırları PKK'nin kendini adlandırmasınının 32. yıldönümünde yazıyorum. Bu kadar yıl modern bir partinin kimliğini, rolünü ve başarısını değerlendirmek için yeterli bir süre olsa gerek. Buna grup dönemini de eklediğimizde –Ki, öyle olmalıdır- kırk yılı aşan fırtınalı bir yaşam söz konusudur. Gerek grup aşaması gerekse adlandırma yılları 15 Ağustos 1984 Hamlesine kadar esas olarak partizan tarzında yaşanan bir dönemdir. Evrensel ideoloji olarak etkilendiğimiz dünya, reel sosyalizm dünyası ve bağlı olduğu sanılan arkasındaki bilimsel sosyalist görüştü. PKK'nin kimliğini kavramak açısından, bağlı kalınan ve kalındığı sanılan değerler ve bilimsel sosyalist dünya paradigması önemli bir nirengi noktasıdır. Bir benzetmeyle yorumlamaya çalışırsak, kendine sosyalist kabile diyen bir toplumun yeni bir şubesini kurmaya talip olmuştuk. Bu tarzda çok sayıda şubenin kurulduğunu varsayarsak, küçük bir grup olarak, kendimizde böyle bir şube kurma hakkını görüyorduk. Objektif olarak bir ülke (Kürdistan'ı bir ülke olarak varsayıyorduk) ve halk (Kürtlerin bir halk olarak varlığını kesinlikle kabul ediyorduk) gerçekliğine dair oluşan bilincimiz ve inancımız böylesi bir hakkı kullanmamızın temel gerekçesiydi. Dünya görüşümüz gereği kendimizi halkın en ezilen ve emekçi kesimlerinin öncü gücü olarak adlandırmaya çalışmamız beklenirdi. 'Karker' kelimesi konjonktürel olarak hem ezilen hem de çalışan halk anlamına gelmekteydi ki, seçtiğimiz adlandırma gerçekliğimize uygundu.

Dikkat edilirse, doğuş ve partizanlık yılları PKK'sinde sorgulanmaksızın kabul edilmiş bir bilinç ve inanç dünyası geçerlidir. Sosyalist kabilenin yeni üyesi derken bu gerçeği kastetmekteyim. Tıpkı doğan her çocuk kabilesini nasıl sorgulamadan kabul etmek durumundaydı, biz de bilimsel sosyalizmi

ve reel sosyalist dünya kabilesini sorgulamadan kabul etmek durumundaydık. Klasik kabilelerden bir farkımız vardı ki, o da yeni dünya kabilemizin kuşku duyulmaz bilimsel bir temele dayanmasıydı. Fakat temelimiz ne kadar bilimsel sanılsa da (Daha önceki ciltlerde bilimsel sosyalizm konusunda yaptığımız eleştirilerde dogmatik yönlerini ortaya koymaya çalışmıştık), bağlantı tarzımız çok az bilinçli ve daha çok inanç temelliydi. Dolayısıyla dogmatik yönü ağır basmaktaydı. Dogmatizmi tümüyle kötülemek için belirtmiyorum. İnsan doğasında dogmatizmi içermeyen hiçbir görüş yoktur. İde'nin, fikrin kendisinde bir dogma, bir inanç değeri vardır. Buna ilke değeri de diyebiliriz. Bir ilkeye, bir bilince, bir inanç dogmasına inanmadan, insanın yaşamını sürdürmesi çok zordur. Ancak ilahlaşması gerekir ki, hiçbir ilkeye ve dogmaya dayanmadan yaşayabilsin. Böylesi insan olduğunu iddia eden çok kişi çıkmışsa da, böyle olan kimse ya hiç yoktur ya da ömrünün bazı sınırlı anlarında bunu yakalamış çok az kişilikler söz konusu olabilir.

Bu konuda hatalı olan anlayış, dogmaları katı ve değişmez hakikatler olarak kabul etmektir. Nitekim dinsel dogmalar çoğunlukla böyle kavranmış ve insanlık tarihini trajedilere boğmuştur. Felsefe ve bilimsel düşünce dogmaların bu tarz dogmatikleşmesine karşı gelişen daha sağlıklı pozitif düşünce biçimleridir. Felsefe ve bilimin dogmatizme üstünlüğü, evrensel yaşam gerçeğini bütün farklılığı ve canlılığı içinde kavramasından ileri gelir. Felsefe ve bilimde ilerleyen her toplum, bu nedenle inanç dogmatizmini aşamayan veya hâkimiyetinde kalan toplumlar karşısında daima üstünlük taşımıştır. Toplumların mücadelesinde belirleyici olan, hep taşıdıkları dünya görüşlerindeki felsefi ve bilimsel değerlerdir; daha doğrusu, evrensel yaşam gerçeğini bütün farklılığı ve canlılığı içinde kavrama düzeyleridir. Bu durumlarda, yani toplum içindeki ve dışındaki diğer tüm topluluklar, hatta doğal çevre karşısında başarı kazanmak, evrensel bakış tarzındaki farklılıkları ve canlılıkları kavrayış düzeyiyle bağlantılıdır.

İlkel çıkışlara, bir nevi dogmalara ancak dogmatikçe bağlanıldığında sakıncaları ve riskleri ortaya çıkmaya başlar. PKK'nin çıkış ve partizanlık yıllarında bağlandığı bilimsel sosyalizm dogmaları esasta olumlu rol oynamıştır. Bilimsel sosyalizm her ne kadar tümüyle metafizikten arınmışsa da, toplumsal gerçekliğe ilişkin bilim ve tarih felsefesine en yakın ideolojydi. Toplumun bilimsel ve felsefi kavrayışında dönemine göre en

ileri paradigmayı sunuyordu. Reel sosyalizmde yaşanan tıkanma bir anlamda bilimsel sosyalizmin dogmatik yönlerinin de bir sonucuydu. Başlangıçtan itibaren kendisine yöneltilen eleştirilerin doğruluk ve haklılık payı vardı. Zamanında düzeltilmeyince, bünyesel dogmalar reel sosyalizmin çözülüşüyle sonuçlarını gösterdi. PKK'de de her ne kadar ulus-devlet düzeyinde olmasa da, pro ulus-devlet olarak benzer bir sonuç yaşandı. Devrimci halk savaşı yıllarında PKK'deki dogmalardan bilimselliğe ve tarih felsefesine çıkış yapamayan unsurlar dogmatikleşti. Bunda en çok iktidarcı, ulus-devletçi unsurlar öne çıktı. Öne çıktıkça da dogmatizm kökleşti. İktidarcı yaklaşımlar demokratik yaklaşımları bastırdı. Parti yetkisi komuta yetkisine, komuta yetkisi kişisel iktidara yol açtı. Bir nevi mikro ulus-devletçiler oluştu. Leninist parti anlayışındaki otorite anlayışının demokratik değil iktidarcı ve ulus-devletçi yorumu, reel sosyalist dünyada olduğu gibi PKK'de de etkili oldu. Bu anlayış tümüyle egemen olunca, iktidar yozlaşması kaçınılmaz oldu. Sonuçta reel sosyalist toplumların, dolayısıyla ulus-devletlerin çözülüşü gerçekleşti. PKK'nin amaçladığı Birleşik Demokratik Kürdistan ulus-devletine ulaşmamakla birlikte, onu birçok alanda mikro düzeyde yaşadı. 1984-1998 dönemi ağırlıklı olarak mikro Kürt ulus-devletçiliklerin yaşandığı dönemdi. Reel sosyalist devletlerin çözülüş yıllarını, PKK gecikmeli olarak daha yoğunca 1998'den sonra yaşamaya başladı. Bunda Önderliğin küresel liberal faşist ulus-devletlerce etkisizleştirilmesi rol oynasa da, bu esas olarak çok önceden, özellikle 1995'lerden sonra içte yaşanmaya başlanan bir süreçti. Dünya genelinde de benzer yapıları birçok partide aynı süreçler yaşandı. Çözülüşten sonra iki ana akım var olmaya çalıştı. Birincisi, eski Ortodoks reel sosyalist anlayışta ısrar eden komünist partiler; ikincisi, eski kapitalist ülkelerde kök parti rolünü oynayan liberal partinin liberal demokrat kanadına dönüşen partilerdi.

PKK'de çözülüş sonrasında benzer eğilimler olsa da, bunlar hâkim kanat haline gelemediler. Özellikle 2002-2004 yıllarında kanatlar arasındaki hâkimiyet mücadelesi çok tahripkâr oldu, ancak başarılı olamadı. Liberal maskeli sahtekâr çeteciler kaçış ve ihaneti boylarken, tutucu, dogmatizmi aşamamış gelenekselci kanat veya unsurlar ana akımda kalmayı tercih ettiler. Ana akımın öyküsü hayli ilginçtir. İki kanat kendi aralarında kıyasıya mücadele ederken, partinin tümüyle kendilerinden ibaret olduğunu sanıyorlardı. Her iki kanat da PKK'nin oluşum diyalektiğinden haberdar

olmak istemiyorlardı. Daha doğrusu, PKK'nin diyalektik gelişmesinin farkında değillerdi. Hâlbuki PKK'nin benzerlerinden en önemli farkı, diyalektik gelişmeyle bağıni koparmamasıydı. Gerek doğuş ve partizanlık gerekse devrimci halk savaşını yıllarında, tüm saptırma girişimlerine rağmen, parti diyalektik gelişmeye uygunluğunu esas olarak korumuştur. PKK'de gelişmiş bir diyalektik düşünce birikimi oluşmamışsa da, yaşamda devrimci diyalektik ilkeler fiilen işlemekteydi. Kendiliği diyalektik olarak var olmaktadır. Kanatlar veya çeşitli sapkın unsurlar bu gerçekliği bir türlü kavrayamıyorlardı. Her sapmada veya ihanette ölümcül darbe vurduklarına inanırken, partinin daha da hızlanan gelişmesini bu nedenle anlayamıyorlardı. Hem de sapma veya kaçışla birlikte biten parti değil, kendileri oluyordu. Buna mukabil PKK daha arınmış ve biraz daha diyalektik öz kazanmış olarak gelişmesini sürdürüyordu. Tüm kritik süreçlerde bu yönlü gelişmelere tanık olundu.

2002-2004 büyük çözölüş sürecinde o güne kadar başarılmanın bu sefer başarılacağı, partinin kendilerinden ibaret kalacağı sanılmıştı. Öyle olmadığı çok yetersiz bir müdahaleyle birlikte kısa süre içinde anlaşıldı. İmralı'dayken avukatlar olup bitenlerden doğru dürüst haber vermiyorlardı. Önlerinde hiçbir engel de yoktu. Sanırım onlar da kanatların pozisyonlarına bakarak tutumlarını ayarlıyorlar, beni ise ayağa kalkması güç olan bir çaresize benzetiyorlardı. Gerçekten o anki durumum fazla umut vaat etmiyordu. Ama ben o anki bir oldubittiden ibaret değildim ki. Şahsımda bir tarihi sadece canlandırmamış, fiziki varlığımdan sonra da toplum kolektif olarak ayakta durdukça, özellikle Kürtler özgür yaşadıkça hep özgür yaşayacak olan bir gerçeklik haline çoktan gelmişim. Kendimi bu tarzda bir gerçeklik ve anlam gücü olarak kurgulamışım. Bu gerçeklikten ve anlamdan habersizdiler veya kavramaya güçleri yetmiyordu. Sonuçta bir grup yoldaşın el yordamıyla PKK adını yeniden kullanması temelinde ana akıma sahip çıkması gerektiğini açıklamamla birlikte, eskisinden daha da gelişkin bir PKK süreci yaşanmaya başlandı. Sağ liberal sahtekârlar çetesinin güvendiği dağlara çoktan kar yağmış, kendileri de donmaktan kurtulamamışlardı. Sol sektör gelenekselciler ise bu sefer biraz daha ciddi bir özeleştirici süreciyle ana akımla bütünleşmeye çalıştılar. Tabii en acı olanı, bu süreçte aslında ana akımla yürüyebilecek durumda olan bini aşkın unsurun, çok miktarda maddi değerini ve çok önemli manevi moral değerle-

rin heba olmasına yol açılmasıydı. PKK böylelikle büyük çözüştürten sonra üçüncü doğuş veya yenilenme hamlesini gerçekleştirirken, farklı bir toplumsal dönemin, demokratik ulus döneminin partisi olma sürecine girmişti.

1- Yeni Dönemde PKK'nin Kimliği ve Anlamı

Şüphesiz önceki dönemlerden kopuş farklı bir kimlik anlamına gelmiyordu. Ama önceki dönemlerin bir kopyası da değildi. Yaşanan basit bir niceliksel gelişme olmayıp niteliksel gelişmeydi. Sadece kimlik olarak PKK'de değil, yenilenen Kürt toplumunda da yaşanan niteliksel bir dönüşümdü. Kaldı ki, ikisi arasındaki sıkı diyalektik gelişme sonucunda bu kimliksel dönüşümler yaşanmıştır. Dolayısıyla olgunluk döneminin varlığını kesinleştirmiş ve rüştünü ispatlamış PKK'sinin kimlik tanımını daha somut olarak yapmak ve bazı evrensel sonuçlar çıkarmak mümkün olmaktadır.

a- Öncelikle genelde parti, özellikle PKK reel sosyalizmin eski ulus-devletçi partisi değildir. Sosyalist partilerin bir bütün olarak devlet amaçlı inşa edilmemeleri gerektiğini ilkesel olarak kabul etmektedir. Sosyalizm modern devlet cihazıyla inşa edilemez. Devlet cihazı sosyalizmin doğasına aykırıdır. Kapitalist modernitenin ulus-devleti, kapitalizmin azami kâr kuralının temel yapıtaşlarından. Kapitalist kâr sistemi ulus-devletsiz gerçekleştirilemez. Ulus-devletin olduğu her sistem kapitalist kârın gerçekleştirilmesiyle bağlantılıdır. Reel sosyalizmde durum farklı değildir; hatta bürokratik kapitalizmin varlığı ulus-devlete daha çok ihtiyaç gösterir. Reel sosyalizmin sosyalizm haline gelememesinde ulus-devletçi yapısı belirleyici rol oynamıştır. Partiden devlete, devletten partiye yönelik her akış sosyalist demokrasinin inkârıyla sonuçlanır. Kuramda devletsiz toplum olarak düşünülen komünist topluma hiçbir aşamada ve hiçbir gerekçeyle devlet aracına başvurmadan geçiş, sosyalizmin özü ve biçimi gereğidir. Sosyalizm ancak liberalizmin ikiyüzlüce kullandığı ve aslında özünde çeliştiği demokrasiyi tüm boyutlarda yaşamasıyla gerçekleştirilebilir. Sosyalizm demokrasiziz düşünülemez gibi, demokrasi dışında bir yolla da asla inşa edilemez. Sosyalizm ancak en geniş katılımlı demokratik yaşamla inşa edilebilir.

Dolayısıyla sosyalist partilerin birinci özelliği, demokrasinin bir protipi olarak inşa edilmiş olmalarıdır. Kendini demokratikleştirmeyen bir parti-

nin toplumu demokratikleştirmesi düşünülemez. Demokrasi otoritesizlik değildir. Devlet otoritesinden farklı olarak, demokratik otorite siyasi toplum koşullarında mümkündür. Devlet siyasi toplumun yadsınması temelinde gerçekleşirken, demokrasinin gerçekleşmesi siyasi toplumun varlığını gerektirir. Siyasi toplum ise özgürlüğünü gerçekleştiren toplumdur. Siyaset olgusu toplumun kendi hayati çıkarları konusunda düşünce, karar ve eylem gücü kazanmasıdır. Siyasileşmeyen toplumların kendi kaderlerini tayin etmeleri mümkün olmadığı gibi, kendilerini demokratikleştirmeleri de gerçekleşemez. Siyaset, özgürlük ve demokrasi olguları arasında kopmaz bir bağlılık geçerlidir. Biri olmadan diğerleri olmaz. Bu durumda sosyalist partiler ancak demokratik, özgür siyasi toplumun bir protipi olarak kimlik kazanabilirler. Genelde iktidar, özelde devlet iktidarı modellerini kendilerine örnek alamazlar. İktidar ve devlet varlık olarak farklı olgular olmakla birlikte, esas olarak yoğunlaşmış güç ve sömürü tekelleridir. Toplumun işlerinin yönetilmesini sağlayan unsurları da taşımakla birlikte, bu unsurlar tali rol oynarlar. Belirleyici rol oynayan sömürü ve güç tekellerini meşrulaştırmakta kullanılırlar. Tüm bu gerekçeler sosyalist bir partinin neden iktidarcı ve devletçi amaçlar doğrultusunda inşa edilemeyeceğini yeterince kanıtlamaktadır. Yine neden demokratik olarak inşa edilmeleri dışında başka bir yolla kurulamayacağını da kanıtlamaktadır.

b- Sosyalist partiler modern kuruluşlar olmakla birlikte, tarihsel olarak kapitalist moderniteye karşı alternatif modernite geliştirmekle yükümlüdürler. Modernite nötr bir kavram değildir; sınıfsal, siyasi ve ideolojik temelleri olan bir kavramdır. Hâkim modernite kapitalist nitelikte olmakla birlikte, başka modernite tipleri de vardır. Demokratik modernite bunların başında gelmektedir. Moderniteler aralarında köklü, farklı dönüşümler bulunan toplumsal dönemleri ifade ederler. Her modernite döneminin ideolojik siyasi, ekonomik, teknik ve bilimsel yapısının kendisine göre özgünlükleri vardır. İlk, orta ve yakınçağların her biri kendine göre bir moderniteyi temsil eder. Ayrıca her modernitenin kendine göre hâkim sınıfsal, teknik, ideolojik, siyasi ve ekonomik biçimleri vardır. Her biri bu hâkim biçimlere göre karakterize olur. Çağımıza yani modern yaşam koşullarımıza başlangıcından itibaren kapitalist birikim tarzı damgasını vurmakla birlikte, her şeyiyle kapitalizme mal edilemez. Eğer reel sosyalizm kapitalizmle sonuçlanmasaydı, kendisi de moderniteye damgasını vurabi-

lirdi. Nitekim uzun bir dönem böyle algılandı. Sosyalist partiler belli başlı kapitalist modernite unsurlarını (kapitalist birikim tarzı, ulus-devlet ve endüstriyalizm) aşmadan, onlarla mücadele etmeden moderniteye damgalarını vuramazlar. Reel sosyalizm kapitalist modernite unsurları ile mücadele etmediği, tersine bu unsurlara kılıf dikmekle meşgul olduğu için kapitalizmle sonuçlanmıştır. Sosyalist partiler ancak kendi modernite unsurlarını (demokratik ulus, ekolojik endüstri ve sosyalist pazar ekonomisi) geliştirmekle kapitalist moderniteyi aşıp kendi modernitelerine başat rol kazandırabilirler.

PKK sadece ulus-devletçiliği aşmakla yetinemez; ancak kendini demokratik modernite unsurlarının protipi olarak inşa etmekle öncülük rolünü oynayabilir. Kürt toplumunun demokratik ulus olarak inşa edilmesi, PKK'nin yeni kimlik döneminin başta gelen görevidir. Bu görevini başarması öncelikle kendi sistemini kapitalist modernite unsurlarının alternatifi kılmasıyla mümkündür. Demokratik modernitenin protipi olmak arasında önemli bir fark vardır. Demokratik modernitenin protipi olmadan, kendisinin toplumsallaşması ve başatlık kazanması zordur. Zaten partiler bu zorluğu yenmek için vardır; bu zorluğu da ancak öncü bir çekirdek olmakla aşırabilirler. Modernitelerin unsurları arasında ideolojik, politik, ekonomik her alanda yoğun bir mücadele vardır. Hangi modernitenin başat rol oynayacağını aralarındaki mücadelenin sonucu belirler. Partiler bu mücadelelerin öncü güçleridir. Marksizm'de mücadele ağırlıklı olarak ekonomizme indirgenmiş olduğu için sonuç vermedi. Çünkü modernitenin, hatta kapitalist modernitenin diğer tüm unsurlarını olduğu gibi yaşayarak komünizme gideceğini sandı. Sonucu belirleyen ise, kapitalizmin tüm unsurlarınca verilen modernite mücadelesi oldu. Demokratik moderniteye bu temel nedenle ihtiyaç vardır. Alternatifi geliştirilmesi temelinde verilmedikçe, kapitalizme ve onu yaşatan tüm unsurlarına karşı mücadelenin başarılı olması mümkün değildir. Sadece kapitalizmin çözümlenmesi teorisiyle yetinmemek, demokratik modernite teorisi ve bu teorideki alternatif modernite unsurlarını aydınlatarak mücadele vermek ilk şarttır. O halde sosyalist partiler esas olarak kapitalizme karşı demokratik modernite teorisiyle aydınlanıp mücadele ederler. Sadece teorik mücadele ile yetinemezler. Birlikte pratikleşme araçlarını, yani demokratik ulus olmak, ekolojik endüstriyel teknikler geliştirip uygulamak ve

sosyalist pazar olgusunu geçerli kılmakla kapitalist modernite unsurlarına karşı başarılı olabilirler.

PKK'nin yenilenmiş kimliğinde eskiden olduğu gibi kapitalist sömürü biçimine ilişkin kısıntı bilgileri değil, bir bütün olarak kapitalist modernitenin çözümlenmesine dayalı sağlam bir öngörü ve kendi demokratik modernite teorisinin yeni paradigması geçerlidir. Sadece kapitalist moderniteyi bütün unsurları ile çözümlenemeyecek; ona alternatif demokratik modernitenin tarihsel temelleriyle birlikte günümüze, şimdiye ilişkin kazanmak durumunda olduğu unsurları ve bu unsurların başarılı olması için program, strateji ve taktiklerini geliştirmekle yükümlü bir öncü güç olarak ortaya çıkmaktadır.

c- Öncü güç olma her ne kadar klasik parti modellerini çağrıştırmaktaysa da, aralarında özsel farklar vardır. Yeni öncü güç demokratik toplumun protipidir. Demokratik ulus toplumunun ön modelini teşkil etmektedir. Eskisi gibi program, strateji ve taktik bütünlüğünü ifade etse de, bu kavramların içeriği önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Stratejisi demokratik modernite unsurlarını temel almaktadır. Program aynı unsurların nasıl inşa edileceğini ilkesel olarak belirlemektedir. Taktik ise, programatik ilkelerin strateji doğrultusunda hangi güçler, araçlar ve mücadele biçimleriyle yaşamsallaştırılacağını ortaya koymaktadır. Program demokratik modernite paradigmasına uygun olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, öz savunma ve diplomatik hedefleri belirlerken, stratejisi bu hedeflerin hangi temel ve taktik güçlerle gerçekleştirileceğini öngörmektedir. Demokratik ulus, ekolojik endüstri ve sosyalist pazar etrafında topluluk ekonomisi temel stratejik unsurlardır. Temel taktik unsurlar ise, temel hedefler ve stratejik unsurları yaşamsallaştıracak ve somut inşaları için gerekli olan örgüt ve mücadele biçimleriyle belirlenmektedir.

Örgüt ve mücadele söz konusu olduğunda, kadro sorunu öne çıkmaktadır. Modern toplumda önderler ve kadrolar önemini yitirmezler. Tersine, toplum daha da karmaşıklaştığı için rolleri daha çok önem kazanır. Burada önemli olan, yine hangi perspektifleri esas aldıklarıdır. Partili önderler ve kadrolar kapitalist modernite dünyasını aşamazlarsa, er geç kapitalist iktidar ve sömürü unsurlarına dönüşecektir. Eğer demokratik modernite unsurlarında ısrarlı davranılırsa, ona göre önderler ve kadrolar şekillenecektir. İktidar ve devlet perspektifi yerine, demokratik otorite,

politik ve ahlâki toplum perspektiflerinden vazgeçilmedikçe, demokratik önderler ve kadroların yetişmesi partinin yeni kimliği gereğidir.

PKK'nin yeni dönemdeki temel görevi eski dönemlerdekinden farklıdır. Grup dönemindeki ideolojik etkiyle eylem ve savaşın esas olduğu dönemdeki politik etkiyi yine yaşamak ve yaşatmakla birlikte, kazanılmış Kürt kimliğini ve özgür yaşam arzusunu demokratik ulus inşasına çevirmek durumundadır. İlk iki aşama demokratik ulus inşası için çok değer biriktirdi. Ama demokratik ulus inşası halen bir görev olarak önünde durmaktadır. Dolayısıyla yeni dönemin program, strateji ve taktik bütünlüğü bu inşayı gerçekleştirmekle yükümlüdür. Bu konunun ayrıntılarını KCK bölümünde işleyeceğiz. PKK'nin KCK'yle ilişkisi burada önem kazanmaktadır. PKK'nin ideolojik, politik ve örgütsel gücü KCK kapsamında yerine getirilmesi gereken görevler için yeterli olmak durumundadır.

d- Tüm bu anlatılanlardan anlaşıldığı gibi, PKK'nin ideolojik kapasitesi bilimsel sosyalizmin ve reel sosyalist sistemin eleştirisiyle güçlenmiştir. Dogmatik yaklaşım yerine sıkı bir sorgulamacı yaklaşımı sergileyebilmektedir. Diyalektik düşünebilme ve eyleme geçebilmede gelişme vardır. Somutu değerlendirebilme ve gerekli dönüşümleri sağlayabilme eskiye göre daha niteliklidir ve özgür yaşama güç kazandırmaktadır. İdeolojiyle sosyoloji arasındaki mesafe kısalmıştır. Sosyolojiyle bilimsel sosyalizm arasındaki fark da azalmıştır. İdeolojik, sosyolojik ve bilimsel sosyalist düşünce arasındaki alışveriş bütünlük kazanmış olup, giderek daha tutarlı bir toplumsal bilime doğru evrilmektedir. PKK bu konuda idealli partilerin başında gelmektedir. Bir sosyalist partinin esas gücü toplumsal bilime yatkınlığı oranındadır. Belirleyici gücü toplumsal bilimle bağlantısından kaynaklanmaktadır. İdeolojik ve sosyolojik kapasitesinde bilimsellik payesi ne denli gelişirse, öncülük rolünde de o denli gelişme sağlar.

PKK'nin politik seviyesi de eskiye kıyasla yeni dönemde hayli gelişmiştir. Politik kapasite daha çok deneyimle kazanıldığı için, PKK bu yönde dünyada sayılı partilerden biri konumundadır. Kapitalist modernitenin hegemonik seviyede yoğun kuşatmasını yaşamasına rağmen tasfiye edilememesi, ona politik tecrübe, dolayısıyla güç kazandırmıştır. Kürt toplumdaki politikleşme PKK'deki politikleşmeyle iç içe ve birbirini güçlendirici temelde olmuştur. Kürt halkı tarihindeki en güçlü politikleşme dönemini yaşarken, bu gerçeklik PKK için de geçerli olmaktadır. PKK'de iç ve dış

politika sıkı bir iç içelikle yaşanmaktadır. Yaşanan politik seviyenin hem tarihsel hem de güncel evrensel gerçeklikle bağı kurulmuş durumdadır. Ayrıca politikayla ahlâk arasındaki bağ da sağlam kurulmuştur. Ahlâki ve politik toplum iç içeliği esas alınmaktadır. Politikasının temelinde ideolojik ve sosyolojik, dolayısıyla bilimsellik ögesi kadar ahlâki ve etik öğeler de geçerlidir. Poetika ile yani sanatsallıkla bağıni ihmal etmemeye de özen göstermektedir. Politikanın sadece ideolojik ve ahlâki değil, sanatsal olarak da varlık ve anlam kazanmasına geçerlilik kazandırmaktadır. Kuru politikadan böylesine zenginleşmiş bir politik olguya ve onun hakikatine varılmaya çalışılmaktadır.

PKK'de örgütsel bakımdan nicel kadro sıkıntısı olmamakla birlikte, bütün dönemlerde esas sorun kolektivist olamamaktan kaynaklanmıştır. Ne bireysel roller oynanmakta ne de kolektivizmin gücü yeterince gerçekleştirilebilmektedir. Bireysel rolleri oynamama kadar, kolektivizme girmekten kaçınma da sıkça yaşanan zaaflardır. Bu nedenle de bireyler ve örgütlenmeler muazzam güç kaybına uğramaktadır. Örgütlü kadro olabilme, bireysel rolün örgütlenmeden, örgütlenmenin de inisiyatifli kadrolardan geçtiği sorunu gündemdeki yerini korumaktadır.

2- PKK'nin Demokratik Ulus Yaşamındaki Yeri

Modern partilerin rolünü daha önceki çağlarda toplumların bilge kişilikleri, rahipleri, politik tarafları ve dinsel mezhepleri oynardı. Somutta çatışan hanedanlar, bürokrasinin askeri ve ilmiye kanatları yanlarına çok sayıda müttefik alarak etkinlik ve üstünlük kazanmaya çalışırlardı. Toplumsal sorunların doğuşuyla birlikte farklı çözüm partileri de beraberinde doğarlar. Gizli veya açık, çağlar boyunca partiler hep var olagelmiştir. Herhangi bir toplumsal soruna müdahale etmek, dışta ve içte yönetimlere karşı koymak için bireysel güç yetmeyince, parti gücüne başvurmak en rasyonel yoldur. Her karşı koymanın bir partisi vardır. Dinler ve dinlerdeki mezhepler ve tarikatlar bile çıkışta parti rolünü oynamaktadır. İdeolojik, politik ve ahlâki olarak kendilerini hangi kimlikle adlandırırırlarsa adlandırınlar sonuçta birer partidirler. Modernite döneminde bu tarihsel gelenekler yeni biçimlere evrilmişler, adım adım günümüzdeki parti anlamına kavuşmuşlardır.

Partiler dayandıkları veya hedefledikleri toplumsal kesimleri görünür kılmak, temsil etmek, hak sahibi yapmak, yeniden ve daha çağdaş ölçülerde şekillendirmek gibi önemli roller oynarlar. Tüm bu gerekçeler parti gerçeğinin toplumlardaki rolünden kolay vazgeçilemeyeceğini kanıtlamaktadır. Gelişmek ve kendini savunmak isteyen bir toplum için partisizliği savunmak kolay değildir. Fakat bu durumlar partilerin hiç gereksizleşmeyecekleri anlamına gelmez. Bir toplum geliştikçe, kendi işlerini tüm mensuplarıyla birlikte yaptıkça partileşmenin anlamı kalmaz. Bunun tersi de geçerlidir: Bir toplum ilkel klan halindeyken ve kabile boyları halinde yaşarken partileşme ihtiyacı duymaz. Tüm klan veya kabile zaten bir parti gibidir. Partilerin oluşması, toplumda karşıt sınıflar ve çıkarların varlığını gerektirir. Sınıflar farklılıklar ortadan kalktıkça ve çıkarlar ortaklaştıkça, ayrı partileşmelerin anlamı kalmaz. Bazen de aynı toplumsal işlev için birden fazla parti kurulur. Bu tür partiler de tutarlılığı ve rol oynayabilirliğiyle kendini kanıtlayan bir parti karşısında tasfiye olmaktan kurtulamazlar. Anlatılanlar toplumsal partilerden neden vazgeçemeyeceğimizi kanıtlamaktadır. Devlete sahip olmak bile partileşme ihtiyacını tümüyle gidermeye yetmez.

PKK'nin daha doğuşta büyük ilgiyle karşılanması, Kürt toplumunda büyük bir boşluğu doldurmasından ve hayati bir ihtiyacı gidermesinden kaynaklanır. PKK söylem ve eylemiyle tutarlılığını ne denli kanıtladıysa, toplumda kabul görmesi de o denli arttı. Tüm yetmezliklerine, hatta verdiği zararlara rağmen toplumdaki itibarını ve vazgeçilmezliğini koruyabilmesi, tarihsel-toplumsal bir ihtiyacı karşılamasından, böyle bir rol oynamasından ileri gelmektedir. PKK'nin yeni dönemde de rolünü oynayabilmesi, tarihsel ihtiyaca cevap vermesine ve güncel görevlere doğru sahip çıkmasına bağlıdır. Kürt kimliğinin tanınması ve özgür yaşam iradesinin belirmesi, toplumsal sorunun tümünden çözüme kavuştuğu anlamına gelmez; sadece önemli bir aşamanın kat edildiğini gösterir. Kimlik ve özgürlük arzusunun sağlam güvencelere kavuşturularak süreklilik kazandırılması, çözümü beklenen sorunların başında gelmektedir. Hiçbir yasal, ekonomik, politik ve savunma güvencesi olmayan Kürt kimliği ve özgür yaşam arzusu düşmanları tarafından her an bastırılabilir ve katliamlara tabi tutulabilir. PKK'nin bu nedenlerle asıl bundan sonra pozitif rolünü başarıyla oynaması gerekir. PKK şimdiye kadar negatif görevleri, yani olumsuzlukların önlen-

mesi anlamındaki görevleri başarmak istedi. Bundan sonra ise pozitif yönü ağır basan inşa görevlerini başarması gerekir. PKK temelinde demokratik ulusun inşasının yattığı bu görevleri ancak açıklanmaya çalışılan kimliği ve anlamını kazanmakla başarabilir. Herhangi bir PKK'lilikle bu görevler başarılamaz.

Demokratik ulus inşası sosyalizmin inşasından öncelikli olup, sosyalizme giden yolu da açar. Sosyal bilimde devrimi gerektirirken, ahlâki ve politik görevleri birlikte yerine getirmekle de bağlantılıdır. Kapitalist modernitenin tüm kuşatmalarına rağmen, PKK öncülüğü bu çerçevede rolüne sahip çıktıkça başarılı olabilir. Bu durumda kadroların kendilerini eğitmeleri ve özgür yaşam felsefesini yaşam tarzı haline getirmeleri şarttır. Parti bir bütün olarak karşıdan ve içten her türlü saldırıya karşı kendini ancak ideolojik ve politik kimliğiyle savunabilir; hamle gücünü kazanıp toplumla bütünleşebilir. Parti kadroları tamamıyla ideolojik ve politik yeterlilikle birlikte, özellikle her koşul altında özgür yaşam ahlâkına bağlılığı sergileyebilecek güçte olmak durumundadır. Ortadoğu kültüründe 'insanı kâmil' denilen kendi kendine yeterli birey olma gücünü güncelleştirerek sağlamak durumundadır. Tüm iktidarcı, milliyetçi, cinsiyetçi, dinci ve liberal köreltici ve hakikatten uzaklaştırıcı ideolojileri ve yaşam tarzlarını boşa çıkaracak gücü sergileyebilmelidir. Çağlar boyunca insan-ı kâmillere duyulan ihtiyaç en çok günümüz için gerekli olup, bu da ancak modern sosyalist kadrolar olmakla mümkündür. Demokratik ulusal yaşam ancak bu kadroların varlığı temelinde inşa sürecine girişebilir. Her kadro gerektiğinde kendini yüzlerce demokratik ulus örgütüne dönüştürerek görevini başarabilir. Yoksa adı geçen ideolojiler ve yaşam tarzlarının etkisi altında yaşayan bir kadro ve örgütü ancak sorunların kaynağı olabilir. İdeolojik, politik, ahlâki ve örgütsel yeterlilik, her önder kadronun demokratik ulus inşasındaki başarı güvencesidir.

Yoldaşlık ilişkilerini iyi kavramak gerekir. Yoldaşlık ilişkileri toplumsal ilişkilerin özünü yansıtır veya yansıtmak durumundadır. Tarihsel toplumu olduğu kadar geleceğin toplumunu da yansıtır. Esas olarak ideolojik ilişkililerdir; ideolojinin açığa vurduğu ve ortaya çıkmasına yol açtığı hakikat ilişkilileridir. İki yoldaşın birliği bu anlamda sadece ideolojik birlik olmayıp, ideolojik kapasitenin yol açtığı hakikat birliği olarak yaşanmak durumundadır. İki yoldaş eğer gerçekten yoldaşlık sırrına erip birlik olmuşlarsa,

bunu hakikatin güçlü temsili olarak kavramak gerekir. Yoldaşların yoldaşı olmak, temsil edilen hakikatten pay almak demektir. Bunun dışında boşuna yoldaş tanımı aramamak gerekir. Büyük hakikat derdi olmayanların 'yola' girmemeleri gerekir. Basit hevesler, güdüler ve çıkarların peşinde olanlar asla yoldaş olamazlar. Bunlarla yoldaşlık yapılamaz. Kör inançların, fanatik duyguların meczubu gibi olanlar da yoldaş olamaz. Hele hele karıkoca ideolojisini aşmamış, basit eril-dişil ilişkisini kırıp zihniyet dünyasını özgürleştirememiş olanlar yoldaşlıktan dem vurmamalı ve bu yola girmeye boşuna heves etmemelidir. Yoldaşlık ilişkisi para, mal, mülkiyet, karılıkkocalık, tüketim eşyalarına heveslilik, nefsinin peşinde koşmak, iktidar derdine düşmek, kör cesaret veya korkuya kapılmak vb. gibi hakikat yolcusu olmaktan ve temsil edici kimliğine varmaktan alıkoyucu her türlü ilişki, düşünce, söylem ve eylemden uzak durmalıdır. Bu yönlü tehlikelere başarıyla karşı koymalıdır. Aynı zamanda büyük hakikatleri her koşul altında söylemlendirecek ve eylemlendirecek ideolojik, politik, ahlâki ve örgütsel donanım da olmalıdır. Birleşilmesi, birlik olunması düşünülen parti ancak bu kapsamdaki yoldaşlık ilişkileriyle gerçekleştirilebilir. Tarihsel toplumun ve geleceğinin sözcüsü ve iradesi olabilir. PKK de ancak bu ölçülerdeki yoldaşlık ilişkileriyle tarihsel ve toplumsal rolünü oynayabilir.

PKK somut ve güncel olarak önünde duran dev gibi iki sorunla karşı karşıyadır. Birbirleriyle sıkı diyalektik bağ içinde olan barış veya savaş sorunlarından bahsediyoruz. Demokratik ulus olma hakkı, Kürt sorununda barışçıl çözüme en yakın asgari çözüm formülüdür. Fakat Kürdistan ve Kürtler üzerindeki soykırım statüsü, ulus-devlet bütünlüğü içindeki barışçıl demokratik çözüm formülüne bile yaklaşmak istememektedir. İnkâr ve imha hakkına ve gücüne sahip olmaktan ısrar etmektedir. Kürdistan ve Kürtleri aralarında paylaşan ulus-devletçi güç ve sömürü tekelleri, Kürt kökenli işbirlikçileri ve ajanları, soykırım siyasetini 'bireysel haklar' kandırmacası altında süsleyip maskeleyerek tekrar sürdürmek istiyorlar. Bunu ulusal ve sınıfsal vazgeçilmez hakları saymaktadırlar. Bu tutum, ulus-devlet bütünlüğü içinde bile barışa ve demokratik çözüme imkân vermez. Barış ve demokratik çözüm olmayınca, bunun karşılığı tüm boyutlarıyla askeri, siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik, diplomatik ve psikolojik yöntemlerle soykırım savaşının bütünlük içinde yürütülmesidir. Zaten yürürlükte olan da büyük kısmı gizli ve örtülü olarak yürütülen bu Kürt soykırım sava-

şıdır. Yüzyılı aşkındır büyük kısmı tek taraflı yürütülen ve Kürtleri tarihten silmeyi ve özgür toplum olmaktan çıkarmayı hedefleyen savaş çok müttefikli yürütülen soykırım savaşıdır.

Son otuz yıllık savaşımdan çıkarılacak derslerle anlamlı bir barış ve demokratik çözüm gerçekleşebilirdi. Kürt ulus-devletçiliğine ihtiyaç duymadan, hatta hâkim ulus-devletleri federasyon tarzı biçimlere dönüştürmeden gerçekleştirilmesi mümkün olan en başarılı çözüm demokratik ulus olma hakkıydı. Bu temelde devletle geliştirilen diyalog sonucunda Önderlik tarafından sunulan 160 sayfalık 'Yol Haritası', bunun için gereken çözüm ve barış ilkelerini yeterince ifade ediyordu. Ama soykırım geleneğinin güçlü etkilerini taşıyan devlet içi kesimlerle politik oligarşi (devlet propaganda aygıtı), barışa ve demokratik çözüme bir türlü karar verememektedir. Çeşitli defalar geliştirdiği tek taraflı ateşkes denemelerine rağmen, KCK gereken karşılığı bulamamıştır. Sürekli diken üstünde bir durum hüküm sürmektedir. Çok açık ki, bu durum uzun süremez. Ya iki tarafın da üzerinde ana ilkelerde uzlaştığı kalıcı, anlamlı ve onurlu bir barış ve demokratik çözüm sürecine girilecek, ya da otuz yıllık savaş sürecinin çok üstünde, yoğun geçecek yeni ve nihai bir savaş aşaması daha yaşanacaktır. PKK her iki süreç üzerinde tüm yönleriyle yoğunlaşmak durumundadır. Onurlu bir barış ve demokratik çözüm büyük entelektüel ve politik yetenek ister. Düşünülen barış ve demokratik çözümün tüm halkça paylaşılması gerekir. Sadece anlaşılmasını değil, halkın üzerinde eğitilmesini, örgütlendirilmesini ve eylemselleştirilmesini gerektirir; binlerce tartışma ve karar toplantısını, binlerce örgütlenme ve eylemini gerektirir. Söz konusu olan, tarihsel bir barış ve tüm bölge halklarına ve insanlığa örnek teşkil edecek bir demokratik siyasal çözüm tarzıdır.

Daha güçlü bir olasılık gibi duran savaş sorunları üzerinde de kafa patlatmak gerekir. Geçen otuz yıllık savaş deneyimi en acemice, hatta provokatörü bol olan, asgari bir gerilla tarzını bile tutturamayan, yarı-isyana yarı-gerillaya benzeyen bir tarzda yürütüldü. Önümüzdeki savaş tarzı böyle olamaz. Her şeyden önce halk eski halk değildir; savaşın gerçek halk savaşı boyutunda yürütülmesini dayatmaktadır. Otuz yıllık deneyimden sonra savaş önderliği yani HPG de kendini bütünleşik bir kır-kent savaşına hazırlamak, gece-gündüz, yaz-kış, köy-kent, dağ-ova demeden, on binlerin aynı anda her alanda cereyan etmesi muhtemel olan savaşını geliştirmek,

yürütmek ve denetlemekle yükümlüdür. KCK kapsamında yürütülse de, PKK yeni savaş döneminin ideolojik, politik, ahlâki ve karar sorumluluğunu paylaşmak durumundadır. Eskisi gibi partizan savaşı, yarı-isyan yarı-gerilla, hatta asi-avare türü çatışmalar döneminin tekrarlanamayacağını, tekrarlansa da kabul göremeyeceğini bilmek ve buna göre yeteneğini geliştirmek durumundadır. Yeni savaş aşaması ne denli gelişirse gelişsin, ortaya çıkacak tüm sorunlara ideolojik, politik, ahlâki ve kararlılık yeteneğiyle her bakımdan zamanında cevap vermek zorundadır. Tüm iç ve dış koşulları değerlendirmek kadar, savaşın alabileceği tüm boyutların sonuçlarına zamanında katlanma ve lehe çevirme sorumluluğu da buna dahildir. Yeterli olamamak ve cevap verememek, PKK adına eskisi gibi anlayışla karşılanacak durumlar olamaz. Hesap vermek kadar hesap almak da daha yakıcı olacaktır. Eskisi gibi sorumluluğu birilerine yıkarak veya tasfiyeci pratiklere bel bağlayarak kurtulmak veya sıyrılmak mümkün değildir. Mevcut halk ve parti gerçeği buna imkân vermez. Kaldı ki, eski tasfiyeci ve kaçak unsurların akibeti belli olmadığı gibi, pek parlak da değildir. Devletler bile geçmişe ilişkin kendi gerçeğiyle yüzleşmeye ve kendisini temizlemeye çalışırken, itirafçı, işbirlikçi ve tasfiyeci unsurların durumu vahametini açıkça ortaya koymaktadır.

Bundan sonra her şey ya onurlu bir barış ve demokratik çözüm, ya da topyekûn nihai bir savaşla bağlantılı olarak anlam bulacak ve yaşam değeri kazanacaktır. Gerisi arada çığnenip geçilecektir. Tarihsel dönemler tarihsel kararlar ve eylemlerle geçer. Gerisi yalan ve hayallerle uçup gider. Kendini birey, örgüt ve halk olarak, devlet ve parti olarak böylesi dönemlere hazırlayamayanlar, hazırlayıp da yanıt oluşturamayanlar tarihin çöp sepetine atılmaktan kurtulamazlar. PKK ancak geçmişin deneyiminden çıkarılacak dersler temelinde günceli tüm yönleriyle değerlendirip gerekli hazırlıkları yeterince yapmak ve pratiğin üzerine aynı cesaret ve kararlılıkla yürümekle önündeki iki tarihi görevin üstesinden gelebilir. Süreçten büyük zafer veya yenilgi beklemek gerçekçi değildir. Sonuç mutlaka onurlu bir barış ve daha da netleşmiş demokratik ulusal çözüm lehine olacaktır. Gerisi soykırım girdabında kaybolmaktır ki, mevcut insanlık durumu buna imkân vermeyecektir.

Tüm koşullar önümüzdeki sürecin olası gelişmelerini çağdaş tarihteki büyük Fransız ve Rus Devrimleri kadar önemli kılmaktadır. İster savaş ister

barışla gerçekleşsin, Kürt halkı kendisi için sadece ulusal demokratik sorununu çözüyor, bütün Ortadoğu bölgesi ve insanlık için büyük anlam ifade edecek olan bir çıkışı gerçekleştiriyor. Bu çıkışla sayıları her gün çoğalan kapitalist modernitenin ulus-devlet aygıtlarına bir yenisini eklemiyor; modernitenin çoktan hazırlamış olduğu kapitalist statüye, tekellere ve sanayi dünyasına katılmıyor; yeni bir uygarlığın, modernitenin ışıklarını saçıyor. Demokratik modernite olarak da adlandırılabilir bu modernite çıkışı, tarihinin en kaotik dönemlerinden birini yaşayan Ortadoğu kültürüne gerekli çözüm yolunu gösterebilecektir. Bu rol çözümleyici değerini daha şimdiden özellikle Irak (Uruk) üzerinden kanıtlamış bulunmaktadır. Yaşanan ve bir nevi 'Üçüncü Dünya Savaşı' diyebileceğimiz bu süreç, PKK'yi tıpkı uygarlık tarihinin şafak vaktinde Zagros-Toros eteklerinde Proto Kürtlerin oynadığı rolün bir benzerini bu sefer sınıfsız, devletsiz, ekolojik kent, kârsız ekonomi ve demokratik toplum doğrultusunda yeni uygarlık ve demokratik modernite lehine oynamaya aday kılmaktadır. PKK kendini baştan beri bu tarihsel role uygun olarak tanımladı. Birçok eksiği ve yanlışı olsa da, fırtınalı geçen son otuz yılı bu rolünü oynayabileceğini kanıtlamıştır. Seslendiği Kürdistan halkı kendisine olumlu yanıt vermiştir. Kürdistan artık eski mezar sessizliğinde değildir. Önümüzdeki süreç ister barış ister savaşla kazanılsın, sonuç demokratik ulusların inşa çağı olacaktır. Böylece binlerce yıldır süren sınıflı, kentli ve devletli uygarlık oyunlarının kan deryasına çevirdiği, kabilelerin, dinlerin, mezheplerin ve ulusların birbirini boğazladığı Ortadoğu uygarlık kültüründe, demokratik ulusların bütünlüğü üzerinde yükselen demokratik modernite çağı olacaktır.

B- KCK ve DEMOKRATİK ULUS ÇÖZÜMÜ

Denilebilir ki, PKK'nin şimdiki kadarki mücadelesi esas olarak Kürt sorununu görünür kılma amacına yönelikti. Ortaya çıkış koşullarında Kürt realitesinin inkâr edilmesi, doğal olarak varlık sorununu gündeme getiriyordu. PKK de önce ideolojik argümanlarla sorunun varlığını kanıtlamaya çalıştı. Türk Solunun dahi soruna realist yaklaşmaması, ülke ve ulus bazlı düşünme ve örgütlenme gereğini ortaya çıkardı. PKK'nin ad olarak ortaya çıkması da yaşanan süreçle bağlantılıdır. İnkârcılığın ince yöntemlerle solda da sürdürülmesi, ayrı kimlikler temelinde örgütlenme ve eylemliliği

gündeme taşıdı. Türk ulus-devletinin geleneksel inkâr ve imha politikası bu sürecin herhangi bir politik çözüm arayışıyla ele alınmasına imkân vermeyince, tersine bu arayışı 12 Eylül darbesine doğru tırmandırılan faşist terörle karşılayınca, PKK'nin devrimci halk savaşı hamlesi tek seçenek olarak gündeme geldi. Bu durumda PKK ya Türkiye'nin demokratik sol grupları gibi tasfiye olacak ya da direnişte karar kılacaktı. Kürt sorununun ideolojik kimlik sorunu olmaktan çıkıp savaş sorununa dönüşmesinde, sistemde örtülü olarak yürütülen inkâr ve imha politikasının 12 Eylül faşizmiyle açık terör halinde sürdürülmeye çalışılmasının belirleyici payı vardır. 15 Ağustos 1984 Hamlesini bu çerçevede değerlendirmek daha gerçekçi olacaktır. Hamle kurtuluş hareketinden ziyade, varlığın kanıtlanması ve sürdürülmesi amacına çok daha yakındır.

İnkâr ve imha politikası sadece gizli ve örtülü olarak sürdürülmüyordu. Bu politikanın seksen yıllık uygulamaları Kürtlerde önemli bir yabancılaşmaya yol açmıştı. Kürtler kendi varlıklarını terk etmeye zorlanmıştı. Zorla ve ekonomik araçlarla sağlanan bu terk ediş önemli oranda içselleştirilmişti. Kendine yabancılaştırılan bir halk ve toplum gerçekliği söz konusuydu. 15 Ağustos Hamlesi esas olarak bu yabancılaşmayı kıracak, böylelikle inkâr ve imha politikasını ve sonuçlarını boşa çıkaracaktı. Bu anlamda önemli oranda başarılı olduğunu belirtmek gerekir. Yani Kürtlük yenden gün yüzüne çıkıyor, Kürtlerin kendilerince kabul edilen bir olguya, realiteye dönüşüyordu. Kabul görme devletler katında da gerçekleşmişti. Sorunun kabul görmesi çözülmesi anlamına gelmiyordu. Çözüm niyetleri ortaya çıkmayınca, çatışma ve sınırlı savaş ortamı yozlaşarak devam etti. Her iki taraf da sorunu askeri zorla çözmeye konumundan uzaktılar. Zaman zaman bu şans elde etseler de, kullanma yeteneğini gösteremediler. 1993'deki çözüm şansı sabote edilince, çatışma süreci daha da acımasızca ve yozlaşarak devam etti. Bu anlamda 1993-1998 dönemi taraflar açısından askeri çözüm şansının boşa çıkarılması biçiminde de ifade edilebilir. 1993'teki politik arayış komplo ve suikastlarla boşa çıkarılmasaydı, hem Kürt sorununun çözümünde hem de TC'nin yapılanmasında çok daha pozitif bir dönem başlayabilirdi. Kaçan veya kaçırılan bu tarihi fırsat oldu. 1997-98'deki çözüm arayışları da aynı akıbete uğradı veya uğratıldı. Aynı komplocu ve suikastçı güçler siyasi çözüme şans tanımadılar. İmralı süreci

çelişkili bir süreç ortaya çıkardı. A. Öcalan'ın şahsında çözüm yanlılarıyla karşıtları arasında büyük bir çekişme yaşandı.

Çatışma başlangıçta her iki tarafın iç bünyesinde de devam etti. Fakat PKK'nin 2005'ten itibaren kendisini KCK temelinde çözümleyici bir güç olarak netleştirip sunması, TC içindeki iktidar tartışmasını ve çatışmasını hızlandırdı. Bu tartışma ve çatışma Kürt sorununun çözümünde kilit rol oynuyordu. A. Öcalan hem PKK'ye hem de TC'ye karşı tavrını KCK çözümünden yana koydu. Bu durumda tam uzlaşmış olmasalar da, devlet kurumlarıyla yeniden diyalog süreci başladı. Diyalogda AKP'nin payı pek yoktu. Bu bir devlet inisiyatifiydi. AKP'nin 4 Mayıs 2007'de Dolmabahçe gizli mutabakatıyla Genelkurmay Başkanlığıyla, daha sonra 5 Kasım 2007'de ABD ile uzlaşması durumu daha da karmaşık hale getirdi. AKP Hükümeti PKK'yi tasfiye temelinde çözüm arayışına girdi. Göstermelik bazı haklar (Kürtçe kurs, çok kısıtlı yayın serbestisi) karşılığında dış destekler de sağlanarak savaş yeni boyutlara taşındı. Başbakan R. Tayyip Erdoğan, 2005'te Diyarbakır'daki konuşmasında önemli bir taktik hamle yaparak, Kürt sorununa çözüm vaadinde bulundu. Bu vaatlerde PKK'yi tecrit etme ve AKP'ye destek sağlama temelinde adı geçen sözde bireysel haklara dayalı niyetler söz konusuydu. Üzerinde oldukça çalışılmış, ABD, AB ve komşu ülkelerin yanı sıra içte diğer devlet partileri, birçok basın yayın kuruluşu ve sivil toplum örgütüyle yeniden örgütlendirilmiş, Kürt işbirlikçilerinin desteğinin sağlandığı bir tasfiye planı 'demokratik açılım' adı altında piyasaya sunuldu. Ayrıca pratikte eskisinden katbekat arttırılmış, askeri, siyasi, ekonomik, kültürel, psikolojik ve diplomatik cephede yoğunlaştırılmış topyekûn bir seferberlik ve eylem hamlesi planla birlikte uygulamaya konuldu. Yeni milis güçler eskinin Ülkücüleri ve Hizbullah'ı değil, bizzat AKP Hükümetinin yönetimi altında geliştirilen ve çok parçalı inşa edilen bir nevi 'Kürt Hamas'ıydı. Deniz Baykal'ın CHP'siyle ordu içinde bazı komutanların da başlangıçta uzlaştığı ve desteklediği plan ve hamle buydu. Devlet içinde bazı kurumların önemli muhalefetiyle karşılaşılsa da, bu planın yürütülmesinden çekinilmedi. KCK operasyonları bu plan ve uygulamaların can alıcı bir parçasıydı. Hava saldırıları ve Güney Kürdistan'a ıcazetli operasyonlar da aynı plan kapsamındaydı.

Planın ve uygulamaların arkasında 2002-2004 tasfiyecilerinin sergiledikleri tavrın ve geliştirdikleri ilişkilerin de önemli payı olduğunu önemle

belirtmek gerekir. Aslında plan ve uygulamalardan AKP ve işbirlikçileri tam başarı bekliyorlardı. Karmaşık ve çok boyutlu olan bu plan kendilerinin bu sefer tarihî bir başarıyla sonuçlanabilirdi. Gerçekten karmaşık ve kurnazca sahnelenen bu planın başarısı önündeki tek engel PKK gibi görünüyordu. Dolayısıyla hamle tüm yönleriyle PKK'nin tecridine ve silahsızlandırılmasına kilitlendi. Bu temelde tüm güçler kullanıldı. Takke düştü kel göründü misali kendini açığa vurmeyen güç neredeyse kalmadı. Ama hem kendini KCK olarak demokratik ulus çözümü temelinde sunması ve pratikleştirmesi, hem de daha önceki yetersizlikler ve saplantılardan önemli ölçüde arındırması PKK'nin tasfiyesini imkânsız kılıyordu. Eskisi kadar darbe alması bile mümkün değildi. Dönüşüm ve düzeltme hareketi yeni olmasına rağmen, oldukça ilerleme ve gelişme sağlamıştı. AKP'nin belki de ilk defa ordunun önemli bir kesimiyle hayata geçirmeye çalıştığı bu planın boşa çıkacağı aslında daha başından belliydi. Ama AKP bu planı ordunun da dolaylı desteğiyle iktidara iyice oturma temelinde kullanmaktan geri durmadı. Denedikçe ve iktidardaki konumunu pekiştirdikçe, Kürt sorununun çözümü konusunda teorik ve pratik olarak ciddi ve dürüst hiçbir hazırlığı, çabası ve inancı olmadığı halde, mal bulmuş mağribi misali sarıldığı 'demokratik açılım' sözcüklerini sakız gibi çiğnemeye devam etti. İktidar merkezli, tam gününbirlik, kâra bakan bir tüccar hesabı söz konusuydu. Kürt sorunu bu kapsamda daha da karmaşık bir hal aldı. Karşısında anlamlı ve onurlu bir barış ve demokratik çözüm şansını bulamazsa, bu sefer 'varlığını koruma ve özgürlüğünü özgücüsüyle sağlama'yı esas alacağı topyekûn bir direnme ve özgür yaşam aşamasına girdi.

1970'lerin başlarında yola çıkan PKK'nin bu aşamada önündeki görev Kürt varlığını tartışılır olmaktan çıkarmak ve Kürt sorununu reel sosyalist bir devlet anlayışıyla çözmeye çalışmaktı. Kürt varlığı tartışılır olmaktan çıkarılmasına rağmen, ulus-devletçilikte adeta çakılı kaldı. Yaşanan özeleş-tiri süreci ulus-devletçiliğin anti-sosyalist ve antidemokratik özünü ortaya koydu. Demokratik toplum olmadan sosyalizmin inşa edilemeyeceğini netçe yaşayan PKK, Kürt sorununun çözümünü demokratik ulus inşasında gördü. Şimdiki sorun kayması, bu amaca demokratik yasal siyasetle mi, yoksa topyekûn devrimci halk savaşıyla mı varılacağına ilişkindir.

1- TC'de Hegemonik İktidar Kayması

Anadolu'da 1920'lerin başlarında verilen Türk-Kürt Ulusal Kurtuluş Savaşını sonrasında Osmanlı devlet enkazı üzerinde Misak-ı Milli çerçevesinde demokratik cumhuriyet şansı doğmuştu. 1919'daki Amasya Tamimi ile Erzurum ve Sivas Kongrelerinde bu yönde temel adımlar atılmıştı. 1920'de açılan TBMM'nin ilk Anayasasında (1921) kurulacak rejimin demokratik nitelikleri açıkça yansıtılmaktaydı. Kürtlere ilişkin 10 Mart 1922 tarihli Kürt Özerklik Yasası TBMM'de ezici çoğunlukla kabul edilmişti. M. Kemal 1924 başlarında düzenlediği İzmit Basın Konferansında, Kürtler için çözüm modeli olarak sınırlara dayanmayan en geniş 'muhtariyet'ten, yani demokratik özerklikten bahsetmekteydi. Misak-ı Milli kapsamında olan bugünkü Irak Kürdistan'ı üzerinde İngilizlerle varılan uzlaşma sürecinde, Kürtlere yönelik en tehlikeli komplo sürecine de adım atıldı. İngilizlerin M. Kemal önderliğine dayattığı 'ya Cumhuriyet ya Musul-Kerkük' ikilemi bu komplonun temelindeki politik girişimdi. Sonuçta Musul-Kerkük'ün İngilizlere bırakılmasına karşılık, TC'nin payına düşen Kürdistan'ın inkârı ve imhası oldu. Bu ikilem Cumhuriyet'i hızla tek parti diktatörlüğünün kılıfı haline getirdi. 15 Şubat 1925'te Şeyh Sait önderliğine düzenlenen komployla Kürtlerin ipi çekildi. Bundan önceki ilgili bölümlerde üzerinde uzun uzadıya durduğumuz bu konuyu ana tezler halinde değerlendirelim:

a- İttihat ve Terakki'nin İkinci Meşrutiyet iktidarında Yahudi kadro ve sermayesince desteklenen Jön Türklerin, yani genç Türk burjuvazisinin gelişmesi Cumhuriyet'le birlikte daha da hızlandı. Ulusal Kurtuluş Savaşında müttefiki olan komünistleri, ümmetçileri ve Kürtleri sadece iktidardan dışlamakla kalmadı, ötekileştirdi. Sadece İngiltere destekli Yahudi Siyonist kadrolarla sermayedarları kendisine müttefik seçti. İktidar ve ekonomik tekel esas olarak bu iki güç arasında paylaşıldı. Yahudiler açısından bu sistem Pro-İsrail anlamına gelmektedir. Rejime verilen İngiliz desteği de bu çerçevededir. Asıl müttefiklerinden koparılan ve çeşitli komplolar ve suikastlarla etkisizleştirilen M. Kemal sembolü, tanrısal nitelikler atfedilerek Çankaya'daki yeni tapınağa mahkûm edildi. Cumhuriyet'in diğer kurucu kadrolarınca oluşturulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1925) ve Serbest Fırka (1930) tasfiye edilerek, tek partili pro-faşist Beyaz Türk reji-

mi kesinleştirildi. Cumhuriyet'in demokratik inşa şansı böylece ortadan kaldırıldı.

b- Bu rejimi gerek Osmanlı dönemine gerekse Cumhuriyet'e yol açan Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndaki rollerine ihanet sayan Kürtler, kendilerini 15 Şubat 1925 komplosuyla karşı karşıya buldular. Kürtler tarihte Türklerle karşılaştıklarında, ortak stratejik çıkarlar nedeniyle hep ortaklığa yakın bir müttefiklik statüsünde yaşamayı tercih etiler. Bu yaşamı fethedildikleri ve zorla boyun eğdirildikleri için değil, çıkarlarına uygun buldukları için benimsediler. Malazgirt (1071), Çaldıran (1514) ve Ridaniye (1517) Savaşları ile Ulusal Kurtuluş Savaşının (1919-1922) neredeyse beş yüz yıllık aralıklarla aynı stratejik gerekçeler temelinde ortaklaşa girilmiş ve kazanılmış savaşlar olması bu gerçekliği doğrular. Türk-Kürt ilişkileri tarih boyunca karşılıklı rızaya dayanan ve güçlü stratejik, dinsel, siyasi, ekonomik ve kültürel temelleri bulunan ilişkilerdir. Kürtler pro-faşist Beyaz Türk komplosuyla birdenbire tek taraflı bir inkâr ve imha çemberine alınınca, varlıklarını savunma konumuna düştüler. Bu sürece isyan bile denilemezdi. Tek taraflı komplolarla yürütülen ve amacı Kürtleri etnik ve ulusal kimlik olmaktan çıkarmak, yani tasfiye etmek olan saldırılar karşısında daha da ezilmekten kurtulamadılar. 1938'lere kadar fiziki olarak sürdürülen bu inkâr ve imha kampanyası, daha sonrasında ağırlıklı olarak asimilasyonist yöntemlerle sürdürüldü. Kürtler Kürt olarak tüm askeri, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel sahalardan silindiler. Kürtçe adlar bile yasaklandı. Pazarlarda bile dillerini kullanamaz oldular. Homojen, tek tip vatandaşlık üzerinden bir ulus-devlet inşa ediliyordu. Açık ki, Prusya modelini esas alan bu devlet, Hitler'le varılan Alman faşist devletinin de protipini oluşturuyordu. Öyle kökleşti ki, tüm Cumhuriyet tarihi boyunca sağcısı, solcusu, İslamcısı ve liberali ile bu modelden etkilenmeyen düşünce, siyasi elit ve çevre kalmamış gibidir. Kısacası bu döneme Birinci Cumhuriyet dönemi de diyebiliriz. Banisi yani kurucusu 1930'ların pro-faşist CHP'sidir. Değişik pratiklerle de icra edilse, bu sistem 1980'lere kadar taşınabilmiştir.

c- 12 Eylül 1980 askeri darbesi, içte halkların artan muhalefeti, dışta değişen Ortadoğu konjonktürü (İran İslam Devrimi, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali) nedeniyle ilk Cumhuriyet'in 'laik Beyaz Türk milliyetçiliği' yerine 'Türk İslam-Yeşil Türk milliyetçiliği'ne dayalı ikinci Cumhuriyet'in inşasına girişti. Bu girişimin hedefinde de esas olarak demokratik ve

sosyalist Türk muhaliflerle Kürt ulusalcı muhalifler vardı. Ümmetçileri, daha doğrusu İslamcı Evangelistleri (Musevi-İslam yenilikçi tarikat) kendisine ideolojik zemin seçti. Aslında Nurculardan tutalım tüm Nakşî ve Kadîrî tarikatları kendilerini hızla yenileyip ABD'deki Hıristiyan-Yahudi Evangelistlerin Türkiye versiyonu olan modern İslamî-Yahudi ekolüne dönüştüler. 12 Eylül faşizminin esas ideolojik zemini bu ekoldür. Reagan-Thatcher-Kohl hegemonyasının Türkiye versiyonu oluşturulmuştu. Bu yeni sistemde ilk etapta demokratik ve sosyalist güçler tasfiye edildikten sonra, tümüyle PKK öncülüğünde direnişe geçen Kürtlere yüklenildi. Cumhuriyet'in bir nevi 1925-1938 süreci tekrarlanır gibiydi. Yani 1984-1998 döneminin İkinci Cumhuriyeti, Birinci Cumhuriyet'in 1925-38 döneminin tekrarıydı. Sistemin çıkmazını gören ve siyasi yöntemle çözümden yana olanların tasfiyesiyle birlikte rejim kendini iyice kurumlaştırdı. İkinci Cumhuriyet de faşizm ile sonuçlandı. Fakat bu seferki ideolojik maya beyazdan yeşile çalmaktaydı. Daha muhafazakâr bir cumhuriyet anlamını da taşı-maktaydı. Kürtlerin payına düşen aynı inkâr ve imha siyasetiydi. 1925-45 döneminde inkâr ve imha politikasının arkasındaki küresel hegemonik güç, esas olarak küresel sistemin de hegemonik gücü olan İngiltere'ydi. İkinci Cumhuriyet'in arkasındaki küresel hegemonik güç ise, yine küresel sistemin de hegemonik gücü olan ABD'ydi. Hegemonik sistemin 1920'lerden beri Kürtlere biçtiği 'sorunlu tutma statüsü' 2000'lerin başla-rına kadar değişmeden sürdü.

d- 1980 darbesiyle başlayan İkinci Cumhuriyet değişimi, 2000'lerin başlarında yaşanan şiddetli bir bunalımla Birinci Cumhuriyet'ten kopmayı yaşadı. Birinci Cumhuriyet'ten kalma ideolojik, politik, ekonomik ve sosyal yapılar krizden ağır darbe alarak zayıf düştüler. ABD'nin de destek verme-siyle temeli 1980 öncesinde atılan Evangelik İslam-Yahudi ideolojik ve ekonomik tekelleri, AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) somutunda devlet iktidarına da el attılar. Zayıf düşen Birinci Cumhuriyet'in zihniyet ve ku-rumlarına karşı İkinci Cumhuriyet'in ideolojik ve altyapısal kurumlarını hızla inşa etmeye yöneldiler. AKP iktidarı denilen olgunun arkasında ABD Neo-conlarıyla (yeni liberal muhafazakârlar) hızla palazlanan Anadolu Konya-Kayseri merkezli sermaye tekellerinin işbirliği yatmaktadır. Bir an-lamda 1923'lerden beri iktidardan dışlanan İslamcı anlayışa devletin kapısı tekrar açılmış oluyordu. Fakat sosyalistler, radikal demokratlar ve kolektif

Kürt kimlik ve özgürlükçülerine devlet kapıları sımsıkı kapalı tutulmaya devam ediyordu. AKP bir anlamda CHP'nin Birinci Cumhuriyet'teki rolünü daha kısa bir süre içinde İkinci Cumhuriyet'te oynamış olmaktadır. Şüphesiz sermaye ve iktidar tekelleri arasında bir hegemonik kaymadan bahsedilebilir. İki hegemonik güç arasında elbette Çin Seddi yoktur. Cumhuriyet'in birçok ideolojik ve politik kurumunu ortaklaşa paylaşmaktadırlar. Fakat yine de aralarında önemli farklar, dolayısıyla çelişkiler vardır. Görünüşte çatışmalar laiklik-şeriat ekseninde, daha çok da sembolleşmiş olarak türban tartışmalarında geçmektedir. Özünde ise iki hegemonik kesim arasında ciddi ideolojik, politik, ekonomik ve kültürel çelişkiler vardır. Çelişkiyi tarihsel arka planıyla bağlantılandırırsak, Osmanlı-Cumhuriyet çelişkisi Yeni Osmanlılar-Laik Cumhuriyetçiler çelişkisi olarak devam etmektedir. AKP'yi 12 Eylül rejiminin ideolojik, politik, ekonomik ve kültürel kurumlaşması olarak değerlendirmek daha gerçekçidir. Birinci Cumhuriyet'in CHP'si neyse, 12 Eylül'ün İkinci Cumhuriyet'inin AKP'si de odur. AKP hegemonik iktidarını kendi anayasasıyla (Aslında 12 Eylül anayasasının liberal versiyonudur) taçlandırmak istemektedir. 2011 seçimlerinin temel hedefi budur.

e- AKP hegemonyasının Kürt politikası CHP hegemonyasının politikalarından farklı değildir. Her iki parti de Kürtleri inkâr ve imha politikasını eskisi gibi sürdürmüyorsa, bunun temelinde PKK'nin yürüttüğü ve bastırılmayan mücadelesi yatmaktadır. Yoksa kendisine kalsa, AKP'nin Kürt inkârcılığı ve imhacılığı CHP'ninkinden geride kalmaz. Hatta bazı yönleriyle, özellikle dinci ideoloji fanatikliğiyle (Hizbul-Kontra örneğinde görüldüğü gibi) CHP'ninkine taş çıkartır. PKK'de yaşanan 2002-2004 tasfiyeciliğinin arkasındaki teşvik edici güç esas olarak AKP'dir. Yine devlet içinde başlayan siyasi çözüm arayışlarını tıkayan güç de esas olarak AKP'dir. Devletin çözüm eğilimini kendi hegemonik tırmanışı için kullanmaktadır. Hem bu eğilimin içeriğini sulandırmakta, hem kendi propagandası için kullanmakta, hem de içeriğini boşaltıp boşa çıkarmaktadır. Bu yönüyle daha açık tavırlı MHP ve CHP'den çok daha tehlikeli olmaktadır. Ergenekon davalarını da aynı amaçla kullanmaktadır. Gerçek darbecilerle Kürt tasfiyeciliğinde uzlaşıp ayak takımını yargılar gibi gözükerek meşruiyet kazanmaktadır. Ordunun vesayetine karşı çıkması ve demokratik davranması söz konusu değildir. Kürt meselesinin bastırılmasında orduyla uzlaşma, ilk

defa AKP döneminde daha planlı ve kapsamlı olarak hayata geçirildi. Bu politikanın kilit kavramlarından biri olan 'bireysel ve kültürel haklar', özünde Kürt sorununu çözme adı altında kolektif ve özgür Kürt kimliğini tasfiye etme planını ve uygulamalarını maskeleyerek içindir. 2002-2004 tasfiyeciliğinin boşa çıkarılmasından sonra geliştirilen 'bireysel ve kültürel haklar' çözümü, KCK çözümüne karşı ordunun komuta kesimiyle birlikte ABD, AB, Irak Arap ve Kürt yönetiminin desteğiyle (Ayrıca İran ve Suriye ile başka destekleyici bir ittifak daha devreye sokuldu) 2005'ten itibaren uygulamaya konuldu. Başbakan R. Tayyip Erdoğan'ın deyimiyle 'teröre karşı askeri, politik, ekonomik, kültürel, diplomatik ve psikolojik boyutlarda topyekûn bir seferberlik ve mücadele' dönemine geçildi.

AKP Hükümetinin hiçbir hükümetin yükümlenmeye cesaret edemediği kapsamda kendi Gladio'sunu da (Beşinci Gladio Savaşı Dönemi) oluşturarak yürüttüğü bir savaş söz konusudur. AKP savaştan vazgeçmedi; savaşın kapsam ve boyutlarını geliştirip derinleştirerek devam ettirdi. AKP kendisinden önceki bütün devlet partilerinden daha fazla devlet partisi, hükümeti de tüm önceki hükümetlerden daha fazla 'özel savaş' hükümetidir. JİTEM bağlantılı Hizbullah tetikçi örgütünden daha kapsamlı bir İslamî kontra örgütlenmesi peşindedir. Başta Diyanet İşleri'nin kadrolu imamları olmak üzere, birçok tarikat cemiyetinin üyelerini Hamas tarzı bir çatı örgütlenmesi halinde çok amaçlı olarak kullanmaktadır. Ekonomi üzerindeki denetimini özel savaşın hizmetinde yürütmektedir. Dinsel yaşam kültürünü aynı amaçla değerlendirmektedir. Diplomasinin ağırlık merkezi aynı yönde işletilmektedir. Özcesi, hükümetin faaliyetlerinin merkezinde Kürt Özgürlük Hareketi'nin tasfiyesi vardır.

AKP Hükümeti sadece adım adım devlet iktidarını ele geçirmiyor, aynı zamanda hegemonikleştiriyor. Tıpkı Cumhuriyet'in kuruluş döneminde olduğu gibi çöküş sürecinde de iktidarı hegemonikleştirerek sürdürmek istiyor. Kuruluş sürecinde Kürtlere yönelik tasfiye hareketi nasıl Beyaz Türk faşist hegemonyasına götürdüyse, faşizmin çözülüş sürecinde de Kürt özgür kimlik hareketi hedeflenerek aynı hegemonya yeniden inşa edilmektedir. Kürtlerin tasfiye edilmesi, Cumhuriyet'i tüm aydınlanmacı ve demokratik özünden uzaklaştıran etkenlerin başında gelmektedir. Nasıl ki Kürtlerin tasfiyesi Cumhuriyet'teki tüm olumsuz gelişmelerin temel etkeniyse, tersi de doğrudur. Yani başta demokratikleşme olmak üzere,

Cumhuriyet'in olumlu temelde ilerlemesi de Kürtlerin özgürleştirilmesiyle bağlantılıdır. Doksan yıllık Cumhuriyet tarihi, bu gerçeği bütün çıplaklığıyla artık gün yüzüne çıkarmış bulunmaktadır.

f- Önümüzdeki aşamada TC tam bir yol ayrımıyla karşı karşıya gelecektir. Kuruluş aşamasında İngilizlerce anti-Kürt savaşımına yönlendirilen Cumhuriyet, ne yazık ki yine aynı İngiltere ve bir numaralı müttefiki olan ABD tarafından yönlendirildiği anti-Kürt savaşımıyla kendini daha büyük bir çıkmazın içinde bulacaktır. Zaten İkinci Cumhuriyet'in son otuz yılı bu çıkmaz içinde debelenmekle geçti. Yaşanan sadece 'düşük yoğunluklu savaş' değildi; toplumsal değerlerin hücrelerine kadar ayrışması ve yozlaşmasıydı. Çöküş veya çözülüş kavramlarından daha ağır bir toplumsal çürüme ve dağılma yaşandı. Bir Gladio organizasyonu olarak kendini icra eden irade her tipten karanlık bir rejim olabilir, ama asla cumhuriyet rejimi olamaz. Savaşta ısrar ancak Gladio'nun son hamlesi olabilir ki, bunun da bertaraf edilmesi için sadece kozmik odadan çıkarılıp aydınlatılması yeterlidir. Cumhuriyet'in önündeki kavşakta beliren ikinci yol, Ulusal Kurtuluş Savaşında yaşanan demokratik birlikteliğin tekrar Cumhuriyet'in temeli yapılarak yürünecek yoldur. Cumhuriyet'i cumhuriyet yapan 1919-1922 yıllarındaki ulusal demokratik savaş ittifakıdır. Anti-hegemonik yönü de olan bu ittifakın reddi, demokratik cumhuriyet şansının kaybedilmesi ve yerine komplocu, pro-faşist ve Gladiocu darbe ve çete iktidarlarının kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Defalarca denenip başarısızlığı kanıtlanan bu yolun Cumhuriyet'in gerçek yolu olamayacağı açıktır. Daha başlangıçta içine girilmesi gereken demokratik cumhuriyet yolu, önümüzdeki aşamada toplumsal barışın ve sorunların çözümünün yegâne yoludur. AKP ve hükümeti için son şans olan bu yolda KCK bir engel değil, çözüm fırsatıdır.

2- Yahudilik, Türk-İsrail İlişkisi ve Kürt Sorunu

Yahudi-İsrail gerçeğini doğru kavramadan, Kürt sorununu kavramak ve çözmek güçtür. Savunmada İbraniler meselesini ayrı bir bölüm olarak işlemeyi bu nedenle gerekli gördük. Marks bile sosyalizme ilişkin sorunları çözmeye çalışırken, 'Yahudi Meselesi' adlı bir kitapçığı kaleme almak zorunda kalmıştır. Yahudi meselesi Sümer ve Mısır uygarlıkları döneminden beri varlığını gittikçe arttıran bir sorun olarak günümüze kadar gelmiştir.

İbrahim'in Babil Nemrutları ve Musa'nın Mısır Firavunlarıyla olan sorunlarından dolayı çıkış yaptıkları, İbrani kabilesiyle Kenan-Filistin diyarına doğru yola çıktıkları Ahdi Atik'te ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. Davut peygamberle başlayan ve yaklaşık bin yıl süren Yahudi-İsrail Krallığının oluşumu ve sürdürülmesi sorunun özünü oluşturmuştur. Önceleri Kenan ülkesindeki kabilelerle başlayan yerleşime ilişkin ve dinsel sorunlar (M.Ö. 1300-1000 Musa ile başlayan dönem; M.Ö. 1600-1300 İbrahim ile başlayan dönem) Davut Peygamberle (M.Ö. 1020-980) birlikte küçük bir krallıkla çözümlenmeye çalışılmıştır. Süleyman Peygamber dönemi bu küçük krallığın 'altın çağı'dır. Öyküsü Kutsal Kitaplarda da renkli bir biçimde anlatılır. Krallık daha sonra dağılır. Önder denilen kabile şeyhleriyle peygamber denilen bilge adamlar (İçlerinde çok az da kadın vardır) çok uğraşmalarına rağmen krallığı bir daha toparlayamazlar. Ahdi Atik aslında bu küçük krallık sorunu etrafında gelişen öyküler dizisidir.

Önce Asur İmparatorluğu'nun (M.Ö. 720), ardından Med-Pers İmparatorluğu'nun (M.Ö. 546) denetimine geçen bölgede, Yahudi sorunu daha da ağırlaşır. Direnmeler ve isyanlar gelişir. İlk defa Babil Kralı Nabokadnazar döneminde (M.Ö. 596) toptan Babil'e sürülürler. Kırk yıllık sürgün dönemi denilen dönem başlar. Pers Kralı Kyros (Medce-Kürtçede kuro = oğul kelimesinin Grekçe okunuşu) tarafından kurtarılarak yeniden Yahuda-İsrail ülkesine gönderilirler. Bu dönemde Zerdüşt öğretisinden yoğunca etkilenirler. Süleyman'ın yıkılan mabedini tekrar inşa ederler. İbrani kabilesinin maceralarını ilk defa Kutsal Kitap (Ahdi Atik) adı altında yazılı hale getirirler. Bunda en önemli rolü İşaya Peygamber oynar. Kendi kabile öykülerini Sümer ve Mısır mitolojileriyle Zerdüşt öğretisinden esinlenerek, Ahdi Atik (Kitab-ı Mukaddes) adı altında yazılı olarak sunmuş oluyorlar. Pers İmparatorluğu'nda saray işlerinde önemli rol oynarlar. Muhtemelen bu dönemde Pro-Kürtlerle ilişkileri ve çelişkileri olmuştur. Kutsal Kitap'ta bunun izlerine rastlanabilir. Daha çok Pers krallarıyla işbirliği yapmışlardır. Zaten İbrahim'in Urfa'dan çıkışında da izlerine rastladığımız gibi, Hurri (Proto Kürtler) kabile kültürleriyle ilişkilerine tanıklık edilmektedir. İbrani kabilesinin de bir yarı Hurri olabileceği tartışılmaktadır. Semitik ve Aryenik kültür arasında bir geçiş kültürünü temsil etmesi kuvvetle muhtemeldir.

Helen ve Roma kral ve imparatorları döneminde (M.Ö. 300 - M.S. 70) sürekli direnme halinde olmuşlardır. Roma tarafından M.S. 70'te Süleyman Mabedi ikinci defa yıkılarak, bu sefer çok daha uzun sürecek bir sürgüne tabi tutulmuşlardır. Sürgün yönleri tüm uygarlık alanlarına doğru olmuştur. Asya, Afrika ve Avrupa içlerine kadar gerçekleşen sürgünler ve göçleri söz konusudur. Gittikleri her yerde en çok para, ticaret ve entelektüel işlerle uğraşmışlardır. Sermayeyi en iyi biriktiren kimseler bu Yahudiler arasından çıkacaktır. Ayrıca en iyi yazarlar da Yahudiler arasından çıkmaya başlar. Yazarlar bir nevi peygamberlerin geleneğini devam ettiren ardıllarıdır. İsa'nın yoksullar ve ezilen kavimlerce daha çok tutulan mezhebinin Hıristiyanlık dini haline gelmesiyle birlikte, Yahudi üst tabakanın kâhinleri ile Hıristiyanlar arasında anlaşmazlıklar gelişir. Resmi Musevilik ile Hıristiyanlık arasındaki ilişki ve çelişkilerle bunlardan kaynaklı çatışmalar aslında klasik Antikçağ'ın (M.S. 30-300) en önemli sınıf mücadelesidir.

Ortaçağda Yahudilik, İslamî çıkışla birlikte daha da sorunlu hale geldi. Özellikle Arap Yarımadasındaki Yahudilere tekrar göç yolu görüldü. Göç etmek istemeyenler kendi varlıklarını korumak için İslamî maskelere bürünmek zorunda kaldılar. Böylelikle hem İslam içi tartışma ve çelişkileri derinleştirdiler, hem de kendilerini korumaya çalıştılar. İslam'ın merkezi Bağdat'a taşınınca, Yahudi-Hıristiyan-İslam karması olan ve günümüz Evangelist tarikatına benzeyen Karaim Tarikatı'nı oluşturdular (M.S. 850). Böylece hem Hıristiyanlar ve Müslümanlarla daha uzlaşır bir yaşam içine girdiler, hem de göçebe Türk kavimlerine sızarak Hazar'ın kuzeyinde Hazara Türk Devletini kurdular. Türk etnisitesi içinde ilk defa devletleşen Yahudi Türk elit arasında Selçuklu ve Osmanlı Hanedanlıklarına yol açan Selçuk Bey de vardı. Kendisi Subaşıydı. Yahudi Türk Devletinden aldığı kültürle Selçuklu hanedanlık devletleri dönemini başlatmıştı. Burada önemli olan, Türk iktidar elidi içinde güçlü bir Yahudi etkisinin ekilmiş olmasıdır. Batıda Mağrip ve İberik Yarımadasında teşkilatlanan İslamî devletlerde kurucu rol oynadılar. Mali ve entelektüel yönden gelişmelerine katkıda bulundular.

Hıristiyanlıkla çelişkileri arttığı için 12. yüzyıl sonlarında Lateran Konsülü'nün kararıyla gettolara kapatıldılar. Bundan sonra Hıristiyanlığa karşı iki koldan eylem geliştirdiler: Laik Mason kanadın oluşumu ve Hıristiyanlıkta milli reform hareketleri. Ortaçağdan çıkışta bu iki hareketin güçlü etkisi

vardır. İberik Yarımadasından Müslümanlarla birlikte en son 1492’de kovulmalarıyla yeniden bir göç dalgasını yaşadılar. Göçler daha çok Doğu Akdeniz ve Anadolu’yla birlikte, Hollanda başta olmak üzere Batı Avrupa kıyılarına doğru oldu. Doğu Avrupa’da ise gittikçe daha çok Hıristiyanlık baskısına uğradılar. Yahudi pogromları denilen katliamları yaşamaya başladılar. Yahudi üst tabakasının, sermaye ve aydın-yazar kesimlerinin buna verdiği yanıt, kapitalizmi bir sistem olarak geliştirmek için öncü rol oynamak oldu. Hollanda ulusal direnişindeki rolleriyle İspanyol merkezli Katolik (evrensel mezhep) İmparatorluğu’na stratejik bir yenilgi yaşattılar. Hollanda Prensiği tarihte ilk ulus-devlet olarak bu direniş sürecinde ortaya çıktı. 1550-1650 yıllarında çok kanlı geçen mezhep savaşlarıyla hem Katolik dünyası parçalandı, hem de kapitalizm sistem olarak yükselişe geçti. Bunda Yahudi sermayesi ve aydın-yazarları önemli rol oynadı. Ardından Britanya-Londra merkezli ulus-devletle birlikte, İngiltere’nin imparatorluk olma sürecinin gelişmesine katkıda bulundular. Böylece kendilerine zulmeden Katolik ve Ortodoks dünyadan laik ve Protestan modelleriyle intikam aldılar. Daha doğrusu, ulusal ve sınıfsal mücadeleyi modernist temelde yoğunlaştırarak Katolik ve Ortodoks ortaçağını kapattılar. Yeniçağ şüphesiz yalnızca Yahudilere mal edilemez. Ama Yahudilerin rolü olmadan veya bu rol görülmeden, yeniçağın başlaması ve gelişmesi layıkıyla değerlendirilemez. Fransız ve Rus Devrimlerinde hem Katolik Fransız Kralın hem de Rus Ortodoks İmparatorun öldürülmesinde ve hanedanlıklarına son verilmesinde Yahudi kökenli önderlerin ve laik ideolojinin rolü çok daha açıktır. Bu rol hiç inkâra gelmez. Avrupa’nın benzer tüm sermaye ve devrim hamlelerinde Yahudiliğin rolü ortaya konulmadan doğru izahları tam yapılamaz.

Konumuzla daha çok bağlantılı olan Anadolu ve Mezopotamya’daki Yahudi varlığı ve yol açtığı sorunlar aynı tarihsel sürecin önemli bir parçasıdır. Yahudiler tarihleri boyunca her iki alanda hiç eksik olmadılar. Zaten kökenleri Mezopotamya kültürüyle yakından bağlantılıdır. Anadolu ilk elde yoğunlaştıkları bölge olmuştur. Bu yerleşme Pers dönemine kadar gider. Gerek İberik Yarımadasından kovulmalarında, gerekse Doğu Avrupa’daki pogromlardan (katliamlardan) kaçışlarında Anadolu kendileri için önemli bir sığınak olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nun Batıda Katolik ve Kuzeyde Ortodoks dünyasıyla sistem çatışması içinde olması da şüphesiz

bunda önemli rol oynamıştır. Kuruluşundan yıkılışına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda Yahudilerin rolü sanıldığından çok daha fazla olmuştur. İmparatorluğu Kürtüsüz ve Yahudisiz düşünmek mümkün değildir. Özellikle Kanuni Süleyman ve Hürrem Sultan döneminde bu rol her ikisi açısından zirve yapmıştır. Ayrıca 1650'lerde peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan Sabetay Sevi'nin İzmir üzerinden başlayan hareketinin etkisi çok daha büyük olmuştur. Sabetay Sevi Sultanın karşı çıkmasıyla 'dönmeçilik' denilen geleneği başlatmıştır. Dönme Yahudiler bu dönemden itibaren başta Bektaşilik ve Nakşilik olmak üzere tüm İslamî tarikatlara girerek, yeni tarikatlar kurarak ve birçoklarında reform yaparak büyük bir ideolojik etkinlik kurdular. Ayrıca İmparatorluğun maliyesini büyük oranda kontrolleri altına aldılar.

Yahudi burjuva milliyetçiliğinin düzenlediği 1896'daki ilk Siyonist Kongre ile yeni bir dönem başladı. Yahudiler hem Batı Avrupa'da yükselen milliyetçilik hem de Doğu Avrupa'da devam eden pogromlar nedeniyle zorunlu olarak kendileri için bir yurt arayışına girdiler. İlk başlarda Afrika'da kurulması düşünülen Yahudi yurdu planı tutmayınca, dikkatler Osmanlı İmparatorluğu'na çevrildi. Başta İzmir, Selanik, Edirne ve Mezopotamya'nın bir kısmında düşünülen yurtlaşma planı da tutmayınca, sonunda tekrar eski Kenan-Yeni Filistin ülkesinde karar kılındı. Fakat bunun önünde işbirliğine pek fazla yanaşmayan Sultan İkinci Abdülhamit (1876-1909) engeli vardı. O da aynı nedenlerle Fransız Kralı ve Rus İmparatoru gibi artık hanedanlığıyla birlikte devrilmeyi hak eden bir konuma gelmişti. Yahudi sermayesinin Mason locaları ve Sabetayistlerin İttihat ve Terakki Cemiyeti üzerinde yoğunlaşan faaliyetleri, İkinci Meşrutiyet'le ilk sonuçlarını verdi. Meşrutî Anayasa rejimi yürürlüğe girdi. Sultanın yetkileri kısıtlandı. Ardından 31 Mart 1909 provokasyonu ile Abdülhamit iktidardan düşürüldü.

Hızlanan süreçte Yahudi milliyetçiliği iki kanat halinde hareket ediyordu. Birincisi, Alman ve Türk bürokratik burjuvazisiyle hareket eden kanat; ikincisi, İngiliz liberal burjuvazisiyle ortaklaşa hareket eden kanat. Birinci kanat Osmanlı İmparatorluğu'nun bütünlüğü içinde bir yurt arıyordu. Üzerinde yoğunlaşılan alanlar içinde İzmir-Manisa, Selanik-Edirne ve bugünkü Irak Kürdistan'ı öncelik taşımaktaydı. İmparatorluğu bir bütün olarak yerellere ayırmadan yurt olarak kabullenenler de vardı. Özellikle

'dönmeler', yani kendilerini Türk Yahudi'si sayan Sabetayistler daha çok bu gruptandı. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önde gelen tüm kadrolarının Mason olmaları ve Türklüğe oynamaları (Arap, Kürt, Arnavut, Çerkez ve diğerleri) bu anlayışın ne denli güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Bir nevi 'Türk olmayan Türkçüler' koalisyonunu teşkil etmekteydiler. Gerek İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gerekse CHP'nin iktidar kadrolarını da bu anlayışta olanlar teşkil edecekti. Felsefeleri kaba Durkheimci pozitivizmdi. Türkçü görünmelerine rağmen, koşullar elverdiğinde her biri kendi aslına dönüyor; Arap, Kürt, Arnavut, Çerkez, Ermeni, Rum, Bulgar vb. milliyetçisi kesiliyordu. Avrupa'da yaşanan deneyimlerin üçüncü dereceden kopyaları olarak hareket ediyorlardı. Özellikle Fransız ve Alman ulus-devletçiliğinden etkilenmişlerdi.

İkinci kanat daha zayıf olan İngiliz yanlısı kesimlerden oluşuyordu. Kendileri için önce Afrika'da bir yurt düşünülmekteydi. Fakat giderek ağırlık kazanan eğilim, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması sonucunda geleneksel Yahudi-İsrail Krallığının kurulmuş bulunduğu Filistin'i en uygun alan olarak seçmişti. Bu kesim, İmparatorluğun ömrünü tamamladığını ve parçalanması gerektiğini düşünmekteydi. Napolyon Fransa'sı ile Rus Çarlığı arasında varılan 1807'de Tilsit Anlaşması da bu görüş için temel teşkil etmekteydi. İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde temsil edilmelerine rağmen büyük bir kanat durumundaydılar. İmparatorluğun dağılmasını kaçınılmaz görmekle kalmıyorlar, bunun için İngiliz yanlısı koalisyonda da var güçleriyle çalışıyorlardı. Çanakkale ve Filistin cephesinde (Birinci Dünya Savaşı'nda) kendi özel birlikleriyle İngilizlerin yanında savaşıyorlardı. Sykes-Picot Planı (1916), Balfour Deklarasyonu (1917) ve Filistin'deki İngiliz manda rejimi (1920) anlaşmasının bu kesimlerin işbirliğiyle hazırlandığı bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu yerine Ortadoğu'da çok sayıda ulus-devletçiğin kurulması, bu plan ve antlaşmaların doğal sonucuydu.

İki kanadın da ortak özellikleri vardı. Modernistlerdi, kapitalist modernizmin öncülüğüne oynuyorlardı. Çoğu Masondu. İngiliz yanlıları baştan beri -yani Hollanda ve Britanya ulus-devletlerinin kurulduğu 16. yüzyıldan günümüze kadar- imparatorluklar ve büyük devletlerin parçalanıp yerlerine İngiliz hegemonyasına karşı çıkamayacak ve hep onunla işbirliği etmek zorunda kalacak küçük ulus-devletlerin kurulması peşindeydi. İsrail bu zihniyetin sonucu olarak kurulacaktı. Bir farkla, İngiltere ve

daha sonra ABD ile birlikte küresel kapitalizmin hegemonik gücü olmak kaydıyla. Uluslararası gerçeklik de zaten bu temelde inşa edilmiştir ve halen geçerliliğini sürdürmektedir. Kapitalizmi küresel hegemonik bir sistem olarak inşa edenler de esas olarak bu kesimlerdi. Yanlış anlaşılmasın, dünyayı sanki bu kesimler gizli bir planla idare etmektedir demiyoruz. Bu yönlü görüşler olmakla birlikte, bunlar abartılı görüşlerdir. Bu kesimlerin rolü (Ki, sadece Yahudilerden oluşmamaktadır, içlerinde her ulustan bireyler vardır; Yahudiler daha çok öncü konumundadır) bir nevi katalizör-lük yapmak; sistemin ideolojik, politik, sosyal, sanatsal ve ekonomik inşasında öncü rol oynamaktır. Alman yanlıları başlangıçta güçlüydü. Son döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nu ele geçirmişlerdi. İttihat ve Terakki Cemiyeti esas olarak bunların damgasını vurduğu bir örgüttü. İktidarını da bunlar yönlendirmekteydi. İkinci Meşrutiyet, 31 Mart Olayı, Birinci ve İkinci Balkan Savaşlarıyla Birinci Dünya Savaşı önemli rol oynadıkları olaylardı. Almanya'nın yenilgisi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması, ardından Hitler faşizminin yükselişi bu kanadın çöküşü anlamına geldi. Geride kalanlar Anadolu Ulusal Kurtuluş Savaşına katıldılar. Oldukça güçlüydüler. Fakat Enver, Talat ve Cemal Paşaların öldürülmeleri öndersiz kalmalarına yol açmıştı. Ayrıca Sultan Vahdettin'le birlikte yıkılış öncesi İngilizci kanat yeniden hamle yapmış ve devlet kalıntısı içinde önemli bir güç konumlandırmıştı. Bunlar da Ulusal Kurtuluş Savaşına katıldılar. Esas önderleri İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'tı. İngiltere savaşın galibi olarak çıktığı için, İngiliz yanlılarının konumu giderek güçlenmekteydi.

Burada karşımıza Mustafa Kemal olgusu çıkmaktadır. M. Kemal, o dönemin Rusya'sı ve Çin'inde de ortaya çıktığı gibi, işgal koşullarındaki tipik küçük burjuva radikalizmini temsil etmektedir. M. Kemal'i ortaya çıkaran esas olgu, Anadolu ve Mezopotamya'nın fiili işgalidir. Fiili işgal olmasaydı, M. Kemal de olmazdı. Fransız Devrimi'nde de benzer bir olay yaşanmıştır. 1791'de tıpkı o dönemin Vahdettin'i gibi, 16. Louis eğer Avrupa monarşilerini Fransa'ya çağırmasaydı, küçük burjuva radikalleri olarak Robespierre ve arkadaşları ortaya çıkamazdı. Onları oraya çıkaran ve Birinci Cumhuriyet'in ilanına götüren, 1791-1794 dönemindeki işgal ve buna karşı gelişen direniş gerçeğidir. Nitekim işgal koşulları sona erer ermez, küçük burjuva radikalizmi de ortadan kaldırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'ne de benzer koşullarla varılmıştır. M. Kemal'in küçük burjuva radika-

lizmi olmasaydı, Cumhuriyet'in kurulması çok zordu. Cumhuriyet varlığını kesinlikle M. Kemal'in radikalizmine borçludur. Ama Lozan'la birlikte işgal konumunun resmen sona ermesi ve Cumhuriyet'in yeni anayasasına (1924) kavuşmasıyla M. Kemal'in radikalizmi de esas olarak müttefikleriyle birlikte tasfiye edilmiştir. Türk tarihçiliğinde en çok karanlıkta bırakılan bu tasfiye olgusu anlaşılmadan, TC olgusunu gerçekçi bir biçimde değerlendirmek mümkün değildir. M. Kemal'in Cumhurbaşkanı yapılması radikalizminin devam ettiğinin değil, ortadan kaldırıldığıının bir kanıtıdır. Türkiye tarihçiliğinde sosyolojik analizden uzak, din ve pozitivism karıştırılmış bir modelle izahlar ve kronolojiler yapılmaktadır. Sanki Ulusal Kurtuluş Savaşının ittifakları, sınıfları, milliyetleri ve farklı ideolojileri yokmuş gibi, her şey gökten inmişçesine homojen ve yekpare bir kimlikle gerçekleştirilmiştir! M. Kemal'i anlatmada en çok bu anlayış ifadesini bulur. Bilimsel bir tanımdan ısrarla kaçınılır. M. Kemal'i küçümsemenin de, abartmanın da hakikatinin anlaşılmasında yararı değil, daha çok zararı vardır. İşgal koşullarının M. Kemal'i ile statükonun oluşturulduğu dönemin Atatürk'ü farklıdır. Adeta devrimde karşıdevrim yapılmıştır. Karşıdevrim de 1950'lerde değil, 1925'lerde yapılmıştır.

Tekrar Yahudi gerçeğine dönersek, Yahudilerin 1925'lerin karşıdevrimindeki rollerini kavramak gerekir. M. Kemal, tabiatı gereği, küçük burjuva radikalizmini işgal süreci dışında sürdüremezdi. Solundaki Sovyet yanlısı güçler çoktan tasfiye edilmişlerdi. 15 Şubat 1925'te Şeyh Sait'e yönelik provokasyonla yaratılan karşıdevrimci ortamda, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin zihniyet ve kadroları bu sefer CHP'de yeni devleti olduğu gibi kontrolleri altına almışlardı. İdeoloji ve politikasını kendileri oluşturmuşlardı. M. Kemal'e verilen Cumhurbaşkanı payesi sembolikti. M. Kemal'in süreçten duyduğu büyük rahatsızlıklar bu gerçeği kanıtlar. Ayrıca Serbest Fırka deneyimi de diğer ciddi bir kanıttır. 1935'te CHP'de Recep Peker sekreterliğinde hazırlanan programı Mussolini faşizmininkine benzemekle eleştirir.

Olup biten özünde şudur: İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidar döneminden beri azınlıkların tasfiyesiyle palazlanan Türk bürokratik burjuvazisi, kendine içte Yahudi kadro ve sermaye tekellerini esas almış, dışta ise gittikçe İngiltere hegemonyasını esas alan bir politikaya yönelmiştir. Ortaya çıkan ittifak iki ortaklı Beyaz Türk Faşizmi veya pro-faşizmdir. Musul-Kerkük'ün Misak-ı Milli'den koparılmasıyla üç koldan Pro-İsrail projesine

girişilir. Türkiye Cumhuriyeti, Filistin'deki İngiliz Mandası ve Kuzey Irak'taki Kürt milliyetçiliğinin kendi somutunda benzer rolleri vardır. Hepsi de İsrail'e giden yolda birer basamaktır. İsrail'e gidişte en çok kabul gören proje bu temeldeydi. TC üzerindeki sis perdesi, sıkı içe kapalılık ve Kuzey Irak'taki Kürt oluşumunda görülen benzer durum İsrail'in ortaya çıkış öyküsüyle bağlantılıdır. Türk burjuvazisi adı altında oluşturulan sosyal tabakanın gerçek Türklükle alakası yoktur. Mitik bir oluşumdur. Aynı şey Kuzey Irak'taki Kürt oluşumu için de geçerlidir. Türk burjuvazisinin dördüncü elden kopyasıdır. O da sosyolojik değil, mitik bir oluşumdur. Her iki oluşum etrafında gerçekten bir mitoloji oluşturulmuştur. Tarihsel-toplumsal gerçeklerle alakası olmayan yapay oluşumlardır. Rollerini ancak İsrail'in oluşumu bağlamında tam olarak kavrayabiliriz. Türk Mustafa Kemal'ine karşılık Kürt Mustafa Barzani mitleştirilmeye çalışılmıştır. İki kimliği küçümsemek veya abartmak için değil, sosyolojik anlamda Türk ve Kürt toplum gerçeklerinin nasıl sislere boğulduğunu ve çözümlenemez kılındığını açıklamak için ısrarla belirtiyorum. Türkler ve Kürtler halk olarak demokratikleşme süreçlerine girdiklerinde, üzerlerine eşine az rastlanır komplo ve darbelerle tekrar faşist bir örtü çekilir. İdamlar, suikastlar, kardeş çatışmaları, iç savaşlar bitmez tükenmez kılınır. Sahte sağ-sol çatışmaları, mezhepsel ve etnik çatışmalar üretilir. Rayından çıkarılmış, özünden kopartılmış, saptırılmış sosyal mücadeleler ve halk hareketleri söz konusudur. Ama hepsinin sonunda daha da ağırlaştırılmış sosyal ve halksal sorunlara yol açtıkları görülür. Komplo, darbe ve provokasyon mantığını en iyi anlatan bu sonuç gerçeklikleridir.

1948'de İsrail'in ilanıyla aynı üçlü proje daha da geliştirilmiş bir kapsam temelinde devam ettirilir. Karşı çıkanlar, kimliğine ve amacına bağlı kalmak isteyenler sağ-sol, ilerici-gerici, Türk-Kürt denilmeden en ağır cezalarla tasfiye edilirler. 1960, 1971, 1980, 1993, 1998 ve 2002'den itibaren hayata geçirilmiş çok sayıda darbeye bu acımasız gerçeklikler vardır. 1925'ten itibaren Kürtlere, solculara, İslamcılara, hatta Almancı Türk milliyetçilerine yönelik imha, göçertme, tutuklama, işkence ve asimilasyonlarda da ağırlıklı olarak aynı zihniyet rol oynar. NATO'nun Gladio örgütlenmeleriyle bu zihniyet daha da geliştirilmiş olarak tüm emekçi toplum kesimleri, Türk ve Kürt demokratları ve sosyalistlerinin üzerinden bir buldozer gibi geçer. Şüphesiz Yahudi-Türk-Kürt üst tabaka modernleşmesi

bağlamında bu çözümlemeyi yaparken, amacımız ne anti-Semitizm ne de anti-Türklük veya anti-Kürtlüktür. Tersine, alt tabaka bağlamında Yahudi-Türk-Kürt demokratları ve sosyalistlerinin üst tabaka ittifaklarına karşı dayanışma halinde büyük direniş mücadeleleri söz konusu olmuştur. İkinci Meşrutiyet'ten günümüze kadar emekçilerin ve ezilen halkların -Buna Yahudi halkı da dahildir- ortak mücadeleleri hep devrede olmuştur. Sosyalizm ve demokrasiyi tıpkı tüm Avrupa'da ve Rusya'da olduğu gibi Yahudiler olmaksızın düşünmek mümkün değildir.

Ne ilginçtir ki, günümüzde İsrail-Kürt ilişkisinde tarihsel bir ittifaka doğru zorlanma yaşanmaktadır. İsrail-Türk ittifakı yerine veya onun benzeri olarak, İsrail-Kürt ittifakı tarihin gündemine girmektedir. Bunda 1980'lerden, özellikle 2000'lerden sonra Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşanan hegemonik kaymanın büyük rolü vardır. Başlangıçta İsrail, ABD ve AB'nin desteğiyle işbaşına getirilen AKP Hükümetlerinin PKK'yi tecrit ve tasfiye etmek amacıyla İran ve Suriye devletleriyle geliştirdiği ittifak tersine sonuçlar doğurmaya başlamış; İsrail, ABD ve AB ülkelerinin tepkisine ve eksen kaydırma suçlamasına dönüşmüştür. Geline aşamada Kürt sorunu bağlamında Türkiye, İran ve Suriye hükümetlerinin anti-Kürt ittifakına karşılık, ABD, AB, İsrail ve Kürtler bloğu oluşmaya başlamıştır. Neredeyse Ortadoğu'yu temelinden dönüştürecek olan bu ittifak bloklarının her ikisinin hedefinde de PKK-KCK vardır. Burada PKK'nin ideolojik ve politik hattıyla KCK'nin demokratik modernite doğrultusundaki daha somut pratik hattının hakikatle olan bağı ortaya çıkmaktadır. Tarihsel-toplumsal olaylarda sonucu belirleyecek olan büyük demagojik yalanlar ve ittifaklar değil, hakikatin kendisidir. Bir kez daha kendisini açığa vuran, hakikatin bu adil ve acı gerçeğidir. Tarih kendisi adına düzenlenmiş demagojiler ve mitik efsanelerden adeta intikam almaktadır. Gerçeklik daha çıplak biçimde, yani hakikat olarak ortaya çıkmaktadır. Tarih 'şimdi'de yoğunlaşırken, 'şimdi' de her zamankinden daha çok tarihleşmektedir. Mücadele esas olarak Erbil-Diyarbakır hattında güncelleştiği kadar tarihleşmektedir. Bölgenin ve hatta 'Üçüncü Dünya Savaşları' anlamında dünyanın kalbi hızlanan bir ritimle bu hatta çarpılmaktadır. Bir dönem Amsterdam-Londra-Paris, Petersburg-Moskova hattında çarpan devrim ve karşıdevrimin kalbi, şimdi Diyarbakır-Erbil-Bağdat hattında çarpılmaktadır.

İsrail-Filistin kördüğümü kadar Afganistan ve Pakistan düğümü, bunlarla bağlantılı olarak tüm Müslüman Afrika coğrafyası, Asya'da Rusya'dan Çin ve Hindistan'a kadar uzanan İslam kültürü kendi demokratik çözümünün merkezini aramaktadır. Geline aşamada en çözümleyici merkez hat, Irak-İran-Suriye ve Türkiye bağlamındaki, dolayısıyla Ortadoğu'daki devrimci demokratik çözüm hattı, insanlık tarihinin çok şey borçlu olduğu Kuzey ve Güney Mezopotamya'nın kalbinin attığı Diyarbakır-Erbil hattıdır. İbrani kabilesi ilk sorunsalını bu hatta yaşadı. Sürekli yaşadığı bu sorunsallığı üç bin beş yüz yıllık müthiş bir serüvenden sonra yine çıkış kaynağında aramaktadır. Halk deyimiyle, her ot kendi kökleri üzerinde biter. Yahudi sorunu da doğduğu kökler üzerinde çözümlenip biteceğe benziyor. TC elitlerinin büyük bir telaşla birbirine zıt iki kutup olan ABD-AB-İsrail kutbuyla İran-Suriye-Irak bloklaşması (Kendileri bunu örmeye çalışmaktadır) arasında örmeye çalıştığı karşıdevrimci ağın gerçekleşme ve başarı şansı yoktur. İki yüz yıldır bölgede kapitalist modernitenin çözüm şurada kalsın, hep körükleyip alevlendirdiği toplumsal sorunlar ancak demokratik moderniteyle çözümlenebilecek aşamaya evrilmiştir. KCK'nin demokratik ulus inşası bu yolda aydınlatıcı bir ışık, çağırıcı bir sestir.

3- Türk-Kürt İlişkisinde İktidar ve Devlet Sorunu

Kürt-Türk ilişkilerini çözümlemek sosyolojinin belki de en zor konusudur. Kürt sorununun çözümlenmesindeki güçlük, bu ilişkinin mahiyetinin hiç bilinmemesi ve bilinmek istenmemesi kadar yanlış, keyfe göre ve hiçbir bilimsel temeli olmayan beylik laflarla kestirilip atılmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle savunma, sosyal bilimin tüm gücünü kullanarak ilişkiyi doğru belirlemeye ve bu temelde çözüme gitmeye büyük önem vermektedir. 15 Şubat 1925 soykırım komplosundan sonra, stratejik olduğu kadar aynı ümmetten olmaya dayalı dokuz yüz yıllık tarihsel-toplumsal ilişkiler bir günde yok sayıldı. Tanrının 'Ol!' emriyle bile olmayacak şeylerin, Kürtlere ilişkin olarak 'Yok ol!' deyince yok olacağı sanıldı. Avrupa faşizminin ideolojik temeli olan pozitivizmden kaynaklı bu en kaba metafizik materyalizm, iktidar hâkimiyeti altında haklarında 'imha ve inkâr' fermanı çıkarılınca, Kürtlerin kısa sürede yok olacağı inancına dayanır. Söz konusu olan, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Ermeni tasfiyesinde başa-

rıyla uyguladığı düşünölen yöntemleri ve yaklaşımlarının Kürtler için de aynı sonucu vereceğine inanan aynı oluşumun kadro artıklarıdır. Bunlar kendi halkını ve ulusunu bu yalan ve inkâr siyasetine inandırdıkları gibi, dünyaya karşı da sanki Kürt diye bir olgu yokmuş gibi davranmaktan geri durmadılar.

Aynı gerçeklik tarih bilimi için de geçerlidir. Denilebilir ki, çok az tarih ilişkisi, Anadolu ve Mezopotamya'da inşa edilen uygarlıklar ve devletlerin tarihindeki kadar kendi aralarında çok önemli bir diyalektiksel bütönlüğü ifade edecek güce sahiptir. İnsanlık tarihinin gelişmesinde Mezopotamya-Anadolu hattı belkemiğı niteliğindedir. Tarihin ilk uygarlıklarını ve devletlerini kuran Mısır ve Sümer toplumundan günümüz toplum gerçekliğine kadar bu hat bu diyalektik bütönlük ve belkemiğini teşkil etme rolünü oynamaya devam etmektedir. Buna rağmen ulus-devlet modernizmi, bu tarih üzerine kırmızı bir inkâr çizgisi çekerek tarihi sıfırdan yani kendisinden başlatmayı bilim sayar. Halkların kültürel gerçeğini inkâr etmeyi ulusçuluk sayan bu kültürel soykırım barbarlığını kesinkes bir tarafa bırakarak tarihi bilmeye çalışmak gerekir. Savunmam bu inkâr ve imha kültürünün içyüzünü açığa çıkarmak için tarih çizgisini ısrarla sunmaya çalışmaktadır.

Gerek sınıflı, kentli ve devletli uygarlık kültürü, gerekse bu üçlüye karşı varlığını koruyan toplum kültürleri bir bütündür. Bütönlük hem birbirlerine karşıtlık temelinde hem de kendi içlerinde geçerlidir. Bu gerçeğe tarih boyunca en çok Anadolu ve Mezopotamya kültürleri arasında rastlamaktayız. Uygarlığın üst tabakaları için geçerli olan iktidar ve devlet olguları, bu iki coğrafya içinde hep iç içe olup bir bütönlük teşkil etmiştir. Bütönlük her alanda geçerlidir. Özellikle ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda kendini hep belli eder. Sümer, Akad, Babil, Asur, Hitit, Mitanni, Urartu, Med, Pers, Helen, Roma, Bizans, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar ana nehir halinde bütönsellik arz eden bir toplumsal kültür yaşanır. İster egemenler ister boyun eğdirilmişler açısından olsun, bütönlük esastır. Bütönlükle birlikte kavranması gereken diğere husus yerel farklılıktır. Bütönlüğün olabilmesi için farklılık gerekir. Farklılığa dayanmayana bütönlük denmez; zoraki veya günümüz deyişiyile faşist tek tip yaşam denir.

Tarih boyunca Kürt-Türk ilişkilerine bu tarihsel bütönlük içinde bakmak gerekir. Bu nedenle ilgili bölümlerde 1071 Malazgirt Savaşından 1919-1922 Anadolu ve Mezopotamya'daki Ulusal Kurtuluş Savaşlarına kadarki

süreç tanımlanmaya çalışıldı. Dikkat çekmekle yetiniyorum. Bu hususa şunun için ısrarla değiniyorum: Deniliyor ki, tarihte belirgin bir Kürt egemenliği ve devlet sistemi oluşmamıştır. Bu zihniyete karşı bütünsellik ve farklılık kavramını tanımlamaya çalıştım. Sümerlerden günümüze kadar Anadolu'da ve Mezopotamya'da oluşan tüm uygarlıklarda, bu uygarlıklara yol açan iktidar ve devletlerde hükümlerlik ortaktır. Bütünlük arz eder. Egemenliği ve devleti ulus-devlet gibi düşünürsek büyük hatalara düşeriz. Ulus-devlet kapitalizmin son yüzyılını aşmayan iktidar formudur. Binlerce yıllık iktidar formunda ulus-devlet geçersizdir. Yaygın egemenlik formu kent devleti ve evrensel imparatorluktur. Bunlarda da kültürler ortaklaşa temsil edilirler.

Anadolu'daki ilk devlet olan Hitit devleti Mezopotamyasız düşünülemez. Kaldı ki, tarih Hitit prens, prenses ve krallıklarının Hurri kökenli yani Pro-Kürt olduğunu kanıtlamış bulunmaktadır. Yine komşusu ve akrabası olan Mitanniler, bu sefer Kuzey Mezopotamya merkezli ilk devlet olarak Hititlerle iç içedir. Birinin sınırının nerede başladığı, diğerininin nerede bittiği belli değildir. Asur ve Urartularda da aynı gerçeklik söz konusudur. Med-Persler zaten iyice gelişip yaygınlaşmışlardır. Helen, Roma, Bizans ve Osmanlı'da da aynı gerçeğin yaşandığını iyi bilmekteyiz. Sadece iktidar ve devlet kültüründe değil, tüm toplumsal kültür alanlarında benzer ortaklıklar yaşanır. İslamiyet, Hıristiyanlık ve Musevilik aynı kökenli dinlerdir. Kültürel ortaklığın en belirgin örneğini teşkil ederler. Batı kapitalist modernitesi Ortadoğu kültürlerinde ulus-devlet formunu bilinçli olarak egemen kıldı. Eskiden hep tek evrensel imparatorluk formuyla temsil edilen iktidar ve devlet olgusu yerine, birbirlerine karşılaştırılarak onlarca parçaya bölünüp inşa edilen zayıf ulus-devletler temelinde Ortadoğu'nun kültürel parçalanması ve yeni-sömürgeleştirilmesi sağlanmıştır. Böylelikle bölge kapitalist sistemin hegemonyası altına alınmıştır. Bir alt hegemonik güç olarak inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti bile, dayandığı temel olan Misak-ı Milli'nin en önemli parçalarından biri olan Musul-Kerkük yani Irak Kürdistan'ı kopartılarak, topal ördek misali daha doğusunda topal bir şekilde yaşamaya mahkûm edilmiştir. Geleneksel Anadolu ve Mezopotamya bütünlüğü bilinçli olarak, hem de birbirlerini inkâr ve karşıtlık temelinde parçalanmıştır. Bütünlük faşist tek tip yaşama kurban edilirken, bütün farklı kültürler de inkâr ve imhaya yatırılarak yokluğa terk edilmişlerdir.

Kürt üst tabakası yani iktidar ve devlet meselesiyle ilgilenen kesimler, Sultan Alparslan'dan M. Kemal'e kadar ortak iktidar ve devlet kültürüyle hareket etmişler, bu tutumu halka da benimsetmişlerdir. Kendi kültürel farklılıkları için bir güvence ve statü geliştirmiş olamamaları sınıfsal yapılarıyla bağlantılı olsa da, halkın kendisi de hem stratejik hem de tarihsel-toplumsal açıdan ortak bir devlet kültürünü çıkarlarına daha uygun bulmuştur. Uygun bulmuştur diye de suçlanamaz. Suçlanması gerekenler halkların bu tarihsel beraberliğini hukuki statüye bağlamak ve demokratik yönetime kavuşturmak yerine, inkâra ve imhaya yeltenenlerdir.

Sonradan yanlışlığını kabul edip özeleştirisel temelde aşsa da, PKK'nin doğuşunda bu imha ve inkâr kültürüne karşı reel sosyalist bir ulus-devletçi zihniyetle çıkış yapması anlaşılır bir husustur. Sosyalist bakışla da olsa, ayırıcı ve bölücü ulus-devletçiliğe karşı ayrı bir ulus-devletçilikle karşılık vermek, kapitalizmin oyununa düşmek olur. Dünya halkları bu temelde 'böl-yönet' politikasının tuzağına düşürülmüşlerdir. Sosyalistler hiçbir koşul altında ulus-devletçiliği savunamazlar. Kapitalizme karşı olmanın en başta gelen ilkesi, ulus-devlet formunu ister ezen ister ezilen uluslar veya halklar adına olsun kabul etmemektir. Genelde olduğu gibi, Kürt-Türk ilişkilerinde de tarih boyunca ortak kültürel temellerde yaşanan bütünselliği her koşul altında savunmak, sosyalist olmanın ikinci başta gelen ilkesidir. Kaldı ki, en son Cumhuriyet'in kuruluşuna giden yolda, Misak-ı Milli ilanında, Amasya Tamimi'nde ve TBMM'de ortak bir strateji etrafında hareket etme dışındaki her tavrın iki halkın da mahvına yol açacağı, başta Önder M. Kemal olmak üzere, sürecin tüm önemli simaları tarafından dile getirilmiş ve belgelenmiştir. Ortak bir statü hem de çağdaşlık adına birliğe ve gönüllü olarak kabul edilmiştir. Sonraki komplocu ve darbeci yaklaşımlar, Cumhuriyet'in asli unsurları olarak Türkler ve Kürtlerin gönüllü ortak statü gerçeğini ortadan kaldıramaz. Cumhuriyet tarihi boyunca aynı komplocu ve inkârcı zihniyet tarafından dayatılan asimilasyonist, kültürel soykırımcı yöntemler de gönüllü olduğu kadar belirleyici tarihî değeri olan ve ilk Anayasada (1921) da belirlenen statüyü geçersiz kılamaz.

Bu gerçeklik Kürdistan'ın diğer bölgelerindeki Kürt toplumsal yaşamı için de geçerlidir. Kürtler hiçbir devlet tarafından fethedilmemişlerdir. Kendilerine yönelik hiçbir fetih, işgal ve ilhak statüsü yoktur. Yani siyasal ve hukuki açıdan statüleri, içinde yaşadıkları devletlerle gönüllü ortaklık

temelinde oluşmuştur. Hem tarihsel zihniyetleri hem de toplumsal kültürleri açısından bu yönlü bir geleneği -modernitenin ulus-devletçiliği tarafından kendilerine pahalıya mal edilse de- yaşamayı esas almışlardır. Bu gelenek halen varlığını sürdürmektedir. İlgili ulus-devletlerin bu gerçeği çok doğru kavrayıp dayattıkları inkâr ve imha siyasetini terk ederek, tarih ve toplumla barışarak hakikate değer vermeleri gerekir. Aksi halde çoktan anlaşıldığı gibi sadece total yürümekle kalmayacaklar, her faşist ulus-devletin başına geldiği, yaşadığı gibi, kendi felaketlerini de bu imha ve inkâr siyaseti ve uygulamalarında yaşayacaklardır.

KCK bu tarihsel ve toplumsal gerçeklerin bilince çıkarılması ve ulus-devletçiliğin kapitalizmin bir tuzağı olduğunun anlaşılması sonucunda, PKK tarafından halkın kendi demokratik yönetim sistemi olarak ilan edilmiştir. KCK ulus-devletçiliğe karşılık Kürt ulus-devletçiliği değildir. İlkel olarak bunu reddeder. İster bir ulus-devlet çatısı altında (eğer demokrasiye bağlılığını kabul ediyorsa) ister kendi başına bağımsız olsun, Kürt halkının kabul edeceği siyasi otorite demokratik özerk yönetimidir. KCK bu modelin Kürtlerin payına düşenidir. Türkçesi, toplumun demokratik olması anlamına gelir. Sistem olarak bütün halkların ulusal şovenizme, sınır kavgalarına, bürokrasiye, milliyetçiliğe ve ulus-devletçiliğe düşmeden, ortaklaşa ve gönüllü siyasi otoritelerini inşa etmeleri demektir. Ulus-devletlerin çatısı altında yaşamayı ancak demokratik özerk yönetimlerinin tanınması şartıyla kabul ederler. Bu yaşam tarzı devletlerin federal veya konfederal temelde düzenlenmesi anlamına da gelmemektedir. Devletlerle bu temelde anayasal uzlaşmaya gidilmemektedir. Toplumun demokratik özerk yönetiminin tanınması temelinde 'demokratik anayasal uzlaşma'ya gidilmektedir. İkisi arasında köklü farklar vardır.

KCK Türkiye, İran, Irak ve Suriye ulus-devletleri içinde, ayrıca Irak Kürt Federe Devleti karşısında da demokratik özerk bir oluşum olarak en ideal ortak, eşit ve özgür yaşam projesidir. Tarihsel-toplumsal gerçekliğin de kanıtlandığı gibi, tüm bu devletlerle var olan sorunların ancak demokratik özerklik temelinde, barış içinde ve demokratik siyasal yöntemlerle çözülebileceğine inanmaktadır. Bunun bilinci, kararlılığı ve hazırlıkları içindedir. Eğer ulus-devletler bu gerçekleri ve demokratik anayasal çözümleri kabul etmezlerse, kendini demokratik özerk bir siyasi otorite olarak yaşatabilecek ve savunabilecek güç ve kararlılıktadır.

4- Barış, Demokratik Çözüm ve Demokratik Ulus İnşası

PKK Kürt sorununun çözümünde yaşadığı tıkanmayı ulus-devlet iktidarını kapsamlı bir çözümlemeye tabi tutarak aşmaya çalıştı. PKK'nin ideolojik ve politik oluşumundaki reel sosyalist ulus-devlet etkisi kendisini en çok devrimci halk savaşımının tırmandığı 15 Ağustos 1984 Hamlesinde gösterdi. Giderek tıkanmaya yol açan bu etki çözümlenmeden ilerleme zor görünüyordu. Reel sosyalizmin 1990'lardaki hızlı çözülüşü bunalımın temelindeki etkinin daha iyi kavranmasına katkıda bulundu. Reel sosyalizmi çözen, iktidar ve reel sosyalist ulus-devlet sorunsalıydı. Daha doğrusu sosyalizm, iktidar ve devlet sorununun çözümlenemeyişinden ileri geliyordu. Tüm dünyada yaşanan sosyalizmin bunalımında bu sorun etkiliydi. Kürt sorununun yoğun yaşadığı devlet ve iktidar çelişkisi dünya genelindeki reel sosyalizmin bunalımıyla bütünleşince, devlet ve iktidar konusunu köklü çözümlemeye tabi tutmak kaçınılmaz oldu.

Savunmamın önemli bir kısmında bu amaçla uygarlık tarihi boyunca iktidar ve devlet olgusunu çözümlemeye çalıştım. En önemli yoğunlaşmayı ise, günümüzün hâkim uygarlığı olan kapitalist modernite bağlamında devlet ve iktidar olgusundaki dönüşümde sergiledim. Özellikle iktidarın ulus-devlete dönüşümünün kapitalizmin temeli olduğunu ortaya koydum. Bu önemli bir tezdi. Kapitalizmin ve iktidarın ulus-devlet modeli biçiminde örgütlenmesi olmadan hegemonik sistem haline gelemeyeceğini çözümlemeye çalıştım. Ulus-devlet kapitalist hegemonyayı mümkün kılan en temel araç konumundaydı. Dolayısıyla anti-kapitalizm olarak, kendini tarihsel-toplum şeklinde sunan sosyalizmin, aynı devlet modeline dayanarak, yani reel sosyalist ulus-devlet olarak kendisini inşa edemeyeceğini kanıtlamaya çalıştım. Marks ve Engels'ten kaynaklanan sosyalizmin, ancak merkezî ulus-devletler temelinde inşa edilebileceğine ilişkin görüşlerinin bilimsel sosyalizmin sistemik hatası olduğunu sergilemeye çalıştım. Sosyalizmin genelde devlete, özeldede ulus-devlete dayanılarak inşa edilemeyeceğini, bunda ısrarın başta Rus ve Çin reel sosyalizmleri olmak üzere birçok örnekte yaşandığı gibi kapitalizmin en yoz biçimiyle sonuçlanacağı tezini ileri sürdüm. Tarih boyunca yaşanan merkezî uygarlık sistemini, iktidar kavramını ve çağımıza özgü hâkim biçim olan kapitalist

modernitenin iktidar ve devlet biçimini bu tezin gereği olarak yoğun çözümlemelere tabi tutmak için çaba harcadım. Çıkardığım temel sonuç, sosyalistlerin ulus-devlet ilkesinin olamayacağı, ulusal soruna ilişkin temel çözüm ilkesinin demokratik ulus olması gerektiğidir. Bunun somuttaki ifadesi ise KCK deneyimidir.

PKK'nin iktidara ilişkin ikinci önemli düzeltmesi, daha somut olan bir konuya dairedir. Türk-Kürt ilişkileri kavimsel ve devletsel bağlamda ele alınırken, Anadolu ve Mezopotamya'nın jeopolitik ve jeostratejik bağları dikkate alınmadan doğru çözümlere varılamayacağı iyice fark edilir oldu. İki toplumun yoğunlaştığı coğrafyalar arasında tarih boyunca sıkı jeopolitik ve jeostratejik yaklaşımları da belirleyen yoğun kültürel alışverişler yaşanmaktadır. Günceli, şimdiki de belirleyen bu ilişkiler ancak bütünsel bir yaklaşımla doğru çözümlenebilir. İktidar ve devlet sorunuyla daha çok karşılaşan Kürt hiyerarşik üst tabakası, tarih boyunca ağırlıklı olarak kaderini nispi bir özerklik temelinde hep kendisinden daha güçlü olan iktidarlara ve devletlere bağlamıştır. Kürt toplumuna özgü bağımsız iktidar ve devlet sistemleri peşinde pek koşmamıştır. Tarihsel ve toplumsal koşullar bu yönde çıkarlarına uygun gelmemiştir. Türklerle geçen yaklaşık son bin yıllık tarihi de bu temelde değerlendirmiştir. Gönüllü olarak Selçuklu Sultanı Alparslan'la birlikte zafere eriştirdikleri Malazgirt Savaşıyla Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında İslamî temelde yeni bir iktidar ve devlet paylaşımı gerçekleştirmişlerdir. Her iki coğrafyadan kaynaklanan jeopolitik ve jeostratejik gerçekler, iki kavmin üst tabakası arasında İslamî iktidar ve devlet paylaşımını zorunlu kılmıştır. Halkların bu iktidar ve devlet paylaşımında pek çıkarları olmasa da, iktidar ve devletin ortak çatısı altında yaşamayı sık sık direnişle karşılaşmalar da, ortak yaşamın gerekleri ve dönemin din ve mezhep savaşları nedeniyle bir arada yaşamaktan geri kalmamışlardır. Türk kavimsel üst hiyerarşisiyle bu ortaklık hep gönüllülük temelinde olmuştur. Kürdistan'ın fethi diye bir olgu Türk fetih geleneğinde pek yoktur. Zaman zaman yapılan fetih seferleri ancak Kürt önde gelenlerinin katkılarıyla olmuştur. Dolayısıyla bu tip seferlere de fetih denilemez.

Türk-Kürt ilişkilerindeki bu tarihsel gerçeklik, günümüzde Kürt sorununun çözümü açısından tüm derinliğiyle anlaşılacak durumundadır. Tarihin bu ilişkilerdeki ana kavşakları olan Osmanlı İmparatorluğu'nun Yavuz Sul-

tan Selim ile Doğu'ya açılım politikalarında (1512-1521), Sultan Abdülhamit dönemindeki (1876-1909) Hamidiye Alaylarının teşkilinde, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Birinci Dünya Savaşındaki devamında ve en önemlisi de Mustafa Kemal önderliğinde geliştirilen modern Ulusal Kurtuluş Savaşında bu gerçeklik hem esas alınmış, hem de sonuçta belirleyici olmuştur. Cumhuriyet'in demokratik temelinin yadsınmasıyla geliştirilen 15 Şubat 1925 komplosuyla bu tarihsel ve coğrafi iktidar ve devlette ortaklaşa ve gönüllü temsil ilk defa sona erdirilmeye çalışılmıştır. İlgili bölümlerde uzunca üzerinde durduğumuz bu komplonun geliştirilmesinde dönemin kapitalist hegemon gücü olan İngiliz İmparatorluğu'nun Cumhuriyet'i etnik ayrıştırmaya tabi tutma, böylelikle petrol bölgesi olan Musul-Kerkük'ü (Irak Kürdistan'ını) hâkimiyeti altına alma hesapları belirleyici rol oynamıştır. İngiltere'nin minimum Cumhuriyet veya ulus-devlet projesi, dünya genelinde olduğu gibi Ortadoğu'da da, Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında da başarılı olmuştur. Hem toplumsal hem de devletsel olarak bölünen Ortadoğu'nun tüm kültürel güçleri, halkları, hatta devletleri bu politikayla büyük güç kaybına uğramış, sürekli parçalanıp aralarında çatışmaya girerek zayıflamış, dolayısıyla İngiliz hegemonyası başarıyla geliştirilmiştir.

Cumhuriyet'in anti-Kürtleştirilmesi geleneksel ittifakı bozmuş, Kürtler tümüyle sistemden dışlanmışlardır. Kürt üst tabakasının önüne konulan proje, Kürtlükten ve Kürt kimliğinden vazgeçme karşılığında birer Türk birey-yurttaş olarak varlıklarını koruyabilecekleri temel ilkesine dayanır. Hatta daha da ileriye gidilerek, sistemde güç kazanma ve yükselme yolunun, Kürtlüğün inkâr ve imhasına karşılık, Beyaz Türklüğün yüceltilmesi ve geliştirilmesinden geçtiği belletilir. Cumhuriyet'te varlık sahibi olmanın 'tunç kanunu' böyle formüle edilir. Üst tabakanın başlangıçta kısmen itirazlar ve isyanlarla gösterdiği tavır, sistemin sert 'tedip ve tenkil' harekâtları sonrasında uysal bir baş eğmeye dönüştürülür. Kürt toplumunun tarihinde belki de ilk defa üst tabakanın (İstisnalar kuralı bozamaz) kendi öz toplumunun varlığını toptan inkâr ve imhaya yatırmasına karşılık kendi varlığını güvenmeye alması söz konusudur. Varlıklarını ve gelişmelerini artık Beyaz Türklüğe (Bu kavramı ısrarla kullanıyorum. Çünkü geleneksel, sosyolojik Türklükten ayrı, Batı hegemonyasının komplo yöntemiyle belirlenmiş, objektif ve sübjektif olarak hazırlanmış ajan bir kesimdir. Levantenlerin keskin

Türk milliyetçisi kesilmiş ve sonuna kadar şiddet yüklenmiş ultra bir biçimdir) hizmete borçlu olacaklar, ona hizmet ettikleri oranda varlıklarını koruyacak ve geliştireceklerdir. Başsız ve öndersiz olarak geriye kalan halk kesimleri artık nesne, eşya durumundadır. Her türlü inkâr, imha ve asimilasyon uygulamalarına açık haldedirler. Kürtlüğe en ufak bulaşma ölüm demektir. Kürtlüğü terk etmek tek kurtuluş ve yaşam yoludur. Kürtlük sadece olgu olarak değil, tüm sembolleri ve isimleriyle de tasfiye edilmeye çalışılır. Tüm Cumhuriyet tarihinin Kürtlüğe ilişkin örtülü kültürel soykırım projesi (Diğer kültürler için de söz konusudur, ama proje esas olarak Kürtlüğe ilişkin geliştirilmiştir) gün gün, adım adım hayata geçirilir. Tüm iç ve dış politikanın ana hedefi, bu 'tunç kanunu'na bağlı olmak ve hizmet etmektir. Büyük oranda gizli yürütüldüğü için, bu politikaların farkında olmadan geliştirdiğimiz partiler, sivil toplum örgütleri, ekonomi ve siyaset dünyası da aynı 'tunç kanunu'na endekslenmiştir. BM, NATO ve AB gibi dış organizasyonlar da aynı 'tunç kanunu'na hizmet temelinde değerlendirilir. Darbeler, komplolar, suikastlar, her türlü işkence ve tutuklamalarda bu kanunun payı belirleyicidir.

a- PKK'nin ortaya çıkışında bu gerçekliklere dair bilinç sınırlıdır. Anadolu ve Mezopotamya arasındaki kültürel bütünlük, jeopolitik ve jeostratejik birlik, bunların Kürt-Türk ilişkilerine yansımaları yeterince kavranmamıştır. Kapitalist modernitenin hegemonik güçleri olan İngiltere ve ABD'nin minimum ulus-devlet politikaları tüm sosyal bilimlere etkilediği gibi, bilimsel sosyalizmi de etkilemiştir. PKK'nin payına düşen, kendi sosyalist ulus-devletçiliğiydi. Temel özeleştiriyi aşılacak bu ulus-devletçi sapmaydı. Dünyaya çapında solda ve Türkiye Solunda bu sapma aşlamadığı için çözülme kaçınılmaz oldu. Halen yaşanan sosyalizmin bunalımının ana nedeni de bu konuda içine düştüğü çıkmazdır.

b- Dönüşüm geçiren PKK'nin Kürt sorunu temelinde ulusal sorunlara getirdiği yeni çözüm modeli, her tür ulus-devletçilikten soyutlanmış, arınmış demokratik ulustur. Kapitalizmde ulusların inşa tarzı azami kâr kanununa hizmet etmek durumundadır. Bunun yolu da modernitenin yeni dini olan milliyetçiliğin hedeflediği, ayrıca hedeflendiği ulus-devlettir. Milliyetçilik ulus-devleti, ulus-devlet milliyetçiliği doğurur. Kapitalizmin yoğunlaşan bunalım dönemlerinde milliyetçilik ve ulus-devlet faşistleşir. Sosyalizm ancak kapitalizmin milliyetçiliğini ve yol açtığı ulus-devletçiliği

aştığı oranda kendisini alternatifleştirebilir ve sistem olarak geliştirebilir. Bunun yolu demokratik ulus ve kârsız sosyal piyasa ekonomisidir; kapitalizmin azami kâr amaçlı endüstriyalizmine karşılık ekolojik endüstridir.

c- KCK, Kürt sorununda ulus-devletçilikten arınmış, sadece Kürtler için değil tüm etnik ve ulusal topluluklar için geçerliliği olan demokratik ulusu çözüm modeli olarak önerme ve pratikleştirmenin ifadesidir. Kapitalist modernite tarihi boyunca tüm ulusal sorun dönemlerinde tek çözüm yolu olarak dayatılan ulus-devletçi çözümler tarihi kan banyosuna çevirmiştir. Ulus-devletçi çözüm sorunları çözme yolu değil, derinleştirme, şiddetleştirme ve savaşı tırmandırma, böylelikle azami kârı ve endüstriyalizmi gerçekleştirme ve sürekli kılmanın yoludur. KCK barışın ve çözümün yolunu kapitalist modernitenin bu üçlü sacayağını (ulus devlet, azami kâr ve endüstriyalizmi) terk etmekte ve ona karşı demokratik modernite unsurlarını (demokratik ulus, kârsız sosyal pazar ekonomisi ve ekolojik endüstri) alternatif kılmakta bulur.

d- Başta Türk ulus-devleti olmak üzere İran, Irak ve Suriye ulus-devletleri ve hatta Kürt Federe Devletiyle Kürt sorununda barışçıl ve siyasi yaklaşımla çözüm, ancak Kürt halkının demokratik ulus olma hakkını (Diğer halklar için de geçerlidir) ve bu hakkın doğal sonucu olarak demokratik özerk yönetim statüsünü kabul etmeleriyle mümkündür. Ulus-devletçi çözümlerin yurdu olan AB'nin şimdiden demokratik ulus çözümüne kapı aralaması olumlu ve umut verici bir adımdır. Bu çözümü geliştirebilmesi için adım adım ulus-devletçiliğin alanını daraltması ve demokratik sivil toplumun alanını genişletmesi gerekir. Türkiye, İran, Irak ve Suriye ulus-devletleri de Kürt sorunundan kurtulmak istiyorlarsa, ilk adım olarak AB'ninkine benzer bir yola girmek durumundadırlar. KCK'nin pozisyonu bu temelde barışa ve siyasi çözüme elverişli durumdadır. Barış ve siyasi çözümün önündeki engel, bu devletlerin Kürtlere dayattıkları örtülü kültürel soykırım projesi, politikaları ve uygulamalarıdır. Bunlardan vazgeçmeleri ve demokratik ulus başta olmak üzere demokratik modernitenin diğer temel unsurları olan kârı sınırlandırmayı amaçlayan sosyal pazar ekonomisini ve ekolojik endüstriyi sisteme entegre etmeyi ve statüye (demokratik anayasaya) kavuşturmayı kabullenmeleri halinde, kalıcı barışın ve siyasi çözümün yolu açılmış olacaktır.

e- Küresel kapitalist hegemonyanın kültürel soykırımcı ulus-devletlere BOP kapsamında dayattığı çözüm iki yönlü geliştirilmeye çalışılmaktadır. Birinci yön, Erbil merkezli Kürt federe ulus-devlet oluşumudur ve uzun vadeli ulus-devletçi çözümün ilk adımı olarak hayata geçirilmektedir. İkinci yön, Diyarbakır merkezli 'bireysel ve kültürel haklar' temelli Kürt sorunu çözümüdür. AB ve ABD'nin özellikle AKP Hükümeti yoluyla hayata geçirmeye çalıştığı bu yol, dolaylı veya direkt olarak Erbil Federe Kürt Devletiyle bütünlük içinde yürütülmeye çalışılmaktadır. PKK'den ve KCK somutunda demokratik siyaset çözümünden kurtulma ve onları tasfiye etmenin karşılığı olarak, kültürel soykırımcı ulus-devletlere bu iki yönlü çıkış yolunu dayatmaktadır. Halk desteğinden kopuk olduğu için, küresel kapitalist hegemonyanın dayattığı bu çözüm projesinin başarı şansı azdır.

Kürdistan daha şimdiden bir bakıma 21. yüzyılda devrimin ve karşıdevrimin odağı durumuna gelmiştir. Kapitalist modernitenin en zayıf halkası durumundadır. Kürdistan halkının ulusal ve toplumsal sorunları liberal reçetelerle, bireysel ve kültürel haklar demagojisiyle örtbas edilemeyecek kadar ağırlaşmıştır. Kürt sorunu söz konusu olduğunda, kültürel soykırıma kadar varan uygulamalara yol açan ulus-devletçilik, ister ezen ister ezilen uluslar açısından olsun, artık sorun çözen değil üreten kaynak durumuna çoktan gelmiştir. Kapitalist modernite için bile sorun olmaya başlayan ulus devletçilik giderek çözülmektedir. Daha esnek demokratik ulusal gelişmeler, çağın çözümleyici gelişmelerinin başında gelmektedir. Demokratik modernite bu yöndeki gelişmelerin teorik ifadesi ve pratik adımları anlamına gelmektedir. Demokratik ulusal dönüşümlerin Kürdistan'daki somut ifadesi olarak KCK, Ortadoğu'daki demokratik modernite çözümünün yolunu aydınlatmaktadır.

f- Günümüzde KCK çözümü bir yol ağzındadır. Ya sorunların barış ve demokratik siyaset yoluyla çözümü demokratik anayasa yöntemiyle gerçekleştirilecektir. Bu durumda ilgili ulus-devletler sadece inkâr ve imha politikalarından vazgeçmekle kalmayacaklar, sorunun gerçekçi tanımını kabul edip çözümünü evrensel demokratik anayasada arayacaklar, demokratik anayasanın hem içeriğini hem de yöntemini muhataplarıyla paylaşacaklardır. Ülkelerin hem devlet hem de ulus olarak bütünlüğünü mümkün kılan bu çözüm radikal demokratik dönüşümleri gerektirmektedir. Ya da eğer öncelikle arzu edilen bu yol ısrarla engellenirse, geriye

KCK'nin tek taraflı ve devrimci tarzda kendi demokratik otoritesini inşa etme ve savunma yolu kalacaktır. Bu yolda başarıyla yürümenin birçok unsuru mevcuttur. Otuz yılı aşkın bir tecrübeye sahip olan PKK'nin ideolojik ve politik kılavuzluğu, halkın devrimci savaşımla denenmiş güçlü desteği, öz savunmayı her alanda yapabilecek askeri gücü, geniş iç ve dış ilişki ağları KCK'nin demokratik ulusu inşa etmesine, yönetmesine ve korumasına imkân vermektedir. Bu yol bir daha eskiden yaşanan tıkanmaya uğramayacaktır. Devlet ulusçuluğunu değil demokratik ulusu hedeflediğinden, her zaman çözüm ve barış yanlısı, ulus-devlet güçleriyle diyalog ve müzakereye açık olduğu gibi, bunda başarılı olmazsa kendi asli yolunda öz güçleriyle demokratik ulusu başarıyla inşa etmeyi sürdürecektir, yönetmesini ve korumasını bilecektir.

C- KCK ve DEMOKRATİK ULUSLAŞMANIN BOYUTLARI

KCK Kürt sorununda ulusların kendi kaderini tayin hakkının devletçi olmayan demokratik yorumunu ifade etmektedir. Ulusal sorunun çözümünde köklü bir dönüşüm olarak değerlendirilmelidir. Kapitalist modernitenin yol açtığı ulusal sorunlar hep ulus-devletçi ve milliyetçi zihniyet ve paradigmalara çözümlenmeye çalışılmıştır. Ulus-devletin kendisi çözümün temel aktörü olarak sunulmuştur. Ulusal sorun denildiğinde hemen akla “Bizim de bir ulus-devletimiz olsun” düşüncesi gelmektedir. Neredeyse her etnisite ve milliyet için bir devlet öngörülmüştür. Bu yaklaşımı özellikle dünya çapında hegemonyacılık peşinde koşan, karşısındaki imparatorluk gibi büyük devletlerle şehir devletleri gibi küçük devletleri engel olmaktan çıkarmak ve ‘böl-yönet’ politikasını yürütmek isteyen İngiltere geliştirmiştir. Ulus-devlet kapitalist sisteme dayalı hegemonyacılığın iktidar düzenlemesidir; azami kâr ve endüstriyalizmin gerçekleştirildiği en uygun devlet düzenlemesidir. Ulus-devletleri doğru kavramak için hegemonik sistemdeki yerlerini, kapitalizm ve sanayicilikle bağlarını doğru çözümlenmek gerekir. Her etnisiteye veya mezhebe ve kavme bir devlet demek, kapitalizmin küreselleşmesine, dolayısıyla sömürünün ve sanayiciliğin (ekolojik yıkımın) azamileşmesine katkıda bulunmak demektir. Reel sosyalizmi çözülmeye götürenin de esasta bu katkıda bulunma eylemi olduğunu ısrarla vurguladık. Yola çıkışta reel sosyalist sistemi esas alan

PKK'nin ulusal sorunda tıkanmasının da özünde bu yaklaşımdan kaynaklandığını çözümlmeye çalıştık. PKK'nin özeleştiriyile bu konuda dönüşüm geçirdiğini belirttik. Ulusal sorunda dönüşümün ana çizgisi ulus-devletçi çözümden vazgeçmek, alternatif olarak demokratik çözümü esas almaktır. Demokratik çözüm, ulus-devlet dışında toplumun demokratikleşmesindeki arayışları ifade eder. Kavram olarak ulus-devleti kapitalizmle birlikte toplumsal sorunlarda çözümün değil, daha da artan sorunların kaynağı olarak değerlendirmektedir.

Ulusal ve toplumsal sorunların ulus-devlete bağlanması modernitenin en zorbaca yönünü teşkil eder. Bizzat sorunların kaynağı olan bir araçtan çözüm beklemek, sorunların çığ gibi büyümesine ve toplumsal kaosa yol açar. Kapitalizmin kendisi uygarlık sisteminin en krizli aşamasıdır. Ulus-devlet, bu krizli aşamada gündeme getirilen, toplum tarihi boyunca en çok geliştirilmiş şiddet örgütüdür. İktidar şiddetinin tüm toplumu kuşatmasıdır; kapitalizmin azami kâr ve endüstriyalizmle çözülmeye uğrattığı toplumu ve çevreyi zorla bir arada tutma aracıdır. Aşırı ölçüde şiddetle yüklenmesi, kapitalist sistemin azami kâr ve kesintisiz birikim eğiliminden ileri gelmektedir. Ulus-devlet tipi bir şiddet örgütlenmesi olmadan kapitalist birikim yasaları işleyemez, endüstriyalizm sürdürülemez. Geline son aşama olan küresel finans kapitalizmi çağında toplum ve çevre tam bir dağılma ile karşı karşıyadır. Başlangıçta devrevi olan bunalımlar, sürekli ve yapısal bir karakter kazanmıştır. Bu durumda ulus-devletin kendisi de sistemi tamamen kilitleyen bir engele dönüşmüştür. Kendisi krizli bir yapı olan kapitalizm bile ulus-devlet engelinden kurtulmayı gündeminin başına taşımıştır. Ulus-devlet egemenliği sadece toplumsal sorunların kaynağı değil, çözümün de önündeki temel engel konumundadır. Egemen kapitalist sınıf açısından böyle olan bir sistemi, toplum için, halklar ve emekçiler için bir çözüm aracı olarak düşünmek toplumun doğasına terstir, bu doğanın inkârı anlamına gelir. Toplumsal sorunların en önemli parçası olan ulusal sorunların çözümünde hem toplumun, halkların ve emekçilerin doğası gereği, hem de hegemonik sistemin ulus-devlet engeli nedeniyle demokratik model esas alınmak durumundadır.

Demokratik çözüm modeli sadece bir çözüm seçeneği değil, başlıca çözüm yöntemidir. Sosyalizm ve ulusal kurtuluş hareketleri başarılı olmak istiyorlarsa, demokrasi dışında çözüm aracı aramamalıdır. Sağ, sol ve

merkez her türlü diktatörlük eğilimi ancak çözümsüzlüğü derinleştirir; kapitalizmi daha talancı, çapulcu ve sanal kılar. Demokratik çözüm modelini üniter ulus-devletin federe veya konfedere biçimlere dönüşmüş hali olarak düşünmemek gerekir. Ulus-devletin federe ve konfedere hali demokratik çözüm değildir. Bunlar farklı devlet biçimli çözümlerdir ki, yine sorunları ağırlaştırmaktan öteye rol oynayamazlar. Belki kapitalist sistem mantığı içinde katı merkezîyetçi ulus-devletin federe ve konfedere biçimlere dönüştürülmesi sorunları yumuşatıp kısmi çözümler getirebilir, ama köklü çözümlere yol açamaz. Demokratik çözüm güçleriyle ulus-devletçi güçler arasındaki çözüm araçlarında federe ve konfedere biçimler denebilir. Ama bu araçlar kullanıldı diye köklü çözümler beklemek, kendini bir kez daha yanıltmak olur. Birinci yanıltmanın ulusal kurtuluş devleti veya reel sosyalist devlet dediğimiz ulus-devletin sol maskelisi olduğunu biliyoruz. Bunların daha diktatörce ve faşizme yatkın sistemler olduğu açığa çıkmıştır.

Demokratik çözüm modelinin ulus-devletten tümüyle bağımsız olmadığını önemle belirtmek gerekir. İki otorite olarak demokrasi ve ulus-devlet aynı siyasi çatı altında rol oynayabilirler. İkisinin etkinlik alanını demokratik anayasa belirler. AB bu doğrultuda bazı adımlar atmamakla birlikte, bunlardaki hâkim yan ulus-devlet egemenliğidir. Ama dünya genelinde kayma ulus-devletin aşılması doğrultusundadır. Dünyada yaşanan en temel siyasi dönüşüm ulus-devletin teorik ve pratik olarak aşılmasına dayanmaktadır. Demokratik çözüm kendini ne denli özerk kılar ve sistematize ederse, siyasi dönüşüme o denli katkıda bulunabilir. Ulus-devletin olumlu yönde dönüşümü, demokratikleşmenin, demokratik özerk yönetimin, demokratik ulus inşasının, yerel demokrasinin ve demokrasi kültürünün tüm toplumsal alanlarda geliştirilmesiyle yakından bağlantılıdır.

KCK, Kürt sorununda demokratik çözümün somut ifadesidir. Geleneksel yaklaşımlardan farklıdır. Çözümü devletten pay almada görmez. Hatta Kürtler için özerklik anlamında bile devlet peşinde değildir. Federe veya konfedere devleti hedeflemediği gibi, kendi çözümü olarak da görmez. Devletten temel talebi, Kürtlerin özgür iradeleriyle kendi kendilerini yönetme hakkını tanınması, demokratik ulusal toplum olmaya engel koymasındır. Eğer hâkim ulus-devletler demokratik ilkeye sözde değil de özde

bağlılarsa, demokratik toplumu desteklemeseler bile engellememeleri ve yasaklama koymamaları gerekir. Demokratik çözümü devletler veya hükümetler geliştirmeseler. Çözümün toplumsal güçlerin kendileri sorumludur. Toplumsal güçler devlet veya hükümetlerle demokratik anayasa bağlamında uzlaşma ararlar. Demokratik toplumsal güçlerle devlet veya hükümet güçleri arasında yönetim paylaşımı anayasalarla belirlenir. Ne mutlak devlet yönetimi ne de mutlak demokrasi talep etmek gerçekçi olmadığı gibi, çözümün ruhuna da aykırıdır.

Demokratik çözüm özünde demokratik ulus olma ve toplumun kendini demokratik ulusal toplum olarak inşa etmesi olgusudur. Devlet eliyle ne ulus olma ne de ulus olmaktan çıkmadır; toplumun kendini demokratik ulus olarak inşa etme hakkını bizzat kullanmasıdır. Bu durumda ulus tanımını yeniden yapmak gerekir. Öncelikle ulusun tek bir tanımının olmadığını belirtmek gerekir. Ulus-devlet eliyle inşa edildiğinde, ulusun en genel tanımı devlet-ulusdur. Birleştirici unsur ekonomiyse, buna pazar-ulus demek de mümkündür. Hukukun egemen olduğu ulus hukuk-ulusdur. Politik ve kültürel ulus tanımları da mümkündür. Dinin birleştirdiği topluma zaten millet denir. Ümmet tüm milletleri birleştiren aynı dinden milletler topluluğudur. Demokratik ulus ise, özgür birey ve toplulukların kendi öz iradeleriyle oluşturdukları ortak toplumdur. Demokratik ulusta birleştirici güç, aynı ulustan olmaya karar veren toplumun birey ve gruplarının özgür iradesidir. Ulusu ortak dil, kültür, pazar ve tarihe bağlayan anlayış devlet-ulusunu tarif eder ki genelleştirilemez, yani tek bir ulus anlayışı olarak mutlaklaştırılmaz. Reel sosyalizmin de benimsediği bu ulus anlayışı demokratik ulusun zıddıdır. Özellikle Stalin'in Sovyet Rusya için geliştirdiği bu tanım, Sovyetler Birliği'nin çözülmesinin temel nedenlerinden biridir. Kapitalist modernitenin mutlaklaştırdığı bu ulus tanımı aşılmadıkça, ulusal sorunların çözümü tam bir çıkmaza girer. Üç yüzyılı aşkın bir zaman boyunca ulusal sorunların halen olanca ağırlığıyla devam etmesi, bu eksik ve mutlak tanımla yakından bağlantılıdır.

Katı ulus-devlet sınırlarına mahkûm edilmiş ve iktidarın en küçük hücrelerine kadar sızmış olduğu bu tip ulusal toplumlar milliyetçi, dinci, cinsiyetçi ve pozitivist ideolojilerle adeta serseme çevrilmişlerdir. Toplumlar için ulus-devlet modeli tam bir baskı ve sömürü tuzağıdır, şebekesidir. Demokratik ulus kavramı bu tanımları tersine çevirir. Katı siyasi sınırlara, tek

dile, kültüre, dine ve tarih yorumuna bağlanmamış demokratik ulus tanımını çoğulcu, özgür ve eşit yurttaşlarla toplulukların bir arada dayanışma içinde yaşam ortaklığını ifade eder. Demokratik toplum ancak bu tür bir ulus modeliyle gerçekleştirilebilir. Ulus-devlet toplumu doğası gereği demokrasiye kapalıdır. Ulus-devlet ne evrensel ne de yerel bir gerçekliği ifade eder; tersine evrenselin ve yerelin inkârı anlamına gelir. Tek tipleştirilmiş toplum vatandaşlığı insanın ölümüdür. Buna mukabil demokratik ulus, yerel ve evrenselin yeniden inşasını mümkün kılar. Toplumsal gerçekliğin kendini ifade etmesini sağlar. Diğer bütün ulus tanımları bu iki ana model arasında bir yerde dururlar.

Ulus inşa modellerinin geniş yelpazeli tanımları olsa da, hepsini birleştiren genel bir tanım da mümkündür; o da ulusun zihniyet, bilinç ve inançla ilgili tanımıdır. Bu durumda ulus, ortak zihniyet dünyasını paylaşan insanlar topluluğudur. Bu ulus tanımında dil, din, kültür, pazar, tarih ve siyasi sınırlar belirleyici değil, bedensel rol oynarlar. Ulusu esasta bir zihniyet durumu olarak tanımlamak dinamik bir karakter taşır. Devlet ulusunda ortak zihniyete damgasını vuran milliyetçilik iken, demokratik ulusta özgürlük ve dayanışma bilincidir. Fakat uluslar sadece zihniyet durumlarıyla tanımlanırsa, bu eksik bir tanım olur. Nasıl zihniyetler bedensiz olmazsa, uluslar da bedensiz olamaz. Milliyetçi zihniyetli ulusların bedeni devlet kurumudur. Zaten bu beden nedeniyle bu tür uluslara devlet-ulus denir. Hukuk ve ekonomi kurumları ağır bastığında, bu tür ulusları ayırt etmek için pazar veya hukuk-ulus demek mümkündür. Özgürlük ve dayanışma zihniyetli ulusların bedeni demokratik özerkliktir. Demokratik özerklik esas olarak benzer zihniyeti paylaşan bireyler ve toplulukların kendilerini öz iradeleriyle yönetmeleri anlamına gelir. Buna demokratik yönetim veya otorite demek de mümkündür. Evrenselliğe açık bir tanımdır.

Ulusa ilişkin bu genel tanımların ışığında KCK, Kürt ulusal sorununun çözümünde devlet-ulusçu yaklaşımları reddederek demokratik ulusçu modeli, Kürtlerin ulus olma hakkını veya ulusal toplum olgusuna dönüşümünü demokratik özerlikle gerçekleştirmeyi esas alır. Burada diğer uluslarla, örneğin Türk ulusuyla üst bir ulus tanımına açık tek bedenli ulus tanımını söz konusudur. Üst ulus tanımını birçok ulusu kapsayacak tarzda genişletmek mümkündür. İslam ümmetini bu tanımın prototipi olarak

düşünebiliriz. Ortadoğu toplumsal kültürlerini er veya geç ortak bir millet-ulus (yenilenmiş ümmet) içinde bütünleştirmek yüksek bir olasılıktır.

Kürtlerin uluslaşmasını bu temel kavramlar bağlamında öncelikle iki boyutlu düşünmek mümkündür. Birincisi, zihinsel boyuttur. Kendi dil, kültür, tarih, ekonomi ve nüfus yoğunlaşmalarını ihmal etmeden, bu temel alanlara ilişkin bilinçli hallerini ortak dayanışma duygusuyla birleştiren zihinsel dünyayı (ORTAK ZİHNİYET DÜNYASI) paylaşanların varlık boyutlarından bahsediyoruz. Bu boyutta temel kıstas, farklılıklara dayanan eşit ve özgür bir dünya hayalini, projesini zihinsel olarak paylaşmaktır. Bu zihniyet dünyasına özgür bireylerin komünal dünyası veya ütopyası da diyebiliriz. Mühim olan farklılıkları reddetmeyen bir eşitlik ve özgürlük zihniyetini kamusal alanda, toplumun ahlâki ve politik dünyasında SÜREKLİ yaşatmaktır. YİRİMİ DÖRT SAAT DEMOKRATİK ZİHNİYETLE YAŞAMAKTIR. İkinci boyut, zihniyet dünyasının dayanacağı bedendir. Bedenle kastedilen, toplumsal varoluşun zihniyet dünyasına göre yeniden düzenlenmesidir. Ortaklaşa paylaşılan ulus zihniyeti dünyasına göre toplum nasıl yeniden düzenlenecektir? Bedensel varoluşuna hangi mimariyi uygulayacaktır? Kısacası geçmişten, gelenekten geriye kalan ve kapitalist modernitenin kendi amaçlarına göre son derece hastalıklı, krizli, baskılı ve sömürülü (Buna kültürel soykırıma varan uygulamaları da eklemek gerekir) olarak düzenlediği veya düzensizleştirdiği toplumsal doğanın ve çevresinin yeniden düzenlenmesi bedensel boyutu tanımlar.

Zihinsel boyut, ulus olmak isteyen birey ve toplulukların düşünce ve hayal dünyasını ve dayanışma duygusunu ilgilendirdiğinden, sınırlı bir düzenlenmeyi gerektirir. Bunun için bilim, felsefe ve sanat (din de dahil) eğitimini geliştirmek ve bu amaçla okullar açmak başta gelen pratik çalışmalardır; ulus olmaya ilişkin zihniyet ve duygu eğitimi görevleridir. Tarihsel-toplumsal varlığa ilişkin olduğu kadar şimdiki, çağla ilişkili toplumsal kültürü bilince çıkarmak, doğru, iyi ve güzel olan yönlerini ortak düşünce ve duygular halinde paylaşmak esastır. Özcesi, KCK somutunda temel zihniyet görevi, Kürtleri kendi varoluşlarına ilişkin ortaklaşa paylaşılan İYİ, DOĞRU VE GÜZEL düşünce ve duygu dünyasında bir ulus olarak tasarlamaktır. Diğer bir deyişle bilimsel, felsefi ve sanatsal devrimle Kürtlerin uluslaşmasını, bu uluslaşmanın temel zihniyet ve duygu dünyasını yaratmaktır; Kürt gerçeğinin bilimsel, felsefi (ideolojik) ve sanatsal hakikatinin

açıklanmasını özgürce paylaşmaktır. Bunun yolu öz düşünmek ve öz eğitilme, iyiyi paylaşmak ve güzel yaşamaktır. Zihinsel boyutta egemen ulus-devletlerden yerine getirilmesi talep edilebilecek temel husus, düşünce ve ifade özgürlüğüne tam bağlılıktır. Ulus-devletler Kürtlerle ortak normlar altında yaşamak istiyorlarsa, Kürtlerin kendi zihniyet ve duygu dünyalarını oluşturmaları ve kendilerini farklılıkları temelinde ulusal bir toplum haline getirmeleri için gerekli olan düşünce ve ifade özgürlüğünü anayasal güvenceye kavuşturarak tam bağlılık göstermeyi bilmelidirler. Ortak ulus teşkil etmenin yolu düşünce ve ifade özgürlüğüne tam bağlılıktan geçer.

Demokratik ulus olmanın ikinci boyutu, bedensel varoluşun yeniden düzenlenmesidir. Bedensel boyutun temelinde demokratik özerklik yatar. Demokratik özerkliği geniş ve dar anlamda tanımlamak mümkündür. Geniş anlamda demokratik özerklik demokratik ulusu ifade eder. Demokratik ulusun daha geniş yelpazeye ayrılmış boyutları vardır. Kültürel, ekonomik, sosyal, hukuki, diplomatik ve diğer boyutlarıyla genişçe tanımlanabilir. Dar anlamda demokratik özerklik siyasi boyutu ifade eder, diğer bir deyişle demokratik otorite veya yönetim anlamına gelir. Demokratik ulus olmanın demokratik özerklik boyutu egemen ulus-devletlerle çok daha problemlidir. Egemen ulus-devletler genel olarak demokratik özerkliği yadsırlar. Zorunlu olmadıkça hak olarak tanımak istemezler. Kürtler açısından ulus-devletlerle uzlaşmanın temelinde demokratik özerkliğin kabulü yatar. Demokratik özerklik, hâkim etnisiteli ulus-devletlerle ortak bir siyasi çatı altında yaşamamanın asgari koşuludur. Bunun altında bir tercih sorununun çözümü değil, çözümsüzlüğün derinleşmesi ve çatışmanın artmasıdır. Özellikle son dönemde geliştirilen ve İngiliz kapitalizminin işçi sınıfını ve sömürgelerini daha kolay yönetmek için geliştirdiği 'liberal bireysel ve kültürel haklar' projesi, TC'de de AKP eliyle uygulanmak istenmektedir. Ortadoğu kültürüne yabancı olan bu proje sadece çatışmayı büyütme hizmet eder. Demokratik özerklik, ulus-devlet lehine olabilecek en elverişli çözüm projesidir. Bunun altındaki her düşünce ve deneyim, büyüyen çatışma ortamına ve savaşa hizmettir.

Demokratik özerklik çözümü iki yolla uygulanabilir: Birinci yol, ulus-devletlerle uzlaşmayı esas alır. Somut ifadesini demokratik anayasal çözümde bulur. Halklar ve kültürlerin tarihsel-toplumsal mirasına saygı gös-

terir. Bu mirasların kendilerini ifade etme ve örgütlenme özgürlüklerini vazgeçilmez temel anayasal haklardan sayar. Demokratik özerklik bu hakların temel ilkesidir. Bu ilkenin başlıca koşulları egemen ulus-devletin her türlü inkâr ve imha politikasından vazgeçmesi, ezilen ulusun da kendi öz ulus-devletliğini kurma fikrini terk etmesidir. Her iki ulus bu yönlü devletçi eğilimlerden vazgeçmedikçe, demokratik özerklik projesinin hayata geçirilmesi zordur. AB ülkelerinin üç yüz yılı aşan ulus-devlet deneyimlerinin sonunda vardığı aşama, ulus devletlerin bölgesel, ulusal ve azınlıksal sorunların çözümünde demokratik özerkliği en iyi çözüm modeli olarak kabul etmeleridir. Kürt sorununun çözümünde de ayrılıkçılığa ve şiddete dayanmayan, tutarlı ve anlamlı olan esas yol demokratik özerkliğin kabul edilmesinden geçmektedir. Bu yolun dışındaki tüm yollar ya sorunları ertelemeye ve böylece çıkmazı derinleştirmeye, ya da sert çatışmalara ve ayrışmaya götürür. Ulusal sorunların tarihi bu yönlü örneklerle doludur. Ulusal çatışmaların yurdu olan AB ülkelerinin son altmış yıllarını barış içinde zenginlik ve refahla geçirmeleri, demokratik özerkliğin kabulü, onun bölgesel, ulusal ve azınlıksal sorunlarına esnek ve yaratıcı yaklaşım ve uygulamalar geliştirmeleriyle mümkün olmuştur. TC’de ise tersi geçerli olmuştur. Kürtleri inkâr ve imha politikasıyla tamamlanmak istenen ulus-devletçilik, Cumhuriyet’i çözülüşün, devasa problemlerin, sürekli krizlerin, her on yılda bir başvurulmuş askeri darbelerin ve Gladio ile yürütülen bir özel savaş rejiminin içine çekmiştir. Türk ulus-devleti ancak tüm bu yönlü iç ve dış politikalarından ve rejim uygulamalarından vazgeçtikçe, genelde tüm kültürlerin (Türk, Türkmen kültürü de dahil) özeldes Kürt kültürel varlığının demokratik özerkliğini kabul ettikçe, normal (hukuki) laik ve demokratik bir cumhuriyet halinde kalıcı barış, zenginlik ve refaha erişebilir.

Demokratik özerkliğin ikinci çözüm yolu, ulus-devletlerle uzlaşmaya dayalı olmayan, kendi projesini tek taraflı pratikleştirme yoludur. Geniş anlamda demokratik özerkliğin boyutlarını hayata geçirerek, Kürtlerin demokratik ulus olma hakkını gerçekleştirir. Şüphesiz bu durumda bu tek taraflı demokratik ulus olma yolunu kabul etmeyecek olan egemen ulus-devletlerle çatışmalar yoğunlaşacaktır. Kürtler bu durumda ulus-devletlerin ister tek tek ister ortaklaşa (İran-Suriye-Türkiye örneği) saldırılarını karşısında ‘varlıklarını korumak ve özgür yaşamak için topyekûn seferberlik ve savaş pozisyonuna geçmek’ten başka çare bulamayacaktır. Savaş

içinde olası bir uzlaşma veya bağımsızlık sağlanıncaya kadar, öz savunmaları temelinde demokratik ulus olmayı tüm boyutlarıyla ve öz güçleriyle geliştirmek ve gerçekleştirmekten geri durmayacaklardır.

Bu iki boyut temelinde inşa edilebilen demokratik ulusun daha ayrıntılı boyutları şöyle sıralanabilir:

1- Demokratik Ulusta Özgür Birey-Yurttaş ve Demokratik Komün Yaşamı

Demokratik ulusal yaşamı boyutlandırırken bir yanı sıra düşmemek için peşinen bir uyarıda bulunmak gerekir. O da demokratik ulusun veya başka tür bir ulus yaşamının daima zihinsel ve kurumsal bütünlük taşıdığına ilişkindir. Genelde toplumlar, özeldir demokratik ulusal toplumlar çözümlemelerde kolaylık olsun diye çeşitli alanlara ve boyutlara ayrılır. Fakat bu ayrımların her biri kendi başına, bütünlükten kopuk şekilde var olmaz. Toplumları, özellikle çağımızdaki demokratik ulusları canlı bir organizmaya benzetirsek, tüm alanlar ve boyutları itibarıyla birbirlerine bağlı bir canlı organizma bütünlüğü içinde yaşarlar. Dolayısıyla boyutların her biri tek tek sıralansa da, bir bütünün parçaları olduğu daima göz önünde tutulmalıdır.

Demokratik ulus birey-yurttaşı özgür olduğu kadar komünal olmak durumundadır. Kapitalist bireyciliğin topluma karşı kısırlanmış sahte özgür bireyi, özünde en geliştirilmiş köleliği yaşar. Fakat liberal ideoloji öyle bir imaj oluşturur ki, sanki birey toplumda sonsuz özgürlüklere sahiptir. Gerçekte ise, tarihin hiçbir döneminde gerçekleştirilemeyen azami kâr eğilimini gerçekleştirip hegemonik sisteme dönüştüren ücretli emek kölesi birey, köleliğin en geliştirilmiş biçimini temsil eder. Bu tür birey, ulus-devletçiliğin acımasız eğitim ve yaşam pratiğinde üretilir. Yaşamı para egemenliğine bağlandığı için, ücret sistemi, bir köpeğin boynuna takılan tasma gibi bağlanıp istenilen yöne çevrilmesini sağlar. Çünkü yaşamak için başka çaresi yoktur. Kaçsa yani işsizliği tercih etse, bu da bir nevi ayakta can çekişmek demektir. Ayrıca kapitalist bireycilik toplumu inkâr temelinde şekillenmiştir. Her türlü tarihsel-toplum kültürünü ve geleneğini yadsıdığı oranda kendini gerçekleştireceğini sanır. Liberal ideolojinin en büyük çarpıtması budur. Başlıca sloganı "Toplum yoktur, birey vardır" biçiminde

dile getirilir. Kapitalizm esas olarak toplumu tüketme temeline dayalı hastalıklı bir sistemdir.

Buna karşılık demokratik ulusun bireyi, özgürlüğünü toplumun komünalitesinde, yani daha işlevsel küçük topluluklar halindeki yaşamında bulur. Özgür ve demokratik komün veya topluluk, demokratik ulus bireyinin gerçekleştiği temel okuldur. Komünü olmayanın, komünsel yaşamayanın bireyselliği de gerçekleşemez. Komünler son derece çeşitlidir ve toplumsal yaşamın her alanında geçerlidir. Farklılıklarına uygun olarak, birey birden çok komünde, toplulukta yaşamını gerçekleştirebilir. Önemli olan bireyin yeteneklerine, emeğine ve farklılıklarına uygun olarak komünal topluluk içinde yaşamayı bilmesidir. Birey komüne veya bağlı olduğu toplumsal birimlere karşı sorumluluğunu ahlâki olmanın temel ilkesi sayar. Ahlâk topluluğa, komünal yaşama saygı ve bağlılık demektir. Komün veya topluluk da bireylerine sonuna kadar sahip çıkarak onları korur ve yaşatır. Zaten insan toplumunun temel kuruluş ilkesi bu ahlâki sorumluluk ilkesidir. Komünün veya toplulukların demokratik karakteri kolektif özgürlüğü, diğer bir deyişle politik komün veya topluluğu gerçekleştirir. Demokratik olmayan komün veya topluluk politik olamaz. Politik olmayan topluluk veya komün ise özgür olamaz. Komünün demokratikliği, politikliği ve özgürlüğü arasında sıkı bir özdeşlik vardır.

O halde demokratik ulusun ilk temel boyutu, esas aldığı birey ve komünü bağlamında böyle tanımlanmak durumundadır. Demokratik ulus olmanın ilk koşulu bireyin özgür olması ve bu özgürlüğünü bağlı olduğu komün veya toplulukla birlikte demokratik politika temelinde gerçekleştirmesidir. Demokratik ulusun birey-yurttaş ulus-devletle aynı siyasi çatı altında yaşadığında tanımı biraz daha genişler. Bu durumda 'anayasal vatandaşlık' çerçevesinde kendi demokratik ulusunun olduğu kadar, ulus-devletin de birey-yurttaşdır. Burada önem kazanan husus, demokratik ulus statüsünün tanınması, yani demokratik özerkliğin ulusal anayasada bir hukuki statü olarak belirlenmesidir. Demokratik ulusal statü iki yönlüdür: Birincisi, kendi içinde demokratik özerklik statüsü, yasası veya anayasasının gerçekleştirilmesini ifade eder. İkincisi, özerklik statüsünün ulusal anayasal statünün bir alt bölümü olarak düzenlenmesidir. Birçok AB ülkesinin, hatta dünya ülkelerinin anayasasında bu yönlerde statü düzenlemeleri mevcuttur.

KCK'nin tek taraflı, özgür birey-yurttaş ve komün birlikteliğine dayalı demokratik ulus inşası esas olmakla birlikte, egemen ulus-devletlerle demokratik özerklik statüsünü kabul eden ulusal demokratik anayasal statü altında çözüme gitmesi de mümkündür. KCK yapılanması her iki özgür birey-yurttaş ve topluluk yaşamına, bu yaşamın yasal ve anayasal statüye bağlanmasına açık bir yapılanmadır.

KCK üyeliğini demokratik ulusun özgür birey-yurttaşı olarak tanımlamak da mümkündür. Fakat bu üyeliği yurttaşlığı ulus-devlet yurttaşlığıyla karıştırmamak gerekir. Ulus devlet yurttaşlığı kapitalizmin modern kölelik statüsünü belirler. Kapitalist bireycilik ulus-devlet tanrısına mutlak kulluğu, demokratik ulus yurttaşlığı ise gerçek anlamıyla özgür birey haline gelişi ifade eder. Kürtlerin kendi demokratik ulus yurttaşlığı KCK statüsü altında gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla KCK üyeliğine demokratik ulus yurttaşlığı kimliğini atfetmek daha uygun bir tanımlama olacaktır. Kürtlerin kendi demokratik uluslarına yurttaş olması hem vazgeçilmez hakları hem de görevleridir. Kendi ulusunun yurttaşı olamamak büyük bir yabancılaşmayı ifade eder ve hiç bir gerekçe ile savunulamaz. Burada karşımıza çıkan sorun, egemen ulus-devlet yurttaşlığının ne olacağına ilişkindir. Aslında her iki tür yurttaşlığı iç içe temsil etmek mümkündür. Eğer Kürt sorunu ilgili ülkede demokratik anayasal vatandaşlık statüsü altında bir çözüme kavuşturulursa, iki yurttaşlığı da birlikte taşımak toplumsal gerçekliğe daha uygundur. Hatta eğer Türkiye AB üyesi olsaydı, üçlü yurttaşlık tarifi de mümkün olurdu. Nasıl İspanya'da Katalonya-İspanya-AB yurttaşlığı üçlü bir anlama sahipse Kürdistan-Türkiye-AB yurttaşlığı da aynı anlama sahip olurdu ve mümkündür. KCK döneminde ilgili her ulus-devlette her Kürt bireyi kendini iki yurttaşlık çerçevesinde tanımlamaya özen göstermeli, özen göstermekten çok iki yurttaş kimliğini gerçekleştirmelidir. KCK kendi demokratik ulus bireylerine özgü ikili veya uzlaşmayla bu gerçekleştirilemezse, tekli yurttaş kimliğini gerçekleştirmelidir. Bunun için egemen ulus-devletlerin baskıcı durumlarını göz önünde bulundurarak, her bireyi ne uygun ebatta ve amblemli yazılı yurttaş kimliğini kazandırma görevini yerine getirmelidir.

Her KCK üyesi-yurttaşı, kapitalizmin bireycilikle bir hiç durumuna indirgediği bireyini aşmak ve komün üyesi olarak yaşamak durumundadır. Komünal yaşamı olmayanın bireyselliğinin de mümkün olmayacağını te-

mel ahlâki bir ilke olarak bilmek ve benimsemek durumundayız. Komün veya topluluk üyesi olmanın aynı zamanda demokratik bir yönü olduğunu daimi olarak göz önünde bulundurmak gerekir. Komün veya topluluk ancak demokratik işleyişle politik, dolayısıyla özgür olabilir. Böylece her komünün veya topluluğun aynı zamanda ahlâki ve politik bir toplum birimi olduğu kavranmış olur. KCK'nin her komünü ve topluluğu aynı zamanda ahlaki ve politik bir birim konumundadır. Birey-yurttaşları da ahlâki ve politik birey-yurttaşlardır. Komün veya topluluklardan söz ederken, toplumun her alanında işlevsel olan insan gruplarını kastediyoruz. Örneğin komün şartlarını taşıyan bir köy bir komün veya topluluk olduğu gibi, bu tanımı mahalle ve kent düzeyine kadar taşıyabiliriz. Bir kooperatif, fabrika, vakıf, dernek ve sivil örgütlenme de komün olabilir. Aynı zamanda demokratik olmaları gerektiği için bunlara demokratik komünal düzen de diyebiliriz. Komünü yaşamın tüm alanlarına, eğitsel, kültürel, sanatsal ve bilimsel alana taşımak mümkün olduğu gibi, sosyal ve politik yaşamı da hem komünleştirmek hem de demokratikleştirmek mümkündür. Özgür birey-yurttaş ancak bu demokratik komünal yaşam içinde gerçekleşebilir. Genelde demokratik ulus birey-yurttaşlığı, özelde ve daha somutlaşmış biçimi olarak KCK birey-yurttaşlığı sorumlu, ahlâki ve politik yaşamın bir gereğidir. Bu gereklilik aynı zamanda temel hak ve görevimiz olarak da anlaşılmalıdır. Ulus-devletler bu temel hak ve görevlerimizi kabul ettiklerinde, Kürtler de o devletlerin temel yurttaşlık hak ve görevlerini kabul edebilirler.

2- Demokratik Ulusta Politik Yaşam ve Demokratik Özerklik

KCK'nin demokratik ulus inşasının politik boyutunu, demokratik özerklik olarak kavramlaştırmak mümkündür. Demokratik ulus, özyönetimsiz düşünülemez. Genelde tüm ulus biçimleri, özelde demokratik uluslar kendi özyönetimleri olan toplumsal varoluşlardır. Bir toplum kendi öz yönetiminden mahrum olursa, ulus olmaktan da çıkar. Çağdaş toplumsal gerçekliklerde yönetimsiz ulus düşünülemez. Hatta sömürge ulusların bile, yabancı kökenden de gelseler bir yönetimleri mevcuttur. Ancak dağılıma sürecine giren toplumların yönetiminden bahsedilemez. Olsa olsa dağıtan gücün kontrollü dağıtması veya sürece yayılmış tasfiye yönetimi

söz konusudur. Öz örgütsüz oldukları dönemde Kürtlerin konumu böyleydi. Sadece ulus olmaktan alıkonulmuyorlar, toplum olmaktan da çıkarılıyorlardı. PKK öncülüğü ve KCK politikası sadece bu süreci durdurmakla kalmadı, politik toplumdan demokratik ulus olmaya doğru bir süreç başlattı. Geline aşamada Kürtler yoğun politikleşen toplum olmak kadar, bu politik gerçekliği demokratik ulus olma doğrultusunda örgütleyen bir konumu da yoğunca yaşamaktadır.

Çağımızda politik toplum olma ana hatlarıyla iki doğrultuda ulusallaşmaya götürür: Geleneksel kapitalist yol, ulus-devlete götüren yoldur. Kapitalist modernite koşullarında bir toplum devletsizse, devleti yıkılmışsa veya çözülme durumundaysa, milliyetçi ve dinci politikalar o toplumu yeni bir devlete, ulus-devlete götürür. Eğer o toplumun geleneksel bir devleti varsa ve güçsüzse, o devleti daha güçlü olan ulus-devletle ikame eder. İkinci uluslaşma yolu, demokratik uluslaşma yoludur. Özellikle ulus-devletlerin sorun doğuran karakteri, günümüzde politik toplumları ve onların yönetim güçlerini demokratik ulus olma doğrultusunda hareketlendirmekte, ya reformla ya da devrimle demokratik ulus olmaya zorlamaktadır. Kapitalizmin yükselişe geçtiği dönemde ulus-devletler hâkim eğilim iken, çöküşü yaşadığı günümüz koşullarında daha çok demokratik ulus olma doğrultusunda evrim geçirmektedir. Bu konuda politik gücü devlet iktidarıyla özdeşleştirmemek büyük önem taşır. Politika, iktidar ve onun norm kazanmış biçimi olan devletle özdeşleştirilemez. Politikanın doğasında özgürlük vardır. Politikleşen toplumlar ve uluslar, özgürleşen toplumlar ve uluslardır.

Devlet ve iktidar gücü kazanan her toplum ve ulus özgürleşmediği gibi, eğer demokratik özellikleri varsa, var olan özgürlüklerini de kaybetmeyle karşı karşıya kalır. Onun için bir toplumu devlet ve iktidar olgularından ne denli arındırırsak, o denli özgürlüğe açık hale getiririz. O toplum ve ulusu özgür kılmak için gerekli temel şart ise, daimi politik bir konumda tutmaktır. Devlet ve iktidardan arınmış, ama politik olamamış bir toplum, anarşiye veya kaosa teslim olmuş toplum veya ulus konumuna düşer. Eğer toplumlar ve uluslar anarşi veya kaostan uzun sürede kurtulamazlarsa çürür, dağılır ve başka yabancı kozmosların malzemesi olurlar. Kaos ve anarşi ancak geçici ve kısa süreliğine doğurgan bir rol oynayabilir. Bunun için de politik olgunun devreye girmesi şarttır. Politika sadece özgürleştirmez,

aynı zamanda düzenler. Politika eşsiz düzenleyici bir güçtür, bir nevi sanattır. Devletlerin, iktidarların baskıcı düzenlemelerinin zıddını temsil eder. Bir toplum ve ulusta politika ne kadar güçlüyse, devlet ve iktidar güçleri o denli zayıftır, zayıflamak durumundadır. Tersi de geçerlidir. Bir toplum veya ulusta devlet veya iktidar gücü ne denli fazlaysa, politika, dolayısıyla özgürlük o denli zayıftır.

Demokratik ulus inşasında omurga rolü oynayan KCK -Türkçe karşılığı '**Kürdistan Demokratik Topluluklar Birliği**'dir- demokratik özerkliğin karşılığı olarak da çevrilebilir. KCK'nin demokratik politika organı rolünü oynayabilmesi demokratik uluslaşmanın vazgeçilmez gereğidir. Ulus-devletle karıştırılması bilinçli bir saptırmadır. KCK ilkede ulus-devletçiliği kendi çözüm aracı olmaktan çıkarmıştır. Ulus-devletçiliğin ne ilk ne de son aşamasıdır. Her ikisi birbirinden nitelik olarak farklı otorite kavramlarıdır. Örgütsel şema olarak ulus-devletin kurumlaşmasına benzeyen özellikler taşısa da, özde farklıdır. KCK'nin karar organı olarak KONGRA GEL, Halk Meclisi anlamındadır. Önemini halkın kendini öz karar sahibi kılmasından almaktadır. Halk Meclisi veya KONGRA GEL demokratik bir organdır. Uluslaşmanın üst tabaka veya burjuva unsurların öncülüğünde gelişmesinin alternatifidir. KONGRA GEL uluslaşmanın, halk sınıflarının ve aydın tabakalarının öncülüğünde gelişmesini ifade eder. Burjuva parlamenter sistemden özde ayrılır. Egemen ulus-devletlerin baskısından ötürü seçim sistemini ve toplantı merkezini uygun koşullar altında düzenlemek durumundadır. KCK'nin Yürütme Konseyi, yoğunlaştırılmış ve merkezileştirilmiş günlük yönetim piramidini ifade eder. Halk arasına dağılmış çalışma birimlerinin koordinasyonunu sağlar. Demokratik uluslaşmanın günlük örgütsel-eylemsel çabalarını koordine etmek, yönetmek ve savunmak durumundadır. Devletlerin hükümet organlarıyla karıştırılması doğru değildir. Demokratik sivil toplumların konfederasyon sistemine daha yakındır. KCK'nin halkın seçimine dayanan Genel Başkanlık Kurumu, demokratik ulusun en genel üst temsil düzeyini ifade eder. Tüm KCK birimlerinin arasındaki uyumu ve temel politikaların uygulanmasını gözetir, denetler.

KCK'nin egemen ulus-devletlerle legalleşme sorunu vardır. Önceliği legal faaliyetlere vermesine rağmen, ulus-devletin bunu kabul etmemesi Kürdistan'da ikili bir otorite ve yönetime yol açar. Devlet yönetimiyle KCK yönetiminin aynı topraklarda ve toplumlarda geçerli kılınmaya çalışılma-

sının gerginliğe ve çatışmaya yol açacağı açıktır. İlgili devletlere önerilen legalleşme, yasallaşma talepleri karşılık bulmaz, tersine takip, tutuklama ve şiddete başvurulursa, açık ki KCK de kendi otorite ve yönetimini tek taraflı olarak uygulamaktan geri kalmayacaktır. KCK'nin 2005'te ilan edilmesinden beri ilgili ulus-devletlerle direkt ve dolaylı diyaloglar şimdiye kadar yasal çözümle sonuçlanmamıştır. Diyalogların olumlu sonuç vermemesi halinde, önümüzdeki dönemde KCK'nin yönetim gücü ve otoritesi olarak kendisini Kürdistan'da Kürt toplumuyla ve birlikte yaşadığı azınlıklar arasında tek taraflı uygulaması kaçınılmaz olacaktır.

KCK'nin kendini tek taraflı olarak demokratik ulusun bütün boyutlarında uygulaması yeni bir dönemi başlatacaktır. Bu dönem PKK'nin kendini inşa ettiği dönemle devrimci halk savaşını geliştirmeye çalıştığı dönemden farklı olacaktır. Bu dönemde sadece parti ve savaş yönetimi söz konusu olmayacaktır. Yine PKK ve HPG çalışmaları ve savunma savaşları olmakla birlikte, bu dönemde esas görev demokratik ulusun tüm boyutlarında inşa edilmesi ve yönetilmesi olacaktır. Açık ki, bu dönemde yeni koşullar altında ulus-devlet kurumları ve güçleriyle KCK'nin kurumları ve güçleri arasında büyük rekabet, çekişme ve çatışmalar yaşanacaktır. Kent ve kırsal alanlarda farklı otorite ve yönetimler söz konusu olacaktır.

3- Demokratik Ulus ve Sosyal Yaşam

Demokratik uluslaşma sürecinde sosyal yaşamda önemli dönüşümler gerçekleşir. Kapitalist modernitede geleneksel yaşam büyük değişikliklere uğrar. Eski toplum radikal dönüşümler yaşar. Modernite kelime anlamıyla da kendini en çok sosyal yaşam değişikliklerinde hissettirir. Değişikliklerin büyük kısmı moda ile ilişkilidir, biçimseldir. Uygarlığın temel kategorileri varlığını sürdürür. Kentin, sınıfın ve devletin gelişimi ve dönüşümü öze ilişkin değildir. Her üç kategoride de büyük şişkinlik ortaya çıkar. Toplumun kentli, sınıflı ve devletli yapısı kapitalist birikim sistemiyle kanser türü büyümeye uğrar. Eski uygarlık sistemi öz itibarıyla çelişkilerin sık sık bunalımlara yol açtığı bir yapıda olmakla birlikte, bu çelişkiler toplumun gelişmesini bütünüyle tehlikeye atacak, çözdürecek ve kanser türü doku büyümelerine yol açacak nitelikte değildir. Kapitalizmin birikim tarzı, doğası gereği işleyebilmek için toplumsal büyümeyi kanser tarzına dönüştürür.

Eğer günümüzde nüfusu yirmi milyonu aşan megapollerde, toplumun kılcal damarlarına kadar sızmış ulus-devlet iktidarına, tekdüze homojen toplum peşindeki sınıfsallaşmaya tanık olmakla kalmıyor, bunu sosyal yaşamın hâkim eğilimi olarak normal karşılıyorsak, bunun adı toplumsal kansere yakalanmaktır. Bütün bilimsel göstergeler gezegenimizin, çevrenin ve toplumun bu hızla büyümeyi kaldıramayacağını kanıtlamaktadır. Bu durumda yaşayan bir toplumdaki değil, önüne çıkan her şeyi tüketen bir canavardan bahsetmek gerekir. Eski toplumda Leviathan sadece devlet iktidarını nitelerken, kapitalist modernitenin kendisi günümüzde gezegendeki tüm canlı yaşamı tüketen bir canavara dönüşmüştür. Kapitalist modernitenin kendisi bir canavar, bir modern Leviathan'dır.

Hâkim modern yaşam en eski köle olan kadın etrafında tam bir tuzağa dönüşmüştür. Kapitalizmde kadın öyle bir hale getirilmiştir ki, 'metanın kraliçesi' demek yerinde bir deyim olacaktır. Sadece ücretsiz çalıştırılan değildir, en az ücretlidir, ücretleri düşürmenin temel aracıdır. Esnek çalıştırmanın önde gelen unsurudur. Sisteme sürekli yeni nesil üreten bir endüstriyel doğurgan makinedir. Reklam endüstrisinin baş aracıdır. Cinsiyetçi iktidarın gerçekleştirilme aracıdır. Küresel imparatorlardan aile içindeki küçük imparatora kadar bütün egemen erkeklerin sınırsız haz ve iktidar aracıdır. Hiç iktidarı olmayanların iktidarını doğuran nesnedir. Kadın tarihin hiçbir döneminde kapitalist modernitede olduğu kadar istismar edilmemiştir. Diğer kölelikler -çocuk ve erkek kölelikleri- kadın köleliğinin izinde geliştiği için, kapitalizmin dayattığı sosyal yaşamda efendiler dışındaki herkesi çocuklaştırdığı kadar köleleştirilmiştir de. Günümüz toplumunun sosyal yaşamı hem bir yaşlının çocuklaştırılması gibi çocuklaştırılmış hem de kadınsılaştırılmıştır. Hitler'in meşhur "Halklar ve toplumlar bir kadın gibi yönetilmeyi sever" sözü bu gerçeği ifade eder. Kadın etrafında oluşan ve toplumun en eski kurumu olan aile, yine kadın etrafında ama bu sefer tam bir çözülmeyi yaşıyor. Aileyi çözen kapitalizmin birikim tarzıdır. Bu tarz toplumu tükettikçe gerçekleştiği gibi, ancak toplumun temel hücreleri olan aileyi çözdüğü ölçüde toplumu tüketebileceği ve atomlaştırabileceği de beklenen bir sonuçtur.

Tıp ne kadar geliştirilirse geliştirilsin, toplumdaki hastalıkların çığ gibi büyümesini durduramamaktadır. Tıbbın gelişmesinin kendisi, diyalektik olarak hastalıkların ne kadar geliştiğinin de kanıtıdır. Kendisi nevroitik ve

kanserojik olan kapitalist sistemin toplum bireylerini bu tür hastalıklara boğması da beklenen diğer önemli bir sonuçtur. Milliyetçilik, dincilik, iktidarlık ve cinsiyetçilik hem kurumsal hem de bireysel olarak sürekli hastalık üreten kapitalizmin zihinsellik ve duygusallık genleridir. Artan fiziki hastalıklar zihinsel ve psikolojik hastalıkların göstergesi olup, bunların tümü de çözülen ve dağılan toplumun yol açtığı doğal sonuçlardır.

Modern sosyal yaşamda eğitim anti-toplumsal bireyci tipi yetiştirmekle yükümlüdür. Gerek liberal bireyci yaşam gerekse ulus-devletçi yurttaş yaşamı, kapitalizmin ihtiyacına göre programlanarak gerçekleştirilir. Bu amaçla eğitim sektörü denilen muazzam bir endüstri oluşturulmuştur. Bu sektörde birey yirmi dört saat zihnen ve ruhen bombardımana tabi tutularak anti-toplumsal bir varlık haline getirilir. Bu birey ahlâki ve politik olmaktan çıkarılmıştır. Günlük tüketim peşinde koşan, paracı, seksist, şoven ve iktidar yalakası haline getirilmiş bireylerle toplum doğası kökünden tahrip edilir. Eğitim toplumun sağlıklı işleyişi için değil, yıkımı için kullanılmaktadır. Sosyal yaşama ilişkin daha da geliştirilebilecek çözümlerinin kanıtladığı gerçeklik 'ya toplum ya hiçlik' sınırına çoktan dayandırılmıştır.

Kapitalizmin çıkarları doğrultusunda geliştirilen bilimcilikler adına ne tür şartlanlıklar yapılırsa yapılsın, insan yaşamı öncelikle toplumsal bir yaşamdır. Devlet ve kapitalizm olmadan önce de toplum vardı. İnsan toplumla insan oldu. Beğenmediğimiz ve milyonlarca yıl süren basit ve bir aileye benzeyen klan toplumu olmasaydı, ne kent, ne sınıf, ne devlet, ne de uygarlık olurdu. Toplumu geliştiren kent, sınıf, devlet ve uygarlık değil, tersine bu olguların hepsini gerçekleştiren varlık toplumdur. İnsan yaşamında hiçbir şey toplumun yerini tutamaz. Toplumdan vazgeçmek, toplum olmaktan çıkmak, insanlıktan vazgeçmek ve insan olmaktan çıkmak demektir. Demokratik ulus öncelikle toplum kalmakta ısrarlıdır; kapitalist moderniteye karşı 'ya toplum ya hiç' şiarıyla dikilir. Modernite çarklarında çözdürülen toplumun kalıcılığında, tarihsel-toplumsal bir gerçeklik olarak yaşanmasında ısrarlıdır. Öneminden ötürü kadın ve aileye ilişkin ayrı bir madde ayırmakla birlikte, toplumu esasta büyük bir aile olarak ele almak gerekir. İnsanı tarih boyunca gerçekleştiren bu ailedir. Günümüzde her şeyin indirgendiği para, iktidar, seks, futbol ve benzeri modernite dinleri çok sonradır ve asla bireyi oluşturamazlar, tersine tüketirler.

Demokratik ulus özgür birey-yurttaşın gerçekleştiği alternatif modernitedir. Demokratik ulus, toplumsal hiçleşmeye karşı alternatif toplumdur; iktidar ve devlet toplumuna veya toplumsuzluğuna karşı demokratik toplumdur. Eşitsizliğin ve köleliğin her biçimiyle uygulandığı ve içselleştirildiği toplumsal tüketilişe karşı özgürce ve eşitçe varoluşa kavuşan toplumdur. Toplumsal yaşam açısından demokratik ulusu değerlendirdiğimizde, rahatlıkla bu tanımlamalara varabiliriz. Demokratik ulus toplumu olmak, sağlıklı toplum halinde yaşamının başta gelen koşuludur. Ulus-devletin tükettiği toplumu yeniden aslına iade eder. Sağlıklı toplum sağlıklı birey yetiştirir. Zihinsel ve ruhsal sağlığına kavuşan bireyin fiziki hastalıklara karşı direnci daha da artar ve hastalıklar azalır. Demokratik ulusun eğitim anlayışı toplumsallığı ve özgür birey-yurttaş hedef aldığından, bireyin toplumla ve toplumun bireyle gelişme diyalektiği yeniden kurulur. Bilimlerin toplumsallaştırıcı, özgürleştirici ve eşitleştirici rolü yeniden ortaya çıkar. Demokratik ulus, varoluşu hakkında doğru bilinç kazanmış toplumun ulusallığıdır.

Kapitalist modernitenin imhanın eşiğine getirdiği Kürt toplumunu demokratik ulusa dönüştürmenin omurgası rolünü oynayan KCK, özgür birey ve demokratik toplum yaşamının güvencesidir. Kürt birey ve toplumunun öz varlık bilincine varmasının temel aracıdır. Toplumun ahlâki ve politik boyutunu geliştirerek, kendi gerçekliğinin bilincine varmasını sağlar. Çağımızda demokratik ulus, kendi varoluşunun bilincine varan ve bu bilinciyle kendini savunan toplumdur. Ulus-devletçilik kısılcığında kültürel soykırıma tabi tutulan Kürt toplumu, kendisine dayatılan bu imha ve inkâr rejimini ancak demokratik ulus olmakla aşabilir. Demokratik ulus, KCK ve özgür birey ayrılmaz bir bütündür.

4- Demokratik Ulusta Özgür Eş Yaşam

Canlı yaşamın her biriminin üç temel fonksiyonu olduğunu bilmekteyiz. Bunlar beslenme, varlığını koruma ve soyunu sürdürmedir. Sadece canlı yaşam dediğimiz biyolojik birimlerin değil, kendilerine göre canlılık işlevi olan her evrensel varoluşun benzer fonksiyonları vardır. Bu temel fonksiyonlar insanda farklı bir aşamaya gelir. İnsan toplumunda rasyonalite öyle bir gelişim aşamasına varır ki, eğer oluruna bırakılırsa diğer tüm biyolojik

canlıların varlığını sona erdirebilir. Biyolojik evren belli bir eşikte durdurulursa, zaten insan türünün sürdürülemezliği de kendiliğinden gerçekleşir. Bu ciddi bir paradokstur. Daha şimdiden nüfusu yedi milyara varan insan türü bu hızla çoğalmaya devam ederse, çok kısa bir süre sonra biyolojik eşik aşılır ve insan yaşamının sürdürülemezliği ortaya çıkar. Bu duruma yol açan, insan rasyonalitesidir. Dolayısıyla aynı rasyonalitenin biyolojik eşığe varmadan insanın aşırı çoğalmasını da durdurması gerekir. Varoluş ve çoğalma garip bir olaydır. Doğanın akli diyebileceğimiz bir makine hep dengeleyici rol oynayarak, varoluş ve çoğalma arasındaki dengeyi sağlar. Fakat insan rasyonalitesi ilk defa bu denge mekanizmasına karşı durur. Tanrılaşma kavramı da aslında bu rasyonaliteden doğmuştur. Tanrı, rasyonalitede sınır tanımayan insan demektir. İnsanın rasyonel özellikleri tanrılar, dinler ve diğer yaratıcı sistem inşalarına yol açmıştır.

Tek hücrelinin yok olmaya karşı kendini hemen bölüp çoğaltması yaşamın sürekliliği açısından anlaşılmalıdır. İnsana kadar her canlı birimin çoğalma güdüsü sonsuz yaşam arzusunu ifade eder. Sonsuz yaşam arzusu, bilincine varılmamış bir arzudur; bilincine varma yeteneği de son derece sınırlıdır. Yaşam arzusunun bilincine varmanın gerekli olup olmaması ayrı bir tartışmadır. Fakat yaşam arzusunun bilincine varıldıktan sonra, soy sürdürmekle yaşamın anlamına varılamayacağı da anlaşılır. Bir kişinin de, milyonlarca kişinin de yaşamı aynıdır. Çoğalma yaşamı anlamlandırmadığı gibi, ortaya çıkan bilinç gücünü de çarpıtabilir ve zayıflatabilir. Kendisi hakkında bilinç sahibi olmak, hiç şüphesiz evrende harika bir oluşumdur. Boşuna tanrısallık unvanı da yakıştırılmamıştır. Kendisi hakkında bilinç gücüne kavuştuktan sonra, insan için temel sorun soy sürdürmek olamaz. Bilinçli insanın soy sürdürmesi sadece dengeyi diğer tüm canlıların aleyhine bozmakla kalmıyor, insanın bilinç gücünü de tehlikeye atıyor. Özcesi, bilinçli insanın temel sorunu soy sürdürmek olamaz. Doğa, insanda öyle bir aşamaya gelmiştir ki, kendi soyunu sürdürmeyi bir sorun olmaktan çıkarmıştır. Denilebilir ki, her canlı gibi soy sürdürme güdüsü insanda da bakidir ve hep devam edecektir. Doğrudur. Ama bilinç gücüyle çelişkiye düşen bir güdüdür bu. Dolayısıyla bilince öncelik vermek kaçınılmaz olur. Eğer evren bilebildiğimiz kadarıyla kendisi hakkında ilk defa insanda en üst düzeyde kendini bilebilme gücüne erişmişse, bundan büyük bir heyecan duymak, yani evreni anlamak belki de yaşamın gerçek anlamıdır. Bu

da artık yaşam-ölüm döngüsünün aşıldığı anlamına gelir ki, bundan daha büyük coşku ve insana özgü bayram düşünülemez. Bu bir nevi Nirvana'ya, Fenafillâh'a, mutlak bilince erişmedir ki, bundan daha öte ne yaşamın anlamı kalır ne de mutluluk gereği!

Kürt toplumunda yaşamın tükenişini en çok kadın olgusu etrafında gözlemlemek mümkündür. Yaşam ve kadın adını gerçekçi olarak birleştiren bir toplumsal kültürde (Jin, jıyan, can, şen, cihan sözcükleri hep aynı kökten çıkar ki, hepsi yaşam ve kadın gerçekliğini ifade eder) kadında yaşamın tüketilişi, toplumsal tüketilişin de temel göstergesidir. Tanrıça kültürüne yol açmış kadın etrafında uygarlığın temelini atmış bir kültürden geriye kalan, kadınla yaşam konusunda kocaman bir körlük ve güdülere teslim olmuş düşkünlüktür. Geleneklerin, imha ve inkârın peşindeki kapitalist modernitenin kısılcacındaki toplumsal yaşam, tümüyle kadın çaresizliğine mahkûm edilen yaşamdır. Sanki elinde kalan son savunma mevzisiymiş gibi, kadına dayalı namus anlayışı, aslında nomos = kural veya kanun anlamından uzaklaşmış bir hali ifade eder. Çok keskin kadın namusçuluğu, çok keskin bir toplumsal namussuzluğu ifade eder. Ne kadar toplumun namusundan, yani onu ayakta tutan temel değerlerden uzaklaşmış veya uzaklaştırılmışsa o denli kadın namusçusu kesilmek tam bir paradokstur.

Kürtlerin toplum namusunu yitirdikten sonra kadının namusunu da koruyamayacaklarını kavrayamamaları sadece cehalet değil, ahlâk adına ahlâksızlıktır. Kadın namusu adı altında yaşatılmak istenen namus anlayışı, ahlâki ve politik olarak tüketilmiş Kürt erkeğinin kendini ancak kadın köleliğinde kanıtlama gücünden veya güçsüzlüğünden ileri gelmektedir. Ona ve toplumuna yabancı hâkimiyetin yaptıklarının acısını, kendi hâkimiyetini kadına dayatarak çıkarmak istiyor. Bir nevi kendini terapi ediyor. Açık ki, dünya genelinde de ağır olmakla birlikte, belki de hiçbir yerde Kürt kadınının statüsü kadar ağırlaştırılmış bir kölelik söz konusu değildir. Genellikle yaşanan çok çocukluluk bu gerçeğin diğer bir yüzüdür. Cehalet ve özgürlüksüzlük, benzer toplumlarda varlığını sürdürmenin tek çaresi veya çaresizliği olarak çok sayıda çocuk doğurmaya götürür. Öz bilincin gelişmediği her toplumda yaşanan bir olgudur bu. Paradoks şuradadır ki, yaşamın diğer vazgeçilmezleri olan güvenlik ve beslenme olmadığı için, çok çocukluluk büyük sorunlara yol açar. İşsizlik çığ gibi büyür. Zaten kapitalist

kâr sisteminin istediği düşük ücretli köleliği de besleyen bu aşırı nüfustur. Uygarlık geleneği ve modernite el ele vererek, bütün yıkımını kadın üzerinde böylece gerçekleştirir.

Jin ve jıyan'ın yaşam ve kadın olmaktan çıktığı koşulların toplumun çöküş ve çözülüşünü yansıttığını hep söylüyoruz. Adına devrim, devrimci parti, öncü ve militan diyebileceğimiz unsurların, bu gerçekliği çözmeden ve özgürlük yoluna seferber etmeden rol oynayabilecekleri düşünülemez. Kendileri kördüğüm olmuş olanların başkalarının kördüğümünü çözmesi ve başkalarını özgürleştirmesi mümkün olamaz. PKK'nin ve devrimci halk savaşımının bu konuda doğurduğu en önemli sonuç, toplumun kurtuluşu ve özgürlüğünün kadın olgusunun çözümlenmesinden, kurtuluşu ve özgürlüğünden geçtiğine ilişkindir. Fakat belirttiğimiz gibi, Kürt erkeği de çok çarpıtılmış olan kendi namusunu veya bilimsel olarak daha doğru bir tanımlamayla namussuzluğunu kadına mutlak egemen olmakta görüyor. Asıl çözülmesi gereken bu yaman çelişkidir.

Daha önceki bölümlerde bu yönlü çabalardan bahsettiğimiz için tekrarlamayacağız. Demokratik ulus inşasına gidişte bu deneyimin de ışığında yapılması gereken, şimdiye kadar namus adına yapılanların tersinin yapılmasıdır. Tersyüz edilmiş Kürt erkekliğinden, biraz da kendimden bahsediyorum. O da şöyle olmalıdır: Kadına ilişkin mülkiyet anlayışımızı tamamen terk etmeliyiz. Kadın sadece ve sadece kendi kendisinin (Xwebûn) olmalıdır. Hatta sahipsiz olduğunu, tek sahibinin kendi kendisi olduğunu bilmelidir. Karasevda, aşk dahil, hiçbir bağlılık duygusuyla kadına bağlanmamalıyız. Bunun tersi de geçerlidir. Aynı biçimde kadın da kendisini bağımlı ve sahipli olmaktan çıkarmalıdır. Devrimciliğin, militanlığın ilk şartı böyle olmalıdır. Bu deneyimden başarıyla geçenler, bir anlamda kişiliğinde özgürlüğü gerçekleştirenler, yeni toplumu ve demokratik ulusu kendi özgürleşmiş kişiliklerinden başlatarak inşa edebilirler.

Tam da burada aşkın gerçek tanımına ulaşıyoruz. Aşk ancak toplumunun çöküş ve çözülüşünü durduramayanın kadın etrafında karşılıklı olarak kurduğu namustan ve bilimsel olarak daha doğru olan namussuzluktan vazgeçip, demokratik ulus inşasına militanca girişmesi halinde toplumsal anlamına kavuşarak, çok zor da olsa gerçekleşme potansiyeline ulaşabilir.

Demokratik uluslaşma sürecinde kadın özgürleşmesi büyük önem taşır. **Özgürleşen kadın özgürleşen toplumdur. Özgürleşen toplum ise demok-**

ratik ulustur. Erkeğin rolünü tersine çevirmenin devrimci öneminden bahsettik. Bunun anlamı, kadına dayalı soy sürdürme ve egemen olma yerine demokratik uluslaşmanın kendini özgücüyle sürdürmesi, bunun ideolojik ve örgütsel gücünü oluşturması ve kendi politik otoritesini egemen kılmadır; kendini ideolojik ve politik olarak üretmesidir. Fiziki çoğalmadan ziyade zihinsel ve ruhsal güçlenmeyi sağlamasıdır. Toplumsal aşkın doğasını bu gerçekler sağlar. Aşkı kesinlikle iki kişinin duygudaşlığına ve cinsel cazibesine indirgememek gerekir. Hatta kültürel anlamı olmayan şekilsel güzelliklere de kapılmamak gerekir. Kapitalist modernite aşkın inkârı üzerine kurulu bir sistemdir. Toplumun inkârı, bireyciliğin azgınlaşması, cinsiyetçiliğin her alanı kaplaması, paranın tanısallaştırılması, ulus-devletin tanrı yerine ikame edilmesi, kadının ücretsiz veya en az ücretli bir kimliğe dönüştürülmesi aşkın maddi temelini inkârı anlamına da gelir.

Kadın doğasını iyi tanımak gerekir. Kadın cinselliğini biyolojik olarak çekici bulup yaklaşmak, bu temelde kadınla ilişkilenecek aşkın baştan kaybı demektir. Biyolojik birleşmelere nasıl aşk diyemiyorsak, biyolojik temelli cinsel birleşmelere de aşk diyemeyiz. Buna canlıların normal üreme faaliyetleri diyebiliriz. Bu faaliyetler için insan olmaya bile gerek yoktur. Hayvan-insanlar zaten en rahat biçimde bu faaliyetleri yürütürler. Gerçek aşk isteyen, bu hayvan-insan üremeciliğini terk etmek durumundadır. Cinsel cazibe objesi olarak değerlendirmeyi aştığımız oranda, kadını değerli bir dost ve yoldaş kılabiliriz. En güç olan ilişki, cinsiyetçiliği aşmış kadın dostluğu ve yoldaşlığıdır. Kadınla özgür eş yaşam koşullarında yaşadığında bile, ilişkilerin temelinde toplumun ve demokratik ulusun inşası yatmalıdır. Kadını hep geleneksel sınırlardaki ve modernitedeki gibi eş, anne, kız kardeş ve sevgili rolünde görmeyi aşmalıyız. Öncelikle anlam birliğine ve toplum inşacılığına dayalı güçlü insan ilişkisini hâkim kılmalıyız. Bir kadın veya erkek gerektiğinde eşinden, çocuğundan, annesinden, babasından, sevgilisinden vazgeçmeli, ama ahlâki ve politik toplumdaki rolünden asla vazgeçmemelidir. Güçlü erkek asla kadına yalvarmaz, peşinden koşmaz, dövmez ve sövmez, kıskanmaz. Kendi eşi ve sevgilisi dahi olsa, ayrılmak istediğinde bir fiske bile vurmaz. Hatta varsa eleştirilerini yaptıktan sonra, istediği gibi yaşamasına yardımcı olur. Kadınla güçlü ideolojik ve toplumsal temeli olan bir ilişki yaşamak istiyorsa, tercihi ve aranmayı kadına bırakması gerekir. Kadının özgürlük düzeyi, özgür tercihi,

özgücüne dayalı hareketi ne denli gelişmişse, o kadınla daha anlamlı ve güzel yaşanabilir.

Kadın ile erkeğin en ideal özgür eş yaşamı, günümüz koşullarında, toplumsal gerçekliğimizde, demokratik ulusun zorlu inşa çalışmalarında büyük başarılar sağlandığında yaşanabilir. Günümüz Kürdistan'ında Kürt toplum gerçeğinde anlamlı bir aşk diyalektiği büyük oranda platonik olmak, yaşanmak durumundadır. Bu aşk değerlidir. Platonik aşk, fikir ve eylem aşkıdır. Bunun için değerlidir. Dünya güzeli bir kadınla her an beraber yaşamak aşk değildir. Zaten aşk olmadığı için, kısa bir birleşme döneminden sonra ikiyüzlülükler sergilenecektir. Çünkü anlamsız kurulmuş veya biyolojik temelli bir ilişki ihtiyacından kaynaklanmıştır. Buna karşılık PKK ve KCK pratiğinde hiç bir arada, birlikte olmamış, dünün kölesi birçok genç kadın ve erkek, halkının demokratik ulus inşasında hep birlikte platonik bir aşkla büyük işler başararak ne kadar güçlü kişilikler olduklarını da kanıtlamıştır. Bu konuda yüzlerce kahraman şehit değerimiz vardır. Bunlar Mem û Zîn olmayı başarmış büyük kahramanlardır.

Kendi deneyimlerimi de bu vesileyle dile getirmeyi bir borç bilmekteyim. Hatırlayabildiğim kadarıyla çocuk yaşlarımda ilk oyunlarımda kızlarla birlikte olmayı özgürlüğün gereği saymıştım. Bacılarım da dahil, evlilik süreçlerinde sanki hepsini kaybetmiş gibi bir duyguya kapılmıştım. Biraz büyüüp toplumun katı namus ahlâkıyla karşılaşınca hepten geri çekildim. Ama bu bir geri çekiliş, kırgınlıkla geçen bir geri çekilişti. Kadınları çoktan kaybettiğimizin yavaş yavaş farkına varıyordum. Kurulan kadın-erkek statüsünden hiç memnun olmadım. Bu statünün yanlışlıklar üzerine kurulu olduğuna dair hep şüphelerim vardı. Kabullenmediğim bir statüydü. Bu statüye dayalı olarak kadın istemim hiç gelişmedi. Zannederim bu halimi annem erken yaşlarda fark etmiş olmalı ki, bana "Bu halinle kadınla olmazsın" demişti. Bir kadınının olmasını gerçekten ben de hiç istemedim. İstesem bile nasıl yaşayacağımı hiç bilemiyordum. Büyüdükçe kocaman bir bebeğe dönüşmüştüm. Yanı başımdaki erkekler birer kadın kurdu olmuşlardı. Ben ise bir zavallı gibi kalmıştım. Kadınların bana yönelik ilgilerini hayal meyal hatırlıyorum. Galiba beni bir 'umutsuz vaka' gibi görüyorlardı. Daha doğrusu, sevimli bir yaratık olduğumu, ama zamana göre olmadığını hissettiriyorlardı. Herkes kendine bir eş, bir sevgili bulurken, ben bu konularda nefes bile alamıyordum. Tanrı benzeri başka şeylere

yönelik aşklarım da yoktu. İlgı duyduğum tek husus iyi arkadaşlıklara sahip olmaktı.

Aniden yaşadığım kof evlilik hadisesine gelmeden önce, platonik aşk diyebileceğim ilgilerim vardı. Kadındaki tanrısal güzelliği fark ettikçe derin etkisine giriyordum. Ama bunu karşı tarafa belirtecek ne gücüm ne de istemim vardı. Bu platonik aşkın temelinde ben hep yitik ülkeyi, Kürdistan'ı, kaybedilmiş kimliği ve Kürt'ü görüyordum. Bana göre yitik ülkenin ve kaybedilmiş kimliğin güçlü, arzulu, iradeli ve gerçekleştirilebilir aşkı olmazdı. Ne yazık ve acıdır ki, bu tespitim doğrudur. Kof ve tehlikeli evliliğimin temelinde duygu yoktu desem yalan olur. Sadece politik amaçlıydı desem ikiyüzlülük yapmış olurum. Duygu da, politik amaç da vardı. O mu yoksa ben mi ilk kapıyı çaldım, bilmiyorum. Tesadüftü desem de pek gerçekçi olmaz. Bana göre bu ilişkinin tek izahı, yitik ülkenin ve kaybedilmiş toplumsal kimliğin aşkının gerçekleştirilemeyeceğidir. Olup bitenler bu gerçeği doğruluyor. O yıllar aşkın asla gerçekleştirilemeyeceği yıllardı. Zaten duyduğum Aram'ın müziği de bu imkânsızlığı anlatıyordu. Aşkın gerçekleştirilemez oluşuna duyduğum büyük öfkeyle PKK ve devrimci halk savaşı inşasına giriştiğimi, bundaki rolünü belirtebilirim. Çalışmalarına çok sayıda kadın-kız katıldığında, onlarla yaşadığım kolektif aşktı. Bireysel aşk koşulları yoktu. Benim dışımda PKK içinde ve dışında sayısız kişinin denediği bireysel aşk durumuna hiç cesaret edemedim. Yine korkaklığım tutmuştu. Daha doğrusu, bu tür aşkların imkânsızlığını hep düşünüyordum. Bu düşüncem de doğrudur. O zamanlar aklıma hep 'toprağın gelini' fikri gelirdi. 'Benim gelinim' düşüncesine asla yer yoktu. Benden cesur, güzel ve zeki yüzlerce kız vardı. Büyük bir kısmı şehit düştü. Onların olduğumu hep hissettirmek istedim. Ama bu nafi bir çabaydı.

(S... 620....) Bu durumlarda bireyde, aşk unsurlarında ülkenin özgürleşmesi, bir toplumun ve ulusun kurtuluşu temsil edilmek durumundadır. Bu ise çok yoğun askeri ve politik savaşlar gerektirir; çok büyük ahlâki ve ideolojik güç ister. Ayrıca estetiksizliği, güzellikten yoksunluğu kabul etmez. Platonik aşk iddiası olanların aşklarını özelleştirip somut yaşamak istediklerinde, tüm bu koşulları karşılamaları gerekir. Bu koşullara güçleri yetmiyorsa ya platonik aşka devam etmeleri gerekir, ya da buna da güç getiremiyor ve anlam veremiyorlarsa, biyolojik kuralların veya köleci cinsel birlikteliklerin geçerli olduğu uygarlık (geleneksel) ve modernite evlilik-

lerini yaşamaları söz konusu olacaktır. Özgür aşk ile biyolojik-köleci evlilik ya da evlilik dışı ilişkiler bir arada olmaz. Aşkın kanunu bu tür ilişkileri kaldırmaz.

Büyük kadın şehitlerimizden, o yüce değerlerden kadının değerli bir varlık olduğunu sonuna kadar öğrendim. Onlarla yaşanan, belki de yitik ülkenin ve kaybedilen toplumsal kimliğin yeniden ve özgürce kazanılış aşkıydı. Kaldı ki, bu da çok değerli, büyük ve hakiki aşk sayılırdı. Haini ve ikiyüzlüsü de çok olan bir aşkı ki, ben de böylelikle Mem û Zin'in anısını hem canlandırmış hem de gerçekleştirmiş oluyordum.

5- Demokratik Ulus ve Ekonomik Özerklik

Ulus-devlet, kapitalist modernitenin azami kârı gerçekleştirmeye dayanan ekonomi üzerindeki hâkimiyetinin iktidar aracıdır. Bu araç olmaksızın azami kâr ve sermaye birikimi gerçekleştirilemez. Uygarlık tarihinde ekonomik talanın azami düzeyde ve belli bir meşruiyet temelinde gerçekleştirilmesini ifade eder. Azami kâr ve sermaye birikimleriyle ilişkisi doğru çözümlenmeden, ulus-devletin doğru tanımı yapılamaz. Ulus-devlet tek başına bir iktidar ve zor sistemi olarak da tanımlanamaz. Devlet iktidarı ancak ulus-devlet olarak düzenlendiğinde kapitalist modernite, özellikle onun ekonomi üzerinde gerçekleştirdiği azami kâr ve sermaye birikimi gerçekleştirilebilir. Bunun anlamı toplumun ekonomik yaşamı üzerindeki ulus-devlet hükümlerinin tarih boyunca en çok artık-değer gasp eden devlet payesine erişmesi, bu tür bir devletin gerçekleştirilmiş olmasıdır. Milliyetçilik ve yurtseverlikle cilalanması, eğitimle tanrılaştırılması ve toplumun en ince damarlarına kadar sızdırılması, ekonomi üzerinde gerçekleştirdiği gasp sistemini meşrulaştırmak içindir. Hukuk, ekonomi-politik, diplomasi ve diğer alanlarda geliştirilen kavram, kuram ve kurumlar aynı amaçla hep meşruiyet peşinde koşarlar. Ekonomik alan üzerinde amansız bir terör ile azami kârın birlikte yürütülmesi, toplumu bir yandan karın tokluğuna ücretli işçiliğe mahkûm ederken, diğer yandan büyük kısmını işsizler ordusuna dönüştürür. Düşük ücret köleliği ve muazzam işsizler ordusu azami kârın, ulus devletinin ve endüstriyalizmin doğal sonucudur. Kapitalist modernitenin bu üç ana unsurunun gerçekleştirilmesi ancak toplumun ekonomik yaşamı üzerindeki özgürlüğünün ortadan kal-

dırılmasıyla, ücret köleliğine mahkûm edilmesi kadar büyük bir kısmının işsizler ordusuna ve ücretsiz-az ücretli kadın köleliğine dönüştürülmesiyle gerçekleştirilir. Kapitalizmin genelde sosyal bilimleri, özelde ekonomi-politik bilimi bu gerçekleri görünmez kılmak ve çarpıtmak için düzenlenmiş mitolojilerdir ki, bunlara asla inanmamak ve içyüzünü bilmek gerekir.

Kürdistan ve Kürt toplumu, dünyada belki de kapitalist modernitenin üç ana unsurunun ekonomik yaşamı üzerinde kültürel soykırımı kadar varan bir talan sistemini kurma, asgari ücretli kadınlar ve erkekleri büyük işsizler ordusuna dönüştürme eylemine tanık olunan en temel örneklerden biridir. Kürdistan egemen ulus-devletlerin örtülü ve süreklilik kazandırmış kültürel soykırımının tek taraflı özel savaşıyla ülke olmaktan çıkarılmaya çalışılmıştır. Son iki yüz yıllık tarihi, aslında bu temelde ülke olmaktan çıkarılma ve üzerinde egemenlik kuran ulus-devletlerin 'tek vatan' kavramı içinde eritilme tarihidir. Kürt toplumu içinse bu tarih, asimilasyona ve katliamlara maruz bırakılması, işsizleştirilmesi ve en az ücretli kılınmasının, bunun için ekonomik yaşamı üzerindeki özgürlüğünün elinden alınması sonucunda dağılması, nesneleştirilmesi ve kendisi olmaktan çıkarılmasının tarihidir. Kürt toplumu uygarlık tarihi boyunca karşılaştığı fetih, işgal, istila, talan, sömürgecilik ve asimilasyon uygulamalarına kapitalist modernitenin üç ana unsurunun (azami kâr talanı, ulus-devlet zulmü, endüstriyalizmin teknoloji yoluyla tahribatı) eklenmesiyle birlikte, yaşadığı kültürel soykırım sonucunda kendine sahip çıkmaktan korkar hale getirilmiş bir toplumdur. Ekonomisi üzerinde (tarihte ilk kurulan ve insanlığı besleyen ekonomi) hâkimiyetini ve özgür tercihini kaybetmiş, tümüyle yabancı ve işbirlikçi unsurların üçayaklı modern canavarının kontrolüne geçmiş bir toplumdur. Karın tokluğuna çalışması (oltaya takılan balık misali) bile soykırım amacına bağlanmış bir toplum olduğunu gösterir. Ekonomiye inşa eden kadınlarının tümüyle işsiz ve en değersiz emek sahibi kılındığı bir toplumdur. Erkeklerinin sözde aileyi yaşatmak için dünyanın dört tarafına savrulmuş olduğu bir toplumdur. Bir tavuk ve bir karış tarla için insanların birbirini öldürdüğü bir toplumdur. Açık ki bu toplum, toplum olmaktan çıkmış, çökertilmiş ve çözülmüş bir toplumdur.

Ekonomik işgal, işgallerin en tehlikelisidir. Ekonomik işgal bir toplumu düşürme, çökertme ve çözmenin en barbar yöntemidir. Kürt toplumu üzerindeki ulus-devlet statülerinden çok, ekonomik araçlarına el konula-

rak, denetlenerek nefessiz hale getirilmiştir. Bir toplumun kendi üretim araçları ve pazarı üzerinde kontrolünü kaybettikten sonra yaşamını özgürce sürdürmesi mümkün değildir. Kürtler sadece üretim araçları ve ilişkileri üzerindeki kontrollerini büyük ölçüde kaybetmediler; üretim, tüketim ve ticaretin kontrolü de ellerinden alındı. Daha doğrusu, kendi kimliklerini inkâr etme temelinde egemen ulus-devletlere bağlandıkları oranda mal varlıklarını kullanmaları, ticaret ve sanayide rol oynamaları mümkün oldu. Ekonomik tutsaklık, kimlik inkârcılığının ve özgürlükten yoksunluğun etkili aracı kılındı. Özellikle akarsuları ve petrol yatakları üzerinde kurulan tek taraflı işletmeler, tarihsel kültürel varlıkları olduğu kadar verimli arazileri de yok etti. Siyasi ve kültürel sömürgecilikten sonra daha da yoğunlaştırılan ekonomik sömürgecilik, ölümcül darbelerin sonuncusu oldu. Sonuçta gelinen nokta “Ya toplum olmaktan çık, ya da öl!” oldu.

Demokratik ulusun ekonomik sistemi sadece bu barbar uygulamaları durdurmakla kalmaz, toplumun ekonomi üzerinde yeniden denetim kurmasını esas alır. Ekonomik özerklik, ulus-devletle demokratik ulus arasında varılacak asgari uzlaşmadır; onun altındaki bir uzlaşma veya çözüm, teslimiyet ve ‘yok ol’ anlamına gelir. Ekonomik özerkliği bağımsızlığa taşımak karşı bir ulus-devlet anlamına gelir ki, bu da sonuçta kapitalist moderniteye teslim olmaktır. Ekonomik özerklikten vazgeçmek ise, hâkim ulus-devlete teslimiyettir. Ekonomik özerkliğin içeriği ne özel kapitalizmi ne de devlet kapitalizmini esas alır. Demokrasinin ekonomiye yansımış biçimi olarak ekolojik endüstriyi ve komün ekonomisini esas alır. Endüstriye, kalkınmaya, teknolojiye, işletmelere ve mülkiyete biçilen sınır, ekolojik ve demokratik toplum olma sınırındır. Ekonomik özerklikte ekolojiyi ve demokratik toplumu yadsıyan endüstriye, teknolojiye, kalkınmaya, mülkiyete, köy-kent yerleşimciliğine yer yoktur. Ekonomi, üzerinde kâr ve sermaye birikiminin gerçekleştiği bir alan olarak bırakılamaz. Ekonomik özerklik kâr ve sermaye birikiminin asgariye indiği bir modeldir. Pazarı, ticareti, ürün çeşitliliğini, rekabeti ve verimliliği reddetmemekle birlikte, üzerinde kâr ve sermaye birikiminin egemenliğini kabul etmez. Finans ve mali sistem ekonomik verimliliğe ve işleyişe hizmet ettiği oranda geçerli kılınır. Paradan para kazanmayı en zahmetsiz sömürü tipi olarak kabul eder ki, ekonomik özerklik sisteminde bu sömürü tipi kendine yer bulamaz. Demokratik ulusun ekonomik özerkliği çalışmayı bir zahmet, bir an-

garya olarak değil, bir özgürleşme eylemi olarak değerlendirir. İlkesi “Çalışmak özgürlüktür”. Çalışmanın zahmet ve angarya olarak karşılanması emeğin sonuçlarına yabancılaşmaktan kaynaklanır. Emeğin sonuçları öz kimliğine ve birey özgürlüğüne hizmet ettiğinde, bu seve seve ve mutlulukla katlanılan bir eylem olur.

İstismara yer vermeyen ekonomik faaliyet, başta neolitik toplumda olmak üzere bütün topluluklarda bayram coşkusuyla kutlanmıştır. Demokratik ulusun ekonomik özerkliği, bu coşkunun tekrar gerçekleştiği bir sistemdir. Kürdistan’ın akarsuları üzerinde kurulan barajlar tam bir tarih katliamına ve ekolojik felakete yol açmıştır. Ekolojiyi, verimli toprağı ve tarihi dikkate almayan hiçbir baraja müsaade edilemez; hatta inşa edilenler ömrünü doldurur doldurmaz, yerlerine yenilerine yenileri inşa edilemez. Mümkünse erken tasfiyelerinden de kaçınılamaz. En büyük toplum ve canlı düşmanlığı olan ormansızlığa ve erozyona tam bir seferberlik ruhuyla karşı durur. Toprağı koruma ve çevreyi ormanlaştırmayı en kutsal emek türleri olarak ilan eder ki, kendi başına bu iki alandaki çalışmalar işsizliği yüzyıllarca ortadan kaldırmaya kâfidir. Ulus-devlette kâr ve sermaye birikimi için en kutsal faaliyet alanı nasıl en çok kâr getiren alansa, demokratik ulusta toplumu tarih boyunca yaşatmış toprak ve orman alanları çalışmanın en kutsal alanlarıdır. Kapitalizm ve endüstriyalizm olmadan toplumsal yaşam varlığını sürdürür; ama toprak ve orman olmadan toplumsal yaşam sürmez. Zaten işsizliğin kökeninde kapitalizm tarafından topraktan, köyden ve ormandan koparılmak vardır. Ucuz işgücü ve işsiz deposu kapitalizmin azami kârı için hep gerekli olup, bilinçli ve zorla yaratılmış bir olgudur. Tekrar toprağı ve ormanlaştırmaya, kısacası ekolojik yaşama dönüş sadece işsizliği ortadan kaldırmaz; kanserojen kent toplumundan da kurtarır. Böylelikle kenti de kurtarır. Ur gibi büyüyen kent bir kanser hastalığıdır. Zaten bireysel kanserler de diğer birçok hastalık gibi bu kentsel yaşamın ürünüdür. Dolayısıyla toprağı, orman faaliyetine, ekolojik tarıma, gıdaya dönüş sadece işsizliğe temel çare değildir; tüm modernite ve kent hastalıklarının da panzehiridir.

Ekonomik özerkliğin komün ekonomisini devlet kapitalizmi ve ekonomisiyle karıştırmamak gerekir. Reel sosyalizmin kolektifleştirme çabalarına da benzemez. İnsan doğasına ve çevreye en uygun ekonomik birimlerden bahsediyoruz. Komünde angaryaya ve özgürleştirmeyen çalışmaya,

emeğe yer yoktur. Toplumun tarih boyunca esas aldığı, kendini var kıldığı, kutsal saydığı ve coşkuyla karşıladığı öz yaşam kaynağından, modelinden bahsediyoruz. Nerede verim, bereket ve coşku varsa, orada komün ekonomisi vardır.

KCK, demokratik ulusun omurgası olarak ekonomik özerkliği ve komün ekonomisini en az toplumun öz savunması kadar gerekli görür ve esas alır. Nasıl öz savunma olmadan toplum varlığını sürdüremezse, ekonomik özerklik olmadan, toprağın korunmasına, ormanlaştırmaya, ekolojiye ve komüne dayanmadan da toplumun beslenmesi, dolayısıyla varlığını sürdürmesi mümkün olamaz.

Ekonomik özerklik için yasal bir temel de gereklidir. Egemen ulus-devlet yasalarındaki tekdüzelik ve merkezîyetçilik, hukuk birliği adı altında ekonomik yaratıcılığa, ekolojiye ve rekabete köstek olmaktadır. Özünde ekonomik sömürgeciliğe dayanan bu hukuk anlayışı yerine, ulusal ekonomiyle koordinasyonu dikkate alan yerel ekonomiye ve onun özerk işleyişine şiddetle ihtiyaç vardır. Ulusal pazar olgusunu inkâr etmeyen, ama yerel pazar dinamiklerini de göz önünde bulunduran bir ekonomi hukuku elzemdir. Tek merkezî hukuk sistemi en büyük tutuculuk etkenidir. Tamamen siyasi gerekçelidir ve ekonomik mantığı yoktur.

Kürt ulusal sorununun demokratik ulus çözümünün ekonomik boyunda ekonomik özerkliğin bir yasal statüsü de olmak durumundadır. Ekonomik altyapısı olmadan KCK'nin sürdürülemeyeceği açıktır. Kürt toplumunun varlığını ve özgürlüğünü yakından ilgilendiren ekonomik alanlar üzerinde yerel hukukun geçerlilik oranı hayatiyet arz eder. Mülkiyet düzenlemesi, şirket büyüklüğü, akarsular, yeraltı ve yer üstü maden yataklarının değerlendirilmesi, pazar kuruluşları, banka sistemi, yerel demokratik yönetimlerin bütçe yapısı, vergiler ve benzeri konularda yerel ekonomik yasalar esastır. Ulusal ekonomik yasalarla yerel ekonomik yasaların uyumu sağlanabilir.

KCK'nin ekonomi yönetimi büyük önem taşımaktadır. Ekonomik temeli iflas ettirilmiş bir toplumun yaşama kabiliyeti yoktur. Tam ekonomik bağımsızlık hiçbir zaman gerçekleşmeyecek bir ekonomik ütopya olup, karşılıklı yararlılık temelinde ama iç özerkliği geniş olan bir ekonomi çağındayız. Kapitalist modernitenin küresel finans çağında ne kadar gereksiz, insanlığı tehdit eden ve sürdürülemez bir sistem olduğu açığa çıkmış-

tır. Buna karşılık, demokratik ulusal birimlere dayalı demokratik modernite ekonomik krizlerden, işsizlikten ve açlıktan kurtuluşun alternatif sistemi olarak anlaşılmak durumundadır.

6- Demokratik Ulusun Hukuk Yapısı

Demokratik hukuk çeşitliliğe dayanan hukuktur. Daha da önemlisi, hukuk düzenlemesine az başvurur ve basit yapılıdır. Egemen ulus-devlet, tarih boyunca hukuki düzenlemeleri en çok geliştiren devlet biçimidir. Bunun nedeni toplumun her şeyine karışması, özellikle ahlâki ve politik toplumu tasfiye etmeye çalışmasıdır. Eski toplumlar büyük ölçüde ahlâki ve politik düzenlemelerle sorunlarını çözmeye çalışırlardı. Kapitalist modernite bütün meşruiyetini hukuka dayandırmaya çalıştı. Topluma aşırı müdahalesi ve onu sömürmesi hukuk denilen karmaşık, adaleti biçimselleştiren araca başvurmasına yol açtı. Hukuk çokça söylendiği gibi birey ve toplum haklarını ve görevlerini düzenleyen yasalar bütünlüğü olmaktan çok, kapitalizmin tarih boyunca yol açtığı büyük haksızlıkları biçimsel adalet anlayışıyla meşrulaştırmaya dayalı aşırı sayıda yasalarla yönetme sanatıdır. Ahlâki ve politik kurallarla yönetmek yerine yasalarla yönetmek, daha çok kapitalist moderniteye özgüdür. Ahlâki ve politikayı inkâr eden burjuvazi, kendisine muazzam güç sağlayan hukuk erkine başvurur. Burjuvazinin elinde hukuk büyük bir silahtır. Kendisini hem eski ahlâki ve politik düzene, hem de alttaki emekçilere karşı hukukla savunur. Ulus-devlet gücünü büyük oranda tek taraflı düzenlenmiş hukuk erkinden alır. Hukuk ulus-devlet tanrısının bir nevi ayetleridir. Toplumunu bu ayetlerle yönetmeyi tercih eder.

Demokratik ulus bu nedenle hukuka, özellikle anayasa hukukuna karşı duyarlıdır. Demokratik ulus, hukuk ulusundan çok, ahlâki ve politik ulustur. Ulus-devletlerle ortak bir siyasi çatı altında uzlaşarak yaşamayı esas aldığı hukuka ihtiyaç duyulur. Ulusal yasalar ve yerel yönetim yasaları ayrımı önem kazanır. Tek yanlı merkezî bürokratik çıkarları esas alan ulus-devlet hukuku sürekli demokratik yerel ve kültürel grupların direnişiyle karşılaştığında, zorunlu olarak yerel yönetim yasalarını benimser. Başta ABD ve AB ülkeleri olmak üzere, dünyanın birçok ülkesinde federal ve federe hukuk sistemleri geçerlidir. Merkezî bürokrasi ve tekelci kapitaliz-

me karşı yerel halkın çıkarlarını dengeleyen sistemler daha çok gelişmektedir.

Kürdistan ve Kürtlerin varlığı inkâr ve imhayı yaşadığından, kendilerine özgü bir hukukları olmamıştır. Osmanlı sisteminde hem yazılı hem de geleneksel bir hukukları vardı. Ulusal kurtuluş sürecinde de Kürt ve Kürdistan kimliği, hatta Kürt reform yasası resmen kabul edilmesine rağmen, 1925'ten itibaren komplo, darbe ve asimilasyon yöntemleriyle kimlikleri yok sayılıp, tarihten silindiler. PKK'nin direnişi Kürt varlığını kesinleştirmesine karşılık, yasal tanımını henüz sağlayamamıştır. KCK dönemi ya ulus-devletlerin Kürt varlığını yasal olarak da tanımalarını ya da kendi özerklik hukukunu tek taraflı geliştirmeyi esas alacaktır. KCK kendine ulusal anayasalar içinde yer bulmaya birincil öncelik tanıyacaktır. Bu öncelikte kendi demokratik özerklik statüsünün ulusal demokratik anayasalar içinde ifade edilmesine çalışacaktır. TC'nin katılmaya çalıştığı AB'nin birçok ülkesinde bu yönlü düzenlemeler mevcuttur. Zaten Kürt sorununun barışçıl ve demokratik çözümünden kastedilen de demokratik özerklik statüsü (yasalı) ulusal demokratik anayasal uzlaşmadır. Irak'ta gerçekleştirilen, Türkiye ve Kürdistan'da yoğun olarak tartışılan bu yönlü bir çözümdür. KCK öncelik verdiği uzlaşmaya dayalı demokratik özerklik statülü ulusal demokratik anayasal çözümünde başarılı olamazsa, ikincil öncelik tanıyacağı yol olan tek taraflı Demokratik Özerklik Yönetimi'ne geçiş yapacaktır. Kürdistan'da Demokratik Özerklik Yönetimi bir ulus-devlet hukuk yönetimi olmayıp, yerel ve bölgesel çapta demokratik modernite yönetimidir.

7- Demokratik Ulus Kültürü

Kültürel boyut ulusların oluşumunda önemli bir unsurdur.

Kültür dar anlamda toplumların geleneksel zihniyet ve duygusal hakikatini ifade eder. Din, felsefe, mitoloji, bilim ve çeşitli sanat alanları dar anlamda bir toplumun kültürünü oluşturur. Toplumun bir nevi ruhsal ve zihniyet durumunu yansıtır. Ulus-devlet veya devlet eliyle uluslar oluşturulurken, kültür dünyası büyük bir çarpıtma ve kırıma uğratılır. Kapitalist modernite, geleneği olduğu gibi bütün hakikatiyle kabul etmez. Ondan işine geleni süzerek ve kendi çıkarları temelinde dönüşüme uğratarak alır. Kültürel tarih diye kendi damgasını vurup toplumun ve bireyin önüne

koyduğu bambaşka bir şeydir; tarih adına tarihsizlik, kültür adına kültürsüzlüktür. Diğer bir deyişle tüm insanlık tarihini ve kültürünü kapitalizmin çıkar gözlüğü ve güdüsüyle seçime tabi tutarak, yeni bir resim çizer gibi önümüze serer. Kapitalist modernite ve onun en önemli unsuru olan ulus-devlet, bu anlamda muazzam bir geleneği, kültürü karartma ve çarpıtma hareketidir. Hakikat olarak tarihe ve kültüre büyük bir darbedir. Çünkü gerçekleştirdiği azami kâr ve sermaye birikim kuralını başka türlü meşrulaştırılmaz. Modernite ve ulus-devlet, tarih ve kültürü kendine göre yeniden inşa etmeden kendini gerçekleştiremez. Ortaya çıkan modernite ve ulus devlet gerçekliği, tarih ve kültürden farklı bir gerçeklik, hakikat olarak farklı bir anlam ifade eder.

Demokratik ulus tarihe ve kültüre gerçek anlamını iade ederek kendini oluşturmaya çalışır. Saptırılmış ve kırma uğratılmış tarih ve kültür, demokratik uluslaşmada adeta Rönesans'ını yaşar. Zaten Avrupa'da ortaçağdan çıkışta yaşanan Rönesans, Grek ve Roma tarih ve kültürünün yeniden canlanması veya doğuşu anlamına gelmekteydi. Daha sonra Avrupa'nın tüm ülkeleri ve kavimleri İtalya örneğinden yola çıkarak, kendi Rönesans'larını gerçekleştirip demokratik uluslaşmayı başardılar. Her halkın kendi öz tarihi ve kültürüyle yeniden buluşması (Katolikliği yani evrenseliği aşarak) ve kendini demokratik ulus olarak inşa etmesi anlamına gelmekteydi. Avrupa uluslaşmasında başlangıçta tarih ve kültürden kaynaklanan unsurlar hâkimdi. Bu unsurlar da esas olarak halklar ve kavimlerin tarihi ve kültürüydü. Dolayısıyla oluşan uluslarda demokratik eğilim ağır basmaktaydı. Daha sonra burjuvazinin sınıf eğiliminin gelişmesi ve özellikle Fransız Devrimi'nde hegemonyasını kurması, demokratik ulus karakterini iktidar ve devletin damgasını taşıyan devlet-ulusuna dönüştürdü. Aslında başta büyük Fransız Devrimi olmak üzere bütün Avrupa devrimlerinde -Buna gecikmeli de olsa Rus Devrimi de dahildir- yaşanan, demokratik ulusa ve demokratik ulus devrimine karşı ulus-devlet karşıdevrimiydi. Ulus-devlet Avrupa halkları ve emekçilerinin büyük demokratik devrimlerine karşı gerçekleştirilen en büyük karşıdevrim hareketiydi. Avrupa'da ve daha sonra tüm dünyada her ulus-devlet veya devlet eliyle gerçekleştirilen ulusçuluk, kapitalizmin ve burjuvazinin sosyalizme ve proletaryaya, onların demokratik ulus devrimlerine, devrimci uluslar ve halklar dayanışmasına, enternasyonalizmine karşı birer büyük karşıdevrim hareketidir.

Özcesi, her ulus-devlet bir karşıdevrimdir. Kapitalizmin, burjuvazinin ve ortaklarının diktasıdır, faşizmdir. Kapitalist sistem ve kurucusu burjuva sınıfı her ne kadar daha verimsiz bir sistem olan feodalizme ve onun temsilcisi feodal prenslikler ve krallıklara karşı devrimci maske takındılarsa da, bunlara karşı savaşımlar özünde halklardı; halkların devrimci demokratik ulus hareketleriydi. Zafer de bunların hakkıydı. Burjuvazi tüm bu halk devrimlerine ve demokratik ulus hareketlerine sızdı. Ekonomik gücünü kullanarak, demokratik ulus devrimlerine karşı milliyetçi milli-devlet ve devletçi-ulusun karşıdevrimini çok yönlü geliştirerek kendi hegemonyası altında çağa damgasını vurdu. Kapitalist çağın dünya çapında yeni uygarlığının yani modernitesinin hegemonyasını kurup yükseltti.

Bilimsel sosyalizmin kurucuları K. Marks ve F. Engels'in en büyük hataları 19. yüzyılın ortalarında en son Almanya ve İtalya'da zafere erişen bu ulus-devlet karşıdevrimlerine karşı çıkacaklarına desteklemeleri oldu. Bu hata günümüze kadar halkların demokratik ulus devrimleri ve hareketlerine karşı burjuvazinininkinden sonra vurulan en büyük darbe oldu. Sonuçlarından bütün emekçiler, halklar ve uluslar büyük kayıplar ve acılar yaşadılar.

1919-1922'de Anadolu ve Mezopotamya'da gelişen demokratik ulus devrimleri gerçekten halkların eseri idi. Bu devrimlerin zaferini halkların ittifakı sağlamıştı. Bu devrime önderlik eden M. Kemal'in o dönemdeki bütün demeçleri bu gerçeği ifade eder. Ulusal devrimin iki asli unsuru Türk ve Kürt halklarıydı. İdeolojik ve politik olarak da Türk, Kürt, Yahudi (Sabetayist) ve Çerkez yurtseverliği, İslam ümmetçiliği ve komünistlik ittifak halindeydiler. Dolayısıyla bu ittifakla kazanılan zafer emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı bir demokratik ulusal devrimdi. Peki, burjuvazi diyebileceğimiz klik ne yaptı? Yani Jön Türkler (Ezici çoğunluğunun Türklükle ilgisi yoktur) denilen ve İttihat ve Terakki Cemiyeti adı altında bir araya gelen Masonik burjuvazi kimlerden oluşuyordu ve hangi komplolarla iktidara ve ulusal devrime damgasını vurdu? İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir komplo ve darbe örgütü olduğunu bütün vicdanlı bilim adamları ve aydınlar bilmektedir. İktidarı gasp ederek önce İkinci Meşrutiyet Devrimine, Birinci Dünya Savaşında da tüm iktidara damgasını vurduğunu konuyla ilgili herkes bilmektedir. 1919-1922 ulusal devrimine nasıl sızdıklarını, özellikle İngiliz hegemonyasıyla işbirliği içinde olanların komplo,

suikast ve darbelerini de çok iyi bilmek gerekir. TKP (Türkiye Komünist Partisi) Önderi Mustafa Suphi ve on beş kişilik tüm Merkez Komite üyelerini komployla Karadeniz’de boğduranlar bunlardı. Hâlbuki temsil ettikleri Bolşevikler, ulusal devrimin başarısında stratejik rolün sahibiydiler. Yine komployla Yunan ordusuna sığınmak zorunda bıraktıkları Çerkez Ethem ve güçleri, ulusal devrime gidişte birçok karşıdevrimci ayaklanmayı bastıran güçtü. Yobaz diye öldürdüklerinin büyük kısmı yine ulusal kurtuluşa stratejik rol oynayan İslam ümmetçileriydi. Zaferden sonra sürgüne gönderilen Mehmet Akif ve Said-i Nursi zafere kadar ulusal devrimin hizmetindeydiler. Koçgiri’den Dersim’e, Süleymaniye’den Diyarbakir’e kadar M. Kemal’in stratejik ittifak çağrılarına olumlu yanıt veren Alevi ve Sünni Kürtlerini, ulusal devrimin zaferindeki rolleri stratejik olmasına rağmen, gerek devrim sırasında ve gerekse devrim sonrasında acımasızca imha ve inkâr edenler de bu komplocu güçlerdir. Önce İzmir suikastıyla, sonra mitolojik tanrısallıklarla M. Kemal’i etkisizleştirenler ve derin bir bunalıma itenler de bunlardır.

Kimdir bunlar? Ağırıklı kesimi Türk olmayan Beyaz Türkler diyoruz bunlara; İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin artıkları diyoruz. İsmi önemli değil, özü önemlidir bunların. Çok açıktır ki, bunlar ele geçirdikleri devlet iktidarı vasıtasıyla burjuvalaşan, hem Meşrutiyet hem de Cumhuriyet süreçlerinde gelişen demokratik ulusal hareketi komplolar, darbeler ve suikastlarla vuran ve kontrolünü ele geçiren, Hitler’in bile kendilerini örnek aldığını itiraf etmekten çekinmediği devlet-ulusçu karşıdevrimcilerdi. Eğer Anadolu ve Mezopotamya’nın, Türkiye ve Kürdistan’ın modern tarihini, ittifak halinde gerçekleştirilen ulusal devrimini ve demokratik ulusal toplumunu gerçekçi olarak anlamak istiyorsak, devlet-ulusçu karşıdevrimi ve bu karşıdevrimin karşıdevrimcilerini çok iyi tanımak zorundayız. Başka türlü yakın tarihi ve Cumhuriyet tarihini doğru kavrayamayız. Özellikle insanlık tarihi kadar eski bir tarihe ve kültüre sahip olan Anadolu ve Mezopotamya halklarının inkâr edilen ve imhaya uğratılan tarihlerini ve kültürlerini doğru ve yeterli olarak öğrenemeyiz. Öğrenip özümsemedikçe de aynı coğrafyalarda halklarımızın demokratik ulus ittifaklarını ve hareketlerini başarıyla inşa edip geliştiremeyiz.

Kürt sorununun demokratik ulus çözümü öncelikle Kürt tarihinin ve kültürünün doğru tanımlanmasıyla bağlantılıdır. Tarihinin ve kültürünün

doğru tanımlanması, toplumsal varlığının tanınmasını beraberinde getirir. Ulusal toplum olmak, tarih ve kültür bilincine ve ruhuna sahip olmak demektir. Cumhuriyet tarihinin Kürtleri inkârı ve imhası (Diğer ulus-devlet tarihleri de benzer uygulamalara sahiptir), ilkin Kürt tarihinin inkârı ve kültürel varlığının imhasıyla başlatılmıştır. Önce manevi kültürel unsurlar, daha sonra maddi kültür unsurları tasfiyeye uğratılmıştır. PKK'nin inşasına tarih ve kültür bilinciyle başlaması bu nedenle doğru bir başlangıç olmuştur. Kürt tarih ve kültürünü dünya halklarının tarih ve kültürüyle mukayese ederek açıklamaya çalışması, bunu **Kürdistan Devriminin Yolu** adlı manifestoyla ilan etmesi Kürt tarihi ve kültürünün yeniden yaşam bulmasında devrimci Rönesans rolünü oynamıştır. Denilebilir ki, Kürtlerin demokratik uluslaşması bu manifestoyla radikal bir başlangıç yapmıştır. 1984 Ağustos Hamlesiyle savaşta denenen Kürt kültürel varlığı, birçok kahramanlık olayıyla yaşamsallığını kanıtlamıştır. Eğer PKK ve öncülük ettiği halk savaşıçılığının ideolojik-politik çizgisi doğru olmasa ve Kürt tarihini ve kültürünü doğru yansıtmıyorsa, Kürtler varlıklarını sürdüremezdi. Nitekim bu dönemde birçok grup ve kişilik benzer idealarla soruna yaklaşmışlar, ama hepsi Kürt tarihine ve kültürüne doğru sahip çıkamadıklarından tasfiyeye uğramaktan kurtulamamışlardır.

Kürt demokratik ulusunun inşası, milliyetçi ve devletçi yaklaşımlarla geliştirilmek istenen ulus inşasından nitelik bakımından farklıdır. Egemen ulus-devlet ulusçuluğundan farklı olduğu gibi, Kürt milliyetçi ve devletçi yaklaşımlarından da farklı olup, onlara karşı emekçiler ve halkların tarihlerine ve kültürlerine dayalı alternatif ulus inşası olan demokratik ulus inşasını ortaya çıkarır.

Kürt demokratik ulus inşacılığı, Cumhuriyet tarihi boyunca inkâr edilen ve Kürtlerin asli unsur olarak katıldığı 1919-1922 ulusal devrimindeki rolüne sahip çıkar. Ulusal devrim Türklerin olduğu kadar Kürtlerin ve katılım gösteren diğer müttetiklerinin de ulusal devrimidir. Daha sonraki süreçlerde müttetiklerin dışlanması, tarihleri ve kültürlerinin inkâr edilmesini devrimin halkçı karakterine karşı darbe sayar. Bu darbeye karşı Kürtlerin direnişini meşru, ilerici ve özgürlükçü olarak değerlendirir. Ayrıca Kürtlerin Türklerle Malazgirt Savaşıyla (1071) başlayan stratejik ittifakının gönüllülük esasına dayandığını, çeşitli kopmalara uğratılsa da, bu tarihten beri iktidar ve devlet oluşumlarında Kürtlerle Türklerin iki esaslı ortak olduğu-

nu, dolayısıyla her iki halkın tarihi ve kültürü arasında sıkı bir ortaklık ve iç içelik bulunduğunu beyan eder. Türklerle Kürtlerin Ortadoğu'nun son bin yıllık tarihinde ortaklaşa stratejik bir rol oynadığını kabul eder. PKK ve KCK, Kürt tarihine ve kültürüne ilişkin bu savunmada kapsamı daha da açılan görüşleriyle ideolojik ve politik yaklaşımlarını daha da netleştirip güçlendirmiştir. Diğer halklarla ucu açık demokratik ulus anlayışıyla daha geniş demokratik ulusal birlikler ve ittifaklara açıktır. Tarih boyunca Ortadoğu kültüründe yaşanan birlikleri, evrensellikleri (En açık örneği İslam ümmetçiliğidir) güncelleştirip inşa etmeyi Ortadoğu halklarının gerçek kurtuluş ve özgürlük yolu sayar.

KCK döneminde giderek daha da yapısal bir nitelik kazanacak olan Kürt demokratik ulusu, tüm boyutlarıyla Ortadoğu halklarına model olacak bir yeniden ulusal inşa deneyimi sunacaktır. Batı modernitesinin ajanlığı rolünü aşamayan ulus-devletlerin tarih ve kültür inkârcılığına karşı devrimci ve demokratik ulus Rönesans'ıyla yeni bir çağı, demokratik modernite çağının yükselişe geçişini başlatacaktır.

8- Demokratik Ulusun Öz Savunma Sistemi

Canlılar dünyasında her türün kendine göre bir savunma sistemi vardır. Savunmasız tek bir canlı türü yoktur. Hatta evrendeki her elementin, her parçacığın varlığını korumak için gösterdiği direnci öz savunma olarak yorumlamak mümkündür. Bozunmaya, kendisi olmaktan çıkmaya karşı gösterdiği direnç açık ki öz savunma kavramlarıyla ifade edilir. Bu direnç yitirildi mi o element veya parçacık bozunur, kendisi olmaktan çıkar, başka bir unsura dönüşür. Canlılar âleminde ise öz savunma direnci kırıldı mı, o canlı ya başka canlılara yem olur ya da ölür.

Aynı sistem insan türü ve toplumu için de fazlasıyla geçerlidir. İnsan gibi narin bir tür ve toplumu gibi tehditlere açık bir varoluş, güçlü bir öz savunma olmadan varlığını uzun süre ayakta tutamaz. İnsan türünde savunma biyolojik olduğu kadar toplumsaldır. Biyolojik savunma her canlı varlıktaki savunma güdülerini tarafından yerine getirilir. Toplumsal savunmada ise, topluluğun tüm fertleri ortaklaşarak kendini savunur. Hatta savunma olanaklarına göre topluluğun sayısı ve örgütlenme biçimi sürekli değişir. Savunma topluluğun asli bir işlevidir. Onsuz yaşam asla sürdürü-

lemez. Bilindiği gibi, canlılar dünyasının diğer iki aslı işlevi beslenme ve üretilir. Beslenme ve üreme olmadan nasıl ki canlı varlıklar yaşamlarını sürdüremezlerse, öz savunma olmadan da yaşamlarını sürdüremezler. Canlılar dünyasının öz savunmasından çıkarabileceğimiz diğer önemli bir sonuç, bu savunmanın sadece varlıklarını korumaya yönelik olmasıdır. Kendi türünden, hatta başka türlerden varlıkların üzerinde hâkimiyet kurma ve sömürgeleştirme sistemleri yoktur. İlk defa insan türünde hâkimiyet ve sömürge sistemleri geliştirilmiştir. Bunda sömürü olanaklarına yol açan insan türünün zihniyet gelişmesi ve buna bağlı olarak artık-ürün elde edilmesi rol oynar. Bu durum varlığını korumayla birlikte emek değerlerini savunmayı, yani sosyal savaşları da beraberinde getirir.

Kürtler açısından öz savunma yaşadıkları somut koşullara göre, tarih boyunca hep büyük önem taşımıştır. Neolitik devrimi en derinlikli ve uzun süreli yaşayan toplulukların birinci elden ardılları oldukları için hep saldırılara maruz kalmışlardır. Verimli Hilal'deki tarım devriminden kaynaklanan ürün fazlalıkları, saldırılara sürekli davetiye çıkarmıştır. Binlerce yıl böyle geçmiştir. Ürün fazlalıklarına dayalı uygarlık sistemleri geliştikçe, kent, sınıf ve devlet yapılanmalarına dayalı güçlerin sistemli ve planlı saldırı dönemi başlamıştır. Sümer uygarlığından günümüzdeki hâkim uygarlığın son hegemon gücü ABD'ye kadar sayısız uygarlık gücünün aynı bölgeye ve topluluklara dolaylı ve direkt saldırıları hiç eksik olmamıştır.

Kapitalist moderniteyle birlikte gelişen son iki yüz yılın saldırıları farklı bir nitelik almıştır. İlkçağdan beri kabile ve aşiret birimleri halinde dağlık alanlarına dayalı olarak geliştirdikleri varlıklarını koruma, yani öz savunma sistemleri, kapitalist sisteme dayalı saldırı araçları karşısında yeterli olmamıştır. İlk defa varlıklarını yitirme tehlikesi gündeme girmiştir. Kapitalist modernitenin ulus-devlet yapılanması Kürtler açısından sadece özgürlüklerini yitirmelerine değil, varlıklarını yitirme tehlikesiyle de karşı karşıya gelmelerine yol açmıştır. Siyasi sınırlar içinde 'tek dil', 'tek ulus', 'tek vatan' yaratma program ve eylemi, o sınırlar dahilindeki diğer diller, uluslar ve vatanların inkâr ve imhaya karşılaşmalarına yol açmıştır. Kürtler zorla bölündükleri tüm vatan parçalarında, ulus-devletler tarafından inkâr ve imha sürecine alındılar. Hegemonik güçler tarafından desteklenen ulus-devletler, Kürtleri ve Kürdistan'ı tasfiye etmeyi temel politika bellediler.

Yetersiz kalan öz savunma direnişleri kırılınca, sıra toplumun çökmesi ve çözülmesine, asimile edilerek tasfiyesine geldi.

Bütün yoğunluğuyla sürdürülen bu sürece tepki olarak doğan PKK Hareketi, başlangıç itibariyle esas olarak Kürt halkının öz savunma hareketidir. Önceleri ideolojik ve politik olarak yürütülen öz savunma hareketi, kısa sürede karşılıklı şiddete dayanan bir öz savunma aşamasına geçti. Başlangıçta sadece kadro ve sempatanların varlığını savunmaya dayalı silahlı savunma, 15 Ağustos 1984 Hamlesiyle halkı da kapsamına alarak genişledi. Halkın öz savunma savaşına dönüşen hareket, tüm ilgili hegemonik güçlerin, özellikle NATO-Gladio güçlerinin planlı saldırılarına uğradı. Kürdistan'da kendi kaderi üzerinde söz sahibi olacak Kürtlerin bölgedeki dengeyi alt üst etmelerinden çekinen tüm güçler, bu saldırıların arkasında yer aldılar. Buna rağmen bu direnme savaşları dayatılan inkâr, imha ve asimilasyon politikalarına büyük darbe vurdu. Halkın kimliğine sahip çıkma ve özgür yaşama arzusunda ısrar etme tavrını keskinleştirdi. Ulus-devletlerin Kürt halkı üzerindeki eski tasfiyeci emelleri tümüyle sona ermemişse de, eskisi kadar iddiaları kalmamıştır. Kimlik kabulü ve özerk yaşama saygı aşamasına gelinmiştir. Bu durum öz savunma savaşı açısından yeni bir durumdur. PKK bu yeni durumu KCK aracılığıyla değerlendirmeye çalışmıştır.

KCK'de demokratik ulus inşa programının önemli ve vazgeçilmez bir başlığı da öz savunmanın nasıl kalıcı bir sistematiğe bağlanacağı hususudur. Tek silahlı güç tekeli olan ulus-devletlerin fırsat buldukça uygulamaktan kaçınmayacağı yeni inkâr, imha ve asimilasyon politikaları KCK'nin öz savunma sistemini kalıcı olmaya zorlamıştır. Ulus-devletlerle ortak yaşamın aşgari koşulu, Kürt öz kimliğinin ve özgür yaşamının anayasal güvenceye kavuşmasıdır. Anayasal güvence yetmez, ayrıca yasalarla belirlenecek statülerle bu güvencenin somut koşulları aranacaktır. Dışa karşı ortak ulusal savunma dışında, güvenlik işlerinin bizzat Kürt toplumunun kendisi tarafından karşılanması gerekir. Çünkü bir toplum iç güvenliğini en iyi ve ihtiyaçlarına en uygun biçimde ancak kendisi sağlayabilir. Dolayısıyla ilgili ulus-devletlerin (Türkiye, İran, Irak ve Suriye merkezî ulus-devletleri) iç güvenlik politikalarında önemli reformları gerçekleştirmeleri gerekir. KCK'nin de barış ve demokratik çözümün sağlanması halinde, öz savunma güçlerini yani HPG'yi (Halk Savunma Güçleri) yeniden düzenlemesi gere-

kir. Şüphesiz yeniden düzenlenme yeni yasalar gerektirir. Eski Hamidiye Alayları ve yeni 'köy korucuları' gibi bir sistemin söz konusu olamayacağı açıktır. Ancak ulus-devletlerle uzlaşmaya dayalı ve yasal olan iç güvenliğe ilişkin yeni güç düzenlemeleri yapılabilir.

İlgili ulus-devletlerle uzlaşma olmazsa, KCK tek taraflı olarak kendi demokratik ulus inşasını bütün boyutlarıyla koruma temelinde, kendi öz savunma güçlerinin nicel ve nitel durumunu yeni ihtiyaçlara göre düzenlemeye çalışacaktır. Yeni düzenlenen HPG güçleri, demokratik uluslaşmayı her alanda ve her boyutta savunmakla yükümlü olacak, demokratik ulusal otoriteyi layıkıyla tesis edecektir. Demokratik ulus birey-yurttaşların can ve mal güvenliğinden sorumlu olacaktır. Kültürel soykırımlara kadar varan bütün ulus-devlet uygulamalarına (askeri, politik, kültürel, sosyal ve psikolojik savaşlarına) karşı sürekli savaşım halinde olacaktır. Kürdistan'ın ve Kürtlerin varlığı ve özgürlüğü öz savunmasız olamaz.

9- Demokratik Ulus Diplomasisi

Ulus-devletin en çok geliştirdiği bir kurum da ulus-devletler arasındaki diplomasidir. Diploması, uluslar arasında yaşanan savaşlar önce-sindeki faaliyet biçimlerini tanımlamaktadır. Ulus-devletlerin tarihindeki savaşların hazırlık safhası olarak da değerlendirilebilir. Tarih boyunca her türlü topluluk birimleri arasındaki komşuluk ilişkilerinin geleneksel ifade ediliş biçimlerinin belli ritüelleri vardır. Bunlara yüksek değer biçilir. Ulus-devletlerin bu ilişkiyi kurumlaştırmaları kapitalist modernitenin kâr eğilimiyle bağlantılıdır. Eğer ilişkiler barış döneminde daha çok kâr getiriyorsa savaşa gerek yoktur. Diploması ile kârlı ilişkiler kotarılır. Azami kâr eğilimi savaşla bağlantılıysa, bütün diplomatik güçler bir araya gelse de, kârlı savaşı engelleyemezler. Dolayısıyla diplomasinin işi bitmiştir. Kâr mantığına indirgenen diplomasinin tarih boyunca görülen toplumlar arası en değerli ilişki tarzıyla bağı kalmamıştır. Diploması ulus-devletler arasında kârlı savaş oyunlarının bir manipülasyon aracı haline getirilmiştir. Artık barışın değil, savaşların hazırlayıcı aracına dönüşmüştür.

Demokratik ulus geleneğiyle tekrar toplumlar arasında daha çok barış ve dayanışmanın, yaratıcı alışverişlerin aracına dönüşen diploması, esas olarak sorunların çözümüyle uğraşır. Savaşların değil, barışın ve yararlı

ilişkilerin aracıdır. Bilge insanların rol oynadığı ahlâki ve politik değeri yüksek bir misyonu ifade eder. Özellikle komşu halklar ve akraba toplulukları arasındaki dostane ilişkilerin, karşılıklı yarar getiren süreçlerin geliştirilmesi ve sürdürülmesinde önemli rol oynar. Ortak toplumsallıkların, daha üst seviyede toplum sentezlerinin inşa gücüdür.

Kürtlerin tarihinde olumlu veya olumsuz yönde çok sayıda diplomatik ilişki süreci varlığını hep sürdürmüştür. Çok parçalanmışlık ve topluluklar arasındaki yalıtılmışlık, elçilik faaliyetlerine yüksek değer biçilmesine yol açmış, doğru ifa edildiğinde toplumsal yaşama değerli katkılarda bulunmuştur. Kötü niyetle ve farklı kişisel ve zümresel çıkarlar peşinde ifa edildiğinde ise, düşmanlıklara ve çatışmalara hizmet etmiştir.

Günümüzde Kürtler gerek kendileri ve komşuları arasında, gerek küresel çapta anlamlı bir diplomasiye şiddetle ihtiyaç duymaktadır. Varlıklarını korumada ve özgürlüklerini sağlamada olumlu diplomatik faaliyetlerin büyük rolü vardır. Yakın dönemde, kapitalist modernite sürecinde belki de dünyada en çok diplomatik oyunlara kurban edilen halk Kürtler olmuştur. Bütün 19. ve 20. yüzyılda Ortadoğu'nun parçalanmasında ve kapitalist sistemin hegemonyası altına alınmasında Kürtler kurbanlık rolü oynamıştır. Özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının en trajik kurbanları olmuşlardır. Ortadoğu diplomasisinde (ulus-devlet diplomasisi) Kürtlere biçilen rol hep piyonluk olmuş ve bu durum çok ağır sonuçlar doğurmuştur. Kürtler soykırıma varan acı tablolarla karşılaşmışlardır. Bunda şüphesiz Kürt işbirlikçileri kadar Kürt direnişlerinin modern yöntemlerden kopukluklarının da önemli payı vardır.

Hem konjonktürel hem de sınıfsal açıdan birleşik bir Kürt ulus-devletinin şansının az olduğu göz önüne getirildiğinde, bu amaçla yürütülen diplomasiyerin çözümleyici şansının oldukça az olduğu görülecektir. Son iki yüz yılda bu amaçla yürütülen faaliyetlerden başarılı sonuç alınmadığı bilinmektedir. Kürt sorununun doğası başarılı olmasına elvermemektedir. Kürtlere ilişkin ulus-devlet diplomasisi çözümleyici değil tıkayıcı, parçalar arası çelişkiyi arttırıcı ve düşman ulus-devletlere açık davetiye çıkaran birçok olumsuz role tanıklık etmiştir. Bu nedenle yeni bir diplomasiye, demokratik ulus diplomasisine şiddetle ihtiyaç vardır.

Demokratik ulus diplomasisi, öncelikle parçalanmış ve farklı çıkarlar etrafında bölünmüş Kürtler arasında ortak bir platform geliştirmek duru-

mundadır. Kürtlerin en çok ve şiddetle ihtiyacını duydukları bu platform, diplomatik faaliyetlerin merkezine oturmak durumundadır. Diğer bütün diplomatik faaliyetler, özellikle her örgütün kendi başına ve çıkarına göre geliştirmek istediği diplomatik faaliyetler şimdiye kadar görüldüğü gibi faydadan çok zarar getirmiş; daha çok Kürtler arasındaki parçalanmaya, bölünmeye ve çatışmalara hizmet etmiştir. Dolayısıyla Kürtler arasında bütünsel bir diplomasiyi geliştirmek temel ulusal görevlerdendir. Bunun için **Demokratik Ulusal Kongre**'yi gerçekleştirmek Kürt diplomasisinin en hayati görevidir. Demokratik Ulusal Kongre hem tüm Kürt örgütleri ve şahsiyetlerinin temel hedefi olmalı, hem de Kongre'nin bir an önce gerçekleştirilmesiyle ona dayalı tek ağızdan konuşan, tek politikası olan, kurumlaşmış bir Kürt diplomasisi gerçekleştirilmelidir. Hiçbir örgüt hiçbir gerekçeyle bu hayati görevleri erteleyemez, savsaklayamaz. Bu görevleri sürekli erteleyenler ve savsaklayanlar, farklı kişisel ve örgütsel çıkarlar peşinde koşanlardır. Tarihte bu tip zihniyetler ve kişiliklerin yol açtıkları büyük felaketler ve zararlar iyi bilinmektedir, bilinmek durumundadır. Irak Kürt Federe Devletine dayalı diplomasi önemli olmakla birlikte, bütün Kürtlerin ihtiyacını karşılayamaz. Ne cevap verecek yeteneği vardır ne de koşulları müsaade eder. Bütün Kürtlerin ihtiyacına cevap verecek diplomasi ancak Demokratik Ulusal Kongre'ye dayalı olarak geliştirilebilir. Dolayısıyla öncelikli görev Demokratik Ulusal Kongre'nin toplanması ve kalıcı bir genel bütünleyici ulusal demokratik örgüt olarak ilanıdır.

Olası Demokratik Ulusal Kongre'nin temel görevleri şöyle sıralanabilir:

a- Demokratik Ulusal Kongre kalıcı bir örgüt olmalıdır. Ulusal, demokratik her sınıf ve tabakadan uygun bileşimle kişiler ve örgütlerin temsili sağlanmalıdır. Bunda nüfus ve parçaların rolü, mücadele azim ve kararlılıkları göz önünde bulundurulmalıdır.

b- Kongre daimi bir İcra yani Yürütme Konseyi seçmelidir. Yürütme Konseyi bütün Kürtlerin pratik-politik ilişkilerinin yürütülmesinden sorumlu olmalıdır. İç ve dış diplomatik faaliyetler, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler Konseyce kurumsal olarak yürütülmelidir.

c- Bütün örgütler öz savunma güçlerini ortak bir Peşmerge örgütünde birleştirmelidir. Ortak Halk Savunma Güçleri Komutanlığı kurulmalıdır. Her örgütün gücü oranında öz savunma güçleri üzerinde belli bir inisiyatifli olmalıdır.

d- Konseye bağı Dış İlişkiler Bürosu veya Komitesi, başta Kürtlerin bağılı yaşadığı ulus-devletler olmak üzere, diğere tüm devletler ve sivil toplum güçleriyle tek başına ilişkilerden sorumlu olmalıdır.

KCK ile Irak Bölgesel Kürt Yönetimi'nin Demokratik Ulusal Kongre'yle ilişkileri uygun bir statü altında düzenlenmelidir. Her iki organizasyon bir biçimde Kongre Yürütme Konseyi'yle bağlantılı çalışabilir. Bu iki organizasyonla birlikte çalışmak, üzerinde tartışılıp çözüme kavuşturulması gereken önemli bir sorundur. Açık ki, KCK'nin demokratik ulus inşasıyla Irak Kürt Federe Yönetimi'nin ulus-devletçi inşacılığı arasında ideolojik ve siyasi kapsamda ilişki ve çelişkiler uzun süre devam edecektir. Bu konuda Demokratik Ulusal Kongre çözümleyici bir çatı örgütü olabilir. Demokratik ulus diplomasisi, ulus-devlet diplomasisinin büyük bir kaosa ve çatışmaya götürdüğü Ortadoğu halkları ve ulusları arasında demokratik modernite bağlamında kalıcı çözümleyici rol oynayabilir.

10- Demokratik Ulus Çözümünün Arayışçısı Olmak

İnsan yavrusu için en zor sorun herhalde toplumsal olmakla başlar. Kendimi hatırladığımda aklıma gelen en zor ilişki, anamla tuttuğum kavganın konusu olan 'namus' ilişkisiydi. Öyle anlaşılıyor ki, o dönemin köy koşullarında toplumsal olmanın ilk şartı namuslu olmaktan geçmekteydi. Namuslu olmak da ailenin kurallarına, yani namusuna bağılı olarak yaşamaktı. Çocuk olarak anadan doğma bu namus bilincine sahip olamazdım. Namuslu olmak sonradan öğrenilen toplumsallıkla ilgili bir husustu. Ana da herhalde kendine göre beni toplumsallaştırmaya çalışıyordu. Bunun yolunu da ailenin kurallarına tam bağılı olmakta buluyordu. Bu yüzden aramızda şiddetli bir kavga geçti. Belli ki, ben daha çocuk halimle ailenin kurallarını yeterli ve doğru bulmuyordum. İlk defa geleneğe başkaldırmak söz konusu olmuştu. Bu yönlü çelişki uzun süre devam etti. Aile sorunu kadın sorununa, kadın sorunu özgürlük ve demokrasi sorununa, demokrasi sorunu da en son demokratik ulus sorununa dönüştü.

Camiyle, dinle olan ilişkiyi anlatmıştım. İlk başta dine örnek düzeyde uymuştum. Otuz üçe yakın dua ezberlemiş, İmanın gözdesi olmuşum. İlkokul çocuklarından oluşturduğum guruba namazda imamlık da yapmıştım. Bu konuda notum tamdı. Ama dinin tanrısıyla zihni sorunlarım da baş

göstermişti. Bu tanrı nedir, nerededir, nasıldır soruları gittikçe kafamı kurcalıyordu. Dinde derinleşme bu sorunu çözmedi, tersine daha da ağırlaştırıyordu. Bu yönlü çelişkiyi felsefe ile çözmeye çalışırken, sosyal hareketlilikle tanışma ve bilimsel sosyalizmde karar kılma takip ettiğim diğer adımlar oldu. Altından çıkılması zor tercihler yapmıştım. Asıl toplumsallık bağı olan Kürt kimlik sorunu ise, eğitimin Türkçe olduğu ilkökula gidiş nedeniyle erkenden varlığını hissettiriyordu. Sorun beni derinden yaralıyordu; ama çözümü için uzun süre adım atacak halim yoktu. Ne teorik ne de pratik kapasitem en ufak bir adım atmama elveriyordu. Sonuçta aile, din, felsefe ve sosyalizm sorunlarının kaynağında Kürt kimlik sorunundan kaçış olduğunu fark ettikçe, soruna yoğunlaşmaktan ve çözüm aramaktan kurtulamayacağımı anladım.

Kürt kimliğinin kabulü ve sorun olarak kavranışı 1970'lerden itibaren tüm yaşamımı kuşatmıştı. Kişiliğimle ilgili ortaya çıkan tüm sorunları kimliğe bağlıyordum. Dolayısıyla Kürt kimliğini çözmedikçe, maddi ve manevi hiçbir sorunumu çözemeyeceğimi kavramış ve inanmıştım. Bundan sonra başlayan ideolojik ve örgütsel serüven, bir nevi kendimi yeniden arayış öyküsüne dönüşmüştü. Kürt kimliğinin araştırılması ve çözüm çabaları bir anlamda da kendimi yeniden tanımlamam, çözmem ve toplumsallaştırmam demektir. Bu arayışlara ilişkin öykülere yer yer değindiğim için tekrarlamayacağım. Fakat öykülerin kısmen felsefi yorumları dikkat çekicidir. Kürt kültürünün kendini zihne ve duygulara net yansıması, çok kısıtlı imkânları olan müzik yoluyla gerçekleşiyordu. Çocukluktan beri Kürtçe kılamları dinlemiştim. Meryemxan, Cizrewi Kardeşler ilk elde duyulan seslerdi. Fakat Ankara koşullarında ilk defa Aram Tigran'ın sesini duymam farklı bir etki yaratmıştı. Çok sonraları yorumladığımda, Kürt gerçekliğine, özellikle Kürt halk gerçekliğine, onun hakikatinin dile getirilişine çok daha yakın bir ses olduğu sonucuna varmıştım. Sanatın hakikatin diğer bir açıklayıcı biçimi olduğunu bu nedenle kabul etmiştim. O sesin içeriğinde hem Kürt halk gerçekliğine bir çağrı vardı, hem de içerik olarak 'umutsuz aşk' dile geliyordu. Dolayısıyla yaşadığım gerçeklikle oldukça uyumluydu. Bir yandan ideolojik arayışlarla Kürt sorununu açıklamaya çalışırken, diğer yandan bunun müzikle takviye edilişi anlaşılır bir husustu. Müzik ve ideolojik arayış Kürt sorunu için artık el ele gidiyordu.

Kadın ilgim de bu yıllarda benzer biçimde gelişti. Doğal olarak her gencin bu ilk yıllarında yaşayabileceği tutkulu bağlanışlar benim için de söz konusu olabilirdi. Kadına biyolojik ve geleneksel yaklaşımdan oldukça uzaklaşmıştım, bu yönlü ilgim de uyanmamıştı. Kent koşullarında kendini yansıtan kadın modern görüntülüydü. Dikkatimi çekiyordu, ama Türk modernitesi gereği yetişmiş bir kıza yaklaşmam benim için Kaf Dağı kadar uzak bir olasılıktı. Ne bu gücü kendimde buluyordum, ne de elde etmek için bir uğraş içindeydim. Hayal meyal bazı Kürt kökenli kızları gözlemlediğimde, bende aynı müzikte geçen umutsuz aşk öykülerini çağırıyordu. Daha önce de belirttiğim gibi, bazı simalara ilişkin “Bu kızın soyu da özgür olmaya layık bir soy olmalı” deyişim Kürt gerçekliği ve sorunuyla yakından bağlantılıydı. Aram’ın müziği ne kadar Kürt gerçekliğinin ‘umutsuz vaka’ durumunu yansıtıyorsa, kızın simasında yakaladığım görüntü de Kürt gerçekliğinin yine o kadar umutsuz bir vaka olduğunu, ama eğer sınırlı bir namus anlayışım varsa, bu umutsuz vakanın, yani Kürt gerçekliğinin peşine düşmem gerektiğini ısrarla vurguluyordu. Anamın gözlemlediği halimle geleneksel tarzda kadınla olamayacağım anlaşılmıştı. Modernite kadını ise, Türk olduğunda Kaf Dağı kadar uzak, Kürt olduğunda da umutsuz bir aşk görüntüsünde kendisini hissettiriyordu. Yanımdaki Kürt ve Türk gençlerinin kadın ilgisi bana ne ahlâki ne de estetik görünüyordu. Dolayısıyla onlara öykünüp bir kıza yakınlık kurmayı asla düşünmedim.

Buna rağmen aniden ‘evlilik saplantısı’na düşmem anlaşılmaya değer. İlgili bölümlerde açıkladığım gibi bu ideolojik, etnik, politik ve psikolojik boyutları iç içe geçmiş bir yaklaşımdı. O yaşlarda denemeyi bir nevi ‘meydan okuma’ olarak bellemişim. Ruhun ve geleneksel olarak asla evlenmedim. Fakat kadın etrafındaki ideolojik ve politik görüntüyü çözmek açısından oldukça bunun önemli bir deneyim olduğunu ve yaşamaktan çok korkmamak gerektiğini zor da olsa kendime kabul ettirmiştim. Özellikle bu ilişkiyle Kürt Alevi ve kadın gerçekliğine ulaşmamın, bunun Kürt kimliğiyle ve sorunun kendisi ve çözümüyle bağlantısını kurmamın ‘müthiş zor’, fakat çok öğretici geçen bir ders olduğunu önemle belirtmeliyim. Bu sorun aşılmayı ve beni yenseydi, Kürt gerçekliğine yönelik çıkışlarımın başarılı geçeceğini söylemem oldukça zordur.

Kendi açımdan özetlersem, 1950-1960 yıllarını aile toplumculuğunu reddetme, 1960-1970 yıllarını geleneksel toplumu benimsememe, 1970-

1980 yıllarını da modern toplumu benimsememe süreci olarak değerlendirebilirim. Toplumsallaşmayan, yalnız adam konumunda bir kişiliktim. Çocukluğun kır gezisi grupları, dinsel ve sol ideolojik gruplar kendi etrafında geliştirdiğim deneysel toplumsal adımlardı. Apoculuk ve PKK gibi iddialı adımlar kendine özgü yeni toplumsallıkların yönünü göstermekle birlikte, henüz birer idea olmaktan öteye gidemiyorlardı. Aranan ve kabul ettirilmek istenen, Kürt toplumsallığıydı. Kürtler açısından hakikat arayışçılığı söz konusuydu. İslamiyet'in Kürtler açısından ifade edilebilecek bir hakikati yok gibiydi. Milliyetçilikle kaynaştırıldığından, daha çok inkârcılık rolünde kullanılıyordu. Sol düşünceyle gerçeğin adı konuluyor, ama özü açıklanamıyordu. 1980'lere doğru kendini silahlı savunuş, bağlanılan gerçekliğe saygıyla bağlantılıydı. 12 Eylül 1980 darbesi hakikat açısından önemli bir sınavdı. Dayanmak ve gelişmek, bağlanılan gerçeğin hakikat olarak değerini kanıtlayıcı argümanlardı. Eğer dayanmayıp kaçışla karşılasaydım, bağlanılmak istenen Kürt gerçekliği büyük darbe yiyecekti.

Dolayısıyla 1980 sonrası direniş ve ideolojik-politik gelişmeler, Kürt gerçekliğinin hakikat olarak ifade edilmesinde büyük anlam taşıyacaktı. Silahlı direnişe geçmek ve halkı savaşa çekmek tarihsel adımlar olacaktı. Herkesin pes ettiği ortamlarda, hakikat sesini daha gür duyurabilirdi. Silahlı mücadele tam da bu tür dönemlerde hakikatin en güçlü ve adil sesi olarak yankı bulacaktı. Böyle de oldu. Teknik ve taktik olarak çok iyi başlatılmamasına rağmen, 15 Ağustos 1984 Hamlesi Kürt gerçekliğinde büyük yankı buldu. Aranan Kürtler varlıklarını hissettiriyorlar, tüm olumsuzluklarına rağmen dalga dalga katılım gösteriyorlardı. Ozanlar ve müzik grupları çoğalıyor, dostların sayısı artıyordu. Yalnızlığı yırtıyor ve toplumsallaşıyorum. Özlemimi duyduğum hakikat gerçeği, gerçek hakikati güçlendiriyordu. Bu yıllarda ozanların bizzat gerilla ortamına gelişleri, Newroz'larda kamp alanlarında on binleri aşan halktan insanların toplanışı oldukça dirilticiydi. Aram Tigran'ın sahama gelişi ve Med TV'nin açılışı 'umutsuz aşkı' umutlandırmaya başlamıştı. Kızların akışı da coşkuluydu. İlk defa onurla onları kucaklıyordum. Tekrar birlikte oynuyor, bazen omuzlara kaldırıyordum. Kadın utancını yerle bir ediyordum; özgür yaşamın gerçekleşmesini onların şahsında gördükçe yaşamın anlamı daha da geliyor ve güzelleşiyordu.

Büyük acılar ve ihanetler yaşamasına rağmen, Kürt halkının bu yıllarda dayanma ve bağlanma gücünü göstermesi, kendi hakikatinin farkına varması ve bunun en önemli insani onur ve temel ahlâki ilke olduğunu kavramasıyla bağlantılıdır. Yoksa dünyanın en gelişmiş hegemonik güçlerinin en sinsi savaş biçimi olan Gladio savaşlarına bu kadar dayanması başka türlü izah edilemezdi. Bu yıllarda 'Bağımsız, Birleşik, Demokratik Kürdistan' sloganını çokça kullanıyorduk. Açıkça söylemeliyim ki, ben bu sloganın gerçekliğine pek ısınmamıştım. Beni en çok ısıtan ve güçlendiren gerçeklik halkın ayağa kalkışıydı. Kendi savaşına kalkışan, ona her türlü desteği veren, en değerli oğullarını ve kızlarını birer kurbanlık gibi sunan bir halkın karşısında heyecanlanmamak ve büyük saygı duymamak mümkün değildi. Benim tüm yaptığım, onların bu onurlu hakikat savaşına bütün akıl ve duygu güçlerimi kullanarak katkıda bulunmaktı. Hiçbir çaba bu doğrultudaki çalışmalardan daha değerli olamazdı. Benim gibi muazzam kuşkulu bir zihni ve oturmamış duyguları olan birisini bile halkın ve öncülerinin bu fedakârlıkları kendine getirmiş, adeta yeniden canlandırmıştı. Ben onları keşfetmeye çalışırken, onlar beni yeniden yaratmışlardı.

Gerektiğinde, varlıkları söz konusu olduğunda, özgürlük ve onurlarını yitirmekle karşı karşıya kaldıklarında, halkların savaşmaları kaçınılmaz olur. Savaş dışında hiçbir yöntem varlıklarını, özgürlüklerini ve onurlarını korumaya götürmez. Bu dönem Kürtler açısından böylesi bir dönemdi. Savaşmak, özgürlükten ve kurtuluştan önce bir varoluş yöntemiydi. 12 Eylül faşizmi dil yasağı gibi örneği olmayan bir yasakla aslında daha önceleri örtülü yürütülen Kürtlerin kimliksel imhasını açıktan yürütüp sonuçlandırma kararındaydı. Kürtler için tek varoluş yöntemi savaştı. Zaten kendini ifade etmenin diğer yolları tümüyle kapatılmıştı. Kapatılma derken, diğer grupları kastetmekteyim. Kürtler için hiçbir biçimde ne varlığını kanıtlama ne de özgür yaşama imkânı bırakılmıştı. Ne pahasına olursa olsun, sonuç nasıl gelişirse gelişsin, savaş sadece varoluşun ve özgür yaşama şansının tek yolu değil, adeta ayakta kalmanın ilacı gibiydi. Nitekim diğer güçler bu araca layıkıyla başvuramadıkları için gündemden, toplumsal yaşamdan düşmüşlerdi. Temsil ettikleri gerçeklik onları yaşatmaya yetmemişti.

Benim için bu dönemde ilginç olan, anamın dayattığı namus savaşının gerçek anlamını bulmasıydı. Anam aslında bana bir toplumsal yaşam kura-

lını belletmek istemişti. Ama yaşanan gerçekliği doğru ifade etme gücünde olmadığı için yanlış hedef, zamanlama ve uygulama peşindeydi. Bu özvarlık savaşıyla aslında toplumsal namus, Kürt varlığı ve onuru kurtulmuştu. Bu savaşla ilk defa onurluca yaşam hakkı kazanılmıştı. Ayağa kalkan ve kendi varlık savaşına sahip çıkan bütün Kürtler açısından yaşam hakkının kazanılması söz konusuydu. Bu yıllarda ölmek veya hayatta kalmak pek fark etmiyordu. Önemli olan, onurlu yaşam hakkını kazanmaktı. Bunun bir örneği de Diyarbakır Zindan Direnişi'nde sergilenmişti. Mazlum Doğan'ın Newroz eylemi, Ferhat Kurtay, Necmi Öner, Eşref Anyık ve Mahmut Zengin'in bedenlerini ateşe vermeleri, Kemal Pir, M. Hayri Durmuş, Akif Yılmaz ve Ali Çiçek'in ölüm orucunda şahadete erişmeleri de tamamen onur savaşlarıydı. Halk savaşımının birer eşdeğeri idi. Hep birlikte haykırdıkları "Onur savaşı kazanacaktır" sloganı bu gerçeği ifade ediyordu.

1978'in sonlarında PKK'nin ilanına karar verdiğimizde de benzer bir durumu yaşamıştık. Kazanılan ideolojik ve politik savaştı. Ama gittikçe artan taraftar gruplar, onurlu yaşam ve varlık kanıtlayıcı yoluna girildiğinin de açık kanıtıydı. 1998 sonlarında yaşananlar kanıt olmaktan çok gerçeğin kendisiydi. Gladio sistemi en üst düzeyde direkt şahsıma müdahale ettiğinde, daha önceki yılların telaşı hiç yoktu. Hatta kendimi bir nevi hafiflemiş hissediyordum. Ayırt etmekte zorluk çektiğim konu nelerin kazanılmış haklar, nelerin atılması gereken yükler olduğuna ilişkindi. Moskova-Roma günlerinde düşüncemi meşgul etmeye başlayan bu ikilemdi. Geriye baktığımda, o günlerde bana yitik gelenin ulus-devlet ütopyası olduğunu daha iyi kavırıyordum. Bilimsel sosyalizmi hem bilim hem de ideoloji olarak kavramaya çalıştığımdan ötürü, iktidar ve ulus-devlet meselesinde pek rahat değildim. Sadece konjonktürün elvermemesinden ötürü değil, ideolojik ve bilimsel arayışında da devlete yer bulamıyordum. Kaldı ki, Ortadoğu'daki iktidarısız özentiler beni oldukça rahatsız etmişti. Ulus-devlet cazibesi beni pek çekmiyordu. Yüzlerce örneğe Kürt ulus-devletiyle bir yenisini eklemek, daha evrensel arayışlar peşinde olan dünyayla uyuşmuyordu. Ama yıllarca reel sosyalizmin etkisi nedeniyle çıkış da yapamıyordum.

Roma'dayken yine bir müzikle tanışmam söz konusu oldu. Sıkıntılı hastane hapisliğimde dinlediğim parça Bavê Salih'in Derwêşê Evdê yorumuydu. Destanın öyküsünü bilmiyordum, ama müziği etkileyiciydi. Ozanın bu destanı okurken içeriğinin ne kadar farkında olduğu belli değildi. Bana

göre bu destan daha Ahmedê Xanî'den beri özlemi duyulan Kürt devletçiliğinin can çekişmesini ifade ediyordu. Yine yaşadığım gerçekliğe denk gelmişti. Yitirdiğim, yitirmekte olduğum duygu, Kürt ulus-devletçiliğine ilişkindi. Mevcut dünya dengesinde, Moskova-Roma hattında, Gladio'nun amansız takibinde bu duygum can çekişiyordu. Müziğin ritmik sesleri bunu iliklerime kadar hissettiriyordu. Bilindiği üzere, Dewrêşê Evdê hem son Êzidilerin hem de onların şahsında asimilasyona ve imhaya karşı ayakta kalmaya çalışan Kürtlüğün Edulê şahsında dile getirilen umutsuz direnişini ifade ediyordu. Erkek ozanın dilinden söylenmesine rağmen, Edulê'nin her sözü, binlerce yıl ayakta kalan bir kültürün son nefesini verşi gibi geliyordu. Derweş Sincar Dağlarından Musul Ovasına her dalışında, aslında Müslüman Arap feodalizmine karşı bir kahramanlık direnişini sergiliyordu. Bu da binlerce yıllık bir gelenektir. Kökü Sümerlere, belki de öncesine kadar gidiyordu. Semitik çöl kabileleriyle Aryenik dağ-ova kabilelerinin çatışmasına kadar giden bir kökene sahipti. Derwêşê Evdê bu geleneğin son temsilcisiydi. Derwêş'in attan düşüşü ve yaralanması, aslında bir tarihin ve toplumsallığın düşüşü ve yaralanışiydı. Yaralı Derwêş'in yavaş yavaş ölümü Edulê'nin dilinde öyle bir söyleme dönüşmüştü ki, on bin yıllık bir tarihi ve en eski bir halk geleneğini rahatlıkla ifade etmeye yeterliydi.

Daha önceleri sanırım 1995'te Med TV açıldığında, Aram Tigran'la telefon söyleşisinde en sevdiğim şarkı olarak 'Delalo' adını vermiştim. Bana göre o dönemde muhteşem bir söyleyişti. Sonradan Delalo şarkısının da Derwêşê Evdê Destanı'nın kısa bir fragmanı yani parçası olduğunu öğrendim. Aynı sonuca götürüyordu. Hayret ettiğim nokta, Edulê gibi bir kadın figürünün nasıl olup da bu denli derin bir tarihsel ve toplumsal gerçekliği ifade edebildiğiydi. Bence bu halen açıklığa kavuşturulması gereken Kürt Edebiyatının temel bir sorunudur. Konunun şahsımla ilgili yönleri elbette vardı. Bana da sadece Şengal Dağında ve Musul Ovası'nda değil, Şam-Halep-Atina-Moskova-Duşanbe-Roma-Nairobi hattında darbe vurulmaya çalışılıyordu. İkisi arasında benzerlik kurmamak mümkün değildi. Tuhaf olan, kaseti defalarca dinlettiğim halde, etrafımda bulunan çok sayıda kız ve erkekten hiçbirinin benimle aynı duyguyu paylaşmamalarıydı. Hatta Roma'dayken ozan Şivan Perwer ile şair-edebiyatçı Mahmut Baksi de ziyaretime gelmişlerdi. Şivan kendi eski havasındaydı. Tarihsel-toplumsal derinliği yakalaması beklenemezdi. Mahmut Baksi'nin durumu daha hü-

zün vericiydi. Son söyleşiyi onunla yaptım. Benden dileği, gerillaların gömüldüğü herhangi bir dağa gömülmesiydi. Midesi harap olmuştu. Sayılı günleri vardı. O da azar azar ölüyordu. Bana Avrupa modernitesinin yavaş yavaş öldürdüğü, çağdaş olduğu kadar karikatürü çıkarılmış bir Derwêşê Evdê gibi gelmişti. Aleyhimde çok kullanılmaya çalışılmıştı. Ama gönülden bağlılığını asla yitirmemişti. Roma'daki son günlerimde bir kez daha Kürt geleneksel trajik öykülerinin etkisine kapılmak bana ilginç olduğu kadar anlamlı gelmişti. Daha sonra hiç âdetim olmadığı halde Derwêşê Evdê Destanı'nın hatırasına şu mısralar aklıma düştü:

Sincar Dağları'nda Derwêşê Evdê'nin yanında olsaydım!

Beyaz atların sırtında Musul Ovası'na dalsaydım.

Derwêş vurulduğunda sırtlayıp Kürdistan dağlarına götürseydim.

O'na, "Bak, binlerce Edulê ve On İkiler var" deseydim.

Tanrıçaların taht kurduğu bu dağlarda rahat uyu, deseydim.

Ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin artık gam yeme,

Kesinleşen Kürtlük ve özgür yaşam ebedi gerçekliktir deseydim.

Urfa'dan son çıkışımda da İbrahim ve Eyüp peygamberlerin anısıyla bağlantılandırılan bazı mısralar aklıma düştü. Aslında eski yazım dilinde sıkça başvurulan bu yöntem daha değerli olmasına ve bilimciliğe göre hakikati daha güçlü ifade etmesine rağmen, modern yazım hastalığının bir sonucu olarak başvurmamam mazur görülmelidir.

Olmayan ulus-devleti kaybetmem aslında ütöpik bir yaklaşımdı. Milli-yetçi etkilerin zihnimi ve duygularımı körelten bir etkisi söz konusuydu. Bunlardan kurtulmanın benim için büyük şans olduğunu daha sonra fark edecektim. Genelde devletçiliğe, özelde ulus-devletçiliğe gömülmüş bir zihnin ve duygu dünyasının boşalmasıydı yaşanan. Lenin'i çıldırtan, Stalin'i ise öldüren bir hastalıktı. Mao'nun Kültür Devrimi'nin bile deva olamadığı bir hastalıktı. Benim korkum, ulus-devletçi zihniyetin kaybedilmesinin uğruna savaşılan Kürt gerçekliği ve özgürlüğü için nelere mal olabileceğiydi. Tarihten çok iyi biliyoruz ki, devletin elden gitmesi, tüm hanedanlığın, dinin ve toplumun elden gitmesiydi. Gerçi olmayan ve kazanılmamış bir devleti, bir Kürt ulus-devletini kaybetmek söz konusu değildi. Ama yaptığı çağrışımlar tehlikeliydi. Gladio uçağı Akdeniz üzerinden Nairobi'ye süzülürken, az da olsa garip bir duyguya kapılmıştım. Şahsımda tıpkı Yahudilerin trenle ölüm kamplarına yolculuk etmeleri gibi bir Kürt soykırım yolcu-

luğu başlatılmıştı. Bunda tavırlarım belirleyici rol oynayacaktı. 20. yüzyıl biterken şahsımda yaşanan, ulus-devlet tanrısının intikamıydı. Uygarlığın tanrısal düzeni olan ulus-devlet de en katı putlaşma dönemini yaşıyordu.

İmralı'daki yaşam, bu tanrının etkisinden tümüyle kurtulma cehdıyla geçti. Büyük komplolar dönemi büyük dönüşümleri de beraberinde getirir. Ulus-devletçilik, son dört yüz yılın insan zihnini yoğuran ve yeniden şekillendiren modern olgularının başında gelmekteydi. Kapitalizm gibi toplumsal doğanın uzun süre dayanamayacağı bir sömürü sistemi onun sayesinde mümkün olmuştu. Sosyalizme yönelirken, aslında bu canavarların en büyüğünden kurtulmak istemiştım. Fakat aynı canavarın sosyalizmi de tahakkümü altına almış olması beni yanıltmıştı. İmralı'nın en büyük yararı, bu gerçeğin farkına varmamı sağlaması oldu. Gramsci'nin de kavramaya oldukça yaklaştığı bir hakikattı bu. Savunmaları derinleştirdikçe zihnin kurtuluşu tamamen gerçekleşti. Çok büyük bir cesaretle ulus-devletle bağlantılı tüm sistemi reddetmek asla toplumculuktan kopmayı ifade etmediği gibi, ona hakikat payı oldukça büyümüş bir paradigma ve yöntemle yaklaşma anlamına geliyordu. Kapitalist moderniteyi bu çerçevede kavramlaştırmaya çalışmam zor olmadı. Savunmamın önceki ciltleri konuyu yeterince aydınlatmaktadır. Alternatif modernite kavramı olarak demokratik moderniteyi kavramlaştırmak diyalektik gereğiydi. K. Marks'ın Hegel'in diyalektik metafiziğini diyalektik materyalizme dönüştürmesi gibi, ben de kapitalist moderniteyi demokratik moderniteye dönüştürmeye çalışmıştım. Sonuçları elbette tarihsel akışla belirginlik kazanacaktı. Kapitalist sisteme ne kadar yanıt verdiği tarihsel materyalizmin bu yeni yorumunun işi olacaktı.

Kürt sorununu **Demokratik Modernite Kuramı** ile yanıtlamaya çalışmak hem PKK açısından radikal bir özeleştiri, hem de demokratik çözümün temeliydi. Toplumsal doğayı bilimsel olarak açıklama imkânı yeni paradigmayla güç kazanmıştı. Toplumun tarihselliği ve inşasındaki zihniyet payı, esnek ele alınmasını mümkün kılıyordu. Bu yaklaşım ise dogmatizme tarihsel olarak en büyük darbenin vurulması anlamına geliyordu. Ulus-devlet meselesinde tüm zihniyetlere damgasını vuran modern dogmatizm, tekçi yaklaşımıyla özünde eski teolojiyi devam ettirdiği gibi, demokrasiye de ölümcül bir darbe vurmuştu. Sağ, sol, merkez tüm modern zihniyet biçimlerini ortak paydasında birleştiren modern dogmatizm, ulus-

devleti biricik kılmakla özünde hem onun somutluğunda tek tanrıcılığı gerçekleştiriyor, hem de her modern kabileye yani ulusa birer putunu egemen kılmakla sahte çoğulculuk ideasında bulunuyordu. Tüm dinler ulus-devletle tekleşir ve tanrısallıklarını birleştirirken, dileyen her yeni kabileye (ulus-devlete) birer put armağan ediyordu. Tanrı imalatçılığında büyük tecrübeye sahip Yahudi ideolojisi bunda elbette belirleyici rol oynuyordu. Eski tanrının kabileleri de bu imalatları kapış kapış almakta yarışır hale gelmekten geri kalmıyorlardı. Yahudi sermaye önderliği Batı Avrupa'da mal imalatı ve satışlarına hegemonik anlamda öncülük eder ve yine Yahudi ideolojik önderleri ulus-devlet tanrısını aynı mekânda Pantheon'a yerleştirirken, yüzlerce putunu da dünyanın her tarafına pazarlamakta zorluk çekmiyorlardı. Marks gibi Yahudi ideologlar, hem yeni maldaki hileyi (azami kâr eğilimini) hem de yeni tanrısallığı (burjuva idealizmini) sezmekten ve gerçeği açıklamaktan geri durmuyorlardı. Fakat Marks da kısa sürede İsa'nın akıbetine uğramaktan kurtulamayacaktı. Çok garip olan, bu ideolojik geleneğin kurucu figürü olarak yansıtılan İbrahim'in doğduğu yerde doğmam ve aynı şekilde putları kırmak gibi bir role soyunmam, hem de O'nun geleneği adına her tarafı istila eden putlara karşı O'nun gibi davranarak ve O'nun yürüttüğü yerde bir put kırma hareketini yürütmeye çalışmam, yine O'nunki gibi bir çıkışı gerçekleştirerek yola devam etmemdi.

İmralı adasında on ikinci yılını doldurmama az kaldı. Tarihen de sabittir ki, İmralı deniz ortasındaki iklimi itibariyle insan fiziğini alabildiğine yıpratmakla meşhur bir yerdir. Bizans İmparatorluğu'ndan beri devletin en tehlikeli mahkûmlarının sürgün ve ölüm yeri olarak kullanılmaktadır. Eğer çok büyük hakikat gerekçeleri yoksa bir insanın buradaki koşullara bu denli uzun bir süre dayanması zordur. Beni bu Ada Zindanı'na kapatan hegemonik ulus-devlet tanrısının sadece etkisinden kurtulmak açısından değil, tüm maskelerini düşürmek açısından da İmralı mükemmel bir okul mekânı oldu. Kürtlerin sadece bu tanrının etkisinden kurtulmaları için değil, kendi doğalarının bilimsel yorumuna dayalı yeni düzenlerini inşa etmeleri için de İmralı'yı gerçek bir okul gibi değerlendirdim. İmralı okulunun öğretileri sadece halkımızı, halklarımızı değil, modern Türkiye'yi de eskisinden daha iyi hale getirmiştir. Demokratik Türkiye'nin temellerinin kifayete İmralı'da atıldığını belirtmeliyim. Bunda tek taraflı bir biçimde

sadece kendi payımdan bahsetmiyorum. Bizzat devletin dönüşümü de İmralı'dan alınan cesaretle mümkün olmuştu. Kaldı ki, büyük komployla (1999) bağlantılı olsa bile, modern Kürdistan'ın doğuşu da İmralı'da ortaya çıkan hakikatle direkt bağlantılıdır. Hem modern demokratik Türkiye, hem de henüz başlangıç halinde de olsa modern özgür Kürdistan, iç içe ve birbirleriyle bağlantılı olarak İmralı'dan alınan dersler sonucunda inşa edilmeye çalışılmışlardır.

Kürdistan'da demokratik ulus inşacılığı, hem kuram hem de pratik açıdan üzerinde yoğunlaşmayı ve dönüşüm geçirmeyi gerektiren Kürt varlığı ve özgür yaşamının yeni tarihsel ve toplumsal ifadesidir. Kendini gerçek aşk derecesinde adanmayı gerekli kılan bir hakikati ifade etmektedir. Bu yolda hiçbir sahte aşka yer olmadığı gibi, sahte yolcusuna da yer yoktur. Bu yolda insanlık tarihinden olumlu anlamda süzölmüş bal kıvamında gerekli olan ne varsa onun yolcusuna sunulmuştur. Bu yolda demokratik ulus inşacılığının ne zaman tamamlanacağı gereksiz bir sorudur. İnsanlık durdukça tamamlanamayacak bir inşadır söz konusu olan. Evrende kendini her an yaratan varoluşlar kadar, insanın kendi kendisini özgür bilinçle her an yaratan bir varlık olması gibi, demokratik ulus inşacılığı da kendini her an yeniden yaratma özgürlüğüne sahiptir. Toplumsallık açısından ne bundan daha iddialı bir ütopya ne de bir gerçeklik söz konusu olabilir. Kürtler, tarihsel ve toplumsal gerçekliklerine de uygun olarak, demokratik ulus inşacılığına güçlü bir biçimde yönelmişlerdir. Zaten inanmadıkları ve etkisine de zoraki olarak girdikleri ulus-devlet tanrısından zihnen kurtulmakla kaybetmemişler; ağır bir yükten, hem de kendilerini imhanın eşiğine getiren bir yükten kurtulmuşlardır. Buna karşı demokratik ulus olma imkânını kazanmışlardır. Kıymeti ne denli bilinirse o denli değerli olan bir kazanımdır bu. Birey ve toplum olarak Kürtler demokratik ulus inşacılığını kendi tarihleri ve toplumsallıklarının derinliklerindeki tüm hakikatlerinin, direnişlerinin, en eski tanrıça inançlarından Zerdüştlüğe ve İslam'a kadar süren bütün ifade edilişlerinin bir sentezi, bir süzölme yoğunluğu olarak kavramalı, özümsemeli ve pratikleştirmelidir. Geçmişin tüm mitolojik, dinsel ve felsefi öğretileri kadar çağdaş sosyal bilimin de öğretmek istediği, yine tüm direniş savaşları ve isyanlarının tek tek ve toplu olarak dile getirmek istedikleri hakikatler, demokratik ulus inşacılığının zihninde ve bedeninde temsil edilmektedir.

Kendimi sadece dönem dönem yeniden yaratırken değil, günümüze doğru neredeyse her an yeniden yaratmaya çalışırken, bu gerçeklikten ve onun hakikat olarak ifadesinden hareket ettim. Böylelikle kendimi özgür olarak toplumsallaştırdım. Demokratik ulus kılarak (Kürt) somutlaştırdım. Demokratik modernite olarak tüm insanlığa ve mazlum Ortadoğu halklarına ve bireylerine sundum.

Geleceğe ilişkin kişisel bir ütopya olabilir mi? İnsan ömrünün sınırları içinde geleceğe ilişkin ütopyaların umutları ve geçmişe ilişkin altın çağların özlemiyle yaşamaya çalışmak, dikkat edilmezse yaşamın kendisini boşa çıkartabilir. Mühim olan, an'ın hakkını vererek yaşamaktır. En iyisi, an'ı geçmişsiz ve geleceksiz yaşamamaktır. Bilgece yaşam, geçmişin ve geleceğin an'da özgürce dile gelip yaşanmasıdır. Kapitalist modernitenin ve onun köleleştirici kültürünün temelinde insanı geçmişsiz ve geleceksiz kılarak, an'ın hayvanca tüketicisi haline getirme vardır. Kapitalist bireyciliğin bu hayvanlaştırıcı yaşam kültürüne karşı demokratik modernite bireyi, altın çağlı geçmiş özlemiyle ütopyalı gelecek umudunu an'ın demokratik komünal topluluklarında birleştirip, çalışmayı özgürlük sayarak alternatif olmayı başarmak durumundadır.

Duyulan derin tarihsel ve toplumsal ihtiyaç nedeniyle şimdiye kadar Kürtler için kolektif ve özgür bir kimlik, demokratik ulus kimliği için çalıştım. Bir an için bile olsa bireysel yaşamaya fırsat bulamadım. Bundan sonra fırsatım doğar mı, bilemiyorum. Ama görüyorum ki, halkımızdan ve dostlarımızdan milyonlarca insan sanki yapılacak bir iş yokmuş gibi avare avare dolaşiyor. Bu yaşam tarzı bende büyük öfke yaratır. Buna en aşağılık ve sorumsuz yaşam tarzı da demeyeceğim, yaşamın inkârı diyeceğim. Bu anti-yaşam her birey ve toplulukta mutlaka aşılmalıdır. Gerilla yaşamında da bu tür avareliklerin yoğunca yaşandığını ve bende büyük öfke yarattığını hep belirtmiştim. Silahlı militan eğer sınırsız özgür yaşam yaratıcısıysa, bu yaşamın aşk derecesinde tutkulusuysa ve bir karış yer-dağ parçasında destanlar yazacak denli bilgili, akıllı ve idealliye dağa çıkış yapmalıdır. Sıradan dağ yürüyüşçüleri ve turistler kadar bile bir heyecan ve iradeden yoksun kişilerin dağların, ormanların ve çöllerin gerillası olamayacağı açıktır. Bu avare, işsiz insanlar nasıl böyle yaşama kıyarlar, diyordum hep. Kendini işsiz, avare durumuna düşüren insan her kimse en büyük namussuzluğu yapmıştır, onursuzluğa ve alçaklığa düşmüştür derdim. Şunu da

söylemiştim: İşsiz karınca ve arı var mıdır? Karıncalar ve arılar işsiz oldular mı hemen ölürlür. Onlar bile işsizliği onursuzluk sayarak ölümle yanıt verirler. Demokratik ulusun inşası koşullarında her insanımız için, yedi yaşındaki çocuğundan yetmiş yedi yaşındaki yaşlısına, kadınından erkeğine kadar, eğitim seviyesi ne olursa olsun, herkes için bir iş mümkündür. Herkes için hem de ibadet edercesine uğraşacağı, kendini hem koruyarak, hem besleyerek, hem de çoğaltarak yerine getirebileceği ve onunla özgürleşebileceği bir veya birçok iş vardır. Yeter ki demokratik ulus bilincinden ve iradesinden azıcık da olsa nasibini almış olsun!

Mesela ben olsaydım kendi köyüme, Cudi Dağına, Cilo Dağı eteklerine, Van Gölü çevresine, Ağrı, Munzur ve Bingöl dağlarına, Fırat, Dicle ve Zap kıyılarına, Urfa, Muş ve Iğdır ovalarına kadar, yolum nereye düşerse düşsün, sanki korkunç tufandan çıkan Nuh'un gemisinden inmişçesine, İbrahim'in Nemrutlardan, Musa'nın Firavunlardan, İsa'nın Roma İmparatorlarından, Muhammed'in cehaletten kaçmaları misali kaçarcasına, Zerdüşt'ün ziraat tutkusuna ve hayvan dostluğuna (ilk vejetaryen) dayanarak, onlardan ve toplum gerçeklerinden ilham alarak İŞLERİME koyulurdum. İşlerimin sayısı düşünülemez kadar çok olurdu. Hemen köy komüncülüğünden işe başlayabilirdim. İdeale yakın bir köy veya köyler komünü oluşturmak ne kadar coşkulu, özgürleştirici ve sağlıklı bir iş olurdu! Bir mahalle veya kent komünü, konseyi oluşturmak ve çalıştırmak ne kadar yaratıcı ve özgürleştirici olurdu! Kentte bir akademi, bir kooperatif, bir fabrika komünü oluşturmak nelere yol açmazdı ki! Halkın genel demokrasi kongrelerini, meclislerini oluşturmak, onlarda söz söylemek, iş yürütmek ne kadar kıvanç ve onur verici olurdu! Görülüyor ki, özlemlerin ve umutların sınırı olmadığı gibi, gerçekleştirilmesi için bireyin kendisinden başka önünde ciddi bir engel de yoktur. Yeter ki biraz toplumsal namus, biraz da aşk ve akıl olsun!

Yedinci Bölüm: ORTADOĞU BUNALIMI ve DEMOKRATİK MODERNİTE ÇÖZÜMÜ

Ortadoğu kültüründe bunalım ve çıkış-çözüm evrensel kültürdeki konumunu halen sürdürmektedir. İlgili ciltte konu üzerinde kapsamlı durulduğundan tekrarlamayıp dikkat çekmekle yetineceğim. Üzerinde daha yoğunluklu durulmayı gerektiren konu merkezî iktidar olgusudur. Toplumsal bunalımların temelinde iktidar olgusunun yattığı bilimsel bir tespittir. Çözümlerin de bu nedenle iktidarla bağlantılı olarak geliştirilmesi gerekir.

Beş bin yılı aşan bir süre boyunca Ortadoğu kültüründe merkezî uygarlık sisteminin başat rol oynadığını uzunca değerlendirdik. Merkezî uygarlık merkezîleşen iktidarla bağlantılıdır. Uygarlık bir anlamda iktidarın merkezîleşmesiyle at başı gider. Beş bin yıllık merkezî uygarlık, aynı süre boyunca merkezîleşen iktidar anlamına da gelir. İktidarın dağılıp merkezîleşmesi hâkim tarih anlayışının en çok işlediği konudur. Diğer bir ifadeyle hegemonik merkez ve çevre oluşturma aynı tarih anlayışının izlediği temel diyalektiktir. Hegemonik güçler her zaman derin bir bunalımın ardından yeniden oluşturulur. Her hegemonik sistem yeni bir iktidar ve üretim tekniğine dayalı olarak oluştuğundan, bu iktidar ve üretim tekniğinin eskimesiyle birlikte aşılması da kaçınılmaz olur. Yeni iktidar ve üretim teknikleri genellikle eski hegemonik merkezin çevre ilişkileri içinde ortaya çıkar. Çevre ilişkilerinde daha güçlü iktidar teknikleri ve verimli üretim araçları yeni güçler ortaya çıkarır. Bu yeni güçlerin eski hegemonik güce üstünlük sağlaması, genellikle eski güçlerin kendini yenileyemeyip bunalıma düşmesiyle başlar. Bu süreç çatışmalı geçer. Eski güçler merkezî iktidar tekelini kolay kolay kaybetmek istemezler. Yeni güç merkezi ise ayakta durmak ve daha da güçlenmek istiyorsa, eski merkezin yerini almak zorundadır. Bunalım zaten bu sürecin çatışmalı karakterinden doğmaktadır. Hegemonik bir güç kendi kendine bunalıma düşmediği gibi, yeni bir güç de hegemonik sisteme karşıt olmadan gelişemez. Ortadoğu kültüründe ve uygarlık sisteminde bu yönlü çok sayıda gelgitler oluşmuştur. Kentlerin, sınıfların ve devletlerin yükselişleri ve dağılımları, beylikler ve imparator-

lukların kuruluş ve yıkılışları, hanedanlıkların kurulup düşmeleri hep bu hegemonik merkez-çevre ilişkilerindeki bunalımlarla bağlantılı olarak gerçekleşir. Tarihi doğru okumak istiyorsak, tüm bu süreçlerin temelindeki diyalektiği doğru kavramamız zorunludur.

Hegemonik güç merkezinin nasıl oluştuğu tarihsel diyalektiğin kilit sorusudur. Hegemonyanın oluşması öncelikle yerel güç odaklarının oluşmasını gerektirir. Bunlar genellikle kırsal beylikler, kabilesel ve aşiretsel hiyerarşiler ve kentsel devletçiklerdir. Yerel güç odakları oluşuktan sonra, aralarında dayandıkları artı-üründen kaynaklanan pay arttırma savaşları başlar. Payını arttırma savaşları sınırlar meselesini ortaya çıkarır. Sınırlar daha önceki çağların aile ve kabilelerinden kalma mülkiyet sınırlarının yerel iktidarların sınırlarına dönüşmesi anlamına gelir. Her yerel iktidar daha da genişletilmiş aile hanedanlığı veya kabile birlikleri demektir. Ne denli büyürlerse, sınırlarını da o denli büyütürler. Sonuçta sınırlar birbirleriyle çakışır. Her sınır dâhilindeki güçlerin dengesiz gelişme durumları vardır. Dengesizliği doğuran, yeni iktidar teknikleri (yeni silahlar, ulaşım araçlar vb.) ve verimli üretim araçlarıdır. Gücünü sürekli arttırmak, sermaye birikiminin ilkel halidir. Kapitalist sermaye nasıl birikimini sürekli arttırmadan ayakta duramazsa, yerel iktidar güçleri de güçlerini büyütmeden ayakta duramazlar. Sınırların boş alanlarda genişlemesi tamamlanınca, farklı güçler karşı karşıya geldiklerinde, çatışma yani bunalım dönemi kaçınılmaz olur. Kaçınılmazlık, oluşan yerel güçlerin artı-ürün büyümesi olmadan güçlerini koruyamamalarından ileri gelmektedir. Çünkü artan bürokrasi, çoğalan hanedanlıklar ve kabileler nedeniyle mevcut nüfus şişmeye başlar. İktidar, büyüyen kanser hücreleri gibi diğer tüm toplumsal alanlar üzerinde yayılmak ister. Bu ise, kendini korumak isteyen canlı hücreler örneğinde görüldüğü gibi korunma savaşına yol açar. İlk Sümer şehir devletlerinde ve hanedanlık savaşlarında bu süreci çok çarpıcı olarak izlemekteyiz. Günümüz Irak'ında da aynı süreç (Uruk Tanrıçası İnanna'nın laneti olsa gerek) bütün çıplaklığıyla devam etmektedir.

Yerel iktidarların çatışma süreci ya birbirlerini hep birden tüketmeleri ya da birinin bu çatışma veya bunalımdan üstün çıkmasıyla sona erer. Üstün çıkan site veya hanedanlığın etrafında yeni hegemonik merkez oluşur. Tüm alt ve üstyapısıyla yani maddi üretim teknikleri ve mülkiyetleriyle manevi ideolojik ve politik yapılanmaları yeniden düzenlenir. Yeni

hegemonya kendini kutsallaştırıp tanrısallaştırır. Ya eski dini kendi çıkarlarına uyarlar, ya mezhepleştirerek farkını ortaya koyar, ya da yeni bir din veya mitoloji ile yani ideolojik yönden de kendini kalıcı, ebedi kılmak ister. Ortadoğu'nun merkezî uygarlık sistemi, beş bin yılı aşan bir süre boyunca bu diyalektik işleyiş temelinde kendini hep merkezîleştirerek bunalımlardan çıkış yaptı. Her çekişme ve çatışma süreci daha da büyüyen merkezî iktidarla sonuçlandı. Zaten bunun sonucudur ki, merkezî uygarlık sistemi olmayı hep başardı. Artan merkezîleşme sadece yerel iktidarların güç kaybı pahasına gerçekleşmedi. Genel olarak toplumların özyönetim haklarını da sürekli gasp ederek, gerek merkezindeki gerek çevresinde ve hatta dışındaki aile ve kabilelerin doğal demokratik düzenlerine de sürekli müdahale ederek, onların özyönetim haklarını elinden alıp kendine bağlayarak hegemonik merkezi güçlendirdi. Gerek hegemonik iktidar gerekse yerel iktidarlar hep doğal, ilkel komünal düzeni yaşayan kabile, aşiret, köy ve hatta kent özyönetimlerinin geriletilmesi veya yıkılması pahasına gerçekleşti.

Hegemonikleşmiş merkezî iktidar her zaman yerel demokratik otoritelerin aleyhine gerçekleşir. Ortadoğu kültüründe demokratik ruhun ve zihniyetin çok zayıflatılmış olmasında binlerce yıllık hegemonik iktidarların belirleyici payı vardır. Avrupa'da iktidar kültürü yakın bir tarihe dayandığı için demokratik ulus eğilimleri hep güçlü olmuştur. Ortadoğu'da ilkel komünal otorite imkânı kalmadığından, gelişim gösteren muhalif dinsel ve mezhepsel akımlar çarpık bir demokratik geleneği yansıtır. Özünde iktidar muhalifi olan her hareket demokratiktir. Hegemonik geleneğin 16. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa'ya kayması, Ortadoğu'da siyasi ve ekonomik bunalımın sistemik karakterde yaşanmasına yol açar. İslamî hegemonyanın Osmanlı İmparatorluğu'nda bu yüzyılın sonlarından itibaren gerilemesine karşılık, Avrupa hegemonik iktidarı yükselişe geçer. Hegemonik iktidarı bir sistem olarak düşünmek gerekir. Bir bölgede bir yüzyılda düşüşü ve bunalımı yaşarken, başka bir bölgede başka bir yüzyılda yükselişe karşılık bulur. Gittikçe merkezîleşir ve küreselleşir. 19. ve 20. yüzyıllar hegemonik sistemde merkezîleşme ve küreselleşmenin en çok yaşandığı yüzyıllardır. Son iki yüz yılda ağırlıklı olarak İngiltere ve ABD hegemonyasının geliştiği Ortadoğu, derin bir bunalım yaşayan çevre kültürü konumundadır. Osmanlı hegemonyasının dağılmasından sonra, binlerce yıllık

merkezî hegemonik iktidar kültüründe yaşanan bunalım daha da derinleşmiştir.

İngiltere ve ABD'nin temsil ettiği hegemonik iktidar sistemi, son dört yüz yılda inşa edilip yükselişe geçen ulus-devletlerle icra edilir. Ulus-devletlerin doğasını çok iyi tanımak gerekir. Küçük burjuva ideolojisinin iktidara indirgediği bağımsız ve yarı-bağımsız devlet yorumları iktidar gerçeğini örtbas etmekten öteye bir rol oynamaz, ulus-devlet gerçeğini açıklamaz. Özellikle Ortadoğu'da hegemonik güçlerce kurulan ulus-devletlerin bu tür küçük burjuva yorumları, devlet ve demokrasi sorunlarını gizlemeye ve kapitalist sistemden soyutlamaya yarar. Çok iyi bilinmesi gerekir ki, İngiltere'nin kendi hegemonyasında önce Avrupa'da, sonra bütün dünyada inşa edilmesine öncülük ettiği ulus-devletlere ilişkin iki temel amacı vardır. Birincisi, hegemonyası önünde engel teşkil eden imparatorlukları ve büyük devletleri parçalayarak küçültmek ve böylece engel olmaktan çıkarmaktır. İkincisi, ortaçağdan çıkışta oluşan demokratik ulus geleneğini kapitalizmin gelişmesi önünde engel olmaktan çıkarmaktır. Her iki amacın başarısı sonuçta kapitalist hegemonyanın tesisine yol açacaktır. Hegemonik ulus-devlet tekeli son dört yüz yıldır Anglosakson İngiltere ve ABD'nin elindedir. Diğer tüm ulus-devletlerin hegemonik ulus-devletin çıkarlarıyla bütünleştirilinceye kadar minimize edilmeleri kaçınılmazdır. Her hegemonik sistem bunu gerektirir. Tarih boyunca da bu böyle olmuştur. Kapitalist hegemonya döneminde devlet düzenlenmeleri daha çok sistematize edilmişlerdir. Dolayısıyla sanki dünyada sistem dışında tamamen bağımsız devletler mümkünmüş gibi görüşler ileri sürmek, kasıtlı değilse küçük burjuva ukalalıdır. Son beş bin yıllık tüm hegemonik sistemlerde bağımsız devlet olgusuna yer yoktur. Kapitalizm gibi son derece şiddet ve emperyalizm yüklü bir sistem hegemonyasında bağımsız devletlerden, keyfince devlet kurmalardan ve var olan devletlerin varlıklarını bağımsızca sürdürmelerinden bahsetmek bir safsatadır.

Kapitalist sistem neden hegemonik ulus-devlete ihtiyaç duyar? Açık ki, sistem başka türlü bir devletle sürdürülemez de ondan. İmparatorluklar dağıtılmadan, özellikle ortaçağdan çıkışta kentlerde yoğunlaşan demokratik cumhuriyetler ortadan kaldırılmadan, böylelikle demokratik uluslaşmanın önü kesilmeden, kapitalizm hegemonik sistem halinde yükselemez. Ulus-devlet olarak iktidar yeniden düzenlenmeden, kapitalizm varlığını

koruyup geliştiremez. İngiltere hegemonyası özellikle Hindistan'a kadar olan egemenlik yolu üzerinde bulunan Ortadoğu'ya stratejik bir rol biçmişti. Napolyon'dan sonra Ortadoğu üzerindeki denetimini adım adım geliştirirken, sistemin bütünselliğini göz önünde bulunduruyordu. İspanya ve Fransa İmparatorluklarını bu amaçla minimize etmişti. Rus İmparatorluğu'nun güneye inmesinin önüne set çekmişti. Osmanlı İmparatorluğu'nu da kullandığı süre boyunca tampon statüsünde tuttu. Yükselen Alman hegemonyasıyla ittifaka girince de parçalanma sürecine soktu. Birinci Dünya Savaşı ile amacına ulaştı. Bu tarihten sonra Ortadoğu'da kurulan tüm ulus-devletler önce İngiltere'nin, sonra stratejik müttefiki ABD'nin damgasını taşırlar. Başta TC olmak üzere kurulan tüm ulus-devletler, merkezî ulus-devletin rızası olmadan varlıklarını sürdüremezlerdi. Sovyet Rusya'nın kuruluşundan yetmiş yıl sonra çözümlüşü, Çin'in halen kapitalizm yolunda ilerlemesi bu gerçeği doğrular. Başlangıçta bazı çelişkiler olması -örneğin TC'nin kuruluş yıllarında yaşanan çelişkiler-, sonucun böyle gelişmesinin önünde engel teşkil edemez. Dört yüz yılı aşkın hegemonik bir birikimi olan sistem bunu kolay kolay terk edemez ve bağımsız devletler adıyla başka ulus-devletlerle de paylaşamaz. Hegemonyayı paylaşmak sistem mantığına aykırıdır. Ya savaş olur, biri kazanır, hegemonya onda kalır, ya da daha verimli yeni bir sistem doğar. Eski hegemonyanın ona gücü yetmez. O da diyalektik bütünlük içinde gerektiğinde savunma savaşlarıyla gerektiğinde uzlaşmalarla varlığını sürdürür. Kapitalizmi tercih edip de sistem dışında bağımsızlık taslamak, kendini kandırmaktan veya ukalalıktan öteye anlam taşımaz.

O halde Ortadoğu kültüründe inşa edilen ulus-devletleri hegemon ulus-devletin en yoğunlaşmış ajan kurumları olarak yargılamak gerçekçidir. Örneğin yirmi iki minimal Arap ulus-devletinin varlığı ancak hegemon ulus-devletin çıkarlarıyla izah edilebilir. Başka türlü bir izahı olamaz. Osmanlı bakiyesi TC'nin varlığı ancak minimal bir ulus-devlet olmayı kabul edince tanındı. Başka türlü vücut bulamazdı. Genelde olduğu gibi, Ortadoğu'da da ulus-devletler bunalımdan çıkışın değil, bunalımın derinleşmesinin araçlarıdır. Amaçları hegemonik ulus-devletlerin küresel istikrarını sağlamaktır. Bu da sonuçta kapitalizmin bunalımını küreselleştirir. Ortadoğu ulus-devletleri bölge kültüründen beslenen araçlar olmadıklarından hep bir çelişkiyi yaşarlar. Geleneksel iktidar bunalımına kendi yabancılıkla-

rından kaynaklanan unsurlar eklerler. Böylece bölge toplumlarının kültürel gerçeğinden tümüyle koparlar. Hiçbir toplumsal sorunu çözemeyen bu ajan kurumlar gittikçe gereksizleşirler. Bölgedeki ulus-devletler kapitalizmin başlangıç döneminde devlet kapitalizmi ile varlıklarını biraz meşrulaştırdılsa da, kısa bir süre içinde toplumsal sorunların altında nefessiz kaldılar. Sadece antidemokratik olmakla kalmazlar, anti-toplumsal da olurlar. Ulus-devletlerin doğuşları mantıkları gereği demokratik ulusa karşıtlık temelindeydi. Geç dönemlerinde bu karşıtlık toplumsallık karşıtlığına dönüşür. Çevreyi çöküşe götürür. Günümüzdeki konumlarını somut ele alarak gerçekliklerini daha iyi kavrayabiliriz.

A- TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURGULANIŞI

Osmanlı İmparatorluğu İslamî hegemonyanın son büyük temsilcisiydi. Önce Bizans hegemonyasına, sonra başını Habsburg Avusturya'sının çektiği Avrupa Haçlı hegemonyasına, ayrıca kuzeyden Rus Çarlığı'nın güneye doğru yayılışına, en son İngiliz hegemonyasına karşı savaşla geçen altı yüz yılın sonunda yıkıldı. İmparatorluğun enkazından çıkarılan Cumhuriyet'i sık sık çözümlenmeye tabi tuttuk. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışını Alman ittifakına bağlayanlar yanılmaktadır. Almanlar kazansaydı bile yine dağılacaktı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu da önce Hıristiyan halkların, sonra müttefikleri olan komünistlerin, İslam ümmetçilerinin, Çerkezlerin ve Kürtlerin tasfiyesine, Yahudi-Siyonist milliyetçiliği ile Türk bürokratik burjuvazisinin ittifakına bağlamak mümkündür. İngiltere hegemonyasında kurulan bu ittifakla Ortadoğu'da İsrail'in oluşumuna giden yolda önemli bir kilometre taşı döşenmişti. Bütün göstergeler Türkiye Cumhuriyeti'nin minimal gerçeğini Proto İsrail'e bağlamaktadır. Kuzey Kürdistan'da Kürt varlığının tasfiyesiyle, Güney Kürdistan'da minimal bir Kürt siyasi oluşumuna gidilmesi de Cumhuriyet'in Proto İsrail rolüyle yakından bağlantılıdır. O dönemin konjonktürü bunu emretmektedir. Arapların çok sayıda ulus-devletçiğe bölünmesi de İsrail'in oluşumuyla bağlantılıdır. Günümüzde yeni kurulmakta olan Filistin ve Kürt ulus-devletçikleri de aynı program kapsamındadır.

1919-1922 Ulusal Kurtuluş Savaşında iki temel unsur olarak rol oynayan Türkler ve Kürtlerin bu tavrı tarihsel geleneklerine uygundu. Selçuklu,

Eyyubi ve Osmanlı Hanedanlıklarında görüldüğü gibi, kurulan tüm iktidar-devlet oluşumlarında ortak bir tutum benimsemişlerdi. 19. yüzyılda her iki tarafla oynayan İngiltere hegemonyasının etkisiyle bu ortaklık bozulmak istendiye de, bunda başarılı olunamadı ve ortaklık sürdürüldü. Dizginleri Yahudi milliyetçiliği ve Masonluğun ellerinde olan Jön Türklerin, sonraki adlarıyla İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin komplo ve provokasyonları da aynı tarihsel ortaklık geleneğini bozmadı. Ulusal Kurtuluş Savaşının zafelerini belirleyen de son tahlilde bu tarihsel ortaklıktı.

Burada sorulması gereken temel soru, dokuz yüz yıllık stratejik müttefik ve Cumhuriyet'in asli kurucu unsuru olan Kürtlerin varlığının neden yadsındığıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurgulanış mantığını çözümlerken, Fransız ve Rus Devrimlerindeki Yahudi milliyetçiliğinin etkisini ve sermayesinin gücünü kesinlikle hesaba katmak gerekir. Bilindiği gibi Fransız Kralları katı Katolik olup Yahudi aleyhtarıydı. Ortaçağdan beri Yahudileri gettolara kapatmada ve antisemitizmi geliştirmede önemli rol oynamışlardı. Rus Çarları da katı Ortodoks'tular ve Katoliklerden daha fazla Yahudi pogromlarında (katliamlarında) rol oynadılar. Gerek Yahudi entelektüelleri (Yazarları da diyebiliriz; daha önceleri peygamber unvanını taşıyorlardı) gerekse Yahudi sermayedarları (tarih boyunca marjinal sermayenin önde gelen birikimcileriydiler) bu krallık hanedanlarını iyi tanıyorlar ve bunlara dış biliyorlardı. Uygun buldukları zamanda bunlardan intikam almak için bileniyorlardı. Fransız ve Rus Devrimleri onlara bu fırsatı fazlasıyla sundu. Her iki devrime de boşuna burjuva devrimleri denmemiştir. Devrimlerin ideolojik ve pratik hazırlanışında etkindiler. Her iki kralın idam edilmesinde ve devrimlerin burjuvazinin hegemonyasında gelişmesinde rolleri katalizör düzeyinde belirleyiciydi.

Şüphesiz bunların etkileri niceliklerinden değil niteliklerindendi. Kaldı ki, burjuvaziye öncülük edecek kadar sermaye ağırlıkları da vardı. Londra-Amsterdam hattında bir hegemonik yükselişi yaşayan Protestan Anglosaksonlarla ittifaklarının her iki devrim üzerindeki etkisi oldukça yüksekti. Liberal veya reel sosyalist çizgide gelişen devrimlerin arkasındaki temel itici güçlerdi. Anglosakson Protestan burjuva ulus-devletçiliği Avrupa'daki Katolik ve Ortodoks imparatorlukları hegemonik amaçlarla yıkıp parçalarken, temel yol göstericileri ve müttefikleri Yahudi entelektüelleri ve sermaye güçleriydi. Yahudi entelektüel ve sermaye güçlerinin etkisini hesaba

katmadan Avrupa burjuva devrimlerini çözümlmek çok yetersiz ve dogmatik kalacaktır.

Anglosakson ulus-devlet hegemonyasına karşı çıkan Alman Prusya burjuvazisiyle (Alman Habsburg Hanedanlarınınca yönetilen İspanyol ve Avusturya Katolik İmparatorluklarını da buna eklemek gerekir) Rus Çarlığı ve burjuvazisinin Yahudilere karşı soykırımlara kadar varan tavırlarının altında, giriştikleri hegemonik savaşları kaybetmelerinde Yahudilerin bu iki yönlü etkisinin, yani Anglosakson ulus-devlet projesine ve kapitalist moderniteye sundukları desteğin belirleyici rol oynadığına inanmaları yatar. Aynı hususlar Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü için de geçerlidir, hatta daha fazla geçerlidir. Çünkü İmparatorluk, 1896'da toplanan ve Filistin'i Yahudi anayurdu olarak kabul eden Siyonist Kongre'nin kararları önünde bir engel konumundaydı. Yahudi militanlar ve sermaye sahipleri önce dostlukla Abdülhamit'ten Filistin'e Yahudi göçünün yolunu açmasını istediler. Abdülhamit istedikleri gibi davranmayınca (Fakat yine de Yahudilerle sıkı fıkıydı) veya yaptıkları yetersiz kalınca, Jön Türkler adı altında ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurarak (Dönemin İngiliz Elçisi, Jön Türklerle İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidara gelişini Yahudilerin İmparatorluğa el koyuşu olarak değerlendirir) İmparatorluğu etkileri altına aldılar. İkinci Meşrutiyet (1908) ve 9 Mart 1909 darbeleriyle Abdülhamit'i de tıpkı Fransız Kralı ve Rus Çarı gibi etkisizleştirdiler. Cumhuriyet'in kuruluşuyla Anadolu ve Mezopotamya'daki etkilerini zirveye çıkardılar.

Çok daha çarpıcı olan bir benzerlik daha vardır. Fransız ve Rus Devrimlerindeki demokratik ulusçuların yani komünarların, Sovyetçilerin ve radikallerin tasfiyesiyle ulus-devlet diktatörlüklerinin kurulması tarzındaki gelişmenin Türkiye Cumhuriyeti'nde de tekrarlandığını görmekteyiz. Fransız Devrimi esas olarak halkın demokratik ulusal devrimiydi. Babeuf ve Robespierre gibi önderler bu gerçeği kanıtlar. Tıpkı Kral 16. Louis gibi onların da başlarının giyotinle kesilmesi, ulus-devletçi diktatörlüğe giden yolda atılan temel bir adımdı. Ulus-devlet Anglosakson modelinde geliştiği gibi, onların fiili denetiminin etkisini de taşıyordu. Tarihçilerin üzerinde birleştikleri görüş, Fransız Devriminin ulus-devletçilikle sonuçlanmasının İngiliz Anglosakson kapitalizminin hegemonik güç haline gelişinde en büyük adımlardan biri olduğudur. Tam olmasa da, aynı görüş Rus İmparatorluğu'nun yıkılışı sonrasında kurulan Rus ulus-devleti için de ileri sürülebi-

lir. Devrimin başlangıcında sadece Çarlık tasfiye edilmedi, demokratik Rus ulusçuluğu da Sovyetler şahsında, somutluğunda tasfiye edildi. İyi bir Rus demokratik ulusçusu yani Sovyetçisi olan Kropotkin bizzat Lenin'e, Sovyetlerin ulus-devlet diktatörlüğüne kaymaması konusunda öneri ve uyarıda bulunmuştu. Daha sonra Rus ulus-devletinde olup bitenler Kropotkin'in öneri ve uyarılarını haklı çıkarmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda kademeli olarak önce kontrolü, sonra iktidarı eline geçiren İttihat ve Terakki Cemiyeti, özünde Yahudi militanları ve sermaye güçlerinin ideolojik ve pratik öncülüğünü ifade eder. Cemiyette diğer milliyetlerden kurucular ve yöneticilerin rolü belirleyici değildir. Türk ve Kürt katılımcılar da buna dahildir. Türk ve Kürt öğeler daha çok Yahudi etkinliğinin maskeleyicisi rolünü oynadılar. Kuruluşunda Cumhuriyet'in ulusal kurtuluşu yönü kadar demokratik kurtuluş yönü de vardı. Devrim olarak başlangıçta demokratik ulusal güçlerin ittifakı ile başarılmıştı. Komünistler, İslam ümmetçileri, Çerkezler, Kürtler ve Türklere oluşan bir ittifak söz konusuydu. Fransız ve Rus Devrimlerinde olduğu gibi, Anadolu Devriminde de demokratik ulus karakterli yapı komplocu yöntemlerle diktatoryal ulus-devlete dönüştürüldü. Burada da başrolü oynayan İngiliz hegemonyacılığydı. Fakat Cumhuriyet ulus-devletçiliğinde sadece demokratik ulusal unsurlar tasfiye edilmedi. Yine öncü rol oynayan beş paşadan Mustafa Kemal dışındakilerin tasfiyesiyle de yetinilmedi. İngiltere'nin yeniden düzenlemek istediği Ortadoğu'daki minimal (İngiliz hegemonyasında kalacak büyüklükte ulus-devletler) ulus-devlet sisteminin köşe taşlarından olan Türkiye Cumhuriyeti, Ulusal Kurtuluş Savaşında düşünülenden çok farklı biçimde, adeta yeniden tasarlanıp inşa edildi. İsrail'in kuruluşuna giden yolda Pro-İsrail (İsrail öncesi devlet) bir devlet olarak kurgulandı. Musul-Kerkük meselesi (Kürdistan'ın parçalanması) bu konuda bir manivela olarak kullanıldı. Mustafa Kemal Paşa'nın önüne konulan 'ya Cumhuriyet ya Musul-Kerkük' ikilemi bu anlama gelmekteydi. Burada da bir taşla iki kuş vuruluyordu. Hem Musul-Kerkük alınıyor (Misak-ı Milli'ye aykırı olarak), hem de orada İsrail'in kuruluşuna giden yolda bir ikinci Proto-İsrail Kürt oluşumunun temeli atılıyordu. Büyük Kuzey Kürdistan parçası ise Cumhuriyet tarihi boyunca kan revan içinde bırakılarak kıpırdanamaz hale getirildi.

Kendi ümmet dincileriyle, baş müttefiki komünistlerle ve Kürtlerle sürekli kavgalı olan, onların varlığını sürekli inkâr eden, sık sık provokasyonlarla imha ve idam eden bir Cumhuriyet'in gelişme ve büyüme şansı elbette olamazdı. Küçük bir azınlık olan bürokratik Türk burjuvazisiyle Yahudi unsurların bu yeni sınıf jargonuna Beyaz Türkler denilmektedir. Bunlar laik milliyetçiliği çok katı bir din olarak benimseyip, Cumhuriyet'in tüm demokratik unsurlarını ötekileştirmişlerdi. Cumhuriyet tarihi bu özün korunmasından ibarettir. Menderes, Özal, Erbakan ve Ecevit gibi bazı devlet adamları Cumhuriyet'in bu özünü biraz aşip, içerde demokratikleştirme, dışarıda ise Ortadoğu'da minimalizmi aşip maksimize etme sürecine girmek istediklerinde hemen tasfiye edildiler. Minimal diktatoryal özün 'tunç kanunu' ısrarla korundu. Bunun için Kürtlere, Müslümanlara ve Komünistlere, hatta Çerkezlere yönelik provokasyonlar ve komplolarla tasfiyeler sürekli gündemde tutuldu. Katliamlar, tutuklamalar ve idamlar hiç eksik olmadı. NATO'ya girildi. 1952'den bu yana Türkiye'yi fiilen Alman merkezli Gladio adlı gizli NATO ordusu yönetti. Ordu vesayeti ve darbeleri denilen süreçlerin arkasında hep Gladio vardı. Gladio yönetimi için sağ-sol, Alevi-Sünni, Türk-Kürt gerginlikleri sürekli çözümsüz bırakılarak askeri ve sivil diktatörlüğe gerekçe kılındı. 1925'ten sonra benzer rolü Kürtlere yönelik provokasyonlar oynuyordu. Soğuk savaştan sonra Türkiye Cumhuriyeti'ne yeni roller biçilmek istendi. Ne de olsa İsrail'in kuruluşu tamamlanmış, Ortadoğu'daki hegemonya ilerleme sağlamıştı. Sovyet Rusya tehdidi ortadan kalkınca (1990) Ortadoğu'da ABD'nin tam hegemonyası için tarihi gün doğmuştu.

Bu tarihi günün önemini anlamak için temel göstergemiz yine İsrail'in konumu olmak durumundadır. İsrail kurulmuştu, ama güvenlik sorunları halledilememişti. Arap milliyetçiliği tarafından her an yutulabilirdi. Bunun için kalıcı müttefiklere, yeni strateji ve taktiklere ihtiyacı vardı. 1920'lerde Türkiye Cumhuriyeti'nde Beyaz Türk ulus-devletçi diktatörlüğün oynadığı rolü bu sefer Kürdistan'da Beyaz Kürt ulus-devletçiliği oynayacaktı. 1990'lar dönemi ikinci bir 1920'ler dönemidir. 2000'lerin başlangıç yıllarındaki İkinci Körfez Savaşı için de aynı şeyleri söyleyebiliriz. 1990'ların başlarında Sovyetler Birliği'nin çözülüşü, kapitalist dünya hegemonyası (önder güç ABD) için yeni bir düşman belirleme sorununu ortaya çıkarmış-

tı. Sonuçta İsrail'in güvenliği temel alınarak, İslam radikalizmi yeni tehdit veya düşman olarak ilan edildi.

Açığa çıkan bu yeni gerçeklik, İsrail'in bölgedeki konumu üzerinde yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. İsrail'in inşası herhangi bir bölge ulus-devletinin inşası değildir, olamaz da. İsrail sadece bir Yahudi ulus-devleti de değildir. Böyle anlaşılacakla yetinilemez. İsrail'in kuruluşuna giden süreci yeniden göz önüne getirdiğimizde, Siyonist Kongre'nin toplanması (1896), Sultan Abdülhamit'in kısaç altına alınması (1876-1909), İkinci Meşrutiyet darbesi, 31 Mart 1909'da Abdülhamit'in düşürülüşü, 1 Ocak 1913'te İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir darbe ile iktidarı ele geçirmesi, 1914'te bir oldubittiyle Birinci Dünya Savaşı'na girilmesi, Sykes-Picot Antlaşması Ortadoğu'nun İngiltere ile Fransa arasında parçalanması, Balfour Deklarasyonu (1917 Filistin'de bir Yahudi yurdunun, İsrail'in kurulması planı), Filistin'de İngiliz mandacılığının kurulması ve TBMM'nin ilanı (aynı tarih, 1920), Ulusal Kurtuluş Savaşı sonrasında Lozan Antlaşması'nın kabulü ile birlikte Beyaz Türk ulus-devletçiliğinin demokratik ulus cumhuriyetçiliğini tasfiye edip (Ulusal Kurtuluş Savaşındaki ittifakı dağıtma ve azınlık diktatörlüğünü kurma) CHP diktatörlüğünü kurması (1923), 15 Şubat 1925'te Şeyh Said'in provoke edilmesiyle Kürt katliamları sürecinin başlatılması (1925-1938), İngiltere-TC ittifakı (1939), İsrail'in kuruluşunun resmen ilanı (1948), TC'nin NATO'ya girişi (1952), 27 Mayıs darbesi (1960), 12 Mart darbesi (1971), 12 Eylül darbesi (1980), Çiller-Demirel darbesi (1993), Çevik Bir darbesi (1998) ve en son Ecevit'e darbe ve AKP'nin hükümete getirilişi (2002), bunlara ek olarak Birinci (1990) ve İkinci Körfez Savaşları (2001'de görünüşteki Afganistan'ın işgali, aslında İkinci Körfez Savaşı ve Irak'ın işgali için hazırlanan bir prova niteliğindedir) gibi olayların ve benzer birçok olayın birbirlerine zincirlemesine bağlı ve İsrail eksenli olduklarını görürüz. Ayrıca bölgede kurulan ulus-devletleri de (Bunlar için ayrı bir bölüm gerekir) bu olaylar bağlamında düşünmek ve bu zincire eklemek gerekir. Kilometre taşları niteliğindeki tüm bu olayların iç bağlantısına girmeden rahatlıkla diyebiliriz ki, İsrail'in inşa süreci, bölgede Anglosakson hegemonyasının gelişmesinin temel göstergesi durumundadır. İsrail, Osmanlı İmparatorluğu'nun bilinçli yıktırılışından sonra bölgenin yeni hegemonyasının ÇEKİRDEK GÜCÜ olarak tasarlanmış ve inşa edilmiştir. İngiltere-ABD hegemonyası dünyada neyse, bölgenin yeni hegemonik

gücü olan İsrail de Ortadoğu için odur. İsrail küçük bir Yahudi ulus-devleti değildir sadece, büyük bir hegemonik güçtür.

AKP Hükümetinin damgasını vurmaya çalıştığı Cumhuriyet'in temel kurgulanışı değişmemekle birlikte, hegemonik sistemin yeni baş düşman tespitine göre kısmi bir dönüşüme uğratılmaktadır. 1920'lerde esas olarak İsrail'e giden yolda bir ön oluşum olan laik ve milliyetçi Cumhuriyet, 2000'lerde İslam radikalizmi ile İran ve Arap milliyetçiliğini İsrail'e yönelik tehdit olmaktan çıkarmayı amaçlayan bir İlimli İslam Türk Cumhuriyeti'ne dönüştürülmek istenmektedir. CHP'nin damgasını vurduğu Birinci Cumhuriyet döneminde, esas olarak toplumda egemen olan İslam ümmetçiliği laik-ulusçu devletle tasfiye edilmek istenmiştir. Altı yüz yıllık İslamî hegemonik güç olan Osmanlı Sultanlarının aynı zamanda halife unvanını da ellerinde bulundurmaları, Cumhuriyet'e güçlü bir İslamî ümmetçi miras bırakmıştır. İslam âleminde bu İslamî ümmet bütünlüğü korundukça, İngiliz hegemonyasının ve bunun ön çekirdeği olacak İsrail'in inşası son derece güç olacaktı. Laik ulusçu CHP diktatörlüğü altındaki Cumhuriyet'e biçilen rol, bu ümmetçi bütünlükte parçalanmaya giden yolu açmasıydı. İngiltere ulus-devlet silahını bu amaçla dünyanın birçok köşesinde kullanmıştı. Ortadoğu için de bu son derece gerekli ve etkin bir silah olacaktı. Cumhuriyet'in demokratik ulus temelinden kopartılıp, acele ve çok kanlı biçimde katı Beyaz Türk ulus-devlete dönüştürülmesi, ancak bu stratejik rolü ile izah edilebilir.

Daha sonraki kilometre taşı niteliğine sahip gelişmeler bu strateji doğrultusunda olacaktır. 1920'lerdeki ulus-devlet olarak Cumhuriyet'in önüne konulan ikinci misyon, Sovyet Rusya'nın Ortadoğu'ya yönelik yayılmasını ve ayrıca Cumhuriyet Türkiye'sinde komünizmin gelişmesini önlemeye yönelikti. Türkiye'nin iç ve dış politikası esas olarak bu iki temel amaca göre şekillenmişti. Denetleyici güç İngiltere idi. 1979'da İran İslamî Devrimi ve aynı tarihte Afganistan'da başlayan Sovyet Rusya işgali, bölgede tesis edilen ulus-devlet dengesini kökten sarsmıştı. Birinci Cumhuriyet döneminde Ortadoğu'da İngiliz ve ABD himayesinde kurulan ulus-devlet dengesi İsrail bağlamında tamamlanmıştı. Eksik halka Kürt ulus-devletiydi; o da kurulma aşamasındaydı. Şu hususu önemle belirtmek gerekir ki, 1979 İran İslamî Devrimi ve Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgaline kaddarkı süreçte, Ortadoğu'da İsrail (müttefikleri İngiltere ve ABD ile ortak

olarak) hegemonyasında ulus-devlet dengesine varılmıştı. Ortadoğu'daki ulus-devletçiliğin iddia edildiği gibi bağımsız ulus gereği olmayıp, kapitalist modernitenin bölgedeki hegemonik hesaplarına uygun olarak düzenlenmiş olması, İsrail'in hegemonik çekirdek güç olarak varoluşunu gayet iyi izah etmektedir. Ortadoğu'da ulus-devlet sistemi İsrail'in gerçekleşmesinin önkoşulları niteliğinde olup hegemonyanın, dolayısıyla İsrail'in varlığının süreklilik kazanması için gerekli bir sistemdir. Sistemin bu mantığı Türkiye Cumhuriyeti'ne ilişkin minimalizmi de gayet iyi açıklamaktadır.

1979'lardan itibaren sisteme yönelik olarak iki kanaldan gelen tehdit (Sovyet Rusya ve İslamî İran'dan) Türkiye Cumhuriyeti'ndeki dönüşümün temel dış nedeni olmakla birlikte, içte üst boyutlara varan demokratik ulus muhalefeti de tehdit teşkil etmekteydi. Bu iki tehdit yüzünden, zaten güçlü bir konumda olan Gladio çerçevesinde 12 Eylül 1980 darbesinin gerçekleştirilmesi sistemin vazgeçilmez çıkarları gereği idi. Birinci Cumhuriyet döneminin laik ulusçu ideolojisi yeni tehditler nedeniyle yetersiz kalmaktaydı. Türk-İslam sentezi her iki tehdidi önlemek açısından gerekli idi. İkinci Cumhuriyet döneminin resmi ideolojisinin Türk-İslam sentezi olarak geliştirilmesi bu bağlamda anlamını bulur. İran İslam radikalizmine Türkiye'nin ılımlı Türk-İslam sentezciliği ile yanıt verilecek, ayrıca demokratik ulus hareketleri de faşist terörle imha edilecekti. Gladio'nun denetiminde esas olarak bu iki yönlü iç ve dış tehdide karşı böylesi bir darbe cumhuriyetiyle -İkinci Cumhuriyet'le- yanıt verilecekti. Uygulamalar da bu yeni ideolojik konsept temelinde oldu. AKP 1980'de başlayan İkinci Cumhuriyet döneminin daha yaygın ve oturmuş aşamasının hegemonik partisi olarak tasarlandı. İkinci Cumhuriyet'in temel iç ve dış politikalarına bağlı, ama artık hegemonyasını tamamlamak isteyen bir parti olarak kurgulandı. Bir nevi İkinci Cumhuriyet'in CHP'si olarak tasarlandı. Geçen sekiz yıllık uygulamaları da bu ifadeyi doğrulamaktadır. Günümüzde AKP'nin İsrail'le yaşadığı yapay çelişkiler kimseyi şaşkırtmamalıdır. Aralarında hiç çelişki olmadığı da iddia edilemez; fakat bu çelişkiler aynı hegemonik sistem içinde çözülebilir çıkar çelişkileridir.

Birinci Cumhuriyet döneminde de Pro-İsrail olarak ciddi ve kanlı geçen çelişkiler yaşanmıştı. Genç Türk bürokrat burjuvazisi, Yahudi sermayesiyle olan ittifakını sürekli kendisinden yana yontmaktaydı. Yahudilerin, Masonların payını sürekli azaltmak istiyordu. İngiliz yanlısı Maliye Bakanı Cavit

Bey'in (İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önde gelen liderlerinden) 1926'da idam edilmesinden 1943'te Varlık Vergisi adı altındaki el koymalara kadar varan birçok uygulama Yahudi sermayesini sürekli kırpma amaçlıydı. Tüm bu olaylara rağmen, Türk Yahudiliği sistemin ideolojik, politik ve ekonomik yapısına hep damgasını vuran belirleyici güç konumunda kaldı. Ordu ve dış politikada da ağırlıkları hep belirleyici oldu. AKP ile Türk burjuvazisinin yeni bir kanadı, Konya ve Kayseri merkezli Anadolu özel sermayesi, Yahudi sermayesinden ve devletteki (Birinci Cumhuriyet'teki) gücünden daha fazla pay istemektedir. ABD-İngiltere-İsrail üçgeninin Ortadoğu'daki hegemonyasına hizmet etmek için bizzat bu üçlü tarafından oluşturulan AKP, hegemonyaya hizmet karşılığında payının arttırılmasını talep etmektedir. Bunun yolu da ordunun kendisine yönelik vesayetinin hafifletilmesi, kendisine karşı yeni darbelerin düzenlenmemesi ve Ortadoğu'daki sömürü pastasından daha fazla pay ayrılmasıdır. İsrail bu yeniyetme Anadolu burjuvazisini biraz aşırı bulmakta, taleplerini kısmasını beklemektedir. Ayrıca 'bölgesel güç', 'küresel güç' teranelerini fazla abartılı bulmakta, bölgede ve dünyada kimin hegemon olduğunu doğru okumasını istemektedir. AKP'ye biçilen rol, İran Şii milliyetçiliği ile Arap radikal İslamcılığını ve laik milliyetçiliği yumuşatıp hegemonik sisteme entegre etmektir. Bunun için ordu ve dışişlerinde bir rol tanıdıkları açıktır. AKP de bu rolü oynuyor. Bu kısma ilişkin çatışma görüntüsü danişıklı dövüştür, ama pay artırımına ilişkin çelişkileri gerçektir, ancak bunlar sistem içinde çözülebilecek çelişkilerdir. Orta ve uzun vadede AKP'nin hegemonik sistemle tam uyumu kaçınılmazdır. Dik kafalılık ederek, hele İran'la ve radikal İslam'la, hatta ılımlı İslamcılıkla ittifak kurup hegemonik sistemi zorlarsa, eski seleflerinin ve CHP'nin başına gelenlerden farklı bir durum yaşamayacaktır.

Türkiye'nin sistemin zayıf halkası olduğu rahatlıkla söylenebilir. Sistemden kopması ihtimali zayıf bir olasılık değildir. Kopma iki eksende gelişebilir: Birinci eksen, eğer aldatmaca değilse, İran, Suriye, hatta Rusya ve diğer BRIC ülkeleriyle (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) geliştirmek istediği, eksen kayması olarak da yorumlanan ve küresel güç olmaya kadar varacak güçlü bir bölgesel güç olma, böylelikle İsrail, ABD, İngiltere ve AB hegemonyasına karşı çıkma yoludur. İmkânsız olmasa da, mevcut Türkiye Cumhuriyeti'nin öz varlığı ve somut dengeleri itibariyle bu yol çok zor geçilebilecek bir yoldur. İkinci kopma eksenine giriş, Cumhuriyet'in Ulusal

Kurtuluş Savaşındaki ittifaklarının demokratik ulus temelinde güncelleşmesiyle mümkündür. Kapitalist moderniteden kopmayla sonuçlanabilecek bu yolda, ulusal ve bölgesel düzeyde yaşanan temel sorunlar ancak demokratik modernite ile köklü çözüm şansına kavuşabilir.

B- ARAP ULUS-DEVLETLERİ VE İSRAİL KURGUSU

Ortadoğu'nun yaşadığı bunalımın temel kaynaklarından bir diğeri, Arap ulus-devletlerinin ve İsrail'in birlikte inşa süreçleridir. İngiltere 19. yüzyılın başından itibaren Osmanlı İmparatorluğu üzerinde operasyonlara başladığında, Arap şeyhlerini koçbaşı olarak kullandı. Balkanlarda Grek kökenli Ortodoks din adamlarını kullanıp Yunan ulus-devletinin inşasına destek vererek, İmparatorluğun Balkanlardaki çözümlüğünü hızlandırdı. İmparatorluğun güneyinde bulunan ve Hindistan yolu üzerinde stratejik bir konuma sahip olan Arabistan Yarımadasında benzer bir faaliyeti, yani Arap ulus-devletçiliğini Müslüman din adamlarının üst hiyerarşisini temsil eden şeyhler aracılığıyla desteklemeye başladı. Aynı dönemde Kürdistan üzerinde de Süleymaniye kökenli tarikat önderleriyle (Nakşîler ve Kadirîler başta olmak üzere) benzer girişimlerde bulundu. İran Şahlığı'nın güneyi üzerinde de gittikçe artan kontrolünü geliştirdi. Önce isyanlarla başlayan süreç, Birinci Dünya Savaşından sonra mandater rejimlerle, İkinci Dünya Savaşıyla da tam teşekküllü ulus-devletlerle sonuçlandı. Bu arada Osmanlı İmparatorluğu tasfiye oldu. Bölgede büyük bir boşluk oluştu veya oluştu-ruldu. İngiltere'nin kendisi, Hindistan'da olduğu gibi direkt bir sömürgeci güç olarak bölgeye yerleşmedi. Ama rakip bir güç de bırakmadı. Türkiye Cumhuriyeti'ni Arap manda rejimleriyle aynı çerçevede (Sivas Kongresi'nin ana tartışma konusu İngiliz veya ABD mandacılığı üzerineydi) ve aynı tarihte (1920) kurgulamak istedi. M. Kemal'in radikal duruşu (Fransız Devrimi'nde İngiliz tasarımı olan Meşrutî Anayasal Krallığa karşı Montagnarların, Robespierre ve arkadaşlarının radikal cumhuriyetçi çıkışlarına oldukça benzeyen duruşu) sonucu cumhuriyete doğru çevirdi. Fakat özde değişen hiçbir şey yoktu. Arap manda rejimleri de kısa bir süre sonra benzer ulus-devletlere dönüşmüşlerdi. Krallık veya cumhuriyet adlarını takmaları minimalist ulus-devletçi özlerini değiştirmiyordu.

İsrail'in doğuşunun hızlanması da tam bu sürece denk düşer. Yahudi kabilesi üzerine daha önceki bölümlerde ifade edilenlere ilaveten, İsrail'in kökeninin bu kabilelere ve ideolojilerine (Yahudi ideolojisi-tek tanrılı dinler ve milliyetçilikler) dayandırıldığını bir kez daha belirtmeliyiz. İsrail özünde 1550'lerde Amsterdam-Londra hattında modern devlet olarak gelişen, yaklaşık dört yüz yıl süren ve Avrupa'yı kan deryasına çeviren ulus-devlet savaşlarının doğal bir ürünüdür. Ulus-devlet inşacılığında Yahudi entelektüalizmi ve sermayeciliği (kapitalizmi) hep öncü rol oynamıştır. Ancak Katolik, Ortodoks ve İslamî İmparatorlukların parçalanmasıyla Yahudilerin özgürlüklerine kavuşacaklarına ve giderek süreç içinde gelişen Yahudi milliyetçiliğinin Siyonist ideaları temelinde bir İsrail-Yahudi devletin kurulacağına inanılmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı öncesi, sırası ve sonrasında bu inançlı, bilinçli ve örgütlü çalışmalar sonuç verdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazı üzerinde kurulan minimalist Türkiye Cumhuriyeti ulus-devletçiliğiyle birlikte, çok sayıda minimalist Arap ulus-devletçiliğinin yol açtığı ortamda, kutsal Sion ideolojisinin amaçladığı İsrail Yahudi ulus-devleti (1948) resmen ilan edildi. Türkiye Cumhuriyeti kendi, Pro-İsrail özünü kanıtlarcasına, bu devleti tanıyan ilk ulus-devlet oldu.

İsrail'in kuruluş ve ilanı sıradan bir olay değildir. İsrail, bölgede hegemonik rol oynayan en son güçler olan Osmanlı İmparatorluğu ve İran Şahlığı'nın bağımlı minimalist ulus-devletlere dönüştürülmelerinden doğan iktidar boşluğunu dolduran kapitalist modernite hegemonyacılığının çekirdek hegemon gücü olarak doğmuştur. İsrail'in çekirdek bir hegemon güç olarak kurgulanışı çok önemli bir husustur. Bu demektir ki, bölgedeki diğer ulus-devletler hegemon güç olan İsrail'in varlığını tanıdıkça meşru kabul edilecekler, tanımamaları halinde savaşlarla hizaya getirilmeye kadar yıpratılarak tanıyacak hale getirileceklerdir. Türkiye Cumhuriyeti, Mısır, Ürdün ve bazı Körfez ülkeleri İsrail'i ilk tanıyanlardan oldukları için, meşru birer ulus-devlet olarak kabul edilip sistem içine alınmışlardır. Geriye kalanlarıyla İsrail ve müttefikleri ve diğer ülkelerle birlikte savaş devam etmektedir. Filistin sorunu çerçevesinde Araplarla, Körfez sorunu çerçevesinde diğer İslam ülkeleriyle yürütülen savaşlar ve çatışmalar İsrail'in bölgedeki hegemonik varlığıyla yakından bağlantılıdır. İsrail'in hegemonyası tanınincaya kadar bu çatışma, komplo, suikast ve savaşlar devam edecektir.

Kapitalist modernitenin Ortadoğu'daki hegemonik kurgulanışı doğru kavranmadıkça, neden yirmi iki Arap ulus-devletinin inşa edildiğini de doğru kavrayamayız. Ulus-devletçi küçük-burjuva bağımsızlıkçılığının sağ-sol, dinci-mezhepçi, etnikçi ve kavmiyetçi tarih yorumlarıyla Ortadoğu'da kurgulanan kapitalist modernite doğru çözümlenemez. Bu bağlamda Arap sorununun gerçeklikte olduğu gibi kavranması (tıpkı Türkiye Cumhuriyeti ve diğer Türkî cumhuriyet ve toplulukların sorunlarının doğru kavranmasında olduğu gibi), öncelikle kapitalist modernite hegemonyacılığının Ortadoğu'daki kurgulanışı ve tesis edilmesinin doğru kavranmasını gerektirir. Kendi başına filan 'ulus-devletin şanlı kuruluşu' gibi gerçeklerle alay eden tarih ve toplum zihniyetleriyle hiçbir devlet ve toplum sorunu kavranamaz. Dolayısıyla Arap sorunu sadece İsrail ile ilgili bir sorun olmadığı gibi, bir Filistin-İsrail sorununa da indirgenemez. Arap toplumlarının yaşadığı en derin birincil sorun, öncelikle Arapların yirmi iki ulus-devletçiğe bölünmesinden kaynaklanmaktadır. Bu yirmi iki devlet, kapitalist modernitenin kolektif ajan örgütü olmaktan öteye bir rol oynayamaz. Varlıkları Arap halkları açısından en temel sorundur. Bu bağlamda Arap sorunu, bölgede kapitalist modernitenin kurgulanışı ve tesisiyle ilgili bir sorundur. Ancak bu kapsamda, yani kapitalist modernitenin bölgedeki hegemonik gücü olarak İsrail ile ilgili bir sorunları olabilir.

Fakat unutmayalım ki, İsrail'i inşa eden güçlerle yirmi iki Arap-ulus-devletini inşa eden güçler aynıdır. Dolayısıyla İsrail'le ilişkileri ve çelişkileri kamuflej niteliği taşır. Özde onlar da aynı hegemonik sistemi paylaştıkları için, bu çelişkiler güçlü olsa bile, ancak kapitalist modernitenin dışına çıkmaya cesaret ettiklerinde anlam taşıyabilir. Hem aynı kapitalist modernite hegemonyası içinde kalacaksınız, hem de İsrail'i tanımayacaksınız! Maskeli, sahte diplomasi işte bu gerçeği inkâr etmekten kaynaklanmaktadır. İster radikal İslam, ister ılımlı İslam, ister Şia İslam'ı olsun, kapitalist modernite yerine ikame edilmek istenen bütün İslamî milliyetçi yaklaşımlar koca bir sahtekârlıktan ibarettir. Çünkü bu İslamcılık 19. yüzyılın başından itibaren kapitalist modernitenin hegemonyasında gelişen bir milliyetçilik türevi olup, İslam uygarlığıyla da ilişkisi olmayan, kapitalizmin Ortadoğu'daki İslam ülkelerine özgü bir ideolojik araçtır. Son iki yüz yıldaki siyasal İslamcılıklar, kapitalist hegemonyanın maskeli ajanları olmaktan öteye bir rol oynayamazlar. Çünkü kapitalist modernite bağlamında böyle kurgula-

nıp harekete geçirilmişlerdir. Zaten son iki yüzyılda Ortadoğu'daki ulusal ve toplumsal sorunları daha da derinleştirmekten öteye rol oynayamamaları bu gerçekliği doğrular. Komünalizmin, demokratik ulusalcılığın önündeki temel ideolojik ve politik engellerdir. Kültürel İslam farklı bir konu olup, bu İslam'ı gelenek bağlamında savunma ve sahip çıkmanın anlamlı ve pozitif bir yönü vardır.

Eğer kapitalist modernite bağlamını aşamazsa, Arap-İsrail ve Filistin-İsrail çatışmaları deve-fil veya kedi-fare çatışmalarına benzemekten kurtulamaz. Sonuçta ortaya çıkan, yaklaşık yüz yıldır bütün Arap halklarının yaşam enerjisinin sonucu önceden belli olan bu çatışmalarla heba edilmesidir. Bu çatışmalar icat edilmeseydi, sadece petrol gelirleri üzerinde on tane Japonya bedelinde bir Arabistan söz konusu olabilecekti. Bu saptamadan çıkan en önemli sonuç, Ortadoğu'daki ulus-devlet sistematığının iddia edildiği gibi temel ulusal ve toplumsal sorunların çözüm kaynağı olmadığı, tersine sorunları geliştirmenin, ağırlaştırmanın, derinleştirmenin ve içinden çıkılmaz hale getirmenin kaynağı durumunda olduğudur. Ulus-devlet sorun çözmez, sorun üretir. Daha da ötesi, aynı sistem sadece Ortadoğu devletlerini değil, toplumlarını da güçleri tükeninceye kadar birbirleriyle çatıştırarak tüketmenin aracıdır. Irak gerçeği, bu tespiti gayet iyi doğrulamaktadır. Burada sorumluluğu tümüyle kapitalist moderniteye yıkamayız. Sorun çözücü ve kurtuluşçu olarak ortaya çıkan İslamcı ve solcu (reel sosyalist) ideolojiler ve politik organizasyonlar da en az kapitalist modernitenin taşıyıcı unsurları (Jön Türk, Jön Kürt, Jön Arap, Jön Fars) kadar sorumludur. Yaklaşık yüz yıldır halklarına önerdikleri hiçbir yöntem ve program başarılı olmadığı gibi, bunlar kapitalist modernitenin bölgesel inşasına hizmet etmekten ve bu temelde kullanılmaktan öteye rol oynayamamışlardır. Arap ulus-devletçi ideolojiler ve politik örgütlenmeler bağlamında da bu gerçekliklerin rolünü inkâr edemeyiz.

Arap sorunları da Türk, Türkiye sorunları gibi çözülmez sorunlar değildir. Burada sorunlar iki ana eksen üzerinde çözümlenmeye ve çözülmeye çalışılmaktadır: Birinci eksen, aynı sistem içinde kendi devlet ve toplum paylarını arttırarak, bunun için güdümlü çatışmalar yaratarak sonuç almaya dayanmaktadır. Filistin Kurtuluş Örgütü de dahil, Arap ulus-devletlerinin son elli yıldır denedikleri çatışma yöntemiyle varmak istedikleri sonuç budur. Mısır ile varılan Camp David benzeri anlaşmalarla bu

eksen er geç tamamlanmak istenecektir. Fakat bu yol Arap toplumsal sorunlarını daha da ağırlaştırmaktan ve radikal çözümlere zorlamaktan öteye bir anlam ifade etmez. Bu yol petrole dayalı Arap oligarşik ulus-devletçilerini tatmin edebilir; ama halklarının çok derin olan ekonomik ve demokratik taleplerini asla karşılayamaz. Arap halklarının tarih boyunca dağ gibi birikmiş ekonomik ve demokratik sorunları vardır. Kapitalist modernitenin uydusu olan Arap ulus-devletleri bu sorunları çözmek bir yana, çözümün adını bile ağızlarına almak istemezler. Sürekli ağırlaştırılarak, sahte dinci ve mezhepci çatışmalarla gizlenerek sorunlar öyle bir noktaya doğru evrilmektedir ki, Irak örneğinde görüldüğü gibi ya sonuna kadar çözülme, dağılma ve çatışma, ya da köklü ekonomik, sosyal, kültürel ve demokratik ulusal çözümler istemektedir.

Arap sorunlarının çözümünde ikinci ana eksen ancak kapitalist modernitenin aşılması temelinde söz konusu olabilir. Burada sistemden kopuş söz konusudur. İslamî radikalizmin veya siyasi İslam'ın alternatif modernite teşkil edemeyeceğini çok iyi bilmek gerekir. İslam kültür olarak ancak kapitalist moderniteye alternatif bir modernite yaşamında rol oynayabilir. Tüm Ortadoğu halklarının tarihsel ve toplumsal gerçekliklerine uygun modernite paradigması Arap halkları için de en güçlü ve doğru seçenektir. Halklar için alternatif modernite, kapitalist moderniteye karşı hep mücadele içinde olmuş, demokratik ulus, sosyalist, ekolojist, feminist ve kültürel hareketlerin bütünlüğünden oluşan demokratik modernitedir.

Arap sorunları bağlamında ikinci önemdeki sorunlar demeti İsrail'in varlığıyla bağlantılıdır. Arap milliyetçiliği, İslamcılığı ve ulus-devletçiliğinin İsrail'e bakışı bizzat İsrail-Yahudi ideolojisinin hegemonyasınca güdümlenmiştir; İsrail-Yahudi ideolojisi ve devleti tarafından çizilen sınırların içinde kalmaktadır. Aynı modernite içinde kaldıkça, küçük bir nüfusu bulunan İsrail hegemonyasının oyuncağı olmaktan öteye rol ifade edemez. İsrail'in kendisi de kendi icadı olan kapitalist modernitenin tutsağı olmanın kurtulamaz. Arap denizinin ortasında kendisini her an boğmaya hazır güçlerin varlığını çevresinde hissettikçe, İsrail, atom da dahil, teknolojik silah üstünlüğü ile kendini savunmaktan asla geri kalmayacaktır. İsrail ya kendi hegemonyasında kendisiyle barışmış bir Ortadoğu ulus-devlet denmesini yaratacaktır ki, anlatmaya çalıştığımız nedenlerle bunun ne kadar güç olduğu ortaya çıkmış bulunmaktadır; ya da kendi var ettiği sistemin

tutsaklığından kurtulmak istiyorsa, kapitalist modernitenin aşılmasını göze almak durumundadır. Demokratik modernite, Ortadoğu cangılında sadece Yahudi sorununu değil, etrafı kendi yarattığı milliyetçi ve dinci canavarlıklarla kuşatılmış İsrail devlet sorunu için de kalıcı çözüm yolunu oluşturan seçenek konumundadır.

C- İRAN Şİİ ULUS-DEVLETÇİLİĞİ ve ORTADOĞU'DAKİ ROLÜ

İran devlet geleneği, Türkiye Cumhuriyeti gibi minimalizme çekilmeyi kolayca kabul etmemektedir. Modern çağdaki İran Şahlığı bile Cumhuriyet'ten daha çok minimalizme karşı direndi. 1979 İran İslam Devrimi, Ortadoğu'ya özgü sınırları çizilen ulus-devlet minimalizmine ve denge sistemine karşı önemli bir tavır geliştirdi. Başından itibaren İsrail hegemonyasına karşı kendi hegemonyasını dayattı. Türkiye Cumhuriyeti ve Arap ulus-devletleri İsrail'i mümkün kılan ulus-devlet sisteminin meşruiyetini kabul etmiş oldukları halde, İran İslamî Devrimi, tüm tutarsızlığına rağmen, çizilen statüyü olduğu gibi kabul etmemiş, karşı hegemonyayı oluşturma çabasına girişmiştir. Günümüzde gözlemlenen İran-İsrail gerginliği sadece iki ulus-devlet arasında olmayıp, hegemonya peşinde koşan iki güç sistemi arasında cereyan etmektedir.

Hegemonya peşinde koşan ikinci bir güç olması nedeniyle İran üzerinde daha yakından durmak gerekir. Savunmanın diğer ciltlerinde de bahsettiğimiz gibi, İran devlet geleneğinin kökeni Med Konfederasyonu'na kadar (M.Ö. 1000-550) gitmektedir. Med-Kürtlerle benzer bir kültürü paylaşmaktadır. Zerdüştlük ve Mitraizm, bu kültürün tarihte varlığını duyan iki önemli kaynağıdır. İlk İranî devleti olan Pers İmparatorluğu tamamen Med Konfederasyonu'nun taşıdığı izler üzerinde kurulmuştur. Bir nevi Medlerin de başat rol oynadığı bir imparatorluk aşamasıdır. İlkçağ köleliğinden antikçağ (M.Ö. 1000-500) köleliğine geçişte temel rol sahibidir. Grek ve Roma antik köleciliği varlığını Pers-Med yayılcılığına borçludur. İskender fetihleriyle başlayan Helenistik Çağ (M.Ö. 300-M.S. 300), Doğu-Batı kültürü arasında yaratıcı bir sentezi ifade eder. Roma ile Partlar ve Roma (Bizans) ile Sasaniler (yaklaşık M.Ö. 100 - M.S. 630) arasında yüzlerce yıl süren dünya hegemonya savaşlarının yarattığı derin bunalım, İslamiyet'in hegemonik güç olarak yükselişiyle sonuçlanmıştır. İran devlet

geleneği İslamî fetihlerden Safevi Hanedanlığı'nın kuruluşuna kadar geçen (M.S. 650-1500) yaklaşık bin yıllık süre boyunca kendi kültürüne yabancı Arap, Türk ve Moğol Hanedanlıkları tarafından temsil edilmiştir. Şiiilik Safevi Hanedanlığı'yla devlet ideolojisi haline gelmiştir. Modern İran'ın temelleri bu dönemde atılmıştır. Kürdistan üzerinde Osmanlı İmparatorluğu'yla giriştiği hegemonik savaş, 1639 Kasr-ı Şirin anlaşmasıyla sonuçlanmıştır. Kürdistan modern çağa girişte ilk defa bu anlaşmayla ikiye bölünmüştür. Kürdistan'da modern bir devlet oluşumu bu bölünmeyle önemli darbe almıştır. Kürt beyliklerinde iç özerklik temelinde hegemonik güçle ortak yaşama politikası iyice yerleşmiştir.

Birkaç hanedan değiştiren İran devleti, Birinci Dünya Savaşından sonra tıpkı Türkiye Cumhuriyeti ve Afgan Şahlığı'nda olduğu gibi İngiltere'nin hegemonik hesapları sonucu modern bir ulus-devlet olarak yeniden inşa edilmiştir. Tıpkı M. Kemal'le uzlaşıldığı gibi, Rıza Şah'a da iktidar minimal bir İran karşılığında tevdi edilmiştir. İngiltere bu dönemde minimize ettiği Türkiye Cumhuriyeti, İran ve Afgan Şahlığı'nı Sovyet Rusya'nın güneye iniş yolu üzerinde birer tampon ulus-devlet olarak kurgulamış ve tesis etmiştir. Bu alanları klasik sömürge rejimlerine dönüştürmemesi güçsüzlüğünden değil, Sovyet Rusya'nın yayılmasından çekindiği içindir. Tampon devlet politikası, 19. yüzyılın başlarından günümüze kadar genellikle başarıyla uygulanan bir İngiliz sistemidir. Rıza Şah Hanedanlığı İran kültür geleneğini bir tarafa bırakan Batı taklidi bir modernite programı uyguladı. Önce İngiltere, sonra ABD ve hatta İsrail'in uydu bir rejimi olarak ayakta tutulmaya çalışıldı. Ortadoğu ulus-devletlerinin uydu devlet niteliği en açık biçimiyle son Pehlevi Hanedanlığı'yla sergilenmiştir. Asker ve polis gücüyle ayakta tutulan bu devletler, hegemonik gücün desteğini çekmesiyle bir günde devrilmişlerdir. Pehlevi Hanedanlığı'nın sonu da böyle olmuştur.

1979 İran İslam Devrimi siyasi olduğu kadar kültürel bir devrimdir. Bu devrim gücünü sadece Şii ulemanın örgütlenmesinden almadı; tersine esas gücünü İran halkının kökleri tarihin derinliklerinde olan toplumsal kültüründen aldı. Devrim başlangıçta tıpkı Fransız, Rus ve Anadolu Devrimlerinde yaşandığı gibi demokratik ulusal nitelikteydi. Geniş bir demokratik ulusal güçler ittifakına dayanıyordu. Komünistlerden, Şii ümmetçilerinden ve başta Kürtler olmak üzere diğer İranî halkların yurtsever kesimlerinin geniş dayanışmasından kaynaklanan demokratik ulus ittifakı zafe-

rin esas sahibiydi. Ama tarihsel ve toplumsal yönetim geleneği daha güçlü olan Şii ulema ve orta tüccar (bazar) zümresi, kısa süre içinde kendi hegemonyasını kurdu. Diğer mütteliklerini acımasızca ezdi. 1920'lerin Türkiye Cumhuriyeti'nde de benzer hegemonik bir süreç yaşanmıştı. Devrimin demokratik ulus temeli Şii ulema tarafından saptırılsa da, özünde kapitalist moderniteye aykırılık teşkil etmekteydi. Şii oligarşi tarihsel ve kültürel anlamı oldukça büyük olan bu anti-kapitalist birikimi kapitalist sistemin hegemonik güçlerine karşı varlığını meşrulaştırmada bir koz olarak kullanılmak istedi. Halen de bu temelde kullanılmak istemektedir. İran oligarşisinin tüm uğraşısı, devrimin anti-modernist (anti-kapitalist) temelini Batılı hegemonik güçlere karşı bir silah olarak kullanıp, Ortadoğu ulus-devlet dengesinde onaylanmış ve itibarlı bir konuma yerleşmektir. Farklı bir modernite anlamında, özünde kapitalist moderniteyle çelişkisi yoktur. Sistemle var olan çelişki, tıpkı Arap ulus-devletlerinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin birinci ve ikinci aşamalarında taktik hesaplarla sistem içinde azami pay elde etme, onaylanma ve desteklenme karşılığında yararlanmalarına benzer bir amaçla kullanılarak, aynı sonuçlar elde edilmek istenmektedir. İran geleneğinde güçlü bir konumda olan bazar'ın tipik tüccar pazarlığı söz konusudur. İran'da çelişki de tam bu noktada başlamaktadır. Güçlü kültürel gelenek, kapitalist moderniteyle uzlaşmış bir Şia oligarşisini de kabul etmemektedir. Dolayısıyla İran'daki çelişkinin iki alternatif modernite arasında bir mücadeleye dönüşme şansı her zaman vardır. Türkiye ve Arap ulus-devletlerinde olduğu gibi kolayca tasfiye edileceğe de benzemektedir.

Ağırlıklı olarak söylem düzeyinde sürdürülse de, İran oligarşisi günümüzde İsrail'le Ortadoğu üzerinde hegemonik bir çatışmaya girişmiş bulunmaktadır. Özellikle nükleer çalışmalarını bu amaçla ikinci bir koz olarak kullanmaya çalışmaktadır. Şia geleneği tarihte de hegemonya peşinde koşmuştur. Arkasında binlerce yıllık hegemonik bir İran'ı silah olarak tutmakta, fakat kapitalist modernite koşullarında gücünü abartmaktadır. Sistemin azami küreselleştiği bir çağda, eğer köklü modernite tercihine yönelmezse, İran Şia oligarşisinin başarı şansı çok zayıftır. Kendisini BRIC ülkelerine benzeterek blok oluşturma hesapları da yapmaktadır. AKP'nin ikinci Cumhuriyeti ile de anti-PKK temelinde kurmaya çalıştığı ittifakı Suriye ile birlikte genişletmek istemektedir. Tüm bu hesapların hiçbir kıymeti

harbiyesi yoktur. Diğer bölge ulus-devletleri gibi, İran ulus-devletinin önünde de sorunlarını iki eksenli çözüme yolu vardır. Birinci eksenin çözüm vaadi, tıpkı Şahlık rejimi gibi sistemle uzlaşmaktır. Aslında Şia oligarşisi buna hazırdır. Ama sistem kendisini olduğu gibi kabul etmemektedir. Fakat yürütülen uzlaşma görüşmeleri ya barışçı yolla ya da savaş yoluyla kapitalist hegemonik güçler lehine sonuçlanmak durumundadır. İkinci ekseninde sorunların çözümü gündeme girdiğinde, sistemden radikal bir kopuş söz konusu olacaktır. Bu da hem Şia oligarşisi hem de Batılı hegemonik güçler (başta İsrail) çözümsüz ve güçsüz kaldıklarında, devreye girmesi kaçınılmaz olan demokratik modernite çözümü olacaktır.

D- IRAK, AFGANİSTAN ve PAKİSTAN'DA ULUS-DEVLETİN ÇÖZÜLÜŞÜ ve KAPİTALİST MODERNİTENİN YAPISAL ÇIKMAZI

11 Eylül 2001'de Newyork'taki İkiz Kulelere düzenlenen komplo olasılığı yüksek saldırı, aslında kapitalist sistemin 'Üçüncü Dünya Savaşı'nı başlatma girişimiydi. NATO tarafından, dolayısıyla dünya hegemonik sisteminde Sovyet Rusya'nın 1990'lardaki çözülüşünden sonra çoktan yeni düşman olarak ilan edilen radikal İslam aslında ideolojik maske olarak kullanılmaktaydı. Özünde ise amaç, Birinci Dünya Savaşından sonra Orta-doğ'daki Müslüman kültürlü ülkelerde yarım kalan kapitalist hegemonyanın tam tesisini sağlamaktı. Özellikle asi, eşkıya devletler denilen İran, Irak, Suriye, Libya, vb. devletleri sisteme düzgün biçimde entegre etmek, genelde de ABD'nin dünya hegemonyasını pekiştirmektir. ABD hegemonyasında girilen 'Üçüncü Dünya Savaşı' ile Sovyet sisteminin çöküşü sonrasında doğan hegemonik boşluk doldurulacaktı. Ayrıca muhtemel yeni rakip olan Çin'in yükselişinin de önüne geçilecekti. Afganistan'a yönelik ilk hamlenin amacı, Orta Asya'da doğan hegemonik boşluğu Rusya ve Çin'in doldurmaması için acil davranıp inisiyatif almaktır. El Kaide ve Taliban bu amaçla kullanılan paravan araçlardı. İstense yirmi dört saat içinde sonları getirilebilirdi. Fakat savaşın meşruiyeti için varlıklarının gündemi sürekli işgal etmesi gerekirdi. Yapılan hazırlıklar doğrultusunda savaşın ilk hamlesi başarıyla geçti. Irak hamlesi teknolojik üstünlükle aynı hızla amacına ulaştı. Amaç Saddam Hüseyin rejimini düşürmektir. Bu amaç gerçekleşti, ama asıl zorluk siyasi alanda baş gösterdi. Irak gibi asi bir rejim (Sistemin

isyan eden valisi de denilebilir) devrildikten sonra, uygarlıklar tarihi boyunca biriktirilen tüm kötülükler Pandora'nın Kutusunun açılması gibi bir bir dökülmeye başladı.

Irak herhangi bir ülke değildi. Merkezî uygarlık sisteminin ilk kurulduğu bölge olup binlerce yıl ona beşiklik etmişti. Tüm etnisite, din ve mezheplerin biriktiği bölgeydi. Siyasi olarak ya katı despotik bir rejimi ya da en radikalinden demokratik bir sistemi gerektirirdi. Batılı liberal siyasal rejimlerin uygulanma şansı yoktu. Ayrıca Batılı sosyolojiyle çözümlenecek bir alan da değildi. Özcesi, Batılı ideolojik ve siyasal paradigmalarla kolayca üstesinden gelinecek bir kültür de değildi. Ortaya çıkan durum, Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'nin karşısına çıkan durumla benzerlik arz ediyordu. Askeri olarak elde edilen zafer siyasi alanda aynı rolü oynayamıyordu. Bilakis geleneksel despotik rejimlerin devrilmesiyle asıl toplumsal sorunlar ortaya dökülmüş ve kapitalist modernitenin baş edebileceği sorunlar olmaktan çıkmıştı. Sümerlerden beri aynı döngü tekrar ediyordu. Çözüm amacıyla atılan her adım sorunları daha da büyütüyordu. En çok Irak bölgesindeki kültürler ulus-devlet uygulamalarının ne denli çözümsüzlük ve sorun büyütme kaynaklı olduğunu ortaya koymaktaydı. Batı modernitesinin elinde ulus-devletten başkaca da araç yoktu. Onun yıkılmasından sonra yaşanacak olan tipik bir kaos ve anarşik durumdu.

Afganistan'daki durum da Irak'takinden farksızdı. Orada da ulus-devlet sonrasında ikame edilecek elde hazır bir araç yoktu. Aslında tüm bölgede ulus-devlet kabuğu yırtıldıktan sonra ortaya çıkan durum birbirine benziyordu. Ulus-devlet cilası sadece yüzeyde bir modernite algısına yol açmıştı. Bu cila kazındığında ortaya çıkan gerçeklik, binlerce yıldır biriken kültürel sorunlar oluyordu. Geleneksel despotik rejimler sadece kültürleri baskıyla sindirmişlerdi. Bu kültürleri yok etmeleri mümkün değildi. Modernite cilası çok yüzeyseldi. En ufak bir kıpırdanısta dökülecek ve gerçek tablo ortaya çıkacaktı. ABD hegemonyası Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan oluyordu. Modernite hegemonlarının çıkmazı tamı tamına bu nitelikteydi. Irak'ta Saddam Hüseyin'in idamı Ortadoğu ulus-devletçiliği açısından Fransız Devrimi'nde 16. Louis'nin idamıyla monarşik rejimlerin sona ermesine benziyordu. Nasıl 16. Louis'nin idamıyla monarşik rejimler bir daha kendilerine gelemeyip tükeniş çağına girdilerse, Saddam Hüse-

yin'in idamıyla da ulus-devletlerin faşist rejimleri bir daha kendilerine gelemeyecek ve tükeniş çağına gireceklerdi.

Hegemonik sistem tüm gücünü kullanmasına rağmen, 1815-1830 döneminde Avrupa'da monarşik rejimlerin restorasyonlarının tutmaması gibi, Irak'ta ve Afganistan'daki ulus-devleti yeniden restore etme çalışmaları da tutmamaktadır: Ulus-devletin çözülüşünü yaşayan sadece Irak ve Afganistan değildir. Çin sınırında bulunan Kırgızistan'daki ulus-devletten Atlas Okyanusu kıyısındaki Fas'a, Yemen ve Sudan'daki ulus-devletten Bosna-Hersek ve Güney Kafkasya'daki (Kuzeydekiler de benzerdir) ulus-devletlere kadar bütün ulus devletlerde benzer krizler yaşanmaktadır. Pakistan'ın daha şimdiden Afganistan'dan farkı kalmamıştır. Lübnan, Yemen ve Sudan sürekli kaynamaktadır. Mısır en ufak bir demokratik yumuşamada rejimin çöküşüyle karşı karşıya gelmiştir. Cezayir henüz iç savaştan tümüyle çıkmış değildir. Kendini istikrar adası ilan eden Türkiye ancak Gladio'nun özel harekâtlarıyla ayakta tutulmaktadır. Sorun yaşamayan tek bir Ortadoğu ülkesi yok gibidir. ABD ve müttefikleri tüm askerlerini yığsalar da krizleri çözmekten uzaklar. Kaldı ki, sorunlar askeri olarak çözümlenecek sorunlar değildir. İslamî teröristler diye ilan ettikleri, kendilerinin yarattığı ajanlardır. Karşılarında askeri olarak savaşacak bir güç yoktur. Belki bir İran vardır. İran vurulsa bile katbekat daha fazla sorunlu güç ortaya çıkacaktır.

Ortadoğu bunalımına ilişkin tüm göstergeler ulus-devletlerin restorasyonlarla çıkış bulmasının zayıf bir olasılık olduğunu göstermektedir. Aslında 1990'lar sonrasında ABD hegemonyasının yapmak istediği, 1815-1830'daki monarşik rejimlerin restorasyonuna benzeyen bir ulus-devlet restorasyonu. Fakat monarşik rejimlerin restorasyonu nasıl tutmadıysa, ulus-devlet restorasyonları da özellikle Ortadoğu'da tutmamaktadır. Kaldı ki, ulus-devletin doğuş alanı olan AB ülkelerinin son yaşadığı ve giderek derinleşen kriz de özelinde bir ulus-devlet krizidir. AB eğer krizi aşmak istiyorsa, ulus-devlette radikal dönüşümler gerçekleştirmek durumundadır. Ulus-devletler mevcut egemenlik durumlarını korudukça kriz daha da derinleşecektir. Hâlbuki Avrupa Birliği altmış yıldır ulus-devlet egemenliğini sınırlandırarak kendini geliştirmeye çalışıyordu. Bu çabalar bile yetmediğine göre, ulus-devlet krizinin küreselliği açıkça ortaya çıkmaktadır. Sorun artık ulus-devletlerin, dolayısıyla kapitalist modernitenin yapısal

kriz yaşayıp yaşamaması değildir; krizden sonra neyin nasıl yaşanacağına ilişkindir. Bunalım, kaos neyle ve nasıl aşılacaktır? Eğer durumu Roma veya Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşleri sonrasına benzetirsek, ulus-devletlerin yerine nelerin, ne tip rejimler, siyasi oluşumlar ve ortak toplumsal yaşam biçimlerinin gelişeceğini tartışmak ve çözüm bulmak gerekecektir.

Ulus-devlet krizi ve sonrasını değerlendirmek için demokratik modernite tartışmalarını geliştirmek istedik. Ortadoğu'da trajedi boyutunu çoktan aşan ve büyük felaketler anlamına gelen çok sayıda olay ilgili halklarla (Ermeniler, Süryaniler, Helenler, Yahudiler, Filistinliler, Kürtler, Türkler, Araplar, Afganlar vb.) sınırlı olmaktan çıkmış, bölgenin tüm toplumsal yaşamını sarsmış durumdadır. Kendisi bu büyük trajedi ve felaketlerin nedeni olan kapitalist modernite ve ulus-devlet rejimleri, artık kendilerini yeniden çözüm olarak sunamazlar. Modernite tartışmalarını yoğunlaştırmak ve demokratik modernitenin bunalımdan çıkış ve çözüm olanaklarını değerlendirmek bu nedenle büyük önem taşımaktadır.

E –ORTADOĞU'DA ULUS-DEVLET DENGESİ ve KÜRT SORUNU

Ortadoğu'nun güncel temel sorunlarının altında ulus-devletlerin kurgulanması yattığı gibi, Kürt sorunu da esas olarak bu kurgulamadan kaynaklanmaktadır. Birinci Dünya Savaşında kurgulanan Ortadoğu siyasi haritası, en az yüzyıl sürecek sorunlar oluşsun diye çizildi. Avrupa için Versailles Antlaşması neyse, Ortadoğu için de Sykes-Picot Antlaşması oldu. Avrupa'da 'Barışa Son Veren Barış' olarak rol oynayan Versailles Antlaşması İkinci Dünya Savaşına yol açtı. Sykes-Picot Antlaşması da aynı rolü oynadı. Osmanlı barışı yerine, Ortadoğu'yu derin bir bunalıma ve çıkmaza sürükledi. Savaşın sonunda ortaya çıkan tüm ulus-devletler içte kendi halklarına, dışta birbirlerine karşı savaştırılan organizasyonlar durumundaydı. Geleneksel toplumun tasfiyesi, halklara karşı savaş demektir. Cetvelle çizilen haritalar ise, yapay devletlerin kendi aralarında savaş çağrısı demektir.

Sadece İsrail'in kurgulanışı, mevcut haliyle yüz yıllık savaşı geride bırakmıştır. Daha ne kadar büyük savaşlara yol açabileceği kestirilememektedir. Küçük Lûbnan sürekli savaş halindedir. Suriye sürekli sıkıyönetim

altında ve İsrail ile savaş halindedir. Irak devleti zaten kuruluşu boyunca iç ve dış savaş demektir. İran'ın farklı bir konumu yoktur. Ortadoğu'nun tüm ulus-devletlerinin inşasındaki mantık, var olan toplumsal sorunları çözmeye değil, sorunları daha da çoğaltarak bu ulus-devletleri daimi iç ve dış savaş rejimleri halinde tutmaya dayanır. Bunun temel nedeni, İsrail'in hegemonik güçlerin çekirdeği olarak inşa edilmesidir. İsrail'i hegemonik çekirdek olarak kavramadıkça, Ortadoğu ulus-devlet dengesinin veya dengesizliğinin nasıl kurgulandığını ve tesis edildiğini de kavrayamayız. Bu saptamanın en açık kanıtlayıcı unsuru Kürt sorunu ve Kürdistan'ın parçalanmasıdır.

Sykes-Picot Antlaşması (Ortadoğu'nun İngiltere ve Fransa arasında paylaşılması) Sevr Antlaşmasının da temelidir. Sevr Antlaşması Anadolu ve yukarı Mezopotamya'nın parçalanmasını düzenlemektedir. Ulusal Kurtuluş Savaşı öyle iddia edildiği gibi Sevr'i tümüyle ortadan kaldırmadı; kısmen etkisiz kılınmasına yol açtı. Antlaşma önemli oranda uygulandı. Minimal Cumhuriyet Sevr'in gereği olarak kabul edilmiştir. Yine Musul-Kerkük'ün İngilizlere bırakılması Sevr'in sonucudur. Dolayısıyla Kürdistan'ın modern dönemindeki ikinci önemli parçalanması (Birinci parçalanma modern dönemin başlangıcı öncesine, 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşmasına dayanır) Kürt sorununun ana nedenidir. Irak'ta ve Anadolu'da kurulan iki minimal ulus-devlet, Kürdistan'ın ve Kürtlerin bedenlerini parçalayan iki savaş eylemi demektir. Ulus-devleti böyle kavramadıkça, ne Kürdistan'ın bölünmesini ne de Kürt sorununun bu kadar uzun sürmesini ve çözümsüz bırakılmasını kavrayabiliriz. 1920'den beri, yani temeli atıldığından günümüze kadar Irak devletinin yalnız Kürtlere uyguladığı rejim doksan yıllık savaş olmuştur. Bu devletin kendi toplumuna karşı da bir savaş rejimi olduğunu günümüzde yaşananlar gayet iyi açıklamaktadır. Sadece Kürtleri hesap edersek, Beyaz Türk ulus-devletinin de soykırımlara kadar varan seksen beş yıllık bir özel savaş rejimini uyguladığı artık herkesin itiraf ettiği bir gerçekliktir. Rejimin kendi içindeki kavgaları da baştan günümüze kadar eksik olmamıştır. Kürtlere yaşatılan sorunlar kendiliğinden oluşmuş sorunlar değildir, planlı geliştirilen sorunlardır; Ortadoğu'yu problemlere boğarak yönetmenin en önemli bir parçası olarak planlanmış ve sürekli kılınmış sorunlardır.

Kapitalist modernitenin hegemonik güçlerinin yaklaşık iki yüz yıldır Kürtleri önce İran ve Osmanlı İmparatorluğu'na, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da Türkiye, İran, Irak ve Suriye ulus-devletlerine ezdirmelerinin nedenlerini çok iyi çözümlenmek gerekir. Bunda sadece bir değil, birçok amaç vardır. Birinci amaç, Kürtlerin tarih boyunca birlikte yaşadıkları ve aralarında az çok meşru bir statü bulunan Arap, Türk ve İran halkları ile çelişkilerini derinleştirmek, var olan statüyü bozarak kargaşa içine itmek ve birbirleriyle daimi savaşır halde tutmaktır. İkinci amaç, Kürtlerin tasfiyesiyle tasarladıkları Ermeni, Süryani ve Yahudi ulus-devletlerine geniş yurtluklar kazandırmaktır. Böylelikle hem kendilerine mutlak bağlı durumda kalacak üç tampon ve aracı halka rolü oynayacak ulus-devlet kazanmış olacaklar, hem de Kürtleri Müslüman, Hıristiyan ve Yahudi komşularıyla daimi çatıştırmak ve böylelikle sorunlar içinde tutarak, hepsini ve bir anlamda çekirdek Ortadoğu'yu kendilerine bağımlı halde tutmayı başaracaklardır. Tabii kapitalist modernitenin hegemon güçleri, bu parçalanmış Kürdistan'a ve soykırımlara kadar varan sorunlara boğulmuş Kürtlere kendilerini zaman zaman kurtarıcı melek gibi sunmaktan da geri durmayacaklardır. Günümüze kadar yaşanan gelişmelere baktığımızda, bu 'barışa son veren barış' antlaşmalarıyla planlananların büyük kısmıyla uygulandığını rahatlıkla belirtebiliriz.

Irak Kürdistan'ındaki gelişmeleri bu görüşlerimizin kanıtlayıcı argümanı olarak gösterebiliriz. Bugünkü Irak Kürdistan'ındaki Kürtlere ilk başlarda önderlik etmeye çalışan bütün Kürt önde gelenleri önce Osmanlılara, daha sonra Irak yönetimlerine ezdirildi. İngiltere bunda bizzat güç kullandı. Arapları ve Kürtleri daimi çatışma konumunda tutarak, iki kesimi de kendine bağladı. Bu arada bağımsız yurt vaadi ile Süryanileri Kürt beyliklerine, Bedirhan Bey'e, Bedirhan Bey'i de Osmanlılara ezdirerek (1840'lar) hepsini kendisine bağladı. İkinci Dünya Savaşından sonra, hegemonik çekirdek olarak kurulan İsrail devreye girdi. Çok önceleri alanda bulunan Irak Kürt Yahudilerini esas alan İsrail, kuruluşundan çok önce, Anadolu'da Türk bürokratlarıyla birlikte 'dönme' denilen Sabetaycı Türk Yahudilerine dayalı olarak inşa edilen bir Beyaz Türk ulus-devletini (CHP diktatörlüğü) nasıl bir Pro-İsrail olarak kendine dayanak kılmışsa, bir benzerini de Kürtlere (esas olarak KDP'ye) dayalı ikinci stratejik bir oluşum olarak tasarlayıp tesis etmek istemiştir. Geliştirilmek istenen Kürt siyasi oluşumunu elbette

sadece dış hegemonik hesaplara bağlayamayız. Belirtilmek istenen husus, Ortadoğu'da ulus-devlet dengesinin kapitalist modernite hegemonik güçlerince tasarlanıp uygulandığıdır. İddia edildiği gibi, belirleyici irade içteki üst tabaka güçleri değildir. Milli burjuvazinin öncülüğü tam bir safsatadır. Bazı radikal burjuva veya küçük burjuva unsurların önderlik rolü oynaması, sistemi belirleyen güç oldukları anlamına gelmez. Örneğin M. Kemal, Cemal Abdülnasır, Saddam Hüseyin gibi önderlerin çıkması, ulus-devlet sistemini belirleyen önderler olduklarını kanıtlamaz. Zaten sistem bu kişiliklerin ulus-devlet inşasındaki rollerini tersyüz etmede de beceriklidir. Tersyüz etmiştir de. Hatta Lenin ve Stalin gibi Rus ulus-devlet sistemini sosyalizme dayalı olarak inşa etmek isteyen sosyalist önderlerin rolünü bile, üzerinden yetmiş yıl geçse de tersyüz etmekte beceri sahibidir. Aynı hususlar Mao'nun Çin'i için de belirtilebilir. Burada önemle belirtmek istediğimiz, kapitalist modernite paradigması bütün boyutlarıyla aşılmadıkça, belirleyici esas gücün o modernite ve hegemon güçleri olacağıdır.

Gecikmeli de olsa Kürt ulus-devlet çekirdeğinin kurgulanıp tesis edilmesi ancak kapitalist modernite bağlamında doğru kavranabilir. Özellikle İsrail'in bölgedeki hegemonik hesapları içinde Kürdistan ve Kürt ulus-devlet çekirdeği çok önemli rol oynar. Nasıl Anadolu'daki Türk ulus-devleti İsrail'in ortaya çıkışında öncü (Pro-İsrail) rol oynamışsa, Kürt ulus-devleti de İsrail'in İran, Irak, Suriye ve Türkiye'ye yönelik hegemonik hesaplarında çok önemli bir rol oynamaktadır. İsrail'i kuran güçlerin daha 1945'lerde KDP'nin inşasına destek olmaları ve 1960'lardan itibaren Türkiye üzerinden fiili destekte bulunmaları, bölgedeki stratejik ve hegemonik hesaplarıyla bağlantılıdır. 1990'lardan itibaren Gladio ile iç içe geçen Kürtlerin PKK'yi tasfiye temelinde Kürt Federe Devleti'ni oluşturmaları bu stratejik hegemonik hesaplardan ayrı düşünülemez. Zaten PKK'nin üzerine birleşik hareket halinde gelmeleri bu gerçeği gayet iyi açıklar. 2000'lerdeki İkinci Körfez Savaşı hamlesinin en önemli amaçlarından biri de, Irak'ta Kürt ulus-devlet çekirdeğinin kalıcı olarak tesis edilmesidir. Bu kararı verip uygulayanlarla son yüzyılda Kürdistan'ı parçalayıp Kürtleri katliam sınırlarında tutanlar aynı güçlerdir. Sistemin hesapları neyi gerektiriyorsa o yapılmaktadır. Günümüzde çekirdek Kürt ulus-devleti kapitalist sistem açısından en az İsrail kadar gerekli bir unsurdur; güçler ve ulus-devletler dengesinde Ortadoğu son derece vazgeçilmez stratejik bir role sahiptir.

Genelde sistemin güvenliği ve petrol ihtiyacı, özelde İsrail'in güvenliği ve hegemonyası için Kürt ulus-devlet çekirdeğinden vazgeçilemeyeceği gibi, güçlendirilmesi için ne gerekliyse o yapılmaya çalışılacaktır. Böylece sisteme 1920'lerde tasarlanan en önemli bir halka daha eklenmektedir. Sistemin başlangıcı için Beyaz Türk ulus-devletinin önemi ne ise, tamamlanması için de Beyaz Kürt ulus-devletinin önemi odur.

Bu konuda yanlış bir anlamayı önlemek için şu hususları da önemle belirtmeliyiz. Ulus-devletler sistem mantığınca inşa edildi diye halklar açısından önemsizdir veya mutlak düşmandır sonucu çıkarılmamalıdır. Tam tersine, ulus-devletleri çok önemli kuruluşlar olarak görmek ve halkın demokratik toplum programıyla ilişki ve çelişkilerini düzenlemek gerekir. Demokratik toplum programları, ulus-devletleri yıkıp kendilerinin devlet olmasını hedeflemezler. Ulus-devletlerden kendi demokratik toplum projelerine anayasal uzlaşma temelinde saygılı olmalarını beklerler. Birlikte barış içinde ortak yaşamın temel şartı olarak, demokratik toplum projeleri ve uygulamalarının temel anayasal bir hak olarak kabulünü isterler. Birbirlerinin varlıklarını karşılıklı olarak tanımayı, bunu anayasal hüküm haline getirmeyi esas alırlar.

Açık ki, Kürdistan ve Kürtler, 2000'ler Ortadoğu'sunun hem ulus-devlet hem de demokratik toplum dengesinde etkin ve dinamik bir realite olarak yerlerini almışlardır. Türkiye Cumhuriyeti önderliğinde İran ve Suriye ile girişilen anti-Kürt ittifakının fazla başarı şansı yoktur. Çünkü kapitalist sistemin hesaplarına terstir. Bu yöndeki ittifak çabasının temelinde Kürtsüz ve Kürdistansız bir sistem işbirlikçiliği yatmaktadır. Ama özellikle İsrail ve ABD'nin bu yaklaşımı kabul etmesi artık mümkün değildir. 1920-2000 yılları arasında uygulanan bu Kürtsüz ve Kürdistansız emperyalizm işbirlikçiliği artık uygulanabilir bir politika olmaktan çıkmıştır. Irak'la zaten ittifak içinde inşa edilen Kürt ulus-devletinin yakında İran, Suriye ve Türkiye tarafından tanınması güçlü bir olasılık dahilindedir. Fakat güçlük, bu tanınma karşılığında PKK ve KCK'nin tasfiyesinin dayatılmasından kaynaklanmaktadır. Bu da boş bir taleptir. Bundan sonra Kürdistan'ın ve Kürtlerin kaderini hem KCK'nin demokratik toplum gerçeği, hem de Kürt burjuva ittifakın ulus-devlet gerçeği iç içe ve belli bir yasal uzlaşma temelinde belirlemeye çalışacaklardır. Ortadoğu modern tarihinde ilk defa demokratik toplum erki ile ulus-devlet erki birlikte rol oynamaktadır. Özellikle Irak, Afganistan

ve İsrail-Filistin’de, hatta Türkiye’de yaşanan savaşlar ve yol açtıkları derin çıkmazlar Kürtler için önemli dersler içermektedir. Katı sınırlara sahip ulus-devletçi politikaların kanlı geçmişlerini tekrarlamamak için ikili bir sistemi, yani demokratik moderniteyi esas alan KCK ile kapitalist moderniteyi esas alan Irak Kürt ulus-devletinin uzlaşmasına dayalı bir sistemi esas alacaklardır. Böylece reel sosyalizmin ulus-devletçiliğinden de ders alınmış olacaktır. Kürtler ve Kürdistan ne ikinci bir İsrail ne de diğer ulus-devletler gibi olacaktır. Hepsinin de içinde boğuştuğu temel sorunları aşan yeni bir modernite sentezinin öncü güçleri ve mekânı olacaktır.

F –ORTADOĞU’DA MODERNİTE SAVAŞLARI ve OLASI SONUÇLARI

Ortadoğu’da son iki yüz yılda yaşanan çatışmaları doğru kavramak gerekir. Her şeyden önce yaşanan çatışmanın uygarlık hegemonyası çerçevesinde değil, kültürel çerçevede geçtiğinin bilinmesi büyük önem taşır. Avrupa’yla, yani Batı ile son uygarlık hegemonyası çatışmaları Kanuni Sultan Süleyman’dan sonra Avrupa lehine sonuçlanma sürecine girmişti. 19. yüzyıla kadar yaşanan süreçte merkezî uygarlık sisteminin hegemonyası Batı Avrupa kapitalizmi lehine sonuçlanmıştı. 19. yüzyılla birlikte fiziki olarak da bölgeye taşınan Avrupa ülkeleri hegemonyası, karşısında iktidar hegemonyası savaşı veren güçleri değil, kapitalist modernite kültürünü özümsemeye karşı direnen sosyal güçleri bulmuştu. Osmanlı ve İran imparatorlukları iktidar hegemonyası anlamında Avrupa ülkeleriyle çatışacak durumda değillerdi. Ayakta durmaya çalışmaktaydılar. Bunu da ucuz iktidar dengelerini hesaplayarak yapıyorlardı. Fakat toplumsal kültür, dünyanın birçok sömürge alanlarından farklı olarak, Avrupa modern kültürünü hemen özümsemek yerine, ağırlıklı olarak dirençle karşılıyordu. Bölgenin tam sömürgeleştirilememesi de kültürel gücünden ileri gelmekteydi. Özellikle hâkim kültürel gelenek olarak İslamiyet, bu dönemde direnişin aktif öznesi durumundaydı. Burada ayırt edilmesi önemli olan nokta, direnenin iktidarcı ve devletçi İslam değil, toplumsal kültür olarak İslam olduğudur. Siyasi İslamcı hareketler de vardı, fakat bunlar belli çıkarlar karşılığında kolayca işbirliğine çekiliyorlardı. Sürekli direnen, dipteki kalın dalga olarak akan İslamî sosyal geleneklerdi. 19. yüzyıldan günümüze kadar İslam adı-

na yürütülen siyasal iktidarcı gelenekle toplumcu geleneği ayırt etmek bu nedenle önem taşır.

Sorulması gereken soru, kültürel İslam'la kapitalist modernite arasındaki çatışmanın ne türden bir çatışma olduğuna ilişkindir. Ortada iki hegemonik iktidar çatışması olmadığına göre, çatışma kapitalist modernite kültürüyle İslamî gelenek kültürü arasında geçmektedir. Daha çok sosyal kültür alanında cereyan eden modernite savaşları söz konusudur. Ortadoğu'da kültür söz konusu olduğunda, bunu sadece İslamiyet'le sınırlamamak gerekir. Bunu diğer İbrahimî dinler olan Hıristiyanlık ve Yahudilikle tamamlamak, hatta din dışı veya tek tanrılı dinler dışında maskeli de olsa yaşanan laik ve Şaman-Pagan dinsel etkileri de dahil ederek bütünlüklü ele almak gerekir.

Çağdaş insanlığı oluşturan esas kültür alanı Ortadoğu coğrafyasıdır. Homo Sapiens insan kültürünü de dahil edersek, tarih öncesi çağlardan, 19. yüzyıla kadar tahminen üç yüz bin yıl boyunca insanlığı besleyen esas kültürel bölgedir. Kapitalist modernite kültürü esas olarak son iki yüz yılın hegemonik kültürüdür. Son iki yüz yıllık kültürün merkezî olarak oluşmuş üç yüz bin yıllık bir kültürü bu kısa süre içinde asimile etmesi beklenemez. Kültürel çatışmanın uzun sürmesi ve bölgenin yerleşik kültürünün kolayca teslim olmaması, hatta kültürel hegemonik savaşa kalkışması beklenmelidir. Dolayısıyla günümüzde yoğunca yaşanan bölgesel çatışmaları, modernitenin kültürel hegemonik savaşları dönemi diye yorumlamak mümkündür. Üst boyutta iktidarsal alanla tanımlanan çatışmaları farklı yorumlamak bu nedenle daha büyük önem taşır. Bu açıdan Ortadoğu'daki çatışmaları ne dar anlamdaki Batılı sınıfsal ve ulusal savaş paradigmasıyla ne de radikal ve ılımlı siyasal İslam'ın iktidar ve devlet savaşlarıyla nitelenmek yeterlidir. Şüphesiz çatışmaların bu boyutları da vardır. Bu boyutlardaki çatışmalar daha çok iktidar ve devlet alanlarını ilgilendirir. Fakat savaşların tüm bu iktidar boyutlarını aşan niteliği daha önemlidir. Kaldı ki, iktidar ve devlet boyutlu çatışmalar ne kadar kapsamlı ve uzun süreli olurlarsa olsunlar, hegemonik iktidarın dışına çıkacak güçte değildirler. Buna karşılık modernite boyutlarındaki çatışmaların karakteri farklı ve hâkim moderniteyi aşacak niteliktedir.

1- Kapitalist Modernitenin Ortadoğu'daki Kaderi

“Her ot kökleri üzerinde biter” özdeyişine uygun olarak, son merkezî uygarlık sistemi olan kapitalist modernitenin kaderinin, tüm çekincelere rağmen, Ortadoğu'daki çatışmalarla belirlenmesi yüksek bir olasılıktır. Kapitalist modernitenin günümüzdeki ezici hâkimiyetine rağmen, köken itibariyle kapitalizm, insanlık tarihinde hep marjinal kalmış bir toplumsal sapıklık olarak değerlendirilmiştir. İnsanlığın ana akım çizgisine zıttır. Doğanın evrensel diyalektiğine de zıt veya sapak durumdadır. Kapitalizmin 16. yüzyıldaki yükselişi ve küresel hegemonyasını kurması biraz da ‘Kırk Haramiler Öyküsü’ne benzer. Batı Avrupa coğrafyasının ve oradaki topluluk kültürlerinin uygarlık ana akımına göre çok sapak kalması, İslamiyet ve Hıristiyanlık dünyasındaki mezhep çatışmaları, Moğolların saldırıları türünden yakıp yıkıcı saldırılar ve Çin’de hanedanlık tarzında sürüp giden kapalı dünyalar olmasaydı, kapitalizmin Batı Avrupa’da fırsattan yararlanıp hegemonyaya geçişi mümkün olamazdı. Unutmamak gerekir ki, bu hegemonik çıkış, Amsterdam-Londra hattı gibi üç kıtanın birleştiği büyük coğrafyanın en batı ucunda, hiç beklenmeyen bir adacıkta (Britanya Adası) gerçekleşti. Adaya adeta sürgün edilmiş ufak bir iktidar ve sermaye elidi, kıta karasındaki imparatorluklar tarafından yutulmamak için ölümüne direniş savaşına girişti ve savaşta kazandı.

Bu elit bu savaşta yenilik içeren üç büyük silah oluşturmuştu. 16. yüzyıldan 19. ve hatta 20. yüzyılın ortalarına kadar başarıyla uygulanan bu üç silah, kapitalist modernitenin üç temel unsuru olan sermayenin süreklileşen azami kâr eğilimi, iktidarın ulus-devlet olarak düzenlenmesi ve manifaktürden sanayi devrimine geçişle başlayan endüstriyalizmdi. Son iki yüz yılda bu üç unsurla fethedilen dünya, gerçekten garip ve sapak bir dünyadır. Şüphesiz gökten düşmüş bir tanrısal sistem değildir bu, olamaz da. Merkezî uygarlık sisteminin beş bin yıllık çatlaklarında, gizli dehlizlerinde hep suçlu muamelesi görmüş, insanlık tarafından hep ‘Kırk Haramiler’ olarak yargılanmış, sapık ve gizil potansiyel bir gücün hegemonik dünyasıdır söz konusu olan. Avrupa’da tutunması ve küreselleşmesi, kullanmış olduğu üç temel silahın öldürücü niteliğinden ileri gelmektedir. İdeolojik olarak topluma ve doğaya hükmetmek amacıyla oluşturduğu bilimsel dünyası, politikanın inkârı pahasına oluşturduğu ulus-devletler dünyası,

toplumu ve çevreyi yutan azami kâr ve endüstriyalizm dünyası ile gelinen aşama toplumun, bireyin ve çevrenin bir bütün olarak tüketimi veya iflasıdır. 1970'lerden itibaren hegemonyaya damgasını vuran finans kapitalizmi ise, tümüyle doğaya ve topluma ters bir sistemdir. Sanal rakamlar veya kâğıt parçalarıyla oynayıp bir günde trilyon Dolara varan kazanç elde etmesi, herhalde bu sistemin 'Kırk Haramiler'den kırk kat daha beter bir hırsızlık, haramlık ve barbarlık (fiziki ve manevi öldürüş) sistemi olduğunu kanıtlamaya yeterlidir.

Herkes içine girilen son bunalımı kapitalizmin yapısal bunalımı olarak değerlendirmektedir. Aslında son bunalım demeye de gerek yoktur. Kapitalizmin kendisi uygarlık sisteminin süreklilik kazanan en ölümcül bunalımıdır. Son beş yüz yıllık hükümlerliği yol açtığı imha ve soykırım savaşlarıyla, korkunç sömürge talanlarıyla, emek sömürsüyle, çevre yıkımıyla, sonuçta birey ve toplumu tüketimiyle ana özelliklerini fazlasıyla sergilemiştir. Sadece son yüz yıllık savaşların bilançosunun bütün insanlık tarihindeki savaş bilançolarından katbekat daha fazla olduğunu göz önüne getirdiğimizde, sistemin sadece bunalım karakterini değil, insan toplumu ve çevresi için kanserojen özellikler taşıdığını da rahatlıkla ileri sürebiliriz. Kendi ana merkezlerinde ve küresel odaklarında bu nitelikleri çoktan açığa çıkmış sistemin, insanlığın tarihsel kültür merkezi olan Ortadoğu'daki işinin çok zor olması anlaşılır bir husustur. Son yüzyıldaki ulus-devlet düzenlemesi kapitalist moderniteyi kurtarmaya yetmemektedir. Ortadoğu'daki minimalist ulus-devletçiliğin kapitalist modernitenin tahakküm aracı olduğu gayet açıkça ortaya çıkmıştır. Bir dönem Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki valilikleri hangi anlamı taşıyorsa, günümüz ulus-devletleri de bölgede aynı anlamı taşımaktadır. Rollerini belki de Roma valiliklerinden çok daha işbirlikçidir; bölgenin kültürel geleneklerinden uzaktır, yaklaşmaya çalıştığında ise hepten çelişkili konumdadır. Kapitalist modernitenin aşırı kâr ve endüstriyalizm unsurları, bölge kültüründe derinlik sağlamaktan uzaktır. En çok kullanılan ulus-devlet araçları da dünya genelinde olduğu gibi hızlı bir aşınmayı yaşamaktadır. Ulus-devlet araçları derinleşmekte olan bunalımı sürdürmekte bile yetersiz kalmaktadır. Varlıkları bunalımı gittikçe derinleştirmektedir.

Ulus-devletin bölgedeki son durumunu ve olası gelişmeler karşısında var oluşunu değerlendirdiğimizde şunları belirtebiliriz:

a- Arap ulus-devletçiliği, çoktan halklarınca da büyük öfke duyulan baş çelişki konumuna gelmiş durumdadır. En güçlüsü gibi görünen Irak ulus-devleti, mevcut durumda ulus-devletçiliğin mezarlığı konumundadır. Yıkılan eskisi yerine yenisi kurulamadığı gibi, olasılık dahilinde olan üç yeni ulus-devlete bölünme, problemleri daha da ağırlaştıracak ve çatışmaları soykırım boyutlarına taşıracaktır. Şii Arap-Sünni Arap ve Kürt ulus-devletçiliği, herhalde 21. yüzyılın en kanlı sahnelerine tanıklık edecektir. Mevcut duruma bakıldığında, ayrıca yakın geçmişte yaşanan Halepçe katliamı ve diğer tüm etnik ve mezhepsel katliamlarla kıyaslandığında, geleceğin ulus-devletçi çatışmalarının korkunçluğu daha iyi anlaşılacaktır. Sümer tarihindeki kent devletlerinin birbirlerini yok etmelerine oldukça benzeyen bir şimdi ve gelecek söz konusudur. Fas'tan Yemen'e, Sudan'dan Suriye'ye ve Lübnan'a kadar tüm Arap ulus-devletlerinin şimdiki halleri ve yakın geleceklerinin Irak'tan farklı olmadığını ve olmayacağını değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Görünüşte İsrail'le çatışmalarına rağmen, özde İsrail'i mümkün kılan ve objektif olarak yaşatan işbirlikçi konumundadırlar. Varlıkları İsrail'in hegemonyası ile mümkün olmaktadır. Belki de İsrail'e en çok ihtiyacı olan Arap ulus-devletleridir.

Arap âleminde milliyetçilik olarak siyasi İslamcılık, laik milliyetçilikten ve onun ulus-devletçiliğinden çok daha fazla problemlidir. Kültürel İslam'ı istismar etmeye dayalı bu milliyetçilikler geç faşist hareket olmaktan öteye rol oynayamazlar. Hatta El Kaide örneğinde olduğu gibi, ulus-devletlerin hepten kullandıkları paravan bir provokasyon örgütü olmaktan öteye gidemedikleri de kanıtlanmış gerçekliklerdir. İster eskileri ister yeniden inşa edilmek istenilenleri olsun, Arap ulus-devletçiliği toplumsal yaşam üzerinde ve İslamî gelenek karşısında mezar kazıcılığı rolünden öteye gidememiştir ve gidemeyecektir. Kapitalizmin diğer unsurları olan aşırı kâr ve endüstriyalizm kurumları, ulus-devletçilikten daha parlak bir konumda değildir. Petrol ve inşaatı dayanan kâr ve endüstricilik geleceğin en büyük problem kaynaklarıdır. Petrol bittiğinde ve ur gibi büyüyen kentlerin varlığında yakın gelecek Araplar için gerçek bir mahşer olabilir.

b- İster ABD-AB ister Rusya güdümünde olsunlar, Türk ulus-devletçilikleri minimalist yapılanmalarıyla eski Türk kökenli iktidarlar ve devletlerin rolünü asla oynayamaz ve bağlı oldukları sistemin eyaletleri konumunu aşamazlar. Zaten kuruluşları itibarıyla kapitalist ve reel sosya-

list hegemonyaların bölgesel ihtiyaçlarına göre güdümlenmişlerdi. Geçmişin engel oluşturuvcu yükünü temizlemek ve halklarının başkaldırılarını önlemekle görevlendirilmişlerdi. Son doksan yıllık geçmişlerine bakıldığında, bu rollerini oynadıkları rahatlıkla belirtilebilir. Türklerin son bin yıllık tarihte oynadıkları rolü, sanki tersyüz etmekle görevlendirilmiş gibidirler. Hepsi de minimalizme, içe kapanmacılığa oynamaktadır. Bölge kültürüne ve halklarına karşı sanki hiç sorumlulukları yokmuş gibi davranmakta, hatta birbirlerine karşı bile olumlu rol oynayamamaktadırlar. Bu durum, içine düşürüldükleri dar milliyetçi ve devletçi zihniyet ve yaşam alışkanlıklarıyla ilgilidir. Mevcut halleriyle çokça eleştirdikleri veya bazen öykündükleri geçmişin gölgesi bile olamazlar. Yakın gelecekte en çok reform yaşaması gereken ulus-devlet konumundalar.

Fakat son dönemlerde Türk-İslam sentezi adıyla sahnelenen model, reform olmaktan çok, yine hegemonik sistemin ön karakol ihtiyacına göre şekillenmektedir. Özde herhangi bir dönüşümü yaşamadıkları gibi, efendilerle içine girdikleri çekişmeden herhangi bir pay kapmaları da zayıf bir olasılıktır. Tıpkı Araplarda olduğu üzere, hepsi toplansa bir İsrail edemeyeceği gibi, İsrail hegemonyasına bağlanmaktan öteye bir şansları da yoktur. Nasıl ki varoluşları İsrail'in doğuş koşullarıyla bağlantılandırıldıysa, geç dönemlerinde de kaderleri İsrail'in varlığıyla belirlenecektir. Tabii mevcut zihniyetleri ve yaşam kalıplarını aşmadıkça. Kapitalist modernitenin diğer unsurları kendileri için de fazla umut vaat etmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nde özellikle petrol, gaz ve bazı madenlerle turizm, otomobil ve tekstil üzerine kurulan endüstriyalizm yaşanan toprakları şimdiden mezarlığa çevirmiştir. Gözü kara aşırı kârcılık, Fırat-Dicle havzasının tarihsel kültürünü ve ekolojisini imha ederek, bu alanda yaşayan Kürt halkını Ermeni ve Süryani halklarının akıbetine uğratmaya çalışmaktadır. Türk ulus-devleti son Kürt soykırımıyla 'ülkesi ve milletiyle bütünleşmiş' bir ulus-devlet olarak ebedileşeceğini sanmaktadır. Açık ki, yakın gelecek için Türk ulus-devletçiliği ve modernitesi (paradigmasını değiştirmedikçe), başta Türk ve Kürt halkları olmak üzere, diğer bölge halkları ve toplumsal kültürleri için mezar kazıcı rolünü oynamaktan öteye gidemeyecektir.

c- İran ve diğer ulus-devletlerin konumu daha da problemlidir. Zaten Afganistan ve Pakistan ulus-devletçiliğın bunalımını bütün dehşetiyle yaşamaktadır. Son yüzyıllık ulus-devlet savaşları bu halklar ve kültürlerin

başına belki de atom bombasından daha ağır bir felaketi getirmiştir. Sözü edilen halklar tarihlerinin hiçbir çağında yaşamadıkları yıkımlar, suikastlar ve komplolara uğramaktadır. İran her an atom felaketiyle de karşılaşabilir. İran kültürü başından itibaren ulus-devletçilik başta olmak üzere kapitalist modernite ile kavgalıdır. Dayatılan tüm bu unsurlara karşı direnmektedir. Çok yerel ve tarihsel bir olguymuş gibi dayatılan Şiacılığın bile bir milliyetçilik olduğunu, kapitalist modernitenin bir türevini oluşturduğunu ve İran İslamî Devriminin bu maskeyle boşa çıkarıldığını İran halkları daha şimdiden kavramakta ve ayağa kalkmaktadır. Afganistan ve Pakistan'da da yaşananlar farklı değildir. Hizbullah, El Kaide ve Taliban cambazlıklarına rağmen, gerçeklik örtbas edilememektedir. Unutmamak gerekir ki, her üç maskeli kuruluşu, yani Hizbullah, El Kaide ve Taliban'ı da uşak ulus-devletler kurmuş olup, şimdi de bu araçlarla ABD ve AB gibi hegemonik efendilerinden daha çok pay kapmak için şantaj aracı olarak kullanmaktadır. Yani birlikte inşa ettikleri bu komplo, suikast ve katliam araçlarını birbirlerini terbiye etmek ve daha çok pay elde etmek için birbirlerine karşı kullanmaktadırlar. Belki de tarihte en iğrenç komplo oyunları için icat edilen araçlarla karşı karşıyayız. Bu komplocu oyun araçlarıyla adeta çelik çomak oynar gibi oynanarak, halklar ve kültürleri katledilmektedir. Açık ki bu araçlarla ne sistem Ortadoğu'da daha çok yer bulabilir, ne de işbirlikçileri olan ulus-devletleri iflah olabilir.

Özellikle İran, çok eski olan devlet geleneğini kullanarak sözüm ona kapitalist modernite ile baş edeceğini, daha doğrusu böylesi bir imaj yaratarak sistem tarafından kabul göreceğini sanmaktadır. Tarihi bu temelde kullanmak herhalde tükenmişliğin en gözü kara biçimi olsa gerek. Moderniteyi bu kadar tarihsel gelenekle, geleneği bu kadar moderniteyle karıştırıp ulus-devletçiliğini kurtaracağını sanmak, ancak 'Acem kurnazlıkları' ile izah edilebilir. Bu nedenlerle yakın geleceğin Ortadoğu'su belki de İran üzerinden şekillenecektir. İran gerçekten modernite tartışmalarının ana merkezi konumundadır. Şia milliyetçiliği ne kadar saptırsa da, modernite üzerindeki ideolojik ve politik tartışma büyüyerek devam edecektir. İran halkları kapitalist moderniteyi diğer halklardan daha fazla tanımakta ve ona boyun eğmemekte kararlı görünmektedir. Mevcut Şia milliyetçiliği ne kadar sahte anti-İsrailcilik, anti-ABDcilik ve anti-Batıcılık yaparsa yapsın, uzun süreli olarak İran halklarının kendileri için uygun

modernite arayışının önüne geçemez. Hatta ABD ve İsrail’le uzlaşsa bile maskeli duruşunu kurtaramaz. İran kültüründe hakikat arayışı güçlüdür. Ayrıca İran’da tarih kadar eski bir komünal yaşam geleneği vardır. Dolayısıyla İran’ın yakın geleceğinde gerçek anlamda bir modernite savaşına tanık olabiliriz. Aslında 1979’daki İslamî Devrim de bir modernite savaşıydı, ama saptırıldı. İran halkları bu devrimden ve tarihlerinden çıkardıkları derslerle yakın gelecekte tüm Ortadoğu halkları için çığır açıcı olacak modernite savaşlarıyla tarihlerine, Ortadoğu tarihine layık gelişmelere yol açabilirler. Bu nedenle demokratik modernite tartışmaları ve pratik deneyimleri büyük önem arz etmekte ve yol gösterici olmaktadır.

2- Ortadoğu Bunalımında Demokratik Modernite Çözümü

Toplumsal olgular esnektir. En bunalımlı olanlarında bile çoklu çözüm olasılıkları hep vardır. Sorun çözümlerin dayandırılacağı tasarımların toplumsal hakikatle bağlantılı olmasından kaynaklanmaktadır. Toplumsal olgular herhangi bir fiziksel veya kimyasal olgu gibi ölçülüp kanunlara bağlanamaz. Hakikat sahibi bireyin kendisini belirleyen toplumdur. Hiçbir birey ya da hakikat sahibi bağlı olduğu toplumsallık göz ardı edilerek kavranamaz. Bu yüzden sosyoloji en geç gelişen bilim olduğu gibi, sıkça yetkinleşme ihtiyacı duyan bilimlerin de başında gelmektedir. Toplumlara anlamadan, yaşadıkları sorunlara ilişkin hakikat payı yüksek çözümler tasarlanamaz. Toplumsal bunalımları anlayabilmek için de toplumların hakikat algısına daha çok ihtiyaç vardır. Bunalım anları toplumların çözüldüğü, dolayısıyla hakikatlerinin değişime uğradığı anlardır. Bunalım eski topluma dayalı bilgilerle –ki, bunlar çoğunlukla mitolojik, dinsel ve bilgelik türü bilgilerdir- çözümlenemez. Çözümlenemedikçe, çözümde doğruluk payı olan alternatifler de geliştirilemez. Sonuçta çözümü belirleyecek olan, kapsadığı hakikat payıdır. Diğer bir deyişle toplumsal eylemde başarıyı belirleyen, taşıdığı hakikat gücüdür. Hakikatin kendisi ise, toplumsal olgunun içerdiği anlam ve yaşam güçlerinin ifade edilme paylarıdır. Hakikat payı yüksek ifadeler toplumsal olgunun ihtiva ettiği anlam ve yaşam gücünün temsiline bağlıdır.

Kapitalist modernitenin Ortadoğu’yu fethetmesi, son tahlilde kendi toplumsallığının Ortadoğu’daki toplumsallıklar karşısında ihtiva ettiği ha-

kikat temsilinin üstünlüğünden ileri gelmektedir. Kapitalist modernite karşısında artık geleneksel toplum durumuna düşen Ortadoğu kültürünün hakikat temsilcileri, modernitenin hakikatleri karşısında başarıları mümkün olmayan bir konuma sürüklenmişlerdi. Kısacası Batılı hakikat karşısında Doğulu hakikat zayıftı ve yenilmeye mahkûmdu. Yenilgi tüm topluma mal edilemezdi. Yenik düşenler hakikatin resmi temsilcileri, yani iktidar ve devlet sahipleriydi. Çünkü hâkim hakikat onların temsil ettiği hakikatti. Yenilgi kendi devlet sistemini var eden tüm alt ve üstyapı kurumlarında yaşandı. Yenilenler ölümüne direnmedikçe, yeni hakikat temsilinde artık hegemonik güce bağlı olarak yaşamak durumundadır. Kendi toplumlarının zihniyetini ve yaşam iradesini artık bu güçler belirleyemez. Hegemonik gücün işbirlikçileri ve ajan kurumları olarak, bunlar yaşamlarını garantiye alma karşılığında hizmetlerini sunmakla mükellefler. Fakat geriye başsız kalan gövde misali bir toplumsal beden yerinde kıvrınmaktadır. Bahsettiğimiz gibi, bu kıvrınmayla ya çürüyüp çözümlenerek modernitenin yeni toplumsallığında, iktidarında eriyip yok olacaktır, ya da esnek karakterinden ötürü, teslim olmayan bedenine ilişkin özgür bir zihniyetle özgür yaşam kararlılığını ortaya koyacak, yani bunalımdan daha özgür bir zihniyetle çıkış yapacaktır. Şüphesiz bu yeni zihniyet öncülüğündeki çıkış, taşıdığı yeni hakikat payıyla bağlantılıdır. Kapitalist modernitenin fethini mümkün kılan bilimi, felsefeyi, sanatı, ideolojiyi ve ekonomik üretimi aşan yeni bir bilim, felsefe, sanat, ideoloji ve ekonomik üretim bu çıkışın başarısını tayin edecektir. Bu ise yeni bir modernite anlamına gelmektedir. Ancak yenilmiş geleneksel toplumdan yengiyeye doğru giden bir toplum kapitalist moderniteyi aşan alternatif moderniteyle bunalımdan başarılı bir çıkış gerçekleştirebilir.

Reel sosyalist toplum kendisini farklı bir modernite haline getiremediği için çözüldü. Kapitalist modernitenin üç unsurunu da aşamadı. Aşmak şurada kalsın, bürokratik kapitalizmle her üç unsurun daha da aşırı bir kullanımına gitti. Sonuçta inşa ettiği toplumsal yapıların ihtiva ettiği hakikat payları liberal kapitalist modernitenin hakikat payından zayıf kaldığı için, yenilmekten ve çözülmekten kurtulamadı. Burada yenilen, liberal kapitalizme karşı bürokratik kapitalizmdi. Bürokratik kapitalizm kendini farklı bir modernite olarak tasarımılayamadığı gibi, liberal kapitalist moderniteyi aşan yeni bir kapitalist modernite haline bile getiremedi.

Ancak sapkın hareketler olarak tanımlanabilecek iktidarcı ve devletçi İslamcı hareketler, reel sosyalizmden çok daha geri hakikat paylarıyla daha ideolojik haldeyken yenilmekten kurtulamayacak çarpık olgulardır. Kendilerini daha çok Mısır'daki El Ezher Üniversitesi'nde Sünni geleneğin, İran'ın Kum kentindeki medreselerde de Şia geleneğinin modernleşmesi olarak sunan ideolojik ve toplumsal yapılanmalar, taşıdıkları hakikat paylarıyla liberal kapitalist modernitenin eşliğine bile varamazlar. Onca çabalarına ve direnişlerine rağmen, Batı kapitalist modernitesinin hegemonik çekirdeği olan İsrail karşısında birleşseler bile yenilmekten kurtulamazlar. Bunun nedeni İsrail'in nükleer silah veya teknolojik üstünlüğü değildir; son tahlilde karşıtların taşıdığı hakikat paylarıyla ilgilidir. İsrail'in örgütlediği hakikat payı, karşındakilerin toplamından katbekat fazladır. Kendilerini farklı bir dünya olarak sunmak istediklerinden kuşku duyulmasa bile, farklı bir dünya ancak kapitalist modern dünyayı hakikat payı bakımından aştığında, hakikat payı daha yüksek bir toplumsal yaşamı ve dolayısıyla moderniteyi temsil etme hakkını idea edebilir. Bu olmayınca, farklı modernite ideası boş bir idea olmaktan öteye gidemez. Olsa olsa kendine modern maske takmış geleneğin bir varyantı olabilir. Kısacası İslam kültürel geleneğini farklı modernite olarak sunmak, eski eserlerin kopyasını hazırlayıp satan kalpazanlardan farklı olmayan bir uğraştır. Özellikle günümüzdeki İran resmi iktidarının bu yönlü modernite ideası, mevcut haliyle kalpazanlıktan öteye anlam ifade etmez ve yaşam şansı sunmaz.

İmralı savunmasında tartışmaya çalıştığımız demokratik moderniteyi bu eleştiriler ışığında daha doğru tanımlayabiliriz. Öncelikle demokratik modernitenin reel sosyalist eleştirisi doğru anlaşılmalıdır. Bu eleştiri ne sosyalizmin reddi ne de dogmatik kabulüdür. Bir deneyim olarak çözümlenip içerdiği anti-kapitalist modernite hakikatini özümleyip Teori ve pratik olarak reel sosyalizmdeki anti-modernizmi değerlendirir, yanlışlıklarını aşar, doğrularını özümser. Ortadoğu'nun geleneksel kültürünün bilimsel çözümlemesini yaparak, ondaki hakikati de en önemli kaynak olarak güçlendirir. Demokratik modernite sadece geleceğe ilişkin bir ütopya değildir. Ayağı daha çok binlerce yıllık kültürel geleneğe dayalıdır. Bu kültürün güncel gerçeği, var olan toplumdur. Bu toplum ne kadar çözümsüz ve çaresiz bırakılmış olursa olsun, yine de bir gerçekliktir. Gerçeklik olduğu için de önemli bir hakikat payı vardır. Çözümlemesi bu payı ifadelendirir.

Geleneği muhafazakârlıkla karıştırmamak gerekir. Tutuculuk olarak muhafazakârlık toplumsal geleneğin kendisi değildir; aslında liberalizm karşısında tutunmaya çalışan yenilmiş hâkim gelenek temsilciliğidir. Ayağını geleneğe dayamayan demokratik moderniteden bahsedilemez. Toplumsal gelenek demokratik modernitenin tarihsel gerçekliğidir. Tarihsiz toplum olamayacağına göre, tarihsiz demokratik modernite de olamaz.

Ekolojist ve feminist hareketlerin kapitalist moderniteye yönelik eleştirilerini de önemsemek gerekir. Ekoloji zaten endüstriyalizmin kurban ettiği çevrenin bilimi olarak anti-kapitalisttir; demokratik modernitenin vazgeçilmez diğer temel kaynaklarından biridir. Feminist çıkış, tüm yetmezliğine rağmen, kadın hakikatine katkısı oranında değerlidir. Demokratik modernitenin kendisi de kadın gerçekliğini bizzat çözümleyerek kendini hakikatleştirir. Bununla birlikte feminist eleştiri ve hareketini kendisinin vazgeçilmez bir parçası kılmak için yaklaşır. Parça demek belki doğru olmaz; özgür kadını temel yaşam ögesi olarak sistemine katar.

Modernite tartışmaları ve çatışmaları bağlamında kapitalist modernitenin Ortadoğu kültüründeki kaderini kestirebilmek kolaylaşır. Tüm çözümlene çabamız göstermektedir ki, bu kader kendiliğinden belirlenmeyecektir. Ancak hakikat ideası ondan güçlü alternatif modernite tasarımlarıyla aşılabilecektir. Bu da demokratik modernitenin kapitalist modernitenin temel unsurlarına yönelik eleştirileriyle birlikte, ona karşı yapılan, ancak onu aşamayan reel sosyalist, geleneksel kültür, ekolojist ve feminist hareketlerin eleştirilerini bütünleştirerek, demokratik modernitenin temel unsurlarının çözüm gücünü sergileyebiliriz. Bütün bu konularda söylenenleri Ortadoğu toplumsal bunalımına uyarladığımızda çözüm olasılığını kestirebiliriz.

a- Demokratik ulus kuramı demokratik modernitenin başta gelen çözümleyici unsurudur. Demokratik ulus kuramı dışında, kapitalist modernitenin ulus-devlet kuramının kasaplar gibi doğradığı evrensel insanlık toplumunu yeniden bütünleştirip özgürlük içinde yaşatacak bir toplumsal kuram yoktur. Öteki toplumsal kuramlar günümüz sorunları karşısında marjinal bir rol oynamaktan öteye anlam ifade edemezler. Kapitalist liberal kuramlar, kapitalizmin insanlığa yaşattığı en süreğen ve kanserolojik hastalıkları çözmek ve toplumu sağlığına kavuşturmadan ziyade, ancak bazı ilaçlarla biyolojik kanserli hastanın ömrünü uzatacak

tarzda etkide bulunabilirler. Bu kuramların önerdikleri tüm çözümler, sorunları devleştiren kapitalist modernitenin ömrünü biraz daha uzatmaktadır. Ortadoğu’da son yüzyıl içinde olup bitenler bu yargımızı iyice doğrulamaktadır. Tarih boyunca, hatta on binlerce yıl ötelere beri kültürel bütünlük içinde bir yaşam inşa eden Ortadoğu toplumu, Birinci Dünya Savaşının sıcak ateşi içinde, kapitalist modernite güçlerince bir kasabın doğramasına benzer biçimde doğranıp, ulus-devlet denen canavarların insafına terk edildi. Ulus-devletler, gerçekten Kutsal Kitap’ta devletle özdeşleştirilen Leviathan’ın en somut hali olarak, iç ve dış politika denen yalanlarla toplumsal gerçekleri parçalayıp yutmaktan öteye bir rol oynamadılar. Modern ulusal toplum dedikleri şey, tarihin muazzam bütünlük arz eden birikimli toplumsal kültürünü parçalara bölüp, inkâr ve imhaya yatırma ameliyesinden başka bir şey değildi. Tarihi ve toplumsal kültürü ne denli parçalayıp inkâr ve imha etmişlerse, kendilerini o denli başarılı saydılar. Kapitalist modernitenin kasapları rolünü oynayan ulus-devletler, geçmişin inkâr ve imhasını başardıkları ve yerine sistemin ajan kurumlarını ve oryantalist zihniyetlerini egemen kıldıkları oranda, kendilerini yeni efendileri karşısında başarılı ve mutlu saydılar. Ortadoğu kültürü açısından son yüzyılda ulus-devlet bölünmeleri ve iç-dış politika denilen uygulamaları genel anlamda bir kırım hareketidir. Zihniyetten tutalım ekonomik dünyalarına kadar yaşatılanlar, bütünsel gerçekliğin parçalanıp kapitalist modernite unsurlarınca yenilip yutulur hale getirilmesidir. Sadece günümüz Irak’ında olup bitenler son yüzyılı değerlendirmemiz için hayli öğreticidir.

Demokratik ulus kuramı her şeyden önce bu kasap tarzı kültürel bütünlüğü parçalayıp doğrama hareketinin, yani ulus-devletçiliğin durdurulması ve bütünlüğe yeniden başlanmasının zihniyet dünyasının kurgulanmasıdır. Demokratik ulus kuramı, Ortadoğu’nun kültürel dünyasını Demokratik Uluslar Birliği kavramı altında bütünleştirmeye ilkesel bir değer ve öncelik atfeder. İnşa edildiği tüm tarih çağları boyunca olanca çeşitliliği içinde bütünlük arz eden kültürel dünyamız, kapitalist moderniteye alternatif olarak, bu kavram altında bütünleştirilmek durumundadır. Son yüzyıla bakalım: Gidişat hep parçalanmaya doğru evrilmiştir. Arap kavmi sadece yirmi iki ulus-devlete bölünmemiştir; birer pro-ulus-devletçik olarak habire birbirlerine zıt yüzlerce çelişkili zihniyete, örgütlenmeye, aşiret

ve mezhebe bölünmektedir. Liberal felsefenin amacı da sömürgeyel anlamda budur. Kapitalist bireyciliğin toplumu atomlaştırma potansiyeli sonsuzdur. Dolayısıyla demokratik ulus kuramı yeniden özgür ve demokratikçe bütünleşmeye giden yolda temel ilkesel bütünlüğü ifade eder.

Demokratik ulus kuramını öteki ciltlerde çözümlediğimiz için içeriğini fazla açmayacağız. Özcesi, bu kuram ulus olmak için katı siyasi sınır anlayışı olmayan, aynı mekânlarda ve hatta kentlerde farklı ulusları çeşitli bütünlükler içinde daha üst ulusal topluluklar halinde inşa etmeyi mümkün kılan bir ulus anlayışını öngörür. Böylece birbirleriyle sınırlar yüzünden sürekli savaştırılan büyük ulusal topluluklarla daha küçük olan ulusal toplulukları, azınlıkları aynı ulusal bütünlük içinde eşit, özgür ve demokratik kılar. Sadece bu ilkenin uygulanması bile hegemonik sistemin 'böl-yönet' ve 'tavşana kaç, tazıya tut' politikalarını boşa çıkarmaya yeterlidir. Bu ilkenin muazzam barışçı, özgürlükçü, eşitlikçi ve demokratikleştirici değeri, sadece bu yönleriyle bile ulus-devletçi fesadın bütün savaşı, köleleştirici, katmanlaştırıcı ve despotik faşist uygulamalarını boşa çıkarmak suretiyle üstün çözümleyici rolünü kanıtlar. Tekçi ve mutlaklaştırıcı ulus-devletçi milliyetçilik ancak demokratik ulus zihniyetiyle durdurulabilir. Sadece Arapların sonsuz bölünmelerini ve parçalanmalarını değil, Türklerin de benzer bölünmelerini ve parçalanmalarını durdurucu en uygun kuram ve ilkedir. Balkanlardan Kafkaslara, Orta Asya'dan Ortadoğu'ya kadar dünyanın birçok yöresinde Türk dünyası da yaşadığı bölünmüşlüğü, parçalanmışlığı, körce ulus-devletçilik tanrısına tapınmayı, oryantalist pozitivist ve metafizik zihniyetler temelinde birbirleriyle boğuşmayı ancak demokratik ulus kuramıyla aşabilir ve böylece yeniden eşit, özgür ve demokratik ilkelerde bütünleşebilir. İran gibi her an parçalanmaya ve bölünmeye uygun potansiyele sahip bir ülke için ulus-devletçilik, dibine yerleştirilmiş atom bombası gibidir. Sürekli ulus-devletçiliği daha da katılaştıran Şia milliyetçiliği de, tüm modernite cambazlıklarına rağmen, İran'ın bölünmesini ve parçalanmasını durduramayacağı gibi daha da hızlandırır. Özellikle İran için demokratik ulus kuramı günlük kullanılması gereken bir ilaç gibidir. Kapitalist moderniteye karşı oldukça direngen olan İran kültürü ve halkını tarih boyunca peşinde koştuğu eşit, özgür ve demokratik bir dünyaya ancak demokratik ulus zihniyeti taşıyabilir. Önündeki çatıştırıcı

ve savaştırıcı ulus-devletçi komplo ve suikastları boşa çıkartıp onurlu bir barışa kavuşturabilir.

Ulus-devletçilik çıkmazının en büyük felaketlerinden birisi günümüzde Afganistan-Pakistan hattında yaşanmaktadır. Ayrıca bununla bağlantılı olarak yaşanan Keşmir sorunu da tamamen ulus-devletçilikten kaynaklanmaktadır. Pakistan-Hindistan, Pakistan-Bangladeş sorunları aynı milliyetçi zihinlerin sonucu olarak yaşanmıştır, halen yaşanmaktadır. Doğası gereği, ulus-devlet çözümleri ve barışları, çözümsüzlük ve savaş doğurur. Bu somut örnekler de bu gerçeği oldukça açıklayıcı niteliktedir. Afganistan'a ulus-devletçiliğin hem cumhuriyetçi, hem kralcı, hem de reel sosyalist modelleri uygulanmak istendi. Sonuç çığırından çıkmış, hiçbir ilkesi olmayan bir kör şiddet ortamında, çözülmüş ve kendini sürdürme yeteneğini kaybetmiş bir Afganistan toplumdur. Demokratik ulus kuram ve kavramları dışında bu toplumlara yeniden toparlayıp daha özgür ve demokratik bir yaşama kavuşturacak başka bir zihniyet ve irade düşünülemez. Toplumsal sorunlar zihnen çözümlenmedikçe, yapısal olarak da çözüme kavuşamazlar. Demokratik ulus zihniyeti Orta Asya'dan Hindistan'a kadar çok büyük bir çeşitlilik gösteren kültürler ve halklar için en uygun bütünleştirici çerçeveyi oluşturmaktadır. Kaldı ki, bu mekânlardaki kültürler ve halklar tarih boyunca konfederal türden ortak siyasi çatılar, imparatorluklar altında yaşayarak, ideal olmasa da, varlıklarını ve özgünlüklerini koruyabilmişlerdir. İster dincilik ister laik milliyetçilik tarzında olsun, ulus-devletçilik zihniyeti devam ettikçe, bu toplumların daha da çözümleri ve çatışmaları kaçınılmazdır. Çokça bağlı olduklarını iddia ettikleri İslamiyet'i de bir terör ideolojisi olarak sunarak, bu geleneği de oldukça olumsuzlamaktadırlar. İran için olduğu gibi, bu geniş coğrafyalar için de önce bölgesel, onunla iç içe olacak şekilde demokratik ulusal birlikleri Ortadoğu çapında geliştirmek gerekir. Özellikle Pakistan türü ulus-devletlerin daha şimdiden yaşadığı yoğun çözümlüşün en uygun alternatifi, Ortadoğu çapında geliştirilecek bir Demokratik Ulusal Birlik projesidir.

Ulus-devletin hegemonik çekirdeği olan İsrail gerçeği açısından da demokratik ulus kuram ve kavramları hayati ölçüde çözümleyici rol oynar. İsrail'in geleceği için iki yol vardır. Birinci yol, mevcut çizgisiyle hegemonyasını sürdürmek için sürekli savaşlar çıkararak bölgesel bir imparatorluğa dönüşmesidir. İsrail'in Nil'den Fırat'a kadar, hatta daha ötelere ilişkin bir

hegemonik projesinin olduğu bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu sonrası için geliştirilen bir projedir bu. Bu projenin uygulanmasında oldukça mesafe alınmışsa da, amacına ulaşma konusunda henüz yetersiz durumdadır. Son zamanlarda karşısına çıkan İran'ın da benzer hegemonik hesaplarının olması aralarında gerginliğe yol açmaktadır. Türkiye ile de ne kadar ciddi olduğu bilinmeyen benzer bir gerginliği yaşamaktadır. Dolayısıyla oldukça çatışmalı geçecek bir bölgesel hegemonik süreç de söz konusudur. Daha da büyümesi kaçınılmaz ulus-devlet kaynaklı sorunları bizzat bu karşılıklı hegemonik hesaplar doğurmaktadır. İsrail ve Yahudi halkı için ikinci yol, etrafı habire düşmanlarla kuşatılan bir çember içinde olmaktan çıkıp, Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği projesine katılmak, bu temelde çıkış için olumlu inisiyatif almaktır. İsrail'in arkasındaki entelektüel ve maddi sermaye Demokratik Uluslar Birliği projesi için çok önemli rol oynayabilir. Hem kendini demokratik bir ulus halinde daha da sağlamlaştırır, hem de bunu Ortadoğu çapında geliştirilmiş demokratik uluslar birliği kapsamına alarak, çok muhtaç olduğu kalıcı bir barışa ve güvenliğe kavuşabilir.

Ulus-devletçiliğin yol açtığı en büyük felaketler Ortadoğu'nun soykırım yaşayan halklarına ilişkindir. Anadolu ve Mezopotamya'da erken milliyetçiliğin tuzağına düşen Helen, Ermeni, Süryani ve Kürt halkları, tarihin en eski yerel kültürlerini temsil etmelerine rağmen, ulus-devletçiliğin son yüzyıllık deneyimleri kendilerini tasfiyenin eşiğine kadar getirdi. Egemen ulus milliyetçiliğinin katı sınırlar dahilinde homojen ulusal toplum yaratma çılgınlığı, bu halklar için gerçek anlamda bir felaket oldu. Kapitalist modernitenin ulusçuluk anlayışı olmasaydı, bu büyük felaketler yaşanmazdı. Beyaz Türk elidini yaratan kapitalizmdir. Homojen ulus yaratma programları sermaye birikimi ihtiyacından bağımsız düşünülemez. Soykırımdan sorumlu tutulması gerekenler kategorik olarak Türkler değil, tıpkı Almanlarda yaşandığı gibi, bir dönem milli kapitalizm peşinde koşan marjinal bir gruptu. Bunda sadece egemen ulus milliyetçileri değil, ezilen ulus milliyetçileri de ulus-devlet canavarını uyandırmaları nedeniyle sorumlulukta pay sahibidir. İmha edilmişleri tekrar diriltmek artık mümkün olmadığına göre, geriye kalan azınlık halleriyle bu halkları ancak demokratik ulus zihniyeti ayakta tutabilir. Örneğin İstanbul'a Beyaz Türk ulus-devletçiliği egemen kılınmak istendiğinde, bu kentteki tüm tarihsel kültür-

ler için ölüm fermanı çıkarılmış veya ölüm çanları çalınmış olur. Sürekli kültür tasfiyeciliği yaşanmasıyla geriye kalan tek kültürlü bir Beyaz İstanbul olur ki, o da kültürel faşizmden başka bir şey olmayacaktır. Demokratik ulus zihniyetinin yaşandığı İstanbul ise, açık ki tarihsel kültürel zenginlik içindeki İstanbul olur.

Anadolu ve Mezopotamya kültürlerine de bu açıdan bakılabilir. Ancak demokratik ulus zihniyeti tüm tarihsel kültürleri barış, eşitlik, özgürlük ve demokrasi içinde bir arada tutabilir. Her kültür bir yandan kendini demokratik ulusal bir grup olarak inşa ederken, öte yandan iç içe yaşadığı diğer kültürlerle daha üst düzeyde demokratik ulusal birlikler içinde yaşayabilir. Tekçi ulus anlayışı aşıldıktan sonra birbirini eritmeye ihtiyaç kalmaz. Bunun yerine kültürel bütünlükler halinde tarih boyunca yaşandığı gibi yaşanır. Artık Ermeniler, Helenler ve Süryaniler kendileri için ulus-devletçi sınırlar çizemeyeceklerine ve varlıklarını da sürdürmek zorunda olduklarına göre, en uygun seçeneğin demokratik ulusal birliktelik zihniyeti ve demokratik özerklik yapılanması olduğu açıktır. Demokratik modernite geç de olsa bölgenin her tarafındaki benzer süreçleri yaşayan kültürel gruplar ve halklar için bir zihniyet sığınağı, demokratik özerklik ise uygun yeniden bedenlenme modelidir.

Bölgede zengin bir miras teşkil eden sadece etnik ve ulusal varlıklar değildir. Dinler ve mezhepler de geniş bir gruplar yelpazesini teşkil eder. Geleneksel ve modern biçimleriyle dinlerin ve mezheplerin aldığı yeni görünümünün temsili ciddi bir sorundur. Ulus-devletçilik bunların da büyük kısmını tasfiye etti. Fakat artık kendisi aşındığı için, tarihsel kültürün bu zengin mirasları için kendilerini ifade etmek ancak demokratik ulus kuram ve kavramları çerçevesinde mümkündür. Hem zihniyet algılamaları hem de yapılanmaları için demokratik ulus ve demokratik özerklik en uygun modeldir. Tarihsel-toplumun benzer tüm alanları için ulus-devlet felaketine karşı demokratik ulusal toplum barışın, eşitliğin, özgürlüğün ve demokratik yaşamın güvencesidir.

Ortadoğu'da ulus-devletçiliğin parçaladığı, her parçasında değişik imha ve asimilasyonları dayattığı Kürtlerin durumu tam bir felakettir. Ne tam fiziki ne de kültürel tasfiyeleri hemen gerçekleştirilebilmektedir. Kürtler adeta uzun süreli can çekişmeyi yaşayan bir varlık konumundadır. Dünyada bir benzeri daha olmayan halktır. Sadece zihnen sakatlanmış değildir,

beden olarak da parçalanmıştır. Toplumsal yaralı olmak bir yaşam tarzı haline getirilmiştir. Ne eski geleneksel yaşam ne de modern yaşam geçerlidir. Zaten tercihte bulunma şansı son döneme kadar elinden alınmıştı. Şüphesiz bu durum kapitalist modernitenin kurdurduğu hâkim ulus-devletlerden kaynaklanmaktadır. Kürtlerin ulus-devletçilik doğrultusundaki girişimleri ise aynı başarı şansını gösterememiş, kapitalist modernitenin çıkarlarına denk düşmediği için şansı yaver gitmemiştir. Günümüzde Irak Kürdistan'ında geliştirilmek istenen ulus-devletçilik ise, kapitalist modernitenin hegemonik hesaplarıyla yakından bağlantılıdır. Minimalist bir Kürt ulus-devletçiliği sistemin çıkarına olabilir. Tehlike şurasıdır: Sistem "Çıkarıma göre değildir" dediğinde, her an yeni soykırımlar ve katliamlara da yol açabilir. Savunmanın büyük kısmı Kürt olgusu, sorunu ve çözümüne ayrıldığından, kısaca yeniden tanımladığımız bu vahim statü veya statüsüzlükten kurtulmanın en uygun modelinin demokratik ulus olduğu açıktır. Zihniyet ve yapılanma olarak demokratik ulus ve demokratik özerklik, mevcut ulus-devletleri de yıkıma götürmeden, dünya genelinde de yoğunca yaşandığı gibi, yönetimleri paylaşarak bir arada yaşama imkânını sağlar. Bunun için gerekli olan demokratik anayasal rejimdir.

Kürtlerin amentüsü, 'Bağımsız, Birleşik Kürdistan Cumhuriyeti'ne alternatif olarak, mevcut sınırlara dokunmayan, tersine bu sınırları Ortadoğu'nun Demokratik Ulusal Birliği'nin gerekçesi yapan, 'Demokratik Konfederal Kürdistan'dır. Bu model içinde birçok kültür ve halk grubu kendilerini federe birlikler halinde örgütleyebilir. Aynı yerelde, aynı kentte her türlü etnik, dinsel, mezhepsel ve cinsî açıdan eşit, özgür ve demokratik gruplar barış içinde bir arada yaşayabilirler. Demokratik Konfederal Kürdistan kendi demokratik ulus modelini geliştirdikçe, her parçasının birlikte yaşadığı komşu toplumlarla da benzer birliklere rahatlıkla gidebilir. Benzer oluşumların Türkiye, İran, Irak ve Suriye'de geliştiğini düşünürsek, belirtmeye çalıştığımız Demokratik Konfederal Kürdistan'ın Ortadoğu Demokratik Ulusal Birliği'nin çekirdeği olacağı açıktır. Her iki olgunun iç içe gerçekleşme şansı da vardır. Zaten Ortadoğu'nun tarihsel-toplumsal bütünlüğü de bunu gerektirir.

Buna karşı son zamanlarda ABD'nin gündemleştirmek istediği Büyük Ortadoğu Projesi'nin başarı şansı pek yoktur. Zaten bu proje ulus-

devletlere dayalıdır. Benzer birçok proje Ortadoğu'yu daha çok karışıklığa itmiştir. Son projenin yol açtığı durumlar da farklı olmamıştır. Ulus-devletçilik mantığı aşılmadıkça, hiçbir proje Ortadoğu'yu yaşadığı derin bunalımlar ve sorunlardan kurtaramaz, çatışmalar ve savaşlardan alıkoymaz. Gerek var olan Arap Birliği gerekse İslam Konferansı örgütleri aynı ulus-devlet mantığıyla sakatlanmış oldukları için, hiçbir sorunu çözümlenici rolleri olmamıştır. Mevcut zihniyet ve yapılanmalarını aşmadıkça çözüm şansları da olamaz. Ayrıca ABD ve yerel hegemon güç İsrail'e karşı gerek İran'ın gerekse Türkiye'nin Hizbullah ve El Kaide üzerinden yürüttükleri nüfuz savaşları, sorunları daha da içinden çıkılmaz hale getirmekten başka bir rol oynayamaz. Pay koparma hesapları da her an ters tepebilir. Tüm bu eski ve yeni ulus-devlet oyunlarının Ortadoğu'yu getirdiği durum gözler önündedir. "Sorun çözüyoruz, sıfır sorun diplomasisi uyguluyoruz" adı altında, daha büyümüş ve içinden çıkılmaz bir hal alan sorunlar yumağı haline getirilmiş Ortadoğu'nun bu durumu, bütün açıklığıyla sergilediğimiz gibi yapısaldir ve bu da ulus-devletçilikten kaynaklanmaktadır. Aynı açıklıkla belirttiğimiz gibi, demokratik modernitenin demokratik ulus zihniyeti ve demokratik özerklik yapılanması, bu kaotik durumdan çıkışın en uygun eşitlikçi, özgürlükçü ve demokratik modelidir, yeni paradigmasıdır. Herkes, her topluma kalıcı barışın ve güvenliğin.....(eksik sh.719)

b- Demokratik komün ekonomisi, kapitalizmin azami kâr eğiliminin işçi ve işsiz köleler haline getirdiği toplumun yeniden insanca yaşamını mümkün kılmanın çözüm yoludur. Tarih boyunca ekonomi her zaman komün ile gerçekleştirilen bir olgudur. Komünsüz ekonomi düşünülemez. Ekonominin kelime anlamı bile 'aile komününün yasası' demektir. Yani bir komün olarak ailenin geçimlik işleridir. Toplumun varoluş tarzı hepten komün biçimindedir. Tarih bireyle başlayan bir ekonomiye tanıklık etmez. Özel ekonomi tarihin ve toplumun tanımadığı, en az ulus-devlet kadar kapitalizmin ürettiği bir canavardır. Özel ekonomi tarih boyunca hep 'hırsızlıkla' eş tutulmuş ve marjinal bırakılmıştır. Kapitalist modernitenin yükselişe geçişiyle birlikte yeni bir kategori olarak piyasa çıkmıştır. Bir nevi sürekli yer altında kalmış bir farenin kedileşerek piyasalara dalmasına benzer. Tarihte özel ekonomi veya sermaye peşinde olanlar hep hırsız olarak yargılanıp görünmez kılınmışlardı. Yükselen kapitalist hegemonyayla birlikte, piyasa üzerinde egemenlik kuran bu kedi-fareler, insan toplu-

mu için gerçekten felaket oldular. Tarihçi Braudel'in çok yerinde bir tespitiyle, ekonomi olmayan kapitalizm, piyasa üzerinde kâr amacıyla egemenlik kuran tekelciliktir. İster özel kişilerin ister devletin tekelleri olsun, ekonomi üzerinde tahakküm kuranlar, insanların yaşamsal ihtiyaçlarını temin etmek için belki de başvurdukları ilk örgütlenme olan komünü yıktıkları oranda hırsızlıklarını gerçekleştirdiklerinin bilincindeydiler. Özel veya devlet tekelciliği, komünal ekonomi üzerinde soygunculuk demektir. Kapitalist modernitenin kendini bin bir kılıkla maskeleyerek gerçekleştirdiği bu soygunculuk, komünün ve dolayısıyla toplumun temelini çökertilmesi demektir. Tüm ekonomik krizler ve hastalıklar toplumun temeli olan komün ekonomisinin çözdürülmesi ve yıkılmasıyla başlar. Kapitalizmin tarihi komün ekonomisinin yıkım tarihidir. Sonuç, tarihin en büyük toplumsal felaketlerinin yaşanmasıdır. Ekonomideki çözülüş ve yıkım, tüm toplumsal alanın, ahlâkın ve siyasetin çözülüşü ve yıkılışının gerçek nedenidir. Ekonomik çözülüş, toplumsal çözülüşün kendisidir. Bu durumda geriye işsiz, ahlâksız ve politikasız toplum artıkları kalır. Kapitalizmin özel ve devletli tekelciliği budur.

Tüm dünyada son dört yüz yılda, özellikle günümüz finans kapital çağında yaşanan ve zirve yapan yapısal bunalımın bir yılda dört yüz milyon işsiz doğurması bu nedenledir. Ortadoğu toplumundaki çözülüş daha da çarpıcıdır. Komünal yaşamın son elli yıldaki çözülüşü, toplumun topyekûn işsizleşmesine yol açmıştır. Ortadoğu toplumu tarihin hiçbir döneminde bu denli çözümedi. Kaldı ki, Ortadoğu toplumu komünal ekonomiyi hem ilk gerçekleştiren, hem de kapitalist hegemonik aşamaya kadar dünya çapında öncülük eden toplumdur. Günümüzde yaşadığı bunalım, üç yüz bin yılı aşkın bir süreden beri aklıyla inşa ettiği komün yaşamının kaybıyla eşanlıdır. Topyekûn bir felaketi yaşaması bu tarihsel nedenledir. Yaşanan bunalımın sonuçları, tarihte yaşanan hiçbir barbarlık felaketiyle karşılaştırılmaz. Çünkü barbarlık saldırılarında bile komünal yaşam hep esastı. Kimse ona dokunmayı aklına bile getirmezdi. Kapitalist barbarlık ilk defa en iblis mantığıyla komünü çözmeyi akıl etti ve başardı. Sonuç, son dört yüz yılın savaşları, sömürge talanları, toplumun klasik kölecilikten beter modern ücret köleliğine tabi tutulması ve daha da acımasız olanı işsizleştirilmesidir; ahlaki ve politik bütünlüğünü yitirmesidir; çevreyi tahrip etmesi

ve biyolojik dünyanın dengesini yıkmasıdır; yerin altını boşaltması, üstünü kirletmesidir; iklim felaketleridir.

Açık ki, demokratik modernitenin komünal ekonomisi dışında herhangi bir yolla kapitalist modernitenin liberal ve devletçi ekonomik tahakkümü-nün sonuçları olan bu yıkımlarla baş etmek oldukça zordur. Komün ekonomisini yeni bir icat veya doktrin olarak düşünmemek gerekir. Komün ekonomisi yeni bir plan veya proje de değildir. İnsan toplumunun onsuз yaşayamayacağı bir varoluş tarzı olarak düşünmek veya hakikat olarak kavramak gerekir. Eğer toplum ayakta durmak ve varlığını sürdürmek istiyorsa, komün ekonomisini esas almak zorundadır. Zorundadır demek belki katı bir yasallığı içermektedir. Ama ekonomisiz yaşanamayacağına ve bu ekonomi de komünsüz gerçekleştiremeyeceğine göre, buradaki zorunda olmak fiili yerindedir. Sadece Ortadoğu'da değil, tüm dünyada toplumsal yaşamı sürdürmek istiyorsak, komün ekonomisini başat kılmak zorundayız. Başat diyorum, zira özel kapitalizmi ve devlet kapitalizmini bıçakla keser gibi bir tarafa atamayız. Eskiden olduğu gibi onu marjinal kılarak yaşatırken, komünü de başat kılmak durumundayız.

Ortadoğu toplumu, Avrupa ve dünyanın diğer bölgelerinde olduğu kadar kapitalizmle barışık değildir. Onu özümsemiş olmaktan uzaktır. Dolaşısıyla komünal kökenleri güçlüdür. Çağın bilim ve teknolojisiyle desteklenmiş demokratik modernitenin komünal ekonomik unsuru sadece kapitalizmin çürütücü, çözücü ve yıkıcı etkileriyle baş etmekle kalmaz; tüm toplumsal alanların yeniden inşasına güçlü bir temel sağlar. Fakat kapitalizm son yüzyılda insan bireylerini o denli aylak, işsiz ve anti-toplumsal yapmıştır ki, onları yeniden komünal ekonomik düzene kazandırmak gerçek bir sosyal devrim ister. Liberal bireycilik, kanser kadar tehlikeli bir hastalıktır. Onu ancak özenle tedavi ettikçe komünal yaşama katabiliriz. Bunda zihniyet ve ahlâki eğitim büyük rol oynar. Fakat komünal ekonomiye giderken, bunun demokratik siyasetsiz inşa edilemeyeceğini bütün önemiyle kavramalı ve gereğini yerine getirmeliyiz. Ayrıca ahlâki boyut ihmale gelmez. Kısacası, komün ekonomisini yeniden inşa etmek sıkı bir ideolojik, politik ve ahlâki eğitim ister.

Komün ekonomisi derken, onu salt birkaç alanla ilgili olarak değil, tarımdan sanayiye, hizmetlerden bilime ve zanaatların her alanına ilişkin olarak düşünmeliyiz. Komün ekonomisi köyde olduğu kadar kentte de

geliştirilmesi gereken bir sistemdir. Hatta kapitalist modernitenin yok ettiği köylü-tarım ekonomisiyle, kanserleştirdiği kent ekonomisinin alternatif olarak geliştirilmesi gereken köy-kent ekonomisi, esas olarak ancak komün ekonomisi etrafında inşa edilebilir. Çağdaş komün ekonomisi ağırlıklı olarak bir köy-kent ekonomisidir. Köy-kent ekonomisini yanlış kavramamak gerekir. Bu ne köyün şehirleştirilmesi ne de kentten köye dönüşüm demektir. Köy-kent ekonomisi komünal toplumun çağdaş ünitesi olarak kavranmak durumundadır. Tarihte hâkim eğilim elbette köy-kent karakterindedir. Köy ve kentin çarpık ayrışması kapitalist moderniteyle bağlantılıdır. Tarih boyunca başta Fırat, Dicle, Nil ve İndus-Pencab olmak üzere, nehir kıyılarında gerçekleştirilen ekonomilerin hepsi komünaldır. Zaten uygarlığı mümkün kılan da bu komünal ekonomilerdir. Kapitalizmin azami kâr eğilimiyle inşa ettiği barajlar politikası, sadece bu nehirlere bağlı olarak kurulan köy ekonomilerini yıkmakla kalmadı; en verimli arazileri, bitki örtüsünü, hayvan türlerini, arkeolojik dünyanın en güzel eserlerini de yuttu. Toplumsal imhalar kadar ekolojik ve arkeolojik imhalar da gerçekleştirdi. Tüm bu yıkımların üstesinden ancak demokratik siyaset bağlantılı olarak komün ekonomisi gelebilir.

Komün ekonomisine devrimci ideoloji ve politikalar tarafından çok az değinilmiştir. Özellikle reel sosyalizmin devlet kapitalizmini sosyalizme özdeşleştirmesi büyük felaketlere yol açmış; sosyalizmi yozlaştırmak kadar komünal ekonomiyi de gerçek işlevinden yoksun bırakmıştır. Kolektivizm adına kapitalizme en büyük desteği devlet kapitalizmiyle sağlamıştır. Komün ekonomisinin özel ekonomi kadar devlet eliyle ekonomiyi, daha doğrusu ekonomik tahakkümü de reddetmesi gerekir. Özellikle devlet tekelciliğini komün kolektivizminin yozlaşması olarak değerlendirip her koşulda mücadele etmesi gerekir. Ayrıca şu hususları da iyi bilmek gerekir: Kapitalizm de günümüze doğru kendini aile şirketlerinden oluşan ve profesyonel CEO'larla yönetilen bir nevi kapitalist komünlere dönüştürme sürecindedir. Bu süreci her alanda yaşatmaya çalışmaktadır. Bunu liberal kapitalizmin önemli bir tuzağı olarak görmek gerekir. Kendini holding sistemi olarak komün tarzı kalıplara uyduran kapitalizm, en çok da bu biçimiyle komünal ekonominin ve toplumun düşmanıdır. Kapitalizm her ne kadar görünürde eski toplumsal biçimlenişleri aştığını iddia etse de, kendini bir kabile toplumu gibi örgütlemekten de geri kalmaz. Bir nevi

modern kabilecilik ve klancılık yapar. Çünkü toplum esas olarak klan ve kabilenin, yani komünal toplum birimlerinin oluşturduğu temel üzerinde yükselir. Fakat kapitalist modernite kendini özünde temel toplumsal biçimlenişlerin inkârı üzerinde kurgulayıp gerçekleştirir. Gerçekleştirirken de eski kalıpları kendine uyarlamaktan geri kalmaz.

Ulus-devletçilik kapitalist tekellere göre şekillendiğinden, komün ekonomisini tanımak istemez. Daha doğrusu, o da tekelcilik gibi üzerinde egemenlik kurmak ister. Ulus-devletçilik Ortadoğu komünal yaşamını dağıtarak homojen toplumu gerçekleştirme ideasındadır. Komünal yaşamı, cemaat toplumunu kendi önünde engel olarak görür. Ulus-devletçiliğin ideal toplumu tüm tarihsel komün ve cemaat kimliğini yitirmiş, kimliksiz, kişiliksiz, karınca türü çalışan köle insan yığındır. Aslında toplum bu yığınlaşma temelinde bitirilmiştir. Nietzsche ve Foucault gibi filozoflar 'Toplum veya insan modernite tarafından öldürüldü' derken, bu gerçeği anlatmak isterler. Kişilikli, kimlikli ve komünlü toplumun çökertilip kişiliksiz ve kimliksiz bireylerden oluşan yığın toplumu kapitalist moderniteye özgüdür ve ulus-devletçiliğin yurttaş tipini oluşturur.

Demokratik modernitenin temelinde tarihsel nitelik taşıyan tüm gelecekler değerlidir. Bunların en başında gelen dayanışma, komün ekonomileri temel birim rolünü oynar. Komün ekonomisi demokratik ulusun da temel birimidir. Nasıl ki ekonomik tahakküm tekelleri ulus-devletin temel ekonomik sömürü birimleriyse, komün ekonomik birimleri de demokratik ulusun temel ekonomik yaşam birimleridir. Demokratik ulus ve demokratik modernite komün ekonomisi üzerinde yükselir. Komün ekonomisinin içeriğini fazla açma gereği duymuyoruz. Bir aile komününden tatalım bir demokratik ulusa kadar, ihtiyaca göre nicelik olarak büyük ve nitelik olarak sayısız birim inşa edilebilir. İdeal tarım ve fabrika komünleri en başta gelenleridir. Ayrıca çok amaçlı kooperatif, ulaşım, sağlık ve eğitim komünleri de önde gelen komün tipleridir. Mühim olan önceden komünleri belirlemek değil, ihtiyaca ve işlevine göre komünal birimlerin her çeşidini uygun sayıda ve nitelikte inşa etmek, komünsüz hiçbir birey bırakmamaktır. Demokratik ulus, tüm üyelerini komünlerde örgütleyen ve görevlendiren ulustur. Komünsüz birey mümkün olmadığı gibi, olduğunda da hastalanmış ve yozlaşmaya yatmış demektir. Demokratik ulus bireylerinin, özellik-

le onun inşacı kadrolarının temel görevi, tüm bireyleri mutlaka bir veya birkaç komünün aktif çalışanı yapmaktır.

Günümüz Ortadoğu toplumları, yaşadıkları ağır bunalımdan ancak başta ekonomik komünler olmak üzere her alanda komünleşmeyi gerçekleştirdikleri oranda çıkış yapabilirler. Komünsüz çıkış olamaz. Tarihsel ve kültürel gelenekler ancak komünal yaşamla güncellikte yer tutup varlıklarını devam ettirebilirler. Gelenek taklit edilemez, ama geleneğe dayanmadan da yaşanamaz. Ancak gelenek, geleneğin inkârına ve taklidine dayanmayan güncel yaratıcı değerlerle beslendiğinde, tarihsel-toplumsal yaşam hakiki anlamına kavuşur. Bunda ekonomik komünal gelenek başrolü oynar. Ekonomik komünler tüm ülkeler için gereklidir. İşsizliği ve toplumsal çözülüşü önlemenin yolu komünal çalışma dönemine geçiştir. Özellikle yenilenmiş komün zihniyeti ve örgütlenmesi temelinde tarıma ve köye dönüş, en değerli DEVRİMCİ FAALİYETTİR. Gerçek devrimcilik, tarihsel varoluşumuzu gerçekleştiren komünal yaşamı, başta ekonomik alan olmak üzere, tüm toplumsal alanlarda gerçekleştirmektir. Nasıl ki demokratik federalizm ve demokratik özerklik demokratik ulusun politik yaşam örgütlenmesi ve kurumlaşması ise, komünal ekonomik birlikler federasyonu da ekonomik yaşamın örgütlenmesi ve kurumsallaşmasıdır. Komünal Ekonomik Birlikler Federasyonu yerel, ulusal ve bölgesel çapta Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği'nin ekonomik temelini ifade eder. Hegemonik güç çekirdeği İsrail'in Kibbutz adlı ekonomik birimlerinin komünal ekonomiye oldukça benzeyen birimler olması, komünal ekonominin üstünlüğünü kanıtlar. İsrail'in ulus-devlet hegemonyacılığı aşılacak isteniyorsa, ekonomik alanda komünal ekonomiye geçişin dışında başka yol yoktur. Ayrıca dünya kapitalist hegemonyasından ve onun her türlü tekelci sömürsünden kurtuluşun yolu da eşitliğin, özgürlüğün ve demokrasinin maddi temeli olan yeni komünal ekonomiyi gerçekleştirmekten geçer.

Kürdistan'da halen zorbela da olsa ayakta durmaya çalışan komünal ekonomik gelenekler, ulus-devletin toplumu çökertmesiyle oluşan işsiz yığınlar, düşük ücret köleliğinden ve ırgatçılıktan ötürü yaşamın anlamını ve onurunu yitirenler için, yenilenmiş komünal ekonomik yaşam tek kurtuluş yoludur. Tarihin ve toplumun komünle olduğu topraklar, ancak günümüzde kapitalist moderniteye, onun ulus-devletçiliğine,

endüstriyalist talanına ve azami kâr peşindeki yıkım faaliyetlerine karşı demokratik modernitenin ve demokratik ulusun komünal ekonomisi ve ekolojik endüstrisiyle en büyük devrimlerini gerçekleştirebilir. Böylece eşit, özgür ve demokratik bir toplumda barış içinde, güvenli, onurlu ve güzel yaşanacak alanlar haline gelebilir.

c- Demokratik modernitenin üçüncü başta gelen çözüm unsuru, kapitalist endüstriyalizme karşı ekolojik endüstridir. Endüstriyalizm, kapitalizmin tekniği azami kâr eğilimini gerçekleştirmek için sınırsız kullanımı biçiminde tanımlanabilir. Azami kâr eğilimi nasıl devleti azami iktidar aracı olarak ulus-devlet biçiminde yeniden örgütlediyse, teknik donanımı da azami kâr amaçlı kullanmayı ifade eden endüstriyalizm biçiminde örgütledi. Endüstriyalizmin asıl tehlikesi, canlı ve duygulu bir dünyası olan toplumu mekanik aletler mezarlığına çevirmesi, toplumu robotlaştırmasıdır. Endüstriyalizme sınır konulmadan, hiçbir toplum sağlıklı duygular dünyası halinde yaşamını sürdüremez. Toplumun makineleştirilmesi, belli bir eşikten sonra toplumun yıkımına dönüşür. Kapitalizmin belki de savaştan daha tehlikeli olan yönü, endüstriyalizmi azamileştirme eğiliminde olmasıdır. Daha şimdiden dünya doğal çevresinden kopuk kentlerin ve sanal aletlerin tutsağı haline gelmiş bulunmaktadır. Kentlerin kanser tarzı büyümesini mümkün kılan endüstriyalizmdir. Kentler canlı gezegenimizi yutan canavarlara dönüşmüşlerdir. Milyonluk, on milyonluk kentlerin hiçbir sosyal anlamı olmadığı ve bu tür kentlerin varlığı hiçbir ihtiyaçtan kaynaklanmadığı halde, halen kanser gibi büyümeleri hastalıktan başka anlam taşımaz.

Buna bağlı olarak, sadece yol açtıkları kazalarla ulaşım araçlarının ortaya çıkardıkları ölüm olayları savaş bilançolarını çoktan aşmıştır. Yol açtıkları gürültü, hava kirliliği ve insan fiziğini dumura uğratmaları itibarıyla ulaşım da kolaylık sağlayan araçlar olmaktan çoktan çıkmışlardır. Endüstriyalizmin diğer başta gelen alanlarından biri olarak sanal, görsel ve yazınsal iletişim araçları, hakikatle bağlarını kopardıkları insanlığı sanal bir dünyanın bağımlısı yapmışlardır. Toplumla hakikat temelinde bağlarını yitiren birey yığınları, toplumun atomlaşmasını ifade eder. Çözülmüş ve toplum olmaktan çıkmış yığınlar ve savaş araçları endüstrisi, insanlığı tüm çevresiyle yutacak boyutları çoktan aşmıştır. Ancak çevresiyle var olabilen bir canlı olarak insan, diğer çok sayıda çevresel canlıyla birlikte -bitkiler ve

ormanlar da buna dahildir- endüstriyalizm tarafından ekolojik anlamda da yutulmaktadır. Şüphesiz bütün dünya için yıkım araçlarına dönüşen endüstriyalizm tekniklerine ve onu mümkün kılan kapitalist moderniteye karşı demokratik modernitenin endüstriye yaklaşımı tamamen ekolojiktir. Ekolojik olmayan endüstri, en az kapitalizm ve ulus-devlet kadar toplumu yıkım aracıdır. Demokratik modernitenin demokratik ulus ve komünal ekonomi unsurları pratikleşmek için elbette teknikten ve endüstriden yoksun kalamazlar. Tersine, bu modernite ve unsurları bilimin ve teknolojinin gelişimini ve endüstride kullanılmasını gerekli kılar. Endüstrinin toplum açısından asıl anlamı da burada ortaya çıkar. Endüstri bir bütünlük halinde toplumun varlığına, onun ahlâki ve politik yetkinliğine, demokratik ve ekonomik gelişimine katkıda bulunduğu oranda değerlidir. Şüphesiz katkı eşiğini belirlemek, ahlâki ve politik yönetimin başta gelen görevidir.

Ortadoğu toplumları kapitalizmin endüstriyalizmi tarafından henüz metropol ülkelerde olduğu kadar bir yıkım yaşamıyorlarsa da, merkezî uygarlık sisteminin ve ondan önceki neolitik toplumun binlerce yıllık çevreyi tahrip etme özellikleri nedeniyle bu yönde uzun süreli bir yıkıma maruz kalmışlardır. Beş bin yılı aşan süre merkezî uygarlığa beşiklik etmesi, yıkımın ileri boyutlarda gerçekleşmesine yol açmıştır. Ormansızlaşma çoktan ve çok ileri boyutlarda gerçekleşmiştir. Bir dönem bitkilerin ve hayvanların cenneti olan bölge, şimdi cehennemine dönüşmektedir. Bölge ekolojik yaşama en çok ihtiyaç duyulan bir konumdur. Tümüyle ekolojik bir endüstri bölgeyi yeniden eski verimliliğine kavuşturabilir. Toplumsal sorunların şöyle bir özelliği vardır: Nerede sorunlar ağırlaşmışsa, orada çözüm yolları da o kadar olgunlaşmış demektir. Çözumsuz sorun düşünülemez. Sorunların geliştiği mekân ve zaman koşulları çözüm koşullarını da beraberinde taşır. Dünya genelinde olduğu gibi Ortadoğu'da da ekolojik çözüm ilkesi, en az siyasi devrimler kadar çözümleyici önem taşıyan bir konuma erişmiş bulunmaktadır. İsrail bu konuda da başarılı örnekler sunmaktadır. Bilim ve teknolojideki üstünlüğünü ekolojik endüstride kullanarak, çöllerde bile cennetimsi yaşam çevresini mümkün kılmaktadır. Tüm bölge ülkelerinde komün ekonomisiyle birlikte kullanılacak ekolojik endüstriler, toplumun en çok ihtiyaç duyduğu özgür, eşit, demokratik ve sürdürülebilir inşasını yeniden mümkün kılacaktır. Endüstriyalizm yerine ekolojik kalkınma gerçek ve öncelikli ihtiyaçtır. Gelişmiş Avrupa ülkeleri

ekolojik olmayan endüstrilerini ekolojik endüstriyle ikame ederken, onların otomobil, tekstil ve turizm tedarikçisi olmak toplumsal sorunları ancak ağırlaştırabilir. Kapitalizm bu yolla da insanlığın yıkım unsurlarını küreselleştirmektedir. Demokratik modernitenin teknik altyapısı ekolojik olmak durumundadır. Endüstriyalizme ve endüstri inkârcılığına kaçmadan geliştirilecek bir komünal ekolojik ekonomi, demokratik modernitenin ve demokratik ulusal yaşamın bütünleyici ve sağlam gerçekleştirici gücü olacaktır.

Kapitalizmin, ulus-devletçiliğin ve endüstriyalizmin en az geliştiği bir ülke olarak Kürdistan, bu konumunu ekolojik ve komünal ekonomik inşaa için en iyi şekilde değerlendirebilecek durumdadır. Bu yöndeki gerikonumunu avantaja dönüştürebilir. Tüm insan yığınlarını, işsizlerini ekolojik ve komünal ekonomide örgütleyerek, eskinin cennet ülkesini demokratik uygarlık yolunda demokratik ulus olarak yeniden inşa edebilir. Bunun için yeter ki özgür ülkede ve demokratik toplumda yaşamının onuru ve aşkı olsun!

G- ORTADOĞU'DA ZİHNİYET DEVRİMİ

Kapitalist modernite küresel çapta olduğu gibi Ortadoğu'ya da öncelikle hegemonik zihniyetle giriş yaptı. Oryantalizm denilen zihniyet hegemonyacılığı yüzyıllar öncesine dayanır. Belki de Greko-Romen kültür yayılcılığına kadar uzanır. Ortaçağ Haçlı Seferleri ağırlıklı olarak zihniyet savaşlarıydı. Fakat asıl düşünce fethi, kapitalist modernitenin yükselişiyle gelişti. Unutmamak gerekir ki, Batı Avrupa'nın yükselişindeki temel öğe hakikat bilincindeki üstünlüktür. Doğru tecrübesini kendi somut koşullarına uyarlamanın bunda belirleyici payı vardır. Rönesans, Reformasyon ve Aydınlanma çağları Batı Avrupa'nın hakikat algısını dünya çapında üstün kıldı. Kendisini çözümlendiği oranda dünyayı, özellikle Ortadoğu'yu da çözümlendi. Kapitalizm yeni doğmakta olan birçok olumlu gelişmeyi sahiplendiği gibi, hakikat algısı üzerinde de tekel kurdu. 19. yüzyıl başlarında hakikat algısı üzerinde çoktan tekeline kurmuştu. Ortadoğu'ya da hakikat algısındaki üstünlükle giriş yaptı. Öncelikle misyonerler bölgenin yeniden keşfini başlattılar. Daha sonra gezginler ve bilimsel araştırmacıların bölge hakkındaki algılamaları, oryantalizm olarak bir düşünce ekolüne dönüştü.

Oryantalizm, Batı Avrupa uygarlığının zihniyet hegemonyası demektir. 19. yüzyıldan itibaren Doğu'nun zihniyet bağımsızlığı giderek yitirildi. Oryantalist düşünceler egemen kılındı. Doğulu aydınlar ve elitler de oryantalist düşüncenin egemenliğine girdi. Milliyetçilik başta olmak üzere, liberalizmin tüm düşünce versiyonları Doğu zihniyetini istila etti. Yeni İslamcı ve diğer dinî düşünce hareketleri bile oryantalist kalıplar üzerinde gelişti.

20. yüzyılla birlikte gelişen ulus-devletçilik hareketleri özünde oryantalist düşüncenin ajan kurumları niteliğindediler. Ulus-devlet kurucuları, çokça iddia ettikleri gibi bağımsızlıkçı düşünceye sahip değildiler, olamazlardı da. Sol düşünce de dahil, 20. yüzyılın bütün düşünce formları, Orta-doğu'da oryantalizmin damgasını taşımaktaydı. Sosyal bilim adına bölgeye uyarlanan düşüncelere ne kadar evrensel bilim hakikatleri dense de, özünde hepsi oryantalistti. Oryantalizm gücünü elbette eski zihniyet kalıplarına göre hakikate çok daha yakın olmasından almaktadır. Oryantalizmi eleştirenlerin düşüncelerindeki hakikat payı oryantalistlere göre zayıf olduğu için başarılı olamıyorlardı. Aynı şey oryantalist iktidar elitleri için de söylenebilir. Oryantalist iktidar elitleri, örneğin Jön Türkler, İttihat ve Terakki Cemiyeti gibi elitler, gücünü eski zihniyetlere göre daha güçlü olan oryantalist zihniyetlerinden alıyorlardı. Bu durum onların hem Meşrutiyet hem de Cumhuriyet dönemindeki iktidar savaşımından başarılı çıkmalarının temel nedenidir. Türk milliyetçiliğinin arkasındaki güç kaynağının Batı oryantalizmi olduğunu iyi bilmek gerekir. İktidar elitlerinin kiblelerini çoktan Mekke'den Paris'e doğru çevirmelerinin nedeni, oryantalist düşüncenin kendilerinde yol açtığı güçlenme ve başarıydı. Ulus-devlet inşalarıyla oryantalist düşünce zirveye yerleşti. Diğer tüm zihniyetler üzerinde tekel kurdu. Oryantalizm sadece ideolojik alanda değil, sanat alanında de tekelini kurdu. Geleneksel ahlâki çözümler, Batı'nın etik kalıplarına yol açtı.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, dünya genelinde olduğu gibi, Orta-doğu'da da zihniyet tekelleri aşınmaya başladı. 1968'lerdeki kültürel devrim, oryantalizm tekelinde gedikler açmaya başladı. Bu dönem, liberal ideolojinin ve pozitivist bilimciliğin üstünlüğünü yitirmeye başladığı yıllardı. 1990'da reel sosyalizmin hızlanan çözülüşü, liberal pozitivist düşüncenin egemenliğini daha da sarstı. Özellikle sosyal bilimcilik büyük yara aldı. Kapitalist modernitenin zihniyet tekeli ilk ciddi sarsıntıyı yaşadı. Postmodern denen birçok akım ortaya çıktı. Feminizm, ekoloji,

kültürizm ve yeni sol düşünce ekolleri gelişti. 1970'lerde derinleşen kapitalizmin yapısal bunalımı, zihniyet bunalımıyla birlikte yaşandı. Bu gittikçe derinleşen bir bunalımdı. Eski düşünce tekeli bir daha kurulamazcasına yıkıldı. Liberal ideolojinin bir varyantı olan oryantalizm de bu yıkılıştan payını aldı. Doğu hakkındaki düşünce egemenliği parçalandı. Başta Gordon Childe, Samuel Krammer ve Andre Gunder Frank olmak üzere, Ortadoğu'nun merkezî uygarlık sistemi olarak rolünü açığa çıkaran çok sayıda düşünür, düşünce devrimine önemli katkıda bulundular. Kapitalist modernitenin sınırlarını ve Doğu'nun merkezî uygarlık sistemlerine bağlı gelişimini ortaya koydukça, gerçek bir düşünce Rönesansı yaşandı. Savunmalarda gittikçe derinleşen ve genişleyen halkalar halinde geliştirmeye çalıştığımız demokratik siyaset ve demokratik modernite hakkındaki düşüncelerimiz, farkında olmadan bu düşünce insanların düşüncelerini tamamlayıcı nitelikte oldu. Merkezî uygarlık sisteminin doğuşundan Batı Avrupa'da kapitalist modernitenin yükselişindeki rolüne kadar yapılan değerlendirmeler ana hatlarıyla doğrudur.

Liberal ve oryantalist zihniyete karşı tüm bu devrimci düşünce etkenlerinin birleşik etkisi, 1990'lardan itibaren hızlanan bir zihniyet devrimine yol açmıştı. Savunmalar üzerinde bu zihniyet devrimlerinin etkisi sınırlı olsa da, ağırlıklı yönü bağımsızca geliştirilen düşünce evrimi ve devrimi niteliğindedir. Ortadoğu'da liberalizmin hem merkez hem de sağ ve sol mezheplerinin etkisinden kurtulmuş ve oryantalizmi aşmış zihniyet devrimi büyük önem taşır. Unutmamak gerekir ki, zihniyet devrimi yaşanmadan hiçbir kalıcı toplumsal devrim yaşanmaz. Savunmalarımın son beş ciltlik varyantı, Ortadoğu'da zihniyet devrimiyle neyi kastettiğimizi ana hatlarıyla ortaya koymaktadır. Tekrarlamak yerine pratikleştirmenin önemini vurgulamam gerekir. En değerli, yani hakikat payı çok güçlü olan düşünceler bile uygulanmadıkça anlam ifade etmezler. Bütün dünya yanlış veya hakikat payı zayıf olan düşüncede birleşse dahi, bir kişi bile temsil etse, hakikat payı daha üstün olan bir düşünceyi hepsine karşı başarıyla savunabilir ve sonuçta bu düşüncenin zaferini sağlayabilir. İnsanlık tarihi bunun örnekleriyle doludur. Buna yol açan, hakikatlerin her zaman galebe çalan gücüdür. Hakikati ifade eden düşünceler bastırılabilir, cezalandırılabilir, ama asla yenilgiye uğratılamaz.

Başlangıçta hakikat payı çok sınırlı olan düşüncelerle pratiğe başlamıştım, başlamıştık. Dürüstçe pratiği geliştirdikçe, düşüncedeki hakikat payını arttırdık. Hakikat payı artmış düşüncelerle pratiğe yöneldikçe, daha başarılı pratiklerin yaşanması kaçınılmaz oldu. Çıkarılması gereken temel sonuç, daha büyük hakikatin ve bu hakikatlerin yol açtığı büyük yaşamsal eylemlerin gerektiğinde tek bir sözle başladığıdır. Söze dürüstçe bağlılık ve yaşamla bütünleştirme çabasından vazgeçilmedikçe, hakikatin büyümesi ve toplumda kendini özgür yaşamın zaferi gibi sunması kaçınılmazdır. Toplumlar adeta suya hasret topraklar gibi hakikate susamış olgulardır. Bu hasret giderildikçe, toprağın yeşermesi gibi toplumlar da özgür ve demokratik yaşamla tanışırlar.

Kapitalist modernite ortaçağ boyunca kilisenin elinde tuttuğu zihniyet egemenliğini laiklik yanlısı üniversite kurumları vasıtasıyla kırdı. Üniversiteler üzerinde kurduğu tekelle Rönesans, Reformasyon ve Aydınlanma çağının bilimsel, felsefi ve sanatsal kazanımlarını kendisine mal etti. 19. yüzyıl bu bakımdan kapitalizmin bilim, felsefe ve sanat üzerindeki egemenliğinin kesinleştiği yüzyıldır. 20. yüzyılın sonlarında sistemin genel yapılanmasındaki bunalım ve çözümlere uygun olarak, yaklaşık iki yüzyıl süren bu egemenliğin kendisinde de bunalım ve çözümler yaşandı. Felsefe uygulamalı bilimsel teknikler karşısında eski önemini yitirmiş, bilimin kendisi sayısı bilinmeyen araştırma tekniklerine dönüşmüş, sanat ise klasik çağdan sonra ekol değerini yitirerek yığın endüstrisi halinde kaba bir metaya indirgenmişti. Sonuçta kapitalizmin, ulus-devletçiliğin ve endüstriyalizmin basit çıkar araçları haline gelmişlerdi. Böylece esas işlevleri olan hakikati araştırma ve ifade etme yeteneklerini kaybetmişlerdi. Bilim, felsefe ve sanatın bunalımıyla kastedilen, bu hakikati araştırma ve ifade etme yetenekleriydi.

Ortadoğu'da benzer süreç, 12. yüzyılda İslam medrese dogmatizminin felsefe, bilim ve sanat karşısında egemenlik kazanmasıyla yaşanmıştı. Batı'da bilim, felsefe ve sanatta yaşanan bunalım, Ortadoğu'da oryantlizmin gözden düşmesiyle anlam buldu. Bu yönüyle olumlu bir gelişmeydi, ama alternatif zihniyet devrimini gerçekleştiremediği için riskler taşıma-ktaydı. Bölgede Batı'nın hegemonik zihniyetine, sanat ve yaşam tarzına karşı sınırlı bazı gelişmeler ortaya çıkmasına rağmen, köklü bir devrim yaşanmamıştır. Her alanda olduğu gibi bu alanda da bunalım devam et-

mektedir. Ortadoğu bu bunalımın doğurduğu riskleri fırsata dönüştürebilir. Bunun için demokratik modernitenin demokratik ulus, komünal piyasa ekonomisi ve ekolojik endüstri unsurlarına ilham ve yön veren, kendi tarihsel ve kültürel temellerine uygun olan felsefe, bilim ve sanat devrimini gerçekleştirebilir; diğer anlamda Rönesans, Reformasyon ve Aydınlanma çağlarını iç içe ve yoğunca yani devrimci tarzda gerçekleştirip yaşamsallaştırabilir. Bu doğrultuda Batı'yı taklit etmesine gerek yoktur. Evrensel kazanımlar paylaşılmakla birlikte, esas olan kendi mekânsal ve tarihsel yaratıcılığını sergilemek ve kendi öz devrimini gerçekleştirmektir.

Demokratik modernite kuram ve kavramlarına uygun olarak geliştirilen Kürdistan Devrimi'nin bir şansı da, kapitalist modernitenin yaşadığı zihniyet ve yaşam tarzındaki bunalım döneminde gerçekleşmekte oluşudur. Fransız ve Rus Devrimleri başta olmak üzere, 19. ve 20. yüzyıldaki devrimlerin büyük kısmı, kapitalist modernitenin zihniyet ve yaşam tarzını aşamayan devrimlerdi. Soylu çabalarına ve alternatif olma hayallerine rağmen başarıları sınırlı oldu. Şüphesiz geriye değerli bir miras, halen yaşayan hakikat payı yüksek zihniyet kazanımları ve etik-estetik yaşam değerleri bırakmışlardı. Kürdistan Devrimi bu değerli zihniyet ve yaşam kazanımlarını kendi öz pratiğinde birleştirerek, şansını çok iyi değerlendirebilir. Kapitalist modernitenin tuzak yüklü, hakikati yutan ve çılgın tüketim canavarları haline getirdiği bireyciliği ve bireyciliği doğuran azami kârcılık, ulus-devletçilik ve endüstricilik unsurlarına karşı demokratik ulus, komünal ekonomi ve ekolojik endüstrinin iç içe inşa edilmesinin toplumsal yaşam tarzına dönüştürülmesiyle gerçekleştirilecek demokratik ve sosyalist bireyi yaşamsallaştırabilir. Kendi zihniyet, etik, estetik devrimini alabildiğine derinleştirip bireye mal ederek Ortadoğu halklarına taşıyabilir. Ortadoğu'nun her zaman bütünsellik ve evrensellik arz eden tarihsel kültürüne kendi öz devrimiyle önemli katkıda bulunabilir. Bunun için yaşamın kendisini ve her alanını bir okul olarak değerlendirebilir. Her şeyini yitirmiş halklar ve bireylerin olumlu anlamda bir şansı da devrimsel değerleri, özgür, etik ve estetik yüklü yaşamları susamışçasına benimsemesi ve özümsemesidir. Varsın kapitalist modernitenin kusmuqları bize bulaşmasın. İyi ki ya bulaşmamış ya da çok az bulaşmıştır. Daha görkemli olanı, kendi toplumsal doğamıza ve bireysel etkinliğimize uygun demokratik modernite değerlerini, onun demokratik ulus, komünal ekonomik ve eko-

lojik yaşam tarzını, bunun bilimini, felsefesini ve sanatını özgürce, eşitçe ve demokratikçe paylaşmak ve topluma mal etmektir.

SONUÇ

Kişisel bir savunmanın evrensel boyutlarla sunulması şaşırtıcı ve abartılı gelebilir. Savunmanın kanıtlamak istediği de yerelle evrenselin birbirinden kolayca ayırt edilemeyeceğidir. Kürtler gibi son derece unutulmaya ve tarihin tozlu sayfalarına terk edilmeye çalışılan sönük bir olgudan yola çıkış serüvenimiz, bu olgudan kaynaklanan sorunun çözümünün ancak evrensel boyutlarda mümkün olabileceğini ortaya koymuştur. İnsanın kendisi evrensel bir varlıktır. Evrenle ilgili tüm sırların insanda saklı olması, insanın evrensel bir varlık olmasından ileri gelmektedir. Bu, tekilin, yerelin ve anın değeri ve farkı yoktur demek değildir. Bilakis evrensellik tekilikle mümkündür. Evrensellik tüm tekilerin toplamıdır. Her tekilin evrenselde bir karşılığı vardır. Buna mukabil her tekilde de evrensel bir iz bulunmaktadır. Oluşum denen olaylar süreci, tekille evrensel arasındaki diyalektik işleyiştir.

Felsefenin bu en temel ilkesine sıkça başvurmamızın nedeni, Kürtlerin inkârı ve imhayı en yoğun yaşayan tarihsel ve toplumsal olgulardan biri olmasıdır. Devletli uygarlık mantığındaki baskı sömürü tekeli, tarih boyunca Kürtlerin üzerinden hiç eksik olmamıştır. Neolitik devrimi bütün görkemiyle yaşayan kabile toplumunun en eski mirasçısı olarak Kürtler bu insanlık çağına o denli çakılmıştır ki, neredeyse halen on beş bin yıl önceki yaşamın izlerini taşımaktadır. Diğer yandan çağın küresel hegemonik gücünün etkilerine kapılmaktan da geri kalmamaktadır. Birey olarak neyi yaşayacaktık? Toplumsal olmaktan çıkmak mümkün müydü? Yerel olmadan nasıl küresel olunacaktı? Yaşama henüz ilk adımlarımızı attığımızda, Kürtlük bir zincir gibi ayaklarımızı bağlamıştı. Kürtlükten çıkmak belki bir çözüm gibi düşünülebilirdi. Ama ne pahasına? O zaman insanlıktan geriye bir şeyimiz kalır mıydı? Kürt sorunu herhangi bir ulusal sorun değildi, herhangi bir toplumsal sorun da değildi. Eğer Kürtlük denilen son derece silik bir sıfattan bahsediyorsak, onu marjinal boyutlarda yaşamaya mahkûm edilmiş bir nevi vahşiler gibiydik. Marjinal bir vahşi olarak yaşamak çok ağır bir cezadır. Savunma gittikçe derinleşen ve genişleyen bir kuyu gibi insanı kendine çektikçe ancak toplumsal gerçekliğimizi tanıyabiliyorduk. Bir yandan tarihin derinliklerinde kendimizi ararken, diğer yandan çağın,

modernitenin kalan parçalarımızı da yutan hamlelerinde gerçekliğimizi tanımlamaya çalışıyorduk. Onurlu insan bireyi olmakta ısrar, hakikatimizi tüm yönleriyle keşfetmeyi bir görev olarak dayatıyordu. Böylesi bir görev, Hegel'in meşhur "Gerçek Bütündür" bağlamında arayışa çıkaracaktı.

Kişisel yaşamım savunmamı, savunmam kişisel yaşamımı gerekçelendirir. Herkes gibi değil, sorunlu bir Kürt gibi yaşama zorunluluğu, sorunlu Kürt olgusunun bir sonucudur. Liberalizmin tüm gücüyle gerçekleştirmek istediği topluma karşı, sorumsuz birey olma yaklaşımına karşı direnmek, toplum olarak ayakta kalmanın gereğidir. Öz savunma gücünden yoksun kılınan Kürt toplumundan kopmak nispeten kolaydır. Zaten sürece yayılmış toplumsal kırım mekanizması kolayca kopuşun bütün önkoşullarını çoktan hazırlamıştır. Eyvallah demeden Kürtlükten kopmak mümkündür. Savunmasız halkın sorgulama gücünün olmayışı tüm bu vahim sonuçları doğurur. Kendiliğinden kopuşun bu denli kolay olduğu bir halkın modern toplumlara, ulus-devlet toplumlarına has bir biçimde vatanını, ekonomisini, özgür yaşamını ve kimliğini savunmasını beklemek nafile bir çabadır. Emperyalizm ve sömürgecilik hep savunmasız toplum ve bireyler peşindedir. Tüm gücüyle bunu gerçekleştirmeye çalışır. Kürtlerin durumu söz konusu olduğunda durum daha da vahimleşir. Kürtler sadece toplumsal varlığını, vatanını ve özgürlüğünü savunamaz durumda bırakılmamışlar, ayrıca kendilerinden korkan, kaçan ve utanan bir konuma getirilmişlerdir.

Kürt olgusuna ve sorunsal haline ilişkin benzeri birçok niteleme yapılabilir. Sık sık kişisel yaşam öyküme başvurmanın nedeni de bu nitelemelelere katkı sağlamaktır. Fakat bu nitelikler gökten düşmedi, bizzat insan eliyle yaratıldı. Kimdi bu insanlar, hangi güçlerin insanlarıydı? Tüm bu sorular ve sorunların yanıtı gerçekliğin bütünselliğini kanıtlayacaktı. Beni tutsak kılan, elbette bu güçlerdi. Hepsisi de maskeliydi. Hiçbiri olduğu gibi görünmüyor, görüldüğü gibi de olamıyordu. Örtülü gerçekleri kavramak büyük ceht ister. Benim için yaşam macerasına cesaret etmek ve onu devam ettirmek, ilkel insanların ormanlarda geçen yaşamından belki de daha zordu. Çünkü bir toplumsal varlığı tasfiye etmeye hazırlanmış modern insanlar, hiçbir çağın canavarları ve vahşi insanlarıyla karşılaştırılmayacak kadar tehlikeli, planlı, örgütlü ve öldürmeyi sanat haline getirme ayrıcalığına sahip insanlardır.

Yaşamımı Kürtlükle, Kürtlüğü de yaşamımla özdeşleştirmeden, gerçekçi bir toplumsallığı hiçbir zaman anlayamazdım. Tutarlı yaşamın vazgeçilmez ölçüsü toplumsal gerçeklikle ilintilidir. Kapitalist modernite tarihinde sosyal bilimlere yüklenen rol, toplumsal gerçeklikten kopmanın meşru, hatta ilerleme yönünde bir gelişme olduğunu empoze etmesidir. Bilim adına toplumsallığa vurulan en önemli darbe budur. Kürtlük söz konusu olduğunda, kopuş kurtuluşla özdeşleştirilir. Bizzat Kürtler kendiliklerinden kopuşu bir kurtuluş gerekçesi haline getirmişlerdir. Kendilikle hiçbir sorumluluğunun kalmadığını belirtmek rahatlık da sağlar. Bu eylemin karşılığı ise, aynı bireyler önlere çıkan hangi kimliklerle birleşmişlerse, o kimliklerin gözü kara savunucusu kesilmeleridir.

Tüm bu gerekçeler, Kürt olgusunun tekillliğini doğru belirlemek içindir. Kürtlüğün tekillliğini doğru belirlemeden, evrensellikteki yerini de belirleyemeyiz. Kürt olgusunun protiplerini tarihin derinliklerinde aramak, yerelliğini doğru kavramak içindir. Toplumsal olguların ancak tarihsel olarak kavranabileceğini bildiğimiz için bu araştırmayı yapıyoruz. Kaba da olsa, savunmanın büyük kısmı bu araştırmının sonuçlarını sergilemektedir. Fakat Kürt'ü tekillik ve yerellikte ne kadar aramak durumunda kaldıysak, evrensellikte ne anlama geldiğini de kavrama zorunluluğu duyduk. Yerellik ve özgünlük tek başına hiç açıklayıcı olamıyordu. Tam veya yeterli bir açıklama ancak evrensellikteki konumunu çözümlediğimizde mümkün olabiliyordu. Böyle olunca da tarih boyunca tüm yerelliklere hükmeden evrensellikleri, bizzat evrensel tarih olarak araştırmaya giriştik. Uygurlık tarihi ve kapitalist modernite hakkındaki açıklamalar bu araştırmının sonuçlarıydı.

Sadece olgu olarak araştırmak, Kürtlüğü tanımlamak için yetmez. Bir de işin nasılı vardır. Kürtlük olgu olarak şekillendiğinden beri sorunluluğu en yoğun biçimde yaşama talihsizliğine uğramıştır. Jeopolitik koşullar sorunlu yaşamayı kader diye belletmiştir. Tüm tarih çağları boyunca bunun böyle olduğunu gördük. Söz konusu kapitalist modernite olunca, sorunlar tam bir soykırıma dönüşür. Artık varlığını koruyup koruyamayacağı, hatta var olup olmadığı sorunsallıkları tartışılmaya başlanır.

Olgusu ve sorunları böylesine tarihsel ve kapsamlı olan Kürtlüğü sahiplenmek, bir dağın yükünü omuzlamak gibi bir şeydir. PKK ve varyasyonlarını yükü omuzlama gereğiyle aracı kıldık. Toplumsal yükler kolay sırtlanmaz. Hele bu yükler soykırım kısıncındaysa, aracı ve kurtuluşçu çabaların

sahiplerinin ne denli riskli yaşayacakları da anlaşılırdır. PKK ve türevleri hem sorunlu bir olgu olarak Kürt yerelliğini, hem de aynı sorunlu olgunun evrensellikteki karşılığının ne olduğunu hakikat olarak ifade etmektedir. Kendilerini Kürt hakikatının başlıca sözcüsü ve eylemcisi olarak ilan etmektedirler. Artık Kürt olgusu ve hakikatının ifadesi olarak PKK ve türevleri böylece diyalektik bir yolculuğa başlamış olmaktadır. Olgu-bilinç (hakikat) gerçeklik kazanınca, diyalektik oluşum dediğimiz süreç veya kurtuluş hareketinin kendisi ortaya çıkar.

PKK'nin söylem ve eylemini Kürt tikelinin, kimliğinin tanınması ve evrenselleşmesi biçiminde tanımlamak da mümkündür. Söylem ve eylem, Kürt olgusunda yoğun kriz olarak yaşanan soruna çözüm ideası ve pratiği olarak anlam bulmaktadır. Kapitalist modernitenin hegemonik güç haline gelmesiyle toplumda büyüyen sorunsal olgulara benzer söylem ve eylem biçimleriyle karşılık verildi. Özellikle reel sosyalizm, sosyal demokrasi ve ulusal kurtuluş hareketleri bu nitelikte hareketlerdi. Kapitalist modernite bu üç eşitlikçi ve özgürlükçü kurtuluş hareketini kendi unsurları içinde eritmeyi başarmıştı. Sınırlı da olsa, PKK de bilimsel sosyalizmin bu üç türünden etkilenmişti. Onların yaşadığı sorunları yaşamayı beklenebilirdi. PKK'nin ideolojik, politik ve askeri olarak çözüm olanaklarını zorlarken karşılaştığı sorunların bir kısmı bu üç türün karşılaştıkları ile benzerdi. PKK kendi ideolojik ve politik çizgisinden kaynaklanan bu tip sorunları demokratik moderniteye ilişkin kavram ve kuramlarla aşmaya çalıştı. Söz konusu olan, dünya çapında gözden düşen ve çözülen reel sosyalizmin, ulusalcılığın ve sosyal demokrasinin akıbetine uğramamak için gerekli ideolojik ve politik çıkışları gerçekleştirebilmektir. Kapitalist modernite unsurlarınca eritilmemek için alternatifinin geliştirilmesi kaçınılmazdı.

Demokratik modernite alternatifi, kapitalist modernitenin üç temel unsuru olan azami kâr, ulus-devlet ve endüstriyalizme karşılık demokratik ulus, komünal ekonomi ve ekolojik endüstri silahlarını öne sürerek idealli bir çıkış gerçekleştirdi. Modernite kavramları tartışılmadan, kapitalizmden radikal bir kopuş gerçekleştirilemezdi. Başta bilimsel sosyalist ve anarşist eğilimler olmak üzere, anti-kapitalist geçinen birçok sol ve sağ ideolojik alternatif, kapitalizmi hegemonik modernite olarak çözümleyip aşamadığı için başarısız kalmıştı. Bu durumda modernite tartışmasını geliştirmek ve farklı modernite kavram ve kuramlarına yeniden anlam kazandırmak

mümkündü. Bizim geliştirmek istediğimiz demokratik modernite seğeneği bu farklı modernite paradigmalarından biriydi. şüphesiz başka modernite arayışları da mümkündü. Demokratik modernitenin üstünlüğü, sorunlara iktidarcı ve devletçi perspektiften bakmamasıydı. Hem tarihte iktidar ve devlet eksenli geliştirilen uygarlık sistemleri, hem de tarihsel uygarlıkların çağımızdaki temsilcisi olan kapitalist modernite, toplumsal sorunlara iktidar ve devlet perspektifli olarak yaklaşırlar. Hâlbuki iktidar ve devlet, şiddet boyutuyla çözmek istedikleri sorunların bizzat kaynakları durumundadırlar. şiddet örgütlenmesi olarak iktidar ve devlet ne denli büyük olur ve topluma müdahale ederse, sorunları da o denli geliştirir, büyütür ve çözümsüz kılar. Tarih boyunca yaşanan uygarlık ve modernite deneyimleri, bu yöndeki çabaların ne denli sorun üretme kabiliyetinde olduğunu sayısız örnekle kanıtlamıştır. Demokratik modernite, iktidar ve devlet perspektifli sorun çözmeye modellerini eleştirerek, iktidar ve devlet odaklı olmayan çözüm seğeneği üzerinde yoğunlaştı. Demokratik çözüm kavramı bu yoğunlaşmanın sonucu olarak geliştirildi.

Fakat bu kavram liberalizmin 'demokratikleşme ve insan hakları' kavramı ile ilgili olmayıp, tam tersini ifade eder. Sosyalizm ve birey haklarını yozlaştırmak isteyen liberalizm, demokratikleşme ve insan hakları kavramına sarılmıştır. Liberalizmin kendisi demokratik olmadığı halde, demokratik kisveye bürünür. İnsan haklarını ortadan kaldıran sistemin ideolojisi olduğu halde, insan haklarının bir numaralı savunucusu kesilir. Demokratik modernite geliştirdiği demokratik çözüm ve insanın özgürlüğü ve eşitliğine ilişkin kavram ve kuramlarla liberalizmin bu yönlü saptırmalarını ve maskelemelerini boşa çıkarır. Aynı şeyi ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına ilişkin olarak da geręekleřtirir. Kapitalist modernitenin ideolojisi olan liberalizm, ulusal sorunu doğuran bizzat sözcüsü olduğu kapitalist sistem olduğu halde, çözüm olarak yine iktidarcı ve devletçi modeller önerip dayatır. Böylece azami kâr eğiliminin sermaye birikimini sürekli arttırması gibi, iktidarcı ve devletçi modeller de iktidarı ve devletleri sürekli çoğaltarak, ulusal sorunları içinden çıkılmaz hale getirirler. Bu modele göre devlet iktidarları sonsuz çoğaltılarak, her ulusal sorun ve azınlık sorunu çözülebilir. Sayıları iki yüzü aşkın mevcut resmi devletlerin yanına yerel organlarını ve yenilerini ekleyerek binlercesini oluşturmak çözüm demek oluyor. Hâlbuki bir nevi kurumsal sermaye birikimi olan iktidar ve

ulus-devletler arttıkça baskı ve sömürü, dolayısıyla her tür toplumsal ve ulusal sorun da çoğalmış oluyor. Çağımızın iktidar ve devlet gerçeği bu değerlendirmeleri fazlasıyla doğrulamaktadır.

Demokratik modernite bu konuda da demokratik çözümün sonucu olarak demokratik ulus yaklaşımını geliştirdi. Demokratik ulus, iktidar ve devlete dayalı olmadan, halkın kendini bizzat uluslaştırması ve bunun için gerekli olan politikleşmesiyle gerçekleştirdiği uluslaşmadır. Sadece politikleşme değil, hiç devletleşmeden ve iktidarlaşmadan da öz savunma, ekonomik, hukuki, sosyal, diplomatik ve kültürel özerklik kurumlarıyla uluslaşabileceğini, kendini demokratik ulus olarak inşa edebileceğini kanıtlamaya çalışmaktadır. Kapitalist modernite kutsalına göre, çağımız için tek bir devlet biçimi mümkün olabilir ve o da ulus-devlettir. Sanılanın aksine, liberalizmdeki ulus-devlet laik de değildir. Tersine, ortaçağa özgü teokratik devlet anlayışının ulusçuluk cilası çekilen modern biçimidir; Hegel'in deyişle Fransız Devrimi ile yeryüzüne inen tanrının somut halidir. Çok doğru bir yargılamadır Hegel'in bu yorumu. Ulus-devletin üstünü ne denli kazırsak, altından o denli ortaçağ ve ilkçağın tanrı putları hortlar. Ulus-devletin içyüzünü böyle kavramadıkça, hiçbir ulusal ve toplumsal sorunu ne kavrayabilir ne de çözebiliriz. Demokratik ulus çözümü, kapitalist modernitenin son dört yüz yıllık ulus-devletçilik savaşlarıyla kan deryasında boğduğu ve paramparça ettiği insan toplumlarının, etnik toplulukların ve çeşitli toplumsal kategorilerin en kansız, barışçıl, özgür ve adil ulusal sorun çözümüdür.

Kapitalist modernitenin azami kârın gerçekleştirilmesinde başvurduğu endüstriyalizm için de aynı değerlendirmeleri geliştirmek mümkündür. Endüstriyalizmin azami kârın gerçekleştirilmesindeki rolü çağımızın bütün toplumsal ve ulusal sorunlarının temelidir. Çevre sorunlarının biricik nedenidir. Sadece azami kâra ve sermaye birikimine hizmet eden endüstriyalizme gezegenimiz iki yüz yıl dayanamamıştır. Mevcut gidişle sermaye birikimini sürdürmek için birkaç gezegene daha ihtiyaç olacaktır. Gezegenimiz Dünya ise iflasla karşı karşıyadır. Demokratik modernite, komün ekonomisi ve ekolojik endüstri kavram ve kuramlarıyla kapitalist modernitenin azami kâr ve endüstriyalizm kuramına dayalı olarak geliştirilen yok edici çılgınlıklarına karşı toplumu ve bireyi en iyi savunan sistematik çözüm olanağıdır. Azami kârcılığı ve endüstriyalizmi de ulus-devlet gibi

kutsallaştıran ve biricik hakikat olarak sunan liberal ekonomi-politik bilimciliğinin eleştirisi doğru yapıldığında, bunların toplumun çevresi ile birlikte yıkımını gerçekleştiren araçlar olduğu anlaşılır. Bilimsel sosyalizmin endüstriyalizmi hiç eleştirmemesi, azami kârcılığa karşı da ekonomik bir indirgemecilikle devlet ekonomisini alternatif olarak sunması hataydı. Bu bir nevi sol liberalizmdi; toplumsal sorunların çözümünü devlet iktidarına havale etmekte. Sonuçta reel sosyalizmin içten çözülüşü, devlet eliyle uygulanan ekonomi ve endüstriyalizmin de toplumsal sorunları çözen araçlar olmadıklarını açığa çıkardı.

Kapitalist modernitenin kendini hegemonik kılıp tek gerçek olarak dayatması ve meşru kılması, bütün muhaliflerini etkisizleştirmede önemli rol oynadı. Tartışmalar modernite kapsamında geliştirilmek yerine, sadece sermaye birikimi boyutuyla sınırlandırıldı. Modernite ise çoğu unsurları ile birlikte benimsendi. Modernite yaklaşımları tüm muhaliflerin eritilmesinde belirleyici oldu. Reel sosyalizmin aşırı modernist yaklaşımı kendi kendisini tasfiye etmesinin esas nedeniydi. Demokratik modernite kapitalizmin sadece ekonomi-politiğini değil, tüm sistematığını eleştirir. Hegemonik bir sistem olarak uygarlık tarihi ile ilişkisini, kent, sınıf ve devlet olgularında yol açtığı değişimleri, kendi modernitesini hangi unsurlar temelinde kurduğuna bir bütün olarak eleştirip gerçekliğini ortaya çıkarır. Kapitalist modernite bilim, felsefe ve sanat üzerinde kurduğu ideolojik hegemonyayla kendini sürekli meşrulaştırır. Bu temel zihniyet alanlarını içeriğinden boşaltıp araçsallaştırarak, toplum üzerindeki yıkımını derinleştirir. Bilim, felsefe ve sanat artık hakikati açıklamanın alanları olmaktan çıkar. Tümyle kapitalizmin hizmetine sokulan araçlar olarak, rolleri sistemin meşrulaştırılması ve azami kârın sağlanmasıyla sınırlandırılır; ortaçağ dünyasından daha tehlikeli dogmatizmlere boğulur.

Demokratik modernitenin zihniyet alanlarına yönelik eleştirileri sadece bu alanlardaki dogmatizmi çözmekle sınırlı kalmaz. Bilim, felsefe ve sanatın toplumdaki rollerini layıkıyla oynayabilmelerinin yolunu da açar. Demokratik modernitenin kendisi de ancak kapitalist modernitenin bilimsel, felsefi ve sanatsal açıdan eleştirisi ile kuramlaşır; kendi kavramsal araçlarını geliştirir. Kapitalist modernitenin üniversite ve akademi dünyasındaki bunalımını özgür üniversite ve toplumun her alanına ilişkin akademik kurumların inşasıyla çözmeye çalışır. Sistemin ideolojik hegemonyası çö-

zıldukçe, demokratik modernite zihniyetinin önu açılmış olur. Bu ise demokratik modernitenin yeniden inşasına yol açar.

Demokratik modernite kavram ve kuramlarıyla yeniden kurgulanan Kürdistan Devrimi, pratik gelişmesini layığıyla sürdürürse, sadece Kürt sorununun demokratik çözümünü gerçekleştirmekle kalmaz; devrimin yerel çözümü aynı zamanda evrensel çözümün en sağlam bileşkesi olur. Her devrim aynı zamanda tüm geçmiş devrimlerin özeti olduğu gibi, onları aşma anlamını da taşır. Kürdistan Devrimi, potansiyeli ve boğuştuğu güçler kapsamında, hem tarihle hem de moderniteyle hesaplaşmayı gerektirir. Bu doğrultudaki hesaplaşmasını başarıyla yaparsa, evrenselliğe en önemli katkıyı yapmış olur. Evrenselliğe giden yolda Ortadoğu durağı stratejiktir. Günümüzde dünya devrimi yeniden geliştirilecekse, tüm göstergeler bunun ancak Ortadoğu kültürü bağlamında geliştirilebileceğini ortaya koymaktadır. Avrupa devrimlerinin Rusya, Uzakdoğu, Latin Amerika ve Afrika'daki yansımaları hiçbir zaman kapitalist moderniteyi aşamadı. Hatta çoğunlukla kapitalist modernitenin hizmetinde önemli roller oynadı. 'Komünist Partilerin' önderliğindeki Rus ve Çin Devrimlerinin kapitalist modernitenin dünya çapında yayılmasındaki rolleri göz önüne getirildiğinde, söylenmek istenenler daha iyi anlaşılır. Kapitalist modernite bağlamındaki dünya devrimlerinin uzantıları Ortadoğu'da başarılı olamadılar. Bunda şüphesiz bölge kültürü önemli rol oynadı. Modernite kültürü bölge kültürünü tümüyle fethedememektedir. Bu konuda güçlü bir kültürel direniş söz konusudur. Sadece İslam kültürü ile direnilmiyor, İslam kültürünü aşan bölge kültürü tüm tarih çağlarının mirasçısı olarak direniyor.

Direniş tek başına modern hegemonyayı yıkmaya ve alternatifini geliştirmeye yetmez. Karşı moderniteyi inşa etme ustalığını gerektirir. Kürdistan Devrimi bu konuda gerekli olan inşa görevine öncülük edebilir. Kürdistan'ın konumu her bakımdan buna uygundur. Öncelikle bölgenin üç büyük ulusunun ortasında yer almaktadır. Arap, Türk ve İran (Acem) ulusunca kuşatılmıştır. Zaten bu uluslar Kürdistan'ın birer parçasını kendi ulus-devletlerinin egemenliğinde bulundurmaktadır. Ayrıca Kürdistan ülke olarak da kendi içinde diğer kadim kültürler ve halkları barındırmaktadır. Başta Ermeniler ve Süryaniler olmak üzere Türkmen, Arap ve diğer birçok ulusal ve kültürel unsurlar az veya çok yerleşiktirler. Tarih boyunca birçok din ve mezhebin de çıkış ve öz savunma merkezi konumundadır. Tarihin

Homo Sapiens insan devrimi başta olmak üzere mezolitik, neolitik, antik kölecilik ve ortaçağ feodal devrimlerinin beşiği rolünü de oynamıştır. Günümüzde kapitalist modernitenin bir nevi 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın kadere de Kürdistan'daki gelişmelerle belirlenebilecektir.

Tüm bu etkenleri göz önünde bulundurduğumuzda, demokratik modernite bağlamında gelişirse, Kürdistan Devriminin Ortadoğu'nun demokratik devrimine dönüşmemesi için fazla neden kalmaz. Önünde engeller olsa bile gelişme kaçınılmazdır. Kürdistan'da Kürt sorununun demokratik ulus kapsamında çözümlenmesi, Ortadoğu'daki ulus-devlet bunalımına ve yol açtığı çözümsüzlüklere karşı muazzam bir etkide bulunacaktır. Daha şimdiden Irak, İran, Suriye ve Türkiye'deki ulus-devletlerin yol açtığı bunalım, çatışma ve çıkmazların aşılmasında demokratik ulus çözümü dışında bir olasılık pek gözükmemektedir. Ulus-devletçilikte ısrar, daha fazla sorun ve çatışma demektir. Veleve ki başka ulus-devletler (örneğin Kürt ve Filistin ulus-devletçikleri) inşa edilmek istensin, bunlar çözümü geliştirmez, ancak var olan sorunlara ek sorunlar katabilir. Çözüm olarak sunulacak şey daha fazla kapitalizm ve endüstriyalizm ise, dünyanın her köşesinde görüldüğü gibi, bu durum daha fazla kriz, işsizlik, çatışma, çevre yıkımı ve iklim kirliliği demektir. Demokratik modernitenin sadece demokratik ulus unsurunda değil, komün ekonomisi ve ekolojik endüstri unsurlarında da yaşanacak bir Kürdistan Devrimi, geçmiş devrimlerin mirası üzerinde yükselerek ve onları da aşarak, 21. yüzyıl devrimlerinin sağlam başlangıçlarından ve köşe taşlarından biri olabilir.

Ortadoğu toplumlarında yaşanan sorunların kaynağında daha fazla iktidar ve devlet yatmaktadır. Uygarlık tarihi boyunca sorun çözmek amacıyla ortaya çıkan her güç, daha fazla güce ve devlet erkine sığınmaktan başka bir çare bulamadı. Tepedeki imparatorlardan ailedaki kocaya kadar her gücün sorunların çözümünde güç kullanması, iktidara gelme ve devlet olmanın sihirli değneği oldu. Batı uygarlığı bu geleneğin modern biçimlerini yarattı. Demokrasi cilasını çekerek iktidar ve devletin demokratikleşirebileceğini sandı veya liberalizm bu sahtekârlığa başvurdu. Günümüz Ortadoğu'sunda temel sorunlar hala iktidar ve devlet olma temelinde çözülmeye çalışılmaktadır. Örneğin Irak'ta bir ulus-devlet yerine üç veya daha fazla ulus-devletle, Filistin'de şimdiden üçe çıkmış devletle, Afganistan'da aşiret sayısı kadar devletçiklerle sorunlar çözümlenmeye çalışıl-

maktadır. Zaten yeterince yük teşkil eden iktidar ve devlet elitlerine yenilerini eklemek, daha fazla baskı ve sömürüden başka sonuç vermez. Bu da daha fazla toplumsal sorun ve çatışma demektir. Kürdistan Devrimi demokratik ulus çözümünü konfederal yönetimler ve demokratik otoritenin tesis edilmesiyle kurumsallaştırırsa, bu model Ortadoğu'nun binlerce yıllık iktidar kördüğümünü ve devletçilik hastalıklarını çözmede köklü dönüşümlere yol açabilir. Ortadoğu halkları ve kültürlerinin şiddetle ihtiyacını duyduğu şey demokratik otoritedir. Bunun dışında güç denemesine ve devlet erkine dayanan her çözüm hamlesi, şimdiye kadar denenen tüm örneklerde gözlemlendiği gibi, ağırlaşan sorunlar altında sürdürülmesi güç bir toplumsal yaşama yol açacaktır.

Ortadoğu'da yaşam adına sadece hastalık vardır. İçe kapanmacı ulus-devletle sorunlar boşluğa bırakıldı. Batılı hegemonya kendini bölgede kurumlaştırma gücü gösteremeyince, en azından minimalist ulus-devletlerle sistemine bağlamayı başardı. Gelinen aşama bu yöntemin iflasıdır. Kürdistan Devrimi'nin demokratik ulus boyutlarında üreteceği, inşa edeceği kurumlar bu geleneği tersine çevirebilir. Tarihte paylaşılan ortak kültürler temelinde Demokratik Uluslar Birliği'ni geliştirebilir. Ortadoğu kültürlerinin demokratik öğelerini küçümsememek gerekir. Halen güçlü olan kabile ve aşiret gelenekleriyle dinî ve mezhebi cemaat geleneği demokratik uluslaşmanın ilke ve kurumlarıyla bütünleştirilirse, demokratikleşmenin gücüne dönüştürülebilir. Unutmamak gerekir ki, despotik iktidar ne denli geçerliyse, demokrasiye duyulan ihtiyaç da o denli gereklidir ve gerçekleşebilir. İktidarın güçlü olduğu her yerde demokrasinin potansiyel gücü de büyüktür. Ortadoğu'nun mevcut ulus ve iktidar anlayışlarıyla yönetilemeyeceği fazlasıyla açığa çıkmıştır. Ulusal ve bölgesel sorunların çözümünde Demokratik Uluslar Birliği çatısı daha şimdiden ivedilikle kurulmayı gerektirmektedir. Tek başına hiçbir devletin giderek büyüyen sorunlarla baş edemeyeceği ortadayken, birlikten kaçmak iddiasızlık ve çözümsüzlükle özdeştir. Kürdistan'ın ulus-devletleşmesi (Kürtler adına) devrimci bir gelişme olarak nitelenemez. Sadece ağır bölgesel sorunlara çok daha ağır bir sorun eklenmiş olur. Irak'ta denenen Kürt ulus-devleti ancak demokratik uluslaşmayla kuşatılır ve bu sürecin uzlaşmacı bir yedeği haline getirilirse, Kürdistan ve Ortadoğu çapında olumlu rol

oynayabilir. Aksi halde İsrail-Filistin sorunsalından daha ağır sorunlara yol açması beklenebilir.

Demokratik ulus modelinin dayattığı çözüm ulus-devletlerin inkârını değil, onların demokratik anayasal çözüme bağlı olmasını gerektiriyor. Batı Avrupa'da iç içe geçmiş devlet-demokrasi izdivacı yegâne çözüm modeli değildir. Tersine, sorunları çok olan ve çözümünü erteleyen bir modeldir. Ortadoğu'da denenmesi gereken model, devlet-ulusuyla demokratik ulusun varlığını ve özerkliğini esas alan demokratik anayasal çözümdür. Aksi halde ortaya çıkacak birlik modelleri İslam Konferansı ve Arap Birliği'nden (Bunlara Türkî Devletler Konseyini de eklemek gerekir) öteye gitmez. İçte demokratik anayasal sisteme bağlı ulusların (Buradaki ulus kavramı devlet-ulusuyla demokratik ulusun uzlaşmasından doğan üst ulus veya uluslar ulusu kastedilmektedir) kendi aralarında oluşturacakları Demokratik Uluslar Birliği şüphesiz büyük bir gelişme olacaktır. Sadece kalıcı barışın değil, tümüyle işsizlikten kurtulmuş yığınların komünal ekonomi ve ekolojik endüstrinin birlikteliğiyle ekonomik üretkenliği ve kültürel Rönesans'ı yaşaması anlamına da gelecektir. Hiç kimse mevcut bilgi ve teknoloji çağında bölgedeki işsizliği, verimsiz ekonomiyi ve umut vermeyen kültürel yaşamı bir kader olarak göremez. Böyle görenler ideolojik körlük içinde olanlar veya sistemin ideolojik hegemonyasını yaşayanlardır. Ortadoğu, ancak Demokratik Uluslar Birliği çatısı altında tarihte çok uzun sürmüş olan evrensel rolünü yeniden ele geçirip oynayabilir. Her zaman söylediğim gibi, Kürtler tıpkı uygarlığın şafak vaktinde oynadıkları rolün bir benzerini bu sefer demokratik uygarlık temelinde oynayabilirler. Kürdistan Devrimi'nin potansiyeli ve Kürt demokratik ulus çözümü bunun için gerekli olan her türlü gücü (entelektüel ve fiziki güç) fazlasıyla sunmaktadır. Kürdistan Devrimi her zamankinden daha fazla bir Ortadoğu Devrimi'dir. Kürt demokratik uluslaşması da Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği'dir.

O halde Kürdistan Devrimi'nin evrenselliğe giden yolu Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği'nden geçecektir. Kapitalist modernitenin ulus-devlet birimlerine dayalı birçok bölgesel birlik (Avrupa, Asya, Amerika ve Afrika'daki ulus-devlet birlikleri) ve BM, kurulduklarından beri hiçbir küresel ve bölgesel soruna çözüm bulamamışlardır. Çünkü ulus-devletin bünyesel olarak yaşadığı çözümsüzlük, sorun geliştirme ve erteletme kapasitesi, bu tür bölgesel birlikler ve BM birimleri için de fazlasıyla geçerlidir.

Bu başarısız örneklerin yerine, ulus-devlet birimlerini aşan birimlerle yeni birliklerin oluşturulması ertelenemez bir ihtiyaçtır. Bölgesel Demokratik Ulusal Birliklere ihtiyaç olduğu gibi, mevcut BM yerine, ulus-devletleri aşan demokratik ulusal birimlerden oluşan Dünya Demokratik Uluslar Birliği'ne (DUB) de şiddetle ihtiyaç vardır. İster bölgesel ister küresel düşünelim, Demokratik Uluslar Birliği'nin sadece devlet birimlerinin değil, demokratik sivil toplum örgütlerinin de katıldığı bir Birlik olması gerekir. Dünya barışı savaşın kaynağı olan ulus-devletlerle sağlanamaz. Aynı zamanda krizlerin kaynağı olan modernite kurumlarıyla kalkınma da sağlanamaz. Mevcut örnekler bu gerçeği fazlasıyla kanıtlamaktadır. Dünya barışı demokratik uluslardan geçtiği gibi, dünya halklarının çalışma hakkı ve temel ihtiyaçlarının giderilmesi de kapitalizmin çılgın kâr peşindeki finans tekellerinden değil, herkesin çalıştığı ve çalışmayı özgürlük sayan komünal ve ekolojik ekonomi ve ekolojik sanayileşme birliklerinden geçer.

Kapitalist modernitenin sadece ekonomik, sosyal ve politik bunalımını yapısal olarak yaşamıyoruz; beraberinde köklü bir hakikat bunalımını da yaşıyoruz. İnsanlığın gelişmesi hep hakikat algısındaki gelişmelerle birlikte olmuştur. Hakikat algısını sanallaştıran kapitalizm, insanlık tarihinde en kötü, çirkin ve yanlış yaşamın yolunu açmıştır. Yanlış yaşam yolunda DOĞRU yaşanmaz. Kötü ve çirkin yaşam yolunda da İYİ ve GÜZEL yaşanmaz. Yaşam için krizler ve savaşlardan da daha ağır bir felaket, hakikat algısından köklü kopuşlara yol açan sanal yaşam kutularına kölece bağlanmadır; çoktan çizilmiş yanlış, çirkin ve kötü yolda yaşamadır. Genelde modernite, özelde demokratik modernite tartışmaları hakikat algımızı yeniden geliştirebilir. Yanlış, çirkin ve kötü yollarda heba olan yaşamlardan kopup doğru, güzel ve iyi yaşam yollarına yönelebiliriz. Bunun için demokratik modernitenin zihniyet devrimiyle, toplumsallaşan felsefe, sanat ve bilim yoluyla hakikat algımızı güçlendirip doğru, iyi ve güzel yaşamı gerçekleştirebiliriz.

SONSÖZ

Bir insanın yaşamında, yaşadığı gerçekliklerin hakikatine varmak kadar daha değerli bir şey olamaz. Hakikat arayışcılığı en değerli insan faaliyeti-
dir. Özetlemek gerekirse, insan hakikati mümkün kılan varlıktır.

Yaşam serüvenine başladığımda müthiş donanımsızdım. Çözölmüş bir toplumun çözülen ve güçlölkle ayakta durabilen bir ailesinde çocuk doğup çocuk büyümek çok zordur. Zorluğun temelinde de kendi doğrularını çoktan yitirmesi ve çocuğa verebilecek pek bir şeyi kalmamışlığı yatar. Geriye hükömrönlüklerin sınırsız yalanlarına açık hale getirilmiş boş bir zihniyet dünyası kalır. Yalanlara karşı koyacak güçten yoksun bu zihniyetler adeta başa beladır. Sömürge veya sömürgeleden öte toplumlarda, belli bir aşamadan sonra yalanlara ya zorla ya ikna edilerek kanmak kaçınılmazdır. Hükömrönlük dünyasının bu konuda son derece gelişmiş deneyimleri vardır. Nerede durduracaklarını, kendi yalanlarının nasıl etkili olacağını iyi bilirler. Bu eşikler aşılsa, devrim denen süreç başlamış demektir. Böyle istisnalar her zaman olur.

Eşik meşik, dur durak nedir bilmeyenlerdendim.

Yaşam koşuşturmacası beni er geç toplumsal hakikatlerle yüzleştirecekti. Savunmanın öykü kısımları, toplumsal hakikatlerle nasıl karşılaştığımı çok sınırlı da olsa dönemler itibarıyla anlatmaktadır. İdeolojik ve bilimsel çabalarla hakikat avcılığını nasıl yürüttüğümü de sunmaya çalıştım. Tüm bu açıklamaları kime karşı yaptım? İnsani ve toplumsal kimliğimi inkâr edenlere, imha peşinde koşanlara, suçlu muamelesi yapıp ağır cezalara uğratanlara karşı yapıyorum. Bir de sistemin adaletini bireylerine uygulamaktan sorumlu olanlara karşı yapıyorum; ABD'ye, AB'ye, TC'ye ve işbirlikçilerine karşı yapıyorum.

Açık hava zindanındaki mücadelede müthiş söylem ve eylemde bulunurken, hakikat algısına fazla fırsat bulamıyordum. Kapalı zindan koşulları, büyük sorunları olanlar için yaman bir öğreticidir. Bu nedenle kapalı zindanlar söylem ve eylemin mücadele alanları olmaktan çok, büyük sorunları olup da altında ezilmeyenler için, hakikat algısı ve mücadelesinin güçlü ve başarılı geçtiği yerlerdir. Zindan, büyük davaları olanlar için, ancak her gün keşfi uğruna mücadele ettikçe, hakikatlerin kazanılacağı bir alan anlamını taşır. Zamanın anları hakikat kazanımlarıyla dolu geçtikçe zindandaki yaşam katlanmaya değer olur.

İmralı'ya getirilişim hegemonik sistemin (ABD ve AB'nin önderlik ettiği kapitalist modernite sistemi) gücüyle gerçekleştirildi. Daha da önemlisi, meşru güçlerini ve hukuki yolları kullanarak değil, meşru olmayan ve hukuk dışı bir yolla, sistemin ortak askeri örgütü NATO'nun gayri nizami ve

yasadışı çalışan örgütü Gladio'nun büyük bir operasyonu ile İmralı'ya getirildim. Görünüşte TC güvenlik güçleri başarılı bir operasyonla beni etkisizleştirip Adaya getirmişlerdi. Dünyaya yansıtılmak istenen görünüm böyle planlanmıştı. Getiriliş tarihim 15 Şubat'tı. Bu tarih, 15 Şubat 1925 tarihi, Şeyh Sait'e yönelik komplonun başlangıç günüydü. Tiyatroluk bir Ada Mahkemesindeki yargılamadan sonra, 29 Haziran 1999'da idam kararı verildi. 29 Haziran da Şeyh Sait ve bir grup arkadaşının idam edildiği gündü. Belli ki yetmiş beş yıldır (1999 yılına göre) Kürtler üzerindeki büyük inkâr ve imha operasyonları aralıksız sürdürülmekteydi. AB Konseyi ve ABD ile idam gözdağı üzerinde uzlaşmıştı. Ama AİHM yoluyla bunu uygulamama ve şahsımda kontrolleri dışındaki devrimci hareketin, Kürdistan Özgürlük Mücadelesi'nin ve PKK'nin tasfiyesi amacıyla yararlanma, üzerinde uzlaştıkları asıl ortak politikaydı. Bunu büyük bir gizlilik içinde yapıyorlardı. 'Teröristle mücadele'de meşru yolların çiğnenmesi hususunda da anlaşmışlardı. AİHM'nin göstermelik bir organ olarak kullanılmak istenmesi, benim için büyük bir savunma olanağına dönüştürülebilirdi. Öyle yapmaya çalıştım. Bu amaçla peş peşe savunmalar geliştirdim. Eldeki bu son savunmayla peşinden koştuğum hakikatlerin büyük kısmına ulaştığımı beyan etmek istedim. Ortaya serdiklerimin ana hatlarıyla da kalsa, insanlığa, halkımıza ve öncülük mücadelemize ilişkin hakikatleri sunduğu kanısındayım.

Yaptığım savunmayla hukuki beklenti içinde değilim. AİHM başlangıçta komployu gizlemekle sistemin emirlerine göre hareket ettiğini ortaya koymuştu. Burjuva hukuku ölçülerinde bile olsa, adaletin tecelli etmeyeceği ilk kararlarında anlaşmıştı. Fakat savunmanın siyasi sonuçları çok önemliydi. Bu alana ilişkin sadece beklenti içinde olmadım. Büyük söylem ve eylem gücümü de çok sınırlı ve kuşkulu karşılanabilecek yollarla denemeye çalıştım. Dolayısıyla hem hakikat hem de siyaset yolunda geçen on iki yıllık kapalı zindan pratiğini zihnin ve iradenin özgürlüğüne dönüştürmeyi başardım. Benim ve halkımın varlık ve özgürlük mücadelesi için önemli olan buydu. Geline aşama, komplocuların çok kapsamlı olan planları açısından başarılı sayılmaz. Belki de Kürtler ve Kürt sorunu konusunda ilk defa yaklaşık seksen beş yıldır yürüttükleri inkâr ve imha politikasından (örtülü kültürel soykırım süreci) dönüş yapma gereği duyulmak-

tadır. Bu önemli bir gelişmedir. İmralı süreci devlet iradesinin bu yönlü dönüşümünde önemli rol oynadı.

Abartmaksızın diyebilirim ki, bana yönelik komplo, Birinci Dünya Savaşına gidişte Avusturya Veliâhdının bir Sırp milliyetçi tarafından öldürülmesinin oynadığı rolden çok daha fazla rol yüklenmiş bir içeriğe ve amaçlara sahiptir. Komplo ile bağlantılı olarak geliştirilen Ortadoğu'ya yönelik ABD ve müttefiklerinin işgalleri için 'Üçüncü Dünya Savaşı' demek belki abartılı kaçabilir. Fakat yol açtığı gelişmeler ve sonuçları itibariyle rahatlıkla 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın en yoğun ve sonuç alıcı aşamalarından biri olarak tanımlanabilir. Bana yönelik harekâtı bu kapsamda değerlendirirsek gerçek anlamına kavuşturabiliriz. 'Birinci Dünya Savaşının Sırbistan'ına karşılık 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın Kürdistan'ı diyebiliriz. Kürdistan jeopolitik ve jeostratejik açıdan Ortadoğu kaynaklı 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın başlatılışında, geliştirilmesinde ve sonuç alınmasında merkezî alan konumundadır. Napolyon'un 1798'de Mısır üzerinden geliştirmek istediği işgal için Kürdistan ve Ermenistan'ın stratejik öneminden bahsetmesi, bu gerçeğin çok erken kavrandığını göstermektedir. Napolyon sonrası bölge üzerinde işgalini geliştirmek isteyen İngiliz İmparatorluğu'nun attığı ilk adımlardan birinin 1800'lerin başında Güney Kürdistan'da Süleymaniye üzerinden atıldığını bilmekteyiz. Bunun sonucu olarak modern ilk Kürt isyanı, Süleymaniye'de Baban aşiretinden Abdurrahman Paşa önderliğinde başlatılmıştı. İngilizler Ortadoğu'yu işgal etmek ve her türlü etkinliği sağlamak bakımından Kürdistan'ın stratejik önemini en iyi bilen güç konumundaydılar. Gerek Osmanlı ve İran İmparatorluklarına, gerekse Ermeniler ve Süryanilere ilişkin politikalarında, Kürtlerin rolünü tamamen stratejik maksatları için amansızca kullanmaktan çekinmemişlerdir. Amaçları için kullandıkları güçlerin hepsi kaybetmiştir. Ama en çok ve trajik olarak kaybeden güçlerin başında Kürtler gelmektedir.

Birinci Dünya Savaşından sonra Ortadoğu'da gelişen işgallerin başını İngiltere çekmekteydi. İşgal ve etkinlik açısından Kürdistan ve Kürtler yine stratejik önemini korumaktaydılar. İngiltere'nin 1920'lerdeki Kürdistan ve Kürt politikası, İran'ın güneyi üzerinde denetimini güçlendirmek, Irak'taki kukla Arap yönetimini kendine bağımlı kılmak, en önemlisi de kendisine kafa tutan Mustafa Kemal önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni minimalist bir çizgide (içe kapanmacı, Ortadoğu'da genişlemeci olmayan,

Osmanlıların eskiden hükmettikleri alanlardan ve Güney Kürdistan'dan uzak tutma çizgisi) tutmak için oluşturulup uygulandı. Kürtlere yönelik bu politika, TC kapsamında günümüze kadar uygulandı. 1920'lerden sonra Türk egemenlerinin Ortadoğu üzerindeki geleneksel hâkimiyet emellerinin önüne geçmek için de ustalıklı bir minimalist cumhuriyet projesi hayata geçirildi. İngiltere, İsrail ve ABD hegemonyası için gerekli altyapının ilk harcı Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşumu çerçevesinde atıldı. Türkiye Cumhuriyeti Türk bürokratik burjuvalarıyla Yahudi ve İngiliz burjuvazisinin Anadolu ve Mezopotamya toprakları üzerinde uzlaşmaları sonucunda oluşturuldu. Uzlaşmada her üç ortak da eşit güçte hareket etti. Cumhuriyet'in temelindeki bu üçlü uzlaşmayı kavramadan, daha sonraki gelişmeleri çözümleremeyiz. 1926'da Musul-Kerkük'ün İngilizlere bırakılması, 1938'de Hatay'ın alınması, 27 Mayıs 1960 darbesi, 12 Mart 1971 muhtırası, 1980 askeri darbe rejimi, 1993'te Turgut Özal'ın öldürülüşü, 1997-1998'de postmodern darbe süreci, 2002'de Bülent Ecevit Kabinesinin düşürülüşü ve 2002'de AKP'nin iktidara getirilişi bu üçlü koalisyonun sonucu olarak düşünülürse, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki önemli gelişmeler daha doğru anlaşılır.

Bu kısa tarihi hatırlatmamın nedeni, bana uygulanan komponun Türkiye Cumhuriyeti'ne biçilen rolün sarsılmasıyla olan bağlantısından kaynaklandığını belirtmektir. Rolü, işlevi, içeriği ve Ortadoğu'daki konumu katı anti-İslamîk, anti-Kürt ve anti-komünist temelde programlanmış minimalist bu Cumhuriyeti kim sarsar ve bu çizgisinden saptırırsa düşman bellenecek ve imhasından çekinilmeyecektir. Kim bu programı aşarsa ezilecektir. Kürt direncinin kırılması, muhalefetin tasfiyesi, NATO'ya girilmesi, Gladio'nun darbelerle inisiyatifi eline alması, idamlar, suikastlar ve devrimci harekete yönelik provokasyonlar bu program gereği gerçekleştirilmiştir. 15 Ağustos 1984 Hamlesiyle bu program gerçeğiyle daha derinliğine karşılaştık. PKK'nin 1985'te Almanya tarafından başlatılan anti-terörist kampanyanın hedefi yapılması, 1990'ların başlarında Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in "PKK ve Kürt Hareketini ezmek için Londra yeşil ışık yaktı" demesi, Turgut Özal'ın Kürt-Türk ilişkilerini barış içinde adilce yeniden düzenlemeye niyet etmesiyle birlikte tasfiye edilmesi, 1993 sonrasında Kürtlere yönelik olarak geliştirilen topyekûn imha seferleri, Güney Kürtleri ile ortaklaşa operasyonlar düzenlenmesi, Necmettin

Erbakan'ın başbakanlıktan düşürülmesi, Genelkurmay Başkanlığı'nı devralması beklenen Hüseyin Kıvrıkoğlu'na suikast düzenlenmesi, 1998'de bana yönelik komplo sürecinin fiilen yeni bir aşamasının başlatılması, Gladio inisiyatifinde bu program (üçlü koalisyonun oluşturduğu minimalist Cumhuriyet) doğrultusunda PKK'nin ve benim payıma düşen uygulamalardır.

Avrupa'ya ilk çıktığımda beni hemen istenmeyen kişi (persona non grata) ilan eden İngiltere, yine bu programın gereğini yapmaktaydı. ABD Başkanı Clinton'ın Özel Danışmanı Galtieri'nin benim özel olarak Başkan Clinton'ın emriyle derdest edildiğimi açıklaması, Avrupa hava sahasının bindiğim uçağa kapatılması, İsrail'in Moskova'dan Kenya'ya kadar yoğun takibi, İmralı'da karşılaştığım birçok uygulama hep aynı program kapsamında gerçekleştirildi. İmralı'daki yargılanma mizansenini, tecrit koşulları, idam cezasıyla verilen gözdağı, psikolojik savaşlar ve AİHM'nin komployu meşru kabul etmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin gerçek kurucuları ve koruyucularının kimler olduklarını gittikçe netleşen biçimde gösterdi. Dile getirdiğim bu yakın tarihsel gerçekler bazıları için belki tatmin edici olmayabilir. Dolayısıyla savunmanın bütünlüğüne biraz daha ışık tutması için, komploya yol açan nedenleri, çıkarları sarsılanları ve yol açılan gelişmeleri bazı yönleriyle detaylandırmak daha da kanıtlayıcı ve öğretici olacaktır.

PKK'nin ortaya çıkışı İngiltere tarafından son iki yüz yılda geliştirilen Kürdistan ve Kürtlerle ilgili projesine aykırı düşmekteydi. Aykırılık ideolojik, politik ve stratejik birçok alanı ilgilendiriyordu. Bu projenin temelinde Kürdistan ve Kürtlerle oynayarak, stratejik coğrafyasının yanı başında hizaya getirmek istediği Türk, Arap ve İran-Acem egemen güçlerini dilediği şekilde yeniden dizayn etme politikası yatmaktaydı. Kürdistan'ın ve Kürtlerin bu üç komşusunun egemenleri tarafından çoktan etkisizleştirilmiş olması ve asi tabiatları, bu proje ve politikalar için konumlarını son derece elverişli kılmaktaydı. Ayrıca aynı coğrafyada 19. yüzyıldan itibaren Ermeniler, Süryaniler ve Yahudiler için bağımsız birer yurt kurma projesi de adım adım geliştirilmekteydi. Bu üç milliyet için de birer proje geliştirilmesi, İngiltere İmparatorluğu'nu yakından ilgilendirmekteydi. Her ne kadar Sevr Anlaşmasıyla Kürtlere bir yurt kurulması projelendirilmek istenmişse de, bu içten bir talep değildi. Bir nevi sus payıydı. Kürdistan böylelikle tam bir satranç tahtası haline getirilmiş, Kürtler de piyon rolüne layık görülmüştü.

Acımasız ama gerçek bir oyun kurgulanmıştı. M. Kemal'in dışta Fransızlar ve Ruslarla, içte Kürtlerle kurduğu ulusal kurtuluşçu ittifak, İngiliz projesine önemli darbe vurmuştu. Fakat İngiltere yılmadı. Daha 1921'de M. Kemal yönetimiyle kurduğu ilişkilerle yön değişikliği yaptırmada zorluk çekmedi. Jön Türk Hareketinde öncü rol oynayan Sabetaycı Yahudilerle kendi yanlısı Siyonist Yahudileri yeni Cumhuriyet projesinde değerlendirdi. Bahsettiğimiz bu üçlü koalisyonla Cumhuriyet tahakkuk ettirildi. Ulusal Kurtuluş ittifakından kökten farklı bir rejim altında yeniden dizayn edilmişti. Böylelikle Ortadoğu'ya özgü hegemonik politikası minimalist Cumhuriyetle sağlam bir dayanağa kavuşturuldu. Devrimde karşıdevrim dediğimiz türden bir gelişme böyle olmuştur.

Cumhuriyeti kendine dayanak yapan İngiliz-Yahudi işbirliği için Kürdistan'da yurt arama çabasının yerini Filistin'de bir yurt kurma projesi almıştı. Bolşeviklerin himayesinde Küçük Ermenistan'ın kurulması, Anadolu Ermenilerinin tasfiyesi ve Mezopotamya'daki Süryanilerin aynı akıbete uğraması, İngiltere'nin Kürtler ve Kürdistan politikasında kısmi değişiklikler yaptı. Musul-Kerkük'ü, yani bu günkü Irak Kürdistan'ını alma karşılığında, Kuzey Kürdistan'ı tümüyle yeni Cumhuriyet rejiminin insafına terk etti. Kürdistan ve Kürtler için bu stratejik ve ölümcül bir gelişmeydi. Rejim de bunun karşılığında sadece Musul-Kerkük'ü vermekle yetinmiyor, korunması karşılığında sonuna kadar bağlılık ve birlik içinde kalmayı vaat ediyordu. Buna ilişkin olguları tek tek yeniden sıralamaya gerek yoktur. Mühim olan, bu ittifaktan ölü Kürdistan ve öldürülmesi gereken Kürtler politikasının çıkmasıydı. NATO'ya girişle birlikte bu politikanın sorumluluğu ABD ve diğer müttefiklerle paylaşıldı. Bu ittifakın ümmetçi Türklerle emekçi Türk özgürlük ve eşitlik hareketlerini de hedeflediğini belirtmeye gerek yoktur.

Açık ki, bu kadar anti'den sonra rejimi nitelemek zor değildir. PKK ortaya çıkarken bu statüden habersizdi. Genelde sol muhalif güçler içinde küçük bir grup olarak 1980'lere kadar özel bir dikkat çekmemişti. Sadece Gladio denetiminde olduğu tahmin edilen KDP kaynaklı bazı provokasyon örgütleri özel olarak yönelim geliştiriyorlardı. Muhtemelen KDP milliyetçilik bağlamında Kürdistan üzerinde kendini sorumlu gördüğünden, başka hareketlere sınırlama getirmek istiyordu. 12 Eylül askeri darbesinden beklenen, içteki gelişmelere ilişkin olarak Kürt-Türk, sağ-sol, Alevi-Sünni

ayırımı yapmadan, kontrolü dışında olan tüm güçleri tasfiye etmekte. NATO Gladiosu'nun Türkiye kapsamında da 1960'lardan itibaren yoğunlaşan denetimi 12 Eylül 1980 darbesiyle zirve yapmıştı. Dolayısıyla tasfiye planının arkasında tüm ittifak güçleri vardı. Böylelikle kuruluşundan itibaren Cumhuriyete biçilen rol, ufak değişikliklerle esas olarak devam etmekteydi.

15 Ağustos 1984 Hamlesi hiç hesapta yoktu. Benim daha 1979'da Ortadoğu'nun sistem karşıtı sıcak alanına gidişimin sonuçları tahmin edilemezdi. Sovyetler Birliği ile yaşanan son hegemonik hesaplaşmalar Kürdistan'da Özgürlük Hareketi'ni geliştirmek için elverişli bir ortam yaratmıştı. Bunu değerlendirmem zor olmadı. Gecikmeli ve yetersiz de olsa 15 Ağustos Hamlesi başladığında, ben dahil hiç kimse sonuçlarını kestiremezdi. Zaten bu mümkün de değildi. Çünkü günlük müdahaleler her an yeni gelişmelere yol açıyordu. Hamle ilk yılını doldurduğunda, iddia edilen aksine, NATO 5. maddeyi ilk defa Almanya üzerinden başlattığı saldırıyla kullandı. Ama bu uygulama resmi ve meşru çerçevede değil, gayri resmi ve meşru olmayan Gladio tarafından geliştirildi. Cumhuriyet'in kuruluşundan beri (daha öncesi de var) Türkiye'nin politik yaşamı üzerindeki etkilerini hiç yitirmeyen hegemonik güçler, 1950'lerden sonra Türkiye'nin NATO'ya girişiyle birlikte, bu etkilerini çok daha güçlendirdiler. Ayrıca önce Proto-İsrail rolünü oynayan Cumhuriyet, İsrail'in resmen kuruluşundan sonra bölgedeki tek izdivacı oldu. İlişkileri ittifaktan da öte gayri meşru evlilik düzeyindeydi. Ortaklığın biçimleri değişiyor, özü değişmiyordu. Hegemonik güçlerin 1945'ler sonrası Kürt politikası (İngilizlerin yerini ABD alıyordu. Ama hep stratejik ittifak halinde kaldılar), Irak Kürdistan'ını önce otonomi sonra küçük bir ulus-devlet olarak inşa etmekte. Diğer Kürdistan parçalarındaki Kürtleri işbirlikçileri olan İran, Arap ve Türk ulus-devletçiliklerin inkâr ve imha politikalarına terk etmişlerdi. Irak Kürt Hareketi esas olarak 19. yüzyıldan beri Kürtlere ilişkin çizilen rolün gerekleri için yeterliydi. Bu hareket üzerinden hem İran ve Türkiye'den, hem de Irak ve Suriye'den beklentilerini hissettirebiliyorlardı. Dolayısıyla ayakta tutmak için var güçleriyle destekliyorlardı. İsrail de benzer amaçlarla bu hareketin arkasındaydı. Çıkarları gereği bazen ihanet etmekten de geri kalmıyorlardı. Bu temelde diğer parçalardaki Kürtlere ölü muamelesi yapmak sistemin çıkar mantığı açısından anlaşılırdır.

1984'ten itibaren tırmandırılan Kürt Özgürlük Hareketi, son iki yüz yıldır geliştirilen bu Kürt politikasını iyice sarsmış oluyordu. Bu tarihten sonra Gladio güdümünde bir kontrgerilla savaşı başlatılıyordu. KDP de bu süreçte en azından denetim altında kullanılıyor, bazen de bizzat kontrgerilla gücü olarak hareket ediyordu. JİTEM denilen kuruluşun Gladio'nun harekete geçtiği 1985'lerden sonra kurulması tesadüf değildi. JİTEM Gladio'nun kirli savaş koluydu. Bu oluşumun geleneksel Türk ordusunu tehdit edecek denli güçlendirilmesi Gladio olmaksızın düşünülemezdi. Yeni Kürt Özgürlük Hareketi ve öncü gücü PKK'nin tasfiyesi gün geçtikçe daha çok gündeme oturdu. Tasfiye edilmemesi halinde hegemonik sistemin son iki yüz yıllık plan, proje ve ulus-devlet uygulamaları büyük darbe alabilir, bir daha kapanmayacak yırtılmalar ve boşluklara yol açabilirdi. Yıllar peş peşe geçip hareketin tasfiye edilemeyeceği anlaşıldıkça, tampon mekanizmalara yönelindi. Liberalizmin tarihi boyunca uyguladığı kamçı ve şeker politikasına geçildi. Özellikle Avrupa üzerinden PKK'ye yönelik artan baskılara paralel olarak, alternatif gruplar daha çok beslenmeye ve sisteme entegre edilmeye çalışıldı. Bu süreçte şahsıma yönelik olarak geliştirilen komplolara ilaveten, psikolojik yıpratma hareketlerine daha çok ağırlık verildi. PKK'nin içinde de hem cezaevlerinde hem de KDP üzerinden sesli itirazlarını ve yozlaştırıcı hareketlerini gittikçe arttıran, tehlikeye düştüklerinde de hemen KDP'ye, devlete kaçan kişi ve gruplar eliyle çok sayıda komplo hareketi geliştirildi. Neredeyse her yıla büyük bir iç komplo düşüyordu.

Şu hususu da önemle belirtmeliyim ki, 1990'lardan itibaren İngiltere YNK (Celal Talabani önderliğindeki Kürdistan Yurtseverler Birliği) üzerinden, İsrail-MOSSAD ise KDP üzerinden kendilerine adeta sığınmamızı istiyorlardı. İlkeli hareket ettiğimiz için, ideolojik ve politik iflas anlamına gelebilecek bu dolaylı ilişkilere pirim vermedim. Özellikle 1992'deki Eylül-Ekim çatışmaları ve 2000'lerdeki çatışmalardan sonra geliştirilen (Osman Öcalan ve Nizamettin Taş ve çok sayıda komutan geçinen unsurun yürüttüğü teslimiyet hareketi) teslimiyet hareketinin önü alınmasaydı, topyekûn tasfiyecilik ve işbirlikçilik sonuç alabilirdi. Sistem bu yönlü bir kapıyı da hem KDP hem de daha sonraları YNK üzerinden açık tutmuştu.

1998 Ekim'ine bu koşullar altında geldik, geldim. Benden beklenen, Irak üzerinden dağa çekilişti. Fakat bu yol üzerinde büyük tedbir aldıklarını

tahmin ediyorduk. Ayrıca dağa çıkış demek, her türlü yöntemle askeri imhanın denenmesi demektir. Sistem bunun için gerekli onayı vermişti. Kara Kuvvetleri Komutanı Atilla Ateş'in 18 Eylül 1998'de Kırıkhan üzerinden Suriye'yi açıkça tehdit etmesi, işbirlikçi Mısır Lideri Hüsnü Mübarek'in devreye girmesiyle sonuç verdi. Suriye'den çıkışı ben de çok arzu ediyordum. Ama bunun hep daha değişik koşullar altında olmasını beklemiştim. Ayrıca Suriye'deki konumum Kürt Özgürlük Hareketi açısından istisnai stratejik bir rol oynuyordu. Zorunlu olmadıkça bu rolden vazgeçmek doğru olmazdı. Çıkış öyküsü ve sonuçları bilindiği için tekrarlamayacağım. Kısacası enterne edilmemden sonra beklenenler;

a- Irak Kürt Hareketinin giderek daralan etkinlik alanlarını hem liderlik hem de hareketleri açısından yeniden güçlendirmek ve tüm Kürdistan'a yaymak,

b- PKK ve önderlik ettiği Özgürlük Hareketi yerine alternatif güçler geliştirmek, yerleştirmek,

c- PKK içinden teslimiyetçi ve işbirlikçi gruplar geliştirmek, biçiminde özetlenebilir.

Böylece son otuz yılda sistemin Kürdistan'da bozulan dengelerini yeniden restore etmek mümkün olacaktı. Bu arada Türkiye'yi AB'ye aday üye yapmak aynı mantık çerçevesinde gerçekleştirildi. Kürdistan boyutunda ve PKK bağlamında sistemin yürüttüğü tüm bu çabalar, ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik Büyük Ortadoğu Projesi'nin (BOP) birer parçası durumundaydı. Projenin son on yıllık uygulamalarını daha önce 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın en önemli aşaması olarak tanımlamıştım. Bu projenin başarısı için ilk elde benim tasfiye edilmem gerekiyordu. Bu doğrultudaki ilk girişimleri daha 1992'den beri iki defa yaptığı Suriye ziyareti ile bizzat Clinton başlatmıştı. O dönemde Hafız Esat'la dört saati geçen (Bu kadar uzun süren görüşmeler ender gerçekleşir) uzun görüşmelerin temel konusu benim durumum ve PKK idi. Benzer birçok diplomasi hareketi söz konusuydu. En az Saddam Hüseyin'in tasfiyesi kadar tasfiye edilmesi veya etkisizleştirilmesi gereken bir kişi olarak görüldüğümü tüm bu ileri sürdüğüm argümanlar fazlasıyla kanıtlamaktadır. BOP çerçevesinde Irak Kürdistan'ında inşa edilen Kürt ulus-devletçisi tüm bu iki yüz yıllık gelişmelerin ve bölgedeki hegemonik hesapların doğal sonucudur. Sistemin beklentisi, geçmişte olduğu gibi bu yeni araçla hem Kürtleri hem de komşu güçleri

denetim altında tutmak, gerektiğinde açıktan müdahale etmektir. Amaçlarının böyle olması Irak Kürdistan'ındaki oluşumun, ulus-devletin önemsiz ve hepten olumsuz olduğunu göstermez. Kürdistan'da geliştirilecek demokratik ulus inşasının ve buna öncülük etme konumunda olan KCK'nin birlikte ve uzlaşma içindeki tavrıyla tüm Kürdistan'da ve Ortadoğu'nun komşu ulus-devletlerinde önemli ve olumlu gelişmelere yol açması kaçınılmazdır. Geleneksel inkâr ve imha politikaları daha şimdiden işlemez duruma gelmiştir.

İmralı'daki yaşam sürecinin 12. yıldönümünde ortaya çıkan gelişmeleri ilgili güçler açısından kısaca değerlendiresek:

a- Kapitalist hegemonyanın başındaki ABD, İngiltere ve İsrail ittifakı açısından Suriye-İran-PKK üçgeninde ortaya çıkan gelişmelerin PKK ayağı etkisizleştirilmiştir. Fakat bu yönlü gelişmenin sistemin çıkarına olduğu pek de söylenemez. PKK'nin yerine taktik amaçlı da olsa Türkiye'nin ikamesi gerçekleştirilmiştir. Anti-Kürt kapsamında da olsa, Türkiye-Suriye-İran dayanışması hegemonik sistem için son derece rahatsız edicidir; hatta PKK'nin konumundan daha tehlikeli sonuçlara gebedir; özellikle İsrail açısından asla kabul edilemez bir durumu ifade etmektedir. Türkiye bu dayanışmanın içine elindeki kozları güçlendirmek için girmiştir. Türkiye'nin ABD-İngiltere-İsrail bloğundan beklentisi, Irak Kürtlerinin kontrolünü kendine bırakması ve özerk veya bağımsız herhangi bir egemenlik peşine düşmemelerinin garanti edilmesi, Ortadoğu'daki ranttan kendisine biraz daha fazla pay bırakılması ve İran'ın Irak'ın durumuna düşürülmesidir. Hegemonik sistemin son iki yüz yıldır uyguladığı politikalar açısından bu beklentiler gerçekçi değildir. Türkiye ya sisteme uyacak ya da Irak ve İran'a uygulanan politikaların kendisine de uygulanmasına katlanacaktır. Sisteme tam uyması Kürtlerle uzlaşmasını, Suriye ve İran'la olan ilişkilerine mesafe koymasını gerektirmektedir. Sistemden kopup yeni eksenler araması veya oluşturması halinde, kesinlikle Irak benzeri bir operasyona tabi olmayı göze alması gerekmektedir. Bu durumda sistem tüm gücüyle Kürt ulus-devlet hareketini destekleyecek ve Irak'taki Kürt ulus-devlet çekirdeğini genişletecektir. Bölgede büyük sonuçları olacak İsrail-İrak Kürt yönetimi-KCK bloklaşması beklenebilir ki, bu da Ortadoğu'yu büyük dönüşümlere zorlayacaktır. Türkiye şimdilik araftadır. Kesin tercih yapamamakta, her iki tarafla klasik dengeli bir politika gütmektedir.

Hegemonik sistem Ortadoğu'da geri adım atamaz. Atması durumunda İsrail'in tasfiyesinden tutalım irili ufaklı birçok Arap devletinin ortadan kaldırılmasına kadar dünyayı kökünden sarsacak gelişmeler kaçınılmaz olacaktır.

Üçüncü Dünya Savaşı derken, bu olası gelişmeleri de göz önünde bulunduruyoruz. Nükleer silah dahil en gelişkin silahlar kullanılacaktır. Sonuç herhalde İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'sından pek farklı olmayacak, hatta çok daha ağır olacaktır. Şu son on yıllık aşamadaki gelişmelerle kıyaslandığında, olası gelişmelerin dehşeti daha anlaşılır olacaktır. Bölgede kalması halinde hegemonik sistem mevcut durumla yetinemez. Her hegemonik sistem gibi galebe çalmak isteyecektir. Bu da İran'ın Şia eksenli bölgesel etkinliğinden vazgeçip, Şahlık dönemindeki gibi uysal bir konuma gelmesini gerektirecektir. İran rejiminin olası bu durumu kabul etmesi ölümüyle özdeşdir. Bütün belirtiler bölge üzerindeki etkinlik çabalarının artarak devam edeceğini göstermektedir. 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın yeni bir aşaması olasılık dışı değildir. Şu anki kararsız denge durumu uzun süre devam edemez. Her üç durumda da Kürdistan'ın coğrafya olarak ve Kürtlerin de müttefiklik açısından konumları stratejiktir. Dengenin hangi taraf lehine veya aleyhine sonuçlanacağını belirleyecek konumdadır. Kürdistan ve Kürtler tarihin bundan sonrası için geleneksel satranç tahtası ve piyon olma rollerini terk edip özne konumuna gelebilirler. Bunda takip edilecek siyaset, iç ve dış ittifaklar belirleyici rol oynayacaktır. İmralı'daki yaşam deneyimimin sürecin bu yönlü gelişmesindeki payı küçümsenemez. Sistemin ve Türkiye'nin komplocu güçleri açısından kesinlikle olumsuz olmuş, uzlaşmacı güçler açısından ise önemli bir fırsat sunmuştur.

b- Türkiye-İran-Suriye arasındaki dayanışma anti-Kürt odaklı gelişse de, sonuçları çok önemli olacaktır. Bu dayanışma direkt benim İmralı'ya alınmamla bağlantılı gelişti. Türkiye'nin eksen kaydardığı iddiası boşuna değildir. Eğer Batılı hegemonik sistem içinde kalacaksa, mevcut durumu uzun süre devam edemez. Türkiye'nin beklentisi üçlü dayanışmanın belli tavizler karşılığında sisteme entegre edilmesidir ki, bu durumda İsrail'in akıbeti tehlikelere açık hale gelecektir. Siyonist hareketin bu durumu kabul etmesi olanak dahilinde değildir. Tersine, İsrail sistemin bölgedeki en önemli müttefiki ve hegemonik çekirdeği olarak etkisini sürekli arttırmak durumundadır. İran, Türkiye ve Suriye'nin artan etkinliğini mutlaka durdurmak

ve geriletmek zorunda kalacaktır. Türkiye, İran ve Suriye ile İsrail arasında bir nevi adı konmamış bölgesel hegemonik çekişme söz konusudur. İran ve Suriye'nin anti-İsrailci konumları oldukça bellidir. Fakat farklı amaçlarla da olsa, Türkiye'nin bu konuma dahil olması, ne kadar istenmese de, bölgede hegemonik çatışmayı kızıştıracaktır. Yani beklentisinin tersine sonuç vermesi kuvvetle muhtemeldir.

Bu durumun iç politika üzerinde giderek büyüyen etkisi olacaktır. AKP'ye yol açan güçler ittifakının dağılması ve yerine yeni bir iç güçler koalisyonunun kurulması beklenebilir. Bu açıdan CHP'deki gelişmeler dikkat çekicidir. Türkiye'yi bu çelişkili konuma iten Kürt sorunu açısından tam bir yol ağzına gelinmiştir. Türkiye ya kendi Kürt sorununu barışçı, tutarlı ve içeriği en azından Demokratik Özerkliğe açık demokratik yoldan çözmeye razı olacaktır. Öyle ki, bu durum farklı koşullarda Ulusal Kurtuluş ittifakına dürüst ve programlı olarak yeniden dönüşü anlamına gelecektir. Komplocu temelde saptırılan Cumhuriyet yeniden demokrasiye ve demokratik uluslaşmaya açık bir rejime dönecektir. Ya da giderek daha fazla İran ve Suriye'ye bağımlı hale gelip, Kürtlerle savaşa daha çok ağırlık verecektir. Suriye ve İran kendileri açısından Kürtlerle savaşı tırmandırmayacaklardır. Geleneksel politikalarını daha çok uzlaşma yanlısı kılacaklar, savaşın ağırlığını Türkiye'nin omzuna yıkacaklardır. Şimdiye kadar olduğu gibi, Kürdistan'daki savaşlara daha da artan bir ağırlıkta katılması, Türkiye'yi Afganistan ve Irak'tan farksız, belki de daha beter hale getirecektir. Türkiye askeri yolla alabileceği mesafeyi çoktan almıştır. Bundan sonrası ancak politik ve demokratik diyalogla lehine gelişebilir. Tabii çok köklü olan komplocu ve darbeci gelenek buna izin verirse.

c- İmralı'ya alınmam AB açısından direkt sorumluluğu olan bir gelişmeydi. İmralı'da özel hapishaneye alınışında beni ilk karşılayan kişinin AB Konseyi Yetkilisi olması bu gerçeği ifade etmekteydi. Benim üzerimden Türkiye ile bir uzlaşmaya varmışlardı. AB'ye aday üyelik karşılığında, başta idam cezasının kaldırılması olmak üzere çok sayıda yasal değişikliğe gidilmesi bu uzlaşma kapsamındaydı. Demokratikleşme ve insan hakları açısından bu uzlaşma sınırlı da olsa bazı gelişmelere yol açtı. Türkiye Batı hegemonyasından benim teslim edilmem olurunu aldıktan sonra bu uzlaşmaya varmıştı. Direkt İmralı'ya alınmamla ilgili derken, çoktan açığa çıkan bu uzlaşmayı kastediyorum. Avrupa Birliği uzlaşma karşılığı ayrıca

PKK'yi de terörist ilan etmeyi kabul etmişti ve bunu uygulamaya geçirdi. Doğan boşluğu da uzun süredir beslediği veya kullanmak istediği kişi ve gruplardan bir alternatifle doldurmak istiyordu. Bu konuda da Türkiye ile birlikte özellikle İsveç üzerinden çok yönlü faaliyetler yürütülmüştü. Kürt Hareketi devrimci, demokratik ve özgürlükçü karakterinden soyutlanıp, tek taraflı demokratikleşme ve insan haklarının geliştirilmesi çerçevesine sığdırılacaktı. Bu yönde birçok hazırlık yapıldığı daha sonraki gelişmelerden anlaşılmıştı. İngiliz liberalizminin bu konudaki tarihsel tecrübesi ve muhtemelen önerileri dikkate alınmaktaydı. AKP ile bu konuda içyüzü pek bilinmeyen bir ittifaka girildiğini yine gelişmelerden anlayabilecektik.

Türkiye AB ile ilişkiler bağlamında demokratikleşme ve insan haklarına taktik amaçlarla yaklaşıyordu. İçten reform yapmıyordu. Kendisi için mutlak ihtiyaç olan reformları bile pazarlık konusu yapıyordu. Bunun için komplocu ve darbeci güçleri gerektiğinde kullanılacak bir sopa gibi tutuyordu. Komplo ile etkisizleştirilmem çok açık olduğu halde, AİHM'nin bu yönde doğru karar vermemesi de içine girilen uzlaşmanın diğer önemli bir maddesi veya unsuruydu. İngiltere bu konuda da öncülük ediyordu. AİHM'deki İngiliz hâkim üye, kararın doğru verilmemesi, yani sürecin uluslararası hukuka uygun olduğu konusunda çok ısrarlı olmuş ve dediklerini de kabul ettirmişti. AB Türkiye'yi kendine çok daha bağımlı hale getirmek için beni, PKK'yi ve Kürt Özgürlük Hareketi'ni çok kötü kullandı. Türkiye de AB ile uzlaşmak için beni, PKK'yi ve Kürt Özgürlük Hareketi'ni aynı biçimde çok kötü kullandı. Geleneksel Kürt politikalarının bir benzeri de benim ve PKK'nin tasfiyesi üzerinden yaşatılmak istendi. Kendi burjuva hukuklarının lehinde olan hiçbir hükmünü dürüstçe uygulamadılar. Halen AİHM'de devam eden bu yönlü birçok itiraz vardır. Türkiye kendi hukukunu benimle ilgili hususlarda açıkça çiğnediği halde, AİHM'nin bu durumlar karşısında da nasıl tavır takınacağı merakla beklenmektedir.

Avrupa-Türkiye uzlaşmasında başka konular da vardır. Ben, PKK ve Kürtler konusunda Türkiye'nin dilediği gibi serbest hareket etmesi karşılığında Ermenistan, Kıbrıs ve Yunanistan'la olan sorunların çözümünde tavizkâr tutum içine girildi. Türkiye bu konuda ciddi sözler verdi. Geleneksel Osmanlı politikasını takip etti. Bunun karşılığında ilgili taraflardan PKK üzerinde baskılarını arttırmaları, serbest çalışmasını engellemeleri ve sınırlı destek sunan çevreleri bundan vazgeçirmeleri istendi. Bu konuda on

iki yıldır oyalamacı politikalar uygulandı. Türkiye böylelikle benim tümünden çökeceğimi, PKK'nin dağılacağını ve Kürtlerin hüsrana uğrayacağını sanmıştı.

d- Türkiye'nin bir de tek başına uyguladığı İmralı politikaları vardır. Buna Milli İmralı Politikaları (MİP) demek gerekir. Türkiye İmralı'ya getirilişimi ikinci Sakarya Zaferi saymıştı. Özellikle komplocu-darbeci kesim benim ve PKK'nin tasfiyesini 'Doğu'daki İkinci Yunan Harbi' olarak mitleştirmişti. Kürtlerin bin yıllık Türk tarihinde çok kesin ve belirleyici rol oynayan özelliklerini unutmuş, Yunanlılar ve Ermenilerden daha tehlikeli düşman konumuna yerleştirmişti. Ne de olsa çeyrek asırdır sürdürdükleri savaşı zaferle kapatmak üzereydiler. Adaya getirilişimi iliklerine kadar bir milli zafer havasında kutladılar. Adaya ayak bastığımda sorguculara şunları söylemiştim: "Beni siz yakalamadınız, buna gücünüz de yoktur. Uzun vadede sizin de çok aleyhinizde olacak bir komplo ile size teslim edildim." Sorgucular soğukkanlı ve rasyonel yaklaşıyorlardı. Ama son otuz yılda yaratılan şovenist dalga herkesi rasyonel tutum almaktan fazlasıyla kaçınmaya itmişti. Ben kendilerinin bunu bir barış fırsatı olarak değerlendirmeleri için hayli ılımlı tavır almıştım. Sanırım aralarında yaptıkları birçok toplantı sonrasında benim çözülmekte olduğuma, PKK'nin de benzer bir konumda bulunduğu, kendiliğinden bir dağılmanın kuvvetli bir ihtimal olduğuna, böylelikle bu 29. isyanın da sonunun geldiğine kendilerini inandırmışlardı. Ayrıca koalisyondaki MHP'nin çok olumsuz tutumuyla birlikte hava barıştan ve demokratik çözümden yana gelişmedi. Buna fırsat tanınmadı.

Bunu ABD-İngiltere-İsrail üçlüsü de istemiyordu. Daha önceleri de benzer birçok engelleyici tavırları söz konusuydu. Türkiye'ye dayattıkları 'tavşana kaç, tazıya tut' politikalarını başarıyla sürdürüyorlardı. MİP sorumluları bu sefer benim şahsımda tavşanın artık kaçacak hali olmadığına kendini iyice inandırmış, kendiliğinden çözülmelere umut bağlamıştı. Kendisine kalsa belki de barışçı bir çözüme engel olmayacak Başbakan Bülent Ecevit'e sanırım bu fırsat tanınmadı. Çünkü arkada Irak'ın işgali planı vardı. Bülent Ecevit'i düşüren ve AKP'yi hazırlayan güçler açısından barış ve demokratik çözüm ham hayaldi. Özellikle Irak'ın işgali gibi bir konu dururken, bu işgal süresince ve sonrasında kadar benim mahkûm kalmam bir

zorunluluktaki. Sanırım Irak Kürt güçleri de benzer bir beklenti içindeydiler. Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuştu.

AKP Hükümetleri döneminde de İmralı süreci çok kötü istismar edildi. İslamî tandanslı AKP'nin Kürtleri kontrol altında tutması karşılığında, özellikle ordunun bir kısmınca hükümette kalması uygun karşılanmıştı. Dolayısıyla mahkûmiyetim ve PKK'nin tasfiyesi AKP açısından da bir varlık nedeniydi. Bu yüzden her şey günlük taktik hesaplara kurban edildi. Barış ve demokratik çözüm için hiçbir adım atılmadı. Sabrımız kötü kullanıldı. 2002-2004 tasfiyeciliği beklenti yaratarak bunda çok olumsuz rol oynadı. AKP İslamiyet'i Türk milliyetçiliğinin hizmetinde kullanırken, hiçbir dinî ve ahlâki ilkeye uymadı. Vicdanın ve inancın gereğini yapmadı. Bu yüzden binlerce genç daha öldü. Devletin büyük maddi ve manevi kayıpları oldu. Olumlu olan tek yan, devlet içinde daha Cumhuriyet'in kuruluşundan beri var olan darbeci-komplocu kesimle karşıtları arasındaki gerginliğin ilk defa benim İmralı sürecine alınmamla birlikte darbeci-komplocu kesime karşı olanların lehine gelişmesi ve üstünlük kazanmasıydı. Belki de son seksen beş yılın en önemli gelişmesi buydu. İlk defa barış ve demokrasiye doğru adım atılabileceğine dair umutlar yeşermişti. Bunda benim sabrım ve barış ve demokratik çözüme yönelik savunmalarım büyük rol oynamıştı. Kürtlerin, Türklerin tarihindeki yeri anlaşılır olmaya başlamıştı. Ayrıca tüm tasfiye çabalarına rağmen, PKK'nin ve Kürt Özgürlük Hareketi'nin sağlam bir temele dayandığı anlaşılmıştı. Bu anlayışlar yeni bir durum değildi, daha Turgut Özal döneminden beri seslendirilen bir tema idi. Ama ilk defa bir politika olmaya doğru gidiyordu. Benim Türk-Kürt ilişkilerinin yeniden düzenlenmesine ilişkin çok eskiye dayanan fikirlerim vardı. İlk defa birlikte yaşamaktan bahsetmiyordum. Ama sabrım ve savunmalarım inandırıcı ve sağlam argümanları en çok İmralı sürecinde geliştirdiğim de bir gerçekti. Son yıllarda bazı devlet yetkilileri ile geliştirdiğimiz diyaloglar darbe ve komplo karşıtları için gelişmeleri çok daha olumlu etkiledi.

Gelinen aşamada AKP Hükümeti, devlet içindeki her iki eğilim karşısında denge politikasını takip ederek güçlenmeye çalışmaktadır. AKP son dönemlere kadar içten bir barış ve demokratik çözüm yanlısı değildi. Özellikle Ergenekon yargılamaları sürecinde bu tutum açıkça yansıdı. AKP halen denge politikasına dayanarak, özellikle Kürt oylarına güvenerek vazgeçilmezliğini ısrarla dayatma amacındadır. Fakat Kürtlerin anlamlı bir barış

ve demokratik çözüm yaklaşımını görmemesi onları da benzerleri konumuna itebilecektir. Ancak oldukça tecrübe kazanmış AKP'nin Barışın ve Demokratik Çözümün rantından kolay vazgeçmeyeceği açık olduğu gibi, kendine göre sırası geldiğinde bu konuda inisiyatif almaktan çekinmeyeceğini giderek sıkça ifade etmektedir.

Kürt sorunu konusunda Cumhuriyet rejimi şimdiki dönemde tam bir yol ağzındadır. Ya darbeci-komplocu savaş yoluna devam edecek ya da onurlu barış ve anlamlı bir demokratik çözüme gelecektir. Hem toplumda hem de devlette her iki yol konusunda yoğun bir ayrışma yaşanmaktadır. Barış ve demokratik çözüm şansı artmış olsa da, halen tarihte güçlü kökleri olan darbeci-komplocu eğilim tümünden özel savaş yöntemlerinden ve topyekûn tasfiyecilikten vazgeçmiş değildir. Her şeyi taraflar arasındaki karşılıklı mücadele kadar, Kürtlerin barış ve demokratik siyaset yoluyla yürütecekleri mücadelenin başarısı belirleyecektir.

e- İmralı'ya alınmam Kürt halkının ezici çoğunluğu için tam bir milli matem havası yaratmıştı. Kürtler çağdaş dönemde yeşerttikleri özgürlük umutlarının İmralı sürecinde tasfiye olmasından derin endişe duyuyorlardı. Yaşadıkları tüm çağdaş direnişler aynı trajik sonuçları paylaşmıştı. Bu nedenle 15 Şubat 'Kara Gün' olarak anıldı. Buna bir de 15 Şubat 1925 anısı eklenince, durumun ciddiyeti daha iyi anlaşılıyordu. 15 Şubat'a gösterdikleri tepkiler sonucunda birçok değerli şahadet yaşandı. Bu şahadetler başta olmak üzere, her yıl gösterilen direnç, bu sefer geçmişin tekrarlanmasına izin verilmeyeceğini kanıtlıyordu.

Her parçanın süreçten farklı etkilenmesi söz konusu oldu. Türkiye-Kürdistan Kürtleri süreci büyük bir tedirginlik ve endişe ile karşılamışlardı. Sonucu kestirmeye çalışıyorlardı. Gerillanın Güney'e çekilmesini önermem yeterince doğru anlaşılıp gerekleri tam anlamıyla yerine getirilemişti. Ama öneriye gösterdikleri bağlılık ve bu yolda yaşadıkları güçlükler ve şahadetler anlamlıydı. Ayrıca Avrupa'dan ve Kandil Dağından birer grubun barış mesajı ile attıkları adım aynı değerdeydi. Geri çekilme panik içinde olmadığı gibi, geriye kalan halkın moralinde düşüş de olmadı. Yine de 2005'e kadar zorlu bir süreç yaşandı. 2002-2004 tasfiyeciliği harekete dıştan dayatılan komplodan daha ağır darbe vurmuştu. Halkta yaşanmayan ihanet PKK içinde gelişti. Uzun süreden beri değerli yiğitlerin omuzları üzerinde kendilerini yaşıtanların hareketin bir daha kendini toparlayama-

yacağını sanarak dayattıkları ihanet, tarihte eşine az rastlanır cinstendi. Hem bu ihanete hem de AKP'nin sorumsuz tutumlarına karşılık, PKK ve KCK'nin dönüşüm geçirmiş çizgisi temelinde yeni bir dönemi ilan etmeleri önemli bir gelişmeydi. Bu, devlet ve AKP Hükümetince beklenmeyen bir gelişmeydi. Bu durum devletle diyalogun yolunu açtı. HADEP ve DTP'nin attıkları adımlar da bu dönemde kayda değerdi. Halkın süreklileşen gösteri ve mitingleri birçok gelişmeyi bağrında taşıyordu. Birçok belediyede yönetimin üstlenilmesi de etkisini gösteriyordu.

Bütün bu gelişmeler AKP Hükümetinin tutarlı bir barış ve demokratik çözüm için adım atmasına yetmedi. Tasfiye politikasını daha sessiz ve derinden yürütmeye devam etti. Devletin diyalog yolunda attığı adımların siyasi sorumluluğunu üstlenip gerekli hukuki değişiklikleri yapmadı. Tersine, Kürt Özgürlük Hareketi'ne yönelik tüm yasaları daha da katılaştırdı. Son bir iki yılda dillendirdiği 'Demokratik Açılım' edebiyatı, düşen maskesini kurtarmaktan öteye rol oynamıyordu. Benim, halkın ve PKK-KCK'nin tüm iyi niyetli girişimlerine ve tek taraflı ateşkes denemelerine rağmen, çözümsüzlükten, güç ve rant derlemekten vazgeçmedi. *****(sayfa 772)..... sivil toplum örgütlerinin çatı örgütü konumundaki Demokratik Toplum Kongresi süreci "Demokratik Özerlik" boyutunda güçlendirilebilirler.

Fakat AKP'nin ve diğer ulus-devletçi partilerin demokratik çözüm modelinin temel özelliklerinden uzak oluşları, zihnen ve pratik olarak hiç hazır olmayışları ve hatta engel teşkil edici konumları, yaşanan tarihi süreci olumsuz etkiledi. Devletle yaşanan diyalog sürecinin siyasi sorumluluğunu üstlenmediler. Bu deneyimle açığa çıktı ki, gerek demokratik açılımın gerekse bunun bir parçası olan Kürt açılımının başarılı olmamasında temel sorumluluk devlete değil, siyasi oligarşiye düşmektedir. Esas kilitlenmeyi devlet rantı peşindeki siyasi oligarşik yapılar oluşturmaktadır. Bu durum Kürtleri ve Özgürlük Hareketi'ni yeniden yol ağzına getirdi. İletilen mesajlara verilecek yanıtlar ya büyük, onurlu barış ve anlamlı -içeriği en azından Demokratik Özerlik olan- bir demokratik çözüm yolu doğrultusunda olacak, ya da son otuz yılın düşük yoğunluklu savaşlarının çok üzerinde, KCK'nin tek taraflı yönetimi ile iç içe kapsamlı bir öz savunma savaşları dönemine girilecekti. Bu sürece yeni bir savaş dönemi demek yeterli olmayacaktır. PKK-KCK'nin basına yansıyan hazırlıklarından anlaşıldığı

kadarıyla, demokratik otoriteye dayanan yeni bir Kürdistan'ın, 'Demokratik Özerk Kürdistan Yönetimi'nin ilanı söz konusu olacaktır.

Demokratik ulusun tüm boyutları temelinde geliştirilecek Demokratik Özerk Kürdistan Yönetimi farklı bir durum yaratacaktır. İki otorite söz konusu olacaktır: Türk ulus-devlet otoritesi ile Kürt Demokratik Özerk Yönetimi veya otoritesi. Son derece karmaşık bir sürecin yaşanacağı açıktır. Öz savunmaya dayalı özerk yönetim tek taraflı alacağı binlerce kararlar, kuracağı bir o kadar örgütlenmeyle İsrail-Filistin çatışmasından daha ağır sonuçlara yol açabilir. Böylesi muhtemel bir sürecin önünü ancak ciddi ve onurlu bir barış kadar, tek taraflı olmayan, karşılıklı müzakerelerden geçen, anayasal ve yasal temeli olan Demokratik Özerklik çözümü olabilir. Cumhuriyet'in bütünlüğünü demokraside gören bu yöndeki çabaların gecikmeye tahammülü olmadığı açıktır. Günler ya Kürt-Türk ilişkilerinin tarihsel ruhuna uygun ve stratejik anlamına cevap veren yaklaşımlar temelinde reforme edilmiş ilişkilerle gerçekleşecek kardeşlik, bütünlük, özgür ve eşit birliktelik temelinde geçecek, ya da özgür birliktelik şansı kullanılmadığı takdirde, her iki otoritenin tek taraflı kararlarla yönetmeye çalışacakları bir süreç söz konusu olacaktır ki, bu durumda her geçen günün daha çok çatışmaya ve ayrışmaya yol açması yüksek bir olasılıktır.

Şimdiki Irak Kürtleri, İngiliz hegemonyasının Körfez bölgesinde geliştiği 19. yüzyılın başlarından beri özel bir grup olarak hedeflendiler. Onlar kanalıyla Kürdistan ve Kürtlerin derinliklerine nüfuz edilmeye çalışıldı. İngiliz misyonerleri ve ajanları, aşiretler ve tarikatların üst hiyerarşisinden elit gruplar derleyerek hizmetlerinde kullanmaya çalıştılar. İkinci Dünya Savaşına kadar böyle gelindi. Bu dönem ilkel milliyetçilik dediğimiz dönemi teşkil eder. İkinci Dünya Savaşından sonra KDP'ler aracılığıyla aynı politikalar sürdürülmek istendi. Farklı olarak ABD ve İsrail'in de gittikçe artan etkileri söz konusu oldu. 1960'tan itibaren ABD, İsrail ve İran'ın desteği ile isyan ve gerilla tarzıyla otonomiye yaklaştılar. Fakat uluslararası konjonktür ve İran-İrak uzlaşması tasfiyelerine yol açtı. 1975'ten sonra iki kanat halinde aynı hegemonik güçlerle ilişkilerini daha da geliştirerek, federe ulus-devlet doğrultusunda mesafe kat ettiler. ABD-İngiltere-İsrail üçlü hegemonyasının amaçları ortaktı: Irak Arap rejimini sıkıştırarak, diğer komşularına karşı bir koz olarak ellerinde bulundurmaya çalıştılar.

PKK'nin 1985 sonrasında devreye girmesi onlarda rahatsızlık yarattı. Kürdistan geneline ilişkin otoritelerinde ciddi bir daralma meydana geldi. Modern ittifaklara, Kongre tipi ortak organizasyonlara yanaşmamaları bunda etkili oldu. Güçler arasında güvensizlik ve rekabet gelişti. Geleneksel KDP-YNK çatışmalarına PKK-KDP ve PKK-YNK çatışmaları eklendi. 1990'lardan itibaren 'Çekiç Güç'ün bölgeye yerleşmesiyle birlikte, Türkiye'deki Glado-JİTEM güçleriyle ilişkilerini geliştirip, birlikte PKK'nin tasfiye edilmesine çalıştılar. İmralı sürecine kadar birçok ortak operasyon geliştirdiler. PKK ile TC arasında arabuluculuğa soyunmakla birlikte, YNK tasfiyeci çabalarından da vazgeçmedi. KDP yoğun askeri operasyonlara aktif katılarak PKK'yi tasfiye etmeye çalıştı. İmralı sürecini içten içe rahatlatarak karşıladılar. Benden ve PKK'den kurtulmayı bir nevi Saddam'dan kurtulmak olarak algılayanlar oldu. Ancak halk aynı kanıda değildi. PKK olmazsa Irak Kürt örgütleri ve liderlerinin değer bulamayacaklarını, politika yapma şanslarının çok az olduğunu biliyorlardı. İmralı sürecini onlar da derin bir endişe ile karşıladılar. Çok sayıda yurtsever kişi ve grubun bu endişeler ve dayanışma dilekleri içinde olduklarını biliyoruz.

2000'ler sonrasında Irak'ın işgali tarihî bir fırsat kadar, yeni tehnelere açık bir ortam da oluşturmuştu. Bölgesel Kürt Yönetimi'nin oluşturulması, atılması gereken bir adımdı. Fakat demokratik içeriği tartışmalıydı. TC ile ilişkileri Kürtlerin geneline ilişkin olarak bir türlü ilkel olmayıyordu. Fakat TC'nin darbeci-komplocu kanadından kopmaya, barış ve uzlaşma yanlısı kanatla ilişkilerini geliştirmeye daha çok ağırlık verdiler. Kerkük'ün statüsü bu konuda etkili oldu. PKK-KCK'yi bölgeden zorla tasfiye etmeye güçlerinin yetmeyeceğini ve bunun çıkarlarına da uygun olmadığını görmelerinden ötürü, güçler arasında yeni bir platform oluşabilir. *****(Sayfa 775)..... Bölgesel Kürt Yönetimi'nin yasal zorluk çıkarması nedeniyle fazla gelişme imkânı bulamamaktadır. PKK'nin bölgedeki pratiğinden sorumlu birçok kişinin kaçıışı ve ihanetinin de bunda rolü vardır. Ayrıca sağ sapmacı anlayışların kendilerine dayanak kıldıkları bir alan olması, devrimci çizginin pratikleşmesini darbelemiştir. Yine de Kürdistan'da pratikleşme düzeyi gelişkin olan bu bölge halkımız arasında Demokratik Çözüm Partisi (PÇDK)'nin çalışmaları önem taşımaktadır. Ulus-devletçi zihniyete karşı demokratik ulus zihniyetini ve Demokratik Özerklik otoritesini geliştirmek ve Demokratik Ulusal Kongre'ye katılmak önünde duran temel

görevlerdir. Demokratik Ulusal Kongre (DUK) platformu diyebileceğimiz bu tür bir oluşumla ilişkiler statü kazanabilir. Kongre'nin seçeceği Yürütme Konseyi ile silahlı güçlerin birleştirilmesini ifade eden Öz Savunma Birlikleri Konseyi, Kürtlerin geneli itibarıyla iç ve dış ilişkilerini dengeleyip ortak bir ifadeye kavuşturabilir. Böylelikle Kürtler arasında hem iç barış ve demokratik çözüm yeteneği, hem de başta komşularıyla olmak üzere dıştaki güçlerle birleşik diplomatik ilişkiler kurabilme yeteneği kazanmış olurlar.

İran Kürtleri İmralı sürecini derin bir milli matemle karşıladılar. Birçok şehit verdiler. Destek ve dayanışmada bulundular. PJAK'ın oluşumuyla tavırlarını kurumsallaştırdılar. KDP ve benzeri çözümsüz kalan oluşumların doğurduğu hayal kırıklıklarını PJAK'la umuda ve yeniden dirilişe dönüştürmeyi denediler. Girişim ulusal ve uluslararası alanda oldukça yankı ve destek buldu. PJAK KCK çatısı altında etkin bir güç olarak yer almaktadır. Öz savunma yolunda birçok şehit ve militanıya halk için canlı umut kaynağı olmayı sürdürmektedir. Halkın olumlu tarihsel-kültürel mirasıyla demokratik modern kavram ve kuramlar ışığında geliştirilecek demokratik ulusal kurumlaşmalar, İran Kürtleri ve Kürdistan'ı için gerçek bir devrimci çıkışı ifade eder. İran geleneği ve modernite arasında örnek bir sentezi sunar. İran'ın bütünlüğünü demokratik modernite bağlamında alternatifli kılarak öncü rol oynar. İran tarihi boyunca Zagros eteklerinde ve doruklarında hep yanan ateş misali, PJAK-KCK hamlesi de tüm bölge ve İran için ışık ve ısı olmaya devam edecektir. Demokratik Ulusal Kongre'nin sağlam güçlerinden biri olma konumunu sürdürecektir.

Suriye Kürtleri İmralı sürecinin Suriye'den 9 Ekim 1998'de çıkışım sonrasında gerçekleşmesinden ötürü komployu derin bir hüznün ve öfke ile karşılaşmışlardı. Komploya büyük tepki gösterdiler, şehitlerine yeni şehitler kattılar. Bağlılıklarını asla yitirmediler, daha da güçlendirdiler. Benim orada geçirdiğim yaklaşık yirmi yıl boyunca en büyük maddi ve manevi destekçim olmuşlardı. Sınırsız maddi desteklerinin yanı sıra, binlerce oğullarını ve kızlarını saflara katarak tarihsel bir rol oynadılar. Binleri aşan şehitleri oldu. Halen tüm Kürdistan genelinde binlerce savaşçı ve siyasi katılımcıyla aktif desteklerini sürdürmektedirler. Suriye Kürtleri, Demokratik Birlik Partisi'yle (PYD) İran'da PJAK'ın ve Irak'ta Demokratik Çözüm Partisi'nin oynadığı rolün benzerini başarıyla oynamaktadır. Binlerce şehidi ve yüzlerce tutuklusuyla demokratik siyaset ve öz savunmacı bir tutumun

seçkin örneğini sunmaktadır. Suriye Kürtleri ve Demokratik Birlik Partisi, Demokratik Ulusal Kongre'nin de önde gelen katılımcı güçlerinden biridir. Kürdistan'ın geneli ve Kürtlerin bütünlüğü içinde bundan sonra da rollerini başarıyla yerine getirecekleri kesindir.

Gerek Suriye-Lübnan-Filistin halkı içinde, gerekse devlet yönetimi ve örgütlerinde birçok dostluklarımız oluşmuştu. Ayrılış biçimi onlar için de üzüntülü geçti. İstedikleri gibi bir çıkış değildi. Karşılıklı hatalarımız olmakla birlikte, daha çok olumlu yönü ağırlıkta olan tarihsel ilişkiler yaşandı. Umarım ileride Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği platformunda onlarla yeniden bütünlük ve dayanışma sağlanır.

İMRALI ADASINDA CEZAEVİ YAŞAMIMA DAİR

Şimdiye kadarki tüm yazılı savunmalarım ve sözlü diyaloglarımda kişisel yaşamıma pek değinmedim. Genel geçer sağlık sorunları ve idareyle geçinmeler dışında, sistemin özel olarak hazırladığı ve sadece bana uygulanan tecride karşı nasıl direndiğimi ve yalnızlığa nasıl dayandığımı anlatmadım. Sanırım en çok merak edilen konu, bu mutlak yalnızlığa ve durağanlığa karşı geliştirdiğim yaşam deneyimlerimdir. Daha çocukken, köyün güngörmüşlerinden olan ve bilge sayılan biri, hal ve hareketlerimi gözlemleyen, halen hatırımda olan şöyle bir cümle sarf etmişti: “Lo li ciyê xwe rûne, ma di te da cıva heye?” Türkçesiyle, “Yerinde otur, sende cıva mı var?” demişti. Bilindiği gibi, cıva çok akışkan bir elementtir. Ben de öyle hareketli birisiydim. Mitolojik tanrılar düşünselerdi, herhalde İmrالی kayalarına bağlamak kadar ağır bir cezayı akıl edemezlerdi. Buna rağmen tek kişilik hücredeki on iki yılımı doldurmuş bulunuyorum. İmrالی, tarihte devletin üst yetkililerine uygulanan cezaların infaz edildiği bir ada olmakla ünlüdür. İklimi hem çok nemli hem de serttir. Fiziki olarak insanın bünyesini çökertmeye yatkındır. Kapalı oda tecridi eklenince, bünye üzerindeki yıpratıcı etkisi daha da artar. Ayrıca yaşlanma sürecinin başlangıcında adaya alındım. Uzun süre Özel Kuvvetler Komutanlığı'nın denetiminde tutuldum. Son iki yıldır sanırım Adalet Bakanlığı'nın denetimi devreye girdi. Birer kitap, gazete, dergi ve tek kanallı bir radyo dışında iletişim imkânım yoktu. Tabii birkaç ayda bir yarım saatlik kardeş ziyaretleri ve 'hava muhalefeti' gerekçesiyle sıkça kesilse de, haftalık avukat görüşmele-

ri iletişim evrenimi teşkil ediyordu. Şüphesiz bu iletişim etkenlerini küçümsemiyorum, ama ayakta durmak için yeterli ilişki değildiler. Ayakta durmayı, çürümemeyi zihnim ve iradem belirleyecekti.

Daha dışarıdayken kendimi hem yalnızlaştırmış hem de yalnızlığa karşı hazırlamıştım. Çok önemli bir bağımlılık ilişkisi olan aile, yakın akraba, hatta yakın arkadaş ve yoldaş ilişkisini soyutlaştıracak deneyimlerim olmuştu. Kadın ilişkisi önemli olmakla birlikte, o da soyutlaştırdığım bir ilişki alanıydı. Nazım Hikmet'in tamamen tersiydim. Çocuk edinmemeye ahdim vardı. Daha lisedeyken edebiyat hocasından on numara alan kompozisyon yazımın başlığı şöyleydi: "Sen benim için hiç doğmayacak çocuksun!" Sanırım bu yazıyla zorlu geçen çocukluk yaşamlarını konu edinmek istemişim. Fakat tüm bu deneyimler İmrallı'daki dayanma gücümü izah etmeye yetmez.

Şunu da belirtmeden geçmemeliyim. İmrallı sürecinde bana dayatılan komplo, umudun zerresini bırakmayan cinstendi. İdam cezasının infazı ve psikolojik savaşın uzun süre gündemde tutulması bu amaçlardı. İlk günlerde nasıl dayanabileceğimi ben bile tahayyül edemiyordum. Yıllar bir yana, bir yılı bile nasıl geçirebileceğimi düşünemiyordum. Kendi kendime yerindiğim şöyle bir düşüncem oluşmuştu: "Milyonlarca kişiyi daracak bir odada nasıl tutabilirsiniz!" Gerçekten Kürt Ulusal Önderliği olarak, zindana giriş koşullarında kendimi milyonların sentezi haline getirmiş veya getirilmişim. Halk da böyle algılıyordu. İnsan ailesinden ve çocuklarından yoksunluğa hiç dayanamazken, ben ölümüne birleşmiş milyonların iradesinden bir daha hiç kavuşmamacasına ayrılmaya nasıl uzun süre dayanabilecektim! Halktan insanların birkaç satırlık mektupları bile verilmiyordu. Şimdiye kadar zindandaki yoldaşların büyük kısmı verilmeyen ve sıkı denetimden geçmiş az sayıdaki mektupları dışında ve birkaç istisna haricinde, dışarıdan hiç mektup almadım. Mektup gönderemedim. Bütün bu hususlar tecridin yol açtığı durumu kısmen anlaşılır kılabilir. Fakat benim konumumun özgün yönleri vardı. Kürtlere ilişkin birçok ilk'e çıkış yaptıran kişi konumundaydım. Yarım kalan bu çıkışların hepsi özgür yaşamın olmazsa olmazlarıydı. Halkımızdan herkese, her toplumsal alana ilişkin ilk çıkışı yaptırmış, ama hiçbirini güvenilir eller ve koşullara terk edememişim. Bir aşığı düşünün: İlk aşkı için çıkış yapmış, ama tam tutuşacakken elleri hep havada kalmış. Benim toplumsal alanlardan özgürlük çıkışlarım

da hep böyle havada kalmıştı. Kendimi toplumsal özgürlük alanlarında adeta eritmişim. 'Ben' diye bir şeyi de pek geride bırakmamışım. Toplumsal açıdan zindan süreci böylesi bir anda başlamıştı.

Aslında dış koşullar, devlet, idare ve cezaevinin kendisi saraylara özgü bir donanımda olsa dahi, bana özgü tecride nasıl dayanıldığını açıklamaya yetmez. Temel etkenler koşullarda ve devletin yaklaşımlarında aranmalıdır. Belirleyici olan, benim kendimi tecrit koşullarına ikna etmemdir. Öyle büyük gerekçelerim olmalıydı ki tecride dayanabileyim, tecritte de olsa büyük bir yaşamın sergilenebileceğini kanıtlayayım. Bu temelde düşününce, öncelikle iki kavramsal gelişmeden bahsetmeliyim.

Birincisi, Kürtlerin toplumsal statüsüne ilişkindi. Şöyle düşünüyordum: Benim özgür yaşamı arzulamam için toplumun, bağlı olduğum toplumun özgür olması gerekirdi. Daha doğrusu, bireysel özgürleşme toplumsuz gerçekleşemezdi. Sosyolojik açıdan birey özgürlüğü tamı tamına toplumun özgürlük düzeyiyle bağlantılıydı. Bu varsayımı Kürt toplumuna uygulayınca, algılamam oydu ki, Kürtlerin yaşamı, etrafına duvar örülmemiş zifiri karanlık bir zindandan farksızdı. Bu algıyı edebi bir anlatım olarak sunmuyorum, tamamen yaşanan gerçeğin hakikati olarak ifade ediyorum. İkincisi, kavramı tam anlayabilmek için ahlâki bir ilkeye bağlılık ihtiyacı vardır. Kendini mutlaka bir topluma bağlı olarak yaşanabileceği konusunda bilinçli kılacaksın. Modernitenin yarattığı en önemli bir algı da, toplumsal bağlılığı olmadan da kendini yaşatabileceği konusunda bireyi ikna etmesidir. Bu ikna sahte bir anlatıdır. Öyle bir yaşam yoktur aslında, ama imal edilmiş sanal bir gerçeklik olarak kabul ettirilir. Bu ilkeden yoksunluk, ahlâkın çözülmüş olduğunu da ifade eder. Burada hakikatle ahlâk iç içedir. Liberal bireycilik ancak ahlâki toplumun çözümlü ve hakikat algısıyla ilişkisinin kesilmesiyle mümkündür. Çağımızda hâkim yaşam biçimi olarak sunulması doğruluğunu kanıtlamaz. Tıpkı sözcüsü olduğu kapitalist sistemin ahlâki toplumun çözülmesi ve hakikat algısını yitirmesiyle mümkün olması gibi. Kürt olgusu ve sorunu üzerinde yoğunlaşmamın bir sonucu olarak söz konusu yargıya ulaştım.

Yaşamımda ikili bir yanı iyi kavramak gerekir. O da Kürtlükten kaçış veya tersine Kürtlüğe yöneliştir. Uygulanan kültürel soykırım gereği, kaçış için koşullar her yerde her an hazır ve nazırdır. Kaçışı daimi teşvik edicidir. Ahlâki ilke tam burada devreye girer. Kendi bireysel kurtuluşu pahasına

kendi toplumundan kaçış ne derecede doğru veya iyidir? Üniversite son sınıfa kadar gelebilmek, aslında o dönemde bireysel kurtuluşumun da garantilediği anlamına geliyordu. Tam da bu dönemde Kürtlüğe yönelişin başlaması veya kesinleşmesi, ahlâki ilkeye dönüşü ifade ediyordu. Sosyalist anlamda bu toplum Kürt olmayıp başka bir toplum da olabilirdi. Yine de bir toplumsal olguya mutlaka bağlanmalısın ki, ahlâklı bir birey olabile- sin. Benim ahlâksız bir birey olamayacağım açığa çıkıyordu. Burada ahlâk kavramını etik anlamda, yani ahlâk teorisi anlamında kullanıyorum. Yoksa ilkel ahlâkçılıktan, örneğin ömrü boyunca herhangi bir aile veya benzer topluluğa bağlı yaşamaktan bahsetmiyorum. Çünkü Kürt olgusuna ve onun sorunsal haline bağlanış ancak etik olarak ahlâkla mümkündür. Kürt- lerin mutlak köle hali -Ki, halen öyledir- benim “Özgür yaşam mümkün- müş” gibi hayal kurmamı kesin olarak engelledi. Şuna ikna oldum: “Senin içinde özgür yaşayacağın bir dünya yoktur.” Burada iç ve dış cezaevi arasında epey mukayesede bulundum. Sonuçta dışarıdaki tutsaklığın birey için daha tehlikeli olduğunu fark ettim. Bir Kürt bireyinin kendini dışarıda özgür sanarak yaşaması büyük bir yanılgıdır. Yanılgı ve yalanın egemenliği altında geçecek bir yaşam, kaybedilmiş ve ihanete uğramış bir yaşamdır. Bundan çıkardığım sonuç, dışarıda ancak bir şartla yaşanabileceği, onun da günün yirmi dört saatinde Kürtlerin (kapitalizm koşullarında Türk emekçilerinin) varlık ve özgürlüğü için savaşım içinde olmakla mümkün olabileceğidir. Ahlâklı ve onurlu bir Kürt için yaşam, kesinlikle günün yirmi dört saatinde varlık ve özgürlük savaşçısı olmakla mümkündür.

Dışarıdaki yaşamımı bu ilkeye vurduğumda, ahlâklı yaşadığımı kabul ediyordum. Bunun karşılığının ölüm veya cezaevi olması savaşın doğası gereğidir. Savaşırsız bir yaşam koca bir sahtekârlık ve onursuzluktan ibaret olduğuna göre, ölüm veya cezaevine katlanmak da işin, eylemin doğasın- da vardır. Cezaevi koşullarına dayanmamak yaşam gerekçeme aykırıdır. Mücadeleden, varlık ve özgürlük savaşının her biçiminden nasıl kaçınıla- mazsa, cezaevinden de kaçınılamaz. Çünkü o da uğruna savaşılan özgür yaşamın bir gereğidir. Kürtler söz konusu olduğunda ve sosyalist olduğuna da inandığında, kapitalizmin, liberalizmin veya çarpık bir dinsel fanatizmin buyruğunda değilsen, ahlâki ve etik bir yaşam için savaş dışında, senin dışarıda yapacak hiçbir şeyin ve yaşanacak bir dünya yoktur. Bu kavram ışığında cezaevindeki arkadaşların yaşamına baktığımda ciddi yanılgılar

içinde olduklarını gördüm. Onlar dışarıda yaşanacak özgür bir yaşama inandırılmışlar veya kendilerini inandırmışlardı. Zaten sosyolojik olarak çözümlendiğinde anlaşılacaktır ki, cezaevlerinin rolü bireyde yoğun ve sahte bir özgürlük özlemi yaratmaktır. Modernite koşullarında cezaevleri özenle bunun için inşa edilmiştir. İnsanlar cezaevlerinden dışarıya çıktıklarında ya yalan ve sahtekârlıkla yaşamayı kabul etmişlerdir. Bu durumda onlardan herhangi bir devrimcilik, ahlâki ve onurlu bir yaşam beklemek beyhude, boş bir beklentidir. Ya da cezaevi pratiğinin verdiği olgunlukla toplumsal mücadelelerini daha da başarıyla yerine getireceklerdir.

Cezaevleri ıslah olma evleri olmayıp, topluma karşı ahlâki ve iradi görevlerin yetkince yerine getirilmesinin de öğrenildiği mekânlardır. Aynı hususlar dağlara çıkmış özgürlük savaşçıları için de geçerlidir. Özgürlük gerillası olmak, toplumsallığa ilişkin ahlâki ve politik görevlerini en üst düzeyde yerine getirmek demektir; bu bilinç ve ahlâki görev içinde olmak demektir; özgürleşmenin öz savunmaya ilişkin gereklerini yerine getirmek demektir. Özgürlük gerillası olmak, bireysel etkinlik kurmak veya iktidar olmak için değildir. Bu artık özgürlük savaşçılığı değil, iktidar savaşçılığıdır. Böyle olanların dağa çıkışı da, inişi de ahlâki ve toplumsal değildir. Zaten böyleleri umduklarını bulamayınca kolayca ihanet ederler. Toplumsal görevlerinin gereğini hiçbir alanda yerine getiremezler. Demek istediğim şudur: Toplumsal varlıkları mutlak kölelik içinde olanlar, hatta dağılmayı yaşayanlar için her yer benzer özellikler taşır. İçerisi kötü dışarıyı iyi, silahsız kötü silahlı iyi gibi yersiz ayrımlar varlık ve özgürlük mücadelesinin asli çabasını değiştirmez. İnsan yaşamı ancak özgür olduğunda anlam taşıdığına göre, özgürlüksüz nerede yaşanırsa yaşansın, orası her zaman karanlık bir zindandır.

İkinci kavram, birincisiyle bağlantı içinde hakikat algısının gelişmesidir. Zindanda tahammül gücünün tek ilacı hakikat algısını geliştirmektir. Yaşamın geneline ilişkin olarak hakikat algısını güçlü yaşamak, yaşamın en keyifli anına, daha doğrusu yaşamın anlamına erişmektir. İnsanlar niçin yaşadıklarını doğru kavramışsa, herhangi bir yerde yaşamak onlar için sorun olmaz. Yaşam sürekli hata ve yalanlar içinde geçerse anlamını yitirir. Böylece yaşamın yozlaşması denen olgu ortaya çıkar. Keyifsizlik, rahatsızlık, kavga, küfür yoz yaşamın doğal sonucudur. İnsan yaşamı hakikat algısı gelişkin olanlar için tam bir mucizedir. Yaşamın kendisi büyük heye-

can ve coşku kaynağıdır. Yaşamda evrenin anlamı gizlidir. Bu gizi fark etikçe, zindanda da olsa, yaşama katlanmak diye bir sorun olmaz. Zaten zindan özgürlük içinse, orada büyüyecek olan hakikat algısıdır. Hakikat algısıyla büyüyen yaşam, en zor acıları bile mutluluğa dönüştürebilir.

Benim için İmralı Cezaevi, Kürt olgusunu ve sorununu algılamak ve çözüm olanaklarını kurgulamak açısından tam bir hakikat savaşı alanına dönüştü. Dışarıda daha çok söylem ve eylem geçerliyken, cezaevinde anlam geçerliydi. Bu savunmada daha kapsamlı ve somut olarak dile getirdiğim siyaset felsefesine ilişkin düşünceleri dışarıda geliştirmem çok zor olurdu. Siyaset kavramının kendisini kavramak bile büyük çaba ister; hakikatin güçlü algılanmasını gerektirir. Pozitivist bir dogmatik olduğumun derinliğine farkına varmam tecritle oldukça ilişkilidir demem mümkündür. Farklı modernite kavramlarını, ulus inşalarının çok çeşitli modellerinin olabileceğini, genelde toplumsal yapılanmaların insan eliyle yaratılmış kurgusal yapılar olduğunu ve esnek bir doğaları bulunduğunu tecrit koşullarında daha çok idrak ettim. Özellikle ulus-devletçiliği aşmak benim için çok önemliydi. Bu kavram benim için uzun süre Marksist-Leninist-Stalinist bir ilkeydi; asla değiştirilmemesi gereken bir dogma niteliğindeydi. Toplumsal doğa, uygarlık ve modernite üzerinde yoğunlaştığımda, bu ilkenin sosyalizmle ilgili olamayacağını, sınıflı uygarlığın bir tortusu ve kapitalizm eliyle meşrulaştırılmış azami toplumsal iktidarlık olduğunu kavramam önemliydi. Dolayısıyla reddetmekte tereddüt etmedim. Eğer söylendiği gibi gerçekten bilimsel sosyalizm olacaksa, bu konuda değişmesi gerekenler reel sosyalizmin ustaları, yani Marks, Engels, Lenin, Stalin, Mao ve Castro gibi insanların kendileriydi. Bunların kapitalist bir kavramı sahiplenmeleri büyük bir hataydı ve sosyalizm davasına büyük zarar vermişti.

Kapitalist liberalizmin çok güçlü bir ideolojik hegemonya olduğunu derinliğine kavradıkça, modernite çözümlemelerini de güçlü yapmaya başladım. Demokratik modernitenin sadece mümkün değil, kapitalist moderniteden hem daha gerçek hem de daha çağdaş ve yaşanılır olduğunu kavradım. Reel sosyalizm ulus-devlet kavramını aşmadığı ve temel modernite gerçeği olarak kavradığı için, başka tür bir ulusçuluğun, örneğin demokratik ulusçuluğun olabileceğini hiç düşünememiştik. Ulus dediğin illa devleti olması gereken bir şeydi! Kürtler bir ulus ise, mutlaka bir devletlerinin de olması gerekirdi! Halbuki toplumsal olgular üzerinde yoğun-

laştıkça, ulusun kendisinin son birkaç yüzyılın en los gerçeği olduğunu, kapitalizmin güçlü etkisi altında şekillendiğini ve özellikle ulus-devlet modelinin toplumlar için demirden kafes olduğunu kavradıkça, hem özgürlük hem de toplumsallık kavramının daha değerli olduğunu fark etmişim. Ulus-devletçilik uğruna savaşmanın kapitalizm için savaşmak olduğunu fark ettikçe, siyaset felsefemde büyük dönüşümler söz konusu oldu. Dar ulusçuluk ve sınıfçılık (ikisi de özünde aynı kapıya götürür) mücadelesi, sonunda kapitalizmi güçlendirmekten öteye sonuç vermiyordu. Kendimin bir bakıma kapitalist modernitenin kurbanı olduğunu fark ettim. Modernitenin dayattığı sosyal bilgilerin bilim değil, çağdaş mitolojiler olduğunu fark ettikçe, tarih ve toplum bilincim daha da derinlik kazandı. Hakikat kavrayışında tam bir devrim yaşandı. Kapitalist dogmaları yırttıkça, toplumu ve tarihi daha büyük bir zevkle ve hakikat yüklü olarak tanımaya başladım. Bu dönemde kendime koyduğum ad ‘Hakikat Avcısı’ydı. Kapitalist modernitenin Kürtlere dayattığı ‘tavşan kaç, tazi tut’ tekerlemesini, anlam itibarıyla “Kapitalist moderniteyi avla” tekerlemesine dönüştürmüştüm. Hakikat algısı bir bütün olarak geliştiğinde, hangi toplumsal, hatta fiziki ve biyolojik alanlara ilişkin düşünürsek düşünelim, eskisiyle kıyaslanmayacak bir anlam üstünlüğü sağlıyordu. Cezaevi koşullarında istediğim kadar günlük hakikat devrimlerini yapabiliyordum. Bunun verdiği direnme gücünü başka hiçbir şeyin veremeyeceğini belirtmem gereksiz kalacaktır.

Hakikat kavrayışının güçlenmesi, pratik çözümlerin geliştirilmesi üzerinde de etkisini gösterdi. Türk devletçilik zihniyetine hep kutsallık ve tekillik atfedilir. Yönetim deyince hep devlet olmak akla gelir. Bu zihniyet Sümer orijinli olup, tanrısallıkla sıkıca kaynaşmış olarak, Arap ve İran iktidar kültürlerine de sürekli devredilmiştir. Tek tanrı kavramlarının kökeninde de iktidar olgusunun güçlü bir yeri vardır. Türklerde iktidar elitleri oluştuğunda, bu kavramın belki de dördüncü, beşinci versiyonlarını geliştirmişlerdi. Etimolojik anlamını bilmeden, hep sonuçlarından etkilenmişlerdi. Selçuklu ve Osmanlı uygulamalarında tam bir kara anlama, daha doğrusu anlamsızlığa bürünmüştü. İktidar için bazen bir çırpıda onlarca kardeş, akraba idam edilir olmuştum. Cumhuriyet’le bu anlayışa bir kılıf daha geçirildi; daha doğrusu, Avrupa’nın geliştirdiği ulusal egemenlik ve ulus-devlet anlayışları olduğu gibi iktidara monte edildi. Böylelikle Türk ulus-

devleti daha da tehlikeli bir Leviathan haline getirilmişti. Ona dokunan idam ediliyordu. Ulus-devlet mutlak kutsalların başında geliyordu. Bürokratik sınıf için bu özellikle böyleydi. İktidar ve devlet sorunu tarihinin en karmaşık toplumsal sorunu haline gelmişti.

İmralı'da en çok yoğunlaştığım kavramlardan olan iktidar ve devlet kavramlarının Türk ve Kürt ilişkilerinde nasıl bir rol oynadığını kavradıkça, daha somut pratik çözümlere yönelme gereğini kuvvetle hissettim. Genelde olduğu kadar Türk-Kürt ilişkilerinde iktidar ve devlet düzenlemelelerinin yaklaşık bin yıllık gelişimini Hititlere kadar götürme gereğini duydum. Mezopotamya ve Anadolu iktidar ve devlet kültürleri arasında sıkı bir jeopolitik ve jeostratejik ilişki olduğunu iyice kavradıkça, bunu Türk ve Kürt ilişkilerine uyarladığımda, iktidar ve devlet ayrıştırmalarının akıllı bir yöntem olmadığını rahatlıkla görebiliyordum. Demokrasi kavramının aleyhine gelişen kavramlar olduklarından, iktidar ve devlet kavramlarını benimsemiyordum. Tüm yönetimi iktidar ve devlet güçlerine terk etmenin toplum için büyük bir kayıp olduğunu gördükçe, demokrasinin önemi daha iyi anlaşılıyordu. Fakat iktidar ve devletin anarşistçe inkârının pratikte oldukça çözümsüzlüğe yol açtığını fark ettiğimden, tercih ettiğim bir çözüm yöntemi olmasa da, iktidar ve devlet paylaşımını inkâr etmenin tarihsel gerçeklere uygun olmadığını derinliğine fark ettim. Demokratik yönetim esas tercihimizdi. Ama tarih boyunca tekleşmiş iktidar ve devlet kültürlerini inkâr ettikçe, paylaşılması toplumsal açıdan hak olan yönlerini kavramadıkça, bunun sonucu olarak sağlıklı pratik çözümlere varamayacağımı gördükçe, ortak iktidar ve devlet kavramlarının önemini çok daha iyi kavradım.

Tarih boyunca Anadolu ve Mezopotamya'daki iktidar ve devlet politikaları ve stratejilerinde yoğunca ilişkiler yaşanmış, sıkça ortaklaşan modeller denenmişti. Türk-Kürt ilişkilerinde de tüm kritik dönemlerde benzer modeller tercih edilmişti. Bu model en son Ulusal Kurtuluş Savaşında denenmişti. Savunmada bu kısımları yoğunca işledim. Teorik bir model halinde sunmanın yanı sıra, pratik çözüm projesine dönüştürmenin sadece Türk-Kürt ilişkileri değil, Ortadoğu'nun büyük çıkmaz yaşayan benzer sorunlarının çözümü için de muazzam değeri vardı. Özellikle kapitalist modernitenin dayattığı pozitivist dogmatizme karşı hem tarihi gerçeklerle oldukça uyumlu, hem de pratik çözüm için herkesin ideallerine en yakın

unsurları içeriyordu. Tarihsel gelişmelerin ışığında iktidar ve devlete ilişkin olarak demokratik modernite, demokratik ulus ve demokratik özerklik kavramları üzerinde yoğunlaşmanın önemli etkisi vardı. Diğer bir tarihsel gerçeklik, merkezî iktidar kavramının istisnai, yerel iktidar kavramlarının ise kural olduğuna ilişkin tespitti. Günümüzde merkezî ulus-devlet kavramının bu bağlamda tek ve mutlak model olarak sunulmasının kapitalizmle bağını doğru kavradıkça ve içyüzünü daha anlaşılır kıldıkça, yerel çözümlerin demokrasi için taşıdığı önem daha iyi kavranıyordu.

Şiddet ve iktidar arasındaki ilişki için de benzer sonuçlara varmıştım. Şiddetle iktidar ve ulus olmanın tercihimiz olamayacağı açıktı. Zorunlu öz savunma gerekleri olmadıkça, şiddetle toplumsal avantajlar elde etmenin sosyalizmle de alakası yoktu. Öz savunma dışında tüm şiddet biçimleri ancak iktidar ve sömürü tekelleri için geçerli olabilirdi. Bu yöndeki kavramsal gelişim, barış sorununa daha ilkeli ve anlam yüklü olarak yaklaşmaya büyük önem atfediyordu. Dolayısıyla Kürtlere, hatta baskı ve sömürü altındaki tüm kesimlere baskı uygulayan iktidar ve devlet elitlerinin 'ayrılıkçı' ve 'terörist' yaftalamalarını boşa çıkaracak epey kavramsal ve kuramsal birikime ulaştım. Bu kavramsal ve kuramsal birikim temelinde devlet yetkilileriyle geliştirdiğimiz diyaloglar daha verimli oluyor ve pratik çözüm yolları için yaratıcılık sağlıyordu. Savunmanın değişik bölümlerinde izlenebileceği gibi, benzer birçok alanda toplumsal özgürlük ve hakikat algısındaki gelişmelerin katkısıyla teorik ve pratik çözümleri geliştirmek mümkün oluyordu.

Sağlık sorunlarına yol açan fiziki nedenler dışında, İmralı'daki yaşamın katlanamayacağım bir yönü yoktur. Moral, bilinç ve irade gücü eskiye nazaran asla gerilememiş; tersine daha rafine hale gelmiş, estetikle beslenmiş ve güzel gelişme yönüyle zenginleşmiştir. Toplumsal hakikatlerin bilim, felsefe ve estetikle açıklanmasını geliştirdikçe, daha doğru, iyi ve güzel yaşamının olanakları da artıyor. Kapitalist modernitenin yoldan, hakikat yolundan çıkardığı insanlarla yaşamaktansa, hücremde tek başıma son nefesime kadar yaşamayı tercih ederim.

İmralı'daki yaşamımla bağlantılı olarak halkımızca merak edilen bir soru, olası bir çıkış halinde nerede ve nasıl yaşayacağım ile ilgilidir. Pek hayalcilik yapacak bir kişilik değilim. Devrimci gerçekçilik denilen bir yaşam tarzının sahibi olduğum çok iyi bilinmelidir. Olası bir çıkıştan sonraki ya-

şamıma değil, daha çocukluktan itibaren geçen yaşam çizgime bakılırsa, bu tür soruların cevabı daha iyi verilebilir. Benim daha on yaş altı sınırlarda aile otoritesine karşı yürüttüğüm 'ilk isyanlar' bu konuda önemli ipuçları taşır. Daha o zamandan beri yalnız bir isyancıydım. Köy ve şehir toplumuna yönelik itirazlarımı savunmada yer yer ortaya koymaya çalıştım. İlgilenenler gereken sorular ve cevaplarını birlikte bulabilirler. Çok kısaca özetlemeliyim ki, benim için yaşam özgür yaşandıkça mümkündür. Özgür yaşamın ne olduğunu beş ciltlik bu son savunmamın temeli olarak açıklamaya çalıştım. Etik, adil ve politik olmayan yaşam, toplumsallık açısından yaşanmaması gereken bir yaşamdır. Genelde uygarlık ve özelde kapitalist modernite, oluşturduğu ideolojik baskı ve sömürü tekelleriyle, köleliğin her biçimine bulanmış, bol yalanlı, demagojik ve bireyci yaşamlarla yanlış yaşamayı mümkün kılar ve kabul ettirir. Toplumsal sorun denen gelişmeler de böyle ortaya çıkar. Adını ister sosyalist, ister özgürlükçü, ister demokrat veya komünist koyalım, kendine devrimci diyen her kişi aşırı sınıf, kent ve iktidarın baskı ve sömürüsüne dayalı uygarlığa ve modern dönemlerin egemen yaşam tarzlarına itiraz etmek ve karşı çıkmak durumundadır. Başka türlü adil, özgür, demokratik ve toplumsal yaşam tarzı gerçekleşmez; dolayısıyla yaşanmaz. Bol yalanlı, yanlış, kötü ve çirkin yaşamlar yaşanır. Buna doğru temelli olmayan yanlış yaşam tarzı denilir. Benim yaşamım boyunca sorun yaptığım veya zaten sorunlu olan bu yaşam tarzının reddine ilişkin büyük çabam iyi anlaşılacak durumundadır. Aksi halde ne benim kişilik ne de Önderlik olarak kavranmam mümkündür. Kavramadan kişiliğime veya Önderliğime katılmak ve ondan yararlanmak isteyenler büyük hayal kırıklığına uğrayabilir. Doğru kavramak ve katılım göstermek kişisel değil toplumsal bir sorundur.

Bu konuda çok merak edilen bir soru da kadınla yaşam tarzına ilişkindir. Kadınla nasıl yaşanılır sorusuna da bütün ciltlerde yer yer değindim. Özellikle modernite koşullarında kadınla yaşamak büyük önem taşır. Öyle kız istemek, aramak ve kandırmakla, 'genel' veya 'özel' evlerde, çocuklu veya çocuksuz birlikte yaşamakla çözümlenecek bir sorun değildir. Toplumsal sorunların kalbinde ve beyninde başköşeyi işgal eden bu sorunu çözmek için bilimsel, felsefi, etik ve estetik yaklaşım temel alınmak durumundadır. Çağımızda, kapitalist modernite koşullarında kadınla özgür eş yaşam büyük sorumluluk gerektiren ve bilimsel, felsefi, etik ve estetik

yaklaşım gücü isteyen bir yaşamdır. Kadının uygarlık tarihinde ve modern çağda içine konulduğu statüyü bilmeden, etik ve estetik yaklaşım gücü göstermeden, birlikte hangi türü denersen denersen, içine girilecek her yaşam yanlışlık, ahlâksızlık ve çirkinlikle sonuçlanmak durumundadır.

Yaşamı heba etmemek için, öncelikle kadınıyla yaşamın doğru, ahlâklı ve estetik (güzelce olanı) biçimlerini gerçekleştirmek şarttır. Tüm kölelik biçimlerinin kişiliğinde denendiği ve özümsetildiği kadın kimliğini çözümlenmek, özgürlük ve eşitlik davasının yoldaşı ve yaşamdaşı yapmak, doğru, ahlâklı ve güzel erkek olmanın da temel koşuludur. Savunmadaki satırlar doğru okunursa, bu yönlü yaşam tarzına neden önem verdiğim ve ilkesel kıldığım daha iyi anlaşılacaktır. Modernitenin iktidar eksenli uygarlık ahlâkının dayattığı cinsiyetçi kadını 'becerme' (biyolojik cinselliğin bile yozlaştırıldığı ilişki biçimi) ilkeliliği içindeki yaşam tarzı, büyük ahlâksızlık ve çirkinlik üretir. Buna karşı yürüttüğüm büyük savaşım ve sonuçları doğru kavranırsa, yaşam kadınıyla daha ahlâklı ve güzel yaşanır. Bunun için sorumluluktan pay alan her erkek ve kadının, özellikle kadının güçlenmesi, özgürleşmesi ve tüm toplumsal alanlarda denk bir seviye kazanması için bilimsel, felsefi, etik ve estetik yaklaşım ve pratikleri sürekli geliştirmesi ve örgütlemesi, demokratik ulusun zihniyet ve kurumlarında yaşamsallaştırılması gerekir.

İster içeride ister dışarıda, ister ana karnında ister fezanın herhangi bir anında ve mekânında olsun, insan yaşamı ancak toplumsal olarak özgür, eşit (farklılık içinde) ve demokratik yaşanabilir. Bunun dışındaki yaşam biçimleri sapaktır, dolayısıyla hastalıktır. Doğruya getirilmesi ve sağlıklı kılınması için devrim dahil çeşitli toplumsal söylem ve eylemlerle mücadele edilir. Bunun için de etik, estetik, felsefi ve bilimsel zihniyet ve irade oluşturulur.

O halde olası bir çıkışta her nerede olursam olayım, hangi anda yaşarsam yaşayayım, mensubu olmaya çalıştığım toplumsallık için, bunun en trajik bir gerçeğini yaşayan Kürtler için, onların çözüm ve kurtuluş yolu olan demokratik uluslaşmaları için, parçası oldukları komşu halklar başta olmak üzere tüm Ortadoğu halklarının çözüm ve kurtuluş yolu olan Demokratik Uluslar Birliği için, onların da bir parçası oldukları dünya halklarının çözüm ve kurtuluş yolu olan Demokratik Uluslar Birliği için sonuna kadar gerekli olan her söylem ve eylem tarzıyla sürekli mücadele içinde

olacağım doğaldır. Bunun gerekli kıldığı etik, estetik, felsefi ve bilimsel güçle byk pay kazanan hakikat kişiliğimle yürüyeceğim, yaşamı kazana-
cağım ve herkesle paylaşacağım.

21 Aralık 2010

Abdullah ÖCALAN

İmralı Kapalı F Tipi Tek Kişilik Oda Hükümlüsü

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ BAŞKANLIĞI'NA STRASBOURG/FRANSA

Sayın Mahkeme Başkanı ve Üyeleri,

Halen gündeminizde bulunan çeşitli davalarım hakkında avukatlarımın yaptığı savunmalara ilişkin mahkemenizin kararlarını beklemekteyim. Bu itiraz ve savunmalar daha çok TC'nin Avrupa Birliği üyelik statüsü çerçevesinde kendi yasalarında yaptığı değişikliklerin lehimde olan kısımlarını geçmişe de dahil ederek olumsuzluğa çevirmesine, böylelikle evrensel hukuk ilkelerine, kendi anayasasına da ters düşme pahasına gerçekleştirmesine ilişkindir. Bunların içinde başta geleni, idam cezası düşürülürken yasaya ek bir hüküm koyarak, bu cezayı 'ağırlaştırılmış müebbetliğe' çevirmesidir. Halbuki idam cezası düştükten sonra, hakkımda ve lehimde olan eski müebbetlik maddesinin uygulanması gerekirdi. Bu da anayasa ve yasalarda açıkça belirtilmiş ve infaz hükümlerine bağlanmış bir maddedir. Avukatlarım başta bu konuda olmak üzere, birçok konuda kişiliğimi hedefleyen, evrensel ve ulusal hukuka aykırı olan birçok yeni yasanın hükümlerine ilişkin itirazlarını makamınıza iletmiş bulunuyorlar. Fazla ekleyecek bir görüşüm yoktur. Sadece dikkat çekmeye ve gerekenin yapılmasının benim de arzu ve isteğim olduğunu belirtmeye çalıştım.

Değineceğim ikinci önemli husus şudur: Her ne kadar yeniden hüküm konusu olması güç olsa da, komploya ilişkin kararınızın tarihsel, toplumsal ve pratik gelişmeler karşısında doğru olmadığını, Avrupa hukukunun özüne ters düştüğünü belirtmek ve tarihe not düşmek açısından, beş cilt halinde sunmaya çalıştığım savunmanın son cildini hazırlayıp bitirdim. Şimdiye kadar dört cildi elinize ulaşmış bulunuyor. Beşinci cildini kalın bir defter halinde bu iki sayfalık dilekçemle birlikte 22 Aralık 2010 tarihi itibarıyla İmralı F Tipi Cezaevi Müdürlüğü kanalıyla elden teslim edip gönderiyorum. Eğer ilgili birimleriniz inceleme fırsatı bulursa, peşinde koştuğum dava temelinde neyi savunduğumu, şahsımda hedeflenen Kürtlerin kim olduklarını, tarih boyunca nasıl bir toplumsal yaşam içinde günümüze kadar geldiklerini, modernite çağında nasıl kültürel bir soykırımla karşı karşıya bulduklarını rahatlıkla görebileceksiniz. İster İmralı sürecimde ister daha öncesi ve sonrasında olsun, benim yakalanmamda NATO gizli ordusu Gladio'nun payını da yakinen göreceksiniz. Sadece bana yönelik

değil, son otuz yılda Kürtlere yönelik Gladio savaşlarına yakinen tanık olacaksınız. Bilebildiğim kadarıyla Avrupa ülkelerinde olsun, uzantılarının olduğu alanlarda olsun, Gladio örgütünce yürütülen eylemlerin Avrupa Birliği hukukuna, dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin hükümlerine aykırıdır. Mahkemeniz birinci büyük kararında (yakalanmamın gayrimeşruluğu hakkında) bence objektif davranmamıştır. Çünkü hukuk dışı yolla, komployla, hem de gayrimeşru bir örgüt tarafından yakalanmam, uluslararası hukuka ve Avrupa Birliği hukukuna da uygun değildir. Üyelerinizin önemli bir kısmının özellikle İngiliz delegesinin etkisi altında kalarak aldığı kararı meşru kabul etmem mümkün değildir.

Yeni bir kararla veya son alacağınız kararla bu yanlış hükmü düzeltmek keyfiyeti uhdenizedir. Ben sadece haksızlığa dikkat çekmek istedim. Benim ve halkımın yaşadıklarına benzer birçok olay yaşanmıştır. Anadolu ve Mezopotamya'daki Ermeniler, Helenler ve Süryanilerin yaşadıkları yakın hafızalardadır. Avrupa ulus-devletlerinin hukuku ve diplomasisi bu halkları destekleme adı altında imhaya terk ederken, binlerce yıllık en eski insanlık kültürüne sahip olan bu halkların yaşadığı dramatik sonuçlarda sorumluluğunu görmek ve kabul etmek istememiştir. Türk ulus-devletinin ince diplomasi oyunları ile Avrupa ülkelerinin çıkarlarına uyum göstermesiyle bu halklar da tarihin sayfalarında unutulmaya terk edildi. Hiçbir hukuki sonuç elde edemediler. Aynı durum şimdi Kürtlerin başına gelmektedir. Şahsımda komploya uğrayan Kürt halkıdır, onun hukukudur. Komplo öyle sıradan bir olay değildir, bir halk için ölümcül niteliğe sahiptir. Özellikle İngiltere, ABD ve İsrail'in Türkiye lehindeki tavırları bana yönelik komplo nun başarıya ulaşmasında belirleyici olmuştur. Bütün bu hususlar son büyük savunmamda teorik ve ampirik argümanlarla yeterince ortaya konulduğu için son bir kez daha dikkat çekmek istedim.

Sayın Başkan ve Yargıçlar,

Gerek İmralı Cezaevi'nde şahsıma özel tecrit uygulanmasının, gerek bahsettiğim Türkiye'nin Avrupa hukukuna uysun diye çıkardığı yasaların özünde hukuka ters düştüğünü bir kez daha belirtiyorum. Konseyin lehimde yeniden yargılamayı gerçekleştirmeyişinin de birinci kararınıza, yani 'yeniden yargılanma kararı'nıza aykırı olduğunu da bir kez daha belirtiyorum. Konsey'in benzeri hiç kimseye ilişkin almadığı yeniden yargılamanın gereksizliğine ilişkin kararı sizlerin de kabul etmeniz büyük haksız-

lıktır ve komploya alet olmaktır. Hiç olmazsa bu yöndeki kararınızı son vereceğiniz kararla lehimde değiştirmenizi, böylelikle 'yeniden yargılanma' hakkıma geçerlilik kazandırmanızı önemle belirtiyor ve saygılarımla arz ediyorum.

22 Aralık 2010

Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis Hükümlüsü

Abdullah ÖCALAN

(İmza)

